

Història de la Revolució Russa

Volum 2
La Revolució d'Octubre

Lev Trotski

Versió catalana feta per Alejo Martínez per al Marxists Internet Archive des de:
<http://www.marxistsfr.org/espanol/trotsky/1932/histrev/tomo2/index.htm> i *Historia de la Revolución Rusa*, Tomo II,
 Editorial Galerna, Buenos Aires, 1972 i contrastada amb *Histoire de la Révolution russe, 2. La Révolution d'Octobre*,
 Éditions du Seuil, Paris, reimpressió de 1967 de la primera edició de 1950

<i>LES JORNADES DE JULIOL: PREPARACIÓ I COMENÇAMENT</i>	3
<i>LES JORNADES DE JULIOL: EL MOMENT CULMINANT I LA DERROTA</i>	19
<i>PODIEN PRENDRE EL PODER ELS BOLXEVICS AL JULIOL?</i>	37
<i>EL MES DE LA GRAN CALÚMNIA</i>	52
<i>LA CONTRAREVOLUCIÓ AIXECA EL CAP</i>	68
<i>KERENSKI I KORNILOV (Els element de bonapartisme en la Revolució Russa)</i>	82
<i>LA CONFERÈNCIA NACIONAL EN MOSCOU</i>	96
<i>EL COMLOT DE KERENSKI</i>	110
<i>LA SUBLEVACIÓ DE KORNILOV</i>	122
<i>LA BURGESIA MESURA LES SEUES FORCES AMB LA DEMOCRÀCIA</i>	133
<i>L'ATAAC CONTRA LES MASSES</i>	149
<i>PUJA LA MAREA</i>	164
<i>ELS BOLXEVICS I ELS SOVIETS</i>	182
<i>L'ÚLTIMA COALICIÓ</i>	194
<i>LA QÜESTIÓ NACIONAL</i>	230
<i>LA SORTIDA DEL PREPARLAMENT I LA LLUITA PEL CONGRÉS DELS SOVIETS</i>	248
<i>EL COMITÈ MILITAR REVOLUCIONARI</i>	264
<i>LENIN CRIDA A LA INSURRECCIÓ</i>	285
<i>L'ART DE LA INSURRECCIÓ</i>	311
<i>LA PRESA DE LA CAPITAL</i>	332
<i>LA PRESA DEL PALAU D'HIVERN</i>	356
<i>LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE</i>	377
<i>CONCLUSIÓ</i>	419

LES JORNADES DE JULIOL: PREPARACIÓ I COMENÇAMENT

En 1915 la guerra li havia costat a Rússia 10.000 milions de rubles; de 1916 a 19.000 milions; en la primera meitat de 1917, 10.500 milions. A principis de 1918, el deute públic havia d'ascendir a 60.000 milions, representant, doncs, gairebé tant com tota la riquesa nacional, que es calculava en uns 70.000 milions. El Comitè Executiu central redactà un projecte de proclama advocant per un emprèstit de guerra amb el pompós nom d'“Emprèstit de la Llibertat”; el govern, per la seua banda, arribava a la fàcil conclusió que sense un nou i grandíol emprèstit exterior, no sols no podria pagar les comandes fetes a l'estranger, sinó que no podria ni tan sols complir les obligacions interiors. El passiu de la balança comercial creixia constantment. Era evident que els aliats es disposaven a abandonar el ruble a la seua pròpia sort. El mateix dia en què la proclama sobre l'“Emprèstit de la Llibertat” omplia la primera pàgina d'*Izvestia* dels Soviets, el *Missatger del Govern* reté compte de la catastròfica baixa del ruble. La premsa d'estampar bitllets no donava ja a l'abast a la inflació. Estaven a punt d'abandonar-se els antics i sòlids signes monetaris, que encara servaven la resplendor del seu poder adquisitiu anterior, per a posar en circulació aquelles descolorides etiquetes de botelles a què el poble donà de seguida el nom de “kerenski”. El burgès com l'obrer donaven a aquesta paraula, en pronunciar-la, cadascú a la seua manera, una inflexió de menyspreu.

Verbalment, el govern abraçava un programa de reglamentació de l'economia, i fins i tot arribà a crear amb aquest objecte, a finals de juny, una complicada organització. Però en el règim de febrer, a les paraules i els fets els passava quelcom així com a l'esperit i la carn del cristià devot: que no acabaven d'harmonitzar. Els òrgans reguladors de l'economia, degudament seleccionats, es preocupaven més de preservar els patrons dels capritxos d'un poder central inconsistent i vacil·lant que no pas de posar límit als interessos privats. El personal administratiu i tècnic de la indústria estava dividit: els sectors més alts, espantats per les tendències anivelladores dels obrers, es posaven decididament al costat dels patrons. Els obrers sentien repugnància envers les comandes de guerra, encarregades a les fàbriques amb un any, o dos, d'anticipació.

Però també els patrons anaven perdent l'afecte a la producció, que els fornava més inquietuds que beneficis. El tancament deliberat de les fàbriques pels patrons prenia caràcters sistemàtics. La indústria metal·lúrgica reduí la seua producció en un 40%, la tèxtil en un 20%. Escassejaven tots els articles necessaris per a la vida. Els preus pujaven a l'uníson amb la inflació i la crisi de l'economia. Els obrers sentien un viu desig de poder controlar el mecanisme administratiu i comercial ocult als seus ulls i del que depenia la seua sort. Skobelev, Ministre de Treball, tractava de persuadir els obrers, en manifestos difusos, de la impossibilitat de la seua intervenció en la direcció de les indústries. El 24 de juny, *Izvestia* publicava la notícia que existia el propòsit de tancar un nombre de fàbriques. De províncies, arribaven informes anàlegs.

La situació dels transports ferroviaris era encara més greu que la de la indústria. La meitat de les locomotores necessitava una reparació radical; una gran part del material mòbil estava al front i s'hi feia notar la manca de combustible. El Ministeri de Vies i Comunicacions es trobava obstinat en una pugna constant amb els obrers i empleats ferroviaris. L'abastiment de la població empitjorava de dia en dia. En Petrograd, només

hi havia reserves de farina per a deu o quinze dies: en els altres centres, la situació no era força millor. La semiparalització del material mòbil i l'amenaça de vaga ferroviària constituïen un perill constant de fam. No s'hi veia cap sortida. No; no era açò, ni de bon tros, allò que els obrers havien esperat de la revolució.

Però la situació era encara pitjor, si cabia, al terreny polític. La indecisió és l'actitud més greu que poden adoptar tant els governs, les nacions i les classes com els individus. La revolució és un mode implacable de resoldre els problemes històrics. La política més funesta que pot seguir una revolució és la de les mitges tintes: aqueixa política guiada només per l'afany d'evitar els problemes. El revolucionari és com el cirurgià que clava el bisturí al cos del malalt; no pot vacil·lar. Doncs bé, el règim dualista, nascut de la Revolució de Febrer, era la indecisió organitzada. Tot es girava contra el govern. Els amics condicionals esdevenien adversaris, els adversaris tebis enemics aferrissats, i els que eren enemics inermes, s'armaven. La contrarevolució es mobilitzava d'una manera completament descarada, a plena llum, inspirada pel Comitè Central del partit cadet, centre polític de tots els que tenien quelcom a perdre. El Comitè de l'Associació d'Oficials destacat al Quarter General de Mohilev, que representava prop de cent mil caps i oficials descontents, i el Consell de l'Associació de soldats cosacs, de Petrograd, eren les dues palanques militars de la contrarevolució. La Duma, malgrat la resolució votada al juny pel Congrés dels Soviets, decidí continuar les seues "sessions privades". El seu Comitè Provisional servia de tapadora legal a la tasca contrarevolucionària, generosament alimentada amb recursos financers pels bancs i les ambaixades de l'*Entente*. Els conciliadors es veien amenaçats per la dreta i per l'esquerra. El govern, inquiet, acordava confidencialment consignar un crèdit per a l'organització d'una policia política secreta.

Coincidint amb tot açò, a meitat de juny, el govern assenyalà la data del 17 de setembre per a les eleccions a l'Assemblea Constituent. La premsa liberal, tot i estar representats els cadets al Ministeri, sostenia una campanya tenaç contra la data assenyalada oficialment, en la que, d'altra banda, ningú hi creia i que ningú defensava seriosament. La imatge de l'Assemblea Constituent, tan nítida en els primers dies de març, s'enterbolia i s'anava esvaint. Tot es girava contra el govern, fins i tot les seues pobres bones intencions. Fins al 30 juny no es decidí a abolir la tutela que continuava exercint la noblesa sobre les aldees, per mitjà dels "caps rurals", el sol nom dels quals era execrat pel país des que Alexandre III els creés. Però, fins i tot aquesta reforma parcial, tardana i obligada, tenia el segell d'una denigrant covardia.

Mentre, la noblesa s'anava reposant del seu pànic, els grans terratinents s'organitzaven i estrenyien els seus rengles. El Comitè Provisional de la Duma es dirigí a finals de juny al govern, exigint l'adopció de mesures eficaces i resoltes per tal de protegir els propietaris contra els camperols, revoltats per "elements criminals". L'1 de juliol s'obriren a Moscou les sessions del Congrés Panrus dels Propietaris de Terres; la indiscutible majoria dels congressistes eren elements de la noblesa. El govern feia els més variats equilibris, intentant entretenir i enganyar amb paraules ja els camperols ja els grans terratinents.

Però on les coses estaven pitjor era al front. L'ofensiva, que era ja la darrera carta de Kerenski fins i tot per a afrontar els problemes interiors, s'agitava en les últimes convulsions. El soldat no volia continuar guerregant. Els diplomàtics del príncep Lvov no s'atrevien a mirar a la cara els de l'*Entente*. L'emprèstit era d'una absoluta

necessitat. Per a donar sensació d'una fermesa que no tenia, el govern començà l'atac contra Finlàndia, que, com tots els assumptes bruts, portà a terme per mediació dels socialistes. Al mateix temps, s'agreujava el conflicte amb Ucraïna, en el que la ruptura declarada anava fent-se cada vegada més patent.

En no trobar sortida, l'energia de les masses es dispersava en actes aïllats i secundaris. Els obrers, soldats i camperols intentaven solucionar per parts allò que el poder creat per ells es negava a resoldre en conjunt. No hi ha res que fatigue tant les masses com la indecisió dels directors. L'espera infructuosa les incita a colpejar amb una força creixent la porta que no se'ls vol obrir, o provoca explosions tumultuoses d'indignació. Ja pels dies del Congrés dels Soviets, quan els delegats de províncies a males penes pogueren contenir la mà dels seus caps alçada sobre Petrograd, els obrers i soldats pogueren convèncer-se'n de quins eren els sentiments i els propòsits que abrigaven els dirigents soviètics envers ells. Per a la majoria dels obrers i soldats de la capital, Tseretelli s'havia convertit, com Kerenski, en una figura odiosa, en un personatge estrany.

A la perifèria de la revolució creixia la influència dels anarquistes, els quals tenien gran predicament en el Comitè Revolucionari que s'havia constituït a la casa de camp de Durnovo. Fins i tot els sectors obrers més disciplinats i la massa del partit començaven a perdre la paciència o a prestar oïdes als que ja les havien perdudes. La manifestació del 18 de juny palesà als ulls de tothom que aquell govern no comptava amb cap base. "En què pensen els de dalt?", es preguntaven els soldats i els obrers, referint-se no sols als caps conciliadors, sinó també als organismes dirigents dels bolxevics.

Sota les condicions creades pels preus d'inflació, la lluita pels salaris enervava i esgotava els obrers. En el transcurs del mes de juny aquesta qüestió es plantejà d'una manera especialment aguda a la fàbrica de Putilov en què treballaven 40.000 homes. El 21 esclatà la vaga en alguns tallers d'aquesta fàbrica. El partit veia clarament l'esterilitat d'aquestes explosions esporàdiques. L'endemà, una assemblea de delegats de les organitzacions obreres més importants i de setanta fàbriques, dirigida pels bolxevics, declarava que "la causa dels obrers de Putilov és la causa de tot el proletariat de la ciutat", i exhortava els obrers de la fàbrica Putilov a "contenir el seu legítim descontent". La vaga fou ajornada. Però en els dotze dies següents no es produí cap canvi. La massa obrera de les fàbriques s'agitava, cercant una sortida. Cada fàbrica tenia plantejat el seu conflicte, i tots aquests conflictes junts arribaven a les altures, al govern. El sindicat de brigades de locomotores deia en una nota enviada al ministre de Vies i Comunicacions: "Ho declarem per darrera vegada: la paciència té els seus límits. No ens sentim amb forces per a continuar vivint en aquesta situació..." Era una queixa que naixia no sols de la necessitat i la fam, sinó també de la duplicitat, la indecisió, la falsedat del govern. La nota protestava amb especial acritud contra "les crides constants que se'ns dirigeixen, apel·lant al deure cívic i a l'abstinència".

Al març, el Comitè Executiu havia traspassat els poders al Govern Provisional, a condició que no es tragueren de Petrograd les tropes revolucionàries. Però ja ningú se'n recordava. La guarnició havia evolucionat cap a l'esquerra, els dirigents dels soviets, cap a la dreta. La pugna contra la guarnició estava constantment a l'ordre del dia. I si el govern no s'atrevia a treure tots els regiments de la capital, sota pretext de necessitats estratègiques, els més revolucionaris es veien sistemàticament delmats per la sagnia de les companyies enviades de maniobres. Constantment estaven arribant a la capital notícies relatives a la dissolució al front de regiments insubordinats i a la negativa a

complir les ordres d'atac que rebien. Dues divisions siberianes (no feia molt, els tiradors siberians eren considerats com els millors elements) havien estat dissoltes per la força. Davant la negativa a complir les ordres que rebien, foren encausats només en el 5è Exèrcit, situat prop de la capital, 87 oficials i 12.725 soldats. La guarnició de Petrograd, en la qual s'acumulava el descontentament del front, de l'aldea, dels districtes obrers i dels quarters, es trobava en un estat de permanent agitació. Els soldats barbuts de quaranta anys exigien amb histèrica insistència que se'ls llicenciés, que se'ls enviés a casa per a atendre als treballs del camp. Els regiments situats al barri de Viborg (el 1er de Metralladores, el 1er de Granaders, el de Moscou, el 180è d'Infanteria i d'altres) estaven constantment davall l'ardent influència dels suburbis proletaris. Milers d'obers desfilaven diàriament per davant dels quarters; entre ells, hi havia no pocs incansables agitadors bolxevics. Sota aquells bruts murs se celebraven mítings i més mítings, gairebé sense interrupció. El 22 de juny, quan encara no s'havia extingit el ressò de les manifestacions patriòtiques provocades per l'ofensiva, s'atreví a aventurar-se en la Perspectiva Sampsonievski, imprudentment, un automòbil de Comitè Executiu amb uns cartells grans que deien: "endavant per Kerenski!" El regiment de Moscou detingué els agitadors, trencà els cartells i envià l'automòbil patriòtic al regiment de metralladores.

En general, els soldats eren més impacients que els obrers, perquè vivien directament sota l'amenaça d'ésser enviats al front i perquè els costava molt més treball assimilar-se les raons d'estratègia política. A més, tenien un fusell a la mà, i des de febrer, el soldat propendia a exagerar la seua força. Lihdin, un vell obrer bolxevic, contava més tard que els soldats de 180è Regiment li deien: "Què fan els nostres al Palau de la Kxesinskaia: estan dormint? Per què no tirem nosaltres mateixos a Kerenski?" En les assemblees dels regiments es votaven resolucions sobre la necessitat de decidir-se, per fi, a emprendre l'atac contra el govern. En els regiments, es presentaven constantment delegats de les fàbriques i preguntaven si els soldats es llençarien al carrer. Els soldats del regiment de metralladores envien als quarters delegats incitant els soldats a aixecar-se en armes contra la continuació de la guerra. Els delegats més impacients hi afigen: "Els regiments de Pavlovski i de Moscou i 40.000 obrers de Putilov es llençaran demà al carrer." Les exhortacions oficials del Comitè Executiu no produeixen cap efecte. Cada vegada es fa més agut el perill que Petrograd, no recolzat pel front i la província, siga vençut. El 21 de juny, Lenin, des de *Pravda*, exhorta els obrers i soldats de Petrograd a esperar fins que els esdeveniments impulsen les grans reserves a posar-se al costat de la capital. "Ens fem càrrec de l'amargor, de l'excitació dels obrers de Petrograd. Però els diem: companys, en aquests moments l'acció seria nociva." L'endemà, una reunió privada de dirigents bolxevics, que, segons sembla eren més "esquerrans" que Lenin, arribava a la conclusió que, tot i l'estat d'ànim dels soldats i les masses obreres, encara no era possible acceptar la batalla: "És millor esperar que, amb l'ofensiva iniciada, els partits dirigents es cobrisquen definitivament d'oprobri. Llavors, tindrem la partida guanyada."

Així ho conta Latzis, organitzador de barriada i un dels elements més importants per aquells dies. El comitè es veu obligat, cada vegada amb més freqüència, a enviar als regiments i a les fàbriques agitadors a fi d'evitar que es llencen a una acció prematura. Els bolxevics de Viborg, movent el cap, es lamenten entre si: "Hem de fer de mànega per a apagar el foc."

No obstant això, les incitacions a llançar-se al carrer no cessaven. Entre elles, hi havia no poques que tenien un caràcter evident de provocació. L'Organització Militar dels bolxevics es veié obligada a dirigir-se als soldats i obrers amb un manifest en què es

deia: “No doneu crèdit a cap crida que se vos faça en nom de l’Organització Militar perquè vos llenceu al carrer. L’Organització Militar no ha fet cap crida en aquest sentit.” I més endavant, encara amb major insistència: “Exigiu de tot orador que vos incite a l’acció en nom de l’Organització Militar que vos presente la credencial amb la signatura del president i del secretari.”

En la famosa Plaça de l’Ancora, de Kronstadt, on els anarquistes alcen la veu cada dia amb més fermesa, es prepara un ultimàtum rere altre. El 23 de juny, els delegats de l’esmentada plaça, prescindint del Soviet de Kronstadt, exigeixen del Ministeri de Justícia que pose en llibertat el grup d’anarquistes de Petrograd, amenaçant, en cas contrari, amb l’assalt de la presó pels marins. L’endemà, els representants d’Oranienbaum declaren al ministre de Justícia que la seua guarnició està tan agitada com la de Kronstadt amb motiu de les detencions efectuades a la casa de camp de Durnovo, i que “s’estan netejant ja les metralladores”. La premsa burgesa agafava al vol aquestes amenaces i se les ficava pels nassos als seus aliats conciliadors. El 26 de juny arribaven del front al seu batalló de reserva els delegats del regiment de Granaders de la guàrdia i declaraven: el regiment està contra el Govern Provisional i exigeix que tot el poder passe als soviets, es nega a participar en l’ofensiva ordenada per Kerenski i expressa el temor que el Comitè Executiu s’haja passat als burgesos amb els ministres socialistes. L’òrgan del Comitè Executiu reté compte d’aquesta visita en un to de reprotxe.

Bullia com una caldera no sols Kronstadt, sinó tota l’esquadra del Bàltic, que tenia la seua base principal en Helsingfors. El millor element amb què comptaven els bolxevics en l’esquadra era indiscutiblement Antonov-Ovseenko, que havia participat ja, essent un oficial jove, en la sublevació de Sebastopol de 1905. Menxevic durant els anys de la reacció, emigrant internacionalista durant la guerra, col·laborador de Trotski a París, en el diari *Nastxe Slovo (Nostra Paraula)*, bolxevic al seu retorn de l’emigració, home políticament vacil·lant, però dotat de valor personal, i, encara que impulsiu i desordenat, capaç d’iniciativa i improvisació, Antonov-Ovseenko, poc conegut encara en aquells anys, ocupà en els esdeveniments ulteriors de la revolució un lloc prou considerable. “En el Comitè del partit de Helsingfors [conta en les seues *Memòries*] compreníem la necessitat d’esperar i d’organitzar una preparació seriosa. Teníem, a més a més, indicacions del Comitè Central en aquest sentit. Però ens adonàvem que l’esclat era inevitable i giràvem inquietos la mirada a Petrograd.” Els elements explosius s’anaven acumulant així mateix ací de dia en dia. El segon regiment de metralladores, més ressagat que el primer, adoptà una resolució a favor de la transmissió del poder als soviets. El tercer regiment d’infanteria es negà a deixar sortir 14 companyies per a les maniobres. Les assemblees dels quarters prenién un caràcter cada vegada més turbulent. En el míting celebrat l’1 de juliol pel regiment de granaders, fou detingut el president del comitè i s’hi impedí parlar als oradors menxevics. A baix l’ofensiva! A baix Kerenski! El punt central de la guarnició eren els soldats del regiment de metralladores, que foren els que obriren els dics a l’allau de juliol.

Ja en els esdeveniments dels primers mesos de la revolució ens trobem amb el nom del primer regiment de metralladores. Aquest regiment, que es trobava de guarnició en Oranienbaum i s’havia traslladat per iniciativa pròpia a Petrograd després de la caiguda del règim tsarista “per a la defensa de la revolució”, ensopegà immediatament amb la resistència del Comitè Executiu, que acordà expressar la seua gratitud al regiment i reintegrar-lo a Oranienbaum. Els soldats es negaren rotundament a abandonar la capital:

“Els contrarevolucionaris poden atacar el Soviet i restaurar l’antic règim.” El Comitè Executiu cedí, i uns quants milers de soldats romangueren a Petrograd amb les seues metralladores. Instal·lats a la Casa del Poble, no sabien què seria d’ells d’ara en avant. En el regiment hi havia no pocs obrers petersburgesos, i per açò no és casual que fos el comitè dels bolxevics qui es preocupés dels soldats de la secció de metralladores. Gràcies a la seua intervenció aquests eren proveïts regularment amb queviures per la fortalesa de Pere i Pau. Així quedava segellada una amistat que no trigà a convertir-se en indestructible. El 21 de juliol, el regiment, reunit en assemblea general, adoptà la resolució següent: “D’ara en avant no s’enviaran forces al front més que en el cas que la guerra prenga un caràcter revolucionari.” El 2 de juliol, el regiment organitzà a la Casa del Poble un míting de comiat dels “últims” soldats que sortien al front. Van fer ús de la paraula Lunatxarski i Trotski, posteriorment, els governants intentaren donar a aquest fet accidental una importància extraordinària. En nom del regiment parlaren el soldat Gilin i el sotsoficial Lastxevitx, que era un vell bolxevic. Els ànims estaven força excitats. Hom anatematitzà Kerenski, es jurà fidelitat a la revolució, però ningú féu proposicions concretes per al pròxim futur. No obstant això, durant aquells dies s’havien esperat esdeveniments a la ciutat. Les “jornades de juliol” projectaven ja la seua ombra. “Per tot arreu, en tots els racons [recorda Sukhanov], en el Soviet, al Palau Marinski, a les cases particulars, a les places i als bulevards, als quarters i a les fàbriques, s’hi parlava insistentment d’accions que es produirien d’un moment a un altre... Ningú sabia concretament qui es llençaria al carrer, ni com ni quan. Però la ciutat tenia la sensació de trobar-se en vigílies d’una explosió.” I l’acció, en efecte, es desencadenà, impulsada des de dalt, des de les esferes dirigents.

El mateix dia en què Trotski i Lunatxarski parlaven als soldats del regiment de metralladores de la inconsistència de la coalició, els quatre ministres cadets sortien del govern. Com a pretext, assenyalaren el compromís (inacceptable per a les seues pretensions d’exercir el paper de gran potència) a què havien arribat els seus col·legues conciliadors amb Ucraïna. La causa real d’aquella ruptura demostrativa raïa en el fet que els conciliadors no procedien amb la rapidesa suficient per a frenar les masses.

L’elecció del moment fou suggerida pel fracàs de l’ofensiva, no reconegut encara oficialment, però que no oferia el menor dubte per als assabentats. Els liberals consideraren que havia arribat el moment oportú de deixar els seus aliats d’esquerra enfrontar-se amb la derrota i amb els bolxevics.

El rumor de la dimissió dels ministres cadets es propagà ràpidament per la capital i reduí políticament tots els conflictes polítics a una sola consigna, o, més pròpiament, a un alarí: “Cal acabar amb d’estira-i-arronsa de la coalició!” Els obrers i els soldats entenien que els problemes de salaris, del preu del pa, de si hom havia de morir al front sense saber, per què, estaven subordinats al problema de saber qui dirigiria el país d’ara en avant: si la burgesia o els soviets. En aquesta actitud d’espera hi havia una part d’il·lusionisme, ja que les masses confiaven en obtenir, amb el canvi de govern, la solució immediata dels problemes més aguts. Però, al capdavant, tenien raó: la qüestió del poder decidia tot el gir de la revolució i, per tant, traçava el destí de tots els problemes concrets. Suposar que els cadets podien no preveure les conseqüències que tindria l’acte de sabotatge que realitzaven contra els soviets, significaria no apreciar Miliukov en el seu just valor. El cap del liberalisme aspirava evidentment a empenyar els conciliadors a una situació difícil, de la qual únicament es podria sortir amb ajuda de les baionetes: per

aquells dies, estava fermament convençut que era possible salvar la situació mitjançant un colp audaç de força.

El 3 de juliol al matí, uns quants milers de metralladors irrompé en la reunió dels comitès de companyia i de regiment, elegiren un president propi i exigiren que es discutís immediatament la qüestió de l'aixecament armat. El míting adquirí un caràcter turbulent. La qüestió del front es confongué amb la del poder. El bolxevic Golovin, que presidia, intentà contenir la gent proposant entrevistar-se abans de res amb els altres regiments i amb l'Organització Militar. Però tota al·lusió a un ajornament exasperava els soldats. En l'assemblea aparegué l'anarquista Bleichman, figura no de gran magnitud, però prou pintoresca de l'escenari de 1917. Bleichman, que disposava d'un bagatge ideològic força modest, però que tenia una certa sensibilitat per a polsar l'estat d'ànim de les masses i era home sincer dins de la seua inflamada limitació, trobava en els mítings, en els que es presentava amb la camisa descordada i el cabell escarotat, no poques simpaties semiròniques. Els obrers, és veritat, l'acollien amb reserva, amb un poc d'impaciència, sobretot, els metal·lúrgics. Però els seus discursos provocaven una alegre somriure en els soldats, els quals es tractaven i se sentien atrets per l'aspecte excèntric de l'orador, la seua decisió desenraonada i el seu accent jueu-americà, càustic, com el vinagre. A finals de juny, Bleichman es trobava com el peix a l'aigua en tots els mítings improvisats. Sempre tenia a mà la solució: cal llançar-se al carrer amb les armes a la mà. Organització? El carrer ens organitzarà. Objectius? "Derrocar el Govern Provisional com s'ha fet amb el tsar, encara que cap partit incités a fer-ho." En aquells moments, discursos d'aqueix to harmonitzaven magníficament amb l'estat d'ànim dels metralladors, i no sols amb el d'ells. Hi havia no pocs bolxevics que no ocultaven la seua satisfacció quan les masses saltaven per damunt de les seues exhortacions oficials. Els obrers avançats es recordaven que al febrer els dirigents es disposaven a batre's en retirada precisament en vigílies de la victòria; que al març, la jornada de vuit hores havia estat conquerida per la iniciativa dels de baix; que a l'abril, Miliukov havia estat expulsat del govern pels regiments que sortiren espontàniament al carrer. El record d'aquests fets estimulava la tensió d'esperit i la impaciència de les masses.

L'Organització Militar dels bolxevics, a la qual es reté compte immediatament que en el míting dels metralladors regnava una temperatura d'ebullició, fou enviant allí, un rere altre, els seus agitadors. Aviat s'hi presentà el mateix Nevski, director de l'Organització Militar, pel qual sentien els soldats un cert respecte. Segons sembla, se li prestà alguna atenció. Però l'estat d'ànim d'aquell míting interminable variava constantment, el mateix que la seua estructura. "Fou per a nosaltres una sorpresa extraordinària [conta Podvoiski, un altre dels dirigents de l'Organització Militar] quan a les set de la vesprada, s'hi presentà un missatger enviat per a informar-nos que... els metralladors havien pres novament la decisió de llançar-se al carrer." En compte de l'antic comitè de regiment, elegiren un comitè provisional revolucionari, compost de dos representants per companyia i presidit pel tinent Semasxko.

Delegats elegits especialment recorrien ja fàbriques i quarters en demanda de suport. Naturalment, els metralladors no s'oblidaren d'enviar delegats a Kronstadt. Així, per de sota les organitzacions oficials, s'anava estenent temporalment una nova xarxa de relacions entre els regiments i les fàbriques més excitades. Les masses no es proposaven trencar amb el soviets; volien, per contra, que aquest prengué el poder. I molt menys es proposaven trencar amb el partit bolxevic. Però els semblava que pecava d'indecís. Volien exercir sobre ell pressió, amenaçar el Comitè Executiu, empentar els bolxevics.

Es creen representacions improvisades, noves formes d'enllaç i nou centres d'acció, no permanents, sinó per a les circumstàncies del moment. Les variacions de la situació i de l'estat d'ànim de les masses s'efectuen d'una manera tan ràpida i pronunciada, que inclusivament una organització tan àgil com el soviets s'endarrereix inevitablement i les masses es veuen obligades cada vegada més a crear òrgans auxiliars per a les necessitats de l'instant. Mercè a aquestes improvisacions, es filtren no poques vegades elements accidentals i no sempre dignes de confiança. Els que atien el foc són els anarquistes, però així mateix alguns dels bolxevics joves i impacients. Indubtablement, es filtren també provocadors, possiblement agents alemanys, però més probablement que res, agents de la policia russa. Com desfer en fils separats el complex teixit dels moviments de massa? No obstant això, el caràcter general dels esdeveniments apareix dibuixat amb una claredat completa. Petrograd tenia la sensació de la seua força, se sentia impulsat cap avant, sense fixar-se en la província ni en el front, i ni el partit bolxevic era capaç de contenir-lo. Només l'experiència podia posar a açò un remei.

Els delegats dels metralladors, en incitar els regiments i a les fàbriques a llançar-se al carrer, no s'oblidaven d'afegir-hi que l'acció havia d'ésser armada. Potser podia ésser altrament? Potser havien d'exposar-se les masses desarmades als cops de l'enemic? A més, i açò és potser el més important, s'havia de demostrar la pròpia força, perquè un soldat sense fusell no és res. Sobre aquest particular, l'opinió dels regiments i de les fàbriques era unànime: si calia llançar-se al carrer, havia d'ésser comptant amb una reserva de plom. Els metralladors no perdien el temps: la sort ja estava tirada i s'havia de guanyar la partida amb la major rapidesa possible.

El sumari instruït posteriorment caracteritza en els següents termes l'actuació del tinent Semasxko, un dels principals dirigents del regiment: "...Exigia automòbils de les fàbriques, els armava amb metralladores, els enviava al Palau de Tàurida i d'altres llocs, indicant el trajecte que havien de seguir; tragué personalment el regiment al carrer, se n'anà al batalló de reserva del regiment de Moscou a fi incitar-lo a secundar l'acció, cosa que assolí; prometé als soldats del regiment de metralladores el suport de l'Organització Militar, mantenint el contacte amb aquesta organització, domiciliada a la casa de Kxesinskaia, i amb el líder dels bolxevics, Lenin; envià patrulles per a establir un servei de vigilància prop de l'Organització Militar." Si s'al·ludeix Lenin, és per a completar el quadro; Lenin, malalt, es trobava retirat en una casa de camp de Finlàndia des del 29 de juny, i ni aqueix dia ni els següents estigué en Petrograd.

Però en tota la resta, el llenguatge concís del funcionari militar forneix una idea força aproximada de la preparació febril a què es lliuraven els metralladors. Al pati del quarter s'efectuava un treball no menys ardent. Als soldats que no tenien armes se'ls donava fusells, i a alguns d'ells, bombes, i en cada un dels camions portats de les fàbriques s'instal·laven tres metralladores. El regiment volia llançar-se al carrer completament equipat.

A les fàbriques ocorria si fa o no fa el mateix: arribaven delegats del regiment de metralladores o de la fàbrica pròxima i invitaven els obrers a llançar-se al carrer. Diria hom que els estaven esperant des de feia molt de temps: el treball s'interrompia immediatament. Un obrer de la fàbrica Renault conta: "En acabant de dinar es presentaren uns quants soldats del regiment de metralladores, demanant que els donàrem camions. Malgrat la protesta del nostre grup bolxevic, no hi hagué més remei que lliurar els automòbils. Els soldats instal·laren immediatament als camions unes

Maxim [metralladores] i empengueren la marxa vers la Perspectiva Nevski. No fou ja possible contenir els nostres obrers... Tots ells sortiren al pati, sense llevar-se la roba de treball...”

Cal suposar que les protestes dels bolxevics de les fàbriques no tindrien sempre un caràcter insistent. Fou a la fàbrica Putilov on es desenrotllà una lluita més perllongada. Prop de les dues de la vesprada circulà pels tallers el rumor que hi havia arribat una delegació del regiment de metralladores i que convocava a un míting.

Uns 10.000 obrers es congregaren davant les oficines de l'administració. Els metralladors deien, entre crits d'aprovació dels obrers, que havien rebut ordre de marxar al front el 4 de juliol, però que ells havien decidit “dirigir-se no al front alemany, contra el proletariat d'Alemanya, sinó contra els ministres capitalistes”. Els ànims s'excitaren. “Anem-hi, anem-hi!”, cridaven els obrers. El secretari del comitè de fàbrica, un bolxevic, proposà que es consultés prèviament el partit. Protesta de tots: “Fora, fora! Una altra vegada voleu donar llargues a l'assumpte... No es pot continuar vivint així...” Cap a les sis, arribaren els representants del Comitè Executiu, però aquests no assoliren, ni de bon tros, influenciar els obrers.

El míting, nerviós, tenaç, en què participava una massa de milers d'homes que cercava una sortida i no permetia es tractés de convèncer-lo que no l'havia, prosseguia sense que hom hi veiés la fi. Es proposa enviar una delegació al Comitè Executiu: nou ajornament. La reunió seguia sense dissoldre's. Entre tant, arriba un grup d'obers i soldats amb la notícia que el barri de Viborg s'ha posat ja en marxa vers el Palau de Tàurida. No hi ha mode ja de contenir la gent. Es resol llançar-se al carrer. Efimov, un obrer de la fàbrica de Putilov, es precipità al comitè de barriada del partit per a preguntar: “Què hem de fer?” Li contestaren: “No ens llançarem al carrer, però no podem deixar els obrers abandonats a la seua sort; no tenim mes remei que marxar amb ells.” En aquell moment, aparegué el membre del comitè de barriada, Txudin, amb la notícia que en totes les barriades, els obrers es llançaven al carrer i que els membres del partit es veurien obligats a “mantenir l'ordre”. Així era com els bolxevics es veien arrossegats pel moviment, cercant una justificació dels seus actes, que es trobaven en contradicció palesa amb les resolucions oficials del partit.

A les set de la vesprada s'interrompé completament la vida industrial de la ciutat. A les fàbriques s'anaven organitzant i equipant destacaments de la Guàrdia Roja.

“Entre la massa de milers d'obrer [conta Metelev, un dels treballadors de Viborg] es movien, fent ressonar els forrellats dels fusells, centenars de joves de la Guàrdia Roja. Uns, col·locaven paquets de cartutxos a les cartutxeres; d'altres, s'estrenyien els cinturons; d'altres, es lligaven les motxilles a l'esquena; d'altres, calaven la baioneta, i els obrers que no tenien armes ajudaven els Guàrdies Rojos a equipar-se...”

La Perspectiva Sampsonievski, artèria principal de la barriada de Viborg, està atapeïda de gent. A dreta i esquerra d'aqueixa via, compactes columnes d'obers. Pel centre avança el regiment de metralladores, columna vertebral de la manifestació. Al capdavant de cada companyia, camions metralladores Maxim. Darrere del regiment, obrers; a la rereguarda, cobrint la manifestació, forces del regiment de Moscou. Cada destacament porta una bandera amb la divisa: “Tot el poder als soviets!” La processó luctuosa de març o la manifestació de Primer de Maig, estaven, segurament, més

concorregudes. Però la manifestació de juliol era incomparablement més decidida, més amenaçadora i més homogènia. “Sota les banderes roges només avançaven obrers i soldats [escriu un dels que hi participaren]. Brillen per la seua absència les escarapel·les dels funcionaris, els botons lluents dels estudiants, els barrets de les “senyores simpatitzants”, tot allò que lluïa a les manifestacions quatre mesos enrere, al febrer. En el moviment d’avui no hi ha res d’açò; avui no es llencen al carrer més que els esclaus del capital.” Com abans, corrien veloçment pels carrers, en distintes direccions, automòbils amb obrers i soldats armats: delegats, agitadors, exploradors, agents d’enllaç, destacaments per a treure al carrer els obrers i regiments, tots amb els fusells apuntant cap avant. Els camions eriqats d’armes ressuscitaven l’espectacle de les jornades de febrer, electrizant els uns i aterrint els altres. El cadet Nabokov escriu: “Els mateixos rostres insensats, adustos, feroços, que tots recordàvem de les jornades de febrer, és a dir, dels dies d’aquella mateixa revolució que els liberals qualificaven de gloriosa i incruenta.” A les nou, set regiments avançaven ja sobre el Palau de Tàurida. Pel camí, s’hi unien les columnes d’obrers de les fàbriques i noves unitats de militars. El moviment del regiment de metralladores tingué una força de contagi immensa. Les “jornades de juliol” avien començat.

Per tot arreu s’improvisaven mítings. Ressonar trets en distintes llocs. Segons relata l’obrer Korotkov, “en la Perspectiva Liteini, foren trets d’un subterrani una metralladora i un oficial, a qui s’afusellà en l’acte”. Circulen qualsevol classe de rumors, la manifestació provoca el pànic per tot arreu. Els telèfons dels barris centrals, esglaiats de terror, transmeten les versions més fantàstiques. Es deia que prop de les vuit de la vesprada, un automòbil blindat s’havia dirigit veloçment cap a l’estació de Varsòvia a la cerca de Kerenski, qui precisament sortia aqueix dia per al front, a fi de detenir-lo; però que l’automòbil havia arribat a l’estació amb retard, pocs moments després de la sortida del tren. Posteriorment, havia d’assenyalar-se més d’una vegada aquest episodi com prova acreditativa de l’existència d’un complot. Ningú pogué precisar, no obstant això, qui anava a l’automòbil i qui havia descobert els seus misteriosos propòsits.

Aquell capvespre circulaven en totes direccions automòbils amb homes armats, i probablement també pels voltants de l’Estació de Varsòvia. En molts llocs, es llençaven paraules fortes contra Kerenski. Tal fou, versemblantment, l’origen de la llegenda, sempre que descartem la hipòtesi de la falsedat.

Izvestia traçava el següent esquema dels esdeveniments del 3 de juliol: “A les cinc de la vesprada sortiren armats al carrer el primer regiment de metralladores, part dels regiments de Moscou, de granaders i de Pavlosvski, als quals s’hi uniren grups d’obrers... A les vuit, començaren a afluir davant del Palau de la Kxesinskaia forces dels regiments, armats i equipats, amb banderes roges i cartells grans en els quals es demanava el lliurament del poder als soviets. Des del balcó, es pronunciaren discursos... A les deu i mitja es celebrà un míting al pati del Palau de Tàurida... Una part dels regiments enviaren una delegació al Comitè Central executiu, al qual formularen les demandes següents: separació dels deu ministres burgesos; tot el poder al soviets; suspensió de l’ofensiva; confiscació de les impremtes dels periòdics burgesos; nacionalització de la terra; control de la producció.” Fent a una banda les modificacions secundàries, com ara: “Una part dels regiments”, en compte d’“els regiments”, “grups d’obrers”, en compte de “fàbriques senceres”, es pot dir que l’òrgan de Dan-Tseretelli no deforma, en les seues línies generals, la veritat d’allò que passà, i que, en particular, assenyala encertadament els dos focus de la manifestació: la vila de la Kxesinskaia i el

Palau de Tàurida. Ideològicament i física, el moviment girava al voltant d'aquests dos centres antagònics: a la casa de la Kxesinskaia s'acudia a la cerca d'indicacions de direcció, de discursos orientadors, al Palau de Tàurida a formular peticions i fins i tot a amenaçar amb la força de què es disposava.

A les tres de la vesprada es presentaren en la Conferència Local dels bolxevics, reunida aquell dia al Palau de la Kxesinskaia, dos delegats del regiment de metralladores per a comunicar que aquest regiment havia decidit llançar-se al carrer. Ningú ho esperava ni ho volia. Tomski declarà: "Els regiments que es llencen al carrer no han obrat com a companys en no invitar el Comitè del nostre partit a examinar prèviament la qüestió. El Comitè Central proposa a la Conferència: primer, llençar un manifest a fi de contenir les masses; segon, redactar un missatge al Comitè Executiu demanant que prengui el poder en les seues mans. En aquests moments, no es pot parlar d'acció si no es desitja una nova revolució." Tomski, vell obrer bolxevic, que havia segellat la seua fidelitat al partit amb llargs anys de presidi, posteriorment cap visible dels sindicats, s'inclinava més bé, pel seu caràcter, a contenir l'acció que a incitar-hi. Però en circumstàncies tals, no feia més que desenrotllar el pensament de Lenin: "En aquests moments no es pot parlar d'acció si no es desitja una nova revolució." No cal oblidar que els conciliadors havien qualificat de complot fins i tot la temptativa de manifestació pacífica del 10 de juny. La indiscutible majoria de la Conferència se solidaritzà amb Tomski. Era precís retardar a tota costa el desenllaç. L'ofensiva al front tenia en tensió tot el país. El seu fracàs estava descomptat, així com el propòsit del govern de fer recaure la responsabilitat de la derrota sobre els bolxevics. Calia donar temps als conciliadors perquè es desacreditaren definitivament. Volodarski, en nom de la Conferència, contestà als delegats del regiment de metralladores en el sentit que aquest havia de sotmetre's a la decisió del partit.

A les quatre, el Comitè Central ratifica la resolució de la Conferència. Els membres de la mateixa recorren els barris obrers i les fàbriques a fi de contenir l'acció de les masses. S'envia a la *Pravda* un manifest, inspirat en el mateix esperit, perquè aparega l'endemà en primera pàgina. Es confia a Stalin la missió d'informar de la sessió comuna dels comitès executius l'acord del partit. Per tant, els propòsits dels bolxevics no deixen lloc a dubte. El Comitè Executiu es dirigí als obrers i soldats amb un manifest en el qual es deia: "Gent desconeguda [...] vos incita a llançar-vos al carrer amb les armes a la mà", afirmant amb això que la crida no havia estat feta per cap dels partits soviètics. Però els dos comitès centrals dels partits i dels soviets proposaven, i les masses disposaven.

A les vuit es presentà davant el Palau de la Kxesinskaia el regiment de metralladores, i, després d'ell, el de Moscou. Nevski, Lastxevitx, Podvoiski, bolxevics que gaudien de popularitat, intentaren des del balcó persuadir els regiments que es reintegraren als seus quarters. Des de baix no s'escoltaven altres crits que no foren: "Fora!"

Fins llavors, des del balcó dels bolxevics no s'havien escoltat mai crits semblants dels soldats. Era un símptoma inquietant. Darrere dels regiments aparegueren els obrers de les fàbriques: "Tot el poder als soviets!" "A baix els deu ministres capitalistes!" Eren les banderes del 18 de juny. Però ara, rodejades de baionetes. La manifestació esdevenia un fet d'enorme importància. Què fer? Era concebible que els bolxevics romangueren al marge? Els membres del Comitè de Petrograd, amb els delegats a la Conferència i els representants dels regiments, prenen l'acord següent: anul·lar les decisions preses, posar terme als esforços estèrils per a contenir el moviment, orientar aquest últim en el sentit

que la crisi governamental es resolga en benefici del poble; amb aquest fi, incitar els soldats i obrers a dirigir-se pacíficament al Palau de Tàurida, a elegir delegats i presentar les seues demandes, per mediació dels mateixos, al Comitè Executiu. Els membres del Comitè Central que es trobaven presents sancionaren la rectificació de la tàctica acordada.

La nova resolució, proclamada des del balcó, és acollida amb crits de goig i amb *La Marsellesa*. El moviment ha estat sancionat pel partit: els metralladors poden respirar tranquils. Una part del regiment es dirigeix immediatament a la fortalesa de Pere i Pau per tal de guanyar-se la guarnició, i, en cas de necessitat, protegir el Palau de la Kxesinskaia, separat de la fortalesa per l'angost canal de Kronverski.

Els primers grups de manifestants entraren, com en país estranger, en la Perspectiva Nevski, artèria de la burgesia, de la burocràcia i de l'oficialitat. Des de les voreres, les finestres i els balcons, milers d'ulls aguaiten hostilment els manifestants. A un regiment segueix una fàbrica; a una fàbrica, un regiment. Hi arriben cada vegada noves masses. Totes les banderes criden en lletres or sobre fons roig el mateix: "Tot el poder als soviets!" La manifestació s'apodera de la Perspectiva Nevski i afluïx com un riu desbordat cap al Palau de Tàurida. Els cartells amb el lema de "A baix la guerra!", són els que provoquen una hostilitat més aguda per part dels oficials, entre els quals hi ha no pocs invàlids. L'estudiant, la col·legiala, el funcionari intenten fer comprendre els soldats, amb grans gestos i veu trencada, que els agents alemanys que aguaiten a les seues esquenes volen deixar entrar en Petrograd els soldats de Guillem perquè estrangulen la llibertat. Als oradors els sembla irrefutables els seus propis arguments. "Estan enganyats pels espies!", diuen els funcionaris, referint-se als obrers, que, amb gest ombrívol, ensenyen les dents. "Han estat arrossegats pels fanàtics!", contesten els més indulgents. "Són uns ignorants!", diuen els uns i els altres. Però els obrers tenen el seu criteri. No foren precisament espies alemanys els que els imbuïren les idees que avui els han llençat al carrer. Els manifestants fan a una banda, amb males maneres, els mentors impertinents, i segueixen el seu camí. Açò posa fora de si els patriotes de la Perspectiva Nevski.

Alguns grups, capitanejats en la major part dels casos per invàlids i cavallers de Sant Jordi, es llencen sobre alguns manifestants i intenten arrabassar-los les banderes. Es produeixen col·lisions ací i allà. Sonen trets solts. D'on parteixen? D'una finestra? Del Palau d'Anitxkin? El carrer contesta amb una descàrrega cap amunt, sense blanc fix. Durant uns moments regna al carrer la confusió. "Prop de mitjanit [relata un obrer de la fàbrica Volcà], quan passava per la Perspectiva Nevski el regiment de granaders, prop de la biblioteca pública s'obrí, no se sap d'on, el foc, que durà alguns minuts. Es produí el pànic. Els obrers es dispersaren pels carrers immediats. Els soldats es llençaren a terra; no en va molts d'ells havien passat per l'escola de la guerra."

Aquella Perspectiva Nevski de mitjanit, amb soldats de la guàrdia i de granaders, tirats a terra, mentre sonaven les descàrregues, oferia un espectacle fantàstic. Ni Puixkin, ni Gógol, cantors de la Nevski, se la representaven així! No obstant això, l'espectacle, fantàstic segons sembla, era realitat: al carrer quedaren diversos morts i ferits.

Al Palau de Tàurida hi havia aquell dia una agitació especial. En vista de la dimissió dels cadets, ambdós comitès executius, el dels obrers i soldats i el dels camperols, discutien l'informe de Tseretelli sobre la manera de rentar l'abric de la coalició sense

mullar la llana. Segurament s'hauria acabat per descobrir el secret de semblant operació, de no haver-ho impedit els suburbis intranquils.

Els avisos telefònics relatius a l'acció preparada pel regiment de metralladores provoquen carasses de ràbia i de pesar als rostres dels caps. ¿És possible que els soldats i els obrers no puguen esperar fins que els periòdics publiquen la salvadora resolució? Mirades de reüll de la majoria vers els bolxevics. Però també per a ells és, aquesta vegada, la manifestació quelcom inesperat. Kamenev i d'altres representants del partit presents accedeixen fins i tot a recórrer les fàbriques i els quarters, després de la sessió diürna, a fi de contenir les masses. Posteriorment, aquest gest hauria d'ésser interpretat pels conciliadors com un ardit de guerra.

Els comitès executius redactaren un manifest en el qual, com de costum, tota acció era qualificada de traïció contra la revolució. Però com havia de resoldre's la crisi del poder? Es trobà una sortida: deixar el gabinet tal com havia quedat després de la dimissió dels cadets, ajornant la solució definitiva de la qüestió fins que foren cridats els membres provincials del Comitè Executiu. Ajornar les coses, guanyar temps per a les pròpies vacil·lacions. Potser no és aquesta la més prudent de totes les polítiques?

Els conciliadors només consideraven impossible deixar passar el temps quan es tractava de lluitar contra les masses. Es posaren immediatament en moviment l'aparell oficial per a armar-se contra la insurrecció, que fou el nom amb que s'anomenà la manifestació des del primer moment. Els caps cercaven per tot arreu forces armades per a la defensa del govern i del Comitè Executiu.

Distintes institucions militars reberen ordres signades per Txeidse i d'altres membres de la Mesa demanant que s'enviaren al Palau de Tàurida automòbils blindats, canons de tres polzades i projectils. Al mateix temps, quasi tots els regiments reberen l'ordre d'enviar destacaments armats per a la defensa del palau. Per si açò fos poc, es telegrafia aquell mateix dia al front, al 5è Exèrcit, que era el que es trobava més prop de la capital, ordenand "l'enviament a Petrograd d'una divisió de cavalleria, d'una brigada d'infanteria i d'automòbils blindats".

El menxevic Voitinski, al qual s'havia confiat la missió de protegir el Comitè Executiu, ha dit, en els seus relats retrospectius, amb tota franquesa, quina era en aquells dies la situació real: "El 3 de juliol fou consagrat enterament a l'adopció de mesures per a protegir, encara que no fos més que amb unes quantes companyies, el Palau de Tàurida... Hi hagué un moment en què no disposàvem absolutament de cap força. A les portes del Palau de Tàurida no hi havia més que sis homes, incapaços de contenir la multitud..." I més endavant: "El primer dia de la manifestació només disposàvem de 100 homes; no comptàvem amb res més. Enviàrem comissaris a tots els regiments amb la petició que ens facilitaren soldats per a organitzar el servei de sentinelles... Però cada regiment girava la vista vers el veí per a veure com havia de procedir. Era precís acabar a tota costa amb aquest escandalós estat de coses, i cridàrem tropes del front." Seria difícil, fins i tot proposant-s'ho, imaginar una sàtira més malèvola contra els conciliadors. Centenars de milers de manifestants exigeixen el lliurament del poder als soviets. Txeidse, que es troba al capdavant del sistema soviètic, i que és per això mateix el candidat a la presidència, cerca per tot arreu forces militars per a llençar-les contra els manifestants. El grandios moviment a favor de la democràcia és qualificat pels caps d'aquesta com un atac de bandes armades contra la democràcia.

En aquell mateix Palau de Tàurida es trobava reunida, després d'una prolongada pausa, la secció obrera del Soviet, la qual, en el transcurs de dos mesos, mitjançant eleccions parcials a les fàbriques, s'havia renovat fins a tal punt, que el Comitè Executiu temia, no sense fonament, que els bolxevics hi dominaren. La reunió de la secció, artificialment ajornada, i convocada, a la fi, pels mateixos conciliadors uns dies abans, coincidí casualment amb la manifestació armada: els periòdics hi veien així mateix la mà dels bolxevics. Zinoviev desenrotllà en el seu discurs, d'una manera convincent, la idea que els conciliadors, aliats de la burgesia, no volien ni sabien lluitar contra la contrarevolució, perquè entenien per tal les malifetes aïllades dels "cent negres" i no la cohesió política de les classes posseïdores, a fi d'aixafar els soviets, centres de resistència dels treballadors.

El discurs féu blanc. Els menxevics, en adonar-se que per primera vegada es trobaven en minoria en els soviets, proposaren no prendre cap acord i recórrer els barris obrers a fi de mantenir l'ordre. Però ja era tard! La notícia que han arribat al Palau de Tàurida els obrers armats i els soldats del regiment de metralladores provoca a la sala una extraordinària excitació. Apareix a la tribuna Kamenev. "Nosaltres [diu] no hem incitat l'acció; però les masses populars s'han llençat al carrer per iniciativa pròpia... I ja que les masses han sortit, el nostre lloc està junt amb elles... La nostra missió consisteix ara a donar al moviment un caràcter organitzat." Kamenev fineix el seu discurs proposant que hom designe una comissió de 25 membres encarregada de dirigir el moviment. Trotski recolza aquesta petició. Txeidse tem la comissió bolxevic i insisteix inútilment perquè la qüestió passe la Comitè Executiu. Els debats prenen un caràcter tumultuós. Convençuts definitivament que no tenen més que el terç dels vots, els menxevics i els socialrevolucionaris abandonen la sala.

Aquesta tàctica esdevé la tàctica favorita dels demòcrates: comencen a boicotejar els soviets a partir del moment en què hi perden la majoria. La resolució en què s'incita el Comitè Central Executiu a fer-se càrrec del poder es aprovada per 276 vots. No hi ha oposició. Es procedeix immediatament a elegir els 15 vocals de la Comissió. Es reserven 10 llocs per a la minoria, llocs que ningú ocuparà. El fet que en resultés elegida una Comissió bolxevic significava, per a amics i adversaris, que la secció obrera del Soviet de Petrograd esdevenia, a partir d'aquell moment, la base del bolxevisme. S'havia fet un gran pas. A l'abril, la influència dels bolxevics s'estenia aproximadament a la tercera part dels obrers petersburgesos; per aquells dies representaven en el Soviet un sector insignificant. Ara, a principis de juliol, els bolxevics tenen en la secció obrera prop dels dos terços de delegats: açò significava que la seua influència entre les masses havia adquirit un caràcter decisiu.

Dels carrers adjacents al Palau de Tàurida aflueixen columnes d'obers, obreres i soldats amb banderes, cants i música. Apareix l'artilleria lleugera, el cap de la qual provoca l'entusiasme general en declarar que totes les bateries de la seua divisió estan amb els obrers. El carrer en què està emplaçat el Palau de Tàurida i el moll corresponent al mateix estan atapeïts de gent. Tot el món vol apropar-se a la tribuna situada a la porta principal del palau. Txeidse es presenta als manifestants, amb l'aspecte malhumorat de l'home a qui s'ha arrencat inútilment de les seues ocupacions. El popular president dels soviets és acollit amb un silenci hostil. Amb veu cansada i ronca, Txeidse repeteix els llocs comuns habituals, que tothom se sap ja de memòria. No es dispensa millor acollida a Voitinski, que ha acudit en el seu auxili. "En canvi, Trotski [segons conta Miliukov],

que declarà que havia arribat el moment que el poder passés als soviets, fou acollit amb sorollosos aplaudiments...” Aquesta frase és falsa a posta. Cap bolxevic digué aleshores que “havia arribat el moment”. Un manyà de la fàbrica Dinflou, situada a la barriada de Petrograd, deia més tard, parlant del míting celebrat davall els murs del Palau de Tàurida: “Em recorde del discurs de Trotski, qui deia que no havia arribat encara el moment de prendre el poder.” Aquest manyà reproduïx l’esperit del meu discurs més fidelment que no el professor d’Història. Pels oradors bolxevics, els manifestants s’assabentaren del triomf que acabava d’ésser assolit en la secció obrera del Soviet, i aquest fet els donà una satisfacció gairebé tangible, com si haguessen entrat ja en l’època del règim soviètic.

Poc abans de mitjanit s’obrí novament la sessió mixta dels comitès executius: en aquell moment els granaders es llençaven a terra en la Perspectiva Nevski. A proposta de Dan, es decidí que només puguen assistir a la reunió els que es comprometeren per endavant a defensar i posar en pràctica els acords presos. Açò era quelcom nou! Els menxevics intentaven convertir el Soviet, declarat per ells Parlament dels Obrers i Soldats, en òrgan administratiu de la majoria conciliadora. Quan es queden en minoria (la qual cosa ocorrerà d’ací a dos mesos), els conciliadors defensaran apassionadament la democràcia soviètica. Avui, com en general en tots els moments decisius de la vida social, la democràcia queda arraconada. Alguns *meiraiontsi* abandonaren la reunió protestant; bolxevics no n’hi havia de cap: estaven al Palau de la Kxesinskaia deliberant sobre la conducta que havia de seguir-se l’endemà. Més tard, els *meiraiontsi* i els bolxevics es presentaren a la sala i declararen que ningú podia desposseir-los del mandat que els havien donat els electors. La majoria callà, i la proposició de Dan caigué insensiblement en l’oblit. La reunió fou llarga com una agonia. Els conciliadors intenten persuadir-se mútuament, amb veu feble, de la raó que els assisteix. Tseretelli, en qualitat de Ministre de Correus i Telègrafs, es lamenta dels empleats subalterns: “Fins a aquest moment no m’he assabentat de la vaga de Correus i Telègrafs...” Pel que a les reivindicacions polítiques es refereix, la seua consigna és també la de “Tot el poder als soviets!”. Els delegats dels manifestants que rodejaven el Palau de Tàurida exigiren que se’ls permetés l’accés a la reunió. Hom els deixà entrar amb inquietud i malvolença. Els delegats creïen sincerament que aquesta vegada els conciliadors no podrien deixar d’acollir favorablement les seues aspiracions. ¿Que potser els periòdics menxevics i socialrevolucionaris d’avui, excitats per la dimissió dels cadets, no denunciïn les intrigues i el sabotatge dels seus aliats burgesos? A més, la secció obrera s’ha pronunciat a favor del lliurament del poder als soviets. Què s’espera? Però les ardents crides, en les quals la indignació respira encara esperança, cauen impotents dins l’atmosfera estancada del Parlament conciliador.

Als caps no els preocupa més que una idea: com alliberar-se el més ràpidament possible d’aquells hostes indesitjables. Se’ls invita a prendre seient a la galeria: seria massa imprudent llençar-los al carrer, al costat dels manifestants. Des de la galeria, els metralladors escolten sorpresos els debats que s’estaven desenrotllant i que no perseguien més fi que guanyar temps, a fi que pogueren arribar els regiments de confiança. “Als carrers està el poble revolucionari [diu Dan], però aquest poble fa obra contrarevolucionària...” Dan es veu recolzat per Abramovitx, un dels líders de la “Lliga” jueva, un pedant conservador els instints del qual se sentien ofesos per la revolució. “Estem en presència d’un complot”, afirma, faltant a tota evidència, i proposa als bolxevics que declaren obertament que la cosa “és obra seua”. Tseretelli aprofundeix el problema: “Sortir al carrer amb la demanda de “Tot el poder als soviets” significa

sostenir aquests últims. Si els soviets volguessen, el poder passaria a les seues mans. Cap obstacle s'oposa a la seua voluntat... Manifestacions com aquesta fan el joc no a la revolució, sinó a la contrarevolució." Els delegats no acabaven de comprendre aquest raonament. Els semblava que els seus elevats caps no estaven en el seu sa judici. Al final, l'assemblea confirmà una vegada més, amb 11 vots en contra, que la manifestació armada era una punyalada en l'esquena a l'exèrcit revolucionari, etcètera. La reunió acabà a les cinc de la matinada.

A poc a poc les masses foren retirant-se a les seues barriades. Durant tota la nit van recórrer la ciutat automòbils armats, establint el contacte entre els regiments, les fàbriques i els centres de barriada.

Com al febrer, les masses, a la nit, feien el balanç del dia. Però ara el feien amb la participació d'un complex sistema d'organitzacions de fàbrica, de partit, militars, que estaven reunits amb caràcter permanent. A les barriades s'opinava com quelcom que no admetia ja discussió, que el moviment no podia detenir-se a meitat de camí. El Comitè Executiu ajornà la resolució sobre el traspàs del poder. Les masses ho interpretaren com una vacil·lació. La conclusió era clara: s'havia d'estrènyer més.

La reunió nocturna dels bolxevics i *meiraiontsi*, que es celebrava al Palau de Tàurida al mateix temps que la dels comitès executius, feia també el balanç del dia i intentava anticipar allò que portaria l'endemà. Els informes de les barriades testificaven que la manifestació no havia fet més que posar en moviment les masses, plantejant davant elles per primera vegada en tota la seua agudesesa el problema del poder. Demà, les fàbriques i els regiments voldran obtenir una contestació i no hi haurà força humana capaç de retenir els suburbis. No es discutia si devia o no prendre's el poder, com havien d'afirmar més tard els adversaris, sinó si havia de fer-se o no una temptativa per a liquidar la manifestació o posar-se al capdavant de la mateixa l'endemà.

A hora avançada de la nit, cap a les tres, arribaven al Palau de Tàurida els obrers de la fàbrica Putilov, una massa de 30.000 homes, molts d'ells amb les seues dones i xiquets. La manifestació es posà en marxa a les onze, i pel camí s'uniren els manifestants d'altres fàbriques. En el portal de Narva hi havia tanta gent, a tanmateix com d'avançada era l'hora que hom hauria dit que la barriada havia quedat completament buida. Les dones cridaven: "Tot el món ha d'anar... nosaltres guardarem les cases!..." del campanar de Spasa partiren uns trets, segons semblava de metralladora. Des de baix es féu una descàrrega contra el campanar. "En Gostini Dvor es llençaren contra els manifestants un grup d'estudiants i de junker, que els arrabassaren un cartell gran. Els obrers oferiren resistència, es produí un gran tumult, sonaren trets, i a l'autor d'aquestes línies li trencaren el cap i l'aixafaren el pit i els costats." Ens conta açò l'obrer Iefimov, ja conegut del lector. Travessant la ciutat, ja silenciosa, els obrers de Putilov arribaren per fi al Palau de Tàurida. Gràcies a la insistent intervenció de Riazanov, molt íntimament lligat en aquell llavors amb els sindicats, la delegació de la fàbrica fou rebuda pel Comitè Executiu. La massa obrera, famolenca i terriblement fatigada, s'assegué a esperar al carrer i al jardí, amb l'esperança d'obtenir una contestació. Aquests obrers de la fàbrica de Putilov, acampats a les tres de la matinada als voltants del Palau de Tàurida, en el que els líders de la democràcia esperaven l'arribada de tropes del front, és un dels espectacles més commovedors de la revolució en el període turbulent que va des de febrer a octubre. Dotze anys abans, no pocs d'aquests obrers havien participat a la manifestació de gener davant el Palau d'Hivern, amb imatges i

estendards. En aquells dotze anys havien passat segles sencers. En el transcurs dels quatre mesos pròxims en transcorregueren d'altres quants més.

Sobre la reunió dels líders i organitzadors bolxevics que discuteixen sobre allò que s'ha de fer l'endemà flota l'ombra gràvida dels obrers de la fàbrica de Putilov, acampats en ple carrer. Demà els obrers de la fàbrica de Putilov no aniran al treball. Com treballaran després d'una nit passada en vetlla? Entre tant, és cridat Zinoviev per telèfon, Raskolnikov comunica, des de Kronstadt, que demà a primera hora la guarnició de la fortalesa es dirigirà a Petrograd, i que no hi ha res ni ningú capaç de contenir-la. Des de l'altre extrem del fil telefònic, el jove oficial pregunta: "És possible que el Comitè Central li ordene deixar abandonats els marins, desacreditant-se completament als seus ulls?" A la imatge dels obrers de la fàbrica de Putilov acampats davant del Palau de Tàurida s'uneix una altra, no menys impressionant: la dels marins de l'illa, que en aquesta nit de vetlla s'apresten a recolzar els obrers i soldats de Petrograd. No, la cosa és massa clara. No es pot continuar vacil·lant. Trotski pregunta per última vegada: "I si s'intentés donar a la manifestació el caràcter d'una manifestació sense armes? No, ni d'això es pot ja ni tan sols parlar-ne. Un gran grup de junker bastaria per a dispersar, com a un ramat d'ovelles, a milers d'homes desarmats. Els soldats i obrers acollirien indignats, considerant-la com una trampa, semblant proposició. La contestació és categòrica i convincent. Per unanimitat es decideix incitar demà les masses, en nom del partit, a continuar la manifestació. Zinoviev corre al telèfon, on espera frenètic Raskolnikov, per a comunicar-li la notícia que li permetrà respirar amb alleujament. Es redacta immediatament un manifest als obrers i soldats: al carrer! El manifest del Comitè Central, que havia estat escrit durant el dia, i en què s'invitava les masses a cessar la manifestació, és tret de les premses; però ja és tard per a reemplaçar-lo pel nou text. La pàgina blanca de la *Pravda* serà demà un indici mortal contra els bolxevics. Evidentment, en l'últim moment, espantats, han retirat la crida a la insurrecció, o, potser al revés: han renunciat a la seua crida a la manifestació pacífica per a incitar a la insurrecció. La vertadera resolució dels bolxevics aparegué en un full que invitava els obrers i soldats a "expressar la seua voluntat davant els comitès executius reunits, mitjançant una manifestació pacífica i organitzada". No, allò no era precisament un crida a la insurrecció.

LES JORNADES DE JULIOL: EL MOMENT CULMINANT I LA DERROTA

A partir d'aquest moment, la direcció immediata del moviment passa a mans del comitè del partit de Petrograd, el principal agitador del qual era Volodarski. De mobilitzar la guarnició s'encarregà l'Organització Militar. Ja des de març es trobaven al seu capdavant dos vells bolxevics, als quals li degué molt l'Organització en el seu ulterior desenrotllament, un d'ells era Podvoiski, figura brillant i original als rengles del bolxevisme, amb els trets característics del revolucionari rus de vell estil. Procedent del seminari, era home de gran energia, malgrat que no disciplinat, amb imaginació creadora, que, just és reconèixer-ho, degenerava fàcilment en fantasia. Més tard, quan Lenin pronunciava la paraula "podvoiskisme", en els seus llavis hi havia una certa ironia bonassa, no exempta d'advertència. Però els costats febles d'aquesta naturalesa apassionada s'havien de palesar principalment després de la presa del poder, quan l'abundància de possibilitats i recursos donava impulsos excessius a l'energia

dilapidadora de Podvoiski i a la seua passió per les empreses decoratives. En les circumstàncies creades per la lluita revolucionària entorn del poder, la seua decisió optimista, la seua abnegació i la seua incansable activitat el feien un director insubstituïble de les masses de soldats en ple despertar.

Nevski, antic *privat-docent*, més prosaic que Podvoiski i no menys addicte al partit que ell, no tenia res d'esperit organitzador, i només per una malaurada casualitat arribà a ésser, un any més tard, per poc de temps, ministre soviètic de Vies i Comunicacions. L'atracció que exercia sobre els soldats era deguda a la seua senzillesa, al seu caràcter comunicatiu i al seu tracte afable.

Al voltant d'aquests directors pul·lulava un grup d'auxiliars directes, format per soldats i joves oficials, alguns dels quals estaven cridats a exercir més tard un important paper. A la nit del 4 de juliol, l'Organització Militar passa de colp a ocupar el primer pla. Podvoiski, que assumeix sense gran treball les funcions de comandament, improvisa al seu costat un Estat Major. Es cursen ordres i instruccions breus a totes les forces de la guarnició. Es col·loquen automòbils blindats als ponts que uneixen els suburbis amb el centre i als punts estratègics de les artèries principals, a fi de protegir els manifestants contra possibles atacs. A la nit, els soldats del regiment de metralladores havien apostat ja sentinelles propis a la fortalesa de Pere i Pau. Per telèfon i emissaris especials es notifica la manifestació de l'endemà a les organitzacions d'Oranienbaum, Peterhof, Krasnoie-Selo i d'altres punts propers a la capital. No cal dir que la direcció política general del moviment quedava reservada al Comitè Central.

Els metralladors no tornaren als seus barracons fins a l'alba, fatigats i embalbits, malgrat estar en el mes de juliol. La pluja nocturna havia calat fins als ossos els obrers de Putilov. Els manifestants es reuneixen prop de les onze del matí. Les forces militars no entren en escena fins més tard. Avui, el 1er Regiment de metralladores s'ha llençat també al carrer en tota la seua integritat. Però ja no exerceix el paper d'instigador que exercís en vigílies. El primer pla l'ocupen avui els obrers de les fàbriques. S'uneixen al moviment els que el dia anterior s'havien quedat al marge. Allí on els dirigents titubegen o es resisteixen, la joventut obrera obliga el vocal de torn del comitè de fàbrica a fer sonar la sirena per a fer el senyal de paralitzar el treball. A la fàbrica del Bàltic, on predominaven els menxevics i socialrevolucionaris, dels cinc mil obrers que hi treballen secunden el moviment prop de quatre mil. A la fàbrica de calçat Skorokhod, que durant molt de temps havia estat considerada com el reducte dels socialrevolucionaris, l'estat d'ànim dels obrers havia canviat tan ràpidament, que el diputat de la fàbrica, un socialrevolucionari, estigué alguns dies sense poder aparèixer-hi. Estaven en vaga totes les fàbriques; per tot arreu se celebraven mítings. Hom elegia dirigents de la manifestació i delegats encarregats de presentar les reivindicacions del Comitè Executiu. Centenars de milers d'homes tornaren a posar-se en marxa vers el Palau de Tàurida, i dotzenes de milers de manifestants tornaren a encaminar-se cap a la vila de la Kxesinskaia. El moviment d'avui és més imponent i està millor organitzat que el d'ahir: es veu la mà dirigent del partit. L'atmosfera és també més candent; els soldats i els obrers volen provocar el desenllaç de la crisi. El govern, angoixat, espera. La seua impotència és encara més evident que ahir. El Comitè Executiu espera tropes lleials i rep notícies de totes bandes anunciant que avancen sobre la capital forces militars hostils. De Kronstadt, de Novi-Peterhof, de Krasnoie-Selo, del fort de Krasnaia Gorka, de tota la perifèria pròxima, per mar i per terra, avancen marins i soldats, amb bandes de música, amb armes, i, pitjor encara, amb cartells grans bolxevics. Alguns regiments,

exactament al igual que al Febrer, porten al seu capdavant els seus oficials, com si entraren en acció davall el seu comandament.

“Encara seguia reunit el govern [relata Miliukov], quan es rebé la notícia que en la Perspectiva Nevski hi havia tiroteig. Decidiren continuar reunits en l’Estat Major. Allí estaven el príncep Lvov, Tseretelli, el ministre de Justícia Pereverzev, dos ajudants del ministre de la Guerra. Hi hagué un moment en què la situació del govern semblava desesperada. Els soldats dels regiments de Preobrazenski, Semenov i Ismail, que no estaven amb els bolxevics, declararen al govern que es mantindrien “neutrals”. A la plaça del palau, per a la defensa de l’Estat Major, no hi havia més que invàlids i alguns centenars de cosacs.” El dia 4, al matí, el general Polovtsev anunciava que Petrograd quedaria net de tropes armades, i ordenava severament a la població que tanqués els portals i no sortís al carrer no essent en cas d’extrema necessitat.

Aquella terrible ordre no passà d’èsser una vàcua amenaça. El cap de les tropes de la regió només pogué llençar contra els manifestants petits destacaments de junker i cosacs, que durant tot el dia provocaren tirotejos ineptes i sagnants escaramusses. El banderer del 1er Regiment del Don, que guardava el Palau d’Hivern, declarà el següent davant la comissió investigadora: “S’havia donat ordre de desarmar els petits grups que passaren per davant, foren els que fossen qui els compongueren, i així mateix els automòbils armats. Complint aquesta ordre, de tant en tant ens formàvem en fila prop de palau i procedíem al desarmament.” El simple relat d’aquest cosac ens dóna una idea inequívoca de la correlació de forces i del caràcter de la lluita. Les tropes “rebels” surten dels quarters formades en companyies i regiments, prenen possessió dels carrers i de les places. Les forces del govern operen per mitjà d’emboscades, atacs per sorpresa realitzats per destacaments poc nombrosos, és a dir, pels mètodes amb què solen operar els guerrillers insurrectes. El canvi de papers s’explica per la circumstància que quasi totes les forces armades del govern li són hostils o, en el millor dels casos, tenen una actitud neutral. El govern viu de la confiança que li atorga el Comitè Executiu, el qual, per la seua banda, es recolza en la confiança que abriguen les masses que acabaran per variar de criteri i prendrà, per fi, el poder.

Allò que donà major impuls a la manifestació fou el fet que aparegueren els marins de Kronstadt en la palestra de Petrograd. El dia anterior, els delegats del regiment de metralladores havien realitzat ja una gran propaganda entre la guarnició de la fortalesa marítima. D’una manera inesperada per a les organitzacions locals, a la Plaça de l’Ancora se celebrà un míting per iniciativa d’uns anarquistes arribats de Petrograd. Els oradors incitaven a acudir en auxili de la capital. L’estudiant de medicina Roschal, un dels joves herois de Kronstadt i el xiquet consentit de la Plaça de l’Ancora, intentà pronunciar un discurs moderat. Milers de veus l’interromperen. Roschal, acostumat que hom l’acollís d’una manera molt distinta, s’hagué de retirar de la tribuna. Fins a la nit no se sabé en Petrograd que els bolxevics invitaven les masses a llançar-se al carrer. Açò resolía la qüestió. Els socialrevolucionaris d’esquerra (en Kronstadt no els hi havia ni podia haver-ne de dreta!) declararen que es proposaven participar a la manifestació. Aquesta gent formava part d’un mateix partit amb Kerenski, qui, en aquells mateixos moments, reunia tropes al front per a aixafar els manifestants. L’estat d’ànim dominant en l’assemblea nocturna de les organitzacions de Kronstadt era tal, que fins i tot el tímid comissari del Govern Provisional, Partxevski, votà a favor de la marxa sobre Petrograd. Es traçà un pla, es mobilitzaren els mitjans de transport marítim, es lliuraren 75 puds de municions. A les dotze de la nit, prop de deu mil marins, soldats i obrers armats,

entraven a l'embocadura del Neva, conduïts per remolcadors i vapors de passatgers. Després de desembarcar en ambdues vores del riu, s'uneixen a la manifestació, fusell al muscle i al so de les orquestres. Darrere dels marins i soldats, marxen les columnes d'obriers dels barris de Petrograd i de l'illa de Vasili, entre els quals avancen també destacaments de la Guàrdia Roja. Als costats, automòbils blindats; surant per damunt dels caps, banderes i cartells grans innumerables.

El Palau de la Kxesinskaia està a dos passos. Petit, eixut, negre com la brea, Sverdlov, un dels principals organitzadors del partit, incorporat al Comitè Central en la Conferència d'abril, dóna ordres des del balcó amb la seua poderosa veu de baix: "Fer avançar el cap de la manifestació, estrenyeu les files, conteniu els rengles de darrere." Des del balcó, saluda els manifestants Lunatxarski, sempre disposat a contagiarse de l'estat d'ànim dels que el rodegen, imponent d'aspecte, de veu i d'eloqüència declamàtoria, no molt segur, però sovint insubstituïble. Des de baix l'aplaudeixen sorollosament. Però a qui sobretot volien escoltar els manifestants era a Lenin (al qual, dit siga de passada, havien fet venir al matí del seu refugi de Finlàndia) i els marins expressaren amb tanta insistència el seu desig, que, tot i el seu mal estat de salut, Lenin no pogué negar-se a satisfer-lo. Una onada d'entusiasme desbordant acollí l'aparició del cap al balcó. Lenin, impacient i esperant, amb una certa confusió, com sempre, que cessaren les aclamacions, començà a parlar abans que aquestes s'emudiren. El seu discurs, que, durant unes quantes setmanes senceres, la premsa enemiga havia de tergiversar en tots els tons, estava fet d'uniques frases simples: salutació als manifestants, expressió de la seguretat que la consigna "tot el poder als Soviets" acabarà per triomfar; crida a la serenitat i a la fermesa. La manifestació es posa novament en marxa enmig de les aclamacions i als acords de les bandes. Entre aquesta introducció joiosa i l'etapa següent, en la qual es vessà la sang, es desenrotlla un episodi curiós. Els caps dels socialrevolucionaris d'esquerra de Kronstadt només en arribar al Camp de Mart s'adonaren de l'enorme cartell gran del Comitè Central dels bolxevics que anava al capdavant de la manifestació i que havia fet la seua aparició després de la pausa davant el Palau de la Kxesinskaia. Impulsats per la seua gelosia política, exigiren que aquest cartell gran fos retirat. Els bolxevics s'hi negaren. Llavors, els socialrevolucionaris declararen que es retiraven. Però cap dels marins i soldats seguí els caps... Tota la política dels socialrevolucionaris d'esquerra estava feta de vacil·lacions capritxoses com aquesta, a vegades còmiques, a vegades tràgiques.

En el cantó de la Perspectiva Nevski i la Liteïni, la reraguarda de la manifestació es veié inesperadament tirotejada. En resultaren ferides algunes persones. En el cantó de la Liteïni i de la Panteleimonovskaia, el tiroteig fou més intens. El cabdill de Kronstadt, Raskolnikov, recorda la impressió que produí en els manifestants la ignorància d'on partia el colp. "On està l'enemic? Des d'on dispara?" Els marins agafaren els fusells i començà un tiroteig desordenat en què alguns homes caigueren morts o ferits. Només amb gran dificultat fou possible restablir quelcom semblat a l'ordre. La manifestació es posà novament en marxa als acords de les bandes, però no quedava ja ni rastre de l'estat d'ànim joiós del principi. "Per totes les bandes es creia veure l'enemic ocult. Els fusells no penjaven ja pacíficament del muscle, sinó que es portaven empunyats i a punt de disparar."

Durant el dia es produïren no pocs incidents sagnants en distints punts de la ciutat. Una part d'aquests successos cal atribuir-los a la confusió, als equívocs, als trets fets a l'atzar, al pànic. Aquestes casualitats tràgiques constitueixen una espècie de despesa

extraordinària de la revolució, que és, al seu torn, una despesa extraordinària de l'evolució històrica. Però és incontestable, com es veié en aquells dies, i es confirmà posteriorment, que en els esdeveniments de juliol, la provocació sagnant exercí el seu paper... “Quan els soldats manifestants [conta Podvoiski] passaven per la Perspectiva Nevski i els barris contigus, habitats principalment per la burgesia, començaren a manifestar-se símptomes de mal auguri: trets estranys, fets no se sabia d'on ni per qui... En un principi, la perplexitat s'apoderà de les columnes; després, els menys fermes i serens començaren a disparar a tort i a dret, d'una manera desordenada.” En *Izvestia*, periòdic oficial, el menxevic Kantorovix descrivia de la manera següent l'atac de què havia estat víctima una de les columnes obreres: “Avançava pel carrer Sadovaia una multitud de 60.000 obrers de nombroses fàbriques. En passar per davant de l'església, es posaren a repicar les campanes, i com obeint a un senyal, des de les teulades de les cases immediates s'obrí sobre els manifestants un foc de metralladores i de fusells, quan la multitud correu a l'altra banda del carrer, partiren així mateix trets de les teulades i els terrats.” Allí on al Febrer s'havien instal·lat els “faraons” de Protopopov, amb les seues metralladores, operaven ara els membres de les organitzacions oficials, els quals es proposaven, no sense èxit, sembrar el pànic i provocar col·lisions entre les forces militars mitjançant el tiroteig dels manifestants. En procedir hom al registre de les cases des d'on s'havia disparat, s'hi trobaren metralladores i, algunes vegades, se sorprengué als que feien foc.

No obstant això, la causa principal del vessament de sang foren els destacaments governamentals, impotents per a dominar el moviment, però suficients per a la provocació. Prop de les vuit de la nit, quan la manifestació estava en el seu apogeu, dues centúries de cosacs es dirigiren amb artilleria lleugera al Palau de Tàurida, a fi de protegir-lo. Els cosacs, que, en passar pels carrers, es negaven obstinadament a entaular conversa amb els manifestants, la qual cosa era ja un mal símptoma, s'apoderaren, on els fou possible, dels automòbils blindats i desarmaren petits grups solts. Els canons dels cosacs als carrers, ocupats pels obrers i soldats, foren considerats com un repte intolerable. Tot feia preveure el xoc. Al pont de Liteïni, els cosacs s'aproparen a les masses compactes de l'enemic, el qual havia assolit alçar ací, en el camí que menava al Palau de Tàurida, alguns obstacles. Un minut de silenci sinistre, interromput pels trets que parteixen de les cases pròximes. “Els cosacs obren un foc granejatge [conta l'obrer Metelev], els obrers i soldats, distribuïnt-se en grans grups o de cara a terra en les voreres, contesten de la mateixa manera.” El foc dels soldats obliga els cosacs a retirar-se. En arribar a la vora del Neva, un dels canons fa tres tirs (assenyalats així mateix per *Izvestia*), però els cosacs, aconseguits pel foc de fuselleria, es repleguen sobre el Palau de Tàurida. Una columna d'obrer que els surt a l'encontre els assesta un colp definitiu. Els cosacs abandonen canons, cavalls i fusells i cerquen refugi en els portals de les cases burgeses, o es dispersen.

La col·lisió de la Liteïni, un vertader combat, fou l'episodi militar més important de les Jornades de Juliol, i el relat del mateix es troba registrat en les memòries de molts dels que participaren en la manifestació. Bursin, obrer de la fàbrica Erikson, que intervingué en els esdeveniments amb els soldats del regiment de metralladores, conta que, en trobar-se amb ells “els cosacs obren immediatament foc. Molts obrers caigueren morts. A mi, una bala em travessà una cama i fou a allotjar-se a l'altra [...] La meua cama inutilitzada i la meua creua constitueixen, en mi, el record viu de les Jornades de Juliol...”

En la col·lisió de la Liteïni hi resultaren morts set cosacs i dinou ferits. Els manifestants tingueren sis morts i prop d'una vintena de ferits. Ací i allà jeien cavalls morts.

Posseïm un testimoni interessant del camp contrari. Averin, aquell mateix banderer que des del matí s'havia dedicat a efectuar atacs de guerrilla contra els revoltosos regulars, conta: "A les vuit de la nit rebem ordre del general Polovtsiev d'enviar dues centúries amb dos canons lleugers al Palau de Tàurida... En arribar al pont de la Liteïni viu obrers, soldats i mariners armats... M'hi apropí amb el meu destacament de descoberta i els demaní que lliuraren les armes, però la meua demanda no fou satisfeta i tota la banda es posà en fuga en direcció al barri de Viborg. Quan em disposava a llençar-me en la seua persecució, un soldat de baixa estatura es girà cap a mi i em disparà un tret a boca de canó, però no féu blanc. Aquest tret fou una espècie de senyal, i de totes bandes s'obrí un foc de fuselleria desordenat contra nosaltres. De la multitud partiren crits: "Els cosacs disparen contra nosaltres!" Així era, en efecte: els cosacs es baixaren dels cavalls i començaren a disparar; s'intentà fins i tot posar en acció els canons, però els soldats obriren un foc tan infernal, que els cosacs es veieren obligats a retirar-se i es disseminaren per la ciutat." No és inversemblant que un soldat dispare contra Averin; un oficial de cosacs més bé podia esperar de la multitud de les Jornades de Juliol una bala que no una salutació. Però són força més versemblants encara els nombrosos testimonis que els primers trets no partiren de la multitud. Un cosac d'aqueixa mateixa centúria declarà amb fermesa que els cosacs havien estat agredits a trets des de l'edifici de l'Audiència, i després des d'unes quantes cases del carreró de Samursko i en la Liteïni. En l'òrgan oficiós dels soviets s'hi deia que els cosacs, abans d'arribar al pont de la Liteïni, havien estat atacats des d'una casa amb foc de metralladora. L'obrer Metelev afirma que quan els soldats efectuaren un registre en aqueixa casa, hi trobaren municions i dues metralladores al domicili d'un general, Açò no té res d'inversemblant. Durant la guerra es trobaren en mans de l'oficialitat no poques armes, adquirides per tots els procediments lícits i il·lícits. Era massa gran la temptació de llençar, des de dalt, impunement, una pluja de plom contra la "canalla". És veritat que els trets foren fets contra els cosacs. Però la multitud de les jornades de juliol estava convençuda que els contrarevolucionaris disparaven conscientment contra les forces del govern per tal d'incitar-les a emprendre una repressió implacable. En la guerra civil, la crueltat i la perfídia de l'oficialitat, encara ahir totpoderosa, no tingué límits. En Petrograd abundaven les organitzacions secretes i semisecretes d'oficials, que gaudien de la protecció de les altes esferes i eren pròdigament sostingudes per les mateixes. En la informació secreta subministrada pel menxevic Liber, quasi un mes abans de les Jornades de Juliol, s'hi deia que els oficials conspiradors estaven en relacions directes amb *sir* Buchanan. Potser podien els diplomàtics d'Anglaterra deixar de preocupar-se del pròxim adveniment d'un poder fort?

Els liberals i els conciliadors cercaven la mà dels "anarcobolxevics" i dels agents alemanys en tots els "excessos". Els obrers i els soldats, persuadits que no marxaven equivocats, feien recaure sobre els provocadors patriòtics les col·lisions i les víctimes de les Jornades de Juliol. De quina part està la veritat? Els judicis de les masses no són, clar està, infal·libles. Però qui crega que la massa és cega i crèdula s'equivoca de mig a mig. Quan se sent ferida en el més viu, percep els fets i fa les seues conjectures fent ús de milers d'ulls i d'orelles. Verifica la prova dels rumors en rebutjar uns i acceptar-ne d'altres. Quan les versions relatives als moviments de masses són contradictòries, la que més s'apropa a la veritat és sempre la mateixa massa. Per això és tan estèril per a la ciència l'obra dels sicofants tipus Hipòlit Taine, que, en estudiar els grans moviments

populars, ignoren la veu del carrer, recollint atentament les vàcues parleries de saló, engendrades per l'aïllament i la por.

Els manifestants tornaren a assetjar el Palau de Tàurida i exigiren una resposta. En el moment en què arribaven els manifestants de Kronstadt, un grup reclamà la presència de Txernov. Adonant-se de l'estat d'ànim de la multitud, aquest ministre, tan loquaç de costum, es limità en aqueixa ocasió a pronunciar un lacònic discurs, en què al·ludí superficialment a la crisi del poder i, referint-se als cadets, que havien sortit del govern, digué en to de menyspreu: “Bon viatge!” “Per què abans no parlava vostè així?”, l'interromperen diverses veus. Miliukov conta fins i tot que “un obrer d'elevada estatura, acostant el puny al rostre del ministre, li cridà, furios: “Pren el poder, fill de gossa, puix que te'l donen!” I encara que açò no passe d'ésser una anècdota, expressa, amb un relleu un poc groller, però prou clar, el vertader fons de la situació de juliol. Les respostes de Txernov no ofereixen interès; en qualsevol cas, no li conqueriren els cors de Kronstadt... Dos o tres minuts després entrava corrents a la sala de sessions del Comitè Executiu un home que anunciava a crits que els marins havien detingut Txernov i es disposaven a prendre represàlies contra ell. El Comitè Executiu, en un estat d'excitació indescriptible, delegà, per a rescatar el ministre, alguns dels seus membres més destacats, exclusivament internacionalistes i bolxevics. Txernov declarà posteriorment davant la Comissió governamental, que, en baixar de la tribuna, observà un moviment hostil en un grup que estava situat a l'entrada, darrere de les columnes... “Em rodejaren, tancant-me el pas cap a la porta... Un subjecte sospitos, que manava els mariners que m'havien detingut, assenyalava constantment un automòbil que es trobava allí prop... En aquells moments, Trotski, que sortia del Palau de Tàurida, s'apropà a l'automòbil, i, pujant a l'estrep del mateix, pronuncià un breu discurs. Trotski proposà que es deixés en llibertat Txernov, i demanà que els que no estigueren conformes amb això aixecaren la mà. No s'alçà ni una sola mà; llavors, el grup que m'havia acompanyat a l'automòbil s'apartà del mateix amb aire descontent. Si no recorde malament, Trotski digué: “Ciutadà Txernov, ningú l'impedeix tornar-se enrere lliurement ...” Per a mi, no hi ha el menor dubte que allò que passà no era més que una temptativa, preparada per endavant per gent sospitosa que res tenia a veure amb la massa dels obrers i marins, per a provocar-me i detenir-me.”

Una setmana abans de la seua detenció, Trotski deia en la reunió d'ambdós comitès executius: “Aquests fets passaran a la història, i intentarem descriure'ls tal com foren...” Viu que prop de la porta hi havia un grup de subjectes amb mala pinta. Diguí a Lunatxarski i a Riazanov que aquells subjectes eren agents de l'Okhrana, que intentaven penetrar al Palau de Tàurida... (Lunatxarski: “És veritat”.) Els hauria reconegut entre deu mil homes.”

En les seues declaracions del 24 de juliol, escrites ja en la cel·la de Kresti, Trotski diu: “En un principi, havia decidit sortir d'entre la multitud a l'automòbil amb Txernov i els que volien detenir-lo, a fi d'evitar conflictes i que es produís el pànic en la multitud. Però Raskolnikov se m'apropà precipitadament i, molt excitat, exclamà: “Açò és impossible... Si surt vostè amb Txernov, demà es dirà que la gent de Kronstadt l'ha detingut. Cal posar en llibertat Txernov immediatament.” Tan prompte com un toc de corneta féu el silenci en la multitud i em donà la possibilitat de pronunciar un breu discurs, que acabà amb la proposició següent: “Qui vote per la violència, que aixequi la mà.” Txernov pogué tornar al palau sense obstacles.”

La declaració d'aquests dos testimonis, que eren al mateix temps els dos actors principals de l'aventura, deixen les coses completament en clar. Però açò no impedí que la premsa enemiga dels bolxevics descrigués allò que passà amb Txernov i l'“intent” de detenció de Kerenski com les proves més convincents de l'organització de l'aixecament armat pels bolxevics. S'afirmava així mateix amb insistència, sobretot en l'agitació verbal, que la detenció de Txernov s'havia efectuat sota la direcció de Trotski. Aquesta versió arribà fins i tot al Palau de Tàurida. El mateix Txernov, que en el sumari exposà, d'una forma que s'acostava molt a la realitat, les circumstàncies de la seua detenció de mitja hora, s'abstingué, no obstant això, de fer cap manifestació pública sobre aquest tema, a fi de no impedir el seu partit que fomentés la indignació contra els bolxevics. Per si açò fos poc, Txernov formava part del govern que tancà Trotski a la presó de Kresti. Els conciliadors podien argüir, és cert, que el grup de conspiradors sospitosos mai s'hauria atrevit a portar a terme un propòsit tan insolent com la detenció d'un ministre en ple dia i davant una enorme multitud si no hagués comptat amb què l'hostilitat de les masses envers el “perjudicat” el posava prou a cobert. I fins a un cert punt així era, en efecte. Cap dels que rodejaven l'automòbil féu la menor temptativa, per propi impuls, per a llibertar Txernov. Si en algun altre lloc s'hagués detingut Kerenski, ni els obrers ni els soldats s'haurien sentit, naturalment, afligits. En aquest sentit, la complicitat moral de les masses en els atemptats reals i suposats contra els ministres socialistes, eren un fet incontestable i donava motius a l'acusació contra els obrers i marins de Kronstadt. Però la preocupació de servir les restes del seu prestigi democràtic impedia als conciliadors fer ús d'aquest argument: no oblide hom que si bé alçaven una barrera hostil entre ells i els manifestants, seguien trobant-se al capdavant del sistema dels soviets d'obriers, soldats i camperols en l'assetjat Palau de Tàurida.

A les vuit de la nit, el general Palovtsiev comunicà per telèfon al Comitè Executiu una bona notícia: dues centúries cosaques, amb artilleria, es dirigien al Palau de Tàurida. Per fi! Però també aquesta vegada les esperances resultaren defraudades. Les constants telefonades no feien més que augmentar el pànic: els cosacs havien desaparegut sense deixar rastre, com si s'haguessen evaporat, amb els cavalls i els canons de tret ràpid. Miliukov diu que a boqueta de nit començaren a manifestar-se “les primeres conseqüències de les crides fetes pel govern a les tropes”: així, segons ell, es dirigia precipitadament cap al Palau de Tàurida el Regiment 176. Aquesta indicació, tan precisa exteriorment, és molt interessant, perquè serveix per a caracteritzar els *qui pro quo* que sorgeixen inevitablement en el primer període de la guerra civil, quan els camps només es comencen a delimitar. En efecte, havia arribat un regiment al Palau de Tàurida amb els capots i les motxilles a coll i al flanc les cantimplores i les bàssies. Els soldats, que venien de Krasnoie-Selo, arribaven cansats del camí i calats fins als ossos.

Era, realment, el Regiment 176. Però no es disposava, ni de bon tros, a salvar el govern: el regiment, que estava en contacte amb els *meiraiontsi*, s'havia posat en camí sota la direcció de dos soldats (bolxevics): Levinson i Medvediev, a fi d'arrencar el poder per als soviets. Es comunicà immediatament als dirigents del Comitè Executiu, que estaven sobre brases, que un regiment amb els seus oficials acabava d'arribar des de lluny, en complet ordre, i acampava davall les finestres per a lliurar-se a un descans merescut. Dan, que portava l'uniforme de metge militar, es dirigí als caps del regiment demanant-los que proporcionaren sentinelles per a muntar la guàrdia al palau. Aquesta petició fou, en efecte, ràpidament satisfeta. Cal suposar que Dan comunicaria amb satisfacció la notícia a la Mesa de l'Executiu, des d'on fou transmesa a la premsa. En les seues *Memòries*, Sukhanov es burla de la submissió amb què el regiment bolxevic executà

l'ordre del líder menxevic: una prova més de com d'“absurda” era la manifestació de juliol. En realitat, la cosa era, al mateix temps, més simple i més complexa. L'oficial que manava el regiment, en fer-se-li la proposta relativa als sentinelles, es dirigí a l'ajudant de guàrdia, el jove tinent Prigorovski. Aquest, que era bolxevic, membre de l'organització dels *meiraiontsi*, demanà immediatament consell a Trotski, que, amb un petit grup de bolxevics, ocupava un lloc d'observació en una de les dependències laterals de palau. Naturalment, es donà a Prigorovski el consell d'apostar immediatament sentinelles on calgués, perquè era molt més avantatjós tenir a les portes amics que enemics. D'aquesta manera, el Regiment 176, que havia acudit per a manifestar-se contra el poder, protegia aquest poder contra els manifestants. Si el propòsit perseguit hagués estat la insurrecció, el tinent Prigorovski hauria detingut sense dificultat tot el Comitè Executiu, que no comptava més que amb quatre soldats addictes. Però ningú pensava en semblant cosa, i els soldats bolxevics compliren a consciència la seua funció de sentinelles.

Després que les centúries cosaques, únic obstacle amb què s'ensopegava en el camí que menava al Palau de Tàurida, foren agranades, molts manifestants s'imaginaren que la victòria estava assegurada. En realitat, el major obstacle es trobava en el mateix Palau de Tàurida. En la reunió d'ambdós executius, que començà a les sis de la vesprada, hi participaven 90 representants de 54 fàbriques i tallers. Els cinc oradors que feren ús de la paraula començaren protestant contra el fet que en les proclames del Comitè Executiu els manifestants foren qualificats de contrarevolucionaris. “Ja heu vist [argüien] el que es diu en els cartells grans. És el que els obrers han decidit [...] Exigim la retirada dels deu ministres capitalistes. Tenim confiança en els soviets, però no en els que aquests dipositen la seua [...] Exigim que es prengui immediatament possessió de les terres, que s'instaure el control de la indústria; exigim la lluita contra la fam que ens amenaça.” Un altre hi afegia: “No vos trobeu en presència d'un motí, sinó d'una acció completament organitzada. Exigim el lliurament de la terra als camperols, l'abolició de les ordres dirigides contra l'exèrcit revolucionari... Ara que els cadets s'han negat a col·laborar amb vosaltres, vos preguntem: Amb qui vos disposeu a entrar en tractes? Exigim que el poder passe a mans dels soviets.”

Les consignes de propaganda de la manifestació del 18 de juny esdevenien ara un ultimàtum de les masses armades. Però els conciliadors estaven ja lligats amb cadenes massa feixugues a les rodes del carro dels posseïdors. Lliurar el poder als soviets? Però açò significava, abans que res, una política audaç de pau, la ruptura amb els aliats, amb la pròpia burgesia, significava el complet aïllament, la ruïna al cap de poques setmanes. No, la democràcia responsable no abraça la senda de l'aventura! “Les actuals circumstàncies [deia Tseretelli] fan impossible, a l'atmosfera de Petrograd, prendre cap nova resolució.” Per açò no queda més recurs que “acceptar el govern tal com ha quedat constituït [...] i convocar un congrés extraordinari dels soviets d'ací a dues setmanes [...] en un lloc en què pugui funcionar sense obstacles. A Moscou millor que en cap altra banda.”

Però la sessió es veu constantment interrompuda. Els obrers de Putilov, que arriben ja a boqueta de nit, cansats, irritats, en un estat d'estranya excitació, criden a la porta del Palau de Tàurida: “Que surta Tseretelli!” Els trenta mil homes del carrer envien els seus representants al palau, una veu crida que si Tseretelli no vol sortir de bon grat caldrà fer-lo sortir per la força. De les amenaces als actes hi ha encara una gran distància, però les coses prenen un caràcter massa agut i els bolxevics s'afanyen a intervenir. Zinoviev

ho ha relatat posteriorment: “Els nostres camarades em proposaren que fos a parlar als obrers de Putilov [...] Un mar de caps com mai l’havia vist [...] Algunes dotzenes de milers d’homes s’apinyaven davant el palau. Els crits de “Tseretelli!” continuaven [...] Jo comencí així: “En compte de Tseretelli, he sortit jo.” Rialles. Açò determinà un canvi en l’estat d’ànim dels manifestants. Poguí pronunciar un discurs prou extens [...] Com a conclusió, incití l’auditori a què es dissolgués de seguida, pacíficament, en complet ordre, i sense deixar-se provocar de cap manera a una acció agressiva. Els manifestants aplaudeixen sorollosament i comencen a retirar-se.”

Aquest episodi revela d’una manera immillorable el profund descontent de les masses, la carència d’un pla d’atac per la seua banda i el vertader paper exercit pel partit en els esdeveniments de juliol.

Mentre Zinoviev parlava al carrer als obrers de Putilov, un grup de delegats d’aquests últims, alguns d’ells amb fusells, irrompia tumultuosament al saló de sessions. Els membres del Comitè Executiu salten dels seus llocs. “Alguns d’ells no demostren el suficient valor ni domini de si mateixos”, diu Sukhanov, el qual ens ha deixat una viva descripció d’aquests moments dramàtics. Un dels obrers, “un *sans-culotte* clàssic, amb gorra, brusa curta sense cinturó i el fusell a la mà”, salta a la tribuna dels oradors tremolant d’agitació i ràbia...: “Camarades! Suportarem els obrers per més temps aquesta traïció? Esteu pactant amb la burgesia i els grans terratinents... Hem vingut ací trenta mil homes de la fàbrica de Putilov i aconseguirem que es respecte la nostra voluntat...! Txeidse, davant el nas del qual s’agitava el fusell, donà proves de sang freda. Inclinant-se tranquil·lament des del seu lloc, ficà un manifest imprès a la mà tremolosa de l’obrer: “Faça el favor de prendre açò i de llegir-lo, camarada. Ací es diu el que han de fer els camarades de Putilov...” En el manifest no es deia una altra cosa sinó que els manifestants havien de tornar a les seues cases i que, en cas contrari, serien uns traïdors a la revolució. És que els menxevics podien dir una altra cosa?

Zinoviev, orador de força excepcional, exercí un gran paper en l’agitació desenvolupada sota els murs del Palau de Tàurida, així com, en general, en tot el remolí d’agitació d’aquell període. En el primer moment, la seua aguda veu de falset estranyava, però després captivava amb la seua musicalitat particular. Zinoviev era un orador ingènit. Sabia deixar-se contagiar per l’estat d’ànim de les masses, commouré amb allò que les commovia i trobar sempre per als seus sentiments i les seues idees una expressió, potser un poc confusa i imprecisa, però captivadora. Els adversaris deien que Zinoviev era el més demagog dels bolxevics. Amb açò, rendien tribut al seu tret més accentuat, és a dir, a la seua aptitud per a penetrar en l’ànima de Demos i fer vibrar les seues cordes. No obstant això, no es pot negar que Zinoviev, que no és més que un agitador, i no té res de teòric ni d’estrateg revolucionari, quan no es veia contingut per la disciplina externa, lliscava fàcilment cap a la demagògia, no en el sentit corrent, sinó en el sentit científic de la paraula, és a dir, palesava una certa tendència a sacrificar els interessos permanents a l’èxit del moment. L’instint d’agitador de què estava dotat Zinoviev en feia un conseller molt valuós quan es tractava d’apreciacions polítiques del moment, però els seus judicis no anaven mai més enllà. En les reunions del partit sabia convèncer, conquerir, suggestionar, quan es presentava amb una idea política definida, sotmesa a la prova dels grans mítings i impregnada, per dir-ho així, de les esperances i l’odi dels obrers i els soldats. D’altra banda, Zinoviev era capaç, en una reunió hostil, fins i tot al si del Comitè Executiu d’aleshores, de donar a les idees més extremes i explosives una forma atractiva, insinuant, que les feia penetrar insensiblement en el cap

dels que sentien envers ell una desconfiança prèvia. Per tal d'assolir aquests inapreciables resultats li era necessària la tranquil·la seguretat que una mà ferma l'alliberava de tota responsabilitat política. Aquesta seguretat li la donava Lenin. Armat d'una fórmula estratègica definida, Zinoviev l'omplia enginyosament de les exclamacions, protestes i exigències que acabava de recollir al carrer, a la fàbrica o al quarter. En aquests moments era el mecanisme ideal de transmissió entre Lenin i la massa o entre aquesta i aquell. Zinoviev, agitador de la revolució, no tenia caràcter revolucionari. Mentre no es tractà més que de la conquesta de les ments i dels esperits, Zinoviev no deixà d'ésser un combatent incansable. Però quan es veié situat davant la necessitat de l'acció perdé immediatament la seua seguretat combativa. Llavors s'apartà de la massa i de Lenin; només reaccionà d'una manera indecisa, es sentí presa de dubtes, no veié més que obstacles, i la seua veu insinuant, gairebé femenina, perdé la seua força de persuasió i palesà la seua feblesa interna. Sota els murs del Palau de Tàurida, durant les Jornades de Juliol, Zinoviev se sentí extraordinàriament actiu, enginyós i fort. Portà fins a les notes més altes l'excitació de les masses, no per a incitar-les a l'acció decisiva, sinó, per contra, per a contenir-les, com responia a les necessitats del moment i a la política del partit. Zinoviev es trobava completament en el seu element.

El combat de la Liteïni imprimí un caràcter completament diferent del desenrotllament de la manifestació. Ningú la contemplava ja des dels balcons i les finestres. La gent més acomodada, envaint les estacions, abandonava la ciutat. La lluita als carrers es convertia en escaramusses esporàdiques sense finalitat determinada. Durant la nit es desenrotllen encontres cos a cos entre els manifestants i els patriotes, s'efectuen desarmaments d'una manera desordenada, els fusells passen d'unes mans a altres. Grups de soldats dels regiments indisciplinats obraven per compte propi, sense obeir cap pla. "Els elements sospitosos i provocadors que s'unien a ells els incitaven a les accions anàrquiques", hi afegeix Podvoiski. Grups de marins i soldats efectuaven registres per tot arreu, a fi de trobar els culpables dels trets. Sota pretext de registre, en alguns llocs es cometeren robatoris. D'una altra banda, s'iniciaren pogroms. Els botiguers es llançaven furiosament sobre els obrers en aquelles parts de la ciutat en què se sentien forts, i els apallissaven despietadament. "La multitud es llençà contra nosaltres cridant: 'Muiren els jueus i els bolxevics! A l'aigua amb ells!', i ens apallissà brutalment", conta Afanasiev, obrer de la fàbrica de Novi Lesner. Un dels agredits morí a l'hospital; al mateix Afanasiev els marins el tragueren del canal Iekaterinski ple de cardenals i ensanguinat.

Les col·lisions, les víctimes, l'esterilitat de la lluita i l'absència d'un objectiu pràctic: tot aconsellava liquidar el moviment. El Comitè Central dels bolxevics prengué l'acord d'invitar els obrers i soldats a què posaren fi a la manifestació. Aquesta invitació, comunicada immediatament al Comitè Executiu, ara, no ensopegà ja quasi amb cap resistència entre les masses, les quals es retiraren als suburbis, disposades a no reprendre la lluita l'endemà. Els obrers i els soldats tingueren la sensació que la presa del poder pels soviets era un problema molt més complex del que s'havien imaginat.

Fou alçat el setge del Palau de Tàurida i els carrers adjacents quedaren desertes. Però els comitès executius continuaven al seu lloc i prosseguien amb breus interrupcions els interminables discursos, sense sentit ni objecte. Fins més tard no es sabé que els conciliadors esperaven quelcom. A les dependències contigües hi havia encara delegats de les fàbriques i dels regiments. "Era ja més de mitjanit [conta Metelev], i continuàvem

esperant una 'resolució' [...] Turmentats per la fam i el cansament, vagàvem per la sala Alexandrovski... A les quatre de la matinada del 5 de juliol acabaren les nostres esperances... Oficials i soldats armats irromperen sorollosament per la porta principal del palau." Ressonen ensordidores a l'interior de l'edifici les notes metàl·liques de *La Marsellesa*. El soroll de passos i l'estrèpit dels instruments provoquen, en aquella hora matutina, una agitació extraordinària al saló de sessions. Els diputats s'alcen brusquement dels seus escons. Un nou perill? Però Dan apareix a la tribuna... "Companys [diu], tranquil·litzeu-vos! No hi ha cap perill. Acaben d'arribar regiments lleials a la revolució." Sí; acabaven d'arribar, en efecte, les tropes tant de temps esperades; els soldats nouvinguts ocupen les entrades i les sortides, es llencen rabiosament sobre els pocs obrers que encara queden al palau, lleven les armes a les que en tenen, detenen els que poden i es porten als detinguts.

Puja a la tribuna el tinent Kutxin, menxevic destacat, amb uniforme de campanya. Dan, que presideix, l'estreny en els seus braços entre les notes triomfals de l'orquestra. Bojos d'entusiasme i polvoritzant els esquerrans amb mirades victorioses, els conciliadors s'agafen del braç i, obrint la boca desmesuradament, aboquen el seu entusiasme en les notes de *La Marsellesa*. "Una escena clàssica del principi de la contrarevolució", prorromp irritat Martov, que sabia observar i comprendre moltes coses. El sentit polític de l'escena, registrada per Sukhanov, apareixerà i cobrarà encara més significatiu relleu si es recorda que Martov figurava en el mateix partit que Dan, per al qual aquesta escena representava la victòria suprema de la revolució.

Només ara, en observar el desbordat goig de la majoria, l'ala esquerra començà a comprendre fins a quin punt s'havia vist aïllat l'òrgan suprem de la democràcia oficial quan la democràcia autèntica es llençà, al carrer. En el transcurs de trenta-sis hores, aquells homes anaven desapareixent per torn per a anar a la cabina del telèfon i posar-se en contacte amb l'Estat Major, amb Kerenski, que estava al front, demanar tropes, persuadir, implorar, enviar novament agitadors i una altra vegada a esperar. El perill havia passat, però la inèrcia de la por subsistia. I les robustes petjades dels "lleials", prop de les cinc de la matinada, ressonaven en les seues oïdes com una simfonia d'alliberament. Hom pronuncià, al fi, des de la tribuna, discursos en els quals es parlava obertament del felicitat aixafament del motí armat i de la necessitat d'acabar d'una vegada amb els bolxevics.

El destacament que es presentà al Palau de Tàurida no procedia del front, com en els primers moments d'entusiasme havien cregut molts, sinó que havia estat format amb elements de la guarnició de Petrograd, principalment dels tres batallons de la Guàrdia més reaccionaris: el de Preobrazenski, el de Semenov i el d'Ismail. El 3 de juliol aquests regiments s'havien declarat neutrals. El govern i el Comitè Executiu havien intentat inútilment conquerir-los, valent-se de la seua autoritat: els soldats no es movien, ombrívols, dels quarters, i esperaven. Fins a la vesprada del 4 de juliol els governants no descobriren, al fi, un recurs eficaç: ensenyar als soldats de Preobrazenski un document que demostrava, com dos i dos són quatre, que Lenin era un espia alemany. Açò produí efecte. La notícia circulà d'un regiment a un altre. Els oficials, els membres dels comitès de regiment, els agitadors del Comitè Executiu, no es donaven cap repòs. L'estat d'ànim dels regiments neutrals es modificà. A la matinada, quan no hi havia ja cap necessitat d'ells, s'assolí reunir-los i portar-los pels carrers desertes al Palau de Tàurida, que havia quedat buit. *La Marsellesa* l'executava l'orquestra del regiment d'Ismail, aquell a qui, com el més reaccionari de tots, s'havia confiat el 3 de desembre

de 1905 la missió de detenir el primer Soviet de diputats obrers de Petrograd, reunit sota la presidència de Trotski. El director d'escena dels espectacles històrics assoleix a cada pas, sense proposar-s'ho gens ni mica, els efectes teatrals més sorprenents: no té més que soltar les regnes de la lògica de les coses.

Quan les masses abandonaren els carrers, el jove govern de la revolució posà en moviment els seus membres reumàtics, detingué els representants dels obrers, procedí a la confiscació d'armes i aïllà els barris de la ciutat. Prop de les sis del matí es detingué, enfront de la redacció de *Pravda*, un automòbil carregat de junker i soldats amb una metralladora, que fou immediatament apostada en la finestra. Quan els indesitjables visitants abandonaren la redacció, aquesta oferia un aspecte desolador: els calaixos de les taules havien estat trencats, el sòl estava cobert de manuscrits igualment trencats, els fils telefònics havien estat tallats. Als empleats de la redacció se'ls havia apallissat i detingut. La impremta, per a la qual els obrers havien recollit recursos durant dos mesos, fou objecte d'una devastació encara major: les rotatives, les màquines de compondre foren destruïdes. En va els bolxevics acusaven el govern de Kerenski de falta d'energia. “Els carrers [diu Sukhanov] recobraren el seu aspecte normal. Els grups i els mítings dels carrers desaparegueren gairebé per complet. La immensa majoria de les botigues estaven obertes.” A primera hora del matí es distribuí el manifest dels bolxevics, últim producte de la impremta destruïda, invitant a finir la manifestació. Els cosacs i els junker detenien als carrers mariners, soldats i obrers, i els enviaven a la presó o als calabossos de guàrdia. En les botigues i en les voreres, per tot arreu, es parlava dels diners alemanys. Es detenia tot aquell que s'atrevia a pronunciar una paraula a favor dels bolxevics. “No es pot ja dir que Lenin siga un home honrat: el que ho diu és menat a la comissaria.” Sukhanov, com sempre, demostra ésser un observador atent del que succeeix als carrers, de la burgesia, dels intel·lectuals, de la petita burgesia... Però els barris obrers tenen un aspecte força diferent. Les fàbriques no han reprès el treball. Hi regna la inquietud. Circula el rumor que han arribat tropes del front. Els carrers de la barriada de Viborg s'omplen de grups que discuteixen allò que haurà de fer-se en cas d'atac. “Els guàrdies rojos i, en general, la joventut de les fàbriques [conta Metelev] es disposen a penetrar a la fortalesa de Pere i Pau per tal d'acudir en auxili dels destacaments que es troben assetjats. Amagant les bombes de mà en les butxaques, en les botes, a la cintura, travessen el riu, uns en barques, d'altres per ponts.” El tipògraf Smirnov, del barri de Kolomenski, diu en les seues *Memòries*: “Viu com arribaven pel Neva remolcadors amb guàrdies marins de Duderhof i Oranienbaum. A les dues, les coses es presentaven malament [...] Viu com els marins tornaven a Kronstadt sigil·losament, d'un en u [...] Circulava el rumor que tots els bolxevics eren espies alemanys. La campanya de difamació engegada era repugnant...” L'historiador Miliukov resumeix amb satisfacció: “L'estat d'ànim i l'aspecte del públic dels carrers canviaren completament. A boqueta de nit regnava en Petrograd una absoluta tranquil·litat.”

Mentre no arribaren les forces del front, el comandament militar de la regió, amb la cooperació política dels conciliadors, continuà dissimulant els seus propòsits. Durant el dia es presentaren al Palau de Kxesinskaia, per a conferenciar amb els caps bolxevics, els membres del Comitè Executiu, amb Liber al capdavant: aquesta visita era una prova dels sentiments més pacífics. L'acord obtingut era que els bolxevics es comprometien a fer tornar els marins a Kronstadt, a treure la companyia de metralladores de la fortalesa de Pere i Pau, a retirar els sentinelles i els automòbils blindats. Per la seua banda, el govern es comprometia a no emprendre cap repressió contra els bolxevics i a posar en

llibertat tots els detinguts, a excepció dels que haguessen comès actes criminals. Però l'acord fou de curta durada. A mesura que s'anaven difonent els rumors relatius als diners alemanys i s'acostaven les tropes del front, en la guarnició apareixia un nombre cada vegada major de forces que feien memòria de la seua fidelitat a la democràcia i Kerenski. Aqueixes forces enviaven delegacions al Palau de Tàurida o al comandament militar de la regió. Per fi, començaren a arribar les tropes del front. A cada hora que passava anava canviant l'estat d'ànim dels conciliadors. Les tropes que arribaven del front estaven disposades a arrabassar la capital, en lluita sagnant, als agents del kàiser.

Ara, quan no hi havia necessitat alguna de les tropes, era necessari justificar que hom les hagués cridades. Per tal de no infondre ells mateixos sospites, els conciliadors s'esforçaven amb vehemència a demostrar als oficials que els menxevics i els socialrevolucionaris pertanyien al mateix bàndol que ells, i que els bolxevics eren l'enemic comú. Quan Kamenev intentà recordar als membres de la Mesa del Comitè Executiu l'acord pactat unes hores abans, Liber li contestà, amb el to d'un ferri home d'estat: "Ara la correlació de forces s'ha modificat." Liber sabia, pels discursos populars de Lassalle, que els canons eren un important fragment de constitució. La delegació dels marins de Kronstadt, presidida per Raskolnikov, fou cridada diverses vegades a la Comissió Militar del Comitè Executiu, on les exigències, d'hora en hora més exagerades, acabaren amb el següent ultimàtum de Liber: accedir immediatament al desarmament dels marins de Kronstadt. "En sortir de la reunió de la Comissió Militar [relata Raskolnikov] reprenguérem les nostres conferències amb Trotski i Kamenev. Lev Davidovitx (Trotski) aconsellà que immediatament enviés hom els marins de Kronstadt a les seues cases. Es prengué l'acord que alguns camarades recorregueren els quaters i informaren la gent de Kronstadt del desarmament forçós que s'estava preparant. La major part d'ells se n'anaren a temps. Només romangueren petits destacaments al Palau de la Kxesinskaia i a la fortalesa de Pere i Pau."

El 4 de juliol el príncep Lvov, amb la vènia dels ministres socialistes, havia donat ja al general Polovtsiev l'ordre escrita de "detenir els bolxevics que ocupen la casa de la Kxesinskaia, desallotjar aqueixa casa i ocupar-la militarment". Ara, després de la devastació de la impremta i de la redacció, la qüestió de la sort de la seu central dels bolxevics es plantejava d'una manera molt aguda. S'havia de posar al palau en condicions de defensa. L'Organització Militar nomenà comandant de l'edifici a Raskolnikov. Aquest interpretà la seua missió d'una manera amplia, a la manera de Kronstadt: exigí que hom li enviés canons i fins i tot un petit vaixell de guerra a la desembocadura del Neva. Posteriorment, Raskolnikov explicà la seua conducta d'aquells dies de la manera següent: "Naturalment, havia fet per la meua part preparatius militars, no sols per al cas que haguérem de defensar-nos, perquè en l'aire es respirava, no sols la pólvora, sinó també la possibilitat de pogroms... Semblava, no sense fonament, que bastava de posar un bon vaixell de guerra a la desembocadura del Neva perquè la decisió del Govern Provisional decaigués considerablement." Tot açò és més que imprecís i no del tot seriós. Cal suposar més bé que en el transcurs del dia 5 de juliol els dirigents de l'Organització Militar, i Raskolnikov amb d'ells, encara no s'adonaven completament del canvi sofert per la situació, i que en el moment en què la manifestació armada havia d'efectuar una ràpida retirada per a esdevenir insurrecció que volia provocar l'enemic, hi havia dirigents militars que, a l'atzar, irreflexivament, donaven alguns passos endavant. Els joves cabdills de Kronstadt extremaven la nota. Però potser es pot fer la revolució sense que hi participe gent que extrema la nota? I potser no entra, necessàriament, un determinat tant per cent de lleugeresa en totes les

grans obres humanes? En aqueixa ocasió tot es reduí a unes quantes ordres, ràpidament revocades pel mateix Raskolnikov.

Mentre, afluien al Palau de la Kxesinskaia notícies cada vegada més alarmants: un havia vist en les finestres d'una casa situada a l'altra vora del Neva metralladores enfilades sobre el quarter general dels bolxevics; un altre havia observat una columna d'automòbils blindats que es dirigia així mateix cap allí; un tercer anunciava que s'apropaven patrulles de cosacs. S'envià dos membres de l'Organització Militar a entaular negociacions amb el comandant de la regió. Polovtsev assegurà als parlamentaris que la devastació de *Pravda* s'havia efectuat sense el seu consentiment, i que no es preparava cap repressió contra l'Organització Militar. La veritat era que estava esperant per a obrar a què arribaren suficients reforços del front.

Mentre que els de Kronstadt es retiraven, l'esquadra del Bàltic no feia més que preparar-se per a l'atac. La part principal de l'esquadra, amb 70.000 marins, estava fondejada en aigües de Finlàndia; hi havia, a més, en aquesta un cos d'artilleria, i a les fàbriques i al port de Helsingfors hi treballaven fins a 10.000 obrers russos. Aquests homes eren un puny imponent de la revolució. La pressió dels marins i els soldats era tan irresistible, que fins i tot el Comitè de Helsingfors dels socialrevolucionaris s'havia pronunciat contra la coalició. Com resultat de tot això tots els òrgans soviètics de l'esquadra i de l'exèrcit a Finlàndia exigiren unànimement que el Comitè Executiu central prengués en les seues mans el poder. La gent del Bàltic estava disposada a presentar-se en qualsevol moment a la desembocadura del Neva per a sostenir les seues reivindicacions. Els contenia, no obstant això, la por d'afeblir la línia de defensa marítima i facilitar l'atac de la flota alemanya contra Kronstadt i Petrograd. Però ocorregué quelcom completament imprevist. El Comitè Central de l'esquadra del Bàltic (l'anomenat Tsentrobalt) convocà el 4 de juliol una reunió extraordinària dels comitès de vaixell, en la que el president, Dybenko, llegí dues ordres secretes, signades per l'adjunt del ministre de Marina, Dudarev, que el comandant de l'esquadra acabava de rebre: la primera ordenava l'almirall Verderevski que enviés a Petrograd quatre torpediners, a fi d'impedir per la força el desembarcament dels revoltosos de Kronstadt; la segona exigia del comandant de l'esquadra que no consentís de cap mode la sortida de vaixells de Helsingfors vers Kronstadt, no detenint-se, si calia, ni davant l'enfonsament, per mitjà dels submarins dels vaixells rebels. L'almirall, que es trobava entre dos focs, i preocupat, sobretot, de la salvació del seu propi cap, s'afanyà a transmetre el telegrama al Tsentrobalt, declarant que no compliria l'ordre àdhuc que aqueixa Tsentrobalt hi estampés el seu segell. La lectura dels telegrams produí gran impressió entre els marins. És veritat que aquests omplien despietadament d'improperis per qualsevol motiu Kerenski i els conciliadors. Però, als seus ulls, no es tractava més que d'una lluita intestina en el Soviet. ¿Que potser la majoria del Comitè Executiu no pertanyia als mateixos partits que la del comitè regional de Finlàndia, que recentment havia votat a favor del lliurament del poder als soviets? Era evident que ni els menxevics ni els socialrevolucionaris podien aprovar l'enfonsament dels vaixells que votaren a favor del lliurament del poder al Comitè Executiu.

¿Com era possible que l'antic oficial de marina Dudarev s'immiscís en la disputa familiar soviètica per a convertir-la en un combat naval? Encara ahir mateix els grans vaixells eren oficialment considerats com el punt de suport de la revolució, a diferència dels retardataris torpediners i els submarins, als que a penes si havia arribat la propaganda. Era possible que ara el govern es disposés seriosament a enfonsar els

vaixells amb auxili dels submarins? Aquests fets no podien cabre de cap mode en els caps obstinats dels marins. No obstant això, l'ordre que, no sense fonament, els semblava un malson, era un fruit legítim, aparegut al juliol, de la llavor de març. Ja des d'abril els menxevics i socialrevolucionaris apel·laven a províncies contra Petrograd, als soldats contra els obrers, a la cavalleria contra els regiments de metralladores. En els soviets donaven una representació més privilegiada als regiments que a les fàbriques; protegien els establiments petits i dispersos contra les empreses metal·lúrgiques gegantines. Representants com eren del passat, cercaven un punt de suport en l'endarreriment, en tots els seus aspectes. En perdre el terreny, llençaven la reraguarda contra l'avantguarda. La política té la seua lògica, sobretot durant la revolució. Estretits per totes les bandes, els conciliadors es veieren obligats a encarregar a l'almirall Verdenoski que enfonsés els vaixells més avançats. Malauradament per als conciliadors, els elements endarrerits en què volien recolzar-se anaven acostant-se cada dia més als avançats: la tripulació dels submarins mostrà no menys indignació que el del cuirassat envers l'ordre de Dudariiev.

Al capdavant del Tsentrobalt hi havia uns homes l'esperit dels quals no tenia res de hamletia. Sense perdre temps, adoptaren amb els membres dels comitès de vaixell la resolució següent: enviar urgentment a Petrograd el torpediner *Orfeu*, que havia estat designat per a enfonsar els vaixells de Kronstadt, primer per a informar-se del que hi succeïa i, segon, "per a detenir el sotssecretari de Marina, Dudariiev". Aquesta resolució podrà semblar inesperada, però testifica amb particular evidència fins a quin punt la gent del Bàltic s'inclinava encara a considerar els conciliadors com a un enemic interior, per oposició a un Dudariiev qualsevol, considerat per ells com un enemic comú. L'*Orfeu* s'endinsà en la desembocadura del Neva vint-i-quatre hores després de desembarcar allí els 10.000 homes armats de Kronstadt. Però "la correlació de forces s'havia modificat". Durant tot el dia no es permeté desembarcar la tripulació. Només a boqueta de nit una delegació de 67 marins del Tsentrobalt i de la tripulació dels vaixells fou admesa en la reunió d'ambdós executius, que estava fent el primer balanç de les Jornades de Juliol. Els vencedors es banyaven en les delícies de la seua recent victòria. El ponent Voitinski descrivia, no sense plaer, les hores de debilitat i humiliació que havien passat per a fer ressaltar, encara amb més relleu, la victòria subsegüent. "Les primeres forces que vingueren en el nostre auxili [deia] foren els automòbils blindats. Havíem decidit fermament obrir el foc en cas de violència per part de la banda armada [...] Veient el perill que amenaçava la revolució, donàrem a algunes unitats del front l'ordre de dirigir-se cap ací." La majoria d'aquesta elevada assemblea respirava odi contra els bolxevics, sobretot contra els marins. Fou en aquesta atmosfera on caigueren els delegats del Bàltic proveïts de l'ordre de detenir Dudariiev. La lectura de la resolució de l'esquadra del Bàltic fou acollida pels vencedors amb colps furiosos de mans sobre les taules i de peus sobre el sòl ensordidor. Detenir Dudariiev? ¿Que potser el coratjós capità no feia cap altra cosa que complir un deure sagrat envers la revolució, a la qual ells, els marins, els revoltosos, els contrarevolucionaris, assestavien una punyalada en l'esquena? La reunió dels comitès executius se solidaritzà solemnement amb Dudariiev mitjançant una resolució especial. Els marins miraven els oradors i es miraven entre si amb ulls en què es reflectia la sorpresa. Fins ara no començaven a adonar-se del que ocorria. L'endemà, fou detinguda tota la delegació, la qual pogué completar la seua educació política a la presó. Després d'ells fou detingut el sotsoficial de marina Dibenko, president del Tsentrobalt, que havia sortit a la seua trobada, i després l'almirall Verderevski, cridat a la capital perquè expliqués la seua conducta.

El dia 6 al matí els obrers es reintegraren al treball. Als carrers només feien acte de presència les tropes portades del front. Els agents del contraespionatge revisen els passaports i practiquen detencions a tort i a dret. Voinov, un jove obrer que repartia el *Listok Pravdi* (*El Full de la Pravda*), que es publicava en substitució del diari bolxevic, devastat el dia anterior, fou assassinat al carrer per una banda de criminals, tal vegada pels mateixos agents del contraespionatge. Els elements reaccionaris li van prendre gust a les matances. En distintes parts de la ciutat prosseguien els saquejos, la violència i el tiroteig. Durant el dia, arribaren una divisió de cavalleria, el regiment dels cosacs del Don, la divisió d'hulans, el regiment d'Izbor, el de la Petita Rússia, el de dragons i d'altres. "L'estat d'ànim de les nombroses forces de cosacs arribades [diu el periòdic de Gorki] és molt agressiu." En dos llocs de la ciutat s'obrí foc de metralladores contra el regiment d'Izbor, nouvingut. Tant en un com en altres casos, es descobriren les metralladores instal·lades als terrats, però els culpables no foren descoberts. En altres parts de la ciutat es disparà així mateix contra les tropes arribades. La deliberada insensatesa d'aquells trets excitava profundament els obrers. Era evident que provocadors experts acollien els soldats amb plom a fi d'injectar-los, des del primer moment, el morbo antibolxevic. Els obrers s'afanyaven a explicar-li-ho als soldats, però no els deixaven arribar fins a ells; per primera vegada, des de les jornades de febrer, el junker i l'oficial s'interposaven entre l'obrer i el soldat.

Els conciliadors acolliren joiosament els regiments arribats. En l'assemblea de representants de les forces militars, Voitinski, en presència d'un gran nombre d'oficials i de junker, exclamà: "En aquests moments passen per la Milionnaia, en direcció a la plaça de palau, tropes i automòbils blindats per a posar-se a disposició del general Polovtsiev. Aquesta és la nostra força real, la força en què ens recolzem." Foren adscrits al comandant de la regió militar, en qualitat de tapadora política, quatre ajudants socialistes: Avksentiev i Gotz, del Comitè Executiu; Skobelev i Txernov, del Govern Provisional. Però açò no salvà el comandant. Kerenski es jactava posteriorment davant els guàrdies blancs d'haver destituït el general Polovtsiev "per la seua indecisió", quan tornà del front durant les Jornades de Juliol.

Ara es podia resoldre, al final, la qüestió tantes vegades ajornada de destruir el vesper dels bolxevics a la casa de la Kxesinskaia. En la vida social, en general i durant la revolució, en particular, adquireixen, a vegades, un gran relleu fets secundaris que actuen sobre la imaginació amb el seu sentit simbòlic. Així, en la lluita contra els bolxevics, es destacà, amb una importància desproporcionada, la "usurpació", feta per Lenin, del Palau de la Kxesinskaia, famosa ballarina palatina, famosa no tant pel seu art com per les seues relacions amb els representants masculins de la dinastia dels Romanov. El seu palau era un dels fruits d'aquestes relacions, iniciades per Nicolau II, pel que es veu, quan encara no era més que príncep hereu. Abans de la guerra, la gent parlava amb un matís envejós respecte d'aquell cau de luxe, esperons i brillants, situat enfront del Palau d'Hivern; durant la guerra, es deia amb més freqüència "és robat"; els soldats s'expressaven encara amb més precisió. La ballarina, que s'apropava a l'edat crítica, passà a la palestra patriòtica. Rodzianko, amb la sinceritat que el caracteritza, diu al respecte: "... El generalíssim suprem (ell gran Duc Nikolai Nikolaievitx) deia estar al corrent de la participació i de la influència de la ballarina Kxesinskaia en els assumptes d'artilleria. Per mediació d'ella rebien les comandes les distintes cases." No té res de particular que, després de la revolució, el desert Palau de la Kxesinskaia no despertés al poble sentiments benèvols. Mentre que la revolució exigia insaciament locals, el govern no s'atrevia a tocar ni un sol edifici privat. Pel que es veu, la requisita de

cavalls dels camperols per a la guerra era una cosa i la confiscació dels palaus buits per a la revolució una altra. Però les masses populars, menys subtils, raonaven d'una altra manera.

En els primers dies de maig, la divisió de reserva dels automòbils blindats, que cercava un local convenient, ensopegà amb el Palau de la Kxesinskaia i l'ocupà; la ballarina tenia un bon garatge. La divisió cedí de bona gana al comitè bolxevic de Petrograd el pis superior de l'edifici. L'amistat dels bolxevics amb els soldats dels automòbils blindats completava la que mantenien amb els del regiment de metralladores. L'ocupació del palau, efectuada unes quantes setmanes abans de l'arribada de Lenin, passà gairebé inadvertida. La indignació contra els usurpadors augmentava a mesura que creixia la influència dels bolxevics. Les falsedats dels periòdics, segons els quals Lenin s'havia instal·lat en el *boudoir* de la ballarina i tots els mobles i objectes del palau havien estat destruïts i robats, eren simples boles. Lenin vivia en el modest pis de la seua germana, i el comandant de l'edifici havia retirat i segellat els mobles de la ballarina. Sukhanov, que visità el palau el dia de l'arribada de Lenin, ha deixat una descripció del local que no manca d'interès. “El domicili de la famosa ballarina tenia un aspecte estrany i absurd. Els luxosos sostres i parets no harmonitzaven gens ni mica amb la sobrietat de la instal·lació, amb les taules, les cadires i els bancs primitius disposats siga com siga per a les necessitats del treball. Mobles, en general, hi havia pocs. Els de la Kxesinskaia havien estat retirats...” La premsa, servant un prudent silenci sobre la divisió d'automòbils blindats, assenyalava Lenin com a culpable de la usurpació armada de la casa de la indefensa servidora de l'art. Aquest tema alimentava els articles de fons i els fulletassos. Soldats i obrers bruts, entre brocats, sedes i estores! Tots els pisos principals de la capital s'estremien d'indignació. De la mateixa manera que en altres temps els girondins havien fet recaure sobre els jacobins la responsabilitat pels assassinats de setembre, la desaparició de matalassos als quarters i les prèdiques de la llei agrària, ara els cadets i els demòcrates acusaven els bolxevics de socavar les bases de la moral humana i d'escopir plebeament sobre el parquet del Palau de la Kxesinskaia. D'aquesta manera, la ballarina dinàstica es convertia en el símbol de la cultura, aixafada per les ferradures dels bàrbars. Aquesta apoteosi animà la propietària, que presentà una denúncia davant els tribunals. Aquests decidiren desnonar els bolxevics. Però la cosa no era tan senzilla com semblava. “Els automòbils blindats que estaven de guàrdia al pati infonien un cert respecte”, recorda Zalevski, membre, en aquell llavors, del comitè de Petrograd. A més a més, el regiment de metralladores, així com altres unitats, estava disposat, en cas de necessitat, a ajudar els seus companys de la divisió d'automòbils blindats. El 25 de maig la Mesa del Comitè Executiu, en deliberar sobre la queixa presentada per l'advocat de la ballarina, reconegué que “els interessos de la revolució exigien la submissió a les decisions judicials”. No obstant això, els conciliadors s'acontentaren amb aquest aforisme platònic, amb força sentiment de la ballarina, poc inclinada al platonisme.

Al palau continuaven funcionant el Comitè Central, el de Petrograd i l'Organització Militar. “A la casa de la Kxesinskaia [conta Raskolnikov] s'apinyava constantment una gran massa de gent. Uns resoldrien un assumpte en una secretaria; altres, es dirigien al dipòsit de llibres..., a la redacció de la *Soldatskaia Pravda* (*La Veritat del Soldat*) a una de les reunions. Aquestes se celebraven força sovint, a vegades d'una manera ininterrompuda, ja en l'espaiosa sala de baix, ja en la de dalt, en una habitació amb una taula llarga, i que havia estat, segurament, el menjador de la ballarina.” Des del balcó del palau, en el qual ondejava la imponent bandera del Comitè Central, els oradors

parlaven contínuament al públic, no sols durant el dia, sinó també a la nit. Sovint, a la foscor profunda, arribava a l'edifici un regiment o una multitud obrera i demanava que sortís un orador. Es detenien així mateix davant el balcó grups casuals de gent aliena a tot interès polític, la curiositat del qual es veia incitada pel soroll que armaven els periòdics a propòsit del Palau de la Kxesinskaia. Als dies crítics, s'acostaven a l'edifici grups hostils demanant la detenció de Lenin i que fossen expulsats del local els bolxevics. Sota els torrents humans que inundaven el palau, es percebien els batecs de la revolució. La casa de la Kxesinskaia assolí el seu apogeu durant les Jornades de Juliol. "El quarter general del moviment [diu Miliukov] estava, no al Palau de Tàurida, sinó a la fortalesa de Lenin, a la casa de la Kxesinskaia, amb el seu balcó clàssic." L'aixafament de la manifestació portà fatalment aparellat amb si l'ocàs del quarter general dels bolxevics.

A les tres de la matinada foren enviats a la casa de la Kxesinskaia i a la fortalesa de Pere i Pau, separades una d'una altra per una faixa d'aigua, el batalló de reserva del regiment de Petrograd, una secció de metralladores, una companyia de Semenov, una altra de Preobrazenski, un destacament del regiment de Volinia, dos canons i vuit automòbils blindats. A les set del matí, el socialrevolucionari Kusmin, ajudant del comandant de la regió, exigí que es desallotgés el palau. Els marins de Kronstadt, dels quals no en quedaven al palau més que uns cent vint, que no desitjaven lliurar les armes, començaren a passar a la fortalesa de Pere i Pau. Quan les tropes del govern ocuparen el palau, en aquest no hi havia ningú, excepte alguns empleats...

Quedava la qüestió de la fortalesa de Pere i Pau. Recordarà hom que grups de joves guàrdies rojos del barri de Viborg s'hi havien dirigit a fi d'ajudar els marins en cas de necessitat. "Als murs de la fortalesa [conta un dels que participaren en els actes] es veien alguns canons, apostats allí, pel que es veu, pels marins, pel que pogué passar. Es respirava la proximitat d'esdeveniments sagnants." Però la qüestió es resolgué pacíficament amb ajuda de negociacions diplomàtiques. Per encàrrec del Comitè Central, Stalin proposà als caps conciliadors l'adopció de mesures conjuntes per a liquidar d'una manera incruenta l'acció dels marins de Kronstadt. Ell i el menxevic Bobdanov persuadiren sense gran treball els marins perquè acceptaren l'ultimàtum formulat el dia anterior per Liber. Quan els automòbils blindats del govern s'aproparen a la fortalesa, de les portes d'aquesta sortí una delegació que declarà que la guarnició se sotmetia al Comitè Executiu. Les armes lliurades pels marins i soldats foren arreplegades en camions. Els marins, desarmats, tornaren en barcasses a Kronstadt. La rendició de la fortalesa pot ésser considerada com l'episodi final del moviment de juliol. Els motociclistes arribats del front ocuparen la casa de la Kxesinskaia, desallotjada pels bolxevics, i la fortalesa de Pere i Pau, per a passar-se, al seu torn, al costat d'aquests últims en vigílies de la Revolució d'Octubre.

PODIEN PRENDRE EL PODER ELS BOLXEVICS AL JULIOL?

La magnitud de la manifestació prohibida pel Comitè Executiu era enorme; el segon dia hi participaren almenys cinc-centes mil persones. Sukhanov, que no troba prou paraules amb què qualificar les jornades "sagnants i ignominioses" de juliol, diu, no obstant això: "Si es prescindeix dels resultats polítics, cal reconèixer que era impossible contemplar sense admiració aquell moviment de les masses populars. Era impossible, fins i tot considerant-lo ruïnós, deixar d'entusiasmar-se davant les seues gegantines

proporcions.” Segons els càlculs de la comissió investigadora hi hagueren 29 morts i 114 ferits, distribuïts aproximadament per parts iguals entre els dos bàndols.

En els primers moments, els conciliadors reconeixien encara que el moviment havia sorgit des de baix, sense intervenció dels bolxevics i fins a un cert punt contra la seua voluntat. Però ja a la nit del 3 de juliol, i sobretot l'endemà, l'apreciació oficial es modifica. El moviment és qualificat d'insurrecció i es presenta els bolxevics com a organitzadors d'aquesta. “Sota la divisa de ‘Tot el poder als soviets’ [deia posteriorment Stankievitx, afí a Kerenski] es desenrotllà una vertadera insurrecció dels bolxevics contra la majoria dels soviets d'aquell llavors, formada pels partits adeptes de la defensa nacional.” L'acusació d'insurrecció no era només un procediment de lluita política: aqueixa gent havia pogut persuadir-se amb escreix en el mes de juliol de la força de la influència dels bolxevics entre les masses, i ara no es resignava senzillament a creure que el moviment dels obrers i soldats hauria pogut desbordar els bolxevics. En la reunió del Comitè Executiu, Trotski intentà aclarir la situació: “Se'ns acusa d'haver creat l'estat d'ànim de masses; no és cert; l'única cosa que nosaltres fem és intentar formular-lo.” En els llibres publicats pels adversaris després de la Revolució d'Octubre i, en particular, en el de Sukhanov, pot hom ensopegar amb l'afirmació que els bolxevics només ocultaren els vertaders fins que perseguïen després de derrotada la insurrecció de juliol, escudant-se en el moviment espontani de les masses. ¿Però és que pot hom ocultar, com si fos un tresor, un pla d'aixecament cridat a arrossegat en el seu remolí centenars de milers d'homes? ¿Que potser en vigílies d'Octubre els bolxevics no es veïeren obligats a incitar obertament a la insurrecció i preparar-se per a la mateixa als ulls de tot el món? Si al juliol ningú descobrí aqueix pla fou senzillament perquè no existia. L'entrada dels soldats de metralladores i de la gent de Kronstadt a la fortalesa de Pere i Pau, amb el consentiment de la guarnició permanent de la mateixa (els conciliadors insistien especialment en aquest acte de “violència”) no era, ni de bon tros, un acte d'insurrecció. L'edifici situat a l'illa i que tenia més de presó que de posició militar, podia potser servir de refugi per als que es retiraren, però no oferia cap avantatge als atacants. Els manifestants, que no perseguïen un altre fi que arribar al Palau de Tàurida, passaven indiferents davant les institucions governamentals més important, per a l'ocupació de les quals hauria bastat amb un destacament de la Guàrdia Roja de Putilov. La fortalesa de Pere i Pau l'ocuparen com havien ocupat els carrers i places. A això coadjuvava la proximitat del Palau de la Kxesinskaia, en l'auxili del qual s'hauria pogut acudir des de la fortalesa en cas de perill.

Els bolxevics feren tot el possible per tal de reduir el moviment de juliol a una manifestació. Però no sobrepassà aquests límits, malgrat tot, per la lògica de les coses? És més difícil contestar a aquesta pregunta política que a l'acusació criminal. Lenin, jutjant les Jornades de Juliol immediatament després d'ocórrer, deia: “Els esdeveniments podrien ésser qualificats formalment de manifestació contra el govern. Però, en realitat, no ha estat una manifestació ordinària, sinó quelcom força més important que una manifestació i menys que una revolució.” Les masses, quan assimilen una idea qualsevol, volen portar-la a la pràctica. Els obrers, i encara més els soldats, si bé tenien confiança en els bolxevics, no havien pogut arribar encara a formar-se la convicció que només responen a la crida del partit, i davall la seua direcció, havien de llançar-se al carrer. Els ensenyaments que es desprenien de l'experiència de febrer i abril eren més bé altres. Quan Lenin deia al maig que els obrers i camperols eren cent vegades més revolucionaris que el nostre partit, treia indubtablement una conclusió general de l'experiència de febrer i abril. Però les masses, que, a la seua manera, treien

així mateix una conclusió d'aquesta experiència, es deien: “Fins als bolxevics donen llargues a l'assumpte i ens contenen.” Al juliol, els manifestants estaven completament resolts (si calia) a escombrar el poder oficial. En cas de resistència per part de la burgesia, estaven disposats a fer ús de les armes. En aquest sentit, pot dir-se que hi havia un element d'insurrecció armada. Si aquesta no arribà, no sols fins al final, sinó ni tan sols fins a la meitat, fou perquè els conciliadors confonen el quadro.

En el primer tom d'aquesta obra hem caracteritzat detalladament la paradoxa de la Revolució de Febrer. Els demòcrates petitburgesos, els menxevics i els socialrevolucionaris reberen el poder de mans del poble revolucionari. Però no perseguien aquest fi; havien conquerit el poder, i si l'ocupaven era contra la seua voluntat i, faltant a la de les masses, s'esforçaren a transmetre'l a la burgesia imperialista. El poble no tenia confiança en els liberals, però sí en els conciliadors, els quals, per la seua banda, no tenien confiança en si mateixos. I, a la seua manera, tenien raó. Fins i tot cedint enterament el poder a la burgesia, els demòcrates es quedaven amb quelcom. Si hagueren pres el poder en les seues mans, haurien quedat reduïts al no-res. Dels demòcrates, el poder hauria lliscat gairebé automàticament a les mans dels bolxevics. Açò era inevitable, perquè raïa en la insignificança orgànica de la democràcia russa.

Els manifestants de juliol volien lliurar el poder als soviets. Per a això, però, era necessari que aquests accediren a prendre'l. Ara bé, fins i tot a la capital, on la majoria dels obrers i els elements actius de la guarnició feien costat als bolxevics, la majoria del soviets, en virtut de la llei de la inèrcia pròpia de tota representació, continuava pertanyent als partits petitburgesos, els quals consideraven que tot atemptat al poder de la burgesia era un atac contra ells. Els obrers i soldats tenien la sensació viva de la contradicció existent entre el seu estat d'ànim i la política dels soviets, açò és, entre el present i el passat. En aixecar-se a favor del poder per als soviets, no manifesten, ni de bon tros, la seua confiança en la majoria conciliadora. Però no saben com alliberar-se'n. Derrocar-la per la força hauria significat dissoldre els soviets en compte de lliurar-los el poder. Els obrers i, soldats, abans de trobar el camí que havia de conduir a la renovació dels soviets, intentaven sotmetre'ls a la seua voluntat mitjançant el mètode de l'acció directa.

En la proclama llençada per ambdós comitès executius en ocasió de les Jornades de Juliol, els conciliadors apel·laven, indignats, als obrers i soldats contra els manifestants que, “per la força de les armes, intenten imposar la seua voluntat als representants elegits per vosaltres”. Com si manifestants i electors no foren la denominació dels mateixos obrers i soldats! Com si els electors no tingueren el dret d'imposar la seua voluntat als elegits! I com si aquesta voluntat expressés una altra cosa que l'exigència que es complís amb el deure d'apoderar-se del poder en interès del poble! Les masses concentrades al voltant del Palau de Tàurida cridaven a les orelles del Comitè Executiu aquella mateixa frase que un obrer anònim havia llençat al rostre de Txernov, ensenyant-li el seu puny callós: “Pren el poder, ja que te'l donen!” Com a resposta, els conciliadors cridaren als cosacs. Els senyors demòcrates preferien la guerra civil amb el poble a fer-se càrrec incruentament del poder. Els primers que dispararen foren els guàrdies blancs; però l'atmosfera política de la guerra civil la crearen els menxevics i els socialrevolucionaris.

Els obrers i soldats, en ensopegar amb la resistència armada precisament de l'òrgan al qual volien donar el poder, quedaren desorientats respecte al fi que perseguïen. El potent moviment de les masses es veié privat del seu eix polític. L'atac de juliol quedà reduït a una manifestació realitzada, en part, amb els recursos propis de l'aixecament armat. Amb el mateix dret es pot dir que fou una insurrecció a mitges per un fi que no permetia d'altres mètodes que la manifestació.

Els conciliadors, alhora que renunciaven al poder, no el cedien enterament als liberals: primer que res, perquè temien a aquests darrers (el petit burgès tem al gran) i perquè sentien por d'ells: un ministeri purament cadet hauria estat derrocat immediatament per les masses. És més: com diu encertadament Miliukov: "En la lluita contra les accions armades, el Comitè Executiu del Soviet es reserva el dret, proclamat durant els dies agitats del 20 i del 21 d'abril, de disposar, segons el seu criteri, de les forces armades de la guarnició de Petrograd." Els conciliadors segueixen furtant-se el poder de davall el coixí. Per a resistir amb les armes contra aquells que escriuen en els seus cartells grans la divisa "Tot el poder als soviets", el soviets es veu obligat a concentrar de fet el poder en les seues mans.

El Comitè Executiu va encara més enllà; en aqueixos dies proclama formalment la seua sobirania. "Si la democràcia revolucionària considerés necessari que tot el poder passés a les mans dels soviets [deia la resolució del 4 de juliol], només a la reunió plenària dels comitès executius corresponia resoldre aquesta qüestió." El Comitè Executiu, alhora que qualificava d'aixecament contrarevolucionari la manifestació, es constituïa en poder suprem i decidia la sort del govern.

Quan a la matinada del 5 de juliol les tropes "lleials" entraren al Palau de Tàurida, el cap que les manava declarà que les seues forces es posaven enterament a les ordres del Comitè Executiu. Ni una paraula sobre el govern! Però el cas és que els rebels accedien així mateix a sotmetre's al Comitè Executiu en qualitat de poder. En rendir-se la fortalesa de Pere i Pau, fou suficient que la guarnició de la mateixa es declarés disposada a sotmetre's al Comitè Executiu. Ningú exigí la submissió del poder oficial. Les mateixes tropes cridades del front es posaren així mateix enterament a disposició del Comitè Executiu. Per què, llavors, es vessà sang?

Si la lluita s'hagués produït en les acaballes de l'Edat Mitjana, ambdós bàndols, en matar-se mútuament, haurien citat els mateixos versicles de la Bíblia. Els historiadors formalistes haurien arribat més tard a la conclusió que la lluita es desenrotllava al voltant de la interpretació dels textos: com és sabut, els artesans i els camperols analfabets de l'Edat Mitjana tenien una afició especial a deixar-se matar per certes subtils filològiques de les revelacions de Sant Joan Evangelista, de la mateixa manera que els dissidents de l'Església russa es deixaven exterminar per la qüestió de saber si hom havia de persignar-se amb dos dits o amb tres. En realitat, en l'Edat Mitjana no menys que ara, davall les fórmules simbòliques s'ocultava la lluita d'uns interessos vitals que cal saber descobrir. El mateix versicle evangèlic significava per a uns la servitud i per a altres la llibertat.

Però hi ha analogies força més recents i pròximes. Durant les jornades de juny de 1848, a França, en ambdós costats de la barricada ressonava un mateix crit: "Visca la República!" als idealistes petitburgesos, els combats de juny els semblaven, per aquest motiu, un equívoc provocat per la negligència d'uns i l'acalorament d'altres. En realitat,

els burgesos volien la República per a si, els obrers volien la República per a tots. Sovint, les consignes polítiques serveixen més bé per a dissimular interessos que no per a designar-los pel seu nom.

Malgrat tot, allò que tenia de paradoxal el règim de febrer, cobert, a més, amb jeroglífics marxistes i populistes pels conciliadors, la correlació real de les classes era molt diàfana. L'única cosa que no cal perdre de vista és la doble naturalesa dels partits conciliadors. Els petit burgesos il·lustrats es recolzaven en els obrers i camperols, però fraternitzaven amb els grans terratinents i sucres de llinatge. El Comitè Executiu, que formava part del sistema soviètic, a través del qual les exigències de baix arribaven fins a l'estat oficial, servia, al mateix temps, de mampara política per a la burgesia. Les classes posseïdores se "sotmetien" al Comitè Executiu en la mesura que aquest posava el poder de la seua part. Les masses se sotmetien al Comitè Executiu en la mesura que confiaven que aquest esdevindria l'òrgan de dominació dels obrers i camperols. Al Palau de Tàurida s'entrecruaven les tendències antagòniques de classe, amb la particularitat que l'una i l'altra es cobrien amb el nom del Comitè Executiu: l'una, per inconsciència i credulitat, l'altra, per càlcul fred. La lluita es desenrotllava ni més ni menys que entorn de la qüestió de qui havia de dirigir el país: la burgesia o el proletariat.

Però si els conciliadors no volien apoderar-se del poder i la burgesia no tenia força suficient per a això, és que potser al juliol els bolxevics haurien pogut agafar el timó? Durant dos dies crítics, en Petrograd el poder se'ls anava completament de les mans a les institucions governamentals. El Comitè Executiu tingué per primera vegada la sensació de la seua completa impotència. En aquestes ocasions, no els hauria costat cap treball als bolxevics prendre el poder. Era així mateix possible apoderar-se del mateix en alguns punts de províncies. Tenia raó, en aquest cas, el partit bolxevic en renunciar a la insurrecció? ¿No podia, en fer-se fort a la capital i en algunes regions industrials, estendre després el seu domini a tot el país? És aquesta una qüestió important. Res contribuí tant en les acaballes de la guerra, al triomf de l'imperialisme i de la reacció a Europa, com aquells pocs mesos de règim de Kerenski, que deixaren exhausta la Rússia revolucionària i ocasionaren un perjudici incalculable al seu prestigi moral als ulls dels exèrcits bel·ligerants i de les masses treballadores europees, que esperaven confiades una nova paraula de la revolució. En reduir en quatre mesos (un termini enorme!) els dolors del part de la revolució proletària, els bolxevics s'haurien trobat amb un país menys exhaust i amb el prestigi de la revolució a Europa menys crebantat. Açò no sols hauria donat als soviets enormes avantatges en les negociacions de pau amb Alemanya, sinó que hauria exercit una influència immensa sobre el curs de la guerra i de la pau a Europa. La perspectiva era massa seductora. I, no obstant això, la direcció del partit tenia completa raó al no adoptar el camí de la insurrecció. No basta de prendre el poder. Cal sostenir-lo. Quan a l'Octubre els bolxevics jutjaren que havia arribat la seua hora, els pitjors temps per a ells començaren després de la presa del poder. Fou necessari sotmetre les forces de la classe obrera a la màxima tensió per a suportar els innumerables atacs dels enemics. Al juliol, ni tan sols els obrers de Petrograd estaven disposats a sostenir aqueixa lluita abnegada. Tenien la possibilitat de prendre el poder i, no obstant això, l'oferiren al Comitè Executiu. El proletariat de la capital, la indiscutible majoria del qual s'inclinava ja del costat dels bolxevics, no havia trencat encara el cordó umbilical de febrer, que l'unia amb els conciliadors. Existien encara no poques il·lusions en el sentit que amb la paraula i la manifestació hom podia obtenir-ho tot; que, intimidant un poc els menxevics i els socialrevolucionaris, se'ls podia incitar a una

política comuna amb els bolxevics. Fins i tot la part avançada de la classe no tenia una idea clara de com es podia arribar al poder. Lenin deia poc després d'aquells dies: “El vertader error del nostre partit als dies 3 i 4 de juliol, posat ara de manifest pels esdeveniments, consistí en el fet que... considerava encara possibles les transformacions polítiques per la via pacífica, mitjançant la modificació dels soviets, quan, en realitat, els menxevics i els socialrevolucionaris, gràcies al seu esperit de conciliació, es trobaven ja tan lligats amb la burgesia i aquesta s'havia convertit, fins a tal punt, en contrarevolucionària, que no es podia ni tan sols pensar en una solució pacífica.

Si el proletariat era políticament heterogeni i poc decidit, l'exèrcit camperol encara ho era de més. Amb la seua conducta als dies 3 i 4 de juliol, la guarnició donava als bolxevics la possibilitat completa de prendre el poder. No obstant això, en la guarnició hi havia també unitats neutrals, les quals ja a boqueta de nit del 4 de juliol s'inclinaven decididament cap als partits patriòtics. El 5 de juliol, els regiments neutrals es col·locaren al costat del Comitè Executiu, i els que s'inclinaven cap als bolxevics tendiren a prendre un vernís de neutralitat. Açò deixà les mans del poder molt més lliures que l'arribada, amb retard, de les tropes del front. Si els bolxevics s'haguessen decidit a prendre el poder el 4 de juliol, la guarnició de Petrograd, no sols no l'hauria sostingut, sinó que hauria impedit que els obrers el defensaren en ésser atacat inevitablement des de l'exterior.

Menys favorable es presentava encara la situació en l'exèrcit d'operacions. La lluita per la pau i la terra, sobretot després de l'ofensiva de juny, feia que aqueix exèrcit estigués molt preparat per a assimilar les consignes dels bolxevics. Però, en general, l'anomenat bolxevisme “espontani” no s'identificava en la seua consciència amb partit determinat, amb el seu Comitè Central i els seus caps. Les lletres de soldats d'aqueixa època expressen, amb molt de relleu, aquest estat d'esperit de l'exèrcit. “Acordeu-vos, senyors ministres i tots els dirigents principals [escriu des del front la mà maldestra d'un soldat], que no entenem gran cosa de partits, però no està lluny el futur i el passat: el tsar vos desterrava a Sibèria i vos tancava a la presó, nosaltres vos enfilarem en les baionetes.” L'exasperació extrema contra els dirigents es combina en aquestes línies amb la confessió de la pròpia impotència: “No entenem gran cosa de partits.” L'exèrcit es rebel·lava constantment contra la guerra i l'oficialitat utilitzant, per a això, consignes del vocabulari bolxevic. Però no estava preparat, ni de bon tros, per a aixecar-se a fi de lliurar el poder al partit bolxevic. Les forces de confiança per a sufocar el moviment de Petrograd, el govern les tragué de les tropes més pròximes a la capital, sense que els altres regiments oferiren resistència, i les transportà a la capital sense que s'hi oposaren els ferroviaris. L'exèrcit, descontent, revoltós, fàcilment inflamable, continuarà essent políticament indefinit; els nuclis bolxevics compactes, capaços de donar una direcció homogènia als pensaments i a les accions d'aquella massa inconsistent de soldats, eren excessivament escassos.

D'altra banda, els conciliadors, per a oposar el front a Petrograd i als camperols de l'interior, utilitzaven, no sense èxit, una arma enverinada, que la reacció havia intentat inútilment emprar al març contra els soviets. Els socialrevolucionaris i els menxevics deien als soldats al front: “La guarnició de Petrograd, davall la influència dels bolxevics, no vol rellevar-vos; els obrers es neguen a treballar per a satisfer les necessitats del front; si els camperols escolten als bolxevics i s'apoderen ara de la terra, no quedarà res per als que estan al front. Els soldats tenien encara necessitat d'una

experiència complementària per a comprendre a qui reservava la terra el govern: si als combatents del front o als grans propietaris.

Entre Petrograd i l'exèrcit d'operacions hi havia la província. La repercussió que hi tingueren els esdeveniments de juliol pot servir *a posteriori* de criteri molt important per a resoldre la qüestió de saber si els bolxevics obraren o no bé al juliol en eludir la lluita immediata pel poder.

A Moscou, el pols de la revolució era ja incomparablement més feble que en Petrograd. En les reunions del comitè local dels bolxevics es desenrotllaren discussions vivíssimes. Alguns militants pertanyents a l'extrema esquerra, tals, per exemple, com Bubnov, proposaven ocupar els edificis de Correus, Telègrafs, Telèfons, la redacció de la *Ruskoie-Slovo*, açò és, llançar-se a la insurrecció. El comitè, que, pel seu esperit general, era molt moderat, refusava decididament aquestes proposicions, per considerar que les masses de Moscou es trobaven lluny d'estar preparades per a semblants accions. No obstant això, malgrat la prohibició del soviets, hom decidí organitzar una manifestació. Masses considerables d'obrers afluíren a la plaça de Skobelev amb les mateixes consignes que en Petrograd, però no amb el mateix entusiasme, ni de bon tros. La guarnició quedà molt lluny de respondre d'una manera unànime, adherint-se a la manifestació unitats aïllades, i només una d'elles completament armada i equipada. El soldat d'artilleria Davidovski, cridat a tenir una participació important en els combats d'Octubre, testifica en les seues *Memòries* que en les Jornades de Juliol Moscou no estava preparat i que el fracàs de la manifestació deixà "una mala impressió en els seus organitzadors".

En Ivanovo-Vosnesensk, la capital tèxtil, on el soviets es trobava ja sota la direcció dels bolxevics, la notícia dels esdeveniments de Petrograd arribà al mateix temps que el rumor que el Govern Provisional havia caigut. En la sessió nocturna del Comitè Executiu s'acordà, com a mesura preparatòria, instaurar el control sobre el telègraf i el telèfon. El 6 de juliol es paralitjà el treball a les fàbriques; a les manifestacions participaren fins a 40.000 obrers i obreres, molts d'ells armats. Quan es sabé que la manifestació de Petrograd no havia conduït a la victòria, el soviets d'Ivanovo-Vosnesensk ordenà precipitadament la retirada.

A Riga, sota la influència de les notícies relatives als esdeveniments de Petrograd, a la nit del 6 de juliol es produí una col·lisió entre la infanteria letona, l'estat d'ànim de la qual era bolxevic, i el "batalló de la mort", amb la particularitat que el batalló patriòtic es veié obligat a batre's en retirada. Aquella mateixa nit el soviets adoptà una resolució a favor del poder per als soviets.

Dos dies després fou adoptada una resolució idèntica a la capital dels Urals, Iekaterinburg. El fet que la consigna del poder soviètic, que en els primers mesos es propugnava només en nom del partit, es convertís ara en el programa de distints soviets locals, significava, incontestablement, un gran pas cap avant. Però entre les resolucions a favor del poder per als soviets i la insurrecció davall la bandera dels bolxevics quedava encara un camí considerable per recórrer.

En alguns punts del país els esdeveniments de Petrograd donaren impuls a aguts conflictes de caràcter parcial. En Níkhni-Novgorod, on els soldats evacuats s'havien resistit tenaçment a marxar al front, els junker enviats de Petrograd provocaren, amb les

seues violències, la indignació de dos regiments locals. Després d'un tiroteig, durant el qual hi hagué morts i ferits, els junker es rendiren i foren desarmats. Les autoritats desaparegueren. Des de Moscou fou enviada una expedició punitiva, formada per tropes de totes les armes. Anaven al capdavant de la mateixa l'impulsiu coronel Verkhovski, cap de les forces militars de la regió de Moscou i futur ministre de la Guerra de Kerenski, i el president del soviets de Moscou, el vell menxevic Khintxuk, home d'esperit poc bèl·lic, futur dirigent de la cooperació i després ambaixador soviètic a Berlín. No obstant això, la seua acció repressiva no tingué objecte, perquè el comitè elegit pels soldats aixecats havia ja restablert completament l'ordre.

A la mateixa hora aproximadament, i impulsats així mateix per la negativa a marxar al front, s'aixecaven a Kiev, en número de 5.000, els soldats del regiment que portava el nom de l'ataman Polubotko, s'apoderaven dels dipòsits d'armes, ocupaven el fort, s'apoderaven del comandament militar de la regió, detenien el comandant i el cap de la milícia. El pànic a la ciutat durà algunes hores, fins que, gràcies als esforços mancomunats de les autoritats militars, del comitè de les distintes associacions i dels òrgans de la Rada central ucraïnesa, es posà en llibertat els detinguts i una bona part dels aixecats fou desarmada.

En el llunyà Krasnoiarsk, els bolxevics se sentien tan fermes, gràcies a l'estat d'ànim de la guarnició, que, tot i l'onada de reacció que s'havia iniciat ja al país, el 9 de juliol organitzaren una manifestació en què participaren de vuit a deu mil persones, majoritàriament soldats. Des d'Irkutsk fou enviat contra Krasnoiarsk un destacament de 400 homes amb artilleria, sota la direcció del socialrevolucionari Kraskovetski, comissari militar de la regió. En el transcurs de dos dies de conferències i negociacions, tràmits indispensables en el règim de poder dual, el destacament punitiu quedà tan desmoralitzat a conseqüència de l'agitació realitzada pels soldats, que el comissari s'afanyà a fer-lo tornar a Irkutsk. Però Krasnoiarsk constituïa més bé una excepció.

En la majoria de les poblacions provincials la situació era incomparablement menys favorable. En Sàmara, per exemple, l'organització bolxevic, de la localitat, en rebre la notícia dels combats de la capital, decidí "esperar el senyal, encara que no es podia comptar quasi amb ningú". Un dels membres del partit conta: "Els obrers començaven a simpatitzar amb els bolxevics, però no es podia confiar que es llençaren al combat; encara es podia comptar menys amb els soldats; en allò tocant l'organització dels bolxevics, les forces eren completament febles, no érem més que un grapat; en el soviets de diputats obrers no hi havia més que uns pocs bolxevics, i en el de soldats, si no vaig equivocat, no n'hi havia de cap, la qual cosa, d'altra banda, no té res de sorprenent si es considera que estava compost gairebé exclusivament d'oficials."

La causa principal de la feble repercussió que els esdeveniments de Petrograd tingueren al país raïa en el fet que la província, que havia rebut sense combat la Revolució de Febrer de les mans de la capital, assimilava força més lentament que aquesta els nous fets i idees. Era precis un termini suplementari perquè l'avantguarda pogués arrossegar darrere ella les reserves pesants.

Per tant, l'estat de la consciència de les masses populars, que eren la instància inapel·lable de la política revolucionària, exclouïa la possibilitat de la presa del poder pels bolxevics al juliol. Al mateix temps, l'ofensiva al front incitava el partit a oposar-se a les manifestacions. El fracàs de l'ofensiva era completament inevitable. De fet,

s'havia iniciat ja. Però el país ho ignorava. El perill consistia en el fet que si el partit no obrava prudentment, el govern fera recaure sobre els bolxevics la responsabilitat per les conseqüències de la pròpia insensatesa. S'havia de donar a l'ofensiva el temps necessari perquè els seus resultats aparegueren clars. Els bolxevics no dubtaven que el canvi que s'operaria en l'estat d'ànim de les masses seria molt radical. Llavors, es veuria què calia fer. El càlcul era completament encertat. No obstant això, els esdeveniments tenen la seua lògica, que no pren en compte els càlculs polítics, i, aquesta ocasió, la lògica dels esdeveniments caigué durament sobre el cap dels bolxevics.

El fracàs de l'ofensiva al front prengué un caràcter catastròfic el 6 de juliol, dia en què les tropes alemanyes trencaren el front rus en una extensió de 12 verstes d'ample i 10 de profunditat. La notícia arribà a la capital el 7, quan les accions repressives es trobaven en el seu apogeu.

Molts mesos després, quan les passions s'havia d'haver calmat ja o, almenys, pres un caràcter més raonable, Stankievitx, que no era dels adversaris més rancorosos del bolxevisme, parlava encara de la "enigmàtica successió lògica dels esdeveniments", davall la forma de derrota militar en Tarnopol, després de les Jornades de Juliol en Petrograd. Aqueixa gent no veia, o no volia veure, la successió lògica real dels esdeveniments, que consistia en el fet que l'ofensiva iniciada per imposició de l'*Entente* i condemnada per endavant al fracàs no podia deixar de menar a una catàstrofe ni de provocar, alhora, una explosió de còlera de les masses enganyades per la revolució. Però què importava la realitat dels fets? Establir una connexió entre els esdeveniments de Petrograd i el fracàs al front, era massa seductor. La premsa patriòtica no sols no ocultà la derrota, sinó que, per contra, l'exagerà amb totes les seues forces. Sense detenir-se davant la revelació dels secrets militars, s'anomenaven les divisions i els regiments i s'indicava la disposició dels mateixos. "A partir del 8 de juliol [confessa Miliukov], els periòdics començaren a publicar telegrams del front en els quals no s'ocultava la veritat, i aquests telegrams caigueren com una bomba sobre l'opinió pública russa." Aquest era precisament el fi que es perseguia: commoure, espantar, atordir, perquè fos més fàcil acusar els bolxevics d'estar en relació amb els alemanys.

És indubtable que, tant en els esdeveniments del front com en els dels carrers de Petrograd, la provocació hi exercí el seu paper. Després de la Revolució de Febrer, el govern havia enviat a l'exèrcit d'operacions un gran nombre d'exgendarmes i policies. Cap d'ells, naturalment, volia combatre. Temien més als soldats russos que als alemanys. Per tal de fer oblidar el seu passat, es presentaven com els elements més extrems de l'exèrcit, atiaven els soldats contra els oficials, cridaven més que ningú contra la disciplina i l'ofensiva i, ben sovint, es proclamaven fins i tot bolxevics. Recolzant-se recíprocament pel llaç natural de la complicitat, crearen una espècie d'ordre, molt original, de la covardia i de l'abjecció. Per la seua mediació, penetraven entre les tropes i es difonien ràpidament els rumors més fantàstics, en els quals l'ultrarevolucionarisme es donava la mà amb el reaccionarisme més obscurantista. En els moments crítics, aquests subjectes eren els primers que feien el senyal de pànic. La premsa havia parlat nombroses vegades de la tasca desmoralitzadora de policies i gendarmes. En els documents secrets del mateix exèrcit s'hi al·ludeix amb no menys freqüència. Però el comandament superior es feia el sord, i preferia identificar els provocadors reaccionaris amb els bolxevics. Després del fracàs de l'ofensiva, es legalitzava aquest procediment, i el periòdic dels menxevics feia l'impossible per no quedar-se enrere respecte als fulls xovinistes més indecents. Amb les seues

vociferacions sobre els “anarcobolxeuics”, els agents alemanys i els exgendarmes, els patriotes ofegaren per algun temps la qüestió del l'estat general de l'exèrcit i de la política de pau. “La profunda desfeta que hem infligit al capdavant de Lenin [es jactava obertament el príncep Lvov] té, n'estic fermament convençut, una importància incomparablement major per a Rússia que no un desfeta dels alemanys al front sudoccidental...” L'honorable cap del govern s'assemblava al camarlenc Rodzianko en el sentit que no sabia distingir el moment en què era necessari callar.

Si el 3 i el 4 de juliol s'hagués assolit d'evitar la manifestació, l'acció s'hauria inevitablement desenrotllat com a conseqüència de la desfeta de Tarnopol. No obstant això, aquest ajornament d'alguns dies hauria determinat modificacions importants en la situació política. El moviment hauria pres immediatament proporcions més vastes, estenent-se no sols a les províncies, sinó també, en gran part, al front. El govern hauria quedat al nu políticament, i li hauria estat infinitament més difícil fer recaure la culpa sobre els “traïdors” de l'interior. La situació del partit bolxeuic hauria estat més avantatjosa des de tots els punts de vista. No obstant això, fins i tot en aquest cas, no s'hauria pogut marxar cap a la conquesta immediata del poder. L'única cosa que es pot afirmar sense vacil·lació és que si el moviment s'hagués desencadenat una setmana més tard, la reacció no hauria pogut moure's al juliol d'una manera tan victoriosa. Era precisament l'“enigmàtica successió lògica” de les dates de la manifestació i de la desfeta al front allò que es girava per complet contra els bolxeuics. L'onada d'indignació i de desesperació que arribava del front, xocava amb l'onada d'esperances frustrades que partia de Petrograd. La lliçó rebuda per les masses a la capital havia estat massa dura perquè hom pogués pensar en la represa immediata de la lluita. Amb tot això, el sentiment agut provocat per l'absurda derrota reclamava una sortida. I els patriotes aconseguiren fins a un cert punt dirigir-lo contra els bolxeuics.

A l'abril, al juny i al juliol, els actors fonamentals del drama eren els mateixos: els liberals, els conciliadors, els bolxeuics... En totes aquestes etapes, les masses tendien a expulsar a la burgesia del poder. Però la diferència en les conseqüències polítiques de la intervenció de les masses en els esdeveniments era immensa. El resultat de les jornades d'abril fou roí per a la burgesia: la política annexionista fou condemnada, almenys, verbalment; el partit cadet fou humiliat, se li llevà la cartera d'estat. Al juny, el moviment no menà a res: s'amenaçà els bolxeuics, però no s'asestà el colp decidit. Al juliol, el partit dels bolxeuics fou acusat de traïció, destruït, privat de l'aigua i el foc. Si a l'abril, Miliukov hagué de sortir del govern, al juliol, Lenin hagué de passar a la clandestinitat.

Què fou allò que determinà un canvi tan brusc en el transcurs de deu setmanes? És d'una evidència absoluta que als cercles dirigents es produí un canvi seriós en el sentit de l'orientació cap a la burgesia liberal. Ara bé, fou precisament en aquest període d'abril a juliol quan l'estat d'ànim de les masses es modificà robustament a favor dels bolxeuics. Aquests dos processos antagònics es desenvoluparen en una estreta dependència mútua. Com més íntimament s'unien els obrers i soldats al voltant dels bolxeuics, més decididament havien de recolzar la burgesia els conciliadors. A l'abril, els caps del Comitè Executiu, preocupats de servir la seua influència, podien encara fer un pas per a anar a la trobada de les masses i llençar per la borda Miliukov, és veritat, proveït d'un salvavides sòlid. Al juliol, els conciliadors, units a la burgesia i a l'oficialitat, es dedicaren a atacar els bolxeuics. Per consegüent, en aqueixa ocasió la modificació de la correlació de forces fou determinada pel canvi de front efectuat per la

força política menys consistent, la democràcia petit burgesa, gràcies al seu brusc viratge cap a la contrarevolució burgesa.

Però si és així, ¿obraren encertadament els bolxevics en adherir-se a la manifestació i prendre sobre si la responsabilitat de la mateixa? El 3 de juliol, Tomski comentava de la manera següent el pensament de Lenin: “En el moment actual, no es pot parlar d’acció si no es desitja una nova revolució.” ¿Com s’explica, en aquest cas, que el partit, ja unes hores després, es posés al capdavant de la manifestació armada sense incitar per això a una nova revolució? El doctrinari hi veurà una inconseqüència o quelcom pitjor encara: una prova de lleugeresa política. Així enfoca la cosa, per exemple, Sukhanov en les seues *Memòries*, en les quals dedica no poques línies iròniques a les vacil·lacions de la direcció bolxevic. Però les masses no intervenen en els esdeveniments per les ordres doctrinàries que hom dona des de dalt, sinó quan aquestes ordres encaixen en el seu propi desenvolupament polític. La direcció bolxevic comprenia que només una nova revolució podia modificar la situació. La direcció bolxevic veia clarament que era necessari donar a les reserves pesants el temps necessari per a treure conclusions de la seua acció aventurada. Però els sectors avançats sentien l’impuls de llançar-se al carrer precisament sota l’acció d’aqueixa aventura. Al mateix temps, el profund radicalisme dels seus fins es combinava en ells amb il·lusions respecte als mètodes. Les advertències dels bolxevics no produïen cap efecte. Els obrers i soldats de Petrograd podien només contrastar la situació amb ajuda de la pròpia experiència. La manifestació armada serví de prova. Però aquesta, contra la voluntat de les masses, podia esdevenir combat general, i per això mateix, combat decisiu. En aqueixes circumstàncies, el partit no s’atreví a quedar-se al marge. Rentar-se les mans a l’aigua de les reflexions estratègiques hauria equivalgut a lliurar als obrers i soldats a mercè dels seus enemics. El partit de les masses s’havia de col·locar en el mateix terreny en què es col·locaven les masses, per a, sense compartir gens ni mica les seues il·lusions, ajudar-les amb el mínim de pèrdues a assimilar les conclusions necessàries. Trotski contestava en la premsa a les crítiques innumerables d’aquells dies: “No jutgem necessari justificar-nos davant ningú de no haver romàs al marge en actitud expectant, cedint al general Polovsiev la missió de “parlar” amb els manifestants; en tot cas, la nostra intervenció no podia, en cap mode, augmentar el nombre de víctimes ni convertir la manifestació armada caòtica en insurrecció política.”

En totes les antigues revolucions es troba el prototip de les Jornades de Juliol, per regla general, amb un resultat distint, desfavorable, moltes vegades catastròfic. Aquesta etapa resideix en la mecànica inferior de la revolució burgesa, per quant la classe que més se sacrifica per l’èxit en aqueixa última i més esperances hi diposita, és la que menys n’obté. La regularitat del procés és completament clara. La classe posseïdora que ha arribat al poder mitjançant una revolució s’inclina a considerar que amb això la revolució ha complert ja la seua missió, i del que més es preocupa és de demostrar la seua bona fe a les forces de la reacció. La burgesia “revolucionària” provoca la indignació de les masses populars amb les mateixes mesures amb l’ajuda de les quals aspira a guanyar-se la bona disposició de les classes destronades. El desengany de les masses aviat es produeix, abans fins i tot que l’avantguarda de les mateixes haja tingut temps de refer-se dels combats revolucionaris. El poble creu que amb un nou colp pot completar o corregir els que ha fet abans amb insuficient decisió. D’ací l’impuls cap a una nova revolució, sense preparació, sense programa, sense tenir en compte les reserves, sense pensar en les conseqüències. D’una altra banda, el sector de la burgesia que ha arribat al poder, sembla no esperar més que l’impetuós impuls de baix per a

intentar acabar amb el poble. Tal és la base social i psicològica d'aqueixa semirevolució complementària, que més d'una vegada en la història s'ha convertit en el punt de partida de la contrarevolució triomfant.

El 17 de juliol de 1791 Lafayette metrallà al Camp de Mart una manifestació pacífica de republicans que intentava dirigir-se amb una petició a l'Assemblea Nacional que emparava la perfídia del poder real, de la mateixa manera que, cent vint-i-sis anys després, els conciliadors russos emparaven la perfídia dels liberals. La burgesia realista confiava liquidar, mitjançant una oportuna repressió sagnant, el partit de la revolució per sempre. Els republicans, que no se sentien encara prou fort per a la victòria, eludiren la lluita, la qual cosa era molt raonable, i s'afanyaren, fins i tot, en afirmar que res tenien a veure amb els que havien participat en la petició, la qual cosa era, per descomptat, indigna i equivocada. El règim de terrorisme burgès obligà els jacobins a mantenir-se quietos durant alguns mesos. Robespierre cercà refugi a casa del fuster Duplay, Desmoulins s'ocultà, Danton passà algunes setmanes a Anglaterra. Però, malgrat tot, la provocació realista fracassà: les matances del Camp de Mart no impediren al moviment republicà arribar al poder. Així, doncs, la Revolució Francesa tingué les seues Jornades de Juliol tant en el sentit polític de la paraula com des del punt de vista del calendari.

Cinquanta-set anys després, les Jornades de Juliol es produïren a França al juny i tingueren un caràcter incomparablement més grandios i tràgic. Les anomenades "jornades de juny" de 1848 sorgiren de la revolució de febrer amb una força irresistible. La burgesia francesa proclamà en les hores de la seua victòria el "dret al treball", de la mateixa manera que a partir de 1789 proclamés moltes coses excel·lents i que en 1914 jurés que la guerra desencadenada aquell any era la seua última guerra. Del ressonant "dret al treball" sorgiren els míser Tallers Nacionals, on 100.000 obrers, que havien conquerit el poder per als seus patrons, percebien 23 sous diaris. Poques setmanes després, la burgesia republicana, generosa en frases però avara en diners, no trobava ja paraules prou ofensives per als "ganduls" que vivien de la ració de fam que els subministrava la nació. En l'abundància de les promeses de febrer i en el caràcter conscient de les provocacions que precediren les jornades de juliol, apareixen els trets nacionals característics de la burgesia francesa. Però fins i tot sense açò, els obrers de París, que es trobaven amb el fusell al muscle des de febrer, no podien deixar de reaccionar davant les contradiccions existents entre el programa pompós i la mísera realitat, davant aquell contrast insuportable que repercutia diàriament en el seu estomac i en la seua consciència. Amb fred càlcul, que quasi no es preocupava de dissimular, Cavaignac deixava que la insurrecció cresqués als ulls dels dirigents, a fi de poder-la ofegar en sang d'una manera més decidida. La burgesia republicana matà més de dotze mil obrers i n'empresonà almenys vint mil, perquè els altres perderen la fe en el "dret al treball" que se'ls havia promès. Sense pla, sense programa, sense direcció, les jornades de juny de 1848 s'assemblen a una poderosa i inevitable acció reflexa del proletariat, cohibit en les seues necessitats més elementals i ofès en les seues elevades esperances. Els obrers insurgents no sols foren aixafats, sinó calumniats. El demòcrata d'esquerra Flocon, correligionari de Ledru-Rollin, predecessors ambdós de Tseretelli, assegurava a l'Assemblea Nacional que els aixecats havien estat comprats pels monàrquics i els governs estrangers. Els conciliadors de 1848 no tenien ni tan sols necessitat de l'atmosfera de la guerra per a descobrir l'or anglès i rus en les butxaques dels revolucionaris. Era així com els demòcrates preparaven el camí al bonapartisme.

La gegantina explosió de la Comuna era al colp d'estat de setembre de 1870 el que les jornades de juny a la revolució de febrer de 1848. La insurrecció del proletariat de París al març no obeí, ni de bon tros, a un càlcul estratègic. Aqueixa insurrecció fou el resultat d'una tràgica combinació de circumstàncies, completada per una d'aqueixes provocacions en les quals és mestra la burgesia francesa quan la por estimula la seua malignitat. Contra els plans de la camarilla dirigent, que aspirava abans que res a desarmar el poble, els obrers volien defensar París, intentant convertir-lo per primera vegada en "el seu" París. La Guàrdia Nacional els donava una organització armada, molt afí al tipus soviètic, i una direcció política, personificada en la seua Comitè Central. Com a conseqüència de condicions objectives desfavorables i d'errors polítics, París es veié divorciada de França, incompresa, no recolzada, en part directament traïda per les províncies, i caigué en mans dels versalleses insubordinats que tenien darrere de les seues esqueses a Bismarck i Moltke. Els oficials depravats i derrotats de Napoleó III resultaren uns botxins insubstituïbles al servei de la tendra Mariana, a qui la bota dels prussians acabava d'alliberar de les carícies del fals Bonaparte. En la Comuna de París, la protesta reflexa del proletariat contra l'engany de la revolució burgesa s'elevà per primera vegada fins al nivell de la revolució proletària, per a caure, però, de seguida.

La setmana espartaquista, en gener de 1919 a Berlín, pertany al tipus de les semirevolucions intermèdies a semblança de les Jornades de Juliol en Petrograd. A conseqüència de la situació predominant del proletariat en la composició de la nació alemanya, principalment en la seua economia, la insurrecció de novembre lliura automàticament la sobirania de l'estat a un Consell d'Obrera i Soldats. Però el proletariat políticament s'identifica amb la socialdemocràcia que, al seu torn, ho fa amb el regim burgès. El partit independent ocupava en la revolució alemanya el lloc que pertanyia en Rússia als socialrevolucionaris i als menxevics. Allò que hi mancava era el partit bolxevic.

Després del 9 de novembre, cada dia despertava en els obrers alemanys la viva sensació que quelcom s'escapava de les seues mans, escapolint-se, fugint-li d'entre els dits. L'esforç per a servir les posicions conquistades, fer-s'hi forts, oposar resistència, creixia dia a dia. Aquesta tendència a la defensiva estava en la base dels combats de gener de 1919. La setmana espartaquista comença no a partir d'un càlcul del partit sinó sota la pressió de la base revoltada. Es desencadena a partir d'una qüestió de tercer ordre, amb motiu del manteniment al seu lloc del prefecte de policia, bé que, per les seues tendències, representava l'inici d'una nova insurrecció. Les dues organitzacions que participaven en la direcció, els espartaquistes i els independents d'esquerra, es veieren sorpreses, en la improvisació, anaren més enllà del que volien i, no obstant això, no anaren fins al final. Els espartaquistes eren encara massa febles per a prendre ells mateixos la direcció. Els independents d'esquerra s'aturaren davant el únics mètodes que podien menar al final, tement i jugant amb la insurrecció, combinant-la amb negociacions diplomàtiques.

La desfeta de gener, en allò tocant el nombre de víctimes, està lluny d'assolir les xifres formidables de les "jornades de juliol" a França. Tanmateix, la significació política d'una desfeta no es mesura pas únicament per l'estadística dels homes morts i afusellats. És prou de veure que el jove partit comunista es troba físicament decapitat i que el partit independent es mostra, per la naturalesa mateixa dels seus mètodes, incapaç per a menar el proletariat a la victòria. Des d'un punt de vista històric més ampli, les "jornades de juliol" es desenrotllaren en Alemanya en diverses fases: la setmana de

gener de 1919, les jornades de març de 1921, la retirada d'octubre de 1923. Tota la història posterior de l'Alemanya es dedueix d'aquests esdeveniments. La revolució no arribà al final i ha estat penjada pel feixisme.

En el moment en què s'escriuen aquestes línies (principis de maig de 1931), la revolució "incruenta, pacífica, gloriosa" (la llista d'aquests adjectius és sempre la mateixa) d'Espanya prepara davant els nostres ulls les seues "jornades de juny", si comptem pel calendari revolucionari de França, o les de "juliol", si ens fixem en el de Rússia. El govern provisional de Madrid, banyant-se en frases que molt sovint semblen una traducció del rus, promet àmplies mesures contra l'atur forçós i la carència de terres, però no s'atreveix a tocar ni una sola de les velles nafres socials. Els socialistes del bloc governamental ajuden els republicans a sabotejar els objectius de la revolució. El cap del govern de Catalunya, la part més industrial i revolucionària d'Espanya, predica un regne mil·lenari sense nacions ni classes oprimides, però sense decidir-se a moure ni un dit per tal d'ajudar el poble a alliberar-se, encara que no siga més que d'una part de les seues odiades cadenes. Macià s'amaga darrere del govern de Madrid, el qual, al seu torn, s'amaga darrere de les Corts Constituents. Com si la vida s'hagués detingut per a esperar-los! I com si no fos clar ja per endavant que les pròximes Corts no seran més que una reproducció ampliada del bloc republicanosocialista, preocupat principalment que tot quede com abans! És difícil preveure un increment febril de la indignació dels obrers i camperols? La desproporció entre la marxa de la revolució de les masses i la política de les noves classes dirigents és la font del conflicte irreconciliable que, en el seu desenvolupament, o enterrarà la primera revolució, la d'abril, o conduirà a la segona.

Si bé la massa fonamental dels bolxevics russos comprenia, al juliol de 1917, que no es podia anar més enllà d'un determinat límit, l'estat d'ànim no era homogeni. Molts obrers i soldats s'inclinaven a considerar l'acció que es desenrotllava com el desenllaç decisiu. En les seues *Memòries*, escrites cinc anys després, Metelev s'expressa de la manera següent respecte al sentit dels esdeveniments: "En aqueixa insurrecció, el nostre error principal consistí a haver proposat al Comitè Executiu conciliador que prengués el poder. Allò que s'havia de fer no era proposar el poder, sinó prendre'l. El segon error consistí en el fet que durant quasi dos dies sencers desfilàrem pels carrers, en compte d'ocupar immediatament totes les institucions, els palaus, els bancs, les estacions, el telègraf, de detenir el Govern Provisional", etc. Respecte a la insurrecció, açò és incontestable, però convertir el moviment de juliol en insurrecció, hauria significat, d'una manera quasi segura, soterrar la insurrecció.

Els anarquistes, que incitaven a la lluita, argüien que "la revolució de febrer s'havia produït sense la direcció del partit". Però l'aixecament de febrer comptava amb objectius clars, precisos, elaborats per una lluita de diverses generacions, i sobre la revolució s'elevava la societat liberal d'oposició i la democràcia revolucionària, disposades a fer-se càrrec de l'herència del poder. Al contrari, el moviment de juliol pretenia obrir un via històrica molt distinta. Tota la societat burgesa, la democràcia soviètica inclusivament, li era irreconciliablement adversa. Els anarquistes no veien o no comprenien aquesta diferència radical entre les condicions de la revolució burgesa i les de la revolució obrera.

Si el partit bolxevic, obstinant-se en apreciar d'una manera doctrinària el moviment de juliol com "inoportú", hagués girat l'esquena a les masses, la seminsurrecció hauria

caigut sota la direcció dispersa i inorgànica dels anarquistes, dels aventurers que expressaven accidentalment la indignació de les masses, i s'hauria dessagnat en convulsions estèrils. I, per contra, si el partit, al capdavant dels metralladors i dels obrers de Putilov, hagués renunciat a la seua apreciació de la situació i hagués lliscat cap a la senda dels combats decisius, la insurrecció hauria pres indubtablement un vol audaç, els obrers i soldats, sota la direcció dels bolxevics, s'haurien apoderat del poder per a preparar després, no obstant això, l'enfonsament de la revolució. A diferència de febrer, la qüestió del poder al terreny nacional no hauria estat resolta per la victòria en Petrograd. La província no hauria seguit la capital. Els ferrocarrils i els telèfons s'haurien posat al servei dels conciliadors contra els bolxevics. Kerenski i el quarter general haurien creat un poder per al front i les províncies. Petrograd s'hauria vist bloquejada. A la capital s'hauria iniciat la desmoralització. El govern hauria tingut la possibilitat de llençar masses considerables de soldats contra Petrograd. En aquestes condicions, el coronament de la insurrecció hauria significat la tragèdia de la Comuna petersburgesa.

Quan en les mes de juliol s'encreuaren els camins històrics, només la intervenció del partit dels bolxevics evità que es produïren les dues variants que estranyaven el perill fatal, tant en l'esperit de les jornades de juliol de 1848 com en el de la Comuna de París de 1871. El partit, en posar-se audaçment al capdavant del moviment, tingué la possibilitat de detenir les masses en el moment en què la manifestació començava a esdevenir col·lisió en la qual els contrincants mesurarien les seues forces amb les armes. El colp assestat al juliol a les masses i al partit fou molt considerable. Però no fou un colp decisiu. Les víctimes es comptaren a dotzenes, i no a dotzenes de mils. La classe obrera no en sortí decapitada i exhaurida d'aqueixa prova, sinó que servà completament els seus quadres de combat, els quals aprengueren molt en aqueixa lliçó.

Als dies de la Revolució de Febrer es posà de manifest tota la tasca realitzada anteriorment pels bolxevics, durant molts anys, i trobaren un lloc en la lluita els obrers avançats educats pel partit; però no hi hagué encara una direcció immediata per part d'aquest últim. En els esdeveniments d'abril, les consignes del partit van palesaren la seua força dinàmica, però el moviment es desenvolupà espontàniament. Al juny s'exterioritzà la immensa influència del partit, però les masses entraven en acció encara dins del marc d'una manifestació organitzada oficialment pels adversaris. Fins a juliol, el partit bolxevic, impulsat per la força de pressió de les masses, no es llença al carrer contra tots els altres partits i defineix el caràcter fonamental del moviment, no sols amb les seues consignes, sinó també amb la seua direcció organitzada. La importància d'una avantguarda compacta apareix per primera vegada amb tota la seua força durant les Jornades de Juliol, quan el partit evita, a un preu molt elevat, la derrota del proletariat i garanteix l'esdevenidor de la revolució i el propi.

“Com a prova tècnica [deia Miliukov, en referir-se a la importància de les Jornades de Juliol per als bolxevics] l'experiència fou sense cap gènere de dubte extraordinàriament útil per a ells. Els mostrà amb quins elements havia de tractar hom; com s'havien d'organitzar aquests últims i, finalment, quina resistència podien oposar-los el govern, el soviètic i les tropes... Era evident que quan es presentés l'ocasió de repetir l'experiment, el realitzarien d'una manera més sistemàtica i conscient.” Aquestes paraules valoren encertadament la importància de l'experiment de juliol per al desenvolupament ulterior de la política dels bolxevics. Però abans de poder utilitzar les lliçons de juliol, el partit hagué de passar per unes quantes setmanes dures, durant les

quals els miops enemics s'imaginaven que havien trencat definitivament la força del bolxevisme.

EL MES DE LA GRAN CALÚMNIA

El 4 de juliol, a hora ja avançada de la nit, quan dos-cents membres dels comitès executius (el d'obriers i soldats i el de camperols) llanguien entre dues sessions igualment d'estèrils, arribà fins a ells un rumor misteriós: acabava de descobrir-se que Lenin estava en relació amb l'Estat Major alemany; l'endemà publicaria la premsa documents reveladors. Els ombrívols àugurs de la presidència, en creuar la sala per a dirigir-se als corredors, on ni un instant cessen els conciliàbuls, responen de mala gana i amb evasives a les preguntes, fins i tot a les que la seua mateixa gent els fa. Al Palau de Tàurida, abandonat quasi completament ja pel públic, regna l'estupor. Lenin al servei de l'Estat Major alemany? La perplexitat, la sorpresa, el goig reuneixen els diputats en grups animats. "Com és natural [adverteix Sukhanov, molt hostil als bolxevics als dies de juliol], cap dels homes lligats realment a la revolució dubta, en gens ni mica, que aqueixos rumors són absurds." Però els homes dotats d'un passat revolucionari constituïen una minoria insignificant entre els membres dels comitès executius. Els revolucionaris de març, elements casuals arrossegats per la primera onada, predominaven fins i tot en els òrgans soviètics dirigents. Molts dels diputats provincials, reclutats entre els escriptors, botiguers, etc., tenien un esperit francament reaccionari. Aquesta gent no trigà en donar solta a la seua satisfacció: això ja ho tenien previst ells! Era d'esperar!

Espantats pel caire inesperat i massa brusc que havia pres el cas, els caps intentaren guanyar temps. Txeidse i Tseretelli telefonaren a les redaccions dels periòdics aconsellant s'abstingueren de fer públiques les sensacionals revelacions fins que estigueren plenament comprovades. Les redaccions no s'atreviren a negar-se a fer el "favor" que se'ls demanava des del Palau de Tàurida. Però hi hagué una excepció. Un periodiquet groc, publicat per Suvorin, el gran editor del *Novoie Vremia*, serví als seus lectors, l'endemà al matí, un document que tenia tot el caràcter d'oficiós, en el qual es denunciava que Lenin rebia diners i instruccions del govern alemany. La prohibició havia estat trencada i la sensacional notícia omplia, un dia més tard, les columnes de tota la premsa. Així s'inicià l'episodi més inversemblant d'aqueix any, ric en esdeveniments: els caps del partit revolucionari, que durant dècades senceres havien lluitat contra els senyors coronats i no coronats, eren presentats al país i al món sencer com a agents a sou dels Hohenzollern. La inaudita calúmnia fou llençada a les masses populars, la majoria indiscutible de les quals escoltava, per primera vegada després de la Revolució de Febrer, els noms dels cabdills bolxevics. La calúmnia esdevenia un factor polític de primer ordre. Açò fa necessari un estudi més atent de la seua mecànica.

El sensacional document tenia el seu origen en la declaració d'un cert Iermolenko. Heus aquí, segons les dades oficials, qui era aqueix heroi: en el període comprès entre la guerra amb el Japó i l'any 1913, estigué al servei del contraespionatge; en 1913, fou separat de l'exèrcit (en les files del qual havia arribat a tenir el grau d'alferes) per raons que es desconeixen; en 1914, fou cridat a files, fet presoner honrosament i tingué al seu càrrec la vigilància policíaca dels presoners de guerra. No obstant això, el règim del campament de concentració no era molt del gust d'aquest espia, i "a petició dels companys" (així ho declarà ell mateix), entrà al servei dels alemanys, amb mires, no cal

ni dir-ho, patriòtiques. Amb açò s'obrí un nou capítol en la seua vida. El 25 d'abril, Iermolenko fou "traslladat" al front rus per les autoritats alemanyes, amb la missió de volar ponts, dedicar-se al servei d'espionatge, lluitar per la independència d'Ucraïna i portar a terme una agitació a favor de la pau separada. Els capitans alemanys Schiditski i Libers, que havien comprat Iermolenko per a aquests fins, li comunicaren, a més a més, de passada, sense cap necessitat pràctica, evidentment sols per tal de donar-li ànims, que a més d'ell treballaria en el mateix sentit a Rússia... Lenin. Tal era la base de tot l'assumpte.

Què o qui suggerí a Iermolenko aquesta declaració sobre Lenin? Sia com sia, no foren els oficials alemanys. Un simple confrontació de dades i fets ens condueix al laboratori mental del sotstinent. El 4 d'abril, féu Lenin públiques les seues famoses tesis, que implicaven la declaració de guerra al règim de febrer. El 20-21 es produí la manifestació armada contra la continuació de la guerra. La campanya contra Lenin es desencadenà com un huracà. El 25, Iermolenko passà al front, i en la primera meitat de maig es posà en contacte amb el contraespionatge al Quarter General. Els ambigus articles periodístics que feien veure que la política de Lenin era avantatjosa per al kàiser, movien la gent a creure que Lenin fos un agent alemany. Al front, els oficials i els comissaris, en lluita amb l'irresistible "bolxevisme" dels soldats, es mostraven encara menys escrupolosos en l'elecció de les expressions quan es tractava de Lenin. Iermolenko se submergí immediatament en aqueix corrent. No té importància saber si fou ell mateix qui inventà aqueixa frase absurda relativa a Lenin, si li la digué algun inspirador o si la manegaren, junt amb ell, els agents del contraespionatge. Era tan gran la demanda de calúmnies contra els bolxevics, que l'oferta no podia deixar d'aparèixer. Denikin, cap de l'Estat Major del Quarter General i futur generalíssim dels blancs en la guerra civil, home que personalment no s'elevava molt més per damunt de l'horitzó dels agents del contraespionatge tsarista, concedí o fingí concedir gran importància a la declaració de Iermolenko, i el 16 de maig l'envià al ministre de la Guerra, acompanyada de la lletra corresponent. És de suposar que Kerenski canvià impressions amb Tseretelli o Txeidse, els quals contingueren, segurament, la seua noble vehemència; açò explica que l'assumpte no seguís el seu curs. Kerenski ha dit posteriorment que Iermolenko havia denunciat les relacions existents entre Lenin i l'Estat Major alemany, però no "d'una manera prou fidedigna". Durant mes i mig l'informe de Iermolenko-Denikin romangué damunt la taula. El contraespionatge llicencià Iermolenko per no tenir-ne cap necessitat i el sotstinent se n'anà a l'Extrem Orient a beure's els diners que havia rebut de dues procedències diferents.

No obstant això, els esdeveniments de juliol, que palesaren en tota la seua magnitud l'amenaçador perill del bolxevisme, feren pensar de nou en les revelacions de Iermolenko. Aquest fou cridat urgentment a Blagostxensk, però a causa de la seua falta d'imaginació, tanmateix totes les insinuacions, no pogué afegir ni una paraula més a la seua primitiva declaració. Tot i això, la justícia i el contraespionatge funcionaven a tot vapor. Polítics, generals, gendarmes, comerciants, gent de distintes professions, eren sotmesos a interrogatori sobre les possibles relacions criminals dels bolxevics. Els incommovibles agents de l'Okhrana tsarista observaven en aquestes indagacions una prudència força major de la que distingia els representants de la justícia democràtica. "L'Okhrana [deia l'excap de la secció de Petrograd, general Globatxov] no tenia, almenys durant el temps en què jo estiguí al seu servei, cap dada fefaent de què Lenin actués en perjudici de Rússia i amb diners alemanys." Un altre agent de l'Okhrana, anomenat Iakubov, cap de la secció de contraespionatge de la zona militar de Petrograd,

declara: “No sé res respecte de les relacions de Lenin i els seus partidaris amb l’Estat Major alemany, com tampoc del que es refereix als recursos utilitzats per Lenin.” Hom no pogué treure res en aquest sentit, dels òrgans de la policia tsarista encarregada de vigilar l’actuació del bolxevisme des del moment mateix de la seua aparició.

No obstant això, quan la gent, sobretot si té el poder en les seues mans, cerca obstinadament, acaba per trobar quelcom. Un cert Z. Burstein, considerat oficialment com a comerciant, obrí els ulls del Govern Provisional sobre l’existència d’una “organització d’espionatge alemany a Estocolm, dirigida per Parvus”, conegut socialdemòcrata alemany d’origen rus. Segons la declaració de Burstein, Lenin estava en relació amb l’organització esmentada per mediació dels revolucionaris polonesos Ganetski i Kozlovski. Kerenski ha escrit posteriorment: “Les informacions, extraordinàriament importants, però malauradament de caràcter no judicial, sinó policíac, s’havien de veure confirmades d’una manera incontestable amb l’arribada a Rússia de Ganetski, que havia d’ésser detingut a la frontera i passar a ésser una peça de convicció irrecusable contra els dirigents bolxevics.” Kerenski sabia ja, per endavant, que tot això havia de succeir així.

Les declaracions de Burstein es referien a les operacions comercials de Ganetski i Kozlovski entre Petrograd i Estocolm. Aquestes relacions comercials, corresponents als anys de guerra, i en les que, per les traces, hom recorria a un sistema de correspondència convencional, no tenia res a veure amb la política, ni més ni menys que el partit bolxevic no tenia res a veure amb aqueix comerç. Lenin i Trotski denunciaren en la premsa a Parvus, que combinava el bon comerç amb la mala política, i invitaren els revolucionaris russos a trencar tota relació amb ell. No obstant això, qui tenia possibilitat d’orientar-se en tot açò, en el remolí dels esdeveniments? Allò que semblava evident era que hi havia a Estocolm una organització dedicada a l’espionatge. I la llum, encesa amb poca fortuna per la mà de Iermolenko, brillà des de l’altre extrem. Veritat és que també en açò ensopegà hom amb dificultats. El cap de la secció de contraespionatge de l’Estat Major, príncep Turkestanov, interrogat pel jutge Alexandrov, encarregat d’aquells processos que oferien particular importància, contestà que: “Z. Burstein és persona que no mereix cap confiança. Burstein és un tipus d’home de negocis un poc tèrbol, que no sent repugnància per cap classe d’ocupació.” Però, ¿podia la mala reputació de Burstein malbaratar els manejos encaminats a acabar amb el bon nom de Lenin? No; Kerenski no vacil·là en considerar com “extraordinàriament importants” les declaracions de Burstein. Les indagacions rastrejaven ara les empremtes d’Estocolm. Les revelacions del sotstinent, que servia al mateix temps a dos estats majors, i de l’home dedicat a negocis tèrbols, que no mereixia cap confiança, serviren de base a la fantàstica acusació llençada contra un partit revolucionari al que un poble de cent seixanta milions d’ànimes es disposava a portar al poder.

No obstant això, ¿com anaren a parar a la premsa els materials de les investigacions preliminars, justament en el moment en què el fracàs de l’ofensiva de Kerenski al front començava a convertir-se en catàstrofe, i la manifestació de juliol palesava en Petrograd l’irresistible avanç dels bolxevics? Un dels iniciadors de l’empresa, el fiscal Besarabov, relatà posteriorment en la premsa, amb tota sinceritat, que quan hom veié que el Govern Provisional es trobava, en Petrograd, absolutament faltat de força armada en la que pogués confiar, el comandament de la zona decidí realitzar una temptativa destinada a provocar una transformació psicològica en els regiments amb ajuda d’un mitjà d’eficàcia segura. “Es comunicà l’essencial dels documents als representants del

regiment de Preobrazenski, en els que, com pogueren comprovar els presents, produí una impressió aclaparadora. A partir d'aqueix moment es veié clarament que el govern disposava d'una arma poderosa." Després d'aquest experiment, coronat per un èxit tan notable, els conspiradors del Departament de Justícia, de l'Estat Major i del contraespionatge, s'afanyaren a comunicar el seu descobriment al ministre de Justícia. Pereverzev hi contestà que no era possible procedir a una comunicació oficial, però que els membres del Govern Provisional "no oposarien cap obstacle a la iniciativa particular". Es reconegué, no sense fonament, que els noms dels funcionaris judicials i de l'Estat Major no eren els més apropiats per a avalar la cosa; per tal de posar en circulació la sensacional calúmnia calia "un polític". Valent-se de la iniciativa particular, els conspiradors trobaren sense dificultat la persona que necessitaven en Alexinski, exrevolucionari, diputat en la segona Duma, orador cridaner i intrigant apassionat, situat un temps en l'extrema esquerra dels bolxevics. Als seus ulls, Lenin era un oportunista incorregible. Durant els anys de la reacció, Alexinski fundà un grup d'extrema esquerra, al capdavant del qual es mantingué en l'emigració, fins a la guerra, per a ocupar, tan aviat com es declarà aquesta última, una posició ultrapatriotera i dedicar-se immediatament a l'especialitat d'assenyalar a tothom com un agent al servei del kàiser. D'acord amb els patrioters russos i francesos del mateix tipus, desenrotllà a París una vasta activitat policíaca. La societat parisenca de periodistes estrangers (açò és, de corresponsals dels països aliats i neutrals), que era molt patriòtica i res retòrica, es veié obligada a adoptar una resolució especial, declarant Alexinski "calumniador impúdic" i a separar-lo de les seues files. Alexinski, que arribà a Petrograd amb aquest atestat després de la Revolució de Febrer, intentà, en la seua qualitat d'exhome d'esquerra, escolar-se en el Comitè Executiu. Tanmateix de tota la seua condescendència, els menxevics i els socialrevolucionaris, amb la seua resolució de l'11 d'abril, li tancaren les portes i li proposaren que intentés reivindicar la seua honorabilitat. Açò era fàcil de dir. Alexinski, convençut que deshonorar els altres era més fàcil que no rehabilitar-se a si mateix, es posà en contacte amb el contraespionatge i donà un gran vol als seus instints d'intrigant. Ja en la segona meitat de juliol, tancà dins el cercle de la seua calúmnia fins i tot els menxevics. El cap d'aquests, Dan, abandonant la seua actitud expectativa, publicà una lletra de protesta en *Izvestia* (22 de juliol), òrgan oficial dels soviets: "És hora de finir amb les gestes d'un home que ha estat declarat oficialment calumniador impúdic." ¿No es veu clarament que Temis, inspirada per Iermolenko i Burstein, no podia trobar millor intermediari entre ella i l'opinió pública que Alexinski? Fou la seua signatura la que adornà el document acusador.

Entre bastidors, els ministres socialistes, el mateix que els dos ministres burgesos, Nekrasov i Terestxenko, protestaven que s'hagueren lliurat documents a la premsa. El mateix dia en què foren publicats, el 5 de juliol, Pereverzev (del que des de feia prou de temps el govern estava disposat a alliberar-se) es veié obligat a presentar la dimissió. Els menxevics indicaven que açò era una victòria seua. Kerenski afirmava posteriorment que el ministre havia estat depositat per l'excessiva precipitació amb què havia fet públiques les revelacions, amb la qual cosa dificultà la marxa de la instrucció. Amb la seua sortida, ja que no amb la seua permanència en el poder, Pereverzev, en tot cas, satisfiu tothom.

Aqueix mateix dia es presentà Zinoviev a la Mesa del Comitè Executiu, que estava reunit, i en nom del Comitè Central dels bolxevics exigí que es prenguessen immediatament mesures per tal de rehabilitar Lenin i evitar les possibles conseqüències de la calúmnia. La Mesa no pogué negar-se a què es nomenés una comissió

investigadora. Sukhanov escriu: “La mateixa comissió comprenia que allò que s’havia d’investigar no era la qüestió de la venda de Rússia per Lenin, sinó únicament les fonts d’on havia sortit la calúmnia.” Però la comissió ensopegà amb la gelosa rivalitat dels òrgans judicials i del contraespionatge, que tenien motius amb base per a no desitjar intromissions alienes en l’esfera de la seua activitat. Cert és que, abans d’aqueixa època, els òrgans soviètics prescindien sense dificultat dels governamentals quan ho consideraven necessari. Però els esdeveniments de juliol imprimiren al poder una notable evolució cap a la dreta; a més, la comissió soviètica no s’afanyava gens en realitzar una missió que es trobava en contradicció manifesta amb els interessos polítics dels seus representats. Els caps conciliadors més seriosos, els menxevics, es preocuparen únicament de salvaguardar formalment la seua participació en la calúmnia, però no anaven més enllà. En tots aquells casos en què no es podia eludir la contestació directa, s’afanyaven en poques paraules a manifestar que ells eren aliens a l’acusació; però no donaven ni un pas per a apartar el punyal enverinat que guaitava sobre el cap dels bolxevics. El patró popular d’aquesta política l’havia donat en altres temps el procònsol romà Pilat. Però, és que sense trair-se a si mateixos podien obrar altrament? Només la calúmnia contra Lenin apartà dels bolxevics, als dies de juliol, una part de la guarnició. Si els conciliadors haguessen lluitat contra la calúmnia, el batalló del regiment d’Ismail hauria interromput versemblantment l’execució de La Marsellesa en honor del Comitè Executiu i s’hauria tornat al seu quarter, per no dir al Palau de Kxesinskaia.

D’acord amb l’orientació general dels menxevics, el ministre de la Governació, Tseretelli, que prengué sobre si la responsabilitat de les detencions dels bolxevics efectuades poc després, jutjà necessari, és veritat, sota la pressió de la minoria bolxevic, declarar, en la reunió del Comitè Executiu, que personalment no sospitava que els caps bolxevics foren culpables d’espionatge, però que els acusava de complot i d’aixecament armat. El 13 de juliol, Liber, en presentar la resolució que, en els fons, posava al partit bolxevic fora de la llei, considerà necessari fer la reserva següent: “Personalment, considere que l’acusació llençada contra Lenin i Zinoviev no té cap fonament.” Aquestes declaracions eren acollides per tot el món silenciosament i sòbria; als bolxevics els semblaven d’un caràcter evasiu indigne, i els patriotes les jutjaven supèrflues, perquè eren desavantajoses.

El 17 de juliol, Trotski, en el seu discurs pronunciat en la reunió d’ambdós comitès executius, deia: “Es crea una atmosfera insuportable, en la qual vos asfixieu al igual que nosaltres. Es llencen brutes acusacions contra Lenin i Zinoviev. [Una veu: “És veritat”] [Rumors, Trotski prossegueix]. Pel que s’ha vist, a la sala hi ha gent que veu amb grat aqueixes acusacions. Ací hi ha gent que s’ha apropiat a la revolució per ésser el sol que més calfa [Rumors. El president intenta durant llarga estona restablir l’ordre amb picaroleig]. Lenin ha lluitat per la revolució durant trenta anys. Jo lluite des de fa vint contra l’opressió de les masses populars, i no podem deixar de sentir odi al militarisme alemany... Només pot abrigar sospites contra nosaltres al respecte qui no sàpia el que és un revolucionari. He estat condemnat per un tribunal alemany a vuit mesos de presó, per la meua lluita contra el militarisme germànic... I açò ho sap tothom. No permeteu que ningú dels que estan en aquesta sala diga que som agents a sou d’Alemanya, perquè aqueixa no és la veu d’uns revolucionaris convençuts, sinó la veu de la vilesa [Aplaudiments].” Així apareix descrit aquest episodi en la premsa antibolxevic d’aleshores. Els periòdics bolxevics havien estat ja suspesos. No obstant això, cal aclarir que els aplaudiments partien únicament del sector esquerrà, força reduït; part dels

diputats llençava udols d'odi, la majoria servava silenci. Així i tot, ningú, ni fins i tot els agents directes de Kerenski, pujà a la tribuna per a sostenir la versió oficial de l'acusació o, com a mínim, encobrir-la d'una manera indirecta.

A Moscou, on la lluita entre els bolxevics i els conciliadors tenia, en general, un caràcter suau, per a prendre a l'Octubre formes més dures, la reunió d'ambdós soviets, el d'obriers i el de soldats, acordà el dia 10 de juliol "publicar i fixar pels carrers uns manifestos a fi d'indicar que l'acusació d'espionatge llençada contra la fracció dels bolxevics, és una calúmnia i una intriga de la contrarevolució". El soviets de Petrograd, que depenia més directament de les combinacions governamentals, no féu cap pas, en espera de les conclusions de la comissió investigadora, la qual, no obstant això, ni tan sols tingué temps d'iniciar la seua actuació.

El 5 de juliol, Lenin, conversant amb Trotski, li preguntà: "No creu vostè que ens afusellaran?" Només en el cas d'existir aquest propòsit, podia explicar-se que s'haguera posat el segell oficial a la monstruosa calúmnia. Lenin considerava els seus enemics capaços de portar fins al final l'empresa que havien iniciat, i arribava a aquesta conclusió: s'havia de fer tot allò possible per tal de no caure en les seues mans. El 6, a la vesprada, arribà Kerenski del front, imbuït de l'estat d'ànim dels generals, i exigí que s'adoptaren mesures decisives contra els bolxevics. Prop de les dues de la matinada, el govern prengué l'acord d'encausar tots els dirigents de l'"aixecament armat" i dissoldre els regiments que havien participat en el motí. El destacament de soldats enviat al domicili de Lenin, per a procedir a la detenció d'aquest i a un registre domiciliari, hagué de limitar-se a l'últim, perquè l'amo de la casa ja no hi estava. Lenin no s'havia mogut encara de Petrograd, però s'ocultava al domicili d'un obrer, i exigí que la comissió investigadora soviètica els escoltés a d'ell i a Zinoviev, en condicions que excloueren una trampa per part de la contrarevolució. En la instància enviada a la comissió, Lenin i Zinoviev hi deien: "En el matí del divendres 7 de juliol, es comunicà a Kamenev, des de la Duma, que la comissió es presentaria avui al lloc convingut, a les dotze del dia. Escrivim aquestes línies a les sis i mitja de la vesprada del 7 de juliol, i fem constar que fins ara la comissió no s'ha presentat ni ens ha fet saber res... La responsabilitat per l'ajornament de l'interrogatori no recau, doncs, en nosaltres."

L'actitud de la comissió soviètica en evitar la investigació promesa, deixà Lenin definitivament convençut que els conciliadors es rentaven les mans, reservant als guàrdies blancs la tasca d'acabar amb nosaltres. Els oficials i els junker, que mentre havien devastat ja la impremta del partit, agredien i detenien al carrer tot aquell que protestava de l'acusació d'espionatge llençada contra els bolxevics. Llavors Lenin prengué resolutament la decisió d'amagar-se, per a escapar, no a la investigació, sinó a possibles mesures de violència.

El 15, Lenin i Zinoviev explicaven en el periòdic bolxevic de Kronstadt (que les autoritats no s'havien atrevit a suspendre) per què no consideraven possible posar-se en mans del poder: "de la lletra de l'exministre de Justícia, Pereverzev, publicada en el número del diumenge de *Novoie Vremia*, s'hi desprèn d'una manera evident que el "procés" relatiu a l'espionatge de Lenin i d'altres, ha estat tramet pel partit de la contrarevolució. Pereverzev reconeix amb tota franquesa haver posat en circulació acusacions no provades, a fi de provocar el furor (expressió literal) dels soldats contra el nostre partit. Açò ho confessa el que fa dos dies era ministre de Justícia. En el moment actual, la justícia no ofereix en Rússia cap garantia. Lliurar-se a les autoritats

significaria lliurar-se als Miliukov, Alexinski i Pereverzev, als contrarevolucionaris enfurits, per als qui les acusacions llençades contra nosaltres no són més que un simple episodi de la guerra civil.” Per tal de comprendre ara el sentit de les paraules referents a l’“episodi” de la guerra civil, bastarà recordar la sort de Karl Liebknecht i de Rosa Luxemburg. Lenin sabia veure en el futur.

Alhora que els agitadors del camp enemic contaven en tots els tons que Lenin havia sortit d’Alemanya en un torpediner, segons uns, en submarí, segons altres, la majoria del Comitè Executiu s’afanyava a condemnar l’actitud de Lenin en negar-se a comparèixer davant els jutges. Els conciliars, en prescindir del fons polític de l’acusació i de les circumstàncies sota les que aquesta havia estat formulada, es presenten com els defensors de la justícia pura. Era aquesta la posició menys desavantatjosa de què encara podien disposar. La decisió adoptada pel Comitè Executiu el 13 de juliol, no sols considerava “completament inadmissible” la conducta de Lenin i Zinoviev, sinó que exigia de la fracció bolxevic que condemnés els seus caps “d’una manera immediata, categòrica i clara”. La fracció refusà unànimement l’exigència del Comitè Executiu. No obstant això, entre els bolxevics, almenys en les esferes dirigents, hi havia qui vacil·lava a compte de l’actitud adoptada per Lenin, d’eludir la instrucció. Entre els conciliadors, fins i tot entre els que es trobaven més a l’esquerra, la desaparició de Lenin provocà una indignació general, no sempre hipòcrita, com pot hom apreciar en l’exemple de Sukhanov. A aquest, com és sabut, el caràcter calumniós de les informacions del contraespionatge no li oferí el menor dubte des del principi. “L’absurda acusació [escrivia] s’ha dissipat com el fum. Ningú ha pogut provar-la i la gent ha deixat de creure-hi.” Però per a Sukhanov eren un enigma les causes que havien induït Lenin a eludir la instrucció. “Això era quelcom incompreensible, sense precedents. Fins i tot en les condicions més desfavorables, qualsevol altre hauria exigint la instrucció i el judici.” Sí, qualsevol altre hauria pogut fer-ho. Però aqueix “qualsevol altre” no hauria pogut convertir-se en blanc de l’odi furiosos de les classes dirigents. Lenin no era “qualsevol altre”, i ni un sol moment oblidà la responsabilitat que sobre ell pesava. Lenin sabia treure totes les conseqüències de la situació i fer cas omís de les oscil·lacions de l’“opinió pública” a fi dels fins a què estava subordinada tota la seua vida. El quixotisme i la “posa” li eren igualment aliens.

Lenin visqué unes setmanes amb Zinoviev, per les engires de Petrograd, prop de Sestroretsk, en el bosc. La nit, fins quan plovia, havien de passar-la en un munt de fenc. Lenin travessà com a fogoner la frontera finlandesa en una locomotora, i s’amagà al domicili del cap de policia de Helsingfors, que era un exobrer de Petrograd; després s’apropà més a la frontera russa, a Viborg. Des de fins de setembre residí secretament en Petrograd, per a aparèixer de nou en públic, després de gairebé quatre mesos d’absència, el dia de la insurrecció.

Juliol fou el mes de la calúnnia desenfrenada, descarada i victoriosa; a l’agost començà ja a decréixer. Un mes, exactament un mes, després d’haver estat posada en circulació la calúnnia, Tseretelli, fidel a si mateix, considerà necessari repetir en la reunió del Comitè Executiu: “L’endemà de les detencions, en contestar públicament a les preguntes dels bolxevics, diguí: no sospite que els líders bolxevics acusats d’èsser instigadors de la insurrecció dels dies 3-5 de juliol estiguen en relació amb l’Estat Major alemany.” Dir menys era impossible; dir més, desavantatjós. La premsa dels partits conciliadors no fou més enllà de les paraules de Tseretelli. Però com aquest, al mateix temps, denunciava aferrissadament els bolxevics com a auxiliars del militarisme

alemany, la veu dels periòdics conciliadors es fonia políticament amb la resta de la premsa, que tractava els bolxevics no d'“auxiliars” de Ludendorff, sinó d'agents a sou del mateix. Les notes més altes, en aqueix cor, corresponien als cadets. El periòdic dels professors liberals moscovites, *Ruskie Viedomosti*, comunicava que en efectuar-se el registre en la redacció de *Pravda*, s'havia trobat una lletra alemanya en la qual un baró, Haparanda, “saluda l'actuació dels bolxevics” i preveu “l'alegria que açò produirà a Berlín”. El baró alemany de la frontera finlandesa sabia molt bé de quines lletres que tenien necessitat els patriotes russos. La premsa de la societat il·lustrada, que es defensava contra la barbàrie bolxevic, apareixia plena de notícies anàlogues. Donaven crèdit els professors i advocats a les seues pròpies paraules? Admetre-ho, almenys pel que es refereix als caps de les capitals, significaria tenir un concepte excessivament pobre del seu sentit polític. Ja que no les consideracions psicològiques i de principi, les consideracions pràctiques i, abans que res, les financeres, havien de fer aparèixer davant ells com d'absurda era l'acusació. El govern alemany podia, evidentment, ajudar els bolxevics no amb idees, sinó amb diners. Però era precisament de diners del que mancaven els bolxevics. El centre del partit en l'estranger lluità durant la guerra amb grans compromisos; un centenar de francs se li antullava una gran suma, l'òrgan central sortia una vegada cada mes, cada dos mesos, i Lenin comptava atentament les línies de la composició per tal de no superar el pressupost. Les despeses de l'organització de Petrograd durant la guerra representaren uns pocs milers de rubles, que foren emprats principalment en la impressió de fulls clandestins; en dos anys i mig s'imprimiren només en Petrograd 300.000 exemplars d'aquests últims. Després de la revolució, l'afluència de membres i de recursos augmentà, no cal ni dir-ho, extraordinàriament. Els obrers contribuïen de molt bona gana a les subscripcions a favor del soviets i dels partits soviètics. “Els donatius, les quotes de qualsevol classe i les col·lectes a favor del soviets [deia en el primer congrés dels soviets l'advocat Bramson, trudovniki], començaren a afluir l'endemà d'esclatar la nostra revolució... Era vertaderament commovedor la constant romeria de gent que acudia amb aqueixos donatius al Palau de Tàurida, des de les primeres hores del matí fins a molt avançada la nit. “Més endavant, els obrers ajudaren materialment els bolxevics, amb millor voluntat encara. No obstant això, malgrat el ràpid increment del partit i dels donatius rebuts, *Pravda* era, per les seues dimensions, el periòdic més petit de tots els òrgans de partit. Poc després de la seua arribada a Rússia, escrivia Lenin a Radek, que es trobava a Estocolm: “Escriga vostè articles per a *Pravda* sobre política exterior, arxibreus i dins de l'esperit del nostre periòdic (tenim molt poc, molt poc espai; ensopeguem amb grans dificultats per a augmentar el format del periòdic).” Tot i l'espantat règim d'economia instituit per Lenin, el partit no podia sortir de la seua situació econòmicament difícil. L'assignació de dos o tres mil rubles, dels temps de guerra, per a l'organització local, continuava essent per al Comitè Central un seriós problema. Per a l'enviament de periòdics al front s'havien de fer contínues col·lectes entre els obrers. Així i tot, els periòdics bolxevics arribaven a les trinxeres en quantitat incomparablement menor que la premsa dels conciliadors i liberals. Amb aquest motiu, es rebien queixes constantment. A l'abril, la conferència local del partit llençà un crida als obrers de Petrograd perquè recolliren en tres dies els 75.000 rubles que mancaven per a l'adquisició d'una impremta. Aquesta suma fou coberta amb escreix, i el partit adquirí, per fi, una impremta pròpia, la mateixa que destruïren al juliol els junker. La influència de les consignes bolxevics creixia, com un incendi en l'estepa. Però els recursos materials de la propaganda continuaven essent molt reduïts. La vida privada dels bolxevics donava encara menys past a la calúmnia. Què quedava doncs? Res, al capdavant, com no fos el pas de Lenin per Alemanya. Però precisament aquest fet, presentat ben sovint davant auditoris poc preparats, com prova

de l'amistat de Lenin amb el govern alemany, demostrava pràcticament el contrari: un agent hauria travessat el país enemic secretament i fora de tot perill; només un revolucionari que tingués una confiança completa en si mateix, podia decidir-se a aixafar obertament les lleis del patriotisme durant la guerra.

No obstant això, el Ministeri de Justícia no reparava en complir una missió ingrata: no en va havia rebut com a herència del passat certs elements educats en l'últim període de l'autocràcia, quan l'assassinat de diputats liberals per membres de les "centúries negres", el nom de les quals coneixia tot el país, quedava sistemàticament impune i, en canvi, s'acusava un dependent jueu de Kiev d'haver begut la sang d'un xicot cristià. Signat pel jutge Alexandrov i el fiscal Karinski, es publicà el 21 de juliol un edicte en virtut del qual es lliurava als tribunals, davall l'acusació de traïció a l'estat, Lenin, Zinoviev, la Kollontai i una sèrie d'altres persones, entre elles el socialdemòcrata alemany Helfand-Parvus. Els mateixos articles 51, 100 i 108 del Codi Penal, foren aplicats després a Trotski i Lunatxarski, detinguts el 23 de juliol per uns destacaments de soldats. Segons el text de l'edicte, els líders dels bolxevics, "ciutadans russos, mitjançant un acord establert prèviament entre si i altres persones, a fi de prestar ajuda als estats que es trobaven en guerra amb Rússia, s'havien posat en connivència amb els agents dels esmentats estats per a contribuir a la desorganització de l'exèrcit rus i de la població civil i debilitar així la capacitat combativa de l'exèrcit. Per a això, amb els recursos en metàl·lic rebuts d'aqueixos estats, organitzaren la propaganda entre la població i les tropes, incitant-les a renunciar immediatament a tota acció militar contra l'enemic, i amb els mateixos fins organitzaren en Petrograd, en el període comprès entre el 3 i el 5 de juliol, una insurrecció armada". Tanmateix que ningú ignorava (almenys els que sabien llegir) en quines condicions havia arribat Trotski de Nova York a Petrograd, passant per Cristiania i Estocolm, el jutge l'acusà d'haver passat per Alemanya. La justícia, pel que s'ha vist, no volia deixar cap dubte sobre el valor dels materials d'acusació, que li havia subministrat el contraespionatge.

En cap banda és aquesta institució un model de moralitat. A Rússia, el contraespionatge era la claveguera del règim rasputinià. Els quadres d'aquesta institució inepta, vil i omnipotent, estaven formats pels rebutjos de la policia, de la gendarmeria i dels agents de l'Okhrana, expulsats del servei. Els coronels, capitans i tinents ineptes per a les gestes militars, sotmetien al seu domini la vida social i de l'estat en tots els seus aspectes, creant en tot el país un sistema de feudalisme amb el contraespionatge com a exponent. "La situació esdevingué directament catastròfica [s'hi lamenta l'exdirector de policia Kurlov] quan començà a intervenir en els assumptes de l'administració civil el famós contraespionatge." Imputava hom al mateix Kurlov no pocs manejos tèrbols, entre ells la complicitat indirecta en l'execució del primer ministre Stolipin. No obstant això, l'actuació del contraespionatge feia que s'estremís fins i tot la imaginació del mateix Kurlov, curat d'espant. Alhora que "la lluita contra l'espionatge enemic... es portava a terme d'una manera molt defectuosa" [escriu], sorgien constantment assumptes deliberadament unflats, dels quals eren víctimes persones completament innocents i que no perseguïen un altre fi que el xantatge. Kurlov ensopegà amb un d'aquests assumptes. "Amb gran estupor per la meua banda [diu], escolté el pseudònim d'un agent secret, a qui coneixia per haver servit abans en el Departament de Policia, d'on fou expulsat per xantatge." Un dels caps provincials del contraespionatge, un cert Ustinov, que abans de la guerra era notari, descriu en les seues *Memòries* els costums de contraespionatge aproximadament amb els mateixos trets que Kurlov: "Els agents del contraespionatge, a falta d'assumptes, els creaven ells mateixos." Per açò, és tant més

instructiu comprovar el nivell de la institució acudint al mateix acusador. “Rússia s’ha enfonsat [escriu Ustinov, parlant de la Revolució de Febrer], víctima d’una revolució provocada amb or germànic per agents alemanys.” No cal aclarir l’actitud del patriòtic notari envers els bolxevics. “Les denúncies del contraespionatge sobre l’actuació anterior de Lenin, sobre les seues relacions amb l’Estat Major alemany, sobre els diners rebuts per ell d’Alemanya eren tan convincents, que bastava amb elles per a fer-lo penjar immediatament.” Resulta que si Kerenski no ho féu, fou perquè ell mateix era un traïdor. “Sorprenia d’una manera particular i fins i tot provocava simplement la indignació, la supremacia exercida per Kerenski, l’adotzenat picaplets.” Ustinov dona fe que Kerenski era “molt conegut com a provocador, que havia traït els seus companys”. Pel que més tard se sabé, si el general francès Anselme abandonà, al març de 1919, Odessa, no fou per pressió dels bolxevics, sinó per haver rebut una fort quantitat. Dels bolxevics? No; “els bolxevics no tingueren res a veure-hi. Fou cosa dels maçons”. Tal era el món en què es movien aqueixos personatges.

Poc després de la Revolució de Febrer, hom confià el control d’aqueixa institució, composta de bergants, falsificadors i xantatgistes, al socialrevolucionari i patrioter Mironov, que acabava de tornar de l’emigració i al que caracteritza el “socialista populista” Demianov, sotssecretari de Justícia, en els termes següents: “Mironov produïa una bona impressió..., però no em causaria cap sorpresa saber que no era un home completament normal.” Pot donar-se crèdit a aquestes paraules; és poc probable que un home normal hagués accedit a posar-se al capdavant d’una institució, amb la que l’única cosa que podia fer-se era dissoldre-la i arruixar després les parets amb sublimat corrosiu. A conseqüència de la confusió administrativa provocada per la revolució, el contraespionatge quedà subordinat al ministre de Justícia, Pereverzev, home d’una lleugeresa inconcebible i que no reparava en mitjans. El mateix Demianov diu en les seues *Memòries*, que el seu ministre “no gaudia quasi de cap prestigi al soviètic”. Protegits per Mironov i Pereverzev, els agents del contraespionatge, espantats per la revolució, aviat tornaren en si i adaptaren la seua antiga actuació a la nova situació política. Al juny, fins a l’ala esquerra de la premsa governamental començà a publicar dades sobre les estafes i d’altres delictes comesos pels exfuncionaris superiors del contraespionatge, inclusivament els dos dirigents de la institució, Stxukin i Broi, auxiliars immediats de l’infeliç de Mironov. Una setmana abans de la crisi de juliol, el Comitè Executiu, sota la pressió dels bolxevics, es dirigí al govern amb la demanda que es procedís immediatament a una revisió del contraespionatge, amb la cooperació de representants soviètics. Els agents del contraespionatge tenien motius fundats o, millor dit, interessats, per a assestar un colp als bolxevics, com més prompte i amb quanta major força, millor. El príncep Lvov signà, per a ajudar-los, una llei que donava al contraespionatge dret a retenir a la presó els detinguts durant tres mesos.

El caràcter de l’acusació i dels mateixos acusadors, suscita inevitablement la pregunta: com era possible que una gent normal pogués donar crèdit o fingir que el donava a una falsedat deliberada i absurda de totes totes? L’èxit del contraespionatge no hauria estat, en efecte, possible, sense l’atmosfera general creada per la guerra, les derrotes, el desastre econòmic, la revolució i l’aferrissament de la lluita social. A partir de la tardor de 1914, tot sortia malament per a les classes dominants de Rússia; el sòl vacil·lava davall els seus peus, tot se’ls anava de les mans, una calamitat succeïa una altra. Era possible que no se cerqués el culpable? L’exfiscal de l’Audiència, Zavadski, recorda que “als dies inquietos de la guerra, gent completament normal s’inclinava a sospitar l’existència de la traïció allí on indubtablement no existia. La majoria dels processos

d'aqueix gènere, instruïts durant el període en què exercí la fiscalia, resultaren completament faltats de fonament". Qui iniciava aqueixos processos, paral·lelament amb l'agent malintencionat, era el ciutadà neutre, que havia perdut el cap. Però molt prompte s'hi uní la psicosi de la guerra, la febre política prerevolucionària, i aquesta combinació començà a donar fruits encara més absurds. Els liberals, de concert amb els generals fracassats, cercaven per tot arreu la mà alemanya. La camarilla era considerada com a germanòfila. Els liberals estimaven que el grup de Rasputin obrava d'acord amb les instruccions rebudes de Postdam. La tsarina era acusada públicament d'espionatge: se li atribuïa la responsabilitat, fins i tot als cercles palatins, de l'enfonsament del vaixell en què el general Kitchener es dirigia a Rússia. Els elements de la dreta, no cal ni dir-ho, no es quedaven arrere. Zavadski conta que el sotssecretari de l'Interior, Bielecki, intentà, a principis de 1916, tramitar un procés contra Gutxkov, l'industrial liberal, l'acusà d'"actes que, en temps de guerra, afrontaven amb la traïció a l'estat..." En denunciar les gestes de Bielecki, Kurlov, que havia estat també sotssecretari de l'Interior, pregunta al seu torn a Miliukov: "Amb destinació a quin treball honrat, útil a la pàtria, foren rebuts per ell dos-cents mil rubles "finlandesos", remesos per correu a nom del porter de sa casa?"

Les cometes sobre la paraula "finlandesos" deuen indicar que es tractava de diners alemanys. I, no obstant això, Miliukov gaudia de la reputació, completament merescuda, de germanòfil. Als cercles governamentals es considerava provat que tots els partits d'oposició obraven amb ajuda dels diners alemanys. A l'agost de 1915, quan s'esperaven disturbis amb motiu de la projectada dissolució de la Duma, el ministre de Marina, Grigorovitx, considerat quasi com a liberal, deia en la reunió del govern: "Els alemanys realitzen una campanya intensa i omplen de diners les organitzacions antigovernamentals." Els octubristes i els cadets, que s'indignaven davant aqueixes insinuacions, no reparaven, no obstant això, en desviar-les vers l'esquerra. El president de la Duma, Rodzianko, deia en ocasió del discurs semipatriòtic, pronunciat pel menxevic Txeidse, en els començaments de la guerra: "Els fets demostraren més tard la proximitat de Txeidse, respecte als cercles alemanys." En va hauria esperat hom, encara que no fos més que una ombra de prova.

Miliukov diu en la seua *Història de la segona revolució*: "El paper exercit per la "mà oculta" en la revolució del 27 de febrer, no apareix clar; però si es jutja per tots els esdeveniments posteriors, és difícil negar-lo." Peter von Struve, exmarxista i actualment eslavòfil reaccionari, s'expressa d'una manera més decidida: "Quan la revolució, preparada per Alemanya, fou un fet, Rússia abandonà de fet la guerra." Per a Struve, com per a Miliukov, es tracta, no de la Revolució d'Octubre, sinó de la de febrer. Rodzianko, parlant del famós "decret número 1", la Carta Magna de la Llibertat dels soldats, elaborada pels delegats de la guarnició de Petrograd, escrivia: "No dubté ni per un moment de l'origen alemany del decret número 1." El general Barkovski, cap d'una de les divisions, contà a Rodzianko que del decret número 1 "s'enviaren a les seues tropes una enorme quantitat d'exemplars des de les fronteres alemanyes". Gutxkov, acusat en temps del tsar de traïció a l'estat, en convertir-se en ministre de la Guerra, s'afanyà a endossar aquesta acusació a l'esquerra. En una ordre del dia a l'exèrcit, dictada per Gutxkov a l'abril, s'hi deia: "Gent que odia Rússia i que, indubtablement, es troba al servei dels nostres enemics, s'ha infiltrat en l'exèrcit d'operacions, i amb la insistència característica de l'enemic i, per les traces, complint la missió que aquest li ha encomanat, predica la necessitat de posar fi a la guerra com més prompte possible." Respecte a la manifestació d'abril contra la política imperialista, escriu Miliukov:

“L’eliminació dels dos ministres [Miliukov i Gutxkov], havia estat dictada directament per Alemanya.” Els obrers que participaren a la manifestació reberen dels bolxevics quinze rubles diaris. L’historiador liberal obria amb la clau de l’or alemany tots els enigmes amb què ensopegava com a polític.

Els socialistes patriòtics que acusaven els bolxevics, si no d’agents sí d’aliats involuntaris d’Alemanya, es veieren immersos en la mateixa acusació per part dels elements de la dreta. Ja hem vist l’opinió de Rodzianko sobre Txeidse. El mateix Kerenski no té misericòrdia envers ell: “Fou indubtablement ell, per la seua secreta simpatia envers els bolxevics, o potser per altres consideracions, qui induí el Govern Provisional” a permetre l’entrada dels bolxevics a Rússia. Aqueixes “altres consideracions” no podien significar més que l’or alemany. En les seues curioses *Memòries*, que han estat traduïdes a diversos idiomes, el general de la gendarmeria, Spiridovitx, després d’assenyalar l’abundància de jueus als cercles socialistes revolucionaris dirigents, hi afegeix: “Entre ells brillaven també noms russos, com ara el del futur ministre d’Agricultura i espia alemany Víctor Txernov.” No era només a aqueix gendarme a qui infonia sospites el cap del partit socialrevolucionari. Després de les repressions engegades al juliol contra els bolxevics, els cadets, sense pèrdua de temps, iniciaren una campanya contra el ministre d’Agricultura, Txernov, com a sospitós de tenir relacions amb Berlín, i l’infortunat patriota no tingué més remei que dimitir del seu càrrec per tal d’alliberar-se de l’acusació. A la tardor de 1917, Miliukov, des de la tribuna del Preparlament, parlant de les instruccions que havia donat el Comitè Executiu patriòtic al menxevic Skobelev per a la participació en la Conferència Socialista Internacional, demostrava, mitjançant un escrupolosa anàlisi sintàctica del text, l’evident “origen alemany” del document. Cal dir que, en efecte, l’estil de les instruccions, així com de tota la literatura conciliadora, era pèssim. Aqueixa democràcia endarrerida, òrfena de pensaments i de voluntat, que mirava espantada al voltant seu, acumulava en els seus escrits reserva sobre reserva i els convertia en una mala traducció d’un idioma estranger, de la mateixa manera que tota ella no era més que l’ombra d’un passat aliè. Ludendorff, clar està, no en tenia la menor culpa.

El viatge de Lenin a través d’Alemanya obrí possibilitats inexhauribles a la demagògia patriotera. Però com per a demostrar d’una manera més patent el paper secundari del patriotisme en la seua política, la premsa burgesa, que en el primer moment havia acollit Lenin amb falsa benevolència, engegà una campanya desenfrenada contra la seua “germanofilia” únicament quan s’adonà clarament del seu programa social: “La terra, el pa i la pau”? Aqueixes consignes no podia haver-les portat més que d’Alemanya. En aquell llavors, ningú havia parlat encara ni per sorpresa de les revelacions de Iermolenko.

Després de la detenció en Halifax de Trotski i d’altres emigrants que tornaven d’Amèrica, pel control militar del rei, l’ambaixada britànica en Petrograd forní a la premsa una comunicació oficial en un inimitable llenguatge anglorus: “Els ciutadans russos que anaven en el vapor *Christianiafford* foren detinguts en Halifax, perquè, segons notícies del govern anglès, estaven complicats en un pla subvencionat pel govern alemany, que es proposava com a fi derrocar el Govern Provisional rus...” La comunicació de Sir George Buchanan portava la data del 14 d’abril; aleshores, ni Burstein ni Iermolenko havien aparegut encara a l’horitzó. No obstant això, Miliukov, en la seua qualitat de ministre d’Estat, es veié obligat a demanar al govern anglès, per mediació de l’ambaixador rus Nabokov, que es posés en llibertat Trotski i se li permetés

dirigir-se vers Rússia. “El govern anglès, que coneixia l’actuació de Trotski als Estats Units [escriu Nabokov], no sortia del seu sorpresa: “Què és açò, malignitat o ceguesa?” Els anglesos s’encongiren de muscles, compregueren el perill, ens n’advertiren.” Lloyd George, no obstant això, hagué de cedir. En contestació a la pregunta que formulà Trotski a l’ambaixador britànic en la premsa de Petrograd, Buchanan retirà, confós, la seua acusació i declarà: “El meu govern retingué en Halifax un grup d’emigrants, únicament fins que el govern rus aclarís la seua personalitat. A açò es redueix la detenció dels emigrants russos.” Buchanan era, no sols un *gentleman*, sinó també un diplomàtic.

En la reunió dels membres de la Duma de l’Estat, celebrada a principis de juny, Miliukov, expulsat del govern per la manifestació d’abril, exigí la detenció de Lenin i Trotski, al·ludint d’una manera inequívoca a les relacions dels mateixos amb Alemanya. L’endemà, Trotski declarà al Congrés dels Soviets: “Mentre Miliukov no confirme o no retire aquesta acusació, quedarà gravat en la seua front l’estigma de calumniador indigne.” Miliukov hi contestà en el periòdic *Rietx* que, en efecte, estava “descontent que els ciutadans Lenin i Trotski es passegen lliurement”, però que la necessitat de la seua detenció la motivava “no en el fet que siguen agents d’Alemanya, sinó en què han pecat prou contra el Codi.” Miliukov, que no tenia res de *gentleman*, era, en canvi, un diplomàtic. La necessitat de la detenció de Lenin i Trotski se li apareixia d’una manera completament clara abans de les revelacions de Iermolenko: la trama jurídica de la detenció la considerava com una simple qüestió de tècnica. El cap dels liberals s’havia servit de l’acusació molt abans ja que fos posada en circulació en forma “jurídica”.

On apareix d’una manera més eloqüent el paper exercit pel mite de l’or alemany és en el pintoresc episodi relatat per l’administrador del Govern Provisional, el cadet Nabokov (a qui no cal confondre amb l’ambaixador rus a Londres, citat anteriorment). En una de les reunions del govern, Miliukov observà incidentalment: “Per a ningú és un secret que els diners alemanys fou un dels factors que contribuïren a la revolució.” Açò s’assembla molt a això de Miliukov, encara que la fórmula estiga evidentment atenuada. “Kerenski, segons el relat de Nabokov, es posà literalment fora de si; agafà la seua cartera i, colpejant amb ella la taula, digué a grans crits: “Després que el ciutadà Miliukov s’ha atrevit a calumniar en la meua presència la sagrada causa de la gran revolució russa, no tinc el menor desig de romandre ací ni un minut més.” Açò té totes les traces d’èsser de Kerenski, tot i que els gestos apareguen potser un tant recarregats. Hi ha un refrany rus que aconsella no escopir al pou l’aigua del qual potser haurà hom de beure un dia o un altre. Ofès per la Revolució d’Octubre, Kerenski no ha trobat cosa millor que dirigir contra aqueixa revolució el mite de l’or alemany. Allò que en Miliukov era “calúmnia contra una causa sagrada”, en Burstein-Kerenski es convertí en la sagrada causa de la calúmnia contra els bolxevics.

La cadena interrompuda de sospites de germanofilia i espionatge que, partint de la tsarina, de Rasputin, dels cercles palatins i passant pels ministeris, l’Estat Major, la Duma, les redaccions liberals, arribava fins a Kerenski i part dels cercles soviètics dirigents, sorprèn més que res per la seua uniformitat. Els adversaris polítics semblaven haver decidit estalviar tot esforç a la seua imaginació, i es limitaven a passar una mateixa acusació d’un lloc a un altre, preferentment de dreta a esquerra. La calúmnia llençada al juliol contra els bolxevics no caigué del cel sense més ni més, sinó que era el fruit natural del pànic i de l’odi, l’última anella d’una cadena ignominiosa, la transmissió de la fórmula calumniosa preparada amb un nou i definitiu destí que

reconciliava els acusadors i acusats d'ahir. Totes les ofenses dels dirigents, tota la seua por i el seu rancor es dirigien contra aquell partit, situat en l'extrema esquerra, que era la màxima encarnació de la força irresistible de la revolució. ¿Podien, en efecte, les classes dirigents cedir el lloc als bolxevics sense fer una última i desesperada temptativa per a enfonsar-los en la sang i el tarquim? La calúmnia havia de caure fatalment sobre el cap dels bolxevics. Les revelacions del contraespionatge no eren més que la materialització del deliri de les classes posseïdores, que es veien en una situació sense sortida. D'ací que la calúmnia adquirís una força tan terrible.

L'espionatge alemany, no cal ni dir-ho, no era cap deliri. L'espionatge alemany a Rússia estava incomparablement millor organitzat que el rus en Alemanya. Bastarà recordar que el ministre de la Guerra, Sukhomlinov, fou ja detingut sota l'antic règim com a home de confiança de Berlín. És així mateix indubtable que els agents alemanys procuraven infiltrar-se no sols als cercles palatins i monàrquics, sinó també en els de l'esquerra. Les autoritats austríaques i alemanyes, ja des dels primers dies de la guerra, es dedicaren a coquetejar assíduament amb les tendències separatistes, començant per l'emigració ucraïnesa i caucàsica. És curiós que Iermolenko, reclutat a l'abril de 1917, fos destinat a la lluita per la separació d'Ucraïna. Ja a la tardor de 1914, tant Lenin com Trotski havien incitat des de la premsa, a Suïssa, a trencar amb els revolucionaris que es deixaven agafar en l'ham del militarisme austroalemany. A principis de 1917, Trotski repetí, des de Nova York, aquesta advertència respecte dels socialdemòcrates d'esquerra, partidaris de Liebknecht, amb els que havien intentat entaular relacions els agents de l'ambaixada britànica. Però en fer el joc dels separatistes a fi d'afeblir Rússia i d'espantar el tsar, el govern alemany es trobava molt lluny de pensar en l'enderrocament del tsarisme. La millor prova d'açò la tenim en la proclama distribuïda pels alemanys, després de la Revolució de Febrer, a les trinxeres russes, i llegida l'11 de març en la reunió del Soviet de Petrograd. "En un principi, els anglesos marxaren junts amb el vostre tsar; ara s'han aixecat contra ell, perquè no està d'acord amb les seues exigències interessades. Han derrocat del tron el tsar que vos havia donat Déu. Per què ha succeït així? Perquè el tsar havia comprès i denunciat la política falsa i pèrfida d'Anglaterra." Tant la forma com el contingut d'aquest document són garantia de la seua autenticitat. És tan impossible falsificar al tinent prussià com la seua filosofia històrica. Hoffman, tinent general prussià, considerava que la revolució russa havia estat planejada en Anglaterra. Semblant suposició, amb tot, és menys absurda que la teoria de Miliukov-Struve, perquè Postdam continuà confiant fins a l'últim instant en el pau separada amb Tsarskoie-Selo, mentre que a Londres el que més es temia era aqueixa mateixa pau. Únicament quan hom veié clarament la impossibilitat de la restauració del tsar, l'Estat Major alemany xifrà les seues esperances en la força desmoralitzadora del procés revolucionari. Però ni tan sols en la qüestió del viatge de Lenin a través d'Alemanya partí la iniciativa dels cercles alemanys, sinó del mateix Lenin, i en la seua forma primitiva, del menxevic Martov. L'Estat Major alemany no féu més que acceptar la iniciativa, encara que, amb tota seguretat, no sense vacil·lacions. Ludendorff es digué a si mateix: "A veure si van un poc millor les coses per aqueix costat."

Durant els esdeveniments de juliol, els mateixos bolxevics cercaven l'acció d'una mà estranya i criminal en certs excessos inesperats i evidentment deliberats. Trotski escrivia per aquells dies: "Quin paper han exercit en açò la provocació contrarevolucionària o l'espionatge alemany? Ara és difícil dir res en concret sobre el particular... Caldrà esperar els resultats d'una vertadera investigació [...] Però des d'ara pot ja dir-se amb seguretat que els resultats d'una tal investigació pot fer una viva llum sobre la tasca de

les bandes reaccionàries i el paper subreptici de l'or, alemany, anglès o simplement rus, o de tot ell junt. No obstant això, cap investigació judicial pot modificar la significació política dels esdeveniments. Les masses d'obrers i soldats de Petrograd no han estat ni podien ésser comparades. Aqueixes masses no estan al servei ni de Guillem, ni de Buchanan, ni de Miliukov [...] El moviment fou preparat per la guerra, la fam imminent, la reacció que alçava el cap, la incapacitat del govern, l'ofensiva aventurera, la desconfiança política i la inquietud revolucionària dels obrers i soldats..." Tots els materials, documents i memòries coneguts després de la guerra i de les dues revolucions, testifiquen, d'una manera incontestable, que la participació dels agents alemanys en els esdeveniments revolucionaris de Rússia no sortí ni un moment de l'esfera militar i policíaca per a elevar-se a la de l'alta política. ¿És necessari, d'altra banda, insistir-hi després de la revolució ocorreguda en la mateixa Alemanya? Com de míser i impotent aparegué a la tardor de 1918, enfront dels obrers i soldats alemanys, aqueix servei d'espionatge, que se suposava totpoderós, dels Hohenzollern! "Els càlculs dels nostres enemics en enviar Lenin a Rússia, eren completament encertats", diu Miliukov. Ludendorff aprecia d'una manera completament distinta els resultats de l'empresa: "Jo no podia suposar [diu, justificant-se], que la revolució russa esdevindria la tomba del nostre poder." Açò no significa una altra cosa sinó que dels dos estratèges, Ludendorff, que autoritzà el viatge de Lenin, i aquest, que acceptà l'autorització, Lenin veia millor i més lluny.

"La propaganda enemiga i el bolxevisme [es lamenta Ludendorff en les seues *Memòries*] perseguen els mateixos fins als límits de la nació alemanya. Anglaterra li donà a Xina l'opi, els nostres enemics ens donaren la revolució." Ludendorff atribueix a l'*Entente* el mateix de què Miliukov i Kerenski acusaven Alemanya. Amb tant de rigor es venja el sentit històric ofès! Però Ludendorff no s'aturà ací. Al febrer de 1931 anuncià al món sencer que darrere dels bolxevics estava el capital financer internacional, sobretot el jueu, unit per la lluita contra la Rússia tsarista i l'Alemanya imperialista. "Trotski arribà d'Amèrica a Petersburg a través de Suècia, proveït de grans recursos materials procedents dels capitalistes de tot el món. Les altres sumes dels bolxevics les reberen del jueu Solmsen, d'Alemanya." (*Ludendorffs Volkswarte*, 15 de febrer de 1931.) Per molt diferents que siguen les declaracions de Ludendorff de les de Iermolenko, coincideixen en un punt: una part dels diners resulta que arribà d'Alemanya, encara que, certament, no procedia de Ludendorff, sinó del seu enemic mortal Solmsen. L'única cosa que hi mancava era aquest testimoni per a rematar la qüestió d'una manera estètica.

Però ni Ludendorff, ni Miliukov, ni Kerenski inventaren la pólvora, encara que el primer la utilitzà en gran escala. Solmsen tingué en la història molts predecessors, tant en qualitat de jueu com d'agent alemany. El marquès Fersen, ambaixador suec a França durant la gran revolució i partidari apassionat del poder reial, del rei i, sobretot, de la reina, envià més d'una vegada al seu govern d'Estocolm denúncies d'aquest gènere: "El jueu Efrain, emissari del senyor Herzberg, de Berlín (ministre prussià d'estat), els proporciona (als jacobins) diners; fa poc reberen 600.000 lliures." El periòdic moderat *Les Revolucions de París* expressava la suposició que durant la transformació republicana "els emissaris de la diplomàcia europea, com ara, per exemple, el jueu Efrain, agent del rei de Prússia, s'infiltraven en la massa movedissa i variable"... El mateix Fersen denunciava: "Els jacobins... haurien caigut ja sense l'ajuda de la xusma comprada per ells." Si els bolxevics hagueren pagat diàriament als que participaven en les manifestacions, no haurien fet més que seguir l'exemple dels jacobins, amb la

particularitat que els diners emprats en ambdós casos en comprar la “xusma” hauria estat d’origen berlinès. L’analogia existent en el mode d’obrar dels revolucionaris dels segles XX i XVIII seria sorprenent si no es veiés superada per la coincidència, encara més sorprenent, en la calúnnia, per part dels seus enemics. Però no hi ha necessitat de limitar-se als jacobins. La història de totes les revolucions i guerres civils testifica invariablement que la classe amenaçada o deposada s’inclinava a cercar la causa de les seues desventures, no en ella mateixa, sinó en els agents i emissaris estrangers. No sols Miliukov, en qualitat de savi historiador, sinó el mateix Kerenski, com a lector superficial, no poden deixar d’ignorar-ho. En quant polítics, no obstant això, es converteixen en víctimes de la seua pròpia funció contrarevolucionària.

Tot i això, les teories relatives al paper revolucionari dels agents estrangers, al igual que tots els errors típics de les masses, tenen una base històrica indirecta. Conscientment i inconscient, cada poble, en els períodes crítics de la seua existència, s’apropia audaçment i àmplia els tresors dels altres pobles. A més, sovint exerceixen un paper dirigent en el moviment progressiu homes que viuen en l’estranger o emigrants que tornen al seu país. Per aquesta raó, les noves idees i institucions apareixen als sectors conservadors, abans que res, com a productes exòtics, estrangers. L’aldea contra la ciutat, els poblets contra les capitals, el petit burgès contra l’obrer, es defensen, en qualitat de forces nacionals, contra les influències estrangeres. El moviment dels bolxevics era presentat per Miliukov com a “alemany”, en definitiva, obeint els mateixos motius pels quals durant segles el camperol rus considerava com a alemany tota persona vestida de ciutat. La diferència consisteix únicament que el camperol procedeix de bona fe.

En 1918 i, per tant, després de la Revolució d’Octubre, l’oficina de premsa del govern nord-americà féu solemne publicitat d’una col·lecció de documents sobre les relacions dels bolxevics amb els alemanys. Moltes persones il·lustrades i perspicaces concediren crèdit a aqueixa grollera falsificació, que no resistia a la més lleu crítica, fins que hom descobrí que els originals dels documents, que, segons es deia, procedien de distints països, estaven escrits en una mateixa màquina. Els falsaris no es mostraven molt escrupolosos amb els consumidors dels seus documents: pel que es veu, estaven persuadits que la necessitat política de posar al nu els bolxevics ofegaria la veu de la crítica. I no s’equivocaven, perquè pels documents se’ls pagaren bé. No obstant això, el govern nord-americà, al que l’oceà separava de l’arena de la lluita, sentia només un interès secundari per l’assumpte.

Però, siga com siga, per què apareix tan indigent i uniforme la calúnnia política? Perquè la psicologia social és econòmica i conservadora. No fa més esforços dels que necessita per als seus fins, prefereix prendre prestat allò vell quan no es veu obligada a construir quelcom de nou i fins i tot, en aquest últim cas, combina els elements del vell. Les noves religions no han creat mai una mitologia pròpia, sinó que s’han limitat a transformar les supersticions del passat. De la mateixa manera s’han creat els sistemes filosòfics, les doctrines del dret i la moral. Els homes, fins i tot els criminals, es desenrotllen d’una manera tan harmònica com la societat que els educa. La fantasia audaç conviu dins d’un mateix crani amb la tendència servil a les fórmules fetes. Les audàcies més insolents es concilien amb els prejudicis més grollers. Shakespeare alimentava la seua obra creadora amb arguments que havien arribat fins a ell des de la profunditat dels segles. Pascal demostrava l’existència de Déu amb ajuda del càlcul de probabilitats. Newton descrigué les lleis de la gravetat i creia en l’Apocalipsi. Des que

Marconi instal·là la telefonia sense fils a la residència del papa, el representant de Crist difon per mitjà de la ràdio la benedicció mística. En temps normals, aquestes contradiccions no surten de l'estat latent. Però durant les catàstrofes adquireixen una força explosiva. Quan es tracta d'una amenaça als interessos materials, les classes il·lustrades posen en moviment tots els prejudicis i pèrdues que la Humanitat arrossega darrere si. ¿Es pot ésser força exigent amb els amos derrocats de l'antiga Rússia per haver elaborat la mitologia de la seua caiguda mitjançant el que, poc escrupolosament, havien pres prestat a les classes derrocades anteriorment? Cal reconèixer, no obstant això, que el fet que Kerenski, molts anys després dels esdeveniments, ressuscite en les seues *Memòries* la versió de Iermolenko, sembla, en tot cas, superflu.

La calúmnia dels anys de guerra i revolució, ja ho hem dit, sorprèn per la seua monotonia. No obstant això, hi ha una diferència. De la quantitat acumulada se n'obté una nova qualitat. La lluita dels altres partits entre si semblava quasi una disputa de família en comparació amb la seua campanya comuna contra els bolxevics. En les baralles entre si semblava com si s'entrenaren únicament per a una altra lluita, de caràcter decisiu. Fins i tot en llançar-se mútuament l'acusació d'estar en contacte amb els alemanys, mai portaven les coses fins a les últimes conseqüències. Juliol ens ofereix un altre espectacle. En el seu atac contra els bolxevics, totes les forces dominants: govern, justícia, contraespionatge, estats majors, funcionaris, municipis, partits de la majoria soviètica, la seua premsa, els seus oradors, constitueixen un tot únic i grandios. Les mateixes divergències entre ells, igual que la diversitat d'instruments en una orquestra, no fan més que augmentar l'efecte general. La invenció absurda de dos subjectes menyspreables esdevé un factor d'importància històrica. La calúmnia es despenya com el Niàgara. Si hom pren en consideració la situació d'aleshores (la guerra i la revolució) i el caràcter dels acusats, cabdills revolucionaris de milions d'homes que conduïen el seu partit al poder, pot dir-se sense exageració que juliol de 1917 fou el mes de la major calúmnia que ha conegut la història del món.

LA CONTRAREVOLUCIÓ AIXECA EL CAP

En els dos primers mesos, bé que el poder pertanyés oficialment al govern Gutzkov-Miliukov, es trobava, en realitat, concentrat completament a mans dels soviets. En els dos mesos següents, el soviets s'afeblí: part de la seua influència sobre les masses passà als bolxevics, ni més ni menys que els ministres socialistes portaren a les seues carteres part del poder al govern de coalició. En iniciar-se la preparació de l'ofensiva, es reforçà automàticament la importància del comandament, dels òrgans del capital financer i del partit cadet. Abans d'abocar la sang dels soldats, el Comitè Executiu realitzà una considerable transfusió de la seua mateixa sang a les artèries de la burgesia. Entre bastidors, els fils es concentraven en les mans de les ambaixades i dels governs de l'*Entente*.

En la Conferència interaliada que s'havia inaugurat a Londres, els amics d'Occident s'"oblidaren" d'invitar l'ambaixador rus. Només quan aquest els féu memòria de la seua existència, el cridà hom deu minuts abans d'obrir-se la sessió, amb la particularitat que resultà que a la taula no hi havia lloc per a ell, i hagué d'asseure's entre els representants francesos. L'escarni de què era objecte l'ambaixador del Govern Provisional i la significativa sortida dels cadets del ministeri (ambdós esdeveniments es produïren el 2

de juliol) perseguien el mateix fi: acorrallar els conciliadors. La demostració armada que es produí immediatament després d'açò, havia de posar més fora de si els caps soviètics, com que aquests, davant aquest doble colp, fixaren tota la seua atenció en un sentit completament oposat. Ja que no quedava un altre remei que arrossegar la sagnant carreta en aliança amb l'*Entente*, no es podien trobar millors intermediaris que els cadets. Txaikovski, un dels més vells revolucionaris russos, que s'havia convertit, durant els llargs anys d'emigració, en un liberal britànic moderat, deia en to de mentor: "Per a la guerra es necessiten diners, i els aliats no van a donar-li'ls als socialistes." Els conciliadors els avergonyia emprar aquest argument, però comprenien tot el pes que tenia.

La correlació de forces s'havia modificat d'una manera evidentment desavantajosa per al poble, però ningú podia dir fins a quin punt. En tot cas, les ganes de la burgesia havien augmentat molt més que les seues possibilitats. El xoc era el resultat d'aqueix estat indefinit, perquè les forces de les classes se sotmeten a prova en l'acció, i els esdeveniments de la revolució es redueixen a aqueixes proves repetides. Qualsevol que fos, no obstant això, la importància de la revolució realitzada pel poder de l'esquerra a la dreta, poca repercussió tingué en el Govern Provisional, que continuava essent un lloc buit. Amb els dits es poden comptar les persones que en els crítics dies de juliol s'interessaven pel ministeri del príncep Lvov. El general Krimov, que no era un altre que el que en un altre temps havia parlat amb Gutxkov de la deposició de Nicolau II (aviat ensopegarem de nou amb aquest general per última vegada), envià al príncep un telegrama que acabava amb el precepte següent: "Cal passar de les paraules als fets." El consell semblava una burla, i no feia més que subratllar la impotència del govern.

"A principis de juliol [escrivia posteriorment el liberal Nabokov] hi hagué un breu moment en què semblà elevar-se de nou el prestigi del poder; fou després de l'aixafament de la primera acció bolxevic. Però el govern no sabé aprofitar aqueix moment, i deixà escapar les favorables circumstàncies d'aleshores. Aquestes no tornaren a repetir-se." En el mateix sentit s'expressaren altres representants de la dreta.

En realitat, durant les jornades de juliol, al igual que en tots els moments crítics, en general, els components de la coalició perseguien fins distints. Els conciliadors haurien estat completament disposats a permetre l'aixafament definitiu dels bolxevics, de no haver estat evident que després d'haver acabat amb els bolxevics, els oficials, cosacs, Cavallers de Sant Jordi i brigades d'assalt, acabarien amb els mateixos conciliadors. Els cadets volien anar fins a les últimes conseqüències per a agranar no sols els bolxevics, sinó també els soviets. No obstant això, no tenia res de casual la particularitat que, en els moments més difícils, sense excepció, es trobaren fora del govern els cadets. El expulsava, al capdavant, la pressió de les masses, irresistible malgrat totes les barreres oposades pels conciliadors. Els liberals, fins i tot en el cas que haguessen assolit apoderar-se del poder, no haurien pogut conservar-lo, com ho demostraren posteriorment els esdeveniments d'una manera que no presenta cap dubte. La idea que al juliol s'havia deixat passar una possibilitat favorable no representa més que una il·lusió retrospectiva. En tot cas, la victòria de juliol no sols no consolidà el poder, sinó que, per contra, obrí un període de crisi governamental perllongada que no es resolgué formalment fins al 24 de juliol i, en els fons, no fou més que la iniciació de l'agonia, que durà quatre mesos, del règim de febrer.

Els conciliadors lluitaven amb la necessitat de reconstituir la semiamistat amb la burgesia i atenuar l'hostilitat de les masses. Nedar entre dues aigües esdevé per a ells la seua forma d'existència; els zig-zags es transformen en un enamoriscament febril, però l'orientació fonamental s'orienta robustament cap a la dreta. El 7 de juliol, el govern adopta una sèrie de mesures repressives. Però en la mateixa sessió, d'una manera subreptícia, aprofitant-se de l'absència dels "majors", açò és, dels cadets, els ministres socialistes proposaren al govern la realització immediata del programa adoptat pel congrés dels soviets celebrat al juny. Açò contribuí immediatament a accentuar la disgregació del govern. El príncep Lvov, gran terratinent i expresident de, l'aliança dels zemstvos, acusà el govern de portar a terme una política agrària que "minava els fonaments de la consciència moral del poble..." Als grans terratinents, allò que els inquietava no era que pogueren veure's privats de les hisendes que havien rebut en herència, sinó que els conciliadors "tendeixen a col·locar l'Assemblea Constituent davant els fets consumats..." Tots els pilars de la reacció monàrquica es converteixen ara en partidaris ardents de la democràcia pura. El govern decidí confiar la presidència a Kerenski, servant per a aquest mateix la cartera de Guerra i Marina. Tseretelli, nou ministre de la Governació, hagué de contestar en el Comitè Executiu a les preguntes que se li formularen amb motiu de les detencions de bolxevics. La protesta partí de Martov, i Tseretelli contestà sense melindros al seu antic company de partit que preferia haver d'heure-se-les amb Lenin abans que amb Martov: al primer sap com cal tractar-lo, mentre que al segon li nuga les mans... "Prenc sobre mi la responsabilitat d'aquestes detencions", proferí en to de repte el ministre.

En assestar els seus colps a l'esquerra, els conciliadors pretenen justificar la repressió amb el perill que amenaça des de la dreta: "Rússia està amenaçada d'una dictadura militar [diu Dan en la sessió del 9 de juliol]. Tenim el deure d'arrencar la baioneta de les mans de la dictadura militar; però açò no podem fer-ho més que convertint el Govern Provisional en Comitè de Salut Pública. Hem de conferir-li atribucions il·limitades perquè pugua arrencar d'arrel l'anarquia de l'esquerra i la contrarevolució de la dreta..." Com si aqueix govern, que lluitava contra els obrers, soldats i camperols, hagués pogut tenir en les seues mans una altra baioneta que no fos la de la contrarevolució. L'assemblea, per 252 vots i 42 abstencions, decidí: "1) El país i la revolució estan en perill; 2) El Govern Provisional és declarat govern de salvació de la revolució; 3) Es confereixen al mateix atribucions il·limitades." La resolució ressonava fort, com un barril buit. Els bolxevics presents en la reunió s'abstingueren de votar, la qual cosa testifica que en aquells dies la direcció del partit estava desorientada.

Els moviments de masses, fins i tot derrotats, mai passen sense deixar empremta. El lloc que ocupava abans al capdavant del govern un senyor amb títol, l'ocupà un advocat radical; del ministeri de la Governació s'encarregà un expresidiari. La renovació plebea del poder era un fet. Kerenski, Tseretelli, Txernov, Skobelev, caps del Comitè Executiu, determinaven ara la fisonomia del govern. ¿Potser no podia hom considerar açò com la realització de la consigna de les jornades de juny: "A baix els deu ministres capitalistes"? No; açò no feia més que palesar la seua inconsistència. Els ministres socialistes prengueren el poder amb l'únic fi de tornar-lo als ministres capitalistes. *La coalition est morte, vive la coalition!* A la plaça del palau es representa la comèdia vergonyosa i solemne del desarmament dels soldats del regiment de metralladores. Es procedeix al llicenciament de diversos regiments. S'envia parcialment al front els soldats. Els homes de quaranta anys són enviats a les trinxeres. Tots ells no són més que agitadors contra el règim de Kerenski. Es compten per dotzenes de milers, i fins a la

tardor porten a terme una gran tasca. Es desarma, paral·lelament, els obrers, encara que amb menys èxit. Sota la pressió dels generals (ja veurem les formes que aqueixa pressió prenia) s'institueix la pena de mort al front. Però aquell mateix dia, 12 de juliol, es publica un decret que limita la compravenda de terres. Aqueixa mesura retardada, adoptada davall l'amenaça de la destrucció camperola, suscità els sarcasmes de l'esquerra, la ràbia de la dreta. Al mateix temps es prohibien les manifestacions al carrer (amenaça a l'esquerra) i Tseretelli es decidia a posar límit a les detencions arbitràries (temptatives d'assestar un colp a la dreta). En destituir el comandant de les tropes de la regió, Kerenski explicava als elements de l'esquerra que el motiu d'aquesta mesura era la persecució de les organitzacions obreres, motiu que, en les seues explicacions a la dreta, passava a ésser la manca de decisió.

Els cosacs es convertiren en els vertaders herois del Petrograd burgès. “Hi hagué casos [conta l'oficial de cosacs Grecov] que quan un cosac d'uniforme entrava en un lloc públic, en un restaurant, per exemple, tot el món es posava dempeus i aplaudia el nouvingut.” Els teatres i els cinemes organitzaren una sèrie de festes a benefici dels cosacs ferits i de les famílies dels morts. La Mesa del Comitè Executiu es veié obligada a designar una comissió presidida per Txeidse perquè participés en l'organització del soterrament “dels combatents caiguts als dies 3 i 5 de juliol en el compliment del seu deure revolucionari”. Els conciliadors hagueren d'esgotar fins als excrements la copa de la humiliació. La cerimònia començà amb una funció litúrgica a la catedral d'Isaac. Portaven els taüts Rodzianko, Miliukov, el príncep Lvov i Kerenski, els quals es dirigiren en processó al monestir d'Alexander Nevski per al soterrament. En tot el recorregut es trobava absent la milícia: del manteniment de l'ordre s'encarregaren els cosacs: el dia del soterrament fou el de la seua dominació completa en Petrograd. Els obrers i soldats morts pels cosacs i germans de les víctimes de febrer, foren enterrats en secret, com ho havien estat davall el tsarisme les víctimes del 9 de gener.

El govern exigí al comitè executiu de Kronstadt que posés immediatament a disposició de les autoritats militars Raskolnikov, Rostxal i el tinent Remniev, sota l'amenaça de bloquejar l'illa. En Helsingfors foren detinguts en el primer moment no sols els bolxevics, sinó també els socialrevolucionaris d'esquerra.

El príncep Lvov, després de presentar la seua dimissió, es lamentava en la premsa que “els soviets es troben per davall de la moral de l'estat i no han netejat els seus rengles expulsant els leninistes, aqueixos agents dels alemanys...” Els conciliadors consideraren com a bandera d'honra demostrar la seua moralitat com a homes d'estat. El 13 de juliol, els comitès executius adopten la següent resolució, presentada per Dan: “Totes les persones inculpades per l'autoritat judicial queden privades del dret de participar en els comitès executius fins que els tribunals dicten sentència.” Amb açò, els bolxevics quedaven de fet fora de la llei. Kerenski suspengué tota la premsa bolxevic. En províncies es detenien els comitès agraris. *Izvestia* abocava llàgrimes d'impotència: “Fa pocs dies fórem testimonis de l'anarquia desencadenada als carrers de Petrograd. Avui ressona en aqueixos mateixos carrers, sense que ningú la continga, la paraula dels contrarevolucionaris i de les Centúries Negres.”

Després del llicenciament dels regiments més revolucionaris i del desarmament dels obrers, l'actuació del govern s'orientà encara més vers la dreta. Una considerable part de les atribucions reals del poder es concentraren en mans dels elements dirigents dels grups militars, industrials bancaris i liberals. Una altra part del poder continuà a mans

dels soviets. Existia el poder dual, però no ja el poder dual legalitzat, de contacte o coalició, dels mesos anteriors, sinó el poder dual de dues camarilles: la militar i burgesa i la conciliadora, les quals es temien mútuament, malgrat que es necessitaren alhora. Què podia fer-se? Ressuscitar la coalició. “Després de la insurrecció del 3-5 de juliol [diu amb justícia Miliukov], la idea de la coalició no sols no desaparegué, sinó que, lluny d'això, adquirí temporalment una força i una significació majors que abans.”

El Comitè Provisional de la Duma d'Estat ressuscità inesperadament i adoptà una violenta resolució contra el govern de salvació. Era l'última empenta. Tots els ministres lliuraren les seues carteres a Kerenski, convertint-lo amb això en el punt de concentració de la sobirania nacional. En la sort ulterior del règim de febrer, igualment que en el destí personal de Kerenski, aqueix moment adquirí una significació important: en el caos dels grups, dimissions i nomenaments, apareixia quelcom semblant a un punt fix al voltant del qual giraven tots els altres. La dimissió dels ministres no serví més que per a iniciar les negociacions amb els cadets i els industrials. Els primers posaren les seues condicions: responsabilitat dels membres del govern “exclusivament davant la seua pròpia consciència”; unió completa amb els aliats; restauració de la disciplina en l'exèrcit; cap reforma social abans de l'Assemblea Constituent. Un dels punts no consignats per escrit era l'ajornament de les eleccions per a l'Assemblea Constituent. Açò era qualificat de “programa nacional per damunt dels partits”. En el mateix sentit contestaren els representants del comerç i de la indústria, que en va tractaren els conciliadors d'oposar als cadets.

El Comitè Executiu ratificà la seua resolució relativa a l'assignació de “totes les atribucions” al govern, que equivalia a acceptar la independència del govern respecte dels soviets. Aquell mateix dia, Tseretelli, com a ministre de la Governació, expedí circulars en què s'ordenava l'adopció “de mesures ràpides i decisives per tal d'acabar amb totes les accions espontànies en l'esfera de les relacions agràries”. Per la seua banda, el ministre d'Abastiments, Pestxekhonov, exigí que s'acabés amb “els actes criminals i de violència contra els grans terratinents”. El govern de salvació de la revolució apareixia, abans que res, com un govern de salvació de la propietat agrària. Però no era només açò. L'enginyer i home de negocis Paltxinski, que exercia la triple funció de director del Ministeri del Comerç i del d'Indústria, d'encarregat principal del combustible i del metall i de director de la Comissió de Defensa, practicava enèrgicament la política del capital sindicat. L'economista menxevic Txerevanin es lamentava, en la secció econòmica del soviets, que les bones iniciatives de la democràcia s'estavellaren davant el sabotatge de Paltxinski. El ministre d'Agricultura, Txernov, acusat pels cadets d'estar en relacions amb els alemanys, es veié obligat, “per a rehabilitar-se”, a presentar la dimissió. El 18 de juny el govern, en el que predominaven els socialistes, publica un manifest dissolent el “Seim” finlandès insubmís, que comptava amb una majoria socialdemòcrata. En una solemne nota als aliats, amb motiu de complir-se el tercer any de la guerra mundial, el govern no sols repeteix el jurament ritual de fidelitat, sinó que ret compte del feliç aixafament del motí provocat pels agents enemics. Inaudit document d'adulació! Al mateix temps es publica una llei feroç contra la infracció de la disciplina als ferrocarrils.

Després que el govern hagué demostrat la seua maduresa estatal, Kerenski es decidí, al final, a contestar l'ultimàtum del partit cadet, en el sentit que les condicions imposades pel mateix “no poden constituir un obstacle a l'entrada en el Govern Provisional”. No obstant això, la capitulació emmascarada no bastava ja als liberals, els quals tenien

necessitat de fer caure de genolls els conciliadors. El comitè central del partit cadet manifestà que la declaració ministerial del 8 de juliol (un munt de clixés democràtics), publicada després de la ruptura de la coalició, era inacceptable per a ell i tallà les negociacions.

L'atac tenia caràcter concèntric. Els cadets obraven en estreta connexió, no sols amb els industrials i diplomàtics aliats, sinó també amb el generalat. El comitè principal de l'Associació d'Oficials acostada del Quarter General, es trobava sota la direcció efectiva del partit cadet. Els cadets exercien pressió sobre els conciliadors, a través de l'alt comandament, per la part més sensible. El 8 de juliol, Kornilov, generalíssim del front sud-occidental, donà ordre de disparar amb les metralladores i l'artilleria contra els soldats que es bateren en retirada. Recolzat pel comissari del front, Savinkov (excap de l'organització terrorista dels socialrevolucionaris), Kornilov havia exigint poc abans d'açò la implantació de la pena de mort al front, amenaçant, en cas contrari, de renunciar al comandament. El telegrama secret aparegué immediatament en la premsa: Kornilov s'havia preocupat que la gent se n'assabentés. El generalíssim Brusilov, més prudent i evasiu, escrivia a Kerenski: "Les lliçons de la Gran Revolució francesa, oblidades, en part, per nosaltres, fan, no obstant això, recordar imperiosament la seua existència..." Les lliçons consistien en el fet que els revolucionaris francesos, després d'haver intentat inútilment transformar l'exèrcit, basant-se "en els principis d'humanitat", havien adoptat la pena de mort, "i les seues banderes victorioses passejaren per mig món". Fora d'açò, res més havien llegit els generals en el llibre de la Revolució.

El 12 de juliol, el govern restablí la pena de mort "durant la guerra, per als que cometen certs crims greus". No obstant això, el cap del front septentrional, Klembovski, escrivia tres dies després: "L'experiència ha demostrat que aquelles parts de l'exèrcit que han rebut molts reforços, han fet evident la seua completa incapacitat combativa. L'exèrcit no pot ésser sa, si la base d'on parteixen els reforços està podrida." Aqueixa base podrida era el poble rus.

El 16 de juliol Kerenski convocà al Quarter General una conferència de caps, amb participació de Terestxenko i Savinkov. Kornilov no estava present: al seu front la retirada continuava a tota marxa i no cessà fins a uns dies després, quan els mateixos alemanys es detingueren en l'antiga frontera nacional. Els noms dels que intervingueren en la conferència (Brusilov, Alexeiev, Ruski, Klembovski, Denikin, Romanovski) ressonaven com l'eco d'una època enfonsada per sempre a l'abisme. Per espai de quatre mesos, aquests generals havien tingut la sensació d'ésser quasi uns cadàvers. Ara, en sentir-se revifar, recompensaven impunement amb rancorosos calbots el ministre president, considerat per ells com l'encarnació de la revolució.

Segons les dades del Quarter General, l'exèrcit del front sud-occidental havia perdut prop de 56.000 homes en el període comprès entre el 18 de juny i el 6 de juliol, nombre insignificant de víctimes en una guerra de les proporcions d'aquella. Però les dues revolucions, la de febrer i la d'octubre, resultaren molt més barates. ¿Què en resultà de l'ofensiva dels liberals i conciliadors sinó la mort, la destrucció i calamitats sense fi ni compte? Les commocions socials de l'any 1917 transformaren la faç de la sisena part del globus i entreobriren noves possibilitats a la humanitat. Les crueltats i horrors de la revolució, que no volem negar ni atenuar, no plouen del cel, sinó que són inseparables de tot desenvolupament històric.

Brusilov informà dels resultats de l'ofensiva iniciada un mes abans: "Fracàs complet." La causa n'era que "els caps, des del comandant de companyia fins al generalíssim, no tenien cap poder". No diu com i per què el perderen. En allò tocant les operacions futures "no podem preparar-nos per a les mateixes abans de la primavera". Klembovski, després d'insistir, al igual que d'altres, en la necessitat de les mesures repressives, s'afanyà a expressar els seus dubtes respecte a la seua eficàcia. "La pena de mort? Però, potser pot hom executar divisions senceres? Sotmetre a consell de guerra? Llavors, la meitat de l'exèrcit anirà a parar a Sibèria..." El cap de l'Estat Major informà: "Cinc regiments de la guarnició de Petrograd han estat llicenciats. Hom lliura als tribunals els agitadors... Prop de noranta mil homes seran retirats de Petrograd." Aquestes declaracions foren acollides amb satisfacció. Ningú pensà en les conseqüències que portaria aparellades l'evacuació de la guarnició de Petrograd.

"Els comitès? [deia Alexeiev]. És precís destruir-los... La història militar, que compta amb milers d'anys d'existència, ha elaborat les seues lleis. En voler vulnerar-les hem patit un fiasco." Aqueix home entenia per lleis de la història el reglament. "Els homes [deia amb jactància Ruski] anaven a la mort darrere de les velles banderes com si foren darrere de quelcom sagrat. Ara van darrere de les banderes roges; però cossos d'exèrcit sencers s'han rendit." El valetudinari general oblidava el que ell mateix deia, a l'agost de 1915, al Consell de Ministres: "Les exigències modernes de la tècnica militar es troben fora del nostre abast; en tot cas, no podrem arribar al nivell dels alemanys." Klembovski subratllà maliciosament que l'exèrcit, certament, no l'havien destruït els bolxevics, sinó "altres", "gents que no comprenien la manera d'ésser de l'exèrcit" en implantar una legislació militar detestable. Hi havia en açò una al·lusió directa a Kerenski. Denikin atacà els ministres d'una manera més resolta: "Sou vosaltres els mateixos que heu enfonsat dins el tarquim les nostres glorioses banderes de combat, els que heu d'aixecar-les si teniu consciència..." I Kerenski? Kerenski, sobre el qual pesava la sospita de no tindre consciència, dóna humilment les gràcies al soldadot per la seua "opinió expressada d'una manera tan franca i digna". *La Declaració dels Drets del Soldat?* "Si jo hagués estat ministre quan fou elaborada, la declaració no s'hauria publicat. Qui fou el primer a sufocar el motí dels fusellers siberians? Qui fou el primer que abocà la sang per a calmar els rebels? El meu representant, el meu comissari." El ministre d'Estat, Terestxenko, diu per via de consol: "La nostra ofensiva, tot i el seu fracàs, ha augmentat la confiança dels aliats envers nosaltres." La confiança dels aliats! Que potser no gira per a açò la Terra al voltant del seu eix?

"En l'actualitat, els oficials són l'únic reducte de la llibertat i de la revolució", diu Klembovski. "L'oficial no és un burgès [aclareix Brusilov], sinó un vertader proletari." El general Ruski completa: "També els generals són proletaris." Destruir els comitès, restaurar el poder dels antics caps, desterrar la política, és a dir, la revolució, de l'exèrcit, tal és el programa dels proletaris amb grau de general. Kerenski no fa cap objecció al programa en si. L'única cosa que li preocupa és el termini de realització del mateix. "Pel que es refereix a les mesures proposades [diu], crec que ni el mateix general Denikin insistirà en la seua aplicació immediata." quasi tots els generals eren unes grises mediocritats. Però no podien deixar de dir-se: "Aquest és el llenguatge que cal emprar amb aquests senyors."

Com a resultat de la Conferència s'introduïren modificacions en el comandament suprem. Brusilov, dúctil i fàcil d'influenciar, designat en lloc del prudent oficinista

Alexeiev, que havia fet objeccions a l'ofensiva fou destituït i, al seu lloc, fou nomenat el general Kornilov. Els motius de la modificació no foren explicats d'una manera igual; als cadets se'ls prometé que Kornilov instauraria una disciplina fèrria; als conciliadors se'ls assegurà que Kornilov era amic dels comitès i dels comissaris: el mateix Savinkov responia dels seus sentiments republicans. Com a resposta a l'elevada designació amb què se li honrava, el general envià un nou ultimàtum al govern, en el qual anunciava que acceptava el nomenament només amb les condicions següents: "Responsabilitat davant la seua pròpia consciència i davant el poble, exclusivament; cap intervenció en el nomenament de l'alt comandament; restabliment de la pena de mort a l'interior." El primer punt suscitava dificultats; Kerenski havia començat ja a "respondre davant la seua pròpia consciència i davant el poble", i en aquest aspecte no hi havia rivalitat possible. El telegrama de Kornilov fou publicat en el periòdic liberal de més circulació. Els polítics reaccionaris prudents arrufaren el nas. L'ultimàtum de Kornilov era un ultimàtum del partit cadet, traduït al llenguatge indiscret d'un general cosac. Però el càlcul de Kornilov era just: el caràcter desmesurat de les pretensions consignades en l'ultimàtum i la insolència del to d'aquest últim provocaren l'entusiasme de tots els enemics de la revolució i, en primer lloc, de l'oficialitat. Kerenski volia destituir immediatament Kornilov, però no trobà cap suport en el seu govern. Kornilov, en seguir el consell dels seus inspiradors, accedí, al capdavant, a reconèixer, en un aclariment verbal, que per responsabilitat davant el poble entenia la responsabilitat davant el Govern Provisional. La resta de l'ultimàtum fou acceptat amb reserves de poca importància. Kornilov fou nomenat generalíssim. Al mateix temps, hom designà l'enginyer militar Filonenko com a comissari prop del generalíssim, i Savinkov, excomissari del front sudoccidental, fou posat al capdavant de l'administració del Ministeri de la Guerra. El primer era una figura accidental; el segon comptava amb un gran passat revolucionari; ambdós eren aventurers de cap a peus, disposats a tot, com Filonenko, o, almenys, com a molt, com Savinkov. La seua estreta relació amb Kornilov, que afavorí la ràpida carrera del general, exercí, com veurem, un paper important en el desenvolupament ulterior dels esdeveniments.

Els conciliadors es rendien en tota la línia. Tseretelli afirmava: "La coalició és l'únic camí de salvació." Malgrat la ruptura formal, continuaven les intrigues entre bastidors. Per tal de precipitar el desenllaç, Kerenski, evidentment d'acord amb els cadets, féu ús d'una mesura purament teatral, açò és, completament d'acord amb la seua política, però, al mateix temps, molt eficaç per als seus fins: presentà la dimissió i s'anà al camp, deixant els conciliadors lliurats a la seua pròpia desesperació. Miliukov diu a aquest propòsit: "Amb la seua sortida demostrativa... féu veure, tant als seus enemics i competidors com als seus partidaris, que, fos quina fos l'opinió que els meresqueren les seues qualitats personals, en aquell moment era necessari per la situació política de mediador que ocupava entre els dos bàndols bel·ligerants." La partida estava guanyada. Els conciliadors es llençaren en braços del "company Kerenski", amb imprecacions sufocades i súpliques ostensibles. Ambdues parts, els cadets i els socialistes, imposaren sense dificultat al ministeri decapitat l'acord d'eliminar-se a si mateixes, cedint a Kerenski la facultat de formar un nou govern segons el seu criteri personal.

Per tal d'acovardir definitivament els membres dels comitès executius, ja prou espantats sense necessitat d'acudir a aquest recurs, els fan arribar les dades més recents sobre l'empitjorament de la situació al front. Els alemanys estrenyen les tropes russes. Els liberals estrenyen Kerenski, Kerenski estreny els conciliadors. Les fraccions dels menxevics i socialrevolucionaris, sumides en la més desoladora impotència, romanen

reunides tota la nit del 23 al 24 de juliol. Al fi, els comitès executius, per una majoria de 147 vots contra 46 i 42 abstencions (oposició mai vista fins aleshores), sancionen el lliurament del poder a Kerenski sense condicions ni limitacions. Al congrés dels cadets, que s'estava celebrant simultàniament, ressonaren veus a favor de l'enfonsament de Kerenski, però Miliukov féu callar els impacients, proposant que, de moment, no se n'anés més enllà de la pressió. Açò no significa que Miliukov es forgés il·lusions respecte a Kerenski, sinó que hi veia un punt de suport per a les forces de les classes posseïdores. Després d'alliberar dels soviets el govern, no ofería cap dificultat alliberarlo de Kerenski.

Mentre, els déus de la coalició continuaven tenint set. L'acord de detenir Lenin precedí a la formació del govern transitori del 7 de juliol. Ara era necessari marcar amb un acte de fermesa la resurrecció de la coalició. El 13 de juliol aparegué ja en el periòdic de Gorki (la premsa bolxevic ja no existia) una lletra oberta de Trotski al Govern Provisional, en la qual es deia: "No podeu tenir cap motiu lògic per a excloure'm dels efectes del decret en virtut del qual han d'ésser detinguts els companys Lenin, Zinoviev i Kamenev. Pel que es refereix a l'aspecte polític de la qüestió, no podeu tenir cap motiu per a dubtar que jo siga un adversari tan irreconciliable de la política general del Govern Provisional com els esmentats companys." La nit en què s'estava constituint el nou ministeri, foren detinguts en Petrograd Trotski i Lunatxarski, i, al front, el tinent Krilenko, futur generalíssim dels bolxevics.

El govern que sortí a la llum després d'una crisi de tres setmanes, tenia un aspecte molt inconsistent. Es componia de figures de segona i tercera fila, seleccionades d'acord amb el principi del mal menor. Com a substitut del president fou nomenat l'enginyer Nekrasov, cadet d'esquerra, que el 27 de febrer proposava el lliurament del poder a un dels generals tsaristes perquè sufoqués la revolució. L'escriptor Prokopovitx, sense partit ni personalitat, situat entre els cadets i els menxevics, fou ministre de la Indústria i del Comerç. Zarudni, fill del ministre "liberal" d'Alexandre II, exfiscal i després advocat radical, fou cridat a la direcció de la Justícia. El president del comitè executiu dels camperols Avksentiev, obtingué la cartera de ministre de la Governació. El menxevic Skobelev i el socialista popular Pestxekhonor romangueren als seus llocs de ministre del Treball i d'Abastiments, respectivament.

Dels liberals, entraren a formar part del gabinet figures no menys secundàries, que ni abans ni després exerciren cap paper dirigent. Txernov tornà d'una manera prou inesperada al ministeri d'Agricultura; en els quatre dies transcorreguts entre la dimissió i el seu nou nomenament, havia aconseguit de rehabilitar-se. En la seua *Història*, Miliukov fa notar imparcialment que el caràcter de les relacions entre Txernov i les autoritats alemanyes "quedà sense aclarir; és possible [afegeix] que tant les declaracions del contraespionatge rus, com la sospita de Kerenski, Terestxenkov i d'altres, hagueren anat massa lluny en aquest sentit". La reintegració de Txernov al ministeri d'Agricultura no era més que un tribut al prestigi del partit dirigent dels socialrevolucionaris, en el qual Txernov, dit siga de pas, anava perdent, cada vegada més, la seua influència. En canvi, Tseretelli es quedà prudentment fora del govern; al maig es considerava que la seua presència en el govern seria útil a la revolució; ara es disposava a ésser útil al govern formant part del soviets. I, en efecte, a partir d'aqueix moment, Tseretelli compleix les funcions de comissari de la burgesia en el sistema dels soviets. "Si els interessos del país foren vulnerats per la coalició [deia en la reunió del soviets de Petrograd], seria un deure per a nosaltres fer retirar del govern els nostres companys." Ja

no es tractava, com havia promès Dan no feia molt de temps, d'eliminar els liberals una vegada gastats, sinó d'abandonar ells mateixos el timó oportunament en quant comprengueren que no podien donar més de si. Tseretelli preparava el complet lliurament del poder a la burgesia.

En la primera coalició, formada el 6 de maig, els socialistes estaven en minoria, però eren els vertaders amos de la situació; al ministeri del 24 de juliol, estaven en majoria, però no eren més que una ombra dels liberals. “Tot i que els socialistes tenien un petit predomini nominal [reconeix Miliukov], el predomini efectiu en el govern pertanyia incontestablement als partidaris convençuts de la democràcia burgesa.” S’hauria pogut dir amb més precisió: de la propietat burgesa. Pel que a la democràcia es refereix, les coses estaven menys definides. Animat del mateix esperit, encara que amb arguments inesperats, el ministre Pestxekhonov comparava la coalició de juliol a la de maig; llavors, la burgesia tenia necessitat d’un punt de suport en l’esquerra; ara, quan amenaça la contrarevolució, tenim necessitat de suport en la dreta: “com majors siguen les forces que podem atreure de la dreta, menys nombroses seran les que ataquen al poder.” Incomparable regla d’estratègia política; per a trencar el setge d’una fortalesa, el millor és obrir les portes des de l’interior. Era aquesta, precisament, la fórmula de la nova coalició.

La reacció atacava, la democràcia retrocedia. Les classes i els grups, acovardits en els primers moments de la revolució, aixecaven el cap. Els interessos que ahir s’ocultaven, avui sortien a la superfície. Els comerciants i els especuladors exigien l’extermini dels bolxevics i la llibertat de comerç, i alçaven la veu contra totes les limitacions, fins i tot les que havien estat instituïdes sota el tsarisme, imposades a les transaccions comercials. Els organismes administratius de subsistències que intentaven lluitar contra l’especulació, eren declarats culpables de la insuficiència de productes. L’odi que inspiraven aqueixos organismes es feia extensiu als soviets. L’economista menxevic Groman informava que l’atac dels comerciants “s’havia intensificat, particularment, després dels esdeveniments dels dies 3 i 4 de juliol.” Hom feia els soviets responsables de la derrota, de la carestia de la vida i dels atracaments nocturns.

El govern, alarmat per les intrigues monàrquiques i pel temor d’un esclat de l’esquerra, envià, el primer d’agost, Nicolau Romanov i la seua família a Tobolsk. L’endemà fou suspès el nou periòdic dels bolxevics, *Rabotxi i Soldat* [L’Obrer i el Soldat]. Arribaven notícies de totes bandes retent compte de detencions en massa, dels comitès de soldats. Els bolxevics assoliren reunir el seu congrés, semiclandestinament, a finals de juliol. Es prohibiren els congressos de l’exèrcit. Començaren a recórrer el país únicament els que abans romanien a les seues cases: els grans terratinents, els comerciants i industrials, els elements cosacs dirigits, el clero, els Cavallers de Sant Jordi. Les seues veus ressonaven d’una manera uniforme, distingint-se només pel grau de la seua insolència. La batuta, encara que no sempre d’una manera descarada, la manejava inequívocament el partit cadet.

Al congrés del comerç i de la indústria, que reuní, a principis d’agost, prop de 300 representants de les organitzacions borsàries i patronals més importants, el discurs programa el pronuncià el rei de la indústria tèxtil, Riabutxinski, que parlà sense embuts. “En el Govern Provisional no hi havia més que una aparença de poder... Ha vingut regnant, de fet, una banda de xarlatans polítics... El govern es recolza en els impostos, que fa recaure cruelment, en primer lloc, sobre la classe comercial i industrial. És

convenient donar diners al dilapidador? No és millor exercir la tutela sobre el mateix, a fi de la salvació de la pàtria?...” I, com a final, una amenaça: “La mà descarnada de la fam i de la misèria popular agafarà de la gola els amics del poble.” La frase sobre la mà descarnada de la fam, que venia a resumir la política dels locauts, s’incorporà definitivament, des d’aleshores, al vocabulari polític de la revolució, i costà cara als capitalistes.

En Petrograd s’inaugurà el congrés dels comissaris provincials. Els agents del Govern Provisional, que havien de formar un mur al voltant d’aquest últim, s’agruparen, en realitat, contra ell, i sota la direcció del seu nucli cadet, es llençaren a l’atac contra l’infaust ministre de la Governació, Avksentiev. “No es pot estar assegut entre dues cadires: el govern ha de governar, i no ésser un fantotxe.” Els conciliadors es justificaven i protestaven a mitja veu, tement que la disputa que sostenien amb els seus aliats arribés a oïdes dels bolxevics. El ministre socialista sortí del congrés com una gallina mullada.

La premsa dels socialrevolucionaris i dels menxevics fou emprant a poc a poc el llenguatge de les lamentacions i de la injúria. En les seues pàgines es publicaren revelacions inesperades. El 6 d’agost, l’òrgan dels socialrevolucionaris *Dielo Naroda* [La Causa del Poble], publicà una lletra d’un grup de junker d’esquerra que marxaven camí del front. Als autors els “sorprenia el paper que exercien els junker... el fet que recorregueren sistemàticament a la punyada, que participaren en les expedicions punitives acompanyades d’afusellaments sense formació de causa i per la simple ordre d’un comandant de batalló... Els soldats, irritats, dispren contra els junker...” Així era com es procedia amb vista a sanejar l’exèrcit.

La reacció atacava, el govern retrocedia. El 7 d’agost foren trets de la presó els “centúries negres” més coneguts, que havien format part dels cercles rasputinians i participat en els pogroms jueus. Els bolxevics romanien en la presó de Krestí, on s’anunciava la vaga de la fam dels obrers, soldats i marins detinguts. Aquell mateix dia, la secció obrera del soviets de Petrograd enviava una salutació a Trotski, Lunatxarski, Kollontai i d’altres detinguts.

Els industrials, els comissaris de província, el congrés dels cosacs celebrat en Novotxerkask, la premsa patriòtica, els generals, els liberals, tots consideraven que era completament impossible celebrar les eleccions a l’Assemblea Constituent al setembre: allò millor que podia fer-se era ajornar-les fins que acabés la guerra. No obstant això, el govern no podia accedir-hi. Però s’arribà a un compromís: la convocatòria de l’Assemblea Constituent fou demorada fins al 28 de novembre. Els cadets acceptaren l’ajornament no sense piular, perquè estaven fermament convençuts que en els tres mesos que faltaven es produirien esdeveniments decisius que plantejarien en termes completament distints la qüestió de l’Assemblea Constituent. Aquestes esperances es relacionaven cada vegada més declaradament amb el nom de Kornilov.

La publicitat al voltant de la figura del nou generalíssim passava a ocupar el centre de la política burgesa. La biografia del “primer generalíssim popular” fou difosa en una quantitat immensa d’exemplars, amb la cooperació activa del Quarter General. Quan Savinkov, en la seua qualitat d’administrador del ministeri de la Guerra, deia als periodistes: “Ens proposem”, aquest ens significava, no Savinkov i Kerenski, sinó Savinkov i Kornilov. L’enrenou que s’alçà al voltant de Kornilov obligà Kerenski a

posar-se en guàrdia. Els rumors relatius a una conspiració organitzada pel Comitè de l'Associació d'Oficials acostat del Quarter General eren cada dia més insistents. L'entrevista personal celebrada pel cap del govern i el de l'exèrcit a principis d'agost no féu més que avivar la seua antipatia recíproca. "És que aqueix xarlatà vacu vol manar-me a mi?" (es diria Kornilov). "És que aqueix cosac de curts abasts i ignorant es proposa salvar Rússia?" (no podia deixar de pensar Kerenski). Ambdós tenien raó, cadascú a la seua manera. Mentre, el programa de Kornilov, que comprenia la militarització de les fàbriques i de les línies fèrries, l'aplicació de la pena de mort a l'interior i la subordinació de la zona militar de Petrograd, junt amb la guarnició de la capital, al Quarter General, arribà a coneixement dels cercles conciliadors. Darrere del programa oficial s'entreveia un altre, que per no haver estat publicat no deixava d'ésser més efectiu. La premsa d'esquerra féu la veu d'alarma. El Comitè Executiu proposà una nova candidatura per al comandament suprem, la del general Txeremisov. La reacció es posà en guàrdia.

El 6 d'agost, el Consell de l'Associació de dotze cossos d'exèrcit cosacs: del Don, de Kuban, del Tek i d'altres decidí, no sense participació de Savinkov, fer arribar a coneixement del govern i del poble, "fermament i enèrgica", que es considerava lliure de tota responsabilitat per la conducta de les tropes cosaques al front i a l'interior, en el cas que el general Kornilov, l'"heroic cabdill", fos destituït. La conferència dels Cavallers de Sant Jordi amenaçà encara més fermament el govern. Si Kornilov és destituït, l'associació "incitarà immediatament a la lluita a tots els Cavallers de Sant Jordi, per a obrar de comú acord amb els cosacs". Ni un sol general protestà contra d'aquesta palesa infracció de la disciplina, i la premsa d'ordre reproduí amb entusiasme una resolució que significava una amenaça de guerra civil. El comitè principal de l'Associació d'Oficials de l'exèrcit i de la flota envià un telegrama en que dipositava totes les seues esperances "en el seu estimat cap, el general Kornilov", i feia un crida "a tots els homes honrats" perquè li expressaren la seua confiança. La conferència d'"homes públics" de la dreta, reunida en aquells dies a Moscou, trameté un telegrama a Kornilov en el qual unia la seua veu a la dels oficials, Cavallers de Sant Jordi i cosacs: "Tota la Rússia que pensa té posats en vostè els ulls amb esperança i fe." No es podia parlar amb més claredat. En la reunió participaren industrials i banquers com ara Riabustxinski i Tretiakov, els generals Alexeiev i Brusilov, representants del clero i del professorat, els líders del partit cadet, amb Miliukov al capdavant. En qualitat d'escorta hi figuraven els representants de la semifictícia "Aliança Camperola", la qual havia de donar un punt de suport als cadets entre els elements acomodats del camp. A la butaca presidencial s'alçava la monumental figura de Rodzianko, el qual expressà la seua gratitud a la delegació del regiment de cosacs per haver sufocat l'aixecament dels bolxevics. La candidatura de Kornilov al paper de salvador del país fou, doncs, obertament propugnada pels representants més autoritzats de les classes posseïdores i il·lustrades de Rússia.

Després d'aquesta preparació, el generalíssim en cap es presenta per segona vegada al ministre de la Guerra per a entaular negociacions sobre el programa de salvació del país per ell presentat. "En arribar a Petrograd [diu el general Lukomski, cap de l'Estat Major de Kornilov] se n'anà al Palau d'Hivern acompanyat de cosacs del Tek, que portaven dues metralladores. Aquestes metralladores, després de l'entrada del general Kornilov al Palau d'Hivern, foren tretes de l'automòbil, i els cosacs del Tek muntaren la guàrdia a la porta del palau, per a acudir en auxili del generalíssim en cas de necessitat." Suposava hom que el generalíssim podia necessitar d'aqueixa ajuda contra el president del govern.

Les metralladores dels cosacs del Tek eren les metralladores de la burgesia, amb les que aquesta encanonava els conciliadors, que es llençaven als seus peus. Tal era el govern de salvació, independent dels soviets!

Immediatament després de la visita de Kornilov, Kokotxkin, membre del Govern Provisional, declarà a Kerenski que els cadets presentarien la dimissió “si avui mateix no s’accepta el programa de Kornilov”. Encara que sense metralladores, els cadets empraven amb el govern el llenguatge comminatori de Kornilov. Açò produí el seu efecte. El Govern Provisional s’afanyà a examinar l’informe del generalíssim en cap, i reconegué com a possible en principi l’aplicació de les mesures proposades per ell, “la pena de mort a l’interior inclusivament”.

A la mobilització de les forces reaccionàries s’hi adherí, naturalment, el Concili Eclesiàstic Panrus, el qual, si bé es proposava oficialment llibertar l’Església Ortodoxa del jou burocràtic, en els fons havia de protegir-la contra la revolució. Amb l’abolició de la monarquia, l’Església es veié privada del seu cap oficial. Les seues relacions amb l’estat, que des de temps immemorial havia estat el seu defensor i protector, suraven en l’aire. Veritat és que el Sant Sínode s’afanyà el 9 de març a beneir la revolució efectuada, i invitava el poble a “atorgar la seua confiança al Govern Provisional”. No obstant això, l’esdevenidor es presentava amenaçador. El govern servava silenci sobre la qüestió de l’Església, igualment que sobre d’altres. El clero es trobava completament desconcertat. De tant en tant arribava d’un lloc remot, per exemple, de la ciutat de Verni, situada a la frontera de Xina, un telegrama del rector assegurant al príncep Lvov que la seua política responia completament als preceptes de l’Evangeli. L’Església, adaptant-se a la situació, no s’atrevia a intervenir en els esdeveniments. Açò es manifestà amb particular evidència al front, on la influència del clero s’enfonsà junt amb la disciplina inspirada en la intimidació. “L’oficialitat [confessa Denikin] lluità durant algun temps per servir les seues atribucions i la seua autoritat; en canvi, des dels primers dies de la revolució, la veu dels capellans s’extingí, i cessà tota participació dels mateixos en la vida de les tropes.” Les reunions del clero al Quarter General i en els estats majors transcorrien sense deixar absolutament cap empremta.

El Concili, que representava abans que res els interessos de casta del mateix clero, sobretot del seu sector superior, no quedar, no obstant això, tancat en el marc de la burocràcia eclesiàstica: la societat liberal s’agafà a ell amb totes les seues forces. El partit cadet, que no tenia arrelam polític al poble, somiava amb què l’Església reformada li servís d’agent de relació amb les masses. Exerciren un paper actiu en la preparació del Concili, al costat dels prínceps de l’Església, els polítics de la noblesa de distints matisos, com ara el príncep Trubetskoi, el Marquès Olsufiev. Rodzianko, Samarin i els professors i escriptors liberals. El partit cadet féu vans esforços per a crear al voltant del Concili una atmosfera de reforma, sense deixar de témer, alhora, que un moviment imprudent fes trontollar el corcat edifici. Tant el clero com els reformadors de la noblesa, es trobaven lluny de pensar en la separació de l’Església i l’estat. Els prínceps de l’Església estaven, naturalment, inclinats a debilitar el control de l’estat sobre els seus assumptes interiors, però sense deixar d’aspirar que l’estat no sols continués protegint la seua situació privilegiada, les seues terres i els seus ingressos, sinó també cobrint la part del lleó de les seues despeses. La burgesia liberal estava disposada, al seu torn, a garantir a l’Església Ortodoxa la seua situació d’Església dominant, però a condició que aprengué a servir entre les masses en una nova forma els interessos de les classes governants.

Però ací era on començaven les principals dificultats, Denikin fa notar que la revolució russa “no creà un moviment religiós popular si fa o no fa digne d’atenció”. Més just seria dir que a mesura que anaven incorporant-se a la revolució nous sectors del poble, giraven quasi automàticament l’esquena a l’Església, si és que abans n’havien tingut alguna relació. Al camp, alguns que altres capellans podien tenir encara una certa influència personal com a conseqüència de l’actitud adoptada per ells en la qüestió de la terra. A la ciutat, a ningú, no ja en els mitjans obrers, però tampoc entre la petita burgesia, se li ocorria dirigir-se al clero per a resoldre les qüestions plantejades per la revolució. El Concili es preparà enmig de la major indiferència del poble. Els interessos i les passions de les masses trobaven la seua expressió en el llenguatge de les consignes socialistes, i no en els textos religiosos. La Rússia endarrerida, que feia ràpidament el seu curs d’història, es veia obligada a passar per alt no sols l’època de la Reforma, sinó també la del parlamentarisme burgès.

El Concili eclesiàstic, projectat als mesos ascensionals de la revolució, coincidí amb les setmanes de defensa de la mateixa. Açò li donà un caràcter encara més reaccionari. La composició del Concili, les qüestions tractades pel mateix, fins i tot el cerimonial de la seua obertura, tot testimonava que s’havien produït modificacions radicals en l’actitud de les distintes classes envers l’Església. En l’ofici celebrat a la catedral d’Uspenski hi participaren, al costat de Rodzianko i dels cadets, Kerenski i Avksentiev. En el seu discurs de salutació, el socialrevolucionari Rudniev, alcalde de Moscou, digué: “Mentre visca el poble rus, brillarà en el seu esperit la flama de la fe cristiana.” Encara en vigílies d’això, aqueixos mateixos homes es tenien per descendents directes del gran socialista rus Txernitxevski.

El Concili envià manifestos a tots els racons del país, invocà un poder fort, anatematitzà els bolxevics, i fent cor al ministre del Treball, Skobelev, adjurà: “Obrers, treballem sense escatimar les vostres forces, i subordineu les vostres demandes al bé de la pàtria.” Però a allò que el Concili concedí particular atenció fou al problema de la terra. Els metropolitans i els bisbes estaven no menys espantats i enfurits que els grans terratinents per les proporcions que prenia el moviment camperol, i la por de perdre les terres de l’Església i dels monestirs els emocionava molt més que el problema de la democratització de l’Església. Amençant amb la còlera divina i l’excomunió, els missatges del Concili exigeixen “que es tornen immediatament a les esglésies, convents, parròquies i propietaris particulars les terres, els boscos i les collites que els han estat robats”. Ací sí que és oportú recordar això de la veu que clama al desert. El Concili romangué reunit setmanes i setmanes, i fins després de la Revolució d’Octubre no finí als seus treballs, que culminaren en la restauració del patriarcat, abolit per l’emperador Pere dos-cents anys abans.

A finals de juliol, el govern decidí convocar a Moscou, per al 13 d’agost, una conferència de totes les classes i institucions socials del país. La composició de la conferència fou determinada pel mateix govern. En contradicció completa amb totes les eleccions democràtiques celebrades al país, el govern prengué mesures perquè hi participés un nombre igual de representants de les classes posseïdores i del poble. Només a base d’aqueix equilibri artificial, confiava a salvar-se a si mateix el govern destinat a salvar la revolució. No s’atorgà cap atribució definida a aqueixa conferència. “La conferència [diu Miliukov] tenia, com a màxim, un caràcter consultiu.” Les classes posseïdores volien donar a la democràcia un exemple d’abnegació per a apoderar-se

després del poder per complet i d'una manera més segura. Oficialment s'assignà com a fi a la conferència "la unió de l'estat amb totes les forces organitzades del país". La premsa parlà de la necessitat de cohesionar, conciliar, animar, alçar l'esperit. Amb d'altres paraules, els uns no volien dir clarament, i els altres eren incapaços de fer-ho, per a què es reunia en realitat la conferència. En aquest cas correspongué també als bolxevics el paper d'anomenar les coses pel seu nom.

KERENSKI I KORNILOV

(Els element de bonapartisme en la Revolució Russa)

No poc s'ha escrit sobre el tema que les successives calamitats i fins i tot l'adveniment dels bolxevics s'haurien evitat si al capdavant del govern, en compte de Kerenski, s'hagués trobat un home de pensament clar i caràcter ferm. És indiscutible que a Kerenski li faltaven tant una cosa com l'altra. Però, per què determinades classes socials es veieren obligades a alçar a coll precisament Kerenski?

Com si ho fossen per a refrescar la memòria històrica, els esdeveniments espanyols han vingut a mostrar-nos novament com en els primers moments la revolució, esborrant les demarcacions polítiques habituals, ho envolta tot en una boira rosada. En aquesta etapa, fins als seus enemics s'esforcen en tenyir-se del seu color; en aquest mimetisme s'expressa la tendència semiinstintiva de les classes conservadores a adaptar-se a les transformacions que els amenacen, amb vista a patir el mínim possible de les conseqüències d'aqueixes mateixes transformacions. La solidaritat de la nació, basada en unes quantes frases buides, converteix la tendència conciliadora en una funció política necessària. En aqueixa fase, els idealistes petit burgesos, que s'eleven per damunt de les classes, pensen amb frases de calaix, no saben allò que volen i fan vots a tothom perquè tot vaja bé: són els únics cabdills possibles de la majoria. Si Kerenski hagués tingut un pensament clar i una voluntat ferma, hauria resultat completament inservible per a exercir el seu paper històric. Açò no és una apreciació retrospectiva. En el moment en què els esdeveniments es trobaven en el seu apogeu, els bolxevics ho estimaven ja així. "Defensor dels processos polítics, socialista revolucionari que es trobava al capdavant dels trudoviki, radical sense cap escola socialista, Kerenski era qui millor reflectia la primera època de la revolució, la seua incoherència "nacional", l'idealisme inflammat de les seues esperances i anhels." Així escrivia, a propòsit de Kerenski, l'autor d'aquestes línies, trobant-se a la presó, després de les Jornades de Juliol. "Kerenski parlava de la terra i de la llibertat, de l'ordre, de la pau dels pobles, de la defensa de la pàtria, de l'heroisme de Liebknecht; deia que la revolució russa havia de sorprendre el món amb la seua generositat, i en dir açò agitava el seu mocador de seda. El ciutadà neutral, que començava a penes a despertar, escoltava amb entusiasme aquests discursos i li semblava que era ell mateix qui parlava des de la tribuna. L'exèrcit acollí Kerenski com a qui venia a alliberar-lo de Gutxkov. Els camperols havien escoltat parlar-ne com d'un trudovik, d'un diputat dels seus. Als liberals els atreia la moderació extremada de les seues idees, embolicada en el radicalisme indefinit de les seues frases..."

Però el període en què tot el món s'abraçava no durà molt de temps. La lluita de classes decreix en els començaments de la revolució únicament per a ressuscitar després sota la

forma de guerra civil. La causa de l'inevitable fracàs de l'esquerra conciliadora raïa ja en els seus mateixos progressos, ràpids i fabulosos. El periodista oficiós francès Claudi Anet atribuïa la rapidesa amb què Kerenski perdé la seua popularitat al fet que la manca de tacte impulsés el polític socialista a actes "que harmonitzaven poc" amb el seu paper. "Freqüenta les llotges imperials, viu al Palau d'Hivern o en el de Tsarskoïe-Selo. Es gita en el llit dels emperadors russos. Un excés de vanitat i, damunt, massa ostensible: açò xoca en un país que és el més senzill del món." Tant en les coses grans com en les petites, el tacte pressuposa comprendre la situació i el lloc que s'hi ocupa. Açò és el que li faltava completament a Kerenski. Elevat a les altures per la crèdula confiança de les masses, no tenia res de comú amb elles, no les comprenia i no s'interessava gens ni mica en saber quina era l'actitud d'aqueixes masses envers la revolució i les conclusions que en treien. Les masses exigien d'ell actes audaços, i ell exigia de les masses que no oposaren obstacles a la seua generositat i a la seua eloqüència. Mentre Kerenski feia una visita teatral a la família del tsar, detinguda, els soldats de sentinella en palau deien al comandant: "nosaltres dormim en jaços, el menjar que ens donen és roí; en canvi, Nicolau, malgrat ésser un presoner, tira al fem la carn sobrant." Aquestes paraules no eren "generoses", però expressaven el sentir dels soldats.

El poble, que havia trencat les cadenes seculars, sobrepassava a cada moment el límit que li assenyalaven els seus il·lustrats caps. A propòsit d'açò, deia Kerenski a finals d'abril: "És possible que el lliure país rus no siga més que un país d'esclaus en rebel·lia? [...] Sent no haver mort fa dos mesos: llavors m'hauria portat a la tomba un gran somni", etc. Gràcies a aquesta retòrica adotzenada comptava d'influir sobre els obrers, soldats, marins i camperols. L'almirall Koltxak relatava posteriorment davant el tribunal soviètic que el ministre de la Guerra radical havia recorregut al maig els vaixells de la flota del Mar Negre, a fi de reconciliar els marins amb els oficials. Després de cada discurs l'orador s'imaginava haver assolit l'objecte que perseguia: "Ho veu vostè, almirall? Tot està arreglat..." Però no s'havia arreglat res. L'enfonsament de l'esquadra no feia més que començar.

Kerenski indignava cada vegada més les masses amb la seua afectació, la seua vanitat, el seu orgull. Durant la visita que féu al front, deia amb veu irritada al seu ajudant, potser amb el propòsit que l'escoltaren els generals: "Dur i al cap contra aqueixos maleïts comitès!" En arribar a l'armada del Bàltic, Kerenski donà al comitè central dels marins ordre que fos a veure'l al vaixell almirall.

El "Tsentrobalt", que, com a òrgan soviètic que era, no estava subordinat al ministre, considerà ofensiva l'ordre. El marí Dibenko, president del comitè, contestà: "Si Kerenski desitja parlar amb el "Tsentrobalt", que vinga a veure'ns." Potser no era açò una insolència intolerable? Als vaixells en què Kerenski entaulà conversa amb els marins sobre temes polítics, les coses no foren millor, sobretot en el *República*. En aqueix vaixell, en el que regnava un estat d'esperit bolxevic, el ministre fou sotmès a un interrogatori en regla: Per què en la Duma d'Estat havia votat a favor de la guerra? Per què havia posat la seua signatura el 21 d'abril al peu de la nota imperialista de Miliukov? Per què havia assignat una pensió de 6.000 rubles anuals als senadors tsaristes? Kerenski es negà a contestar aquestes preguntes pèrfides, formulades pels seus "enemics"... La tripulació del vaixell es considerà "insatisfeta" de l'explicació del ministre... Kerenski abandonà el vaixell enmig del silenci sepulcral dels marins... "Són uns esclaus en rebel·lia", deia l'advocat radical, carrisquejant de dents. Però els marins deien amb sentiment d'orgull: "Sí, érem uns esclaus i ens hem rebel·lat."

Amb el seu menyspreu de l'opinió democràtica, Kerenski provocava a cada pas conflictes amb els líders soviètics, que, encara que seguien el mateix camí que ell, no apartaven tant la vista de les masses. Ja el 8 de març, el Comitè Executiu, espantat per les protestes de baix, declarà a Kerenski que era intolerable que hagués posat en llibertat els agents de policia. Uns dies després els conciliadors es veieren obligats a protestar contra el propòsit del ministre de Justícia de portar la família tsarista a Anglaterra. Dues o tres setmanes més tard el Comitè Executiu plantejà la qüestió general de la "normalització de les relacions" amb Kerenski. Però aquesta normalització no fou assolida, ni es podia assolir.

Les coses no oferien millor aspecte pel que al partit es referia. Al congrés dels socialrevolucionaris, celebrat a principis de juny, Kerenski, en les eleccions del comitè central, obtingué només 135 vots dels 270. Els líders s'esforçaven a explicar a tort i a dret que "molts no havia votat a favor de Kerenski en vista de les múltiples ocupacions que pesaven sobre ell". En realitat, si els socialrevolucionaris de dalt adoraven Kerenski com a font de tots els béns, els vells socialrevolucionaris, lligats amb les masses, no sentien envers ell ni confiança ni respecte. Però ni el Comitè Executiu ni el partit socialrevolucionari podien prescindir de Kerenski, puix aquest era necessari com una de les anelles de la coalició.

En el bloc soviètic, el paper dirigent pertanyia als menxevics, que havien inventat els procediments més adequats per a eludir l'acció. Però, en l'aparell de l'estat, els populistes tenien un predomini evident sobre els menxevics, predomini que trobava la seua expressió més eloqüent en la situació dominant de Kerenski. El semicadet i semisocialrevolucionari Kerenski no era, en el govern, el representant dels soviets, com Tseretelli o Txernov, sinó el llaç que unia la burgesia i la democràcia. Tseretelli-Txernov representaven un dels aspectes de la coalició. Kerenski era l'encarnació personal de la coalició mateixa. Tseretelli es lamentava del "caràcter personal" de l'actuació de Kerenski, sense comprendre que açò era inseparable de la seua funció política. El mateix Tseretelli, en qualitat de ministre de la Governació, publicà una circular en la qual deia que el comissari provincial s'havia de recolzar en totes les "forces vives" locals, és a dir, en la burgesia i en els soviets, i practicar la política del Govern Provisional, sense deixar-se impressionar per les "influències dels partits". Aquest comissari ideal, que havia d'eleva-se per damunt de les classes, i dels partits adversos per a complir la seua missió, sense més guia que ell mateix i la circular, no era més que un Kerenski provincial o de districte. Com a coronament del sistema, hi mancava un comissari nacional independent, allotjat al Palau d'Hivern. Sense Kerenski, la política de conciliació hauria estat el mateix que la cúpula d'una església sense creu.

La història de l'elevació de Kerenski és força instructiva. Fou designat ministre de Justícia gràcies a la insurrecció de febrer, que tant de por li causés. La manifestació celebrada a l'abril pels "esclaus en rebel·lia" el féu ministre de la Guerra i Marina. Els combats de juliol, provocats pels "agents alemanys", el posaren al capdavant del govern. A principis de setembre, el moviment de les masses el fa generalíssim. Obeint la dialèctica, i al mateix temps a la maliciosa ironia del règim conciliador, les masses, amb la seua pressió, havien d'eleva a Kerenski fins al punt més alt abans de derrocar-lo.

Kerenski, que s'apartava despectivament del poble que l'havia donat el poder, recollia amb avidesa les mostres d'aprovació de la societat il·lustrada. Ja en els primers dies de la revolució, el doctor Kisxkin, cap dels cadets de Moscou, deia al seu retorn de Petrograd: "A no ésser per Kerenski, no tindríem el que tenim. El seu nom serà inscrit amb lletres d'or en els annals de la Història." Els elogis dels liberals foren un dels criteris polítics més importants de Kerenski. Però aquest no podia (i, a més, no volia) posar simplement la seua popularitat als peus de la burgesia. Al contrari, cada vegada sentia majors desitjos de veure totes les classes als seus propis peus. "Des dels començaments mateixos de la revolució [diu Miliukov], Kerenski havia acariciat la idea d'equilibrar la representació de la burgesia i de la democràcia." Aquesta actitud era una conseqüència natural de tota la seua vida, la senda de la qual havia passat entre l'exercici de l'advocacia liberal i els grups clandestins. Alhora que assegurava respectuosament a Buchanan que el "soviet moriria de mort natural", Kerenski intimidava a cada pas els seus col·legues burgesos amb la còlera del soviat. I en els casos, prou freqüents, que els líders del Comitè Executiu dissentien de Kerenski, els espantava amb la més terrible de les catàstrofes: la dimissió dels liberals.

Quan Kerenski deia que no volia ésser el Marat de la revolució russa, açò significava que es negava a aplicar mesures severes contra la reacció, però estava molt lluny de negar-se a usar d'aqueixos mateixos procediments contra l'"anarquia". Així sol ésser, normalment (dit siga de pas), la moral dels adversaris de la violència en política: la rebutgen quan es tracta de modificar allò que existeix, però per a la defensa de l'ordre no es detenen davant les mesures més implacables.

En el període de la preparació de l'ofensiva al front, Kerenski esdevingué una figura particularment volguda de les classes posseïdores. Terestxenko parlava a tort i a dret de l'alta estima en què tenien els aliats "els esforços de Kerenski". El *Rietx*, l'òrgan dels cadets, que tan severament tractava els conciliadors, subratllava invariablement la seua bona disposició envers del ministre de la Guerra. El mateix Rodzianko reconeixia que "aquest jove... reneix cada dia amb redoblada força per a bé de la pàtria i de la tasca creadora". Els liberals es proposaven amb això adular Kerenski. Però, en els fons, no podien deixar de veure que treballava per ells. "...Imagineu-vos [preguntava Lenin] el que succeiria si Gutxkov donés ordre d'emprendre l'ofensiva, de llicenciar els regiments, de detenir els soldats, de prohibir els congressos, de tutejar els soldats, d'anomenar-los "covards", etc. En canvi, Kerenski pot permetre's encara aquest "luxe", mentre no es dissipe la confiança que el poble li ha atorgat, i que, certament, va dissipant-se amb una rapidesa vertiginosa..."

L'ofensiva que augmentà la reputació de Kerenski a les files de la burgesia crebantà, però, completament la seua popularitat entre el poble. El fracàs de l'ofensiva fou, en els fons, el fracàs de Kerenski en ambdós camps. Però, cosa sorprenent!: aquesta circumstància fou la que el féu, precisament, "insubstituïble". Miliukov s'expressa en els termes següents a propòsit del paper exercit per Kerenski en la formació de la segona coalició: "Era l'únic home possible", però, ai!, "no el que era necessari"... Cal dir que els polítics liberals dirigents mai havien pres a Kerenski molt seriosament. En els amplis sectors de la burgesia es feia recaure cada vegada més sobre ell la responsabilitat de tots els revessos patits. "La impaciència dels grups d'esperit patriòtic" impulsava, segons el testimoni de Miliukov, a cercar un home fort. Durant un cert temps s'indicava per a exercir aquest paper l'almirall Koltxak. L'aparició d'un home fort al timó no es concebia com a resultat de negociacions i acords. No és difícil creure-ho.

“Havien estat ja abandonades les esperances en la democràcia, en la voluntat popular, en l'Assemblea Constituent [escriu Stankievitx, referint-se al partit cadet]; les eleccions municipals havien donat als socialistes una majoria indiscutible en tot el país... I es comença a cercar convulsivament un poder que tingués com a missió no persuadir, sinó únicament manar.” Per a dir-ho amb més propietat, un poder que estrangulés la revolució.

En la biografia de Kornilov i en les seues característiques personals no és fàcil discernir-hi els trets que pogueren justificar la seua candidatura com a salvador. El general Martinov, que en temps de pau havia estat cap de Kornilov, en el servei i durant la guerra havia compartit amb ell la captivitat en un castell austríac, caracteritza al seu antic subordinat en els termes següents: “Kornilov, que es distingia per una obstinada laboriositat i una gran confiança en si mateix, era per les seues aptituds intel·lectuals un home de nivell vulgar i d'horitzó estret.” Martinov consigna en l'actiu de Kornilov dos trets: valor personal i desinterès. En un mitjà en què la gent es preocupava abans que res de la seguretat personal i robava sense pietat, aquestes qualitats saltaven a la vista. Kornilov mancava per complet de dots estratègiques, sobretot de capacitat per a apreciar en conjunt una situació determinada, en els seus elements materials i morals. “A més, no tenia talent organitzador [diu Martínov], i, pel seu caràcter impulsiu i desequilibrat, era, en general, poc apte per a les accions sistemàtiques.” Brusilov, que havia observat l'activitat del seu subordinat durant la guerra mundial, hi parlava amb un desdeny absolut: “És un mal cap d'un destacament de guerrillers, i res més...”

La llegenda oficial creada al voltant de la divisió de Kornilov es trobava dictada per la necessitat de l'opinió pública patriòtica de trobar una nota clara en el fons tenebrós dels esdeveniments. “La divisió 48 [diu Martinov] perí exclusivament a conseqüència de la desastrosa direcció... del mateix Kornilov, el qual... no sabé organitzar un moviment de retirada i, sobretot, modificava constantment les seues decisions i perdia el temps...” En l'últim moment, Kornilov deixà abandonada a la seua pròpia sort, a fi de cercar el mode d'evitar ell mateixa la captivitat, la divisió que havia menat a la ratera. No obstant això, després de quatre dies de caminar errant, el fracassat general es lliurà als austríacs, i només més tard aconseguí evadir-se.

“En tornar a Rússia, en les converses que sostingué amb els periodistes, Kornilov adornà la història de la seua evasió amb les flors de la fantasia.” No tenim per què detenir-nos en les esmenes prosaiques que introdueixen en la llegenda els testimonis assabentats. Pel que s'ha vist, a partir d'aqueix moment, apareix en Kornilov el gust per la publicitat periodística.

Abans de la revolució, Kornilov era un monàrquic obscurantista. En la captivitat, quan llegia els periòdics, deia repetidament que “penjaria amb plaer tots aqueixos Gutxkov i Miliukov”. Però, com succeeix generalment amb la gent de la seua mentalitat, les idees polítiques li interessaven únicament en la mesura que es referien a ell mateix. Després de la Revolució de Febrer, Kornilov es declarà sense dificultat republicà. “S'orientava molt malament [segons testifica el citat Martínov] en el teixit dels interessos dels distints sectors de la societat russa; no coneixia els partits ni els seus homes.” Els menxevics, els socialrevolucionaris i els bolxevics es fonien, per a ell, en una massa hostil, que impedia als comandants exercir el comandament, als fabricants dirigir la producció, als grans terratinents gaudir de les seues terres i fer els seus negocis als comerciants.

Ja el 2 de març, el Comitè de la Duma d'Estat s'aferrà al general Kornilov, i, amb la signatura de Rodzianko, insistí davant el Quarter General perquè "l'aguerrit heroi conegut de tota Rússia", fos nomenat cap suprem de les tropes de la regió militar de Petrograd. El tsar, que ja havia deixat d'ésser-ho, féu la següent acotació al telegrama de Rodzianko: "Aprovat". Així fou com tingué el seu primer general roig la capital revolucionària. En les actes del Comitè Executiu del 10 de març apareix la següent frase relativa a Kornilov: "Un general de vell encuny que vol donar cima a la revolució." En els primers dies, el general procurà fer-se agradable i executà, no sense una certa pompa, el ritual de la detenció de la tsarina: fou aquest un servei que se li tingué en compte. No obstant això, per les *Memòries* del coronel Kobilinski, nomenat per ell comandant de Tsarskoie-Selo, pot hom advertir que jugava amb dos naips. Després de presentar-li a la tsarina [conta Kobilinski], Kornilov em digué: "coronel, deixe'ns vostè sols i quede's darrere de la porta." Sortí. Als cinc minuts, Kornilov em cridà. Entrí. L'emperadriu em donà la mà... La cosa està clara: Kornilov havia recomanat al coronel com a un amic. Més endavant, ens assabentarem de les abraçades entre el tsar i el seu "carceller", Kobilinski. Com a administrador, Kornilov es portà desastrosament en el seu nou càrrec. "Els seus col·laboradors immediats en Petrograd [diu Stankievitx] es lamentaven constantment de la seua incapacitat per a treballar i dirigir les coses." No obstant això, Kornilov no estigué molt de temps en la capital. Als dies d'abril intentà, no sense intervenció de Miliukov, fer la primera sagnia a la revolució; però xocà amb la resistència del Comitè Executiu, presentà la dimissió, hom li confià el comandament d'un exèrcit i, després, el del front sudoccidental. Sense esperar la instauració legal de la pena de mort, Kornilov donà l'ordre d'afusellar els desertors i deixar els seus cadàvers en els camins, amb un rètol; amenaçà d'adoptar severes mesures contra els camperols, en el cas que violaren els drets dels propietaris agraris; formà batallons de xoc i aprofità totes les ocasions per a mostrar el puny a Petrograd. Açò rodejà immediatament el seu nom d'una aurèola als ulls dels oficials i de les classes posseïdores. Però també hi hagueren molts comissaris de Kerenski que es digueren: ja no queda una altra esperança que Kornilov. Unes quantes setmanes després, aquest general, que comptava amb la trista experiència del seu comandament al capdavant d'una divisió, fou nomenat generalíssim d'un exèrcit en descomposició, format per milions d'homes, al qual volia obligar l'*Entente* a combatre fins a la victòria completa.

Kornilov es sentí presa de vertigen. La seua ignorància política i la seua limitada mentalitat en feien un fàcil instrument dels buscadors d'aventures. Alhora que defensava les seues prerrogatives personals, aqueix "home de cor de lleó i cervell de moltó" (com caracteritzava Kornilov el general Alexeiev) es lliurava fàcilment a les influències alienes, si aquestes coincidien amb la veu de la seua ambició. Miliukov, que sent una certa inclinació per Kornilov, hi nota "una confiança infantil en aquells que saben adular-lo". L'inspirador immediat del generalíssim resultà ésser un cert Zavoiko, que ostentava el modest títol d'oficial d'ordenança i que era una figura tèrbola, procedent d'una família de grans terratinents; un especulador en petroli i un aventurer que s'imposava particularment a Kornilov per la destresa de la seua ploma; en efecte, Zavoiko tenia l'estil viu del bergant que no es deté davant res. L'oficial d'ordenança era el dictador del reclam, l'autor de la biografia "popular" de Kornilov, de les notes informatives, dels ultimàtums i, en general, dels documents per als que, segons l'expressió del general, es necessitava "un estil fort i artístic". S'uní a Zavoiko un altre buscador d'aventures, anomenat Aladlin, exdiputat de la primera Duma, que havia passat uns quants anys en l'emigració; mai es llevava de la boca la pipa anglesa, i per

açò, es considerava un especialista en problemes internacionals. Aquests dos subjectes eren la mà dreta de Kornilov, al qual posaven en contacte amb els focus de la contrarevolució. El seu flanc esquerre el cobrien Savinkov i Filonenko, els quals, alhora que alimentaven l'exagerada opinió que el general tenia de si mateix, es preocupaven que no s'inutilitzés prematurament als ulls de la democràcia. "Es dirigien a ell homes honrats i poc escrupolosos, sincers i intrigants, líders polítics, militars i aventurers [diu patèticament el general Denikin] i deien tots unànimement: "Salve'ns vostè!" "No és cosa fàcil determinar en quina proporció estaven els honrats i els poc escrupolosos. En tot cas, Kornilov es considerava seriosament cridat a "salvar el país", i, per aquest motiu, resultà un competidor directe de Kerenski.

Aquests dos rivals s'odiaven mútuament d'una manera completament sincera. "Kerenski [diu Martinov] adoptava un to altiu en les seues relacions amb el vell general. El modest Alexeiev i el diplomàtic Brusilov es deixaven maltractar; però aquesta tàctica no era aplicable a l'orgullós i susceptible Kornilov, el qual... mirava, al seu torn, amb menyspreu l'advocat Kerenski." El més feble dels dos estava disposat a cedir i feia serioses concessions. En tot cas, a finals de juliol, Kornilov deia a Denikin que als cercles governamentals se li proposava que entrés a formar part del ministeri. "Però, no, no acceptaré! Aqueixos senyors estan massa lligats als soviets... El que jo els dic és el següent: doneu-me el poder, i portaré la lluita fins al final."

A Kerenski, el terreny li vacil·lava sota els peus, com un pantà de torba. La sortida la cercava, com sempre, en les improvisacions verbals, reunir, proclamar, declarar. L'èxit personal del 21 de juliol, quan s'elevà per damunt dels bàndols contrincants de la democràcia i de la burgesia, en qualitat insubstituïble, donà a Kerenski la idea de la "Conferència Nacional" a Moscou. El que havia passat a portes tancades al Palau d'Hivern, havia d'ésser traslladat a l'escena pública. Que el país mateix veja amb els seus propis ulls que tot s'enfonsarà, si Kerenski no pren en les seues mans les regnes i el fuet!

S'invità a participar en la Conferència Nacional, segons la llista oficial, els "delegats de les organitzacions polítiques, socials, democràtiques, nacionals, comercials, industrials i cooperatives; els dirigents dels òrgans de la democràcia, els representants superiors de l'exèrcit, de les institucions científiques, de les universitats, els diputats de les quatre Dumes". El nombre de participants havia d'ésser, segons els projectes, de 1.500, però es reuniren prop de 2.500, amb la particularitat que aquesta ampliació s'efectuà enterament en interès de l'ala dreta. L'òrgan dels socialrevolucionaris en la premsa de Moscou, deia en to de reprotxe al seu govern: "Hi haurà 150 representants del treball, enfront de 100 de la classe comercial industrial. Contra 100 diputats camperols, s'invita a 100 representants dels grans terratinents. Contra 100 delegats del soviets, hi haurà 300 membres de la Duma ..." El periòdic del partit de Kerenski expressava el dubte que semblant assemblea pogués donar al govern "el punt de suport que cerca".

Els conciliadors hi acudiren de mala gana: cal fer una temptativa honrosa per a arribar a un acord, es deien els uns als altres. Però, quina actitud adoptar envers els bolxevics? S'havia d'impedir a tota costa que s'immisciren en el diàleg de la democràcia amb les classes posseïdores. El Comitè Executiu publicà una resolució especial, privant del dret de fer cap manifestació a les fraccions dels partits, sense el consentiment de la Mesa. Els bolxevics decidiren llegir una declaració en nom del partit i retirar-se de la conferència. La Mesa, que seguia gelosament tots els seus moviments, exigí que

renunciaren al seu criminal propòsit. Llavors els bolxevics tornaren, sense vacil·lar, les seues targetes d'entrada. Preparaven una resposta més imponent: tenia la paraula el Moscou proletari.

Quasi des dels primers dies de la revolució, els partidaris de l'ordre oposaven, en cada ocasió que es presentava, el país tranquil al Petrograd turbulent. La convocatòria de l'Assemblea Constituent a Moscou era una de les divises de la burgesia. El "marxista" nacional liberal Petrosov maleïa Petrograd, que s'imaginava ésser "un nou París". Com si els girondins no haguessen amenaçat amb el rellamp i amb el tro el vell París, ni li haguessen proposat reduir el seu paper a 1/83! Un menxevic de províncies deia al juny al congrés dels soviets: "Qualsevol Novotxerkask reflecteix molt més fidelment les condicions de la vida en tota Rússia que no Petrograd." En realitat, els conciliadors, el mateix que la burgesia, cercaven un punt de suport, no en el vertader estat d'esperit del "país", sinó en la il·lusió consoladora que s'havien creat ells mateixos. Ara, quan s'anava a prendre el pols polític a Moscou, als organitzadors de la conferència els esperava un cruel desengany.

Les assemblees contrarevolucionàries que se succeïren en els primers dies d'agost, començant pel congrés dels grans terratinents i acabant pel Concili eclesiàstic, no sols mobilitzaren els cercles posseïdors de Moscou, sinó que posaren també en peu els obrers i soldats. Les amenaces de Riabustxinski, les exhortacions de Rodzianko, la confraternització dels cadets amb els generals cosacs, tot això es produïa a la vista de les masses de Moscou, tot això era utilitzat pels agitadors bolxevics, seguint les empremtes fresques de les informacions periodístiques. El perill de la contrarevolució prenia aquesta vegada formes tangibles, personals fins i tot. Una onada d'indignació recorregué fàbriques i tallers. "Si els soviets són impotents [deia el periòdic dels bolxevics de Moscou], el proletariat ha d'estretir els seus rengles entorn de les seues organitzacions vitals." Es posaven en primer lloc els sindicats, que es trobaven ja majoritàriament dirigits pels bolxevics. L'estat d'ànim a les fàbriques era tan hostil a la Conferència Nacional, que la idea de vaga general, propugnada des de baix, fou acceptada gairebé sense resistència en l'assemblea dels representants de totes les cèl·lules de l'organització moscovita dels bolxevics. Els sindicats recolliren la iniciativa. El soviet de Moscou es pronuncià contra la vaga, per 364 vots contra 304. Però com que en les reunions de fracció els obrers menxevics i socialrevolucionaris votaren a favor de la vaga i no feren una altra cosa que sotmetre's a la disciplina de partit, la decisió del soviet, la renovació de la qual no s'havia efectuat des de feia molt de temps, i que a més havia estat presa contra la voluntat de la seua majoria real, no podia contenir els obrers de Moscou. Una assemblea dels comitès de 41 sindicats decidí invitar els obrers a una vaga de protesta de vint-i-quatre hores. Els soviets de barri es posaren majoritàriament al costat del partit i dels sindicats. Les fàbriques exigiren immediatament la renovació del soviet, el qual, no sols es trobava resagat respecte de les masses, sinó que adoptava una actitud francament antagònica a la d'aquestes últimes. En el soviet del barri de Zamoskvoriétxie, reunit amb els comitès de fàbrica, la demanda que foren substituïts per altres els diputats que havien obrat "contra la voluntat de la classe obrera", recollí 175 vots contra 4 i 19 abstencions.

No obstant això, la nit que precedí a la vaga, fou una nit d'inquietud per als bolxevics de Moscou. El país seguia el mateix camí que Petrograd, però amb retard. La manifestació de juliol havia fracassat a Moscou: la majoria, no sols de la guarnició, sinó també dels obrers, no s'havia atrevit a sortir al carrer, contra el parer del soviet. Què succeiria ara?

El matí portà la resposta. L'oposició dels conciliadors no impedí que la vaga fos una poderosa manifestació d'hostilitat a la coalició i al govern. Dos dies abans, el periòdic dels industrials de Moscou deia amb tot aplom: "Que el govern de Petrograd vinga aviat a Moscou, que senta la veu dels santuaris, de les campanes de les sagrades torres del Kremlin." Avui, la veu dels santuaris ha quedat sufocada per la calma anunciadora de la tempestat.

Piatnitski, membre del comitè moscovita dels bolxevics, escrivia més tard: "La vaga fou quelcom magnífic. No hi havia llum ni tramvies, no treballaven les fàbriques, ni els tallers i dipòsits ferroviaris. Fins als cambrers dels restaurants foren a la vaga." Miliukov hi afegí una nota de color a aquest quadro: "Els delegats a la Conferència... no pogueren prendre el tramvia ni esmorzar al restaurant." Açò els permeté, segons reconeix l'historiador liberal, apreciar millor la força dels bolxevics, que no havien estat admesos a la Conferència. *Izvestia* del soviets de Moscou consignava d'una manera contundent la importància de la manifestació del 12 d'agost: "Malgrat la resolució dels soviets..., les masses han seguit els bolxevics." quatre-cents mil obrers foren a la vaga a Moscou i els seus voltants, responent a la crida del partit, el qual rebia colp rere colp des de feia cinc setmanes, i els cabdills del qual es refugiaven encara en la clandestinitat o es trobaven a la presó. El nou òrgan del partit en Petrograd, *El Proletari*, pogué, abans d'ésser suspès, formular la següent pregunta als conciliadors: "de Petrograd heu anat a Moscou; però de Moscou, on anireu?"

Els mateixos amos de la situació havien de fer-se aquesta mateixa pregunta. A Kiev, Kostroma, Tsaritsin, s'havien produït vagues de protesta, generals o parcials, de vint-i-quatre hores. L'agitació s'estengué per tot el país. Pertot arreu, als llocs més recòndits, els bolxevics advertien que la Conferència Nacional tenia el "caràcter evident d'un complot contrarevolucionari". A finals d'agost, el contingut d'aquesta fórmula es manifestà en tota la seua integritat als ulls del poble.

Els delegats a la Conferència, el mateix que el Moscou burgès, esperaven una acció de les masses amb armes, col·lisions, combats; unes "jornades d'agost". Però la sortida dels obrers al carrer hauria significat donar gust als Cavallers de Sant Jordi, a les bandes d'oficials, als cadets de les acadèmies militars, a alguns regiments de cavalleria que cremaven en desitjos de prendre's la revenja de la vaga. Llençar la guarnició al carrer hauria significat produir l'escissió en la mateixa i facilitar l'obra de la contrarevolució, la qual esperava amb el gallet prest. El partit no invità a sortir al carrer, i els mateixos obrers, guiats per un instint precís, evitaren el xoc. La vaga de vint-i-quatre hores era el que millor responia a la situació: era impossible ocultar-la, com s'havia fet en la Conferència amb la declaració dels bolxevics. Quan la ciutat s'enfonsà en les tenebres, tota Rússia veié la mà bolxevic en l'interruptor. No, Petrograd no estava aïllat! "A Moscou, en la humilitat i caràcter patriarcal de la qual dipositaven molts les seues esperances, els barris obrers mostraren inesperadament les dents." Així fou com definí Sukhanov la significació d'aqueix dia. La Conferència de la coalició, si bé celebrà les seues sessions amb l'absència dels bolxevics, es veié obligada a reunir-se sota el signe de la revolució proletària, mostrant les seues dents.

Els moscovites deien, bromejant, que Kerenski havia anat a Moscou per a ésser "coronat". Però l'endemà arribà del Quarter General amb el mateix fi Kornilov, el qual fou rebut per nombroses delegacions, entre elles les del Concili eclesiàstic. En arribar el tren, saltaren d'aquest a l'andana els tekintsi, amb les seues túniques roges i els sabres

desembeïnats, i formaren en dues files. Les dames, entusiasmades, llençaven flors a l'heroi, per entre els sentinelles i delegats. El cadet Roditxev acabà el seu discurs de benvinguda amb l'exclamació següent: "Salve vostè Rússia, i el poble, agraït, el coronarà!" Ressonaren exclamacions patriòtiques. Morosova, una comerciant milionària, caigué de genolls. Els oficials portaren a coll Kornilov. Alhora que el generalíssim passava revista als Cavallers de Sant Jordi, a l'Escola de Banderers, a les centúries de cosacs, formats a la plaça de l'estació, Kerenski, com a ministre de la Guerra i rival de Kornilov, passava revista a la desfilada de les tropes de la guarnició de Moscou. Des de l'estació, Kornilov, seguint el trajecte habitual dels tsars, es dirigí cap a la imatge de la Verge d'Iverskaia, on es celebrà un Tedèum en presència d'una escorta de musulmans (tekintsi), envoltats en capes gegantines. "Aquesta circumstància [diu l'oficial de cosacs Grekov] conquerí encara més a Kornilov les simpaties de tot el Moscou creient." Mentre, la contrarevolució procurava conquerir el carrer. Circulaven automòbils per la ciutat, llençant al públic copiosament la biografia de Kornilov, amb el seu retrat. Les parets estaven plenes de cartells que exhortaven el poble a ajudar l'heroi. Com a representant del poder dels posseïdors, Kornilov rebia al seu vagó a polítics, industrials i financers. Els representants dels bancs li reteren un informe sobre la situació financera del país. "de tots els membres de la Duma [diu l'octubrista Stxildovski] només fou a veure a Kornilov al seu vagó Miliukov, el qual sostingué una conversa, el contingut de la qual desconec, amb el general." Posteriorment, Miliukov ens ha referit, a propòsit d'aquesta conversa, allò que ha considerat necessari de contar.

Amb tot açò, la preparació del colp d'estat militar es trobava ja en el seu apogeu. Uns dies abans de la Conferència, Kornilov donà ordre, sota pretext de portar auxili a Riga, perquè es prepararen quatre divisions de cavalleria per a enviar-les sobre Petrograd. El regiment de cosacs d'Orenburg fou enviat pel Quarter General a Moscou "per a mantenir l'ordre"; però, per disposició de Kerenski, es quedà en el camí. En les seues declaracions davant la comissió investigadora de l'aventura de Kornilov, Kerenski digué: "Teníem notícies que, durant la Conferència de Moscou, es proclamaria la dictadura." Per tant, als dies solemnes de la unitat nacional, el ministre de la Guerra i el generalíssim de l'exèrcit es dedicaven a fer desplaçaments estratègics de forces de l'un contra l'altre. Però, en la mesura que es podia, s'observava el decor. Les relacions entre els dos camps oscil·laven entre les promeses de fidelitat, oficialment amistoses, i la guerra civil.

En Petrograd, tanmateix la continència de les masses (no havia estat debades l'experiència de juliol), des de dalt, des dels estats majors i les redaccions, es difonien, amb furiosa insistència, rumors sobre un imminent aixecament dels bolxevics. Les organitzacions petersburgeses del partit llençaren un manifest posant en guàrdia les masses contra les possibles provocacions dels enemics. Mentre, el soviets de Moscou prenia les seues mesures. Es constituí un comitè revolucionari secret, compost de sis membres, a raó de dos delegats per cada un dels partits soviètics, els bolxevics inclusivament. Es donà l'ordre secreta que els Cavallers de Sant Jordi, els oficials i cadets, no cobriren la carrera al trajecte que havia de seguir Kornilov. Als bolxevics, als que els havia estat tancat oficialment l'accés als quarters des de les Jornades de Juliol, els donava hom ara de bona gana els salconduits necessaris: sense els bolxevics, no era possible comptar amb els soldats. Mentre en l'escena pública els menxevics i els socialrevolucionaris sostenien negociacions amb la burgesia, entorn de la creació d'un poder fort contra les masses dirigides pels bolxevics, entre bastidors, aqueixos mateixos menxevics i socialrevolucionaris preparaven les masses, junt amb els bolxevics, que no

havien estat admesos per ells en la Conferència, per a la lluita contra el complot de la burgesia. Els conciliadors que, no més lluny que en vigílies, s'oposaven a la vaga demostrativa, incitaven ara els obrers i soldats a preparar-se per a la lluita. La despectiva indignació de les masses no els impedia respondre a la crida amb un esperit combatiu que espantava més que alegrava els conciliadors. Aquesta escandalosa duplicitat, que prenia el caràcter de perfídia declarada respecte dels dos bàndols, hauria estat incomprendible si els conciliadors haguessen continuat practicant conscientment la seua política: en realitat, no feien més que patir les conseqüències d'aqueixa mateixa política.

Ja feia temps que es respirava en l'ambient la proximitat de grans esdeveniments. Però, per les traces, ningú preparava el colp d'estat per als dies de la Conferència. En tot cas, ni en els documents, ni en les publicacions dels conciliadors, ni en les memòries de l'ala dreta, es confirmen els rumors a què posteriorment ha al·ludit Kerenski. De moment, no es tractava més que de la preparació. Segons Miliukov (i la seua declaració coincideix amb el desenvolupament ulterior dels esdeveniments), el mateix Kornilov havia assenyalat ja, abans de la Conferència, la data per a "donar el colp": el 27 d'agost. Aquesta data, no cal ni dir-ho, era coneguda només d'uns quants. Com ocorre sempre en aqueixos casos, els semiiniciats avançaven el dia del gran esdeveniment, i els rumors que circulaven per totes les bandes arribaven a les altures: semblava que el colp anava a descarregar-se d'un moment a un altre.

Però precisament l'estat d'agitació dels cercles i de l'oficialitat, era el que podia conduir a Moscou, si no a una temptativa de colp d'estat, sí a manifestacions contrarevolucionàries encaminades a provar les forces. Més versemblant encara era la temptativa de formar en la Conferència un centre de salvació de la pàtria, que competís amb els soviets: la premsa de la dreta en parlava obertament. Però tampoc arribaren fins ací les coses: les masses ho impediren. Si a algú se li havia acudit precipitar el moment de les accions decisives, la vaga li faria dir: no és possible agafar desprevinguda la revolució: els obrers i soldats estan alertes, cal ajornar la cosa. Fins a les processons de la Verge d'Iverskaia, projectades pels capellans i els liberals, d'acord amb Kornilov, foren suspeses.

Tan aviat com es posà de manifest que no hi havia cap perill immediat, els socialrevolucionaris i menxevics s'afanyaren a fer veure que no havia ocorregut res. Fins i tot es negaren a renovar als bolxevics els salconduits per a entrar als quarters, tot i que en aquests se seguia demanant amb insistència que hom els enviés oradors bolxevics. "El moro ha fet la seua obra", havien de dir-se amb aire astut Tseretelli, Dan i Jintxuk, que en aquell llavors era president del soviet de Moscou. Però els bolxevics no es disposaven, ni de bon tros, a exercir el paper de moro. No feien més que preparar-se per a realitzar la seua obra.

Tota societat de classe necessita una voluntat governamental única. La dualitat de poders és, per essència, un règim de crisi social: alhora que assenyala el punt àlgid a què ha arribat l'escissió al país, conté potencialment o oberta la guerra civil. Ningú volia ja el poder dual. Al contrari, tot el món anhelava el poder fort, unànime, "ferri". S'havien atorgat atribucions il·limitades al govern de Kerenski, creat al juliol. El propòsit consistia a col·locar, de mutu acord, un poder "vertader", per damunt de la democràcia i de la burgesia, que es paralitzaven mútuament. La idea d'un àrbitre dels destins que s'eleva per damunt de les distintes classes, no és una altra cosa que la idea del bonapartisme.

Si es claven simètricament dues forquetes en un tap de suro, aquest, encara que amb oscil·lacions pronunciades cap a l'un i l'altre costat, se sostindrà encara que siga sobre el cap d'un agulla de cap: aquest és el model mecànic del superàrbitre bonapartista. El grau de solidesa d'un poder tal, si es fa abstracció de les condicions internacionals, queda determinat per la consistència de l'equilibri de les classes antagòniques a l'interior del país. A mitjan maig, Trotski definí a Kerenski, en la reunió del soviat de Petersburg, com "el punt matemàtic del bonapartisme rus". La incorporeïtat d'aquesta característica mostra que no es tractava de la persona, sinó de la funció. Com sabem, a principis de juny, tots els ministres, per indicació dels seus respectius partits, presentaren la dimissió, atorgant a Kerenski la facultat de constituir un nou govern. El 21 de juliol es repetí aquest experiment d'una forma més demostrativa. Els contrincants imploraven l'auxili de Kerenski; cada un d'ells hi veia una part de si mateix; ambdós li juraven fidelitat. Trotski escrivia des de la presó: "El soviat, dirigit per uns polítics que ho temen tot, no s'atreví a assumir el poder. El partit cadet, representant de tots els grups de defensors de la propietat encara no podia assumir-lo. No quedava més recurs que cercar un gran conciliador, un intermediari, un àrbitre."

En el manifest dirigit al poble per Kerenski, aquest, parlant en primera persona, deia: "Jo, com a cap del govern..., no em considere amb dret a detenir-me davant la circumstància que les modificacions [en l'estructura del poder]... acresquen la meua responsabilitat, pel que a la direcció suprema del país es refereix." És aquesta la fraseologia sense adobs del bonapartisme. I, no obstant això, malgrat el sosteniment de la dreta i de l'esquerra, les coses no foren més enllà de la fraseologia. Per què?

Perquè el petit cors pogués aixecar-se per damunt de la jove nació burgesa, calia que la revolució hagués complert prèviament la seua missió fonamental: que es lliurés la terra als camperols i que es formés un exèrcit victoriós sobre la nova base social. En el segle XVIII, la revolució no podia anar més enllà: l'única cosa que podia fer era retrocedir. En aquest retrocés es venien a baix, no obstant això, les seues conquestes fonamentals. Però s'havia de conservar-les a tota costa. L'antagonisme, cada dia més fondo, però sense madurar encara, entre la burgesia i el proletariat, mantenia en un estat d'extrema tensió un país sacsat fins als fonaments. En aquestes condicions, es precisava un "jutge nacional". Napoleó donà al gran burgès la possibilitat de reunir grans beneficis, garantí als camperols les seues parcel·les, donà la possibilitat als fills dels camperols i als desheretats de robar en la guerra. El jutge tenia el sabre a la mà i exercia personalment la missió de l'alguatzir. El bonapartisme del primer Bonaparte estava sòlidament fonamentat.

L'aixecament de 1848 no donà ni podia donar la terra als camperols: es tractava no d'una gran revolució que venia a reemplaçar un règim amb un altre, signe d'una transformació política sobre la base del mateix règim social. Napoleó III no tenia darrere de si un exèrcit victoriós. Els dos elements principals del bonapartisme clàssic no existien, però n'hi havien d'altres condicions favorables no menys eficaces. El proletariat, que a mitjan segle havia crescut, mostrà al juny la seua força amenaçadora; no obstant això, resultà encara incapaç de prendre el poder. La burgesia temia el proletariat i la seua victòria sagnant sobre ell. El camperol propietari s'espantà de la insurrecció de juny, i volia que l'estat el protegís contra els que podien portar a terme el repartiment. Finalment, la gran prosperitat industrial que, amb petites interrupcions,

durava des de feia dues dècades, obria a la burgesia fonts d'enriquiment inaudites. Aquestes condicions resultaren suficients per al bonapartisme d'epígon.

En la política de Bismarck, que s'elevava a si mateix "per damunt de les classes", hi havia, com s'ha indicat més d'una vegada, elements indubtables de bonapartisme, encara que sota la coberta del legitimisme. La consistència del règim de Bismarck es trobava garantida pel fet que, sorgit després d'una revolució impotent, realitzava, en la seua totalitat o a mitges, un objectiu nacional tan magne com la unitat alemanya, havia portat a terme tres guerres victorioses, aportava el producte de contribucions oneroses i un poderós floriment capitalista. Amb açò hi havia prou per a desenes d'anys.

La desgràcia dels candidats russos al paper de Bonaparte no consistia, ni de bon tros, que aquells no s'assemblaren, no ja al primer Napoleó, però ni tan sols a Bismarck (la història sap servir-se dels succedanis), sinó que tenien enfront de si una gran revolució que encara no havia complert els seus fins ni exhaurit les seues forces. Al camperol, que no havia obtingut encara la terra, la burgesia l'obligava a marxar a la guerra, per a defensar la terra dels grans propietaris. La guerra no donava més que derrotes. De prosperitat industrial no podia parlar-se'n ni tan sols; lluny d'això, cada vegada era major la ruïna. Sí el proletariat retrocedia, era només per a estrènyer més les seues files. Els camperols no havien fet més que iniciar el seu últim atac contra els senyors. Les nacionalitats oprimides passaven a l'ofensiva contra el despotisme russificant. L'exèrcit, que anhelava la pau, anava apropant-se cada vegada més estretament als obrers i als seus partits. A baix es cohesionaven les forces; dalt es relaxaven. No hi havia equilibri. La revolució estava plena de vida. No té res de particular que el bonapartisme es manifestés feble.

Marx i Engels comparaven el paper del règim bonapartista en la lluita entre la burgesia i el proletariat, amb el paper de la monarquia absoluta antiga en la lluita entre els feudals i la burgesia. Els trets d'analogia són indubtables, però desapareixen precisament quan es manifesta el contingut social del poder. El paper d'àrbitre entre els elements de la vella i de la nova societat era possible, en un cert període, en quant ambdós règims d'explotació tenien necessitat de defensar-se contra els explotats. Però ja entre els feudals i els serfs camperols no podia haver-hi un intermediari "imparcial". En conciliar els interessos de la gran propietat agrària amb el jove capitalisme, l'autocràcia tsarista obrava, respecte dels camperols, no com un intermediari, sinó com un apoderat de les classes explotadores.

El bonapartisme no era tampoc un jutge arbitral entre el proletariat i la burgesia: en realitat, era el poder més concentrat de la burgesia sobre el proletariat. El Bonaparte de torn, en posar les seues botes sobre el coll de la nació, no pot deixar de portar a terme una política de protecció de la propietat, de la renda, dels beneficis. Les particularitats del règim no van més enllà dels procediments de protecció. El guàrdia no està a la porta, sinó a la teulada de la casa; però la funció és la mateixa. La independència del bonapartisme és, en un grau extraordinari, exterior, demostrativa, decorativa: el seu símbol és el mantell imperial.

Bismarck, alhora que explotava hàbilment la por del burgès envers els obrers, era invariablement en totes les seues formes polítiques i socials el representant de les classes posseïdores, a les que mai traïa. Però la pressió creixent del proletariat li

permetia, indubtablement, elevar-se per damunt dels junker i dels capitalistes, en qualitat de sòlid àrbitre burocràtic: en açò consistia la seua funció.

El règim soviètic permet una independència considerable del poder respecte al proletariat i camperols, per consegüent, també, la “mediació” entre ells, per quant els interessos dels mateixos, encara que originen fregaments i conflictes, no són, no obstant això, irreconciliables en la seua base. Però no seria fàcil trobar un àrbitre “imparcial” entre l'estat soviètic i l'estat burgès, almenys en l'esfera dels interessos fonamentals d'ambdues parts. Allò que impedeix a la Unió Soviètica adherir-se a la Societat de Nacions en la palestra internacional són les mateixes causes socials que en el marc nacional exclouen la possibilitat d'“imparcialitat” real, no decorativa, del poder en la lluita entre la burgesia i el proletariat.

El kerensquisme no tenia la força del bonapartisme, però tenia tots els seus vicis. Si s'elevava per damunt de la nació, era per a desmoralitzar-la amb la seua pròpia impotència. Si verbalment els caps de la burgesia i de la democràcia prometien “obeir” Kerenski, en la pràctica, l'àrbitre totpoderós obeïa Miliukov i, sobretot, Buchanan. Kerenski continuà la guerra imperialista, defensà la propietat dels grans terratinents contra tot atemptat, ajornà les reformes socials fins millors temps. Si el seu govern era feble, això obeïa a les mateixes causes per les quals la burgesia no podia posar en el poder els seus homes. No obstant això, malgrat tota insignificança del “govern de salvació”, el seu caràcter conservador capitalista creixia, paral·lelament amb l'acreixement de la seua “independència”.

El fet que compregueren que el règim de Kerenski era una forma de dominació burgesa inevitable per a aquell període, no exclouïa, per part dels polítics burgesos, ni un descontent extrem envers Kerenski, ni la seua decisió d'alliberar-se'n com aviat possible. Entre les classes posseïdores no hi havia divergències, pel que es referia a la necessitat d'oposar una figura del propi medi a l'àrbitre nacional propugnat per la democràcia petit burgesa. Per què precisament Kornilov, i no un altre? El candidat a Bonaparte havia de respondre al caràcter de la burgesia russa, ressagada, divorciada del poble, decadent, inepta. En l'exèrcit, que gairebé no coneixia més que derrotes humiliants, no era fàcil trobar un general popular. Si aparegué Kornilov, fou mitjançant l'exclusió dels candidats restants, encara més inservibles.

Els conciliadors i els liberals no podien unir-se seriosament en una coalició ni coincidir en un candidat a salvador de la pàtria: li ho impedièren els fins no realitzats de la revolució. Els liberals no tenien confiança en els demòcrates. Els demòcrates no tenien confiança en els liberals. Kerenski, veritat és, obria els seus braços a la burgesia; però Kornilov donava a entendre d'una manera inequívoca que aprofitaria la primera ocasió per a retòrcer el bescoll a la democràcia. El xoc entre Kornilov i Kerenski, que es desprenia inexorablement de tots els esdeveniments precedents, era la traducció de les contradiccions del poder dual al llenguatge de l'ambició personal.

De la mateixa manera que al si del proletariat petersburgès i de la guarnició s'havia format a principis de juny un flanc impacient, descontent de la política excessivament prudent dels bolxevics, entre les classes posseïdores s'acumulà a principis d'agost una actitud d'impaciència envers la política expectativa dels dirigents cadets. Aquest estat d'ànim trobà la seua expressió, per exemple, al congrés cadet, en què ressonar veus a favor de l'enfonsament de Kerenski. La paciència política es manifestà d'una manera

més accentuada fora de les files del partit cadet, en els estats majors (on es vivia amb la por constant als soldats), en els bancs, que s'ofegaven en les onades de la inflació; a les hisendes senyorials, on les teulades cremaven sobre els caps de la noblesa. “Visca Kornilov!” esdevingué la consigna de l'esperança, de la desesperació, de la set de venjança.

Kerenski, si bé estava conforme en un tot amb el programa de Kornilov, discutia únicament els terminis: “No s'ha de fer tot d'una vegada.” Miliukov, que reconeixia la necessitat de separar-se de Kerenski, objectava als impacients: “Ara, encara és prompte.” de la mateixa manera que de l'explosió de les masses de Petrograd sorgí la semiinsurrecció de juliol, de la impaciència dels propietaris sorgí la sublevació de Kornilov, a l'agost. I de la mateixa manera que els bolxevics es veieren precisats de situar-se al terreny de la manifestació armada per a garantir el seu èxit, si era possible, i preservar-la en tot cas del desastre, els cadets es veieren obligats, amb els mateixos fins, a situar-se al terreny de la sublevació de Kornilov. En aquests límits s'observa una sorprenent simetria. Però, en el marc d'aquesta simetria, els fins, els mètodes i els resultats són completament oposats. La marxa dels esdeveniments ens mostrarà aquesta oposició en tota la seua amplitud.

LA CONFERÈNCIA NACIONAL EN MOSCOU

Si el símbol és una imatge concentrada, la revolució és la gran creadora dels símbols, ja que ens presenta tots els fets i relacions de forma concentrada. Cal assenyalar únicament que el simbolisme de la revolució és massa grandios i entra difícilment en el marc de la creació individual. Per això és tan pobre la reproducció artística dels més grans drames de la humanitat.

La Conferència Nacional de Moscou fracassà, com fàcilment es podia preveure, sense haver creat ni resultat. En canvi, li ha deixat a l'historiador una empremta inapreciable, encara que negativa, de la revolució, en la que la llum apareix com a ombra, la debilitat com a força, l'avidesa com a desinterès, la perfídia com a valor suprem. El partit més poderós de la revolució, aqueix mateix partit que deu setmanes després havia d'assumir el poder, quedà fora de la Conferència, com quelcom que no mereixia cap atenció. En canvi, fou acceptat un “partit del socialisme evolutiu” que ningú coneixia. Kerenski es presentà com l'encarnació de la força i de la voluntat. De la coalició, que havia donat ja tot allò que podia donar de si en el passat, se'n parlava com d'un mitjà de salvació per al futur. Kornilov, odiat per milions de soldats, fou saludat com el cap estimat de l'exèrcit i del poble. Els monàrquics i els “centúries negres” es desferen en manifestacions d'amor vers l'Assemblea Constituent. Diria hom que tots aquells que estaven cridats a desaparèixer en breu de l'escena política, s'havien posat d'acord per a exercir per última vegada els seus millors papers. Amb totes les seues forces s'afanyaven a dir: heus aquí allò que voldríem ésser, allò que podríem ésser si hom no ens destorbés. Però els destorbaven els obrers, els soldats, els camperols, les nacionalitats oprimides. Dotzenes de milions de “esclaus en rebel·lia” no els deixaven manifestar la seua fidelitat a la revolució. A Moscou, on havien cercat un refugi, la vaga els xafava els talons. Perseguits per la “ignorància” i la “demagògia”, els 2.500 homes que omplien el teatre es prometien mútuament en silenci no destruir la il·lusion escènica. De la vaga no en parlava ningú. Tothom procurava no anomenar els bolxevics. Només Plekhanov al·ludí de passada al “trist record de Lenin”, com si es tractés d'un adversari

definitivament liquidat. El clixé negatiu fou, doncs, mantingut fins al final: al regne de les ombres d'ultratomba que es presentaven com les "forces vives del país", l'autèntic cabdill popular no podia aparèixer més que com un difunt polític.

"La brillant sala d'espectacles [diu Sukhanov] es dividia en dos sectors ben delimitats: a la dreta estava la burgesia, a l'esquerra la democràcia. A la dreta, a les platees i a les llotges, s'hi veien no pocs uniformes de generals; a l'esquerra, uniformes de sotsocial i graus inferiors. Enfront de l'escenari, a la llotja de l'exterior, estaven els representants diplomàtics de les potències aliades i amigues... El nostre grup d'extrema esquerra ocupava un petit racó en una platea." L'extrema esquerra, com a resultat de l'absència dels bolxevics, aparegué representada pels amics de Martov.

A les quatre féu la seua aparició en escena Kerenski, acompanyat de dos joves oficials, un de l'exèrcit i un altre de la flota, que romangueren en peu tot el temps que durà la sessió, com a encarnació viva de la força del poder revolucionari, a l'esquena del president, com si hom els hi hagués clavats. Per tal de no ferir la susceptibilitat dels elements de la dreta amb el nom de la República (així s'havia convingut per endavant), Kerenski saludà els "representants de la terra russa" en nom del govern de l'"estat rus". "Sota la influència dels últims dies [diu l'historiador liberal], el to fonamental del discurs, en compte d'ésser el de la dignitat i de la confiança... fou la d'una por mal dissimulat que hom hauria dit que l'orador tendia a ofegar amb tonants paraules d'amenaça." Kerenski, sense anomenar directament els bolxevics, començà, no obstant això, amb paraules d'intimidació dirigides als mateixos: tota nova temptativa d'atemptat al poder "serà sufocada amb el ferro i la sang". Les dues ales de la Conferència es fongueren en una ovació estrepitosa. Seguí després una amenaça a Kornilov, que no havia arribat encara: "Siguen els que siguen els ultimàtums que em presente, sabré sotmetre la seua voluntat al poder suprem i a mi, el seu cap." Aquesta amenaça provocà també aplaudiments entusiastes, però ja únicament a l'ala esquerra de la conferència. Kerenski parla sense treva de si mateix com "cap suprem", perquè té necessitat de recordar-ho. "Jo, el vostre ministre de la Guerra i el vostre cap suprem, vos dic a vosaltres, als que heu vingut del front... que en l'exèrcit no hi ha voluntat ni poder superiors a la voluntat i el poder del Govern Provisional." La democràcia acull amb entusiasme aquests trets fets amb pólvora sola, creient que d'aquesta manera no es veurà en la necessitat de recórrer al plom.

"Totes les millors forces del poble i de l'exèrcit [afirma el cap del govern] associaven la victòria de la Revolució Russa a la nostra victòria al front. Però les nostres esperances foren aixafades, la nostra fe ha estat escarnida." Tal és el balanç líric de l'ofensiva de juny. Ell, Kerenski, està disposat, de totes maneres, a combatre fins a assolir la victòria. Respecte al perill d'una pau en perjudici dels interessos de Rússia (camí assenyalat per la proposició de pau del Papa, del 4 d'agost), Kerenski elogia la noble fidelitat dels aliats. "Jo, en nom del gran poble rus, no dic més que una cosa: que no esperàvem ni podíem esperar una altra actitud." L'ovació tributada a la llotja dels diplomàtics aliats fa que es pose en peu tot el món, excepte alguns internacionalistes i els pocs bolxevics presents en la conferència com a representants dels sindicats. De la llotja dels oficials surt un crit: "Martov, aixecat!" Martov, dit siga en honor seu, tingué la suficient fermesa per a no posar-se de genolls davant el desinterès de l'*Entente*.

Als pobles oprimits de Rússia, que aspiraven a donar un nou curs als seus destins, els dirigí Kerenski algunes reflexions morals, entreviats d'amenaques: "nosaltres, que

sofríem i patíem en les cadenes de l'autocràcia tsarista [deia, atribuint-se cadenes alienes], no hem estalviat la nostra sang a fi de la felicitat de tots els pobles.” A les nacionalitats oprimides se'ls recomanava que, per gratitud, suportaren un règim caracteritzat per la manca de tot dret.

On està la sortida?... “Sentiu l'ardor als vostres pits? [...] Sentiu en vosaltres la força i la voluntat que vos impulsen a l'ordre, als sacrificis i al treball? Donareu ací l'espectacle d'una gran força nacional estretament unida?” Aquestes paraules es pronunciaven el dia de la vaga de protesta de Moscou, en les hores en què avançava enigmàticament la cavalleria de Kornilov. “Perdrem la vida, però salvarem el país.” El govern de la revolució no podia oferir res més al poble.

“Molts representants de províncies [diu Miliukov] veien a Kerenski per primera vegada, i se n'anaren en part decebuts i en part indignats. Davant ells es trobava un jove de rostre pàl·lid i fatigat en una “posa” d'actor [...] Diria hom que aqueix home volia intimidar algú i produir una impressió de força i poder a l'estil antic. En realitat, no provocava més que llàstima.”

Les intervencions dels altres membres del govern palesaren no tant la seua inconsistència personal, com la fallida del sistema de conciliació. La gran idea que el ministre de la Governació, Avksentiev, sotmeté al judici del país fou la creació d'un cos de comissaris mòbils. El ministre de la Indústria exhortà els patrons a què s'acontentaren amb beneficis modestos. El ministre d'Hisenda prometé la rebaixa de les contribucions directes de les classes posseïdores i l'augment dels impostos indirectes. L'ala dreta cometé la imprudència de cobrir aquestes paraules amb sorollosos aplaudiments, en els que observà Tseretelli, no sense timidesa, una manca d'esperit de sacrifici. Al ministre d'Agricultura, Txernov, se li havia donat l'ordre de servir silenci, a fi de no excitar els aliats de la dreta amb l'espectre de l'expropiació de la terra. En interès de la unitat nacional, hom decidí fingir que la qüestió agrària no existia. Els conciliadors no hi oposaren cap obstacle. La vertadera veu del camperol no ressonà a la tribuna. No obstant això, precisament en aquelles setmanes d'agost, el moviment agrari s'estenia per tot el país per a transformar-se, a la tardor, en una guerra camperola irresistible.

Després d'un dia de treva, destinat a inspeccionar i mobilitzar les forces dels dos bàndols, la sessió del 14 s'obrí en una atmosfera d'extrema tensió. En aparèixer Kornilov a la llotja, la dreta de la Conferència li tributa una clamorosa acollida. L'esquerra roman asseguda gairebé en la seua totalitat. De la llotja dels oficials sorgeixen crits de: “Aixequeu-vos!”, mesclats amb insults grollers.

En aparèixer el govern, l'esquerra tributa a Kerenski una perllongada ovació, en la qual, com testimonia Miliukov, “aquesta vegada no participa, d'una manera igualment demostrativa, la dreta, que roman asseguda”. En aquestes tempestats d'aplaudiments, que s'encreuaven hostilment, es pressentien les pròximes conteses de la guerra civil. Mentre, seguien a l'estrada, davall el nom de govern, els representants dels dos bàndols de la sala, i el president, que cautelosament havia pres mesures militars contra el generalíssim, no s'oblidà de presentar aquest darrer com l'encarnació de la “unitat del poble rus”. Fidel al paper que s'havia assignat, Kerenski exclamà: “Vos propose a tots que saludeu, en la persona del generalíssim en cap ací present, l'exèrcit que ha perit valerosament per la pàtria i la llibertat.” En la primera sessió s'havia dit respecte

d'aqueix mateix exèrcit: “Les nostres esperances foren aixafades, la nostra fe ha estat escarnida.” Però era igual, s'havia trobat la frase arenera: la sala es posa dempeu i aplaudeix sorollosament Kornilov i Kerenski... Una vegada més s'havia salvat la unitat de la nació.

Les classes dominants, esgotades per una situació històrica que les empentava cap a un atzucac, decidiren recórrer a la mascarada històrica. Pel que s'ha vist s'imaginaven que, si es presentaven una vegada més davant el poble amb una màscara, serien més imponents i vigoroses. Com a experts de la consciència nacional, hom féu aparèixer en escena els representants de les quatre Dumes. Les dissensions internes, abans tan agudes, desapareixien; tots els partits de la burgesia s'unien sense dificultat a base del “programa aliè a partits i classes” elaborat pels homes públics que uns dies abans havien enviat un telegrama de salutació a Kornilov. En nom de la primera Duma (1906!), el cadet Nabokov refusà “la idea mateixa de la possibilitat d'una pau separada”. Açò no impedí al polític liberal relatar en les seues *Memòries* que ell, el mateix que molts dirigents cadets, veia en el pau separada l'únic camí de salvació. De la mateixa manera, els representants de les altres Dumes tsaristes exigiren, abans que res de la revolució, un tribut de sang.

“Té vostè la paraula, general!” La Conferència arriba al moment crític. ¿Què dirà el generalíssim en cap, a qui ha intentat Kerenski persuadir amb insistència, però inútilment, que es limite a donar una idea de la situació militar? Heus aquí com relata l'escena Miliukov, testimoni presencial: “La figura baixa, però forta, d'un home de fisonomia calmuca, ulls petits, negres i penetrants, en què brillaven espurnes de malignitat, aparegué en l'escena. Els aplaudiments fan estremir la sala, tot el món es posa en peu, excepte... els soldats.” Als delegats que romanen asseguts els dirigeixen des de la dreta crits d'indignació, barrejats amb insults: “Bergants!... Aixequen-vos!” Dels bancs dels delegats que no s'han aixecat sorgeix un crit: “Esclaus!” La cridòria esdevé tempestat, Kerenski demana que s'escolte tranquil·lament el “primer soldat del Govern Provisional”.

Kornilov, amb veu dura, aspra i imperiosa, com correspon a un general que es disposa a salvar el país, llegí un discurs escrit per a ell per l'aventurer Zavoiko, sota el dictat de l'aventurer Filonenko. El discurs, pel programa que propugnava, era molt més moderat que el propòsit a què servia d'introducció. Kornilov no s'encobria de presentar l'estat de l'exèrcit i la situació del front amb els colors més ombrívols, amb la intenció evident d'espantar. Constituïa el punt central del discurs el pronòstic respecte a les operacions militars: “...L'enemic crida ja a les portes de Riga, i si la inconsistència del nostre exèrcit no ens dóna la possibilitat de mantenir-nos a la vora del golf de Riga, quedarà obert el camí de Petrograd.” En arribar ací, Kornilov assesta un colp al govern, sense compliments: “Si aquest exèrcit s'ha vist convertit en una turba que ha perdut el cap i no pensa més que en salvar la pell, ha estat gràcies a una sèrie de mesures legislatives adoptades després de la revolució per gent estranya a l'esperit i a la mentalitat de l'exèrcit.” La cosa és clara: no hi ha salvació per a Riga, i el generalíssim en parla obertament, en to de repte, davant tothom, com invitant els alemanys a prendre la ciutat indefensa. I Petrograd? La idea de Kornilov és aquesta: si se'm dóna la possibilitat de realitzar el meu programa, és possible que Petrograd se salve; però afanyeu-vos! El periòdic dels bolxevics a Moscou deia: “Què és açò, una advertència, o una amenaça? La derrota de Tarnopol ha fet generalíssim Kornilov. La rendició de Riga pot fer-lo

dictador.” Aquesta idea responia als propòsits dels conjurats molt més del que pogueren suposar els bolxevics més suspicajos.

El Concili eclesiàstic, que participà en la pomposa recepció de Kornilov, envia en auxili del generalíssim un dels seus membres més reaccionaris, l'arquebisbe Plató: “Se vos acaba de traçar el quadro desolador que ofereix l'exèrcit [deia aquest representant de les forces vives]. Però jo he vingut per a dir a Rússia des d'aquest lloc: no t'inquietes, benvolguda, no temes, adorada... Si cal un miracle per a salvar Rússia, Déu el farà, si l'Església ho implora...” Els senyors de l'Església Ortodoxa preferien, per tal de guardar els seus béns, tirar mà dels cosacs. La medul·la del discurs no consistia, no obstant això, en açò. L'arquebisbe es lamentava que en els discursos del govern “no aparegués ni una sola vegada el nom de Déu”, ni tan sols per a menystenir-lo. De la mateixa manera que Kornilov acusava el govern de la revolució de desmoralitzar l'exèrcit, Plató acusava d'impietat criminal “els que es troben actualment al capdavant del nostre devot poble”. Aqueixos eclesiàstics que s'havien posat de genolls davant Rasputin, s'atrevien ara a acusar públicament el govern de la revolució.

El general Kaledin, el nom del qual sonava insistentment en aquell període com el d'una de les figures més sòlides del partit militar, llegí una declaració en nom de la dotzena divisió cosaca. Kaledin, que, segons un dels seus panegiristes, “no desitjava ni sabia adular la multitud [...] se separà a causa d'això del general Brusílov i fou destituït del comandament de l'exèrcit com a home que no responia a l'esperit dels temps”. Aqueix general de cosacs, que tornà al Don a principis de maig, no trigà a ésser elegit ataman de les forces d'aquella regió. Com a cap de les tropes cosaques més velles i fortes, se li havia encarregat de presentar el programa dels sectors cosacs privilegiats. La declaració, després de rebutjar la sospita de contrarevolució, recordava poc amablement als ministres socialistes que aquests, en el moment de perill, havien sol·licitat l'ajuda dels cosacs contra els bolxevics. L'ombrívol general conquerí inesperadament el cor dels demòcrates en pronunciar emfàticament la paraula que Kerenski no s'atrevia a proferir en veu alta: república. La majoria de la sala, i molt particularment el ministre Txernov, aplaudí el general cosac, el qual exigia seriosament de la República allò que no havia pogut donar ja l'autocràcia. Napoleó havia predit que Europa seria cosaca o republicana. Kaledin es mostrava conforme de veure a Rússia republicana, a condició que no deixés d'ésser cosaca. En llegir les paraules: “en el govern no ha d'haver-hi lloc per als derrotistes”, el desagraït general es girà insolentment devers el desventurat Txernov. La ressenya d'un periòdic liberal assenyala: “Totes les mirades es fixen en Txernov, inclinat sobre la taula.” Kaledin, que no estava lligat per una situació oficial, desenrotllà fins al final el programa militar de la reacció: suprimir els comitès, restablir el poder dels caps, posar en igualtat de condicions l'interior i el front, revisar els drets dels soldats (és a dir, reduir-los a res). Els aplaudiments de la dreta es fongueren amb les protestes i fins i tot els xiulits de l'esquerra. “L'Assemblea Constituent ha d'ésser convocada a Moscou perquè pugui portar a terme “una tasca tranquil·la i sistemàtica”.” El discurs, preparat abans de la Conferència, fou llegit per Kaledin l'endemà de la vaga general, quan la frase relativa a la “tasca tranquil·la” a Moscou semblava una burla. La intervenció del republicà cosac elevà la temperatura de la sala fins a l'ebullició, i incità Kerenski a fer mostres d'autoritat: “En aquesta assemblea ningú pot dirigir-se al govern amb exigències.” Però llavors, per què havia estat convocada la Conferència? El popular “centúria negra” Purisxkievitx cridà des del seu banc: “Exercim el paper de comparses del govern!” Dos mesos abans, aqueix obscurantista encara no s'atrevia a aixecar el cap.

La declaració oficial de la democràcia, interminable document que intentava donar resposta a totes les qüestions sense respondre'n a cap, fou llegida pel president del Comitè Executiu Central, Txéidse, acollit amb calorosos aplaudiments per l'esquerra. Les aclamacions de "Visca el cap de la revolució russa!" havien d'immutar aquest modest caucasià, que se sentia qualsevol cosa abans que cap. Com per a justificar-se, la democràcia declarava que "no aspirava al poder, no desitjava exercir cap monopoli i que estava disposada a sostenir tot govern que fos capaç de salvaguardar els interessos del país i de la revolució". Però no es podien suprimir els soviets, perquè només ells havien salvat el país de l'anarquia. No es podien suprimir els comitès de l'exèrcit, perquè eren els únics capaços d'assegurar la continuació de la guerra. Les classes privilegiades havien de fer alguna concessió en interès de la causa comuna. No obstant això, els interessos dels grans terratinents havien d'ésser protegits contra els actes d'expropiació espontània. La solució del problema de les nacionalitats havia d'ésser ajornada fins a l'Assemblea Constituent. No obstant això, calia portar a terme les reformes més inajornables. La declaració no deia ni una paraula sobre la política activa de pau. En general, el document semblava destinat a provocar la indignació de les masses sense donar satisfacció a la burgesia.

En un discurs evasiu i gris, el representant del Comitè Executiu Camperol féu una al·lusió a la consigna *terra i llibertat*, per la que "han perit els nostres millors combatents". La ressenya de la premsa de Moscou assenyala un episodi que no figura en la ressenya taquigràfica oficial: "Tota la sala s'aixeca i tributa una sorollosa ovació als presos de Schlüsselburg, asseguts en un llotja." Sorprenent carassa de la revolució! "Tota la sala" rendeix homenatge als empresidaris polítics que la monarquia d'Alexeiev, Kornilov, Kaledin, l'arquebisbe Plató, Rodzianko, Gutxkov i, en els fons, Miliukov, no havia tingut temps d'estrangular a la seua presó. Els botxins o els seus còmplices es volen adornar amb l'aurèola del martiri de les seues pròpies víctimes.

Quinze anys abans, els caps de la dreta presents a la sala havien celebrat el segon centenari de la conquesta de la fortalesa de Schlüsselburg per Pere I. *Iskra*, periòdic de l'ala revolucionària de la socialdemocràcia, escrivia en aquells dies: "Quanta indignació despertarà als pits aquesta festa patriòtica a l'illa maldita on foren executats Minakov, Mitxkin, Rogadtxov, Stromberg, Ulianov, Gueneralov, Osiparov, Andriutxin i Txeviriov; davant aqueixes tombes de pedra en què Klimenko es penjà, Gratxevski s'arruixà amb petroli i després calà foc al seu propi cos; on Sofia Ginsburg se suicidà amb unes tisores en el es clavà al cor: davall aqueixos murs en què Sxedrin, Iuvatxov, Konasxievitx, Pokhinotov, Ignati-Ivanov, Arontxik i Tikhonovitx se sumiren a la nit ombrívola de la bogeria i dotzenes d'altres periren a conseqüència de l'escorbut i de la tisi! Lliureu-vos a les bacanals patriotes, perquè avui encara sou els senyors de Schlüsselburg!" L'epígraf d'*Iskra* eren les paraules d'una lletra dels presidaris desembristes a Pusxkin: "de l'espurna sorgirà la flama." La flama sorgí, i reduí a cendres la monarquia i el seu presidi de Schlüsselburg. I heus aquí que avui, a la sala de la Conferència Nacional, els carcellers d'ahir tributen una ovació a les víctimes arrencades a les seues urpes per la revolució. Però així i tot, el més paradoxal era el fet que carcellers i detinguts es fongueren efectivament en un sentiment d'odi comú envers els bolxevics, Lenin (exinspirador de *Iskra*), Trotski (autor de les línies esmentades més amunt) els obrers revoltosos i els soldats insubmisos que omplien les presons de la República.

El nacional liberal Gutxkov, president de la tercera Duma, que en un altre temps no havia acceptat els diputats d'esquerra en la Comissió de Defensa, i que per aquest motiu fou nomenat pels conciliadors primer ministre de la Guerra de la revolució, pronuncià el discurs més interessant, en què, no obstant això, la ironia lluitava en va amb la desesperació: “Però per què..., per què [deia al·ludint a unes paraules de Kerenski] els representants del poder s’han dirigit a nosaltres preses d’una “inquietud”, d’un “terror” mortals, amb crits dolorosos, histèrics, de desesperació, i per què aqueixa inquietud, aqueixos crits, troben així mateix en el nostre esperit el mateix dolor ardent, la mateixa angoixa de l’agonia?” En nom dels que abans dominaven, manaven, perdonaven i castigaven, aquest aplomat comerciant moscovita confessava públicament l’angoixa mortal que l’esglaiava. “Aquest poder [deia] és una ombra de poder.” Gutxkov tenia raó: però tampoc ell, antic camarada de Stolipin, era més que la seua pròpia ombra.

Precisament el mateix dia en què s’inaugurà la Conferència, es publicà en el periòdic de Gorki un article en què es parlava dels grans beneficis que havia produït a Rodzianko el subministrament d’accessoris inservibles per als fusells. Aquesta revelació inoportuna, formulada per Karakhan, futur diplomàtic soviètic, a qui llavors ningú coneixia encara, no impedí que el camaralenc pronunciés dignament en la Conferència un discurs en defensa del programa patriòtic dels que negociaven amb els aprovisionaments de guerra. Tot el mal provenia de què el Govern Provisional no hagués obrat d’acord amb la Duma, “única representació completament, legítimament i real popular”. Açò semblà ja excessiu. En els bancs de l’esquerra, els delegats reien. Ressonaren crits de: “3 de juny!” En un altre temps, aquesta data [3 de juny de 1907, dia en què fou aixafada la constitució que havia estat atorgada] cremava, com l’estigma del presidiari, en el front de la monarquia i dels partits que la sostenien. Ara es convertia en un record pàl·lid. I el mateix Rodzianko, corpulent i imponent, que tronava amb la seua veu de baix a la tribuna, semblava més bé un monument viu del passat que no una figura política.

El govern oposa als atacs de l’interior els estímuls de l’exterior, arribats amb la major oportunitat. Kerenski dóna lectura a un telegrama de salutació del president dels Estats Units, Wilson, en què es promet “el suport moral i material al govern de Rússia per a l’èxit de la causa que uneix ambdós pobles i amb la qual cosa no persegueixen cap finalitat egoïsta”. Els nous aplaudiments davant la llotja diplomàtica no poden sufocar la inquietud que el telegrama de Washington suscita en la dreta; l’elogi al desinterès significava d’una manera massa evident per als imperialistes russos la recepta d’una dieta de fam.

En nom de la democràcia conciliadora, Tseretelli, el seu cap reconegut, defensà els soviets i els comitès de l’exèrcit en la forma en què es defensa per honor una causa perduda per endavant. “No pot retirar-se la bastida quan no s’ha acabat encara l’edifici de la Rússia revolucionària lliure.” Després de la revolució, “les masses populars, en els fons, no tenien confiança en ningú més que en si mateixes”: només els esforços dels soviets conciliadors donaren a les classes posseïdores la possibilitat de mantenir-se en la superfície, encara que no fos més que en els primers moments i sense el confort habitual. Tseretelli assenyalava com un mèrit particular dels soviets haver-hi “cedit al govern de coalició totes les funcions estatals”; potser aquest sacrifici “fou arrabassat a la democràcia per la força”? L’orador semblava el comandant d’una fortalesa que es vanta públicament d’haver lliurat sense combat la posició que se li havia confiat... I als dies de juliol, “qui féu una muralla del seu pit, defensant el país contra l’anarquia?” de la dreta

sorgí una veu: “Els cosacs i els junker!” Aquestes paraules esclataren com un fuetada dins el torrent democràtic d'estereotips. L'ala burgesa de la Conferència comprenia perfectament els serveis que havien prestat els conciliadors per a salvar-la. Però la gratitud no és un sentiment polític. La burgesia s'afanyava a treure conclusions dels serveis que li havia prestat la democràcia: acabava el capítol dels socialrevolucionaris i menxevics, i es posava a l'ordre del dia el capítol de cosacs i junker.

Tseretelli enfocà amb particular prudència el problema del poder. En el transcurs dels darrers mesos s'havien efectuat eleccions a les Dumes municipals i, en part, als zemstvos, a base del sufragi universal. I què n'havia resultat? En la Conferència Nacional, la representació dels òrgans democràtics aparegué en l'esquerra, al costat dels soviets i sota la direcció d'aqueixos mateixos partits, els socialrevolucionaris i els menxevics. Si els cadets es proposaven insistir en la seua exigència que es liquidés tota dependència del govern envers la democràcia, quina necessitat hi havia, doncs, de l'Assemblea Constituent? Tseretelli no féu més que assenyalar els contorns d'aquest raonament, perquè, d'haver-lo portat fins a les últimes conseqüències, s'hauria vist obligat a condemnar la coalició amb els cadets com quelcom que es trobava en contradicció fins i tot amb la democràcia formal. S'acusava la revolució de parlar excessivament de pau. Però ¿potser no comprenien les classes benestants que la consigna de pau era l'únic mitjà eficaç de continuar la guerra? Qui se'n feia càrrec era la burgesia; l'única cosa que volia era prendre així mateix en les seues mans aqueix mitjà junt amb el poder. Tseretelli acabà el seu discurs entonant un himne en honor de la coalició. En aquella sala escindida i que no trobava mode de sortir del compromís, els llocs comuns de la tendència conciliadora ressonaren per última vegada amb un matís d'esperança. ¿Però és que potser Tseretelli era ja també, en realitat, un poc més que el seu propi espectre?

En nom de l'ala dreta de la democràcia contestà Miliukov, representant serè i desesperançat d'unes classes a les que la història atallava el camí d'una política serena. En la seua *Història*, el cap del liberalisme refereix, de forma prou expressiva, el seu propi discurs en la Conferència Nacional. “Miliukov féu... un resum concís, basant-se en els fets, dels errors de la “democràcia revolucionària”, i traçà el balanç dels mateixos... Capitulació pel que fa a la “democratització de l'exèrcit”, acompanyada de la retirada de Gutxkov; capitulació en la qüestió de la política exterior “zimmerwaldiana”, acompanyada de la retirada del ministre d'Estat (Miliukov); capitulació davant les exigències utòpiques de la classe obrera, acompanyada de la retirada del ministre de Comerç i de la Indústria, Konovalov; capitulació davant les exigències extremes de les nacionalitats, acompanyada de la retirada dels altres cadets. La cinquena capitulació, davant les tendències expropiadores de les masses en la qüestió agrària... provocà la retirada del primer president del Govern Provisional, príncep Lvov.” Era un quadro clínic que no estava del tot mal. Pel que als remeis es refereix, Miliukov no fou més enllà de les mesures policíiques: s'havia d'estrangular els bolxevics. “Davant l'evidència dels fets [deia assenyalant els conciliadors], aquests grups més moderats s'han vist obligats a admetre que entre els bolxevics hi ha criminals i traïdors. Però fins ara no admeten que la idea fonamental que uneix aqueixos partidaris de les accions anarcosindicalistes, siga criminal.” (Aplaudiments.)

El mansíssim Txernov continuava apareixent com l'anella que unia la coalició amb la revolució. Quasi tots els oradors de l'ala dreta, Kaledin, els cadets, Maklakov i Astrov, atacaren Txernov, a qui s'havia donat prèviament ordre de callar, i a qui ningú defensà.

Niliukov, per la seua banda, recordà que el ministre d'Agricultura "havia estat personalment en Zimmerwald i en Kienthal, on presentà les resolucions més violentes". Era aquest un tret precís: abans d'ésser ministre de la Guerra imperialista, Txernov havia posat la seua signatura al peu d'alguns documents de l'esquerra de Zimmerwald, açò és, de la fracció de Lenin.

Miliukov no ocultà a la Conferència que des del principi havia estat adversari de la coalició, per considerar que seria "no més forta, sinó més feble que el govern sortit de la revolució", açò és, que el govern Gutxkov-Miliukov. I ara mateix té molta por que la composició del govern... no done garanties de seguretat a les persones i a la propietat. Però, de totes les maneres, Miliukov prometia el seu suport al govern, "voluntàriament i sense discussió". La perfídia d'aquesta generosa promesa es posa completament de manifest dues setmanes després. En el moment en què fou pronunciat, el discurs no provocà l'entusiasme de ningú, però tampoc originà protestes sorolloses. En començar i en acabar, l'orador escoltà uns quants aplaudiments, més bé freds.

En el seu segon discurs, Tseretelli es limità a persuadir, jurar, gemegar: "No veieu que tot açò es fa per vosaltres? No veieu que els soviets, els comitès, els programes democràtics, les consignes del pacifisme, tot açò vos protegeix? A qui li era més fàcil mobilitzar les tropes de l'estat revolucionari rus: al ministre de la Guerra, Gutxkov, o al ministre de la Guerra, Kerenski?" Tseretelli repetia quasi literalment les paraules de Lenin, amb la diferència que el cap dels conciliadors veia un mèrit allí on el cap de la revolució assenyalava la traïció. L'orador justifica després l'excés de tolerància envers els bolxevics: "No tinc inconvenient a dir que la revolució era inexperta en la lluita contra l'anarquia procedent de l'esquerra." (Aplaudiments sorollosos de la dreta.) Però després de "rebre les primeres lliçons" ha corregit el seu error: "S'ha aprovat ja una llei d'excepció." En aquells mateixos moments, Moscou estava dirigit secretament per un comitè compost de dos menxevics, dos socialrevolucionaris i dos bolxevics, que preservaren la ciutat del perill d'un colp d'estat per part d'aquell davant els que es comprometien els conciliadors a acabar amb els bolxevics.

La nota més característica de l'últim dia fou la intervenció del general Alexeiev, en l'autoritat del qual estava encarnada la inèpcia de l'antiga administració militar. L'excap de l'Estat Major de Nicolau II i organitzador de la derrota de l'exèrcit rus parlava, entre les desenfrenades demostracions d'aprovació de la dreta, dels agents de destrucció "en les butxaques de les quals sonaven melòdicament els marcs alemanys". Per a reconstituir l'exèrcit calia la disciplina; perquè hagués disciplina, calia l'autoritat dels caps, per a la qual cosa era necessari així mateix la disciplina. "Apliqueu a la disciplina el qualificatiu de fèrria, apliqueu-li el de conscient, anomeneu-la autèntica... La base d'aqueixa disciplina és sempre la mateixa." Per a Alexeiev, la història quedava reduïda als límits de l'ordenança. "Potser és tan difícil, senyors, sacrificar un avantatge il·lusori a l'existència d'una organització (rialles en l'esquerra) per algun temps? (rialles i crits en l'esquerra)." El general tractava de persuadir la Conferència que li lliurés una revolució desarmada, però no per sempre, no; Déu ens guarde d'això, sinó només "per algun temps". L'objecte promet tornar-lo en tota la seua integritat només acabe la guerra. Però Alexeiev coronà el seu discurs amb un aforisme que no estava de tot mal: "És necessari prendre mesures com cal, no mitges mesures." Aquestes paraules anaven dirigides a la declaració de Txeidse, al Govern Provisional, a la coalició, a tot el règim de febrer. Mesures com cal, no mitges mesures! Amb açò estaven així mateix d'acord els bolxevics.

Al general Alexeiev s'oposaren immediatament els delegats de l'oficialitat d'esquerra de Petrograd i Moscou, que defensaren "el nostre cap suprem, el ministre de la Guerra". Els succeí el tinent Kutxin, vell menxevic, orador del "grup del front en la Conferència Nacional", el qual parlà en nom d'aqueixos milions de soldats, que a penes es reconeixien en l'espill de la política conciliadora. "Tots hem llegit l'entrevista del general Lukomski en els periòdics, en la qual es diu: Si els aliats no ens ajuden, Riga es rendirà..." ¿Per què aqueix comandament suprem que dissimulava sempre els fracassos i les derrotes sentia la necessitat de recarregar la nota negra? Els crits de "És una vergonya!", proferits per l'esquerra, es dirigien a Kornilov, que el dia anterior havia desenrotllat la mateixa idea en la Conferència. Kutxin havia tocat en el viu les classes posseïdores: els elements dirigents de la burgesia, el comandament, tota la dreta representada a la sala, estaven impregnats fins a la medul·la de tendències derrotistes al terreny econòmic, polític i militar. La divisa d'aqueixos patriotes sòlids i equilibrats era: com pitjor marxen les coses, millor. Però l'orador conciliador s'afanyà a passar per alt el tema que li minava el terreny sota els seus propis peus. "No sabem si podem salvar l'exèrcit [deia Kutxin], però si no el salvem nosaltres, no el salvarà tampoc el comandament..." "El salvarà!" (crida hom des dels bancs dels oficials). Kutxin: "No! No el salvarà." (Explosió d'aplaudiments en l'esquerra.) Així es reptaven hostilment els uns als altres, comandants i comitès, sobre la solidaritat fictícia dels quals s'havia elaborat el programa del sanejament de l'exèrcit. Així s'hostilitzaven les dues meitats de la Conferència que constituïen la base en què s'assentava la "coalició honrada". Aquests xocs eren només un ressò feble, ofegat, parlamentaritzat, de les contradiccions que estremien el país.

Per tal de mantenir-se fidels a la representació bonapartista, els oradors de la dreta i de l'esquerra se succeïen per torn, equilibrant-se mútuament en la mesura del possible. Si les jerarquies del Concili ortodox recolzaven Kornilov, els preceptors del cristianisme evangèlic es posaven al costat del Govern Provisional. Dels zemstvos i de les Dumes municipals parlaren dos delegats: u, en nom de la majoria, s'adherí a la declaració de Txeidse; un altre, en nom de la minoria, a la declaració de la Duma.

Els representants de les nacionalitats oprimides protestaren l'un rere l'altre, davant el govern, del seu patriotisme, però suplicaren que no se'ls enganyés més; en províncies havien els mateixos funcionaris, les mateixes lleis, la mateixa opressió que abans. "No es pot continuar perdent el temps. El poble no pot viure exclusivament de promeses." La Rússia revolucionària ha de demostrar que és "mare i no madrastra dels pobles". Les reconvençions tímides i les exhortacions humils no trobaren quasi cap ressò de simpatia ni tan sols en l'esquerra de la sala. L'esperit de la guerra imperialista és el menys compatible amb una política nacionalista honrada.

"Fins ara, les nacionalitats del Caucas no han emprès cap acció per separat [declarà el menxevic Txenkeli, en nom de Geòrgia] ni l'emprendran d'ara en avant." La inconsistència d'aquesta promesa, acollida amb aplaudiments, no trigà a posar-se de manifest: a partir de la Revolució d'Octubre, Txenkeli es converteix en un dels caps del separatisme. No hi ha en açò, no obstant això, cap contradicció: el patriotisme de la democràcia no excedeix dels límits del règim burgès.

Mentre, apareixen en escena nous espectres, els més tràgics, del passat. Els invàlids de la guerra fan escoltar la seua veu. Tampoc ells es mostren unànimes. Els mancs, els

coixos, els cecs, tenen la seua aristocràcia i la seua plebs. Un oficial, ofès en el seu patriotisme, recolza Kornilov en nom de la “grandiosa, de la potent Associació de Cavallers de Sant Jordi i de les seues 128 seccions de tota Rússia”. (Mostres d’aprovació en la dreta.) L’associació d’invàlids de la guerra s’adhereix, per mediació del seu delegat, a la declaració de Txeidse. (Mostres d’aprovació en l’esquerra.)

El comitè executiu del sindicat de ferroviaris, recentment organitzat i que als mesos pròxims havia d’exercir, davall el nom abreujat de “Vikhel”, un paper considerable, uní la seua veu a la declaració dels conciliadors. El president del “Vikhel”, demòcrata moderat i extremadament patrioter, traçà un quadro eloqüent de les maquinacions contrarevolucionàries en els serveis de ferrocarrils; ofensiva furiosa contra els obrers, acomiadaments en massa, abolicció arbitrària de la jornada de vuit hores, etc. Les forces subterrànies, dirigides des de centres ocults, però influents, s’esforcen completament en llençar al combat els ferroviaris famolencs. No hi ha mode d’agafar l’enemic. “El contraespionatge dormisqueja i la vigilància fiscal dorm.” I aquest moderat dels moderats acaba amb una amenaça: “Si la hidra de la contrarevolució aixeca cap, l’estrangularem amb les nostres mans.”

Immediatament, un dels magnats ferroviaris formula una contraacusació: “El brollador pur de la revolució ha resultat enverinat.” Per què? “Perquè els fins idealistes de la revolució han estat substituïts per fins materials.” (Aplaudiments en la dreta.) El cadet i gran terratinent Roditxev acusa, mogut del mateix esperit, els obrers d’haver assimilat la “vergonyosa consigna de l’“enriqui-vos!””, procedent de França. Els bolxevics asseguraran prompte a la fórmula de Roditxev un èxit excepcional, encara que no el que calculava el seu orador. El professor Ozerov, home consagrat a la ciència pura, però al mateix temps, delegat dels bancs agraris, exclama: “El soldat, a les trinxeres, ha de pensar en la guerra, i no en el repartiment de les terres.” Es comprèn: la confiscació de les terres hauria significat la dels capitals bancaris; el primer de gener de 1915, els deutes de la propietat agrària ascendien a més de 3.500 milions de rubles.

En nom de la dreta parlaren representants del comandament, de les associacions industrials, de les cambres de comerç i dels bancs, de la societat de ramaders i d’altres organitzacions, que agrupaven centenars de noms coneguts. En nom de l’esquerra parlaren representants dels soviets, dels comitès de l’exèrcit, dels sindicats, dels municipis democràtics, de les cooperatives, darrere dels quals apareixien dotzenes de milions d’homes anònims. En temps normals, el predomini es trobava invariablement de part del braç més curt de la palanca. “No pot negar-se [dogmatitzava Tseretelli], sobretot en un moment com l’actual, el pes específic i la importància de qui és fort pels seus béns.” Però el que hi havia era que aqueix pes era cada vegada més... imponderable. De la mateixa manera que el pes no és una propietat inherent als distints objectes, sinó una relació entre ells, el pes social no és una propietat ingènita a la persona, sinó únicament la qualitat de classe que es veuen obligades a reconèixer-li les altres classes. Amb tot, la revolució s’apropava de ple a aquell límit en què comença el no reconeixement de les “qualitats” més fonamentals de les classes dominants. Per això anava resultant tan incòmoda la situació de la minoria notòria en el braç curt de la palanca. Els conciliadors procuraven mantenir l’equilibri amb totes les seues forces. Però eren ja impotents: les masses exercien una pressió massa irresistible sobre el braç llarg de la palanca. Amb quina prudència defensaven els seus interessos els grans agraris, banquers i industrials! D’altra banda, és que, en general, els defensaven? A penes, en rigor. Defensaven els drets de l’idealisme, els interessos de la cultura, les

prerrogatives de la futura Assemblea Constituent. El cap de la indústria pesant, Von Ditmar, acabà fins i tot el seu discurs amb un himne en honor de la “igualtat, la llibertat i la fraternitat”. On estaven els barítons metàl·lics del benefici, els baixos de la renda agrària? En l’escena apareixien només els dolçassos tenors del desinterès. Però, un minut d’atenció: “Quanta de fel i vinagre hi ha davall el xarop! En quina forma més inesperada es trenquen els trinats lírics en un falset rancorós!” El representant de la cambrà agrícola, Kapatsinski, que era amb tota l’ànima partidari de la futura reforma agrària, no s’oblida de donar les gràcies “al nostre pur Tseretelli” per la seua circular en defensa del dret contra l’anarquia. Però, i els comitès agraris? No cal oblidar que són ells els qui donen el poder directe al camperol. A aqueix “home ignorant, que ha perdut el cap pensant en què al fi se li va a lliurar la terra, a aqueix home a qui se li donen tots els drets al país”. Si, en la seua lluita amb el camperol ignorant, els grans hisendats defensen la propietat, no és per ells, no, sinó únicament per a oferir-la, per a sacrificar-la en l’altar de la llibertat.

Diria hom que el simbolisme social ha donat ja tot allò que podia donar de si. Però a Kerenski se li ocorre una felix inspiració: proposa que es concedisca la paraula a un altre grup, al “grup representant de la història russa: Bresxko-Bresxkovskaia, Kropotkin i Plekhanov”. El populisme, l’anarquisme i la socialdemocràcia russos parlen, respectivament, per la persona de la vella generació; l’anarquisme i el marxisme, per la dels seus fundadors més destacats. Kropotkin demana que s’unisca la seua veu “a la d’aquells que han exhortat el poble rus a trencar d’una vegada per sempre amb el “zimmerwaldisme”. L’apòstol de l’abolició del poder s’associa immediatament a l’ala dreta de la Conferència. La derrota significa no sols la pèrdua de grans territoris i el pagament de tributs: “Hi ha quelcom pitjor que tot açò, companys: és la psicologia del país vençut.” El vell internacionalista se sent preferentment atret per la psicologia del país vençut... a l’altra banda de la frontera. En recordar com s’humiliava davant els tsars russos la França vençuda (sense preveure que s’humiliaria davant els banquers nord-americans com la França victoriosa), Kropotkin exclama: “És que haurem de passar per aquest tràngol? Per res del món!” La sala li contesta amb un aplaudiment tancat. En canvi, que aduladores perspectives obre la guerra!: “tot el món comença a comprendre que és necessari organitzar una nova vida basada en els principis socialistes [...] Lloyd George pronuncia discursos impregnats d’esperit socialista [...] En Anglaterra, a França i Itàlia s’està formant una nova concepció de la vida, prenyada de socialisme, encara que, malauradament, estatal”. Sí, “malauradament”, Lloyd George i Poincaré no han renunciat encara al principi estatal. Kropotkin s’acosta al mateix d’una manera prou franca. “No crec [diu] que ens avancem als drets de l’Assemblea Constituent si reconeguem plenament que a ella li correspon la decisió sobirana en aquesta qüestió, si, reunits en aquesta Assemblea de la terra russa, expressem en veu alta el nostre desig que a Rússia es proclame la República.” Kropotkin insisteix en la necessitat d’una República Federal: “Tenim necessitat d’una federació com la que existeix als Estats Units.” A això quedava reduïda la “Federació de Comunes Lliures” de Bakunin! “Comprometem-nos, en fi [acaba Kropotkin], a no reunir-nos més en aquesta sala dividits en dretes i esquerres [...]. No tenim més que una pàtria, que tots, ja els de la dreta com els de l’esquerra, hem de defensar, i per la qual, si és necessari, hem de morir.” Els grans terratinents, industrials, generals, Cavallers de Sant Jordi, tots els que no estaven d’acord amb Zimmerwald, tributaren una merescuda ovació a l’apòstol de l’anarquisme.

Els principis del liberalisme no viuen en la realitat més que combinats amb la policia. L'anarquisme és una temptativa per a depurar el liberalisme mitjançant l'eliminació de la policia. Però de la mateixa manera que l'oxigen pur és irrespirable, el liberalisme sense la policia significa la mort de la societat. En la seua qualitat d'ombra caricaturesca del liberalisme, l'anarquisme ha compartit, en general, el destí d'aquell. El desenvolupament de les contradiccions de classe, en matar el liberalisme, ha matat així mateix l'anarquisme. Com tota secta que no basa la seua doctrina en el desenvolupament real de la societat humana, sinó en un dels trets de la mateixa portat fins a l'absurd, l'anarquisme esclata com una bombolla de sabó en el mateix moment en què les contradiccions socials arriben fins a la guerra o la revolució. L'anarquisme representat per Kropotkin resultà potser ésser el més espectral de tots els espectres de la Conferència de Moscou.

En Espanya, país clàssic de bakuninisme, els anarcosindicalistes i els anomenats anarquistes purs, en renunciar a la política, reproduïxen pràcticament la política dels menxevics russos. Neguen pomposament l'estat i s'inclinen respectuosament davant ell tan prompte renova un poc la seua pell. Alhora que posen en guàrdia el proletariat contra la temptació del poder, recolzen abnegadament el poder de la burgesia "d'esquerra". I sense deixar de maleir de la gangrena del parlamentarisme, llisquen subreptíciament als seus partidaris la papereta electoral dels republicans vulgars. Siga quin siga el desenllaç de la revolució espanyola, en tot cas acabarà per sempre amb l'anarquisme.

Per boca de Plekhanov, acollit amb sorollosos aplaudiments de tota la sala (l'esquerra homenatjava el seu vell mestre; la dreta, al seu nou aliat), parlà el marxisme rus dels primers temps, la perspectiva del qual s'havia aturat durant dècades senceres en la llibertat política. Allí on la revolució no feia més que començar per als bolxevics, havia acabat ja per a Plekhanov. Aquest, alhora que aconsellava els industrials que "cercaren el mode d'apropar-se a la classe obrera", deia als demòcrates: "Necessiteu absolutament posar-vos d'acord amb els representants de la classe comercial i industrial." Com a exemple d'allò de què calia guardar-se, al·ludir Plekhanov al "trist record de Lenin", el qual havia descendit fins a tal punt, que incitava el proletariat a "prendre immediatament el poder polític en les seues mans". La presència de Plekhanov, que havia deixat les seues últimes armes de revolucionari al llindar de la revolució, era necessària en la Conferència precisament per a posar en guàrdia contra la lluita pel poder.

En la mateixa sessió en què parlaren els delegats "de la història russa", concedí Kerenski la paraula a un altre Kropotkin, representant de la cambra agrícola i de l'associació de ramaders, i membre, així mateix, d'una antiga família aristocràtica que, de donar crèdit als annals històrics, tenia més drets al tron rus que els Romanov. "Jo no sóc socialista [deia l'aristòcrata feudal], però respecte el vertader socialisme. I quan veig les expropiacions, els saquejos, la violència, he de dir que... el govern té el deure d'obligar els homes que es cobreixen amb l'etiqueta del socialisme a apartar-se de l'obra d'organització del país." Aqueix segon Kropotkin, que dirigia visiblement la seua fletxa contra Txernov, no tenia res a objectar a socialistes com ara Lloyd George o Poincaré. Junt amb l'antípoda de la seua família, anarquista, el Kropotkin monàrquic condemnava Zimmerwald, la lluita de classes, les expropiacions de terres (la qual cosa qualificava, ai!, d'"anarquia") i exigia així mateix la unió i la victòria. Les actes no consignen, malauradament, si els dos Kropotkin s'aplaudiren mútuament.

En aqueixa Conferència, corroïda per l'odi, s'hi parlar tant d'unió, que aquesta no podia deixar de materialitzar-se, encara que no fos més que per un instant, en un inevitable encaixada simbòlica. El periòdic dels menxevics parlava d'aquest esdeveniment en termes inspirats: “Durant el discurs de Bublikov es produeix un incident que produeix una profunda impressió entre els participants de la Conferència... Si ahir [declarà Bublikov], Tseretelli, el noble cap de la revolució, tendí la mà al món industrial, que sàpia que aqueixa mà no quedarà en el buit...” Quan Bublikov acaba, se li apropa Tseretelli i li estreny la mà. Sorollosa ovació.”

Quantes ovacions! Massa ovacions! Una setmana abans de l'escena que s'acaba de descriure, aqueix mateix Bublikov, una de les figures ferroviàries més importants, cridava al congrés dels industrials, referint-se als cabdills soviètics: “Fora aqueixos homes faltats d'honor, aqueixos ignorants, que han empentat el país a la ruïna!” I les seues paraules ressonaven encara a l'atmosfera de Moscou. El vell marxista Riazanov, que assistia a la Conferència com a membre de la delegació sindical, recordà molt oportunament el bes del bisbe de Lió, Lamourette; “aquell bes que es donaren les dues fraccions de l'Assemblea Nacional (no els obrers i la burgesia, sinó dues fraccions d'aquesta última), i ja sabeu que mai fou tan aferrissada la lluita com després d'aqueix bes”. Amb una franquesa desacostumada, Miliukov reconeix també que, per part dels industrials, la unitat no era sentida, però sí “pràcticament necessària per a una classe que tenia massa a perdre”. La famosa encaixada de Bublikov no fou més que una reconciliació amb segones intencions.

Creien els homes que componien la majoria de l'assemblea en la força de les encaixades de mans i dels besos polítics? Creien en si mateixos? Els seus sentiments eren contradictoris com els seus plans. Veritat és que en alguns discursos, sobretot en els dels delegats de les regions llunyanes, es percebia encara l'emoció dels primers entusiasmes, esperances i il·lusions. Però en aquella assemblea en què l'esquerra estava decebuda i desmoralitzada i la dreta irritada, els ressons de les jornades de març ressonaven com les lletres de nuvis llegides en un procés de divorci. Els polítics sumits al regne dels espectres, salvaven amb procediments espectrals un règim espectral. Un fred mortal de desesperança regnava en aqueixa “assemblea de forces vives”, en aqueixa reunió de condemnats a mort.

Quan la Conferència tocava a la seua fi, es produí un incident que palesà l'existència d'una profunda escissió, fins i tot en el grup que era considerat com un model d'unitat i de sentit de govern: els cosacs. Nagaiev, jove oficial cosac que formava part de la delegació soviètica, declarà que els treballadors cosacs no estaven amb Kaledin: els cosacs del front no tenien confiança en els seus caps. Açò era veritat, i la seua declaració feia blanc. Les ressenyes periodístiques descriuen l'escena més tempestuosa de la Conferència. L'esquerra aplaudeix amb entusiasme a Nagaiev. Ressonen aclamacions de: “Visquen els cosacs revolucionaris!” Protestes indignades de la dreta: “Haureu de respondre-hi!” Una veu, des de la llotja dels oficials: “Són els marcs alemanys!” Malgrat el caràcter inevitable d'aquestes paraules en qualitat d'últim argument patriòtic, produeixen l'efecte d'una bomba. A la sala s'arma un escàndol infernal. Els delegats soviètics s'alcen bruscament dels seus seients i mostren el puny amenaçador a la llotja dels oficials. Crits: “Provocadors!” La campaneta del president vibra sense parar. “Sembla que d'un moment a un altre arribaran a la mans els delegats.”

Després de tot allò, Kerenski, en el seu discurs de clausura, diu: “Crec i fins i tot sé... que hem arribat a comprendre’ns els uns als altres, que hem après a respectar-nos...” Mai la duplicitat del règim de febrer s’havia manifestat amb una falsedat tan repugnant. L’orador, en no poder resistir ell mateix aquest to, en les seues últimes frases esclata inesperadament en un crit de desesperació i d’amenaça. “Amb veu trencada, que passava del crit histèric al murmuri tràgic, Kerenski amenaçava [ens conta Miliukov] un enemic imaginari, al qual cercava inquisitivament en la sala amb mirada encesa.” En realitat, Miliukov sabia millor que ningú que el tal enemic no tenia res d’imaginari. “Avui, ciutadans de la terra russa, no somiaré més... Que els cors es tornen pedres... [deia Kerenski ple de furor]; que es marcisquen totes les flors i els somnis (una veu de dona, des de dalt: “No, no; que no es marcisquen!”), que avui han estat aixafats en aquesta tribuna. Jo mateix ho faré. (Una veu de dona des de dalt: “No; això no pot fer-ho vostè; no s’ho permetrà el seu cor”). Llençaré lluny de mi la clau del cor que ama els homes, i pensaré només en l’estat!”

A la sala es produí una impressió d’estupor, que aquesta vegada esglaià ambdós bàndols. El simbolisme social de la Conferència nacional trobava el seu coronament en un insuportable monòleg de melodrama. La veu femenina que s’alçava en defensa de les flors del cor ressonava com un crit d’auxili, com un SOS de la revolució incruenta, lluminosa i pacífica de febrer. Finalment, baixà el teló, i es donaren per acabades les representacions de la Conferència Nacional.

EL COMLOT DE KERENSKI

La Conferència de Moscou empitjorà la situació del govern, posant de manifest, segons les justes paraules de Miliukov, que “el país es dividia en dos bàndols, entre els quals no podia haver-hi en el fons conciliació ni acord”. La Conferència animà la burgesia i accentuà la seua impaciència. D’altra banda, donà un nou impuls al moviment de les masses. La vaga de Moscou obre un període que es caracteritza per la ràpida evolució dels obrers i soldats cap a l’esquerra. A partir d’aqueix moment, els bolxevics progressen d’una manera irresistible. Només els socialrevolucionaris d’esquerra i, en part, els menxevics radicals, assoleixen servir una certa influència entre les masses. L’organització menxevic de Petrograd assenyala el seu viratge polític cap a l’esquerra amb l’exclusió de Tseretelli de les llista de candidats a la Duma municipal. El 16 d’agost, la Conferència dels socialrevolucionaris de Petrograd exigí, per vint-i-dos vots contra u, la dissolució de l’Associació d’Oficials acostats del Quarter General, i l’adopció d’altres mesures decisives per tal d’acabar amb la contrarevolució. El 18 d’agost, el soviet de Petrograd, no obstant l’oposició del seu president, Txeidse, posà a l’ordre del dia l’abolició de la pena de mort. En anar-se’n a procedir a la votació, Tseretelli pregunta en to provocatiu: “Si una vegada presa vostra resolució, no és abolida la pena de mort, cridareu a la multitud al carrer per a exigir l’enfonsament del govern?” “Sí [li criden com a contestació els bolxevics], sí; incitarem la massa a llançar-se al carrer, i procurarem enfonsar el govern.” “Alceu molt el cap ara” (diu Tseretelli). Els bolxevics alçaven el cap en unió de les masses. Els conciliadors, per contra, el abaixaven quan les masses l’alçaven. La demanda d’abolició de la pena de mort és acceptada per tots els vots, prop de nou-cents, contra quatre. Aquests quatre són: Tseretelli, Txeidse, Dan i Liber. Quatre dies després, al congrés dels menxevics i grups

afins, en el qual foren acceptades, amb l'oposició de Martov, les proposicions de Tseretelli referents a totes les qüestions fonamentals, s'adoptà sense discussió la demanda d'abolició immediata de la pena de mort: Tseretelli, impotent ja per a resistir, servà silenci.

Els esdeveniments al front feren encara més irrespirable l'atmosfera política. El 19 d'agost, els alemanys trencaren el front rus en Ikskul, i el 21 ocuparen Riga. La realització de la profecia de Kornilov fou, com s'havia convingut per endavant, el senyal per a l'ofensiva política de la burgesia. La premsa decuplicà la campanya contra els "obriers que no treballen" i els "soldats que no combaten". Hom feia responsable de tot la revolució: aquesta havia cedit Riga i es disposava a cedir Petrograd. La campanya contra l'exèrcit, tan furiosa com la de mes i mig o dos enrere, no tenia ara la menor justificació. Al juny, els soldats s'havien negat, efectivament, a atacar: no volien remoure el front, treure els alemanys de la seua passivitat, reprendre el combat. Però als voltants de Riga, la iniciativa de l'atac havia partit de l'enemic, i la conducta dels soldats fou molt distinta. Precisament, les forces del 10è Exèrcit, les que havien patit més els efectes de la propaganda, foren les que menys es deixaren endur pel pànic.

El general Parski, que manava l'exèrcit, es vanagloriava, i no sense fonament, que la retirada s'efectués d'una manera "exemplar", fins a tal punt, que ni tan sols podia ésser comparada amb la de Galítzia i de la Prússia oriental. El comissari Voitinski comunicà: "Les nostres tropes realitzen honradament i sense piular la tasca que els ha estat encomanada; però no es troben en estat de resistir durant molt de temps l'atac de l'enemic, i es retiren lentament, pas a pas, patint pèrdues enormes. Considere necessari assenyalar la bravura excepcional dels tiradors letons, que, malgrat el seu complet exhauriment, han estat enviats de nou al combat..." En el seu comunicat, el menxevic Kutxin, president del comitè de l'exèrcit, s'expressa amb més entusiasme encara: "L'estat d'esperit dels soldats és admirable. Segons el testimoni dels membres del comitè i dels oficials, una fermesa com la que han manifestat ara, no s'havia vist mai." Un altre representant d'aqueix mateix exèrcit deia uns dies després en la reunió de la Mesa del Comitè Executiu: "En el punt més compromès, no hi havia més que la brigada letona, composta quasi exclusivament de bolxevics... En rebre l'ordre d'avançar, la brigada es posà en marxa amb les banderes roges i les bandes de música, i es baté amb un valor extraordinari." Posteriorment, Stankievitx s'expressava en el mateix sentit, encara que d'una manera més reservada: "Fins i tot al Quarter General, on hi havia persones que cercaven deliberadament la possibilitat de fer recaure les culpes sobre els soldats, ningú pogué comunicar-me un sol cas concret en el qual s'hagués deixat d'executar una ordre." Els marins desembarcats per a participar en les operacions de Moondzund, donar així mateix proves, com ho testifiquen els documents oficials, de notable fermesa.

Un dels fets que exerciren una influència en l'estat d'ànim dels soldats, sobretot dels tiradors letons i dels marins del Bàltic, era que en aqueixa ocasió es tractava directament de la defensa dels dos centres de la revolució: Riga i Petrograd. Les tropes més avançades ja estaven amerades de la idea bolxevic que "clavar la baioneta al sòl" no significava resoldre la qüestió de la guerra, que la lluita per la pau era inseparable de la lluita pel poder, açò és, d'una nova revolució.

Inclusivament en el cas que alguns comissaris, espantats per la pressió dels generals, exageraren la fermesa de l'exèrcit, queda el fet incontestable que els soldats i marins

complien les ordres i morien. No podien fer més. Així i tot, pot dir-se, que en els fons, no hi hagué defensa. Per inversemblant que puga semblar, el 12è Exèrcit fou agafat completament desprevingut. Hi havia insuficiència de tot, d'homes, de canons, de municions, de màscares de gas, el servei de comunicacions estava pèssimament organitzat. Els atacs no es podien efectuar, perquè per als fusells russos s'havien enviat cartutxos de tipus japonès. No obstant això, no es tractava d'un sector accidental del front. La importància de la pèrdua de Riga no era un secret per a l'alt comandament. Com explicar l'estat excepcionalment lamentable dels mitjans de defensa i dels recursos del 12è Exèrcit?... “els bolxevics [diu Stankievitx] començaren ja a difondre el rumor que la ciutat havia estat cedida als alemanys deliberadament, perquè el comandament volia alliberar-se d'aquest niu i viver de bolxevisme. Aquests rumors no podien deixar de merèixer crèdit a l'exèrcit, el qual sabia que, en els fons, no hi havia hagut defensa ni resistència.” En efecte, ja al desembre de 1916, els generals Ruski i Brusilov es lamentaven que Riga fos “la desgràcia del front septentrional”, un “niu treballat per la propaganda”, amb el que només era possible lluitar amb ajuda dels afusellaments. Lliurar els obrers i soldats russos a l'escola alemanya de l'ocupació militar havia d'ésser el somni de molts generals del front septentrional. Ningú creia, naturalment, que el generalíssim en cap hagués donat l'ordre de lliurar Riga. Però tots els caps havien llegit el discurs de Kornilov i l'entrevista del cap del seu Estat Major, Lukomski. Açò suplia perfectament l'ordre. El generalíssim de les tropes d'aquell front, general Klembovski, pertanyia a la colla dels conspiradors, i, per consegüent, esperava la rendició de Riga com un senyal per a emprendre l'acció salvadora. Fins i tot en condicions més normals, els generals russos preferien la rendició i la retirada. Ara, quan el Quarter General els alliberava per endavant de tota responsabilitat i l'interès polític els empentava al derrotisme, ni tan sols realitzaven temptatives de defensa. És una qüestió secundària, força difícil d'aclarir, saber si algun dels generals uní el sabotatge actiu al sabotatge passiu de la defensa. Seria, no obstant això, una candidesa admetre que els generals renunciaren a l'ajuda que els prestava la fatalitat en tots aquells casos en què les seues traïcions podien quedar impunes.

El periodista nord-americà John Reed, que sabia veure i escoltar i que ens ha deixat un llibre immortal sobre els dies de la Revolució d'Octubre, testifica, sense vacil·lar, que una part considerable de les classes benestants de Rússia preferia la victòria dels alemanys al triomf de la revolució i que no s'abstenia de dir-ho obertament. “Una vegada [conta Reed, entre d'altres exemples] passí la vetllada a casa d'un comerciant de Moscou. Estaven assegudes, prenent te, onze persones. Es preguntà als reunits a qui preferien, si a Guillem o als bolxevics. Deu contra un es pronunciaren a favor de Guillem.” Aqueix mateix escriptor nord-americà conversà al front septentrional amb oficials que “preferien obertament la derrota militar a la col·laboració amb els comitès de soldats”.

Per a l'acusació política llençada pels bolxevics, i no sols per ells, era més que suficient el fet que la rendició de Riga formés part del pla dels conspiradors i ocupés un lloc precís en el calendari del complot. Açò es deixava traslluir d'una manera completament clara en el discurs pronunciat per Kornilov a Moscou. Els esdeveniments ulteriors confirmaren plenament aquest aspecte de la qüestió. Però disposem, a més a més, d'un testimoni a qui la seua personalitat li dóna una fidelitat absolutament incontestable, en aquest cas. Diu Miliukov en la seua *Història*: “A Moscou, Kornilov indicà en el seu discurs el moment més enllà del qual no volia ajornar els actes decisius per a salvar el país de la ruïna i l'exèrcit de la descomposició. Aqueix moment era la caiguda de Riga,

profetitzada per ell. Al seu parer, aqueix fet havia de provocar... un impuls d'excitació patriòtica... Com em digué personalment Kornilov quan m'entrevistí amb d'ell, a Moscou, el 13 d'agost, no volia deixar passar aqueixa conjuntura, i el moment del conflicte sorgit amb el govern de Kerenski se li apareixia d'una manera completament decidida, fins al punt que fixava una data, el 27 d'agost.” És possible parlar amb més claredat? Per tal de portar a terme la marxa sobre Petrograd, Kornilov tenia necessitat de la rendició de Riga uns dies abans de la data prèviament assenyalada. Reforçar les posicions de Riga, prendre mesures serioses de defensa, hauria significat pertorbar el pla d'una altra campanya infinitament més important per a Kornilov. Si París paga una missa, bé que paga Riga el poder.

Durant les setmanes transcorregudes entre la rendició de Riga i la sublevació de Kornilov, el Quarter General es convertí en el centre de què partien les calúmnies contra l'exèrcit. Les informacions de l'Estat Major i la premsa russos trobaven un ressò immediat en els periòdics aliats. Per la seua banda, la premsa patriòtica russa reproduïa amb entusiasme els insults i els escarnis que *Times*, *Temps* o el *Matin* llençaven contra l'exèrcit rus. Els soldats, ofesos, s'estremiren d'indignació i repugnància. Els comissaris i comitès (compostos gairebé en la seua totalitat, aquests darrers, de conciliadors i patriotes) se sentiren ferits en el més viu. Sorgiren protestes per tot arreu. Era particularment viva la lletra del comitè executiu del front romanès, de la regió militar d'Odessa i de l'esquadra del Mar Negre, el qual exigí del Comitè Executiu central que “afirmés davant tota Rússia la bravura dels soldats del front romanès, que finís amb la campanya engegada en la premsa contra els soldats que moren diàriament per milers en combats aferrissats, defensant la Rússia revolucionària...” Influïts per les protestes de baix, els dirigents soviètics sortiren de la seua passivitat. “Sembla que no hi haja immundícia que els periòdics deixen de llençar contra l'exèrcit revolucionari”, deia, *Izvestia*, referint-se als seus aliats. Però res produïa efecte; la campanya contra l'exèrcit era una part necessària del complot, l'ànima del qual era el Quarter General.

Immediatament després de la rendició de Riga, Kornilov donà l'ordre telegràfica d'afusellar, per a escarment, alguns soldats en presència dels altres. El comissari Voitinski i el general Parski digueren que, a judici seu, semblants mesures no responien gens ni mica a la conducta dels soldats. Kornilov, fora de si, declarà en l'assemblea dels representants dels comitès, que es trobaven al Quarter General, que lliuraria als tribunals Voitinski i Parski, perquè no donaven informes fidedignes sobre la situació en l'exèrcit; és a dir, perquè, com aclareix Stankievitx, “no feien recaure la culpa sobre els soldats”. Per a completar el quadro, cal afegir-hi que, aquell mateix dia, Kornilov donà ordre als estats majors de comunicar les llistes d'oficials bolxevics al Comitè Central de l'Associació d'Oficials, és a dir, a l'organització contrarevolucionària, al front de la qual es trobava el cadet Novosiltsiev, i que era la palanca més important del complot. Tal era aqueix generalíssim en cap anomenat el “primer soldat de la revolució”!

Izvestia, decidint-se a alçar un poc el teló, deia: “Una colla ombrívola força acostada al comandament suprem, està tramant una monstruosa provocació...” Sota el nom de “colla ombrívola”, s'al·ludia a Kornilov i al seu Estat Major. Els fulgors de la guerra civil que s'apropava il·luminaven amb una nova llum, no sols el present, sinó també el passat. A fi de defensar-se a si mateixos, els conciliadors començaren a posar de manifest la sospitosa conducta del comandament durant l'ofensiva de juny. En la premsa començaren a aparèixer cada dia més detalls sobre les divisions i els regiments maliciosament calumniats pels estats majors. “Rússia té el dret d'exigir [deia *Izvestia*]

que se li diga tota la veritat sobre la nostra retirada de juliol.” Aquestes línies eren llegides àvidament pels soldats, marins i obrers, i, sobretot, per aquells que, com a suposats culpables de la catàstrofe al front, continuaven omplint les presons. Dos dies després, *Izvestia* ja es veié obligada a declarar d’una manera més explícita que, “amb els seus comunicats, el Quarter General fa un joc polític determinat contra el Govern Provisional i la democràcia revolucionària”. En aquestes línies es presentava el govern com una víctima innocent dels propòsits del Quarter General; però, potser, no tenia el govern totes les possibilitats de posar al seu lloc els generals? Si no ho feia així, era perquè no volia.

En la protesta, a què hem al·ludit més amunt, provocada per la pèrfida campanya engegada contra els soldats, s’indicava amb particular indignació que “els comunicats del Quarter General..., ahora que subratllen la bravura dels oficials, minven, segons sembla deliberadament, la fidelitat dels soldats a la causa de la defensa de la revolució”. La protesta aparegué en la premsa el 22 d’agost, i l’endemà es publicà un decret especial de Kerenski dedicat a exaltar l’oficialitat, que “des dels primers dies de la revolució havia vist disminuïts els seus drets” i sofert insults immerescuts per part dels soldats, els “quals cobrien la seua covardia amb el mantell de consignes ideals”. Alhora que els seus auxiliars immediats Stankievitx, Voitinski i d’altres, protestaven de la campanya engegada contra els soldats, Kerenski s’hi associava demostrativament i la coronava amb un decret provocatiu, signant per ell en qualitat de ministre de la Guerra i de cap del govern. Posteriorment, Kerenski ha confessat que, ja a finals de juliol, tenia en les seues mans, “dades precises” respecte al complot tramat per l’oficialitat que s’agrupava al voltant del Quarter General. “Els conspiradors actius eren membres del Comitè Central de l’Associació d’Oficials [segons conta Kerenski], el mateix que els agents de la conspiració en províncies; aqueixos mateixos elements eren els que donaven el to que els convenia a les manifestacions legals de l’associació.” És absolutament cert. Convé únicament afegir-hi que el “to que els convenia” era el to de la calúnnia contra l’exèrcit, els comitès i la revolució; açò és, el mateix de què estava impregnat el decret de Kerenski del 23 d’agost.

Com explicar aquest enigma? És absolutament incontestable que Kerenski no realitzava una política meditada i conseqüent; però hauria calgut que estigués boig perquè, cas de trobar-se al corrent del complot dels oficials, posés el cap sota el sabre dels conspiradors i els ajudés al mateix temps a dissimular els seus propòsits. La solució d’aquesta conducta, segons sembla indesxifrabla, de Kerenski, és en realitat molt senzilla: aleshores, ell mateix era un dels complicats en el complot contra l’impotent règim de la Revolució de Febrer.

Quan arribà el moment de la sinceritat, el mateix Kerenski declarà que, elements procedents dels mitjans cosacs, de l’oficialitat i de la política burgesa, l’havien proposat més d’una vegada una dictadura personal. “Però això queia en un terreny estèril...” En tot cas, la posició de Kerenski era tal, que els caps de la contrarevolució tenien la possibilitat de canviar impressions amb ell, sense córrer cap risc, sobre un colp d’estat. “Les primeres converses sobre la dictadura [conta Denikin], converses que no tenien un altre abast que sondejar el terreny, començaren a principis de juny, açò és, quan s’estava preparant l’ofensiva al front. En aqueixes converses participava sovint Kerenski, amb la particularitat que, en tals casos, es donava com a cosa entesa, sobretot pel que al mateix Kerenski es referia, que ell seria precisament la figura central de la dictadura.” Sukhanov diu encertadament, parlant de Kerenski: “Era kornilovià, però només amb

una condició: que fos ell qui estigués al capdavant del moviment.” Als dies del fracàs de l’ofensiva, Kerenski prometé a Kornilov i d’altres generals molt més del que podia complir. “En els seus viatges al front [conta el general Lukomski], Kerenski s’armava de valor i examinava sovint, amb els seus acompanyants, la qüestió de la implantació d’un poder fort, de la constitució d’un Directori, o de la cessió del poder a un dictador.” D’acord amb el seu caràcter, Kerenski introduïa en aquestes converses un element d’imprecisió, de grolleria, de diletantisme. Els generals, per contra, se sentien atrets per solucions més concretes, com era la del Quarter General.

La participació voluntària de Kerenski en les converses dels generals venia a legalitzar, per dir-ho així, la idea de la dictadura militar, a la qual, com a mesura de prudència respecte de la revolució, encara no estrangulada, es donava ben sovint el nom de Directori. És difícil dir fins a quin punt exerciren un paper en aquest sentit els records històrics relatius al govern de França després de Thermidor. Però, fent a banda la màscara purament verbal, el Directori oferia per als començaments l’evident comoditat de permetre la subordinació de l’amor propi personal. En el Directori havia d’haver-hi lloc, no sols per a Kerenski i Kornilov, sinó també per a Savinkov, i fins i tot per a Filonenko; en general, per als homes de “voluntat fèrria”, com s’expressaven els mateixos candidats al Directori, cadascun dels quals acariciava en el seu fur intern la idea de passar de la dictadura col·lectiva a la dictadura personal.

Per tal de concertar el complot amb el Quarter General, Kerenski no tenia necessitat, per consegüent, d’efectuar cap viratge brusc: li bastava de desenrotllar i prolongar el que ja havia iniciat. Suposava, al mateix temps, que podria donar l’orientació convenient al complot dels generals, dirigint-lo, no sols contra els bolxevics, sinó també, fins a un cert punt, contra els aliats i tutors enutjosos pertanyents al camp dels conciliadors. Kerenski maniobrava de tal manera que, sense desemmascarar els conciliadors fins al final, els espantava com era degut i els feia entrar en els seus propòsits. En aquest sentit, el cap del govern arribà fins a un límit més enllà del qual esdevenia un conspirador clandestí. “Kerenski tenia necessitat d’una pressió enèrgica per part de la dreta, de les colles capitalistes, de les ambaixades aliades i, sobretot, del Quarter General [escrivia Trotski a principis de setembre], perquè li ajudaren a tenir decididament lliures les mans. Kerenski volia aprofitar-se de la sublevació dels generals per a consolidar la seua dictadura.”

La Conferència Nacional fou un moment decisiu. Kerenski, que es portà de Moscou, a més de la il·lusió de possibilitats il·limitades, el sentiment humiliant del fracàs personal, decidí abandonar, al fi, tot dubte i *fer-los veure* qui era. *Fer-los veure?* A qui? A tots; en primer lloc, als bolxevics, que havien rebaixat la pompa de la Conferència Nacional mitjançant la vaga general. Amb això posaria per sempre al seu lloc els Gutxkov i Miliukov, que no el prenen seriosament, es burlen dels seus gestos i consideren el seu poder com una ombra de poder. Al mateix temps, donaria una severa lliçó als preceptors del camp conciliador, com ara l’odiat Tseretelli, que l’esmenava la plana i li donava lliçons a ell, l’elegit de la nació, fins i tot en la Conferència Nacional. Kerenski resolgué fermament i decidida fer veure a tothom que no era un “histèric”, un “histrió” ni una “ballarina”, com l’anomenaven d’una manera cada vegada més insolent els oficials cosacs i de la guàrdia, sinó un home ferri, que havia tancat el seu cor per complet i llençat la clau al mar, tanmateix les súpriques de la bella desconeguda de la llotja del teatre.

Stankievitx observa en Kerenski, per aquells dies, “la tendència a dir quelcom nou que respongués al sotsobre i confusió del país. Kerenski... decidí introduir en l'exèrcit sanciones disciplinàries i, segurament, estava disposat a proposar així mateix al govern altres mesures decisives”. Stankievitx només coneixia dels propòsits del cap allò que aquest havia jutjat oportú comunicar-li. En realitat, els propòsits de Kerenski anaven en aquell llavors molt més lluny. Havia decidit arrencar d'arrel tota base a Kornilov, realitzant el seu programa i atreient-se amb això la burgesia. Gutxkov no podia manar tropes a l'atac; Kerenski sí que podia fer-ho. Kornilov no podia realitzar el programa de Kornilov; Kerenski, sí. Veritat és que la vaga de Moscou venia a recordar que en aquest camí ensopegaria amb obstacles. Però les Jornades de Juliol havien demostrat que també es podien vèncer aqueixos obstacles. L'única cosa que aquesta vegada s'imposava era portar les coses fins al final, sense permetre que els amics de l'esquerra el destorbaren. Abans que res, s'havia de renovar completament la guarnició de Petrograd, substituint els regiments revolucionaris amb tropes “sanas”, que no tingueren posats els ulls en els soviets. No era possible ni necessari posar-se d'acord sobre aquest pla amb el Comitè Executiu: el govern havia estat reconegut com a independent i coronat davall aquesta ensenya a Moscou. Veritat era que els conciliadors interpretaven la independència d'una manera formal, com un mitjà per a calmar els liberals. Però ja transformaria ell, Kerenski, allò formal en material: no en va deia a Moscou que no estava ni amb la dreta ni amb l'esquerra, i que en això consistia la seua força. Ara ho demostraria en la pràctica!

Les línies directives del Comitè Executiu i de Kerenski, als dies que seguiren immediatament la Conferència, continuaren divergint: els conciliadors temien les masses; Kerenski, les classes benestants. Les masses populars exigien l'abolició de la pena de mort al front. Kornilov, els cadets, les ambaixades de l'*Entente*, exigien la seua implantació a l'interior.

El 19 d'agost, Kornilov telegrafia al ministre president: “Insistisc en la necessitat que la regió de Petrograd em siga subordinada.” El Quarter General posava francament la seua mà sobre la capital. El 24 d'agost, el Comitè Executiu s'armà de valor per a exigir públicament que el govern finís amb els “procediments contrarevolucionaris” i engegués, “sense pèrdua de temps i amb tota energia”, la realització de les transformacions democràtiques. Era aquest un nou llenguatge. Kerenski hagué d'escollir entre l'adaptació a la plataforma democràtica, que, tanmateix tota la seua mesquinesa, podia determinar la ruptura amb els liberals i els generals, i el programa de Kornilov, que menava inevitablement al xoc amb els soviets. Kerenski decidí tendir la mà a Kornilov, als cadets i l'*Entente*. Volia a tota costa evitar la lluita declarada amb la dreta.

Veritat és que el 21 d'agost s'havia sotmès a arrest domiciliari els Grans Ducs Mikhaïl Alexandrovitx i Pável Alexandrovitx, i que d'altres persones havien estat detingudes. Però tot això era molt poc seriós, i no hi hagué més remei que posar immediatament en llibertat els detinguts... “Resultar [digué més tard Kerenski en les seues declaracions sobre l'assumpte Kornilov] que, conscientment, se'ns havia fet endinsar-nos en un fals camí.” Hom hauria d'afegir-hi: amb la cooperació del mateix Kerenski, perquè era evident de tota evidència que, per als conspiradors seriosos (açò és, per a tota la dreta de la Conferència de Moscou), es tractava de la restauració de la monarquia, si és que no de la implantació de la dictadura de la burgesia sobre el poble. En aquest sentit, Kornilov i tots els seus partidaris rebutjaven, no sense indignació, la imputació que se'ls feia de tenir intencions “contrarevolucionàries”, açò és, monàrquiques. Clar que entre

bastidors xiuxiuejaven els antics alts funcionaris, els ajudants de camp, les dames de la cort, els “centúries negres” palatins, els frares, les ballarines. Però aqueixa gent constituïa un grup insignificant. La victòria de la burgesia podia venir només en forma de dictadura militar, La qüestió de la monarquia hauria pogut sorgir només en una de les etapes successives, però a base de la contrarevolució burgesa i no de les dames rasputinianes. En aquell període concret, la realitat era la lluita de la burgesia contra el poble, davall l’enseny de Kornilov. Kerenski, que havia cercat l’aliança amb aquest bàndol, estava tant més disposat a posar-se a cobert de les sospites de les esquerres, servint-se dels Grans Ducs. La mecànica era tan clara, que el periòdic dels bolxevics a Moscou, escrigué en aquells dies: “Detenir dos ninots sense cervell, de la família dels Romanov i deixar en llibertat... la colla militar de les altures, capitanejada per Kornilov, és enganyar el poble...” Si els bolxevics eren odiats, era precisament perquè ho veien tot i de tot en parlaven en veu alta.

L’inspirador i director de Kerenski, en aquests dies crítics, és Savinkov, gran buscador d’aventures, revolucionari de tipus esportiu, que havia contret a l’escola del terror individual el menyspreu envers la massa. Savinkov era un home apte i voluntariós, la qual cosa, no obstant això, no li havia impedit ésser durant una sèrie d’anys un instrument en mans del provocador Azev; un home escèptic i cínic, que es considerava amb dret, i no sense fonament, a mirar Kerenski per damunt del muscle i, alhora que es portava la mà dreta a la visera, conduir-lo pel nas amb l’esquerra. A Kerenski, Savinkov l’impressionava com a home d’acció; a Kornilov, com a revolucionari autèntic que tenia un nom històric. Miliukov registra, basant-se en el relat del mateix Savinkov, la primera entrevista, extraordinàriament curiosa del comissari i el general: “General [deia Savinkov], ja sé que si es presenten circumstàncies, en virtut de les quals tinga vostè que afusellar-me, m’afusellarà.” I després d’una pausa, hi afegí: “Però si es presenten circumstàncies en virtut de les quals tinga jo que afusellar-lo a vostè, també ho faré.” Savinkov era aficionat a la literatura; coneixia Corneille i Víctor Hugo i sentia inclinació pel gènere elevat. Kornilov es disposava a liquidar la revolució, sense tenir en compte cap de les fórmules del pseudoclassicisme i del romanticisme; però tampoc el general era indiferent als encants d’un “estil artístic vigorós”; les paraules de l’exterrorista devien fer cosquerelles agradables en allò que hagués d’heroic en el fons de l’ex “centúria negra”.

En un article escrit posteriorment, evidentment inspirat i potser escrit per Savinkov, els seus propis plans eren explicats amb una transparència que no presentava dubtes. “Quan exercia el càrrec de comissari... [deia l’article], Savinkov arribà a la conclusió que el Govern Provisional era impotent per a treure el país de la greu situació en què es trobava. Altres forces havien d’entrar en joc. No obstant això, tota la tasca en aquest sentit podia realitzar-se únicament sota la bandera del Govern Provisional i, en particular, de Kerenski. Açò hauria estat una dictadura revolucionària realitzada per una mà fèrria. Aquesta mà fèrria la veia Savinkov en... el general Kornilov.” Kerenski, com a tapadora “revolucionària”, Kornilov com a mà fèrria. L’article no diu una paraula sobre el paper d’un tercer. Però és indubtable que Savinkov conciliava el generalíssim en cap amb el cap del govern, no sense el propòsit d’eliminar-los a ambdós. Hi hagué un moment en què aquest pensament ocult transcendí fins a tal punt, que Kerenski, amb la protesta de Kornilov, i precisament en vigílies de la Conferència, obligà Savinkov a presentar la dimissió. No obstant això, com tot el que succeïa en aquest cercle, la dimissió no tingué caràcter definitiu. “El 17 d’agost se sabé [declarà Filonenko] que Savinkov i jo continuàvem en els nostres llocs, i que el president del Consell de

Ministres havia acceptat, en principi, el programa exposat en l'informe presentat pel general Kornilov, per Savinkov i per mi.” Savinkov, a qui Kerenski (el 17 d'agost) “havia encarregat la preparació d'un projecte de llei sobre les mesures que s'havien d'aplicar a l'interior”, creà amb aquest fi una comissió, que fou posada sota la presidència del general Apusxkin. Kerenski, si bé li tenia molta por a Savinkov, decidí, al capdavant, utilitzar-lo per al seu gran pla i, no sols el conservà al ministeri de la Guerra, sinó que, com a additament, li concedí el de Marina. Açò significava, segons Miliukov, que per al govern “havia arribat el moment d'obrar, fins i tot corrent el risc d'impulsar els bolxevics a llançar-se al carrer”. Savinkov deia obertament, que amb dos regiments era fàcil sufocar la sublevació dels bolxevics i dissoldre les seues organitzacions.

Tant Kerenski com Savinkov, comprenien perfectament, sobretot després de la Conferència de Moscou, que els soviets conciliadors en cap cas acceptarien el programa de Kornilov. El de Petrograd, que encara en vigílies exigia l'abolició de la pena de mort al front, haurà d'aixecar-se amb redoblat vigor, l'endemà, contra l'aplicació d'aqueixa mateixa pena a l'interior. El perill consistia, per tant, que el moviment contra el colp d'estat projectat per Kerenski, es veiés capitanejat, no pels bolxevics, sinó pels soviets; però no era cosa de detenir-se davant açò: es tractava de salvar el país.

“El 22 d'agost [escriu Kerenski] fou Savinkov al Quarter General, per a exigir, per encàrrec meu, al general Kornilov, entre d'altres coses [!], que es posés el cos de cavalleria a disposició del govern.” El mateix Savinkov definí de la manera següent aquesta missió, quan se n'hagué de justificar davant l'opinió pública: “S'havia demanat al general Kornilov un cos de cavalleria, per a fer efectiu l'estat de guerra en Petrograd i defensar el Govern Provisional contra tot atemptat, particularment [!] dels bolxevics, els quals... segons els informes del contraespionatge estranger, preparaven novament un colp en relació amb el desembarcament alemany i la sublevació a Finlàndia.” Les fantàstiques dades del contraespionatge devien encobrir, senzillament, el fet que el mateix govern, segons l'expressió de Miliukov, es disposava a “impulsar els bolxevics a llançar-se al carrer”; açò és, estava disposat a provocar la insurrecció. I com la publicació dels decrets sobre la dictadura militar s'havia d'efectuar en els darrers dies d'agost, Savinkov esperava la sublevació per a aqueixa data.

El 25 d'agost fou suspès, sense cap pretext aparent, l'òrgan dels bolxevics, *El Proletari* [*Proletarii*]. *L'obrer* [*Rabotxii*], que es publicà al seu lloc, eeia que el seu antecessor havia estat suspès “l'endemà d'haver incitat els obrers i soldats, amb motiu de la ruptura del front de Riga, a la continència i la calma. ¿Qui es preocupa, fins a tal punt, que els obrers ignoren que el partit els posa en guàrdia contra la provocació?” Aquesta pregunta feia blanc. El destí de la premsa bolxevic es trobava en mans de Savinkov. La suspensió dels periòdics tenia dos avantatges: irritava les masses i impedia al partit posar-les en guàrdia contra la provocació, que en aqueixa ocasió partia de les altures governamentals.

Segons les actes del Quarter General, potser un poc estilitzades, però que, en general, responen plenament a les circumstàncies i als personatges, Savinkov declarà a Kornilov: “Les seues peticions, Lavr Georguievitx, seran satisfetes d'ací a pocs dies; però el Govern Provisional tem que puguen sorgir en Petrograd serioses complicacions... La publicació de les seues peticions... impulsaria els bolxevics a l'acció... S'ignora quina serà l'acció dels soviets davant la nova llei. Aquests últims poden, potser, posar-se

també contra el govern... Per això, li pregue que done ordre perquè a finals d'agost siga enviat a Petrograd i posat a disposició del Govern Provisional el 3er Cos de Cavalleria. Si a més dels bolxevics, entren en acció els membres dels soviets, haurem de procedir contra ells." L'emissari de Kerenski hi afegí que les mesures a adoptar havien d'ésser decisives i implacables, a la qual cosa respongué Kornilov, que "ell no concebia un altre mode d'obrar". Posteriorment, quan s'hagué de justificar, Savinkov hi afegí: "Si en el moment de la insurrecció dels bolxevics, els soviets haguessen estat bolxevics..." Però aquest era un subterfugi massa groller: els decrets que havien d'anunciar el colp d'estat de Kerenski, havien d'ésser publicats tres o quatre dies després. Es tractava, doncs, no dels soviets futurs, sinó dels que existien a finals d'agost.

A fi d'evitar tot equívoc i de no provocar "abans d'hora" l'acció dels bolxevics, s'establí un acord per tal d'actuar de la forma següent: concentrar prèviament en Petrograd el Cos de Cavalleria, després declarar l'estat de guerra a la capital i només després d'açò publicar les noves lleis que havien de provocar l'aixecament dels bolxevics. En les actes del Quarter General, aquest pla està consignat en tots els seus punts: "Perquè el Govern Provisional sàpiga amb precisió quan cal declarar l'estat de guerra en Petrograd i publicar la nova llei, cal que el general Kornilov comuniqui telegràficament a Savinkov la data precisa en què el Cos de Cavalleria estarà a les portes de Petrograd."

Els generals conjurats compregueren, segons Stankievitx, "que Savinkov i Kerenski... volien portar a terme un colp d'estat amb auxili del Quarter General. No tenien necessitat de res més, i per açò accediren precipitadament a totes les demandes i condicions"... Stankievitx, molt addicte a Kerenski, fa l'excepció que al Quarter General "associaven erròniament" Kerenski amb Savinkov; però ¿com se'ls podia separar, si Savinkov s'havia presentat amb un encàrrec de Kerenski, formulat amb tota precisió? El mateix Kerenski, escriu: "El 25 d'agost torna Savinkov del Quarter General i m'informa que les tropes posades al servei del Govern Provisional seran enviades d'acord amb el que convé." Es fixa la data del 26, a la vesprada, per a l'adopció pel govern del projecte de llei relatiu a les mesures a l'interior, que havia de servir de pròleg a les accions decisives del Cos de Cavalleria. Tot està preparat. No hi manca més que pitjar el botó.

Els esdeveniments, els documents, les declaracions dels participants i, finalment, la confessió del mateix Kerenski, testifiquen que el president del govern, sense que part del mateix govern ho sabés, a esquena dels soviets que li havien donat el poder i del partit del qual es considerava membre, s'havia posat d'acord amb els generals que manaven l'exèrcit, per a transformar radicalment el règim de l'estat amb l'ajuda de la força armada. En el llenguatge del Codi Penal, aquest mode d'obrar té un nom perfectament definit, almenys per a aquells casos en què l'empresa no es veu coronada per la victòria. La contradicció entre el caràcter "democràtic" de la política de Kerenski i el pla de salvació del país amb ajuda del sabre, només pot semblar inconciliable a la mirada superficial. En realitat, el pla es despenia completament de la política conciliadora. En posar al descobert aquesta lògica dels esdeveniments, pot fer-se abstracció, en gran part, no sols de la persona de Kerenski, sinó també de les particularitats del medi nacional: es tracta de la lògica objectiva de la política conciliadora en les condicions de la revolució.

Friedrich Ebert, comissari del poble d'Alemanya, conciliador i demòcrata, no sols obrà sota la direcció dels generals dels Hohenzollern a esquena del seu propi partit, sinó que,

ja a principis de desembre de 1918, participà directament en el complot militar que perseguia com a fi la detenció de l'òrgan soviètic suprem i la proclamació del mateix Ebert com a president de la República. No és casual que més tard declarés Kerenski, que Ebert representava als seus ulls l'ideal de l'home d'estat.

Quan tots els plans de Kerenski, Savinkov i Kornilov s'enfonsaren, Kerenski, a qui correspongué la tasca gens fàcil d'esborrar el rastre dels mateixos, declarà: "Després de la Conferència de Moscou, viu clarament que el pròxim colp intentaria hom assestar-lo, no des de l'esquerra, sinó des de la dreta." Està absolutament fora de dubtes, que a Kerenski l'infonia por el Quarter General i la simpatia amb què la burgesia rodejava els conspiradors militars. Però allò que hi ha és que Kerenski considerava necessari lluitar contra el Quarter General, no amb ajuda d'un Cos de Cavalleria, sinó amb la realització per compte propi del programa de Kornilov. El còmplice equívoc del primer ministre, no sols complí l'encàrrec, per al qual hauria bastat un telegrama xifrat posat des del Palau d'Hivern a Mohilev, sinó que es presentà com a intermediari a fi de conciliar Kornilov amb Kerenski; és a dir, de coordinar els seus plans i donar d'aquesta manera, en la mesura que del possible, un via legal al colp d'estat. Kerenski venia a dir a través de Savinkov: "Obre vostè, però dins dels límits del *meu* propòsit; d'aquesta manera evitarà el risc i obtindrà tot allò que desitja." Savinkov, per la seua banda, hi afegia: "No s'isca vostè *abans d'hora* dels límits del pla de Kerenski." Tal era l'original equació amb tres incògnites. Només així pot comprendre's que Kerenski es dirigís al Quarter General, per mediació de Savinkov, en demanda d'un Cos de Cavalleria. Es dirigia als conspiradors un còmplice que ocupava un càrrec elevat, observava la seua legalitat i aspirava a subordinar a si mateix el mateix complot. Entre els encàrrecs confiats a Savinkov, no hi havia més que un que tingués l'aspecte d'una mesura dirigida contra el complot de la dreta: es referia al Comitè d'Oficials, la dissolució del qual havia exigit la conferència del partit de Kerenski, celebrada en Petrograd. Però és notable la forma mateixa en què l'encàrrec estava expressat: "liquidar l'Associació d'Oficials *en la mesura que siga possible*". Encara és més notable el fet que Savinkov, no sols no trobés aquesta possibilitat, sinó que ni fins i tot la cerqués. La qüestió fou, senzillament, soterrada com a prematura. L'encàrrec es donava únicament perquè constés quelcom en el paper, com a justificació davant els elements de l'esquerra: les paraules "en la mesura que siga possible" significaven que ni tan sols s'exigia el compliment. Com per a posar més de relleu el caràcter decoratiu de la missió, se la feia figurar en primer terme.

Kerenski, en intentar atenuar en la mesura del possible la significació comprometedora del fet que, si bé esperava un colp de la dreta, tragués de la capital els regiments revolucionaris i es dirigís simultàniament a Kornilov en demanda de tropes "de confiança", al·ludia posteriorment a les tres condicions sacramentals a què subordinava la vinguda del Cos de Cavalleria. Així, Kerenski accedia a subordinar la zona militar de Petrograd a Kornilov, a condició que foren eliminats d'aqueixa zona la capital i els seus voltants, a fi que el govern no es trobés completament en mans del Quarter General, perquè, com deia Kerenski entre els seus, "en aqueix cas seríem absorbits". Aquesta condició mostra únicament que Kerenski, si bé somiava de subordinar els generals a les seues pròpies intencions, no disposava més que dels seus subterfugis impotents. Sense necessitat de prova alguna, pot creure hom que Kerenski no desitjava d'ésser absorbit.

Les altres dues condicions presentaven idèntic caràcter: Kornilov no havia d'incloure en el cos d'expedició la divisió anomenada "salvatge", composta de muntanyesos caucàsians, ni posar el general Krimov al capdavant de les forces. Des del punt de vista

de la defensa dels interessos de la democràcia, açò significava vertaderament engolir-se un camell i espolsar-se els mosquits. Però per tal de dissimular el colp que s'anava a assestar a la revolució, les condicions de Kerenski eren incomparablement més importants. Llençar contra els obrers de Petrograd els muntanyesos caucàsians que no parlaven el rus, hauria estat d'una imprudència excessiva: ni el mateix tsar s'hauria decidit a fer-ho en els seus temps! Al Quarter General, Savinkov justificà circumstancialment, al·legant els interessos de la causa comuna, el nomenament, completament inconvenient, de Krimov, sobre el qual posseïa el Comitè Executiu informes precisos suficients. “No és de desitjar [deia] que, en el cas que es produïsquen disturbis en Petrograd, aquests siguin sufocats precisament pel general Krimov. L'opinió pública associaria potser al seu nom mòbils diferents dels que l'impulsen...” Finalment, el mateix fet que el cap del govern, en reclamar l'enviament de forces a la capital avancés l'estranya demanda que no s'enviés la divisió “salvatge” ni es designés Krimov, demostra palesament que Kerenski, no sols coneixia per endavant l'esquema general del complot, sinó també les forces que havien de compondre l'expedició punitiva que es projectava enviar i la candidatura dels principals executors.

No obstant això, foren les que foren aquestes circumstàncies secundàries, és evident per la resta que el Cos de Cavalleria de Kornilov no era en cap cas el més apropiat per a defensar la “democràcia”. En canvi, Kerenski podia tenir la certesa completa de què, de totes les unitats de l'exèrcit, aqueix cos seria l'instrument més segur contra la revolució. Clar està que hauria estat més avantatjós tenir en Petrograd un regiment personalment addicte a Kerenski i que no estigués ni amb les dretes ni amb les esquerres. Però, com demostrarà el desenrotllament ulterior dels esdeveniments, semblants tropes no existien en la realitat. Per a la lluita contra la revolució, no hi havia ningú, excepte la gent de Kornilov, i a ella recorregué Kerenski.

Les mesures militars no eren més que un complement de la política. L'orientació general presa pel Govern Provisional en el transcurs de les dues setmanes escasses que separen la Conferència de Moscou de la sublevació de Kornilov, bastava, en els fons, per a demostrar que Kerenski es preparava, no per a la lluita contra els elements de la dreta, sinó per al front únic amb els mateixos contra el poble. El 26 d'agost, el govern, fent cas omís de les protestes del Comitè Executiu contra la seua política contrarevolucionària, féu un pas atrevit a favor dels grans terratinents, en prendre, inesperadament, l'acord de doblar el preu del blat. El caràcter odiós d'aquesta mesura, adoptada, a més a més, a petició de Rodzianko, públicament formulada, la feia aparèixer com quelcom que es trobava molt prop d'una provocació conscient a les masses famolenques. Era evident que Kerenski intentava conquerir l'extrema dreta de la Conferència de Moscou, mitjançant un bon regal. “Sóc dels vostres!”, deia a l'Associació dels Oficials, en el decret adulador signat el mateix dia en què Savinkov es posava en camí per a marxar a entaular negociacions amb el Quarter General; “Sóc dels vostres!”, s'afanyava a cridar Kerenski als grans terratinents en vigílies del projectat atac de la cavalleria contra allò que subsistia encara de la Revolució de Febrer.

Les declaracions de Kerenski davant la comissió investigadora nomenada per ell mateix, no es distingiren per la seua dignitat. El cap del govern, que compareixia davant aqueixa comissió en qualitat de testimoni, en el fons se sentia el principal acusat i, a més, sorprès *in fraganti*. Els funcionaris, gent plena d'experiència, que comprenia perfectament la mecànica dels esdeveniments, simulaven donar crèdit seriosament a les explicacions del primer ministre. Però els altres mortals, entre ells els membres del

partit de Kerenski, no podien comprendre, i així ho manifestaven francament, com era possible que un mateix Cos de Cavalleria servís per a realitzar un colp d'estat i per a lluitar contra ell. Havia estat una imprudència excessiva, per part d'un "socialistarevolucionari", fer venir a la capital tropes destinades a estrangular-la. Veritat és que en altres temps els troians havien introduït a les forces enemigues en la seua pròpia ciutat; però, almenys, no sabien què hi havia al ventre del cavall de fusta. A més, hi ha un historiador antic que posa en tela de judici la versió del poeta; segons el parer de Pausànies, només podria donar-se crèdit a Homer, en el cas que es considerés que els troians eren "uns imbècils, sense mica de raciocini". Què hauria dit el vell historiador a propòsit de les declaracions de Kerenski?

LA SUBLEVACIÓ DE KORNILOV

A principis d'agost, Kornilov ja havia donat ordre que la divisió "salvatge" i el 3er Cos de Cavalleria foren traslladats del front sud-occidental a la zona del triangle ferroviari Nevel-Novosokolniki-Velikie Luki, que amb el pretext de tenir disposades reserves per a la defensa de Riga, oferia una còmoda base per a l'atac contra Petrograd. El generalíssim en cap havia donat aleshores també ordre de concentrar una divisió cosaca a la regió compresa entre Viborg i Bieloostrov; a aqueix puny alçat sobre el cap mateixa de la capital (de Bieloostrov a Petrograd no hi ha més de trenta quilòmetres!) se li donava l'aparença de reserva per a possibles operacions sobre Finlàndia. Per tant, ja amb anterioritat a la Conferència de Moscou, s'havien mobilitzat per a l'atac contra Petrograd les quatre divisions de cavalleria, que eren considerades com les més eficaces per a la lluita contra els bolxevics. Respecte a la divisió del Caucas, entre la gent de Kornilov es deia senzillament: "als muntanyesos els és igual a qui han de degollar." El pla estratègic era força senzill. Tres divisions, procedents del sud, serien transportades en ferrocarril fins a Tsarskoie-Selo, Gatxina i Krasnoie-Selo, des d'on se les enviaria a la capital, a fi que ocuparen la part meridional de la mateixa, avançant per la vora esquerra del Neva "*en rebre's* la notícia que s'han iniciat els desordres en Petrograd i no més tard del matí del primer de setembre". La divisió que es trobava a Finlàndia, havia d'ocupar simultàniament la part nord de la capital.

Per mitjà de l'Associació d'Oficials, Kornilov es posà en contacte amb les societats patriòtiques de Petrograd, les quals, segons deien elles mateixes, disposaven de 2.000 homes perfectament armats, però que tenien necessitat d'oficials experts. Kornilov prometé enviar-hi caps del front, sota pretext que sortien de permís. Per tal d'observar l'estat d'ànim dels obrers i soldats de la capital i l'activitat dels revolucionaris, es creà un contraespionatge secret, al capdavant del qual es posà el coronel de la divisió "salvatge", Heiman. La cosa es féu dins del marc dels reglaments militars: el complot disposava dels serveis tècnics del Quarter General.

La Conferència de Moscou no féu més que encoratjar Kornilov perquè portés endavant els seus plans. Veritat és que Miliukov, segons ell mateix ens conta, havia recomanat que hom no s'hi apressés, perquè, a judici seu, Kerenski gaudia encara de popularitat en províncies. Però semblant consell no podia exercir cap influència sobre l'insubordinat general; no es tractava de Kerenski, al capdavant, sinó dels soviets; a més, Miliukov no era un home d'acció, sinó un home civil i, la qual cosa era pitjor encara, catedràtic. Els banquers, els industrials, els generals cosacs, donaven pressa. Els metropolites donaven

la seua benedicció. L'ajudant Zavoiko responia de l'èxit. Arribaven telegrams de salutació de totes bandes.

La diplomàcia aliada prenia una participació activa en la mobilització de les forces contrarevolucionàries. Sir Buchanan tenia en les seues mans molts dels fils del complot. Els representants militars aliats acostats del Quarter General, manifestaven els seus millors sentiments. “El representant britànic [testifica Denikin] ho féu de forma particularment commovedora.” Darrere dels ambaixadors estaven els seus respectius governs. Svatikov, comissari del Govern Provisional en l'estranger, comunicava des de París, en telegrama del 23 d'agost, que durant les audiències de comiat, el ministre d'Assumptes Estrangers, Ribot “s'havia interessat extraordinàriament en saber quina de les persones que rodejaven Kerenski podia ésser considerada com a home ferm i enèrgic”, i el president Poincaré “féu moltes preguntes sobre... Kornilov”. El Quarter General n'estava assabentat de tot. Kornilov no veia cap motiu per a ajornar les coses i esperar. Sobre al 20, féu avançar dues divisions de cavalleria en direcció a Petrograd. El dia de la caiguda de Riga, foren cridats al Quarter General quatre oficials de cada un dels regiments de l'exèrcit, uns quatre mil en total, “per a estudiar els morters britànics”. Als de més confiança se'ls digué immediatament que es tractava d'aixafar d'una vegada per sempre el “Petrograd bolxevic”. Aqueix mateix dia, des del Quarter General es donà ordre de lliurar amb urgència a les divisions de cavalleria uns quants caixons de granades de mà, excel·lents per als combats als carrers. “Es convingué [diu el cap d'Estat Major, Lukomski] que tot havia d'estar a punt per al 26 d'agost.”

En apropar-se a Petrograd les tropes de Kornilov, l'organització existent a la capital “ha d'entrar en acció, ocupar l'Institut Smolni i procurar detenir els caps bolxevics”. Veritat és que aquests feien la seua aparició en l'Smolni només per a assistir-hi a les sessions; en canvi, allí estava, amb caràcter permanent, el Comitè Executiu, el qual proporcionava ministres i continuava considerant Kerenski com a vicepresident. Però en una gran empresa no és possible, ni necessari, donar-se als matisos. En tot cas, Kornilov no se'n preocupava. “Ja és hora [deia a Lukomski] de penjar els agents i espies alemanys, capitanejats per Lenin, i dissoldre el Soviet d'Obrers i Soldats, però dissoldre'l de tal forma que no tinga la possibilitat de reunir-se enlloc.”

Kornilov decidí, resoludament, confiar la direcció de les operacions a Krimov, que gaudia entre els seus de fama de general audaç i decidit. “Krimov estava llavors alegre, ple d'optimisme [diu Denikin] i mirava confiat vers l'esdevenidor.” Al Quarter General confiaven en Krimov. “Estic persuadit [deia Kornilov parlant-ne, d'ell] que, si cal, no vacil·larà en penjar tot el Soviet d'Obrers i Soldats.” L'elecció d'aqueix general “alegre i optimista”, no podia ésser doncs, més encertada.

Quan aquests treballs, que distreien un tant de la preocupació del front alemany, es trobaven en el seu apogeu, arribà al Quarter General Savinkov, a fi de precisar l'acord estipulat, introduint-hi algunes modificacions secundàries. Per a assestar el colp a l'enemic comú, Savinkov assenyalà la data que Kornilov havia fixat ja feia temps per a l'acció contra Kerenski: el dia en què es complien els sis mesos de la revolució. Malgrat que el pla del colp d'estat tenia dos aspectes, ambdues parts aspiraven a operar amb els elements comuns d'aqueix pla: Kornilov, per a dissimular les seues vertaderes intencions; Kerenski, per a sostenir les pròpies il·lusions. La proposició de Savinkov no podia caure millor al Quarter General: el mateix govern parà el cap; Savinkov es

disposava a estirar el llaç. Els generals del Quarter General es fregaren les mans de gust: “Ja piquen!”, deien, com els pescadors afortunats.

Kornilov es decidí a fer concessions amb major facilitat doncs que res li costaven. ¿Quina importància tenia que la guarnició de Petrograd no estigués subordinada al Quarter General, si les tropes de Kornilov entraven a la ciutat? Després d'acceptar les altres dues condicions, Kornilov les violà immediatament: la divisió “salvatge” fou col·locada en l'avantguarda i Krimov s'encarregà de dirigir tota l'operació. Kornilov no considerava necessari espolsar-se els mosquits.

Els bolxevics discutien obertament les qüestions fonamentals de la seua tàctica: un partit de masses no pot obrar d'una altra manera. El govern i el Quarter General no podien deixar de saber que els bolxevics procuraven evitar l'acció. Però de la mateixa manera que el desig és pare del pensament, la necessitat política esdevé mare de la previsió. Totes les classes dirigents parlaven de la insurrecció imminent, perquè aquesta els era absolutament necessària. La data de la insurrecció, ja l'avançaven, ja la retardaven uns dies. El ministeri de la Guerra, és a dir, Savinkov (comunicava la premsa), es preocupava “molt seriosament” de l'acció imminent. El *Rietx* deia que la iniciativa de l'acció la prenia sobre si la fracció bolxevic del soviets de Petrograd. Com a polític, Miliukov estava tan compromès en la qüestió del pretès aixecament dels bolxevics, que ha considerat com una qüestió d'honor sostenir aquesta versió així mateix en qualitat d'historiador. “En els documents del contraespionatge, publicats posteriorment [diu], les noves assignacions de diners alemanys per a l'“empresa de Trotski”, es refereixen a aqueixa època.” Junt amb el contraespionatge rus, el savi historiador s'oblida que Trotski, a qui l'Estat Major alemany, per a major comoditat dels patriotes, anomenava pel seu nom, “precisament en aqueixa època” (des del 23 de juliol fins al 4 de setembre) es trobava a la presó. El fet que l'eix de la Terra no siga més que una línia imaginària, no impedeix, com és ben sabut, que la Terra gire al voltant d'aqueix eix. De la mateixa manera, l'operació de Kornilov girava entorn de l'imaginari aixecament dels bolxevics com entorn del seu eix. Açò era més que suficient per al període preparatori. Però per al desenllaç calia un poc més de material.

Un dels dirigents del complot militar, l'oficial Vinberg, en les seues interessants memòries, que posen al descobert allò que passava entre bastidors, confirma plenament les indicacions dels bolxevics, relatives a l'àmplia tasca realitzada per la provocació militar. Miliukov, sota el pes dels fets i dels documents, s'ha vist obligat a reconèixer “que les sospites envers els cercles d'extrema esquerra eren justes, l'agitació a les fàbriques formava, indubtablement, part del pla que havien d'executar les organitzacions oficials” Però tampoc açò serví de res: els bolxevics (es lamenta el mateix historiador) decidiren “no fer el joc”; les masses no es disposaven a entrar en acció sense els bolxevics. No obstant això, aquest obstacle s'havia tingut en compte en el pla i, per dir-ho així, solucionat per endavant. El “Centre Republicà”, com s'anomenava l'òrgan dirigent dels conspiradors, en Petrograd, decidí senzillament reemplaçar els bolxevics; per a això, s'encarregà al coronel de cosacs Dutov que simulés un aixecament revolucionari. Al gener de 1918, Dutov, a la pregunta dels seus amics polítics: “Què havia d'ocórrer el 28 d'agost de 1917?”, hi contestà textualment el que segueix: “Entre el 28 d'agost i el 2 de setembre, jo havia d'emprendre una acció que hauria d'aparèixer com preparada pels bolxevics.” Tot havia estat previst. No en va havien participat en l'elaboració dels plans oficials de l'Estat Major.

Kerenski, per la seua banda, després de la tornada de Savinkov de Mohilev, s'inclinava a considerar que tot equívoc havia estat eliminat i que el Quarter General s'adheria completament al seu pla. "Hi hagué moments [diu Stankievitx] que tots els personatges creien, no sols que obraven en una mateixa direcció, sinó fins i tot que tenien una idea idèntica del mètode d'acció." Aqueixos feliços moments no duraren molt. Hi intervingué la casualitat, que, com totes les casualitats històriques, obrí la vàlvula de la necessitat. Es presentà a Kerenski l'octubrista Lvov, membre del primer Govern Provisional, el mateix Lvov, que en qualitat d'expansiu procurador del Sant Sínode, havia dit que en aquella institució no hi havia més que "idiotes i bergants". El destí li havia confiat la missió d'evidenciar que, davall l'aparença d'un pla únic, hi havia dos plans, un dels quals anava dirigit contra l'altre.

Com a polític sense treball, però verbós, Lvov havia participat en les interminables converses sobre la transformació del règim i la salvació del país que es produïen ja al Quarter General, ja al Palau d'Hivern. En aquesta ocasió, es presentà proposant la seua mediació a fi de transformar el gabinet sobre la base dels principis nacionals i, a més a més, intimidà Kerenski amb els trons i llamps del Quarter General, descontent. El president del Consell de Ministres, alarmat, decidí utilitzar Lvov per a comprovar què passava al Quarter General i saber, alhora, quines eren les vertaderes intencions del seu còmplice Savinkov. Kerenski manifestà les seues simpaties envers una política orientada en el sentit de la dictadura, la qual cosa no era una hipocresia, i estimulà Lvov perquè continués exercint el seu paper de mediador, la qual cosa era una astúcia de guerra.

Quan Lvov es presentà novament al Quarter General, aclaparat ja amb els poders que li havia confiat Kerenski, els generals veieren en la seua missió la prova que el govern estava a punt de capitular. Encara en vigílies es comprometia Kerenski, per mediació de Savinkov, a realitzar el programa de Kornilov amb l'ajuda d'un cos de cosacs; avui, Kerenski proposa ja al Quarter General modificar el règim de comú acord. Els generals decidiren encertadament que calia estrènyer més les clavilles; Kornilov li digué a Lvov que, tenint en compte que l'aixecament preparat pels bolxevics perseguia com a fi "l'enderrocament del Govern Provisional, la signatura de la pau amb Alemanya i la cessió a la mateixa de l'esquadra del Bàltic pels bolxevics", no quedava una altra sortida que "el lliurament immediat del poder pel Govern Provisional al generalíssim en cap". Kornilov hi afegí: "Siga qui siga qui exercisca aquest càrrec." Però, per la seua banda, no es disposava a cedir el seu lloc a ningú. La seua inamovilitat havia estat fixada per endavant pel jurament dels Cavallers de Sant Jordi, l'Associació d'Oficials i el consell de les tropes cosaques. Per tal de protegir Kerenski i Savinkov contra els bolxevics, Kornilov demanà amb insistència que residiren al Quarter General davall la salvaguarda de la seua defensa personal. L'ajudant Zavoiko féu entendre a Lvov, d'una manera inequívoca, en què consistiria precisament aqueixa defensa.

Al seu retorn a Moscou, Lvov intentà calorosament, com "amic", persuadir Kerenski que accedís a la proposició de Kornilov, "per tal de salvar la vida dels membres del Govern Provisional, i, principalment, la seua pròpia". Kerenski no podia deixar de comprendre, per fi, que el joc polític de la dictadura prenia un caràcter molt seriós i podia acabar d'una manera molt desfavorable. Decidit a obrar, cridà primer que res Kornilov a l'aparell, a fi de comprovar si Lvov havia transmès fidelment el seu encàrrec. Kerenski formulava les seues preguntes no sols en nom seu, sinó en el de

Lvov, malgrat que aquest no assistia a la conversa. Aquest procediment (observa Martínov), molt adient per a un policia no era, naturalment, molt decorós per a un cap de govern.” Kerenski, l’endemà, parlava al Quarter General del seu viatge en companyia de Savinkov com de cosa resolta. Tot el diàleg, sostingut per fil directe, sembla inversemblant; el cap democràtic del govern i el general “republicà” parlen de cedir-se mútuament el poder com si es tractés d’un seient al cotxe.

Miliukov està sobrat de raó quan no veu en l’exigència de Kornilov que hom li lliurés el poder més que “la continuació de les negociacions sostingudes obertament des de feia molt de temps sobre la dictadura, la reorganització del règim, etc.” Però Miliukov va massa lluny quan, en basar-s’hi, intenta presentar les coses com si en els fons no hagués existit cap complot per part del Quarter General. És indubtable que Kornilov no hauria pogut formular les seues exigències a través de Lvov de no haver estat prèviament en tractes amb Kerenski. Però açò no impedeix que Kornilov encobris el seu propi complot amb el complot comú. Mentre Kerenski i Savinkov es disposaven a alliberar-se dels bolxevics i, en part, dels soviets, Kornilov es proposava alliberar-se així mateix del Govern Provisional. Açò era, precisament, allò que no volia Kerenski.

El 26, a la vesprada, el Quarter General pogué, en efecte, creure durant algunes hores que el govern capitulava sense lluita. Però açò no significava que no hi hagués complot sinó, únicament, que aquest es trobava prop de la victòria. Un complot triomfant troba sempre la forma de fer-se legal. “Viu al general Kornilov després d’aquesta conversa”, diu el príncep Trubetskoi, diplomàtic que representava al ministeri d’Estat prop del Quarter General. “Un sospir de satisfacció s’escapà del seu pit, i a la meua pregunta: “És a dir, que el govern acull en un tot els seus plans?”, hi contestà: “Sí”.” Kornilov s’equivocava. Precisament, a partir d’aquell moment, el govern, en la persona de Kerenski, deixava d’afavorir els seus propòsits.

És a dir, que el Quarter General tenia els seus plans? Que es tractava, no de la dictadura en general, sinó de la de Kornilov? Que a ell, a Kerenski, com una burla, se li oferia el càrrec de ministre de Justícia? Kornilov cometé, en efecte, la imprudència de fer una al·lusió en aquest sentit a Lvov. Kerenski, confonent-se a si mateix amb la revolució, cridà el ministre d’Hisenda, Nekrasov: “La revolució no se la cediré.” El desinteressat amic de Lvov fou detingut immediatament i passà una nit d’insomni al Palau d’Hivern, amb dos sentinelles al costat, mentre escoltava, mentre l’escarritxaven les dents, com “de l’altra banda del mur, a l’habitació d’Alexandre III, situada al costat, Kerenski, triomfant, alegrat per la marxa feliç que prenen les seues coses, cantava sense parar àries d’òpera.” En aqueixes hores, Kerenski se sentia ple d’energia.

En aquells dies, Petrograd vivia en un doble sotsobre. La tensió política, exagerada deliberadament per la premsa, amenaçava d’esclatar. La caiguda de Riga feia que s’apropés el front. La qüestió de l’evacuació de la capital, plantejada ja pels esdeveniments de la guerra molt abans de la caiguda de la monarquia, adquiria ara un caràcter més agut. La gent acomodada abandonava la ciutat. L’èxode de la burgesia obeïa molt més a la por d’una nova insurrecció que no a la invasió de l’enemic. El 26 d’agost, el Comitè Central del partit bolxevic repetí de nou: “Gent sospitosa... realitza una agitació provocadora en nom del nostre partit.” Els òrgans dirigents del soviets de Petrograd, dels sindicats i dels comitès de fàbrica declaraven aquell mateix dia: “Cap organització obrera, cap partit polític exhorta a fer cap manifestació”. No obstant això, els rumors relatius a l’enderrocament del govern no cessaren ni un instant durant el dia

següent. “Als cercles governamentals [comunicava la premsa] parla hom de la resolució presa unànimement d'aixafar tota temptativa d'acció.” Fins i tot s'havien pres mesures per a provocar aquesta última abans de sufocar-la.

En els periòdics del matí del 27, no sols no s'hi deia encara res dels propòsits del Quarter General, sinó que, per contra, Savinkov, en una entrevista, assegurava que “el general Kornilov gaudeix de la confiança absoluta del Govern Provisional”. El dia en què es complien sis mesos de la revolució, transcorregué en general d'una manera extraordinàriament tranquil·la. Els obrers i els soldats evitaven tot allò que pogués assemblar-se a una manifestació. La burgesia, tement disturbis, no s'havia mogut de les seues cases. Els carrers estaven deserts. La gent s'oblidà, fins i tot, de les tombes de les víctimes de febrer al Camp de Mart.

En el matí del desitjat dia, que havia d'assenyalar la salvació del país, el generalíssim en cap rebé l'ordre telegràfica del president del Consell de Ministres de resignar el càrrec de cap d'Estat Major i posar-se immediatament en camí vers Petrograd. Les coses prengueren immediatament un gir completament imprevist. El general compregué, segons les seues pròpies paraules, “que hom feia un doble joc”. Hauria pogut dir amb més dret que s'havia descobert el seu propi doble joc. Kornilov decidí no cedir. Les exhortacions fetes per Savinkov per fil directe no li produïren cap efecte. “Obligat a entrar en acció obertament [deia el generalíssim en el manifest dirigit al poble], jo, el general Kornilov, declare que el Govern Provisional, sota la pressió de la majoria bolxevic dels soviets, obra de complet acord amb els plans de l'Estat Major alemany, i que, amb vistes al pròxim desembarcament de forces enemigues en la vora de Riga, destrueix l'exèrcit i pertorba el país des de l'interior.” Kornilov, que no desitja cedir el poder als traïdors, “prefereix morir al camp de l'honor i de la lluita”. Miliukov, parlant posteriorment de l'autor d'aquest manifest, deia amb un matís d'admiració, que era “un home decidit, que no reconeix cap subtilesa jurídica i que marxa sense vacil·lar vers l'objectiu que considera just”. En efecte, a aqueix generalíssim que treia les tropes del front per a derrocar el propi govern, no se li pot acusar de predilecció per les “subtileteses jurídiques”.

Kerenski destituí Kornilov per si mateix i davant ell mateix. En aquell moment, el Govern Provisional no existia ja. El dia 26, a la nit, els senyors ministres havien presentat la dimissió, la qual, per una fel·líc coincidència de circumstàncies, responia als desitjos de tots. Uns dies abans de la ruptura del Quarter General amb el govern, el general Lukomski deia a Lvov, per mediació d'Aladin: “No estaria mal advertir els cadets que es retiraren tots del Govern Provisional en vigílies del 27 d'agost, a fi de posar en un compromís el govern i, alhora, evitar disgustos.” Els cadets s'afanyaren a prendre bona nota d'aquesta recomanació. D'altra banda, el mateix Kerenski declarà al govern que considerava possible lluitar contra la sublevació de Kornilov “només a condició que se li concedisca a ell personalment la integritat del poder”. Els altres ministres no semblava sinó que només esperaren un pretext tan fel·líc per a presentar la dimissió. La coalició fou sotmesa, doncs, una vegada més, a prova. “Els ministres del partit dels cadets [diu Miliukov] declararen que en aquell moment presentaven la dimissió, sense que açò significués que resolgueren per endavant la qüestió de la seua participació futura en el Govern Provisional.” Fidels a la seua tradició, volien esperar al marge els dies de lluita, a fi de prendre resolucions segons quin fos el resultat de la contesa. No tenien el menor dubte que els conciliadors els conservarien intactes els seus llocs. Els cadets, si bé s'alliberaven de tot responsabilitat, participaren després, junt amb

els altres ministres dimissionaris, en una sèrie de reunions del govern, que tenien un “caràcter privat”. Els dos camps que es preparaven per a la guerra civil s’agrupaven “privadament” al voltant del cap del govern, investit de totes les atribucions possibles, però no del poder efectiu.

En el telegrama de Kerenski, rebut al Quarter General, en el qual es deia: “Reteniu i envieu als seus punts primitius totes les forces enviades a Petrograd i a la seua regió.” Kornilov hi escrigué: “No complir aquesta ordre, envieu les forces en direcció a Petrograd.” La sublevació prenia, doncs, un caràcter ben definit. Tres divisions de cavalleria es dirigien per la via fèrria vers la capital.

En la proclama dirigida per Kerenski a les tropes de Petrograd, es deia: “El general Kornilov, que ha proclamat el seu patriotisme i la seua fidelitat al poble... ha pres regiments del front... i els envia sobre Petrograd.” Kerenski serva silenci sensatament sobre el fet que els regiments haurien estat trets del front, no sols sabent-ho ell, sinó a petició seua, per a llençar-los contra la mateixa guarnició davant la que denunciava ara la perfídia de Kornilov. El generalíssim, naturalment, tampoc es mossegà la llengua. “Els traïdors no estan entre nosaltres [es deia en el seu telegrama] sinó en Petrograd, on per diners alemanys, amb la complaença criminal del govern, hom ha venut i ven Rússia.” Així, la calúmia, contra els bolxevics, s’obria ara nous camins.

El bon humor que feia cantar àries d’òpera al president del Consell de Ministres dimissionari, s’esvaï ràpidament. La lluita amb Kornilov, anés com anés, amenaçava de tenir conseqüències gravíssimes. “En la primera nit de la sublevació del Quarter General [diu Kerenski], en els cercles soviètics militars i obrers de Petersburg començà a circular insistentment el rumor que Savinkov estava complicat en el moviment del general Kornilov.” El rumor assenyalava Kerenski immediatament darrere de Savinkov, i no s’equivocava. S’avien de témer revelacions més perilloses d’ara en avant.

“El 26 d’agost, a hora avançada de la nit [conta Kerenski], entrà en el meu despatx, molt excitat, l’administrador del ministeri de la Guerra. “Senyor ministre (digué Savinkov, dirigint-se a mi), li pregue que em detinga immediatament com a còmplice del general Kornilov. Si té confiança en mi, li suplique em done la possibilitat de mostrar al poble pràcticament que res tinc de comú amb els sublevats” [...] Com a contestació a aqueixes manifestacions [prosegueix Kerenski], nomení immediatament Savinkov general governador de Petersburg, atorgant-li àmplies atribucions per a la defensa de la capital contra les tropes del general Kornilov.” És més: a precs de Savinkov, Kerenski nomenà Filonenko auxiliar seu. Així, doncs, tant la sublevació com l’ofegament de la mateixa no sortien del cercle del “Directori”.

El precipitat nomenament de Savinkov com a general governador obeïa a la necessitat que sentia Kerenski de lluitar per la seua pròpia conservació política; si Kerenski hagués denunciat Savinkov als soviets, Savinkov hauria denunciat immediatament Kerenski. En canvi, en obtenir de Kerenski, no sense extorsió, la possibilitat de legalitzar-se mitjançant una participació demostrativa en les accions contra Kornilov, Savinkov havia de fer tot el possible per a justificar Kerenski. El “general governador” era necessari, no tant per a lluitar contra la contrarevolució, com per tal d’esborrar les empremtes del complot. La tasca dels còmplices en aquest sentit començà immediatament.

“A les quatre de la matinada del 28 d'agost [testifica Savinkov], torní, cridat per Kerenski, al Palau d'Hivern, on trobí el general Alexeiev i Teretxenko. Convinguérem els quatre que l'ultimatum de Lvov no havia passat d'ésser una equivocació.” El paper d'intermediari en aqueixa reunió primerenca l'exercí el nou “general governador”. Miliukov dirigia les coses entre bastidors. En el transcurs del dia es presenta obertament en escena. Alexeiev, si bé deia que Kornilov tenia menys cervell que un mosquit, pertanyia al mateix bàndol que ell. Els conspiradors i els seus comparses feren l'última temptativa per a presentar tot allò que passava com únicament “una mala interpretació”; açò és, per tal d'enganyar l'opinió pública, a fi de salvar allò que es pogués del seu pla comú. La divisió “salvatge”, el general Krimov, les forces dels cosacs, la negativa de Kornilov a renunciar al càrrec, la marxa sobre la capital, tot açò no eren més que detalls de la “mala interpretació”. Espantat pel mal caire que la situació prenia, Kerenski no cridava ja: “La revolució no se la cediré!” Immediatament després de l'acord amb Alexeiev, es presentà als periodistes que feien informació al Palau d'Hivern, i els demanà que suprimiren de tots els periòdics la seua proclama, que declarava traïdor Kornilov. Quan es veié, per les contestacions dels periodistes, que açò era tècnicament irrealitzable, Kerenski exclamà: “És força lamentable.” Aquest petit episodi, consignat en els periòdics del dia següent, il·lumina amb incomparable claredat la figura del superàrbitre de la nació ficat en un atzucac. Kerenski encarnava de tal manera a la perfecció la democràcia i la burgesia, que ara apareixia simultàniament com a sumis representant del poder de l'estat i com a conspirador criminal contra el mateix.

En el matí del 28, la ruptura entre el govern i el generalíssim suprem fou un fet consumat davant tot el país. Immediatament hi intervingué la Borsa. Aquesta, que havia acollit el discurs de Kornilov a Moscou, en què s'esgrimia com a amenaça el lliurament de Riga, amb una baixa dels valors russos, davant la notícia de la sublevació dels generals reaccionà amb l'alça de tots els valors. Amb la seua cotització a la baixa del règim de febrer, la Borsa expressà d'una manera irreprotxable, l'estat d'ànim i les esperances de les classes posseïdores, a les que no quedava el menor dubte respecte a la victòria de Kornilov.

El cap d'Estat Major, Lukomski, a qui Kerenski havia donat, el dia d'abans, ordre de prendre sobre si temporalment el comandament, contestà: “No considere possible acceptar el càrrec del general Kornilov, perquè això produiria en l'exèrcit una pertorbació que causaria la ruïna de Rússia.” A excepció del generalíssim del Caucas, que, no sense retard, havia declarat la seua fidelitat al Govern Provisional, els altres generalíssims sostenien, en diferents tons, les exigències de Kornilov. El comitè de l'Associació d'Oficials, inspirat pels cadets, dirigí el següent telegrama a tots els estats majors de l'exèrcit i de la flota: “El Govern Provisional, que ha demostrat en distintes ocasions la seua impotència, ha maculat ara el seu nom amb una provocació, i no pot continuar al capdavant de Rússia...” El president honorari de l'Associació d'Oficials era el mateix Lukomski. Al Quarter General es comunicà a Krasnov, nomenat cap del 3er Cos d'exèrcit, el següent: “Ningú defensarà Kerenski. Es tracta només d'un passeig. Està tot preparat.”

El telegrama xifrat dirigit pel príncep Trubetskoi, ja conegut de nosaltres, al ministre d'Estat, dóna una idea prou fidel de l'optimisme dels dirigents i inspiradors del complot: “Si s'examina severament la situació, cal reconèixer que tot el comandament, la majoria indiscutible de l'oficialitat i els millors cossos d'exèrcit, seguiran Kornilov. A l'interior, es posaran al seu costat tots els cosacs, la majoria de les escoles militars i,

així mateix, els millors elements de l'exèrcit. A la força física cal afegir-hi... la simpatia moral de tots els sectors no socialistes de la població i en les classes baixes... una indiferència que se sotmet a tota fuetada. És indubtable que un nombre immens de socialistes de març s'afanyarà a posar-se al costat de Kornilov, en el cas que aquest triomfe." Trubetskoi reflectia, no sols les esperances de l'Estat Major, sinó també l'estat d'ànim de les missions aliades. En el destacament de Kornilov, que marxava a la conquesta de Petrograd, hi havia automòbils blindats anglesos, amb personal així mateix anglès. El cap de la missió militar anglesa a Rússia, general Nox, censurava el coronel nord-americà Robins pel fet que aquest no recolzés Kornilov. "No sent interès algun envers el govern Kerenski [deia el general britànic], és massa feble; allò que cal és una dictadura militar, es necessita als cosacs; aquest poble té necessitat del fuet. El que s'imposa ací és una dictadura."

Totes aquestes veus arribaven al Palau d'Hivern i exercien un efecte fulminant sobre els seus habitants. L'èxit de Kornilov semblava inevitable. El ministre Nekrasov digué als seus amics que la causa estava definitivament perduda, i que no quedava un altre recurs que morir amb honor. "Alguns líders destacats del soviets [afirma Miliukov], presentint la sort que els estava reservada en el cas que triomfés Kornilov, s'havien afanyat ja a fer-se amb passaports per a l'estranger."

A cada moment arribaven notícies, cada vegada més amenaçadores, sobre la proximitat de les tropes de Kornilov. La premsa burgesa acollia aqueixes notícies amb avidesa i les unflava, creant una atmosfera de pànic.

A les dotze i mitja del dia 28 d'agost, "hom ha trobat un destacament, enviat pel general Kornilov, als voltants de Luga". A les dos i mitja de la vesprada: "Han passat per l'estació d'Oredeg deu nous trens amb tropes de Kornilov. Al capdavant del tren va un batalló ferroviari." A les tres: "La guarnició de Luga s'ha rendit a les tropes del general Kornilov i ha lliurat totes les armes. L'estació i tots els edificis oficials de Luga han estat ocupats per les tropes de Kornilov." A les sis de la vesprada: "Dos trens de tropes de Kornilov, procedents de Narva, es troben a mitja versta de Gaxina. Altres dos trens es troben en camí vers aqueixa població." A les dues de la matinada del 29 d'agost: "A l'estació d'Antroptxino (a 33 quilòmetres de Petrograd), s'ha iniciat un combat entre les tropes governamentals i les de Kornilov. Hi ha baixes en ambdós bàndols." La mateixa nit arribà la notícia que Kaledin amenaçava de deixar Petrograd i Moscou incomunicats amb el sud de Rússia.

El Quarter General, els generalíssims dels fronts, la missió britànica, l'oficialitat, els trens militars, els batallons ferroviaris, els cosacs, Kaledin, totes aquestes paraules ressonaven a la sala de malaquita del Palau d'Hivern com les trompetes del Judici Final.

El mateix Kerenski ho reconeix així amb les atenuacions indispensables. "El 28 d'agost fou el dia de més vacil·lacions [diu], dels majors dubtes respecte a la força dels adversaris de Kornilov, i de major nerviosisme al si de la pròpia democràcia." No és difícil imaginar-se què s'amaga darrere d'aquestes paraules. El cap del govern es torturava pensant, no sols quin dels dos bàndols seria el més fort, sinó quin d'ells havia de causar-li més temor. "No estem amb vosaltres, amb els de la dreta, ni amb vosaltres els de l'esquerra." Aquestes paraules podien produir un cert efecte des de l'escenari del teatre de Moscou. Traduïdes al llenguatge de la guerra civil, que estava a punt d'esclatar, significaven que Kerenski podia semblar innecessari tant a la dreta com a

l'esquerra. “Tots nosaltres [escriu Stankievitx] estàvem materialment aclaparats per la desoladora impressió que s'estava desenrotllant un drama que anava a destruir-ho tot. Del grau d'atordiment que regnava pot donar idea el fet que fins i tot després de la ruptura pública entre el Quarter General i el govern es feren temptatives de reconciliació...”

“La situació mateixa suggeria la idea de la necessitat d'una mediació”, diu Miliukov, que preferia el paper de tercer. El dia 28, a la vesprada, es presentà al Palau d'Hivern per a “aconsellar Kerenski que renunciés al punt de vista estrictament formal de la infracció de la llei”. El cap liberal, que comprenia la necessitat de distingir l'ametla de la seua corfa, era, alhora, la persona més indicada per a exercir la funció d'intermediari lleial. El 13 d'agost, el mateix Kerenski havia comunicat a Miliukov que la sublevació estava assenyalada per al 27. L'endemà (el 14), Miliukov exigí en el seu discurs, pronunciat en la Conferència Nacional, que “la immediata adopció de les mesures indicades pel generalíssim suprem no serviren de pretext a sospites, amenaces verbals, i fins i tot destitucions”. Fins al 27, Kornilov havia de quedar fora de tota sospita. Al mateix temps, Miliukov oferia a Kerenski el seu suport “voluntari i sense condicions”. I ací estaria bé de recordar el llaç escorredor que sosté també sense “condicions”.

Per la seua banda, Kerenski reconeix que Miliukov, que s'havia presentat oferint-se com a intermediari, “havia escollit un moment molt oportú per a demostrar-me que la força real estava de part de Kornilov”. La conversa acabà d'una manera tan feliç, que Miliukov indicà als seus amics polítics el nom del general Alexeiev, contra el qual Kornilov no faria cap objecció, com a substitut de Kerenski. Alexeiev donà generosament la seua conformitat.

Succeí a Miliukov un altre personatge més important que ell. A boqueta de nit, l'ambaixador britànic, Buchanan, lliurà al ministre d'Estat una declaració en què els representants de les potències aliades oferien unànimement els seus bons serveis, “impel·lits pels seus sentiments humanitaris i el desig d'evitar una calamitat irreparable”. La mediació oficial entre el govern i el general aixecat no era més que un suport a la sublevació. Per via de resposta, Terestxenko expressà en nom del Govern Provisional l'“extraordinària sorpresa” produïda per la sublevació de Kornilov, el programa de la qual havia estat acceptat en gran part pel govern.

En el seu estat de soledat i postració, Kerenski no trobà cosa millor que organitzar una altra interminable conferència amb els seus ministres dimissionaris. Precisament mentre passava el temps d'aquesta manera tan desinteressada, es reberen les notícies més alarmants sobre l'avanç de les tropes enemigues. Nekrasov suposava que “dins de poques hores, les tropes de Kornilov estarien ja segurament en Petrograd...” Els exministres començaven a fer conjectures “sobre com s'hauria de reorganitzar el govern en tals circumstàncies”. De nou aflorà a la superfície la idea d'un Directori. Fou acollida amb simpatia, tant per la dreta com per l'esquerra, la iniciativa d'incloure en el “Directori” el general Alexeiev. El cadet Pokosxkin considerava que Alexeiev havia d'ésser posat al capdavant del govern. Segons algunes declaracions, fou el mateix Kerenski qui proposà que se cedís el poder a qualsevol altre, al·ludint per a això a la conversa que havia sostingut amb Miliukov. Ningú hi féu la menor objecció. La candidatura d'Alexeiev reconciliava tothom. El pla de Miliukov semblava trobar-se a punt d'ésser realitzat. Però en aqueix moment, com ocorre sempre en els instants de tensió suprema, ressonà una dramàtica baldada a la porta: a l'habitació immediata

esperava una comissió del “Comitè per a la lluita amb la contrarevolució”. A temps arribava: un dels nuclis més poderosos de la contrarevolució era la reunió mesquina, covarda i pèrfida dels kornilovians, intermediaris i capituladors a la sala del Palau d’Hivern.

El nou òrgan soviètic havia estat creat el 27 a la vesprada, en la reunió d’ambdós comitès executius, el d’obres i soldats i el de camperols, i estava compost de dos representants, delegats, amb caràcter especial, dels tres partits soviètics, dels dos comitès executius, del centre dels sindicats i del soviet de Petrograd. Amb la creació d’un comitè combatiu *ad hoc* es reconeixia, en els fons, que les institucions soviètiques dirigents tenien consciència de la seua senilitat, i que s’imposava una infusió de sang fresca perquè pogueren complir amb la seua missió revolucionària.

Els conciliadors, obligats a cercar el suport de les masses contra el general, s’afanyaren a tirar per davant, com si diguérem, el muscle esquerre. Quedaren lliurats automàticament a l’oblit tots els discursos en què s’havia propugnat que les qüestions de principi havien d’ésser ajornades fins a l’Assemblea Constituent. Els menxevics declararen que exigirien del Govern Provisional la proclamació immediata de la República democràtica, la dissolució de la Duma i la realització de les reformes agràries; tal fou la causa que el nom de República aparegués per primera vegada en la declaració del govern sobre la traïció del generalíssim.

Respecte a la qüestió del poder, els comitès executius reconegueren la necessitat de deixar de moment el govern en la seua forma anterior, substituint els cadets dimissionaris amb elements democràtics. Convocar, en un futur pròxim, a fi de resoldre definitivament la qüestió, un congrés de totes les organitzacions que s’havien unit a Moscou a base de la plataforma de Txeidse. No obstant això, després de les negociacions sostingudes a la nit, es veié que Kerenski rebutjava decididament la subjecció del govern a la fiscalització democràtica. Sentint que se li escapava el sòl davall els peus, així per la dreta com per l’esquerra, s’agafa amb totes les seues forces a la fórmula del “Directori”, que personificava els seus somnis d’un poder fort. Després de noves i inútils discussions en l’Smolni, es decidí de dirigir-se una vegada més a l’únic i insubstituïble Kerenski, amb la petició que donés la seua conformitat al primitiu projecte dels comitès executius. A les set i mitja del matí, Tseretelli torna amb la comunicació que Kerenski no està disposat a fer concessions i exigeix “un suport incondicional”, però accedeix a concentrar “totes les forces de l’estat” en la lluita amb la contrarevolució. Els comitès executius, exhaustos després de la nit passada en vetlla, es rendeixen, al fi, davant la buida idea del “Directori”.

La solemne promesa, formulada per Kerenski, de concentrar “totes les forces de l’estat” en la lluita contra Kornilov, no l’impedí, com ja sabem, sostenir negociacions amb Miliukov, Alexeiev i els ministres dimissionaris, sobre una capitulació pacífica davant el Quarter General, negociacions que foren interrompudes pels cops donats aquella nit a la porta. Pocs dies després, el menxevic Bogdanov, un dels elements del Comitè de Defensa, informà al soviet de Petrograd, en termes prudents, però inequívocs, de la pèrfida de Kerenski. “Quan el Govern Provisional vacil·lava i no es veia clarament com acabaria l’aventura de Kornilov, aparegueren intermediaris com ara Miliukov i el general Alexeiev...” El Comitè de Defensa intervingué i exigí “amb tota energia” la lluita declarada. “Sota la nostra influència [prosseguí Bogdanov], el govern tallà totes les negociacions i renuncià a les proposicions de Kornilov...”

Després que el cap del govern, el conspirador d'ahir contra l'esquerra, esdevingué el seu presoner polític, els ministres cadets, que el 26 havien dimitit només d'una manera preliminar i vacil·lant, declararen que sortien definitivament del govern perquè no estaven disposats a carregar amb la responsabilitat dels actes de Kerenski, encaminats a ofegar una sublevació tan patriòtica, lleial i salvadora. Els ministres dimissionaris, els consellers i els amics, abandonaren un rere altre el Palau d'Hivern. La gent "s'anava en massa [segons el mateix Kerenski] d'un lloc condemnat inexorablement a la ruïna". Hi hagué una nit, la del 28 al 29, que Kerenski "es passejà gairebé tot sol" pel Palau d'Hivern. Ja no acudien al seu cap les animoses àries d'òpera. "La responsabilitat que pesava sobre mi en aqueixos dies terriblement interminables, era vertaderament sobrehumana." Es tractava principalment de la responsabilitat per la sort del mateix Kerenski: tota la resta es feia ja sense comptar per a res amb d'ell.

LA BURGESIA MESURA LES SEUES FORCES AMB LA DEMOCRÀCIA

El 28 d'agost, quan la por estremia el Palau d'Hivern, el comandant de la divisió "salvatge", príncep Bagration, telegrafiava a Kornilov que "els indígenes compliran amb el seu deure envers la pàtria, i a la primera ordre del seu heroi suprem... vessaran fins a l'última gota de sang." Poques hores després, l'avanç de la divisió quedava interromput, i el 31 d'agost, una comissió especial, presidida pel mateix Bagration, comunicava a Kerenski que la divisió se sotmetia completament al Govern Provisional. Tot açò ocorregué no sols sense combat, sinó sense que es disparés un sol tret. No sols no es vessà la darrera gota de sang, sinó ni tan sols la primera. Els soldats de Kornilov no intentaren de cap manera fer ús de les armes per a obrir-se pas cap a Petrograd. Els caps no s'atreverien a ordenar-li-ho. Les tropes del govern no hagueren de fer ús de la força en cap banda per a contenir l'atac dels destacaments de Kornilov. El complot s'enfonsava, s'evaporava.

Per tal d'explicar-s'ho basta d'examinar de prop les forces que havien d'entrar en lluita. Abans que res, ens veurem obligats a constatar (i aquest descobriment no serà inesperat per a nosaltres) que l'Estat Major dels conjurats era el mateix Estat Major tsarista, oficina de gent sense cap, incapaç de meditar per endavant, en el gran joc que havia emprès, dues o tres jugades successives. Tot i que Kornilov havia assenyalat el dia del colp d'estat amb algunes setmanes d'anticipació, res estava previst ni calculat com era degut. La preparació purament militar de la sublevació havia estat portada a terme d'una manera inhàbil, grollera, superficial. Les complexes modificacions en l'organització i el comandament havien estat empreses en el moment mateix en què anava a iniciar-se l'acció. La divisió "salvatge", que havia d'assestar el primer colp a la revolució, estava composta únicament de 1.350 combatents, amb la particularitat que els mancaven 600 fusells, 1.000 llances i 500 sabres. Cinc dies abans que s'iniciaren les operacions, Kornilov ordenà transformar la divisió en cos. Aquesta mesura, que pertany a la categoria de les condemnades pels manuals, es considerava necessària, en aparença, per a seduir els oficials amb l'esquer d'un augment de sou. "El telegrama anunciador de què en Pskov hom lliuraria les armes que faltaven [diu Martinov], no fou rebut per Bagration fins al 31 d'agost, quan l'empresa havia fracassat definitivament."

Tampoc el Quarter general s'ocupà fins a l'últim moment d'enviar inspectors del front de Petrograd. Als oficials encarregats d'aquesta missió se'ls proveïa generosament de diners i se'ls concedia vagons especials. Però és de suposar que als heroics patriotes no els corria molta pressa salvar la pàtria. Dos dies més tard, la comunicació ferroviària entre el Quarter General i la capital quedà interrompuda, i la majoria dels inspectors no pogueren arribar al lloc en què s'havien de desenrotllar les seues suposades gestes.

A la capital, a tot açò, hi havia una organització korniloviana que comptava amb prop de dos mil homes. Els conspiradors foren dividits en grups, segons les missions especials que els estaven confiades: confiscació dels automòbils blindats, detenció i assassinat dels membres més destacats del soviets i de tot el Govern Provisional, ocupació de les institucions més importants. Segons Winberg, president de l'Associació del Deure militar, "en arribar les tropes de Krimov, les forces principals de la revolució havien d'estar ja crebantades, destruïdes o reduïdes a la impotència, de manera que l'única cosa que Krimov havia de fer era establir l'ordre a la ciutat". Veritat és que en Mohilev es considerava exagerat aquest programa d'acció, i que la principal tasca es confiava a Krimov; però el Quarter General esperava també una ajuda molt seriosa dels destacaments del "centre republicà". No obstant això, els conspiradors de Petrograd no feren senyals de vida, no feren escoltar la seua veu, no mogueren ni un dit, com si no existiren. Winberg dóna una explicació força simple d'aquest enigma. El coronel Heiman, encarregat del contraespionatge, passà els moments més decisius en un restaurant dels afores; el coronel Sidorin, encarregat d'unificar, per encàrrec directe de Kornilov, l'acció de totes les societats patriòtiques de la capital, i el coronel Ducimetière, director de la secció militar, "desaparegueren sense deixar rastre de si, i no hi hagué forma de fer-se amb ells en cap banda". El coronel de cosacs Dutov, que havia de fer entrar en acció els seus homes "com si foren els bolxevics", es lamentava més tard: "M'afanyí... a cridar la gent al carrer, però ningú em seguí." Segons conta Winberg, els conspiradors més significats es quedaren amb els diners destinats a l'organització, o els malgastaren en festes. Denikin afirma que el coronel Sidorin "s'ocultà en Finlàndia, emportant-se amb d'ell els últims fons de l'organització, uns 150.000 rubles". Lvov, a qui hem deixat detingut al Palau d'Hivern, parlà més tard d'un dels generosos donants que obrava entre bastidors i que havia de lliurar als oficials una suma considerable, però que, en arribar al lloc convingut, trobà els conspiradors en un estat tal d'embriaguesa, que no es decidí a lliurar els diners. El mateix Winberg considera que, de no haver mediat aqueixes "casualitats", vertaderament lamentables, els propòsits del general s'haurien pogut veure plenament coronats per l'èxit. Però queda una pregunta: com s'explica que al voltant d'aqueixa empresa patriòtica s'agruparen principalment borratxos, defraudadors i traïdors? No fou així perquè cada objectiu històric mobilitza els quadres que pròpiament li corresponen?

Pel que es refereix a les persones complicades en la conspiració, les coses no podien anar pitjor, començant per dalt. "El general Kornilov, segons el cadet de drete Izgoïev, era el general més popular... entre la població pacífica, però no entre les tropes, almenys les de l'anterior." Izgoïev entén per "població pacífica" el públic de la Perspectiva Nevski. Les masses populars del front i de l'interior sentien odi i hostilitat envers Kornilov. El general Krasnov, un monàrquic, nomenat cap del 3er Cos de cavalleria, que no trigà a fer una temptativa per a esdevenir vassall de Guillem II, s'estranyava que "Kornilov, que s'havia proposat portar a terme una empresa de tant d'empenta, no s'hagués mogut del palau de Mohilev, rodejat de turcmans i de soldats de batalló de xoc, com si ell mateix no tingués confiança en l'èxit". A la pregunta del periodista

francès Claude Anet: “Per què no avançà Kornilov en persona sobre Petrograd en el moment decisiu?”, el capitost del complot hi contestà: “Em trobava malalt, tenia un fort atac de malària i em faltava la meua energia habitual.”

Hi ha un excés de malaurades casualitats: sempre ocorre el mateix quan una causa està condemnada per endavant al fracàs. L'estat d'esperit dels conjurats oscil·lava entre l'altivesa de qui es creu vencedor indiscutible i la postració completa davant els primers obstacles reals. Es tractava, no de la malària de Kornilov, sinó d'una malaltia més fonda, fatal, incurable, que paralitzava la voluntat de les classes benestants.

Els cadets refusaven seriosament els propòsits contrarevolucionaris de Kornilov, entenent per això la restauració de la monarquia dels Romanov. Com si s'hi tractés! El “republicanisme” de Kornilov no era obstacle perquè el monàrquic Lukomski es posés al seu costat ni perquè el president de la “Lliga del Poble Rus”, Rinski-Korsakov, telegrafiés a Kornilov el dia del colp: “Pregue ardentment a Déu que l'ajude a salvar Rússia. Em pose enterament a la seua disposició.” als obscurantistes tsaristes els tenia sense atenció la bandereta republicana del general. Comprenien que el programa de Kornilov consistia en ell mateix, en el seu passat, en les seues bandes cosaques, en les seues relacions i els seus recursos financers, i, principalment, en la seua sincera disposició a degollar la revolució.

Kornilov, que en les proclames es presentava com “fill de camperols”, havia basat enterament el seu pla de colp d'estat en els cosacs i en els muntanyencs. En les tropes llençades sobre Petrograd no hi havia ni un sol destacament d'infanteria. El general no havia pogut apropar-se als camperols ni ho havia intentat. Veritat és que al Quarter General es descobrí, en la persona de cert “professor”, un reformador agrari disposat a prometre a cada soldat una quantitat fantàstica de “deciatines” de terra. Però la proclama preparada sobre aquest punt ni tan sols fou posada en circulació: la por d'espantar els grans terratinents servia de fre a tota demagògia agrària dels generals.

Un camperol de Mohilev, Tadeusz, que havia observat de prop en aquells dies el Quarter General, conta que ningú, així entre els soldats com en les aldees, donava crèdit als manifestos del general: “Vol el poder, però no diu ni una paraula de la terra ni de la terminació de la guerra.” En sis mesos de la revolució, les masses havien après a orientar-se en les qüestions més vitals. Kornilov portava al poble la guerra, la defensa dels privilegis dels generals i de la gran propietat agrària. No podia donar-los res més, i res més n'esperaven. En aquesta impossibilitat, evident per endavant per als mateixos conspiradors, de recolzar-se en la infanteria camperola, per a no parlar ja dels obrers, trobava la seua expressió el destí fatal de la colla de Kornilov.

El quadro de les forces polítiques traçat pel diplomàtic del Quarter General, príncep Trubetskoi, era fidel, en bona part, però erroni en allò tocant un punt: el poble no sentia, ni per remei, aqueixa indiferència disposada a “sotmetre's a la fuetada”. Lluny d'això, diria hom que les masses no esperaven més que la fuetada per a mostrar els brolladors d'energia i abnegació que tancaven al seu si. L'error en l'apreciació de l'estat d'ànim de les masses reduïa al no-res tots els altres càlculs.

El complot havia estat tramat per aquells cercles que ni sabien ni estaven acostumats a fer res sense la gent de baix, sense la força obrera, sense la carn de canó, sense assistents, criats, escriptors, xofers, mossos de corda, cuineres, bugaderes,

guardaagulles, telegrafistes, palafreners i cotxers. Tots aqueixos petits caragols humans, innumerables, invisibles, necessaris, estaven de part dels soviets i en contra de Kornilov. No hi havia racó on, la revolució, omnipresent, no penetrés, i rodegés el complot, i els seus ulls, les seues oïdes, la seua mà, es trobaven alertes per tot arreu.

L'ideal de l'educació militar consisteix en el fet que el soldat obre als ulls dels seus superiors el mateix que a les seues esquenes. Ara bé, els soldats i marins russos de 1917, que no obeïen les ordres oficials ni fins i tot en presència dels seus superiors, agafaven àvidament al vol les ordres de la revolució i, fins i tot, amb més freqüència encara, les complien per iniciativa pròpia abans que arribaren fins a ells. Els innumerables servidors de la revolució, els seus agents, els seus combatents no tenien necessitat d'estímul ni de control.

Formalment, la liquidació del complot es trobava en mans del govern. El Comitè Executiu hi contribuïa. En realitat, la lluita es desenrotllà per vies molt diferents. Alhora que Kerenski, aclaparat sota el pes d'una "responsabilitat sobrehumana", mesurava, solitari, el "parquet" del Palau d'Hivern, el Comitè de Defensa, anomenat també Comitè Militar Revolucionari, desenrotllava una vasta tasca. Des del dematí, s'enviaren instruccions telegràfiques als empleats de ferrocarrils, correus i telègrafs i als soldats. "Tots els moviments de tropes [com informava Dan aquell mateix dia] s'efectuen per ordre del Govern Provisional i estan avalats pel Comitè de Defensa popular." Fent a una banda totes les fórmules convencionals, aquestes paraules significaven que el Comitè de Defensa disposava de les tropes sota la signatura del Govern Provisional. Simultàniament s'emprengué la destrucció dels nius kornilovians, s'efectuaren escorcolls i detencions a les acadèmies militars i en les organitzacions d'oficials. La mà del Comitè es feia veure per totes les bandes. No hi havia qui s'interessés pel general governador.

Tampoc les organitzacions soviètiques de la base esperaven, per la seua banda, ordres de dalt. La tasca principal es trobava concentrada als barris obrers. En els moments de majors vacil·lacions del govern i de les negociacions interminables del Comitè Executiu amb Kerenski, els soviets de barriada establien relacions més estretes entre si i decidien: donar caràcter permanent a les reunions comunes de les organitzacions dels distints barris; enviar representants propis a l'Estat Major format pel Comitè Executiu; constituir una milícia obrera; instituir el control dels soviets de barriada sobre els comissaris governamentals; organitzar destacaments volants encarregats de detenir els agitadors contrarevolucionaris. Aquestes mesures, preses en conjunt, representaven l'apropiació de funcions importants, no sols del govern, sinó del mateix soviet de Petrograd. La lògica de la situació obligà els òrgans soviètics superiors a restringir considerablement les seues atribucions per a cedir el lloc a les organitzacions de baix. L'entrada de les barriades de Petrograd al camp de batalla modificà immediatament la direcció i les proporcions de la contesa. Una vegada més, es palesà la inescapable vitalitat de l'organització soviètica, que, paralitzada dalt per la direcció dels conciliadors, en el moment crític ressuscitava per baix mercè a la pressió de les masses.

Per als bolxevics, que eren l'ànima dels barris obrers, la sublevació de Kornilov no havia tingut res d'inesperada. L'havien prevista, s'havien posat en guàrdia contra ella i foren els primers que estigueren al seu lloc. En la reunió d'ambdós comitès executius, celebrada el 27 d'agost, Sokolnikov comunicà que el partit bolxevic havia pres ja totes les mesures que estaven al seu abast per tal d'informar el poble del perill i per a preparar

la defensa; els bolxevics es declaraven disposats a realitzar la seua tasca, al terreny de l'organització del combat, d'acord amb els òrgans del Comitè Executiu. En la reunió nocturna de l'Organització Militar dels bolxevics, en què participaren delegats de nombrosos regiments, s'acordà exigir la detenció de tots els conspiradors, armar els obrers, facilitar soldats a aquests últims, en qualitat d'instructors, assegurar la defensa de la capital des de baix i preparar-se al mateix temps per a la creació d'un règim revolucionari d'obers i soldats. L'Organització Militar celebrà mítings en tota la guarnició. Als soldats se'ls exhortava a estar sobre les armes, a fi que pogueren llançar-se al carrer al primer senyal d'alarma.

“Malgrat que estaven en minoria [diu Sukhanov], era completament clar que en el Comitè Militar Revolucionari l'hegemonia pertanyia als bolxevics.” Heus aquí com n'explica la causa: “Si el Comitè volia obrar seriosament, havia de fer-ho d'una manera revolucionària”, i només els bolxevics comptaven amb recursos reals per a escometre una acció revolucionària, “perquè les masses els seguien”. La tensió de la lluita posava pertot arreu, en primer terme, als elements més actius i audaços. Aquesta selecció automàtica afavoria, naturalment, el desenrotllament dels bolxevics, reforçava la seua influència, concentrava la iniciativa en les seues mans i els donava la direcció efectiva fins i tot en aquelles organitzacions en què es trobaven en minoria. Com més prop estaven de la barriada obrera, de la fàbrica, del quarter, més incontestable i absolut era el predomini dels bolxevics. Tots els grups del partit estan en peu. En tots els tallers de les grans fàbriques, els bolxevics han organitzat un servei permanent de vigilància. En el comitè del partit de cada barriada s'ha establert un servei permanent de representants de les fàbriques poc importants. L'organització del servei de comunicacions parteix de baix, de la fàbrica, i s'eleva, a través dels comitès de barriada, fins al Comitè Central del partit.

Sota la pressió directa dels bolxevics i de les organitzacions per ells dirigides, el Comitè de Defensa es mostrà favorable que anessen armats grups d'obers destinats a custodiar els barris proletaris i les fàbriques. Aquesta sanció era l'única cosa que mancava a les masses. Als barris obrers es formaren immediatament, segons la premsa obrera, “cues de gent que desitjava allistar-se als rengles de la Guàrdia Roja”. S'obriren immediatament cursos de tir i instrucció militar, dirigits per soldats experts. El 29, en gairebé totes les barriades ja n'hi havia de grups armats. La Guàrdia Roja anuncià el seu propòsit de formar immediatament un destacament de 40.000 homes. Els obrers desarmats formaven brigades destinades a cavar trinxeres, construir reductes, estendre filats. El nou general governador, Paltxinski, que havia substituït Savinkov (Kerenski no havia assolit mantenir en aqueix lloc al seu còmplice més de tres dies), no pogué deixar de reconèixer en una declaració especial que, quan es presentà la necessitat de portar a terme treballs de sapa per a la defensa de la ciutat, “milers d'obers... han realitzat, sense cap gratificació en el transcurs d'unes poques hores, un treball immens, que, sense la seua ajuda, hauria exigut diversos dies”. Açò no impedí que Paltxinski, seguint l'exemple de Savinkov, suspengués l'òrgan dels bolxevics, l'únic periòdic que els obrers consideraven com a seu.

La gegantina fàbrica de Putilov esdevé al centre de resistència del barri de Peterhof. Es formen precipitadament destacaments armats. La fàbrica treballa dia i nit: es munten nous canons per a la formació de divisions d'artilleria proletària. L'obrer Minitxev conta que “en aquells dies es treballà fins a setze hores diàries i es muntaren prop de cent canons”.

El “Vikjel” (Comitè Executiu Panrus de ferroviaris), acabat de crear aleshores, hagué d'entrar immediatament en acció. Els ferroviaris tenien motius especials per a témer la victòria de Kornilov, el qual havia introduït en el seu programa la instauració de l'estat de guerra en els ferrocarrils. També ací, la gent de baix s'avançà amb força diferència als seus dirigents. Els ferroviaris alçaren els carrils i posaren obstacles en les vies per a contenir l'avanç de les tropes de Kornilov. Es posava a contribució l'experiència de la guerra. També es prengueren mesures per tal d'aïllar Mohilev, el focus del complot, interceptant tot el moviment de trens en direcció al Quarter General. Els empleats de correus i telègrafs detenien i enviaven al Comitè els telegrams i ordres que partien del Quarter General o còpia dels mateixos. Els generals s'havien acostumat durant la guerra a considerar que el transport i les comunicacions eren una qüestió de tècnica. Ara tenien ocasió de persuadir-se que eren una qüestió de política.

Els sindicats, gens inclinats a la neutralitat política, no esperaren exhortacions especials per a ocupar les seues posicions de combat. El Sindicat Ferroviari armà els seus membres, els envià a les línies per a examinar i alçar els carrils, vigilar els ponts, etc.; amb el seu ardor i la seua decisió, els obrers impulsaren endavant el “Vikjel”, més burocràtic i moderat. El sindicat metal·lúrgic posà al servei del Comitè de Defensa els seus nombrosos empleats i una suma important per a les seues despeses. El sindicat de xofers posà a disposició del Comitè els seus mitjans tècnics i de transport. El sindicat de tipògrafs portà a la pràctica el control efectiu de la premsa. El general aixecat colpejà el sòl amb el peu i hi sorgiren legions de dessota la terra; però eren legions d'enemics.

Al voltant de Petrograd, en les guarnicions veïnes, a les estacions importants i en l'esquadra, es treballava dia i nit; hom passava revista a les pròpies files, s'establia contacte amb els punts pròxims i amb l'Smolni. El Comitè de Defensa, més que exhortar i incitar, enregistrava i dirigia. Les masses s'avançaven sempre als seus plans. La resistència contra el general aixecat es convertia en una batuda popular contra els conspiradors.

En Helsingfors, en l'assemblea de totes les organitzacions soviètiques, es creà un comitè revolucionari, que envià els seus comissaris al general governador, a la comandància, al contraespionatge i d'altres institucions importants. Cap ordre es feia efectiva si no portava la signatura d'aqueix comitè. S'establí el control dels telèfons i telègrafs. Els representants oficials del regiment de cosacs, que es trobava en Helsingfors i que eren majoritàriament oficials, intenten proclamar la neutralitat: es tracta de kornilovians ocults. L'endemà es presenten en el comitè cosacs de fila i declaren que tot el regiment està contra Kornilov. Per primera vegada entren representants cosacs en el soviets. En aquest, com en els altres casos, el violent xoc de les classes empenya els oficials a la dreta i els soldats de fila a l'esquerra.

El soviets de Kronstadt, que ja s'havia guarit completament de les ferides sofertes al juny, declarà telegràficament que “la guarnició de Kronstadt estava disposada a defensar com un sol home la revolució a la primera crida del Comitè Executiu”. Els de Kronstadt no sabien encara en aquells dies (només podien endevinar-ho) fins a quin punt la defensa de la revolució significava la defensa d'ells mateixos contra l'extermini.

Poc després de les Jornades de Juliol, el Govern Provisional havia decidit suprimir la fortalesa de Kronstadt, per considerar-la un focus bolxevic. Aquesta mesura, presa

d'acord amb Kornilov, es justificava oficialment per "motius estratègics". Els marins, pressentint que es tramava quelcom roí, s'hi resistiren. "La llegenda de la traïció al Quarter General [escrivia Kerenski, després que ell mateix havia acusat ja de traïció a Kornilov] havia arrelat fins a tal punt en Kronstadt, que tota temptativa de treure l'artilleria provocava el furor de la massa." El govern havia confiat a Kornilov la missió de cercar els mitjans d'acabar amb Kronstadt. Kornilov havia trobat aqueixos mitjans; immediatament després de la conquesta de la capital, Krimov havia d'enviar a Oranienbaum una brigada proveïda d'artilleria i, sota l'amenaça dels canons, exigir de la guarnició de Kronstadt el desarmament de la fortalesa i el pas a terra, on els marins havien d'ésser víctimes de represàlies en massa. Però en el mateix moment en què Krimov es disposava a complir la missió que li havia encomanat el govern, aquest es veia obligat a demanar als marins de Kronstadt que el salvaren de Krimov.

El Comitè Executiu demanà telefònicament a Kronstadt i Viborg que s'enviaren forces considerables a Petrograd. A partir del 29, al matí, començaren a arribar tropes. Eren, principalment, regiments bolxevics; per tal de donar força a la crida del Comitè Executiu calgué la confirmació del Comitè Central dels bolxevics. Un poc abans, cap al migdia del 28, per ordre de Kerenski, ordre que s'assemblava molt a una humil súplica, s'encarregaven de la protecció del Palau d'Hivern els marins del creuer *Aurora*, part de la tripulació del qual seguia empresonada en Kresti per la seua participació en la manifestació de juliol. En les hores que tenien lliures de servei, els marins anaven a la presó a veure els seus companys detinguts, a Trotski, Raskolnikov i d'altres. "És que no ha arribat el moment de detenir el govern? [preguntaven els visitants] No, no ha arribat encara [se'ls contestava]; recolzeu el fusell sobre el muscle de Kerenski i dispareu contra Kornilov. Després arranjarem comptes amb Kerenski." Al juny i juliol, aqueixos mateixos marins no estaven molt inclinats a prestar atenció als arguments de l'estratègia revolucionària. En aquests dos mesos escassos havien après molt. La pregunta sobre la detenció del govern la formulaven més bé per a descarregar la seua consciència. Ells mateixos s'adonaven de la conseqüència inexorable amb què es desenvolupaven els esdeveniments. En la primera meitat de juliol eren derrotats, condemnats, calumniats; a finals d'agost esdevingueren la defensa més segura del Palau d'Hivern contra els kornilovians; a les acaballes d'octubre dispararan contra el Palau d'Hivern amb els canons de l'*Aurora*.

Però els marins, si bé accedeixen a esperar un poc per a liquidar els seus comptes amb el règim de febrer, no volen suportar ni un dia més als oficials kornilovians. Els caps que els havien estat imposats pel govern després de les Jornades de Juliol es posaren quasi en totes bandes de part dels conspiradors. El soviet de Kronstadt destituí immediatament el comissari del govern i designà en el seu lloc un de propi. Ara, els conciliadors no cridaven ja a propòsit de la separació de la República de Kronstadt. No obstant això, no en totes parts es limitaren les coses a la substitució; en alguns llocs es portaren a terme sagnants represàlies.

"La cosa començà en Viborg [diu Sukhanov] amb l'extermini dels generals i oficials per les masses enfurides dels marins i soldats preses del pànic." No, no era una multitud enfurida, ni es pot parlar en aquest cas de pànic. El 29, al matí, el comitè central de la flota havia enviat un telegrama al comandant de Viborg, general Oranovski, perquè el comunicés a la guarnició, retent compte de la sublevació del Quarter General. El comandant retingué el telegrama durant tot un dia, i a les preguntes que se li feren sobre els esdeveniments que s'estaven desenrotllant contestà que no havia rebut cap notícia.

Els marins efectuaren un escorcoll i trobaren el telegrama. El general, agafat *in fraganti*, es declarà partidari de Kornilov; els marins afusellaren el comandant i d'altres dos oficials que havien declarat estar d'acord amb d'ell. Els marins de l'esquadra del Bàltic feien signar als oficials una declaració de fidelitat a la revolució, i quan quatre oficials del creuer *Petropavlovsk* s'hi negaren i es declararen kornilovians foren immediatament afusellats per acord de la tripulació.

Sobre els soldats i marins surava en l'aire un perill mortal. No sols Petrograd i Kronstadt, sinó totes les guarnicions del país, serien víctimes de represàlies sagnants. Per la conducta dels seus oficials, pel seu to, per les seues mirades malvolentes, els soldats i marins podien preveure inequívocament la seua sort en el cas que triomfés el Quarter General. En aquells llocs en què l'atmosfera era particularment ardent s'afanyaven a tallar el camí a l'enemic, oposant a les represàlies projectades pels oficials les seues pròpies. Com és ben sabut, la guerra civil té les seues lleis, que mai han estat considerades com humanitàries.

Txeidse transmeté immediatament a Viborg i Helsingfors un telegrama, que condemnava aquests actes com "un colp mortal per a la revolució". Kerenski, per la seua banda, telegrafia a Helsingfors: "Exigisc que es pose fi immediatament a aqueixos repugnants actes de violència." Si es busca la responsabilitat política pels casos aïllats en què les masses feren justícia per la seua mà (sense oblidar que, en general, la revolució no és una altra cosa que això mateix), la responsabilitat cercada recau enterament sobre el govern i els conciliadors, que en els moments de perill recorrien a les masses revolucionàries per a tornar a lliurar-les després a l'oficialitat contrarevolucionària.

Al igual que durant la Conferència Nacional a Moscou, quan hom esperava el colp d'estat d'un moment a un altre, ara, després de la ruptura amb el Quarter General, Kerenski es dirigia als bolxevics demanant-los que feren ús de la seua influència sobre els soldats, perquè aquests "defensaren la revolució". Kerenski, si bé reclamà l'ajuda dels marins bolxevics per a la defensa del Palau d'Hivern, no posà en llibertat els seus presoners de juliol. Sukhanov diu, a aqueix propòsit: "Aquella situació, caracteritzada pel fet que, mentre Trotski estava a la presó, Alexeiev xiuxiuejava amb Kerenski, era absolutament intolerable." No és difícil imaginar-se l'excitació que regnava a les presons, abarrotades de presoners. "Cremàvem d'indignació [conta Raskolnikov] contra el Govern Provisional, que en uns dies de perill..., continuava enviant a la presó revolucionaris com ara Trotski..." "Quins covards, com de covards! [deia aquest últim, passejant amb nosaltres pel pati]; cal que col·loquen immediatament Kornilov fora de la llei, perquè qualsevol soldat fidel a la revolució es considere amb dret a matar-lo."

L'entrada de les tropes de Kornilov en Petrograd hauria significat, abans que res, l'extermini dels bolxevics detinguts. En l'ordre tramesa al general Bagration, que havia d'entrar en la capital amb l'avantguarda, Krimov no s'oblidà d'indicar-hi d'una manera especial: "Establir un servei de vigilància a les presons, però en cap cas deixar sortir els que s'hi troben detinguts actualment." Era tot un programa, el mateix que havia inspirat Miliukov des dels dies d'abril: "No posar-los en llibertat en cap cas." No hi havia en aquells dies en Petrograd ni un sol míting en què no s'exigís l'alliberament dels detinguts de juliol. Comissió rere comissió, es presentaven en el Comitè Executiu, el qual enviava, al seu torn, els seus líders a entaular negociacions amb el Palau d'Hivern. Tot resultava inútil! L'obstinació de Kerenski en aquest punt és més digna de notar com

que en el transcurs dels dos primers dies considerava com desesperada la situació del govern i es reservava, doncs, el paper de carceller major, encarregat de servir els bolxevics per a quan arribés l' hora de penjar-los.

Res té de sorprenent que les masses dirigides pels bolxevics, alhora que lluitaven contra Kornilov, no tingueren ni una mica de confiança en Kerenski. Per a elles es tractava no de defensar el govern, sinó la revolució. D'ací l'abnegació i la decisió amb què lluitaven. La resistència contra la sublevació sorgia dels rails, de les pedres, de l'aire. Els ferroviaris de l'estació de Luga, a la que arribà Krimov, es negaren tenaçment a posar en marxa els trens militars, amb el pretext que no disposaven de locomotores. Les tropes cosaques es veieren immediatament rodejades per soldats armats de la guarnició de Luga, composta de 20.000 homes. No hi hagué combat, però sí quelcom de més perillós: comprensió, enteniment mutu. El soviets de Luga havia imprès la declaració del govern destituint Kornilov, i aquest document fou profusament difós entre les tropes expedicionàries. Els oficials tractaven de persuadir els cosacs que no donaren crèdit als agitadors. Però el fet mateix que es veren obligats a persuadir-los era ja un mal presagi.

En rebre l'ordre de Kornilov d'avançar, Krimov exigí, amb l'amenaça de les baionetes, que les locomotores estigueren preparades per a mitja hora després. L'amenaça semblava haver produït efecte: encara que amb nous retards, se subministraren les locomotores; però, malgrat tot, no pogueren ésser engegades, ja que la via havia estat arrencada i interceptada per alguns dies. Fugint de la propaganda que desmoralitzava les seues tropes, Krimov les traslladà, el 28 a la vesprada, a poques verstes de Luga. Però els agitadors entraren també al poble: eren soldats, obrers, ferroviaris, el que no es podia evitar, perquè es ficaven per tot arreu. Els cosacs començaren, fins i tot, a assistir als mítings. Acorralat per la propaganda i maleint la seua impotència, Krimov esperava inútilment a Bagration; els ferroviaris havien detingut la divisió "salvatge", que havia d'ésser sotmesa també, poques hores més tard, a un perillósíssim atac moral.

Per abúlica i fins i tot covarda que, en si mateixa, fos la democràcia conciliadora, les masses en què es recolzava, a mitges, novament en la lluita contra Kornilov, obrien davant ella inexhauribles fonts d'acció. Els socialrevolucionaris i els menxevics consideraven que la seua missió consistia no en vèncer les tropes de Kornilov en combat obert, sinó en guanyar-les a la seua causa. Era just que així fos. Els mateixos bolxevics no tenien res a objectar-hi, naturalment, en aquest sentit, als conciliadors; al contrari, aqueix era precisament el seu mètode fonamental; l'única cosa que els bolxevics exigien era que darrere dels agitadors i parlamentaris estigueren els obrers i soldats amb l'arma al braç. Per tal d'influenciar moralment les tropes de Kornilov, aparegué immediatament una varietat il·limitada de procediments. Així, com és ara, hom envià a l'encontre de la divisió "salvatge" una comissió musulmana, en què participaven prestigiosos indígenes, com ara el nét del famós Chamil, que havia defensat heroicament el Caucas contra el tsarisme. Els muntanyencs no permeteren als seus oficials que detingueren els delegats, perquè açò es trobava en contradicció amb les seues seculars tradicions d'hospitalitat. S'iniciaren les negociacions, que foren el principi de la fi. Els oficials de les tropes de Kornilov justificaven la marxa sobre Petrograd al·legant-hi els motins iniciats a la capital pels agents alemanys. Els delegats, que acabaven d'arribar de la capital, no sols negaren el fet del motí, sinó que amb documents a la mà demostraren que Kornilov era un rebel i enviava les seues tropes contra el govern. Què podien objectar-hi els oficials de Kornilov?

Els soldats enarboraren al vagó de l'Estat Major de la divisió "salvatge" una bandera roja, amb la inscripció: "Terra i Llibertat." El comandant de l'Estat Major ordenà retirar la bandera: "únicament per a evitar que es confonga amb un senyal ferroviari", segons explicà el bon senyor. Els soldats no quedaren satisfets amb la covarda explicació i detingueren el comandant. ¿Que no estarien equivocats al Quarter General quan deien que als muntanyencs caucàsians no els importava a qui degollar?

L'endemà, al matí, es presentà a Krimov un coronel enviat per Kornilov, amb l'ordre següent: "Concentrar el cos d'exèrcit, avançar ràpidament cap a Petrograd i ocupar-lo "per sorpresa". Al Quarter General intentaven encara tancar els ulls davant la realitat. Krimov contestà que les forces del cos estaven disseminades per distintes línies fèrries; que, de moment, no tenia a la seua disposició més que vuit centenars de cosacs; que les línies fèrries estaven deteriorades, plenes d'obstacles, fortificades, i que només es podia avançar a peu; finalment, que ni tan sols cabia pensar en l'ocupació de Petrograd per sorpresa, en uns moments en què els obrers i soldats estaven amb les armes a la mà a la capital i les seues engires.

Les coses acabaven de complicar-se, a causa de la circumstància d'haver perdut definitivament la possibilitat de portar a terme l'operació d'una manera inesperada per a les tropes del mateix Krimov: aquestes, recelant que es tramava quelcom de tèrbol, exigiren explicacions. No hi hagué més remei que informar-les del conflicte entre Kornilov i Kerenski; és a dir, posar oficialment a l'ordre del dia l'organització de mítings.

L'ordre publicada per Krimov en aquells moments deia: "Aquesta nit he rebut del generalíssim en cap i de Petrograd la notícia que s'han iniciat motins a la capital..." Hom pretenia, amb aquest engany, justificar la campanya contra el govern. L'ordre del mateix Kornilov, dictada el 29 d'agost, deia: "El contraespionatge d'Holanda comunica: a) S'està preparant per a un d'aquests dies un colp simultani en tot el front, a fi de posar en fuga el nostre exèrcit en descomposició; b) S'està forjant una insurrecció a Finlàndia; c) Es projecta enderrocar els ponts del Nieper i del Volga; d) S'organitza un aixecament dels bolxevics en Petrograd."

Era la mateixa "denúncia" a què ja al·ludia Savinkov el dia 23. Si hi parlava d'Holanda, era per a despistar; el document, segons tots els informes, havia estat arranjat en la missió militar francesa o, almenys, amb intervenció seua.

Aqueix mateix dia telegrafiava Kerenski a Krimov: "En Petrograd regna completa tranquil·litat. No s'espera cap disturbi. No hi ha, en absolut, necessitat del seu cos d'exèrcit." Els disturbis devien ésser provocats pels decrets del mateix Kerenski. Com la provocació governamental s'havia ajornat, Kerenski considerava justificadament que "no s'esperaven disturbis".

Krimov, davant la situació sense sortida en què es trobava, féu una absurda temptativa d'avançar sobre Petrograd, amb els seus vuit centenars de cosacs. Era, més que res, un gest per a tranquil·litzar la seua pròpia consciència; gest que, naturalment, no donà el menor resultat. En ensopegar, a poques verstes de Luga, amb les forces que defensaven la línia, Krimov se'n tornà arrere sense intentar ni tan sols entaular combat. Krasnov, cap del 3er Cos de Cavalleria, escrigué més tard, parlant d'aquesta "operació" fictícia, l'única que es produí: "Hauria calgut assestar el colp a Petrograd amb vuitanta-sis

esquadrons i es limità a amagar l'atac amb una brigada de vuit centenes febles, la meitat de les quals no tenia caps. En compte de donar el colp amb el puny, s'assetà amb el dit; la conseqüència fou que es danyà el dit i l'agredit no sentí res." En els fons, ni tan sols es colpejà amb el dit. No es féu malbé ningú.

Mentre, els ferroviaris anaven fent la seua tasca. D'una manera misteriosa, les tropes enviades per ferrocarril avançaven, però no per les línies que tenien assenyalades. Els regiments no anirien a parar a les seues divisions. Els trens amb artilleria es trobaven de sobte, com per encant, en un apartador; els estats majors perdien el contacte amb les seues tropes. En totes les estacions importants hi havia soviets ferroviaris i militars. Els telegrafistes els tenien al corrent de tots els esdeveniments, de tots els moviments de tropes. Aqueixos mateixos telegrafistes interceptaven les ordres de Kornilov. Les informacions desfavorables als kornilovians es feien circular immediatament, amb gran profusió, s'apegaven en cartells a les parets, passaven de boca en boca. El maquinista, el guardaagulles, l'engreixinador, esdevenien agitadors. En aquesta atmosfera avançaven, o, el que encara era pitjor, romanien al lloc, els trens militars de Kornilov. El comandament, que aviat s'adonà de la desesperada situació en què es trobava, era evident que no tenia cap pressa per avançar, i amb la seua passivitat facilitava el treball dels contraconspiradors del ram de transports. Les forces de l'exèrcit de Krimov es veïren disseminades d'aquesta forma per les estacions, enllaços i apartadors de vuit línies fèrries. Si se segueixen en un mapa els moviments de les tropes de Kornilov, se'n treu la impressió que els conspiradors jugaven a l'amagatall en les línies fèrries.

"Gairebé per tot arreu vèiem el mateix espectacle [diu el general Krasnov, relatant les seues observacions a la nit del 30 d'agost]. A les vies, als vagons, podien trobar de continu grups de dragons, en peu al costat dels seus cavalls o asseguts en les muntures dels mateixos i entre els quals hi havia sempre un entremetedor amb capot de soldat." Aqueixos entremetedors aviat esdevingueren legió. Continuaven arribant de Petrograd nombroses comissions dels regiments enviats a l'encontre de les tropes de Kornilov; abans de fer ús de les armes, volien explicar-se. Les tropes revolucionàries tenien la ferma esperança que no s'arribaria a la lluita. Aquesta esperança es veié confirmada: els cosacs els reberen de bon grat. Un grup de soldats del cos de comunicacions s'apoderà d'unes quantes locomotores i envià delegats per tota la línia. A cada tren militar se li explicava la situació creada. Es celebraven incessants mítings, en els que s'aixecava un sol clamor: "Ens han enganyat!"

"No ja els caps de divisió [diu el mateix Krasnov], sinó que ni fins i tot els mateixos comandants dels regiments sabien exactament on es trobaven els seus esquadrons i *sòtnies*... La manca de queviures i de farratge irritava encara més, com és natural, la gent. Els soldats, en veure la desorganització i el desconcert que regnava al seu voltant, començaren a detenir caps i oficials." La delegació del soviets, que havia organitzat el seu Estat Major, comunicava: "La confraternització és un fet general... Estem plenament persuadits que el conflicte pot donar-se per liquidat. Estan arribant delegacions de totes parts." Els caps eren substituïts pels comitès. Es creà ràpidament un soviets de delegats de l'exèrcit, que designà una comissió composta de quaranta membres per a enviar-la al Govern Provisional. Els cosacs començaren a dir en veu alta que no esperaven més que l'ordre de Petrograd per a detenir Krimov i els altres oficials.

Stankievitx descriu l'espectacle que observà el 30, en dirigir-se a Pskov en unió de Voitinski. En Petrograd creien que Tsarkoie havia estat ocupat per les forces de

Kornilov; però resultà que no hi havia ningú. “En Gatzina, ni una ànima... En el camí de Luga, ningú. En Luga, calma i tranquil·litat... Arribem a l'aldea en què havia de trobar-se l'Estat Major del cos. No hi havia ningú... A primera hora del matí, els cosacs s'havien anat en direcció oposada a la de Petrograd.” La sublevació retrocedia, es disseminava, se l'engolia la terra.

Però al Palau d'Hivern continuaven tement l'enemic, Kerenski féu una temptativa per a entaular negociacions amb el comandament dels aixecats: li semblava millor aquest procediment que la iniciativa “anàrquica” de les masses. Envià delegats a Krimov, i “a fi de la salvació de Rússia” li demanà que fos a Petrograd, garantint-li la seua seguretat personal si, per la seua banda, empenyorava la seua paraula d'honor. El general, que havia perdut per complet el cap, s'afanyà, naturalment, a acceptar la invitació. Darrere de Krimov sortí cap a Petrograd una comissió de cosacs.

Els fronts no recolzar el Quarter General. Només el del sud-oest féu una temptativa relativament seriosa. L'Estat Major de Denikin prengué oportunament mesures preventives. Els sentinelles de l'Estat Major que no mereixien suficient confiança foren substituïts amb cosacs. A la nit del 27 es prengué possessió de la impremta. L'Estat Major intentà aparèixer amo de la situació, segur de si mateix, i fins i tot prohibí al comitè del front que fes ús del telègraf. Però les il·lusions no duraren més que unes breus hores. Començaren a presentar-se al comitè delegats dels distints regiments, demanant suport. Aparegueren automòbils blindats, metralladores, canons. El comitè sotmeté immediatament a la seua fiscalització l'activitat del Quarter general, que es reservà la iniciativa purament al terreny de les operacions. A les tres del dia 28, al front sud-occidental, el poder estava enterament concentrat en mans del comitè. “Mai [gemegava Denikin] havia aparegut tan ombrívol el futur del país, ni tan lamentable i aclaparadora la nostra impotència.”

En la resta fronts, els esdeveniments es desenrotllaren d'una manera menys dramàtica encara. Bastava que els generalíssims giraren els ulls al seu voltant perquè sentiren afluir als seus pits els sentiments més afectuosos envers els comissaris del Govern Provisional. En el matí del 29 s'havien rebut ja al Palau d'Hivern telegrams d'adhesió del general Txerbatxov, del front romanès, del de Valuiev, de l'occidental, del de Prkhevalski i del Caucas. Al front nord, el generalíssim del qual, Klembovski, era un kornilovià declarat, Stankievitx hi designà com al seu substitut un cert Savitski. “Savitski, molt poc conegut fins aleshores, designat per telègraf en el moment del conflicte [diu el mateix Stankievitx], podia dirigir-se amb tota seguretat a qualsevol grup de soldats, infanteria, cosacs i fins i tot junker, amb qualsevol ordre, encara que es tractés de la detenció del generalíssim, i l'ordre hauria estat complida sense vacil·lar...” Klembovski fou rellevat sense la menor complicació pel general Bonch-Bruevitx, el qual, per mediació del seu germà, bolxevic notori, fou un dels primers que més tard es posà al servei del govern bolxevic.

No li fou molt millor al sosteniment que el partit militar tenia en el sud: l'ataman dels cosacs del Do, Kaledin. En Petrograd es deia que Kaledin havia mobilitzat les tropes cosaques i que havien sortit tropes del front en direcció al Don. Ara bé, “l'ataman [segons conta un dels seus biògrafs] recorria els pobles situats lluny de la línia fèrria... i conversava tranquil·lament amb la gent”. Kaledin obrava, en efecte, amb molta major prudència del que se suposava als cercles revolucionaris. Havia escollit el moment de la sublevació, la data del qual coneixia per endavant, per a recórrer “pacíficament” les

aldees cosaques a fi de trobar-se, als dies crítics, fora del control telegràfic i de tota fiscalització en general i, alhora, polsar l'estat d'ànim dels cosacs. El 27 telegrafiaà al seu substitut, Bogaievski: "Cal recolzar Kornilov per tots els mitjans." No obstant això, el contacte amb els cosacs li havia demostrat que no havia cap mitjà: els cosacs no tenien la menor intenció de defensar Kornilov. Quan hom veié clarament que el colp fracassava, l'anomenat "govern militar" del Don prengué l'acord d'abstenir-se d'expressar la seua opinió "fins que s'aclarisca quina és la situació real". Gràcies a aquesta maniobra, els elements cosacs dirigents assoliren de posar-se oportunament al marge dels esdeveniments.

En Petrograd, a Moscou, en el Don, al front, al trajecte seguit pels trens militars, hi tenia Kornilov per totes bandes partidaris i amics. Si es jutja pels telegrams, els missatges de salutació i els articles dels periòdics, el nombre d'aqueixos amics i partidaris havia d'ésser immens. Però, cosa estranya!: en arribar el moment de donar la cara, tots ells havien desaparegut. En molts casos, la causa de semblant eclipsi no era, ni molts menys, la covardia personal. Entre els oficials partidaris de Kornilov hi havia no pocs homes valerosos. Però aquests homes no sabien quin ús donar a aqueix valor. A partir del moment en què es posaren en moviment les masses, els elements aïllats no tingueren possibilitat d'intervenir en els esdeveniments. No sols els industrials, banquers, professors i enginyers, sinó els mateixos estudiants i fins i tot els oficials en actiu, es veieren arraconats a un marge i obligats a observar, com des d'un balcó, els esdeveniments que davant ells es desenrotllaven. No els quedava un altre recurs, igualment que al general Denikin, que maleir la seua lamentable i indiscutible impotència.

El 30 d'agost, el Comitè Executiu envià a tots els soviets la gojosa notícia que les tropes de Kornilov es trobaven "en ple estat de descomposició". S'oblidà per un moment que Kornilov havia escollit per a la seua empresa les tropes més patriòtiques, més combatives, més lliures de la influència dels bolxevics. El procés de descomposició, consistia en el fet que els soldats havien deixat definitivament de tenir confiança en els oficials, als que ja no consideraven més que com a enemics. La lluita a favor de la revolució i contra Kornilov significava que la descomposició de l'exèrcit (és a dir, allò de què hom acusava els bolxevics) havia fet un pas més.

Els senyors generals tingueren, per fi, la possibilitat de comprovar la força de resistència de la revolució, d'aqueixa revolució que els semblava tan impotent, tan feble i que, segons ells, havia obtingut la victòria sobre l'antic règim d'una manera completament casual. A partir dels dies de febrer es repetia a cada pas la jactanciosa fórmula: "Doneu-me un regiment sòlid i ja els faré entrar en raó." L'experiència dels generals Khabalov i Ivanov, a les acaballes de febrer, no havia ensenyat res a aquests guerrers que pertanyien a la categoria dels que esgrimeixen els punys després de la baralla. Sovint, els estrategs civils usaven també el mateix to. L'octubrista Txidlovski afirmava que si al febrer hagueren aparegut a la capital "regiments fonamentats per una sòlida disciplina i un fort esperit combatiu, la Revolució de Febrer hauria estat ofegada en pocs dies." El famós magnat ferroviari Bublikov escrivia: "Hauria bastat una divisió disciplinada del front per a aixafar per complet la insurrecció." Alguns oficials que havien participat en els esdeveniments asseguraven a Denikin que "un batalló ferm, manat per un cap que sabés allò que volia, podia canviar completament la situació". Quan Gutxkov era ministre de la Guerra anà a veure'l el general Krimov, que acabava d'arribar del front, i li proposà "netejar Petrograd amb una divisió; clar està, que no sense vessament de

sang”. Si no s’arribà a realitzar-ho fou únicament perquè “Gutxkov no acceptà la proposició”. Finalment, Savinkov, que preparava per al futur Directori el seu “27 d’agost” propi, assegurava que amb dos regiments hi havia més que suficient per a polvoritzar els bolxevics. Ara, el destí donava a tots aqueixos senyors, en la persona del seu general “alegre i optimista”, ocasió de comprovar si els seus heroics càlculs tenien fonament. Sense assestar un sol colp, amb el cap clot, humiliat i cobert d’oprobri, arribà Krimov al Palau d’Hivern. Kerenski no perdé l’ocasió que Krimov li oferia per a representar una escena patètica, en què els efectismes vulgars estaven garantits per endavant.

Krimov, en tornar al ministeri de la Guerra, després d’entrevistar-se amb Kerenski, es suïcidà d’un tret. Així acabà la temptativa d’ofegar la revolució, “no sense vessament de sang”.

Al Palau d’Hivern hom respirà amb més alleujament en veure que un assumpte que amenaçava amb tantes complicacions finia feliçment, i procurà passar el més aviat possible a l’ordre del dia; és a dir, continuar allò que s’havia interromput. Kerenski es designà a si mateix generalíssim en cap: era difícil per a ell, en efecte, trobar una figura que vingués millor al cas per a servir l’aliança política amb els vells generals. Per al càrrec de cap de l’Estat Major del Quarter General escollí Alexeiev, el mateix que dos dies abans havia estat a punt d’ésser nomenat cap del govern. Després de no poques vacil·lacions i de celebrar diverses entrevistes, el general acceptà, no sense fer una carassa de menyspreu, la designació, amb l’objecte, segons explicà als seus, de liquidar pacíficament el conflicte. L’excap de l’Estat Major del generalíssim en cap Nicolau Romanov anà a ocupar el mateix càrrec prop de Kerenski. La cosa no deixava d’ésser sorprenent! “Només Alexeiev, gràcies a la seua proximitat al Quarter General i a l’enorme influència de què gaudia als cercles militars superiors (així intentà explicar posteriorment Kerenski la sorprenent designació que havia fet), podia prendre sobre si la missió de traspasar el comandament insensiblement de mans de Kornilov a d’altres.” La veritat era, precisament, el contrari. La designació d’Alexeiev (és a dir, d’un dels seus) l’única cosa que podia fer era estimular els conjurats a continuar la seua resistència, si és que els en quedava la menor possibilitat. En realitat, Alexeiev havia estat nomenat per Kerenski, després de liquidada la sublevació, pel mateix motiu pel que havia estat cridat Savinkov en iniciar-se la mateixa: s’havia de conservar a totes passades els ponts que menaven a la dreta. El nou generalíssim considerava necessari, ara particularment, restablir l’amistat amb els generals: després de la recent sacsada, calia un ordre ferm i, per tant, s’imposava més que mai un poder fort.

Al Quarter General no quedava ja res de l’optimisme regnant dos dies abans. Els conspiradors cercaven la retirada. Un telegrama remès a Kerenski deia que Kornilov, “tenint en compte les circumstàncies estratègiques”, s’inclinava a cedir pacíficament el comandament si es declara que “es crea un govern fort”. A aqueix magne ultimàtum del general que capitula li segueix un altre de petit: Kornilov “considera inadmissible, en general, la detenció dels generals i d’altres persones necessàries, abans que res, per a l’exèrcit”. Kerenski, alegrat, dona immediatament un pas cap a l’enemic, declarant per ràdio que les ordres del general Kornilov, en allò tocant les operacions, són obligatòries per a tots. El mateix Kornilov escrivia a compte d’açò, a Krimov, el mateix dia: “S’ha produït un episodi únic en la història mundial: un generalíssim acusat de traïció a la pàtria, i lliurat per aquest motiu als tribunals, rep l’ordre de continuar manant l’exèrcit...” Aquesta nova manifestació de la blanor de Kerenski donà immediatament

nous ànims als conjurats. Tanmateix el telegrama, expedit hores abans, sobre la inadmissibilitat de la lluita interna “en aquest terrible moment”, Kornilov, reposat a mitges en els seus drets, envià dos homes a Kaledin, demanant-li “que fes pressió” i, al mateix temps, proposà a Krimov: “Si les circumstàncies ho permeten, obre vostè d’una manera independent, d’acord amb les instruccions que li he donat.” Les instruccions significaven: derrocar el govern i penjar els membres del soviets.

El general Alexeiev, nou cap de l’Estat Major, es dirigí al Quarter General, a fi d’ocupar-lo. Al Palau d’Hivern continuaven prenent seriosament aquesta operació. En realitat Kornilov disposava directament del batalló de Cavallers de Sant Jordi, del regiment d’infanteria “de Kornilov” i del regiment de cavalleria dels *tekintsi*. El batalló de Cavallers de Sant Jordi es posà des d’un principi al costat del govern. Tenia hom per segurs els altres dos regiments; però part d’ells se separaren també. El Quarter General no en disposava en absolut, d’artilleria. Sota aqueixes condicions, ni tan sols podia pensar-se en una possibilitat de resistència. Alexeiev començà la seua missió fent cerimonioses visites a Kornilov i Lukomski, durant les quals és de suposar que ambdues parts empraren unànimement el seu vocabulari soldadesc respecte de Kerenski. Tant per a Kornilov com per a Alexeiev, estava clar que s’imposava ajornar per algun temps la salvació del país.

Però alhora que al Quarter General s’arranjava tan feliçment la pau sense vencedors ni vençuts, l’atmosfera en Petrograd estava al roig i al Palau d’Hivern s’esperaven amb impaciència notícies tranquil·litzadores de Mohilev, per a comunicar-les al poble. A Alexeiev l’importunaven constantment amb preguntes. El coronel Baranovski, home de confiança de Kerenski, es lamentava en els següents termes, per fil directe: “Regna gran agitació en els soviets; l’atmosfera pot aclarir-se únicament adduint proves que es té el poder en les mans i detenint Kornilov i els altres...” Açò no responia, ni remotament, als propòsits d’Alexeiev. “Veig amb profund pesar [objecta el general] que els meus temors que caiguérem definitivament en les urpes dels soviets són un fet indiscutible.” En parlar familiarment, en primera persona del plural, se sobreentén que al·ludeix al grup de Kerenski, en el que Alexeiev s’hi inclou convencionalment a si mateix per tal d’atenuar la punxada. El coronel Baranovski li contesta en el mateix to: “Déu permetrà que escapem de les urpes del soviets en què hem caigut.” A penes les masses han tret Kerenski de les urpes de Kornilov, el cap de la democràcia s’afanya a posar-se d’acord amb Alexeiev contra les masses: “Ens escaparem de les urpes del soviets.” No obstant això, Alexeiev s’hagué de rendir davant la necessitat i complir el ritual de la detenció dels principals conjurats. Kornilov se sotmeté sense resistència a l’arrest domiciliari, vuit hores després d’haver declarat al poble: “Preferisc la mort a la meua separació del càrrec de generalíssim.” La comissió extraordinària de responsabilitats, que arribà a Mohilev, detingué, per la seua banda, el sotssecretari de Comunicacions, alguns oficials de l’Estat Major, el diplomàtic frustrat Aladin i tots els membres presents del Comitè de l’Associació d’Oficials.

En les primeres hores que seguiren a la victòria, els conciliadors gesticularen abundantment. Fins i tot Avksentiev llençava trons i llamps. Els aixecats havien deixat el front abandonat durant tres dies! “Muiren els traïdors!”, cridaven els membres del Comitè Executiu. Avksentiev se n’aprofità, d’aqueixos crits, per a dir: si la pena de mort havia estat implantada a instàncies de Kornilov i dels seus acòlits, “amb tanta major decisió els serà aplicada ara a ells mateixos”. (Grans i perllongats aplaudiments)

El Concili Eclesiàstic de Moscou, que dues setmanes abans s'inclinava davant Kornilov com a restaurador de la pena de mort, implorava ara telegràficament al govern, "per l'amor de Déu i de Jesucrist al proïsme", que es conservés la vida del general, els càlculs del qual havien fallat. Es posaren també en joc d'altres ressorts. Però el govern no pensava, de cap manera, en adoptar represàlies sagnants. Quan els delegats de la divisió "salvatge" es presentaren a Kerenski al Palau d'Hivern i un dels soldats, contestant als llocs comuns del nou generalíssim, digué que "els caps traïdors havien d'ésser implacablement castigats", Kerenski l'interrompé amb aquestes paraules: "La vostra missió consisteix ara en sotmetem els vostres superiors, i tot allò que calga fer ho farem nosaltres." Vertaderament, aqueix home considerava que les masses havien d'entrar en escena quan ell colpegés el sòl amb el peu esquerre i desaparèixer en colpejar-lo amb el dret!

"Tot allò que calga fer, ho farem nosaltres." Però tot allò que feien semblava inútil, per no dir sospitós i funest, a les masses. Aquestes no s'equivocaven: del que més s'ocupaven en les altures era de restablir l'estat de coses que havia donat origen a l'aventura de Kornilov. "Després dels primers interrogatoris efectuats pels membres de la comissió investigadora [conta Lukomski], es veié que tots ens tractaven amb la major bona voluntat." En realitat, eren uns encobridors i còmplices. El fiscal militar, Txablovski, donà tota mena d'indicacions als acusats sobre la manera d'enganyar la justícia. Les organitzacions del front protestaren: "Els generals i els seus còmplices no són tractats com a criminals davant l'estat i el poble... Els aixecats gaudeixen de completa llibertat per a relacionar-se amb el món exterior." Lukomski ho confirma: "L'Estat Major del generalíssim en cap ens informava de totes les qüestions que ens interessaven." Els soldats, indignats, es disposaren més d'una vegada a jutjar per si mateixos els generals, i l'única cosa que salvà als detinguts de la venjança popular fou la divisió contrarevolucionària polonesa que es trobava en Bikhov, punt en què aquells estaven reclosos.

El 12 de setembre, el general Alexeiev escrigué a Miliukov des del Quarter General una lletra que reflectia la justa indignació dels conjurats per la conducta de la gran burgesia, la qual els havia empentat en un principi, per a abandonar-los després a la seua sort després de la derrota. "Vostè sap, fins a un cert punt [escrivia, no sense malícia, el general], que alguns cercles de la nostra societat no sols estaven assabentats de tot, no sols simpatitzaven ideològicament amb Kornilov, sinó que l'ajudaven com podien..." En nom de l'Associació d'Oficials, Alexeiev exigia de Vixnegradski, Putilov i d'altres grans capitalistes que havien girat l'esquena als vençuts, que recol·lectaren immediatament 300.000 rubles per a les "famílies famolenques dels que estaven units amb ells per la comunitat d'idees i de l'acció que es preparava..." La lletra acabava amb una amenaça directa: "Si la premsa honrada no comença de seguida a explicar les coses enèrgicament... el general Kornilov es veurà obligat a exposar davant el tribunal, amb el major detall, tots els preparatius, les negociacions amb determinats cercles i persones, la seua participació, etc." Denikin diu, a propòsit dels resultats pràctics d'aquest lamentable ultimàtum: "Fins a finals d'octubre, en què li portaren de Moscou prop de 40.000 rubles, Kornilov no rebé res." Miliukov, en aquell llavors, es trobava completament absent de la palestra política: segons la versió oficial dels cercles liberals, se n'havia anat "a descansar a Crimea". Després de tantes emocions, el líder liberal tenia, efectivament, necessitat de descans.

La comèdia de la investigació es prolongà fins al colp d'estat bolxevic. Després de la farsa, Kornilov i els seus còmplices no sols foren posats en llibertat, sinó que el Quarter General de Kerenski els facilità tots els documents necessaris. Foren aqueixos generals els que iniciaren la guerra civil. A fi dels fins sacrosants que lligaven Kornilov amb el liberal Miliukov i l'obscurantista Rimski-Korsakov, periren centenars de milers de persones, foren saquejats i devastats el sud i l'est de Rússia, fou ferida de mort l'economia del país i imposat el terror roig a la revolució. Kornilov, que havia escapat sense novetat a la justícia de Kerenski, no trigà a caure al front de la guerra civil mort per un obús bolxevic. La sort de Kaledin no fou molt diferent de la de Kornilov. El "govern militar" del Don exigí no sols que fos anul·lada l'ordre de detenció contra Kaledin, sinó que hom reposés aquest en el càrrec d'ataman. Tampoc en aquest cas deixà escapar Kerenski l'ocasió de fer concessions. Skobelev fou a Novotxerkask per a excusar-se davant els caps cosacs. El ministre democràtic fou objecte de xanxes refinades, dirigides pel mateix Kaledin. No obstant això, la victòria del general cosac fou de breu durada. Assetjat per totes les bandes per la revolució bolxevic en la seua pròpia regió del Don, Kaledin, al cap d'uns mesos, es disparà tret. La bandera de Kornilov passà després a les mans del general Denikin i de l'almirall Koltxak, als noms de les quals va unit el període principal de la guerra civil. Però tot açò es refereix ja a 1918 i als anys subsegüents.

L'ATAC CONTRA LES MASSES

Els motius que determinen d'un mode immediat els esdeveniments de la revolució són les modificacions que s'operen en la consciència de les classes bel·ligerants. Les relacions materials de la societat no fan més que traçar la via d'aqueixos processos. Per la seua naturalesa, aqueixes modificacions de la consciència col·lectiva tenen un caràcter semisubterrani; només quan assoleixen un determinat grau de força de tensió s'evidencien en la superfície el nou estat d'esperit i les noves idees, en forma d'accions de masses, que estableixen un nou equilibri social, encara que molt inconsistent. La marxa de la revolució posa al descobert, en cada nova etapa, el problema del poder, per a dissimular-lo de nou immediatament després, fins a posar-lo després novament al nu. Aquesta és així mateix la mecànica de la contrarevolució, amb la diferència que, en aquest cas, la pel·lícula es desenrotlla en sentit contrari.

Tot allò que succeeix als cercles governamentals i dirigents no és de cap manera indiferent per a la marxa dels esdeveniments. Però només és possible penetrar l'autèntic sentit de la política dels partits i desentranyar les maniobres dels caps relacionant una i altres amb el descobriment dels profunds processos moleculars que s'operen en la consciència de les masses. Al juliol, els obrers i soldats foren derrotats, però a l'Octubre ja s'apoderaren del poder mitjançant un assalt irresistible. Què havia ocorregut als seus cervells en el transcurs d'aqueixos quatre mesos? Quin efecte els havien produït els colps assestats des de dalt? Amb quines idees i sentiments havien acollit la franca temptativa d'apoderar-se del poder realitzada per la burgesia? El lector haurà de tornar enrere, a la derrota de juliol. Ben sovint cal retrocedir per a poder donar un bon salt. I com a perspectiva, tenim el salt d'Octubre.

En la historiografia soviètica oficial ha quedat establerta l'opinió, convertida en una espècie de lloc comú, que l'atac realitzat al juliol contra el partit (la repressió combinada amb la calúmnia) no tingué a penes conseqüències per a les organitzacions obreres. Açò és completament erroni. És veritat que la depressió als rengles del partit i l'abandó d'ells per gran part dels obrers i soldats no passà d'algunes setmanes, i que la resurrecció es produí força aviat i d'una manera tan impetuosa, que esborrà en gran part el record mateix dels dies d'opressió i decaïment. Però a mesura que es van publicant les actes de les organitzacions locals del partit, s'hi veu amb més claredat el descens de la revolució al juliol, descens que es feia veure en aquells dies d'una manera tant més dolorosa com que la corba ascensional precedent havia tingut un caràcter ininterromput.

Tota derrota que es desprèn d'una determinada correlació de forces modifica, al seu torn, aqueixa correlació d'una manera desavantajosa per als vençuts, alhora que el vencedor adquireix una major confiança en si mateix, al pas que la del vençut decreix. L'avaluació de la pròpia força constitueix un element extraordinàriament important de la correlació de forces objectiva. Els obrers i soldats de Petrograd, que en el seu impuls cap avant xocaren, d'una banda, amb la manca de claredat i el caràcter contradictori dels seus mateixos objectius, i, d'altra, amb l'endarreriment de les províncies i del front, sofriren una derrota directa. Per açò fou a la capital que les conseqüències de la derrota es palesaren en primer lloc i d'una manera més accentuada. No obstant això, són completament errònies les afirmacions de la literatura oficial, segons les quals la derrota de juliol passà gairebé inadvertida per a les províncies. Açò, poc versemblant fins i tot des del punt de vista teòric, queda refutat pel testimoni dels fets i dels documents. Cada vegada que es tractava de grans qüestions, tot el país girava involuntàriament el cap vers Petrograd. Precisament la derrota dels obrers i soldats de la capital havia de produir una impressió enorme en els sectors més avançats de províncies. La por, el desengany, l'apatia, no es manifestaren per igual en els distints punts del país, però s'observaren per tot arreu.

El descens de la revolució es féu pales, abans que res, en una relaxació extraordinària de la resistència de les masses enfront de l'enemic. Alhora que les tropes dirigides contra Petrograd realitzaven expedicions punitives oficials per a desarmar els soldats i els obrers, bandes semivoluntàries, protegides per aquelles, atacaven impunement les organitzacions obreres. Al saqueig de la redacció de *Pravda* i de la impremta dels bolxevics li seguí la devastació del local del sindicat metal·lúrgic. Després, els colps foren dirigits contra els soviets de barriada. Ni els conciliadors n'escaparen, de l'atac: el 10 fou assaltada una de les institucions del partit, al front de la qual es trobava el ministre de la Governació, Tseretelli. Dan hagué de fer gala de no poc esperit de sacrifici per a escriure amb motiu de l'arribada de les tropes: "En compte d'assistir a la catàstrofe de la revolució, som testimonis d'una nova victòria de la mateixa." La victòria havia anat tan lluny, que, segons conta el menxevic Prutxiski, els transeünts corrien greu risc d'ésser cruelment apallissats si tenien l'aspecte d'obriers o eren sospitosos de bolxevisme. Quin símptoma inequívoc de les profundes modificacions sofertes per la situació!

El membre del comitè petersburgès dels bolxevics, Latsis, que arribà a ésser ulteriorment un dels més destacats elements de la Txeka, consignava en el seu dietari: "9 de juliol. A la ciutat han estat devastades totes les nostres impremtes. Ningú s'atreveix a imprimir els nostres periòdics i fulls. Emprenem l'organització d'una impremta clandestina. La barriada de Viborg s'ha convertit en un refugi per a tots. S'hi

han traslladat el comitè de Petrograd i els membres perseguits del Comitè Central. A la garita del vigilant de la fàbrica Renault celebrà les seues reunions el comitè amb Lenin. Es planteja la qüestió de la vaga general. En el comitè no hi ha unanimitat en les opinions. Jo sostinc el punt de vista de la vaga. Lenin, tenint en compte la situació, proposa renunciar a la vaga... *12 de juliol*. La contrarevolució triomfa. Els soviets no tenen cap poder. Els junker, desenfrenats, ataquen fins i tot els menxevics. Es nota inseguretat en alguns sectors del partit. Ha cessat l'afluència de membres... però la gent no ha començat encara a abandonar els nostres rengles.”

Després de les Jornades de Juliol, diu l'obrer Sisko: “A les fàbriques de Petrograd, els socialrevolucionaris adquiriren una influència considerable. L'aïllament dels bolxevics augmentà immediatament la força dels conciliadors i els encoratjà.” El 16 de juliol, el delegat de l'illa de Vasiliev ret compte, en la conferència bolxevic local, que a la seua barriada l'estat d'ànim és, “en general”, animós, a excepció d'algunes fàbriques. “A la fàbrica del Bàltic, els socialrevolucionaris i els menxevics ens aixafen.” En aqueixa fàbrica, les coses foren molt lluny: el comitè de fàbrica acordà que els bolxevics foren al soterrament dels cosacs morts, recorde que aquells compliren... Veritat és que les baixes registrades en el partit foren poc importants: dels 4.000 membres que hi havia a la barriada, es donaren de baixa menys d'un centenar. Però fou molt major el nombre dels que en els primers dies s'apartaren del moviment. “Les Jornades de Juliol [recordava posteriorment l'obrer Ministxev] ens mostraren que també als nostres rengles hi hagueren homes que, tement per la seua pell, trencaren els carnets i se'n desentengueren del partit. Però d'aquests, n'hi hagueren ben pocs...”, hi afegeix. “Els esdeveniments de juliol [escriu Stxliapnikov] i la campanya de violències i calúmnies relacionada amb els mateixos interromperen els progressos de la nostra influència, que a principis de juliol havia adquirit una força enorme... El nostre partit es trobava en una situació semiclandestina, i sostenia una lluita defensiva, recolzant-se principalment en els sindicats i en els comitès de fàbrica.”

L'acusació llençada contra els bolxevics (que estaven al servei d'Alemanya) no podia deixar de produir impressió fins i tot entre els obrers de Petrograd, almenys entre una considerable part dels mateixos. Aquell que vacil·lava s'apartava; qui estava disposat a adherir-se al partit, no es decidia a fer-ho. A la manifestació de juliol participaren, al costat dels bolxevics, un gran nombre d'obers que estaven amb els socialrevolucionaris i els menxevics. Després del revés patit, es tornaren novament a col·locar sota les banderes dels seus respectius partits: ara els semblava que en infringir la disciplina havien comès efectivament un error. El gran nombre d'obers sense partit que seguien al bolxevisme s'hi apartà igualment davall la influència de la calúmia llençada oficialment i formulada jurídicament.

Sota aquesta atmosfera política, els colps de la repressió produïen un efecte profund. Olga Ravitx, una de les militants més antigues i actives del partit, i que formava part del comitè de Petrograd, deia posteriorment, en una de les seues conferències: “Les Jornades de Juliol tingueren una repercussió tal en l'organització, que en el transcurs de les tres setmanes primeres no es podia ni pensar remotament en cap acció.” Ravitx es refereix principalment a l'actuació pública del partit. Durant molt de temps fou impossible organitzar la publicació del seu òrgan: no hi havia cap impremta que accedís a posar-se al servei dels bolxevics. La resistència no sempre partia, en aquests casos, dels propietaris: en una impremta, els obrers amenaçaren d'abandonar el treball si s'imprimia el periòdic bolxevic, i l'amo de la impremta es veié obligat a trencar el

tracte, ja convingut. Per espai d'algun temps, l'únic periòdic que arribava a Petrograd era el de Kronstadt.

En aquelles setmanes, l'extrema esquerra, en la palestra pública, estigué ocupada pel grup dels menxevics internacionalistes. Els obrers freqüentaven de bon grat les conferències de Martov, en qui s'havia despertat l'instint del combatent en el període de la retirada, quan les circumstàncies no permetien obrir nous camins a la revolució, sinó lluitar únicament pel que quedava de les seues conquestes. El valor de Martov era el valor del pessimisme: "Pel que es veu [deia en una de les sessions del Comitè Executiu], la revolució està acabada... Si la veu dels camperols i dels obrers no pot ésser escoltada en la Revolució russa, retirem-nos de l'escena honrosament, acceptem el repte, no amb una renúncia silenciosa, sinó amb un combat honrat." Martov proposava que es retiraren de l'escena lluitant honrosament a aquells companys del seu partit que, com Dan i Tseretelli, consideraven com una victòria de la revolució sobre la monarquia el triomf dels generals i cosacs sobre els obrers i soldats. En les circumstàncies creades per la desenfrenada campanya engegada contra els bolxevics i la baixa submissió dels conciliadors davant les bandes cosaques, la conducta de Martov en aqueixes greus setmanes l'elevava considerablement en el concepte dels obrers.

La crisi de juliol tingué conseqüències particularment desastroses per a la guarnició de Petrograd. Políticament, els soldats quedaven molt enrere respecte dels obrers. La secció dels soldats del soviets continuava essent el punt de suport dels conciliadors quan la secció obrera seguia ja els bolxevics. Semblant fet distava molt de trobar-se en contradicció amb la circumstància que els soldats es mostraren particularment disposats a empunyar les armes. Aquests últims exerciren en la manifestació un paper més agressiu que els obrers, però davall l'efecte dels cops feren un gran salt enrere. En la guarnició de Petrograd, l'hostilitat envers el bolxevisme s'elevà a una altura considerable. "Després de la derrota [conta l'exsoldat Mitrevitx], no em presente en la meua companyia (on poden matar-me) fins que passe la ràfega." Precisament en els regiments més revolucionaris, en què havia figurat en les primeres files de les Jornades de Juliol i que, per tant, havia rebut els cops més furiosos, la influència del partit havia decaigut fins a tal punt, que encara tres mesos després resultà impossible restaurar l'organització als seus rengles. Diria hom que la força del xoc rebut havia destrossat aqueixos regiments. L'Organització Militar es veié obligada a reduir enormement la seua activitat. "Després de la derrota de juliol [escriu l'exsoldat Minitxev], el Comitè de l'Organització Militar no era mirat amb molts bons ulls, no sols pels elements dirigents del nostre partit, sinó fins i tot per alguns comitès de barriada."

En Kronstadt es donaren de baixa 250 membres del partit. L'estat d'ànim de la guarnició de la fortalesa bolxevic decaigué considerablement. La reacció arribà fins a Helsingfors. Avksentiev, Bunakov i l'advocat Sokolov es presentaren en aqueix lloc amb la finalitat d'obtenir-hi el penediment dels vaixells bolxevics. Quelcom assoliren. Ajudats per la detenció dels dirigents bolxevics, per la utilització de la calúnnia oficial i les amenaces, obtingueren una declaració de lleialtat, fins i tot de part del cuirassat bolxevic *Petropavlovsk*. Però la petició que hom lliurés els "instigadors" fou refusada per tots els vaixells.

No marxaven molt millor les coses a Moscou. "La campanya de la premsa burgesa [recorda Piatniski] sembrà el pànic fins i tot entre alguns dels membres del comitè de Moscou." Després de les Jornades de Juliol, els efectius de l'organització minvaren.

“No oblidaré mai [diu l’obrer de Moscou, Ratekhin] un moment particularment dolorós. Es reuneix un plenari del soviets de la barriada de Zamoskvoresd... Veig que hi ha molt pocs companys bolxevics... Se m’acosta Stieklov, un dels companys més enèrgics, i sense poder a penes pronunciar les paraules, em pregunta: “És veritat que Lenin i Zinoviev arribaren en un vagó precintat? És cert que treballen amb diners alemanys?...” En escoltar aquestes preguntes, el cor se m’encongia de dolor. S’apropa un altre company, anomenat Konstantinov. “On està Lenin? Diuen que s’ha escapat... Què passarà ara?” I així successivament.” Aquesta escena viva ens forneix una idea inequívoca de l’estat d’ànim que regnava en aquell moment entre els obrers. “L’aparició dels documents publicats per Alexinski [diu l’artiller de Moscou Davidovski] produí una terrible confusió en el brigada. Fins i tot la nostra bateria, la més bolxevic, vacil·là sota el pes de tan ignominiosa calúmnia... Semblava que perdríem tota confiança.”

“Després de les Jornades de Juliol [diu Bàrbara Iakovleva, que aleshores pertanyia al Comitè Central i dirigia el treball en la vasta regió de Moscou], tots els informes que rebíem de les distintes poblacions acusaven no sols un franc decaïment entre les masses, sinó fins i tot una palesa hostilitat contra el nostre partit. Foren molt nombrosos els casos d’agressió als nostres oradors. Els efectius del partit baixaren considerablement, i algunes de les organitzacions fins i tot deixaren d’existir, sobretot a les províncies del sud.” A meitat d’agost encara no es nota cap variació sensible. Segueixen realitzant-se esforços per tal de servir la influència entre les masses; no s’observa cap progrés en l’organització. A les províncies de Riazan i de Tambov no s’estableixen noves relacions entre les organitzacions, no sorgeixen cèl·lules bolxevics; en aqueixes províncies predominen els socialrevolucionaris i menxevics.

Evreinov, que actuava en Kinesxma, centre proletari, recorda la difícil situació que s’hi creà, després dels esdeveniments de juliol, en proposar-se en una àmplia assemblea de totes les organitzacions l’expulsió dels bolxevics del soviets. Les baixes en el partit prenién a vegades proporcions tan considerables, que només després d’un nou registre dels membres del mateix començava a viure d’una manera regular l’organització. En Tula, gràcies a la seriosa selecció dels obrers, efectuada prèviament, no patí baixes l’organització, però el seu contacte amb les masses s’afeblí. En Níkhni-Novgorod, després de les repressions empreses sota la direcció del coronel Verkhovski i del menxevic Khintxuk, s’hi produí un gran decaïment: en les eleccions a la Duma municipal, el partit només obtingué quatre llocs. En Kaluga, la fracció bolxevic considerava possible la seua eliminació del soviets. En alguns punts de la regió de Moscou, els bolxevics es veieren obligats a sortir no sols dels soviets, sinó dels mateixos sindicats.

En Saratov, on els bolxevics mantenien excel·lents relacions amb els conciliadors i encara a finals de juliol es disposaven a anar a les eleccions a la Duma municipal amb una candidatura comuna, els soldats, després de la tempestat de juliol, sofriren fins a tal punt la influència de la campanya empresa contra els bolxevics, que irromperen en les assemblees electorals, arrabassaren de les mans dels electors les candidatures bolxevics i apallissaren els agitadors. “Ens resultava difícil [diu Lebedev] parlar en les assemblees electorals. Sovint ens cridaven: “Espies alemanys! Provocadors!” A les files dels bolxevics de Saratov hi hagué no pocs pusil·lànimes: “molts se n’anaren, d’altres s’amagaren.”

A Kíev, que des de feia molt de temps tenia fama d'ésser un centre dels “centúries negres”, la campanya contra els bolxevics prengué un caràcter particularment desenfrenat, i no trigà a fer-se extensiva als menxevics i socialrevolucionaris. En aqueixa ciutat, el descens del moviment revolucionari es deixà sentir d'una manera particularment sensible: en les eleccions a la Duma local, els bolxevics únicament hi obtingueren el 6 per 100 dels vots. En la conferència local, els oradors es lamentaven que “per tot arreu es nota l'apatia i la inactivitat”. L'òrgan diari del partit es veié obligat a convertir-se en setmanari.

El llicenciament i trasllat dels regiments més revolucionaris, ja no sols havien de determinar per si mateixos el descens del nivell polític de la guarnició, sinó d'exercir també una influència depriment entre els obrers, que se sentien més fermes quan tenien al darrere regiments amics. Així, com és ara, el trasllat de Tver del 57 Regiment modificà bruscament la situació política, tant entre els soldats com entre els obrers: fins i tot als sindicats, la influència dels bolxevics decresqué enormement. Açò es palesà encara en major grau en Tiflis, on els menxevics, en íntim acord amb l'Estat Major, rellevaren els regiments bolxevics per altres completament endarrerits.

En alguns punts, segons la composició de la guarnició, el nivell dels obrers i certs motius accidentals, la reacció política s'expressà d'una manera paradoxal. En Iaroslav, per exemple, els bolxevics es veieren al juliol eliminats gairebé per complet del soviets obrer, però servaren una influència predominant en el de soldats. En alguns llocs, els esdeveniments de juliol passaren realment sense deixar empremta, sense contenir el creixement del partit. Si es jutja per les dades que es posseeixen, açò ocorria en aquells casos en què la retirada general coincidia amb l'entrada de nous sectors (que havien quedat ressagats) en la palestra revolucionària. Així, al juliol, en algunes regions tèxtils, s'hi observà una considerable afluença d'obrers a l'organització. Però açò en res altera l'aparença de retirada general que ofería el moviment.

La intensitat indubtable, fins i tot exagerada, de la reacció dels obrers i dels soldats davant la derrota parcial, era una espècie d'expiació de la facilitat, de l'excessiva lleugeresa amb què s'havien posat al costat dels bolxevics als mesos precedents. La brusca modificació soferta per l'estat d'ànim de la massa produí una selecció automàtica i precisa entre els quadres del partit. Es podia confiar plenament en tots aquells que en aqueixos dies no havien vacil·lat. Foren ells els que constituïren els nuclis fonamentals als tallers, a les fàbriques, a les barriades. En vigílies d'Octubre, els organitzadors, en procedir als nomenaments i confiar determinades missions, procuraven recordar quina havia estat l'actitud de la gent en les Jornades de Juliol.

Al front, la reacció de juliol prengué un caràcter particularment dur: El Quarter General aprofità els esdeveniments per a crear, abans que res, regiments especials, anomenats del “Deure davant la pàtria lliure”. Al mateix temps, s'organitzaren destacaments de xoc prop dels regiments. “Viu moltes vegades als soldats d'aqueixos destacaments de xoc [conta Denikin] i sempre semblaven concentrats i ombrívols. En els regiments se'ls tractava amb reserva i fins i tot amb rancor.” Els soldats veien en aqueixos regiments, no sense motiu, les cèl·lules de la guàrdia pretoriana. “La reacció no perdia el temps [diu, referint-se al front romanès, un dels més endarrerits, el socialrevolucionari Degtiariev, que més tard s'adherí al partit bolxevic]. Molts soldats foren detinguts com a desertors. Els oficials aixecaren el cap i començaren a tractar amb menyspreu els comitès de regiment; en alguns llocs, l'oficialitat intentà restablir la salutació militar.”

Els comissaris depuraven l'exèrcit. "En quasi totes les divisions [diu Stankievitx] hi havia un bolxevic el nom del qual era més conegut en l'exèrcit que el del cap de la divisió. A poc a poc anàrem eliminant una notabilitat rere una altra." Simultàniament, es procedí en tot el front al desarmament dels regiments insubmisos. Per a això, els caps i els comissaris es recolzaven en els cosacs i en els destacaments especials, tan avorrits dels soldats.

El dia de la caiguda de Riga, la conferència dels comissaris del front septentrional i dels representants de les organitzacions de l'exèrcit reconegué la necessitat d'exercir repressions severes d'una manera més sistemàtica. Hi hagué a qui s'afusellà per haver fraternitzat amb els alemanys. Molts comissaris, cercant en les confuses imatges que es formaven de la Revolució Francesa l'encoratjament que els faltaven, intentaven fer gala de procedir amb mà fèrria. No comprenien que els comissaris jacobins es recolzaven en la gent de baix, tractaven sense quarter els aristòcrates i burgesos, i que només el prestigi de la implacabilitat plebea els armava per a instaurar una disciplina severa en l'exèrcit. Els comissaris de Kerenski no tenien cap punt de suport per baix, en el poble, cap aurèola moral sobre el seu cap. Als ulls dels soldats no eren més que uns agents de la burgesia i dels aliats. Podien temporalment intimidar l'exèrcit (i fins i tot ho assolien, fins a un cert punt), però eren impotents per a ressuscitar-lo.

A principis d'agost, l'oficina del Comitè Executiu, en Petrograd, informava que s'havia produït un canvi favorable en l'estat d'ànim de l'exèrcit, que s'havien reprès els exercicis al front, si bé, d'altra banda, s'hi observava un increment dels atropellaments, de l'arbitrarietat, de l'opressió. "La qüestió de l'oficialitat ha adquirit un caràcter particularment agut. Els oficials romanen completament aïllats i creen les seues organitzacions tancades." Altres dades testifiquen també que, exteriorment, hi havia al front més ordre, i que els soldats havien deixat de protestar per motius poc importants i accidentals. Però precisament per això es concentrava més el seu descontent de la situació en general. En el discurs prudent i diplomàtic pronunciat pel menxevic Kutxin en la Conferència Nacional, sota les notes tranquil·litzadores, guaitava una advertència inspirada pel sotsobre. "Hi ha un canvi evident, hi ha una tranquil·litat indubtable, però, ciutadans, hi ha també un poc més, hi ha un sentiment de desencant, i aquest sentiment ens causa així mateix un temor extraordinari..." La victòria temporal sobre els bolxevics era, abans que res, la victòria sobre les noves esperances dels soldats, sobre la seua confiança en un esdevenidor millor. Les masses han esdevingut més prudents, la disciplina s'havia enrobustit, segons sembla. Però l'abisme que hi havia entre els dirigents i els soldats s'havia fet més pregon encara. A qui i què s'engoliria demà aquest abisme?

La reacció de juliol diria hom que venia a establir una línia divisòria definitiva entre la Revolució de Febrer i la d'Octubre. Els obrers, les guarnicions de l'interior, el front i, en part, més endavant, com es veurà, els mateixos camperols, retrocediren, feren un salt com si hagueren rebut un colp al pit. En realitat, el colp tenia un caràcter més bé psicològic que no físic, però no per això era menys efectiu. Durant els quatre primers mesos, les masses evolucionaven en una sola direcció: cap a l'esquerra. El bolxevisme creixia, s'enfortia, esdevenia més audaç. Però el moviment, en arribar al llinar, ensopegà. I es veié amb tota evidència que no podia anar més lluny per la senda de la Revolució de Febrer. A molts els semblava que la revolució havia donat ja tot allò podia donar de si. Açò era veritat pel que a la Revolució de Febrer es referia. Aquesta crisi interna de la consciència col·lectiva, combinada amb la repressió i la calúmnia, produí la

confusió i la retirada, que, en alguns casos, tingué caràcters de pànic. Els adversaris cobraren ànims. En la massa mateixa aflorà a la superfície tot allò que hi havia d'endarrerit, d'estàtic, de descontent per les sacades i les privacions. Al torrent de la revolució, aqueix reflux manifesta una força irresistible: diria hom que està sotmès a les lleis d'una hidrodinàmica social. Detenir-lo oposant-li el pit és impossible; l'única cosa que es pot fer és no deixar-se arrossegar per ell, sostenir-se fins que no desapareix l'onada de la reacció i preparar, alhora, punts de suport per a la nova ofensiva. En veure com alguns dels regiments que el 3 de juliol havien sortit al carrer sota les banderes bolxevics exigien, una setmana després, que s'adoptaren severes mesures contra els agents del kàiser, els escèptics il·lustrats podien, segons totes les aparences, cantar victòria: aqueixes són les vostres masses, aqueixa la seua consistència i la seua capacitat de comprensió! Però semblant escepticisme no passa d'ésser un escepticisme d'encants. Si els sentiments i les idees de les masses es modificaren realment sota la influència de circumstàncies accidentals, no podria explicar-se la poderosa lògica que presideix el desenvolupament de les grans revolucions. Com més són els milions d'homes arrossegats pel moviment, més sistemàtic és el desenvolupament de la revolució i amb més seguretat es pot predir la successió lògica de les etapes ulteriors. L'única cosa que importa tenir present, a més, és que el desenvolupament polític de les masses no segueix una trajectòria recta, sinó que s'efectua en zig-zag; però tampoc cal oblidar que, en els fons, aqueixa és l'òrbita de tot procés material. Les condicions objectives impulsaven poderosament els obrers, soldats i camperols a agrupar-se davall la bandera dels bolxevics. Però les masses es llençaven per aqueix camí en lluita amb el seu propi passat, amb les seues creences d'ahir i, en part, amb les d'avui. En arribar a un replec difícil, en el moment del fracàs i del desengany, els antics prejudicis, encara no superats completament, surten a la superfície, i els adversaris s'hi aferren, naturalment, com a un àncora de salvació. Tot allò que hi havia en els bolxevics de fosc, d'inusitat, d'enigmàtic (la novetat de les idees, l'audàcia temerària, la manca de respecte envers tots els prestigis vells o nous), trobava ara una explicació simple i convincent pel que en si mateixa tenia d'absurda: són uns espies alemanys! L'acusació llençada contra els bolxevics s'inspirava, en els fons, en el passat d'esclavitud del poble, en l'herència d'ignorància, de barbàrie, de superstició, i aquest càlcul no deixava de tenir fonament. Durant els mesos de juliol i agost, la gran calúmnia patriòtica fou un factor polític de primordial importància, l'acompanyament obligat de totes les qüestions candents. La premsa liberal difonia la calúmnia per tot el país, fent-la penetrar fins als punts més recòndits del mateix. A finals de juliol, l'organització bolxevic d'Ivanov-Vosnesensk exigia encara que s'emprengués una campanya més enèrgica contra la calúmnia. La qüestió del pes específic de la calúmnia en la lluita política de la societat il·lustrada espera encara el sociòleg que l'estudie.

Malgrat tot, la relació entre els obrers i soldats, nerviosa, impetuosa, no tenia res de profunda ni de consistent. Les fàbriques avançades de Petrograd començaren ja a revenir, pocs dies després de la derrota, en protestar contra les detencions i la calúmnia, en trucar a les portes del Comitè Executiu, en reprendre les seues relacions. A la fàbrica d'armes de Sestroretsk, que havia estat assaltada i desarmada, els obrers no trigaren a agafar novament el governall: el 20 de juliol, l'assemblea general acordà que es pagaren als obrers els jornals meritats pels dies de la manifestació, a fi de destinar íntegrament la quantitat d'aqueixos jornals a les publicacions per al front. Entre el 20 i el 30 de juliol, segons testimonia Olga Ravitx, els bolxevics reprenen en Petrograd la seua tasca pública d'agitació. En els mítings, als que assisteixen, com a màxim, de dues-centes a tres-centes persones, parlen, en els distints punts de la ciutat, tres companys: Slutski,

assassinat més tard pels blancs a Crimea; Volodarski, assassinat pels socialrevolucionaris en Petrograd, i Evdokimov, obrer metal·lúrgic de Petrograd i un dels oradors més destacats de la revolució. A l'agost, l'agitació del partit assoleix proporcions més vastes. Segons les *Memòries* de Raskolnikov, Trotski, detingut el 23 de juliol, descrigué, a la presó, la situació de la ciutat en els termes següents: "Els menxevics i socialrevolucionaris... prossegueixen la seua furiosa campanya contra els bolxevics. Continuen les detencions de camarades nostres, però als cercles del partit no es nota cap depressió. Al contrari, tothom contempla esperançat l'esdevenidor, per considerar que la repressió no fa més que reforçar la popularitat del partit... Als barris obrers tampoc han decaïgut els ànims." En efecte, molt prompte una assemblea dels obrers de 27 fàbriques i tallers del districte de Peterhof adoptà una resolució de protesta contra el govern irresponsable i la seua política contrarevolucionària. Els barris obrers anaven revifant-se.

Alhora que en les altures, al Palau d'Hivern i de Tàurida es formava una nova coalició, mentre els dirigents es posaven d'acord, se separaven i tornaven després a unir-se en aqueixos mateixos dies, i fins i tot amb coincidència d'hores, el 21 i el 22 de juliol es produïa, en Petrograd, un esdeveniment de gran importància i del que no és fàcil que se n'adonés el món oficial, però que assenyalava el reforçament d'una coalició més sòlida: la dels obrers de Petrograd i els soldats de l'exèrcit d'operacions. Començaren a arribar a la capital delegats d'aquest últim, a fi de protestar en nom dels seus regiments contra l'estrangulació de la revolució al front. Durant alguns dies trucaren en va a les portes del Comitè Executiu, on no els rebien, acontentant-se de sagnar-se'ls de damunt. Entre tant, anaven arribant nous delegats, que seguien el mateix camí. Els rebutjats es trobaven en els corredors i sales d'espera, es lamentaven, protestaven, cercaven en comú una sortida. Els bolxevics els ajudaren en aquest sentit. Els delegats decidiren canviar impressions amb els obrers, els soldats i els marins de la capital, que els reberen amb els braços oberts, els donaren asil i menjar. En una assemblea, que ningú convocà des de dalt, sinó que sorgí per iniciativa dels de baix, hi participaren els representants de vint-i-nou regiments del front, de noranta fàbriques de Petrograd, dels marins de Kronstadt i de les guarnicions dels voltants. El nucli central de l'assemblea el constituïen els homes de les trinxeres; entre ells hi havia també alguns oficials subalterns. Els obrers de Petrograd escoltaven els soldats del front amb avidesa, procurant no perdre ni una paraula. Els soldats explicaven com l'ofensiva i les seues conseqüències havien devorat la revolució. Soldats completament grisos, que no tenien res d'agitadors, descrivien en informes senzills la vida quotidiana del front. Aquests detalls produïen una gran impressió, perquè mostraven d'una manera eloqüent com sortia novament a la superfície tot allò vell, allò prerevolucionari i allò odiat. El contrast entre les esperances d'ahir i la realitat d'avui commovia tots els cors, els posava a l'uníson. Malgrat que entre els soldats del front predominaven, segons sembla, els socialrevolucionaris, la resolució radical presentada pels bolxevics fou adoptada quasi per unanimitat: només hi hagué quatre abstencions. La resolució no fou lletra morta: els delegats, en tornar al front, reteren compte fidelment de la forma en què se'ls havien espolsat del damunt els caps conciliadors i de l'acollida que els havien tributat els obrers. Les trinxeres donaven crèdit als seus; aquests sí que no enganyaven.

En la mateixa guarnició de Petrograd començà a manifestar-se el canvi a finals de mes, sobretot després dels mítings celebrats amb la participació de representants del front. Veritat és que els regiments que més havien sofert no assolien encara de sortir de la seua apatia. Però, en canvi, en aquells que havien vingut adoptant per més temps l'actitud

patriòtica, servant la disciplina a través dels primers mesos de la revolució, la influència del partit creixia d'una manera visible. Així mateix començà a refer-se l'Organització Militar, que havia patit d'una manera particularment cruel les conseqüències de la derrota. Com ocorre sempre després dels revessos, als cercles del partit es mirava amb mals ulls els dirigents de la tasca en l'exèrcit, sobre els quals es feien recaure els errors reals i suposats. El Comitè Central establí un contacte més estret amb l'Organització Militar, hi instaurà un control més directe, per mediació de Sverdlov i Dzerzinski, i la tasca començà de nou a moure's més lentament que abans, però d'una manera més segura.

A les acaballes de juny, els bolxevics havien recobrat ja les seues posicions a les fàbriques de Petrograd: els obrers s'agrupaven sota la mateixa bandera, però eren ja altres obrers, més madurs, açò és, més prudents, però al mateix temps més decidits. "Gaudim d'una influència il·limitada, colossal, a les fàbriques [declarava Volodarski, el 27 de juliol, al congrés dels bolxevics]. La tasca del partit es porta a terme, principalment, per mitjà dels mateixos obrers... L'organització ha sorgit des de baix i per això tenim motius fonamentats per a suposar que no s'enfonsarà." La Joventut comptava en aquella època amb uns cinquanta mil membres, i la influència dels bolxevics sobre ella anava essent cada vegada major. El 7 d'agost, la secció obrera del soviets pren un acord a favor de l'abolició de la pena de mort. En senyal de protesta contra la Conferència Nacional, els obrers de Putilov cedeixen un dia de jornal per a la premsa obrera. En la Conferència dels Comitès de Fàbrica s'adopta per unanimitat una resolució, en la qual es declara que la Conferència de Moscou és "una temptativa d'organització de les forces contrarevolucionàries..."

També Kronstadt s'havia guarit de les seues ferides. El 20 de juliol, en un míting celebrat a la Plaça de l'Ancora, s'exigeix la transmissió del poder als soviets, l'enviament dels cosacs, així com dels gendarmes i dels policies, al front; l'abolició de la pena de mort, l'entrada de delegats de Kronstadt en Tsarkoie-Selo a fi de comprovar si s'exerceix una vigilància prou severa amb Nicolau II; la dissolució dels "batallons de la mort", la confiscació de la premsa burgesa, etcètera. Al mateix temps, el nou almirall, Tirkov, que havia pres possessió del comandament de la fortalesa, ordenava arriar les banderes roges dels vaixells de guerra i hissar la de Sant Andreu. Els oficials i part dels soldats es posaren les xarretes. La gent de Kronstadt protestà. La comissió governamental encarregada d'investigar els esdeveniments dels dies 3-5 de juliol es veié obligada a sortir de Kronstadt i tornar a Petrograd sense resultat algun, perquè fou acollida amb xiulits, protestes i fins i tot amenaces.

L'estat d'ànim de l'esquadra es modificava ràpidament. "A finals de juliol i principis d'agost [diu Zalekhski, un dels dirigents finlandesos] es tenia la sensació irrecusable de què no sols no havia aconseguit la reacció exterior trencar les forces revolucionàries d'Helsingfors, sinó que, per contra, allò que s'advertia era un ràpid impuls cap a l'esquerra i un ampli progrés de la simpatia envers els bolxevics." Els marins havien estat en gran part els inspiradors de l'acció de juliol, sense comptar amb el partit i en part contra el mateix, per recelar en ell l'existència d'un esperit de moderació i quasi de conciliació. L'experiència de l'acció armada els havia fet adonar-se que la qüestió del poder no es resolía tan senzillament com s'imaginaven. L'estat d'ànim semianarquista que havia vingut regnant fins aleshores cedí el lloc a la confiança en el partit. A aquest respecte ofereix excepcional interès l'informe fet per un delegat d'Helsingfors a finals de juliol: "Als vaixells petits predomina la influència dels socialrevolucionaris; en els

grans (creuers, cuirassats) tots els marins són bolxevics o simpatitzants. Ja abans d'ara predominava aqueix mateix esperit entre els marins del *Petropavlovsk* i del *República*, i després dels dies 3 i 5 de juliol es posaren al nostre costat el *Gangut*, el *Sebastopol*, el *Rurik*, l'*Andrei Piervozvani*, el *Diana*, el *Gromovoi* i l'*Índia*. Tenim, doncs, en les nostres mans una força combativa enorme... Els esdeveniments de juliol han ensenyat molt als marins, mostrant-los que no basta l'existència d'un estat d'ànim favorable per a assolir el fi.”

Moscou, si bé es troba a la saga respecte de Petrograd, segueix el mateix camí. “A poc a poc van dissipant-se els vapors [conta l'artiller Davidovski], la massa dels soldats comença a tornar en si i passem novament a l'ofensiva en tot el front. La calúnnia, que contingué de moment l'evolució de les masses cap a l'esquerra, no ha fet més, posteriorment, que accentuar l'afluència d'aqueixes mateixes masses vers nosaltres.” Els cops de la reacció havien consolidat més fermament l'amistat entre les fàbriques i els quarters. Un obrer de Moscou, Strelkov, parla de les estretes relacions que havien anat establint-se entre els obrers de la fàbrica Michelsohn i els soldats del regiment veí. Els comitès de soldats i els d'obriers examinaven sovint en sessions comunes els problemes pràctics de la vida de la fàbrica i del regiment. Els obrers organitzaven vetllades culturals per als soldats, adquirien per a ells periòdics bolxevics i els ajudaven per tots els mitjans. “Si es manava fer una guàrdia irregular a un soldat [conta Strelkov], venien immediatament a lamentar-se... Durant els mítings dels carrers, si en algun lloc era objecte d'una ofensa qualsevol un obrer de la fàbrica de Michelsohn, bastava que ho sabés encara que no fos més que un soldat, perquè els altres acudiren de seguida en tropell en auxili seu. I aqueixes ofenses eren aleshores força corrents, perquè a la nostra gent se li tirava en cara l'or alemany, la traïció i totes les baixes calúnnies esgrimides pels conciliadors.”

La Conferència de Comitès de Fàbrica, celebrada a Moscou a finals de juliol, començà en tons moderats; però al cap d'una setmana rebé un fort impuls cap a l'esquerra i, al final, adoptà una resolució d'accentuat matís bolxevic. En aquells mateixos dies, el delegat de Moscou, Podbelski, deia al congrés del partit: “dels deu soviets de barriada, sis es trobaven en les nostres mans; en la campanya furiosa que es porta a terme actualment contra nosaltres, l'única cosa que ens salva és la massa obrera, que sosté fermament el bolxevisme.” A principis d'agost, en les eleccions celebrades a les fàbriques de Moscou, triomfen ja els bolxevics en compte dels menxevics i socialrevolucionaris. L'increment de la influència del partit bolxevic es posa impetuosament de manifest en la vaga general, que esclatà en vigílies de la conferència. *Izvestia* de Moscou deia: “És hora ja d'adonar-se, al fi, que els bolxevics no constitueixen un grup irresponsable, sinó un dels destacaments de la democràcia revolucionària organitzada, darrere del qual hi ha grans masses, potser no sempre disciplinades, però sí abnegadament addictes a la revolució.”

El debilitament patit al juliol per les posicions del proletariat animà els industrials. Un congrés en què estaven representades les trenta organitzacions patronals més importants (entre elles les bancàries) creà un Comitè de Defensa de la Indústria, que assumí la direcció dels locauts i, en general, la política d'ofensiva contra la revolució. Els obrers hi contestaren llançant-se al carrer. En tot el país esclataren vagues importants i d'altres conflictes. Si els destacaments més experimentats del proletariat obraven amb prudència, amb tanta major decisió entraven en la lluita els nous sectors. Els metal·lúrgics esperaven i es preparaven, però entraven al camp de batalla els obrers

tèxtils, els de la indústria de la goma, els de la pell, els del paper. S'aixecaven els elements treballadors més endarrerits i submisos. Kíev es veié agitada per una borrascosa vaga de porters: els vaguistes recorrien les cases, apagaven la llum, arrancaven les claus dels ascensors, obrien les portes del carrer, etc. Cada conflicte, siga quin siga el motiu que l'originés, tendia a estendre's a tota una branca de la indústria i a adquirir un caràcter de defensa de principis. A l'agost, els treballadors del ram de la pell de Moscou, ajudats pels obrers de tot el país, iniciaren una lluita perllongada i tenaç en defensa de l'exclusiu dret dels comitès de fàbrica a encarregar-se de l'admissió i acomiadament dels obrers. En molts casos, sobretot en províncies, les vagues prenen un caràcter dramàtic, arribant-se fins i tot a la detenció dels patrons i dels administradors pels vaguistes. El govern recomanava esperit de sacrifici als obrers, es coalitzava amb els industrials, enviava els cosacs a la conca del Donetz i doblava el preu del pa i les comandes militars. Aquesta política, que, provocava la indignació dels obrers, no convenia tampoc als patrons. "Skobelev començava a veure clar en la situació [diu Anerbach, un dels capitans de la indústria pesant]; però no es podia dir el mateix dels comissaris del Treball en províncies... En el mateix Ministeri... no es tenia confiança en els agents provincials... Es cridava a Petrograd els representants dels obrers, i al Palau de Marbre es feien esforços per a persuadir-los, se'ls insultava, se'ls reconciliava amb els industrials, amb els enginyers. Però tot açò no fornía cap resultat. Les masses obreres es trobaven, cada vegada en major grau, sota la influència de cabdills més decidits i impúdics en la seua demagògia."

El derrotisme econòmic constituïa el principal instrument dels patrons contra la dualitat del poder a les fàbriques. En la Conferència dels Comitès de Fàbrica, celebrada en la primera quinzena d'agost, es posà al descobert fil per randa la política de sabotatge dels industrials, que perseguia com a fi el desconcert i la paralització de la producció. A més de les maquinacions financeres, es practicava en gran escala l'ocultació de materials, la clausura dels tallers de reparació, etcètera. Del sabotatge dels patrons dóna clara idea John Reed, que, com a corresponal nord-americà, tenia accés als cercles més diversos, comptava amb dades fidedignes dels agents diplomàtics aliats i escoltà les confessions sense embuts dels polítics burgesos russos. "El secretari de la secció de Petrograd del partit cadet [escriu Reed] em deia que la ruïna econòmica formava part de la campanya realitzada per a desacreditar la revolució. Un diplomàtic aliat, el nom del qual prometí no revelar, em confirmà açò mateix, basant-se en els seus informes particulars. Em consta que prop de Kharkov hi hagué propietaris que incendiaren o sotaiguaren les seues mines de carbó; que els enginyers, en certes fàbriques tèxtils de Moscou, abandonaven el treball inutilitzant prèviament les màquines; que determinats empleats ferroviaris foren sorpresos pels obrers quan estaven espatllant les locomotores." Tal era la dura realitat econòmica, que no corresponia a les il·lusions conciliadores ni a la política de coalició, sinó a la preparació del colp de mà de Kornilov.

Al front, la unió sagrada trobava tan poc arrelament com a l'interior. La detenció d'alguns bolxevics (es lamenta Stankievitx) no resolía la qüestió. "La criminalitat es respirava en l'aire, i si no es distingien els seus contorns, era perquè tota la massa n'estava contagiada." Si els soldats es manifestaven més reservats era perquè havien après a disciplinar fins a un cert punt el seu odi. Però quan aquest s'exterioritzava, es palesaven amb més eloqüència, els seus vertaders sentiments. Una de les companyies del regiment de Dubenski, el llicenciamment de la qual s'havia ordenat per haver-se negat a acceptar el seu nou cap, revoltà algunes més, després tot el regiment, i quan el cap d'aquest últim intentà restablir l'ordre per la força de les armes, fou mort a baionetades.

Ocorregué açò el 31 de juliol. En altres regiments, les coses no arribaren fins a aquest extrem; però, si es considerava l'esperit en ells imperant, res tenia d'estrany que sorgiren nous casos anàlegs en el moment menys pensat.

A meitat d'agost, el general Txerbatxov comunicava al Quarter General: "L'esperit de la infanteria, a excepció dels batallons de la mort, és molt poc ferm." Molts comissaris començaven a adonar-se que els procediments seguits al juliol no resolien res. "L'aplicació dels consells de guerra sumaríssims al front occidental [deia el 22 d'agost el comissari Jamandt] provoca un terrible divorci entre el comandament i la població, amb la qual cosa es desacredita la idea mateixa d'aqueixos consells de guerra..." El programa de salvació traçat per Kornilov havia estat ja sotmès a una prova suficient abans de la sublevació del Quarter General, conduint, al capdavant al mateix atzucac.

Allò que més temien les classes potentades eren els símptomes de descomposició que es notaven entre els cosacs i que amenaçaven de destruir l'últim reducte. Al febrer, els regiments de cosacs de Petrograd havien lliurat la monarquia sense oposar-hi resistència. Veritat és que, en Novotxerkask, les autoritats cosaques havien intentat ocultar el telegrama que retia compte de la revolució, i que el primer de març havien celebrat amb la solemnitat acostumada funerals per Alexandre II. Però, al cap i a la fi, els cosacs estaven disposats a estar sense el tsar, i fins i tot havien descobert unes febles tradicions republicanes en el seu passat. Però no volien passar d'ací. Des del principi mateix s'havien negat a enviar els seus delegats al soviet de Petrograd, perquè no se'ls equiparés amb els obrers i soldats, procedint a la creació d'un soviet de combatents cosacs que agrupava en torn seu totes les organitzacions cosaques, en número de dotze, personificades pels seus dirigents de l'interior. La burgesia procurava, i no sense èxit, recolzar-se en els cosacs contra els obrers i camperols.

El paper polític dels cosacs es trobava determinat per la particular situació que ocupaven al país. Des de temps immemorials representaven una casta privilegiada. El cosac no pagava impostos i tenia a la seua disposició una parcel·la de terra molt major que la del camperol. En les tres regions contigües del Don, del Kuban i del Tek, una població cosaca de 3.000.000 tenia en les seues mans 23.000.000 de deciatines de terra, mentre que 4.300.000 camperols d'aqueixes mateixes regions disposaven només de 6.000.000 de deciatines, és a dir, que als cosacs els corresponia cinc vegades més de terreny, per cap, que als camperols. Naturalment, entre els mateixos cosacs la terra estava dividida d'una manera força desigual. Hi havia entre ells grans terratinents i kulaks més poderosos que els del nord; hi havia també cosacs pobres. Cada cosac tenia el deure de presentar-se amb el seu cavall i el seu equip a la primera crida de l'estat. Els cosacs rics cobrien amb escreix les despeses que açò ocasionava, mercè a l'exempció dels impostos de què gaudien. La gent de baix s'encorbava davall el pes de la mobilització cosaca. Aquestes dades fonamentals expliquen prou la situació contradictòria dels cosacs. Els seus sectors inferiors se sentien afins als camperols; els superiors, als grans terratinents. Al mateix temps, unia als de dalt amb els de baix la consciència de formar un món a banda i escollit, i estaven acostumats a mirar de dalt a baix tant l'obrer com el camperol. És açò el que feia tan apte al cosac mitjà per a exercir el paper de pacificador.

En els anys de la guerra, quan les generacions joves es trobaven al front, l'autoritat a les aldees cosaques de l'interior era exercida pels vells dipositaris de les tradicions conservadores, estretament lligats amb la seua oficialitat. Sota l'aparença d'una

resurrecció de la democràcia cosaca, els cosacs grans terratinents reuniren en el transcurs dels primers mesos de la revolució els anomenats “cercles de combatents”, els quals elegien els atamans (a manera de presidents), posant prop d’ells “un govern militar”. Els comissaris, oficials i els soviets formats per la població no cosaca no tenien cap influència a les regions cosaques, perquè els cosacs eren més forts, més rics i estaven millor armats. Els socialrevolucionaris intentaren crear-hi soviets comuns de diputats camperols i cosacs, però aquests no acolliren la idea amb simpatia, perquè temien, no sense fonament, que la revolució agrària hauria de desposseir-los de part de les seues terres. No en va el ministre d’Agricultura, Txernov, havia deixat caure la frase: “Els cosacs no tindran un altre remei que encongir-se un poc a la seua terra.” Encara més important era la circumstància que els camperols no cosacs i els oficials dels regiments d’infanteria digueren cada vegada amb més freqüència, dirigint-se als cosacs: “També ha d’arribar-li l’hora a la vostra terra; massa heu tingut ja el comandament.” Tal era la situació a l’interior, a les aldees cosaques i en bona part de la guarnició de Petrograd, centre de la política. Açò explica la conducta dels regiments cosacs a la manifestació de juliol.

Al front, la situació era fonamentalment distinta. A l’estiu de 1917 hi havia en l’exèrcit d’operacions 162 regiments polonesos i 161 *sòtnies*. Arrencats de les seues aldees, els cosacs del front havien compartit amb tot l’exèrcit la prova de la guerra, i, encara que amb un retard considerable, havien portat a terme la mateixa evolució que la infanteria; perduda la fe en la victòria, estaven furiosos contra el desordre de la direcció, murmuraven dels caps i sentien la nostàlgia de la pau i de la llar. A poc a poc, 45 regiments i 65 *sòtnies* havien estat destinats a serveis de policia al front i a l’interior. Els cosacs tornaven a esdevenir gendarmes. Els soldats, els obrers, els camperols, murmuraven contra ells, els recordaven el paper de botxins que havien exercit en 1905. Molts cosacs que començaven a sentir-se orgullosos de la seua conducta al febrer, sentien remordiments en el cor. El cosac començà a maleir el seu fuet, i més d’una vegada es negà a portar-lo amb d’ell. Entre la gent del Don i del Kuban figuraven no pocs desertors: els vells cosacs que havien quedat a l’aldea els infonien por. En general, les tropes cosaques estigueren molt més temps que la infanteria en mans dels caps.

Del Don, del Kuban, arribaven al front notícies que els potentats cosacs, junt amb els vells, havien instaurat el seu poder sense consultar per a res el cosac del front. Açò féu que es despertaren els antagonismes socials latents: “Quan tornem a casa, ja ens escoltaran”, deien sovint els cosacs del front. El general cosac Krasnov, un dels cabdills de la contrarevolució en el Don, ha descrit de mode eloqüentíssim el procés de descomposició de les sòlides tropes cosaques al front: “Es començar a celebrar mítings en què s’adoptaven les resolucions més absurdes... Els cosacs deixaren d’estrijolar i llavar els cavalls i de donar-los el pinso amb regularitat. Ni tan sols es podia pensar a fer cap exercici. Els cosacs s’adornaven amb cintes roges i ja no servaven el menor respecte als oficials.” No obstant això, abans d’arribar definitivament a aquesta situació, el cosac vacil·là durant molt de temps, es rascà el cap, caminà cercant cap a quin costat girar-se. Per açò no era fàcil preveure en el moment crític quina seria la conducta de tal o qual regiment cosac.

El 8 d’agost, la junta de les tropes cosaques del Don formà un bloc amb els cadets per a les eleccions a la Constituent. La notícia penetrà immediatament en l’exèrcit. “Entre els cosacs [diu l’oficial de cosacs Ianov], el bloc fou acollit amb gran hostilitat. El partit dels cadets no tenia arrels en l’exèrcit.” En realitat, aquest odiava als cadets, als que

identificava amb tot allò que oprimia les masses populars. “Els vostres vells vos han venut als cadets”, (deien els soldats). “Ja ens escoltaran”, hi objectaven els cosacs. “Al front sud-occidental, les tropes cosaques adoptaren una resolució especial en la qual exigien que fossen exclosos de l’organització cosaca tots aquells que havien tingut l’audàcia de pactar un acord amb els cadets.

Kornilov, que era cosac, confiava en l’ajuda dels cosacs, sobretot dels del Don, i completà amb forces cosaques les tropes destinades a donar el colp d’estat. Però els cosacs no acudiren en auxili del “fill de camperols”. Estaven disposats a defensar furiosament les seues terres, però no tenien cap desig d’intervenir en una contesa aliena. El 3er Cos de Cavalleria tampoc justificà les esperances que s’havien xifrat en ell. Els cosacs no veien amb simpatia la confraternització amb els alemanys, però al front de Petrograd reberen de bon grat als soldats i marins: aquesta confraternització féu que fracassés el pla de Kornilov sense vessament de sang. Així fou com s’enfonsà el darrer punt de suport de la vella Rússia.

En aquella mateixa època, molt més enllà de les fronteres del país, al territori de França, es portava a terme l’experiment, per dir-ho així, de laboratori, d’una “resurrecció” de les tropes russes fora de l’abast dels bolxevics, experiment que encara resultava més convincent per aqueixa mateixa raó. A l’estiu i tardor es publicà en la premsa russa la notícia, que, arrossegada pel remolí dels esdeveniments, passà quasi inadvertida, que havien sorgit motins entre les tropes russes que es trobaven a França. Els soldats de les dues brigades russes que es trobaven a França, ja al gener de 1917 (i, per tant, abans de la revolució), segons les paraules de l’oficial Lisovski, “estaven fermament convençuts, i així ho deien obertament, que se’ls havia venut als francesos a canvi d’obusos”. Els soldats no anaven molt equivocats. No sentien “la menor simpatia” envers els aliats, ni la menor confiança envers els seus oficials. La notícia de la revolució sorprengué les brigades d’exportació, políticament preparades fins a un cert punt, però, no obstant això, desprevingudes. No era d’esperar que els oficials els explicaren el caràcter de la revolució: l’oficial es mostrava més desconcertat com més elevada era la seua graduació. Aparegueren als campaments delegats patriotes sorgits d’entre els emigrants. “Observí més d’una vegada [diu Lisovski] com alguns diplomàtics-oficials dels regiments de la Guàrdia... oferien sol·lícitament seient als exemigrants.” En els regiments sorgiren institucions electives, amb la particularitat que començà ràpidament a distingir-se al capdavant del comitè un soldat letó. Per consegüent, ací també aparegué un element que no era rus. El primer regiment, formant a Moscou i compost gairebé enterament d’obers, dependents i empleats (és a dir, d’elements proletaris i semiproletaris), havia arribat a terres de França un any abans, i en el que durà l’hivern es baté bé als camps de Champagne. Però “la malaltia de la descomposició atacà en primer lloc aqueix regiment”. El segon, compost quasi íntegrament de camperols siberians, semblava més segur. Però poc després de la Revolució de Febrer, s’insubordinà la primera brigada. No volia batre’s per Alsàcia ni per Lorena. No volia morir per la bella França. Volia veure si podia viure en la nova Rússia. La brigada fou traslladada a l’interior, al centre mateix de França, al campament de La Courtine. “Entre les tranquil·les poblacions burgeses [conta Lisovski] hi havia establert, en un immens campament, la vida particular, extraordinària, de prop de deu mil soldats russos insubordinats que no comptaven amb oficials ni tenien el menor desig de subordinar-se a ningú.” A Kornilov se l’oferia una ocasió excepcional per a aplicar els seus mètodes de sanejament amb ajuda de Poincaré i Ribot, que tan ardent simpatia sentien envers ell. El generalíssim en cap ordenà per telègraf que se sotmetés els soldats de La Courtine i

se'ls enviés a Salònica. Però els amotinats no es rendien. El primer de setembre arribà l'artilleria pesant, i a l'interior del campament es fixaren cartells amb l'amenaçador telegrama de Kornilov. Però en açò resultà que vingué a introduir-se en el desenvolupament dels esdeveniments una nova complicació: els periòdics francesos publicaren la notícia que el mateix Kornilov havia estat declarat traïdor i contrarevolucionari. Els soldats decidiren resoludament que no tenien cap motiu per a marxar a morir a Salònica, i menys encara per ordre d'un general traïdor. Els obrers i camperols venuts a canvi d'obusos decidiren defensar els seus drets. Es negaren a parlar amb ningú de fora; ni un sol soldat sortí del campament.

La segona brigada russa fou posada en moviment contra la primera. L'artilleria ocupà posicions als turons immediats; la infanteria, segons totes les regles de l'enginyeria castrense, cavà trinxeres prop de La Courtine. Els voltants foren assetjats per tiradors alpins, a fi que ni un sol francès penetrés al teatre de la guerra de les dues brigades russes. Així fou com les autoritats de França donaren al seu territori una representació de la guerra civil russa, rodejant-la sol·lícitament d'una estacada de baionetes. Es tractava d'un assaig. Més endavant, la diligent França organitzarà la guerra civil al territori de la mateixa Rússia, rodejant-la amb els filats del bloqueig.

“Començà a obrir-se el foc d'una manera regular i metòdica contra el campament.” Hi sortiren alguns centenars de soldats disposats a rendir-se. S'acceptà la seua submissió i immediatament es reprengué el foc d'artilleria. Així passaren quatre dies. Els soldats anaven rendint-se parcialment. El 6 de setembre no quedaven per damunt de dos-cents homes, decidits a no deixar-se agafar vius. Al capdavant d'ells es trobava l'ucraïnès Globa, un fanàtic baptista: a Rússia l'haurien anomenat bolxevic. Començà un vertader assalt, protegit pel foc dels canons, de les metralladores i dels fusells. A la fi, els revoltosos foren aixafats. Ningú ha pogut precisar el nombre de víctimes. L'ordre, al capdavant, fou restaurat. Però ja al cap d'unes poques setmanes, la segona brigada, la que havia socarrat precisament la primera, semblà atacada per la mateixa malaltia...

Els soldats russos havien portat el terrible contagi, a través del mar, a les seues motxilles de campanya, en els plec dels seus capots, en els amagatalls del seu esperit. El dramàtic episodi de La Courtine és notable per la circumstància que pot ésser considerat com la realització, diria hom conscient, a la campana pneumàtica, com si diguérem, d'un experiment ideal per a l'estudi dels processos interns en l'exèrcit rus, preparats per tot el passat del país.

PUJA LA MAREA

La calúmnia, recurs de decisius efectes, resultà una arma de dos talls. Si els bolxevics són espies dels alemanys, per què els qui difonen principalment aqueixes calúmnies són els homes més odiats pel poble? Per què precisament la premsa dels cadets, que amb qualsevol motiu atribueix els més baixos mòbils als obrers i soldats, és la que en veu més alta i amb major decisió acusa els bolxevics? Per què l'enginyer o el contramestre reaccionari, que s'havia ocultat des de la revolució, ha cobrat ara noves empentes i condemna obertament els bolxevics? Per què els oficials més reaccionaris s'han tornat més insolents en els regiments i per què, alhora que acusen Lenin i els seus amics, agiten els punys en els mateixos nassos dels soldats, com si foren aquests precisament els traïdors?

En totes les fàbriques hi havia bolxevics. “És que em sembla a un espia alemany, amics?”, preguntava un manyà o un torner, perfectament conegut de tots els obrers. Sovint, els mateixos conciliadors, en la seua lluita contra l’atac de la contrarevolució, anaven més lluny del que volien i, sense desitjar-ho, desbrossaven el camí als bolxevics. El soldat Pireiko conta com el metge militar Markovitx, partidari de Plekhanov, rebutjà en un míting de soldats l’acusació d’espionatge llençada contra Lenin, per a combatre amb més decisió les seues opinions polítiques com inconsistents i ruïnoses. Va esforçar! “Si Lenin és intel·ligent i no un espia, si no és un traïdor i vol la pau, també nosaltres el seguirem”, deien els soldats després del míting.

El bolxevisme, l’avanç del qual havia estat contingut temporalment, començà de nou a desplegar les seues ales amb més seguretat. “La recompensa no tardarà [escrivia Trotski a meitat d’agost]. El nostre partit, perseguit, calumniat, mai havia crescut tan ràpidament com en aquests últims temps. I aquest procés no trigarà a passar de la capital a la província, de les ciutats a les aldees i a l’exèrcit... Totes les masses treballadores del país aprendran, en les noves proves que s’apropen, a associar la seua sort a la del nostre partit.”

Petrograd seguia, com abans, avançant en primera fila. Semblava com si una poderosa granera escombrés de tots els racons i amagatalls de la fàbriques la influència dels conciliadors. “Van caient els últims reductes dels defensistes... [deia un periòdic bolxevic]. Potser fa tant de temps que els senyors defensistes exercien un domini indiscutible en la immensa fàbrica d’Obukhovski?”

En les eleccions a la Duma municipal de Petrograd, celebrades el 20 d’agost, els distints candidats hi obtingueren prop de 550.000 vots, molts menys que en les eleccions a les dumes de barriada, que s’havien celebrat al juliol. Els socialrevolucionaris, si bé perderen més de 375.000 vots, reuniren, així i tot, més de 200.000, o siga, el 37 per 100 del total. Als cadets els correspongué la cinquena part. “La nostra candidatura menxevic [diu Sukhanov] no ha assolit més que 23.000 miserables vots.” Inesperadament per a tots, els bolxevics obtingueren gairebé 200.000 vots, prop de la tercera part del total.

En la Conferència de Sindicats dels Urals, celebrada a meitat d’agost i en què estaven representats 150.000 obrers, foren adoptades resolucions de caràcter bolxevic sobre totes les qüestions. A Kiev, en la Conferència dels Comitès de Fàbrica, que s’hi celebrà el 20 d’agost, la resolució presentada pels bolxevics fou adoptada per una majoria de 161 vots contra 35 i 13 abstencions. En les eleccions democràtiques a la Duma municipal d’Ivanovo-Vosnesensk, que es celebraren precisament en el moment de la sublevació de Kornilov, els bolxevics obtingueren 57 llocs dels 102, els socialrevolucionaris, 24, i els menxevics, 4. En Kronstadt fou elegit president del soviets el bolxevic Brekman i alcalde Pokrovski, igualment bolxevic. Durant tot el mes d’agost, el bolxevisme creix en tot el país, encara que no en la mateixa proporció en els diferents llocs.

La sublevació de Kornilov dóna un poderós impuls a la radicalització de les masses. Slutski recordava les paraules de Marx: “Hi ha moments en què la revolució necessita ésser estimulada per la contrarevolució.” El perill despertava no sols l’energia, sinó la clarividència. El pensament col·lectiu treballava a un alt grau de tensió. No faltaven materials que permeteren extreure les conseqüències de la situació. S’havia afirmat que

la coalició era necessària per a la defensa de la revolució; ara bé, el que era aliat en la coalició s'havia posat al costat de la contrarevolució. S'havia dit que la Conferència de Moscou seria una manifestació de la unitat nacional. Només el Comitè Central dels bolxevics havia advertit que "la Conferència... esdevindrà òrgan del complot de la contrarevolució". Els esdeveniments havien confirmat plenament la justesa d'aquesta advertència. Ara era el mateix Kerenski qui declarava: "La Conferència de Moscou... fou el pròleg del 27 d'agost... Allí fou on es portà a terme el recompte de forces... on per primera vegada fou presentat a Rússia el seu futur dictador, Kornilov..." Com si no hagués estat Kerenski l'iniciador, l'organitzador i el president d'aqueixa Conferència! Com si no hagués estat ell qui havia presentat Kornilov com el "primer soldat" de la revolució! Com si no hagués estat el Govern Provisional qui havia donat a Kornilov l'arma de la pena de mort contra els soldats, i com si l'advertència dels bolxevics no hagués estat qualificada de demagògica!

La guarnició de Petrograd se'n recordava també que, dos dies abans de la sublevació de Kornilov, els bolxevics havien expressat en la reunió de la secció de soldats la sospita que si es retirava de la capital els regiments coneguts per la seua significació avançada, era amb mires contrarevolucionàries. Els representants dels menxevics i socialrevolucionaris hi havien respost amb una exigència amenaçadora: que no es discutiren les ordres militars del general Kornilov. En aquest esperit estava inspirada la resolució que s'adoptà. "Bé es veu que els bolxevics no llencen les paraules al vent!", havien de dir-se ara l'obrer o el soldat sense partit.

Si els generals conspiradors, segons l'acusació dels mateixos conciliadors, formulada amb retard, eren culpables no sols de la rendició de Riga, sinó també de la desfeta de juliol, per què s'havia portat a efecte la campanya contra els bolxevics i metrallat els soldats? Si els provocadors militars intentaven llençar al carrer els obrers i soldats el 27 d'agost, ¿que no haurien tingut igualment el seu paper en les sagnants col·lisions del 4 de juliol? I, a més a més, quin paper exercia Kerenski en tot açò? Contra qui havia cridat a la capital al 3er Cos de Cavalleria? Per què havia nomenat Savinkov general governador, i ajudant Filonenko? I qui era aqueix Filonenko, candidat al Directori? La resposta la donà inesperadament la divisió d'automòbils blindats: Filonenko, a qui tenien de tinent els soldats, sotmetia aquests als pitjors escarnis i humiliacions.

D'on havia sortit l'entremetedor de Zavoiko? Què significava, en general, la selecció de bergants que s'estava portant a terme en les altures?

Els fets eren simples, clars, estaven presents en la memòria de tots, eren accessibles a tothom, inexorables i anihiladors. La divisió "salvatge", els rails alçats, les recíproques acusacions del Palau d'Hivern i del Quarter General, les declaracions de Savinkov i Kerenski eren fets que parlaven per si sols. Quina acta d'acusació irrefutable contra els conciliadors i el seu règim! Es veié definitivament, d'una manera clara, el sentit de la furiosa campanya desencadenada contra els bolxevics: semblant campanya era un element necessari en la preparació del colp d'estat.

Els obrers i soldats, en començar a veure clar, se sentiren dominats per un agut sentiment de vergonya. ¿És a dir, que Lenin s'ocultava únicament perquè l'han calumniat d'una manera ignominiosa? ¿És a dir, que els altres estan a la presó per a donar gust als cadets, als generals, als banquers, als diplomàtics de l'*Entente*? ¿És a dir, que els bolxevics no corren darrere dels càrrecs, i si en les altures se'ls odia és

precisament perquè no volen formar part de la societat anònima anomenada coalició? Açò fou el que acabaren per comprendre els treballadors, la gent simple, els oprimits. I aquest estat d'ànim, unit a la sensació de culpabilitat respecte dels bolxevics, féu que sorgís una indestructible adhesió al partit i una fe indestructible en els seus caps.

Fins als últims dies, els soldats veterans, els quadres de l'exèrcit, els sotsoficials, els artillers, resistiren amb totes les seues forces. No volien renunciar als seus esforços, als seus sacrificis, a les seues gestes: era possible que tot allò no tingués cap sentit? Però quan perderen el seu darrer punt de suport viraren en redó vers l'esquerra, cap als bolxevics. Ara entraven en la revolució amb els seus galons de sotsoficial, amb el seu tremp de veterans i amb les mandíbules estretes: en la guerra s'havien equivocat en els seus càlculs, però ara portaran a terme l'empresa fins a les seues últimes conseqüències.

En les comunicacions de les autoritats locals, tant militars com civils, el bolxevisme es converteix en sinònim d'acció de masses, d'exigència decidida, de lluita contra l'explotació, d'impuls cap avant; en una paraula, passa a ésser un altre nom de la revolució. Doncs és açò el bolxevisme? (es diuen els vaguistes, els marins que protesten, les descontentes dones dels soldats, els camperols amotinats). Sembla com que les masses es veien obligades des de dalt a identificar els seus pensaments íntims i les seues demandes a les consignes del bolxevisme. D'aquesta manera, la revolució posava al seu servei l'arma que havia estat dirigida contra ella. En la història no només esdevé absurd allò raonable, sinó que, inversament, quan el desenvolupament dels esdeveniments ho exigeix, l'absurd esdevé raonable.

El canvi sofert per l'atmosfera política es palesà amb poderós relleu en la sessió comuna dels comitès executius, celebrada el 30 d'agost, en exigir els delegats de Kronstadt que se'ls atorgués un lloc en aquella elevada institució. Era concebible açò? ¿És que allí, on la gent desenfrenada de Kronstadt era condemnada i excomunicada, participarien ara en les deliberacions els representants d'aquella mateixa gent? Però, com se'ls podia contestar amb una negativa? Els marins i soldats de Kronstadt havien arribat el dia anterior per a defensar Petrograd. Els marins de l'*Aurora* feien sentinella al Palau d'Hivern. Els caps, després de xiuxiuejar entre si, proposaren a la gent de Kronstadt quatre llocs amb veu, però sense vot. La concessió fou acceptada secament, sense cap efusió de gratitud.

“Després de la rebel·lió de Kornilov [conta Txinenov, soldat de la guarnició de Moscou] tots els regiments adquiriren ja un matís bolxevic... Tots estaven admirats en veure confirmades per la realitat les paraules dels bolxevics, que el general Kornilov no trigaria a estar davant els murs de Petrograd.” Mitrevitx, soldat de la divisió d'automòbils blindats, recorda les llegendes heroiques que circulaven de boca en boca després de la victòria obtinguda sobre el general aixecat: “No es parlava més que de valor i de gestes, i que amb una decisió com aquella es podia combatre contra tot el món. Els bolxevics es reanimaren.”

Antonov-Ovseenko, que havia estat posat en llibertat als dies de l'aventura de Kornilov, se n'anà immediatament a Helsingfors. “S'ha produït una immensa transformació en les masses.” Al congrés regional dels soviets de Finlàndia, els socialrevolucionaris de dreta tingueren una representació insignificant. Els qui portaven la batuta eren els bolxevics, coalitzats amb els socialrevolucionaris d'esquerra. Per a la presidència del comitè regional dels soviets fou elegit Smilga, que, tanmateix la seua joventut, era membre del

Comitè Central dels bolxevics, s'inclinava marcadament cap a l'esquerra i, ja als dies d'abril, s'havia mostrat propens a donar un empenta al Govern Provisional. Com a president del soviets de Helsingfors, que es recolzava en la guarnició i en els obrers russos, fou elegit el bolxevic Scheinman, futur director del Banc d'Estat soviètic, home prudent i de temperament burocràtic, però que en aquell llavors marxava al pas dels altres dirigents. El Govern Provisional prohibí als finlandesos convocar el Seim, que aquell havia dissolt. El comitè regional proposà al Seim que es reunís, i prengué sobre si mateix la missió de protegir-lo. El comitè es negà a complir les ordres, donades pel Govern Provisional, que sortiren del país distints regiments. En realitat, els bolxevics implantaren la dictadura dels soviets a Finlàndia.

A principis de setembre, el diari bolxevic deia: “Ens arriben d'una sèrie de ciutats russes notícies anunciant-nos que durant aquest darrer període han fet grans progressos les organitzacions del nostre partit. Però allò que té més importància és l'augment de la nostra influència entre les masses democràtiques d'obrers i soldats.” “Fins i tot en aquelles fàbriques on en un principi no se'ns volia escoltar [diu el bolxevic de Iekaterinoslav, Averin], es posaren al nostre costat als dies de la sublevació de Kornilov els obrers.” “Quan circulà el rumor que Kaledin mobilitzava els cosacs contra Tsaritsin i Saratov [escriu Antonov, un dels dirigents bolxevics d'aquesta última ciutat], quan aquest rumor es veié confirmat i reforçat per la sublevació del general Kornilov, la massa liquidà en pocs dies els seus prejudicis anteriors.”

El 19 de setembre, l'òrgan bolxevic de Kiev comunica: “En les eleccions de representants al soviets, l'Arsenal ha elegit dotze companys, tots ells bolxevics. Els candidats menxevics han estat derrotats; el mateix ha succeït en altres unes quantes fàbriques.” A partir d'aqueix moment es poden llegir diàriament notícies anàlogues en les pàgines de la premsa obrera; els periòdics adversaris intenten en va servir silenci sobre o rebaixar els progressos del bolxevisme. Les masses, en ple despertar, diria hom que s'esforcen per guanyar el temps perdut a conseqüència de les vacil·lacions, de la confusió i de les retirades temporals anteriors. Una marea general puja, tenaç i irresistible.

Bàrbara Iakovleva, que formava part del Comitè Central dels bolxevics i a la que ja hem vist lamentar-se a juliol-agost de l'extrema feblesa dels bolxevics en tota la zona de Moscou, parla ara d'un nou i pregon canvi. “Durant la segona quinzena de setembre [informa a la conferència] els militants de l'oficina regional han recorregut la zona... Les seues impressions són absolutament idèntiques: per tot arreu, en totes les províncies, les masses evolucionen ràpidament vers el bolxevisme. Tots han observat, així mateix, que les aldees sol·liciten als bolxevics...” En tots aquells llocs en què, després de les Jornades de Juliol, s'havien enfonsat, les organitzacions del partit ara ressusciten i creixen ràpidament. En aquells districtes en què hom no volia escoltar els bolxevics, sorgeixen ara espontàniament cèl·lules bolxevics. Fins i tot en les endarrerides províncies de Tambov i de Riazan, reductes dels socialrevolucionaris i dels menxevics, on rares vegades anaven els bolxevics en les anteriors gires, convençuts de la inutilitat de la seua visita, les coses pateixen actualment una transformació fonamental: la influència dels bolxevics és cada dia més forta, i les organitzacions conciliadores s'enfonsen.”

Els informes dels delegats a la conferència bolxevic de la regió de Moscou, celebrada un mes després de la sublevació de Kornilov i un mes abans de l'aixecament dels

bolxevics, respiren confiança i entusiasme. En Níkhni-Novgorod, al cap de dos mesos de decaïment, la vida del partit torna a ésser pletòrica. Centenars d'obers socialrevolucionaris es passen als rengles bolxevics. En Tver, l'actuació del partit no comença a desenrotllar-se àmpliament fins després de l'aventura de Kornilov. Els conciliadors perden totes les seues posicions, ningú els escolta, no se'ls deixa parlar. A la província de Vladimir, els bolxevics s'han enfortit fins a tal punt, que al congrés provincial dels soviets no hi ha més que cinc menxevics i tres socialrevolucionaris. En Ivanovo-Vosnesensk, el Manchester rus, tot el treball dels soviets, de la Duma, del zemstvo, recau sobre els bolxevics, com a senyors absoluts que han arribat a ésser de la situació.

Creixen les organitzacions del partit, però la seua força d'atracció creix amb rapidesa incomparablement més gran. La desproporció entre els recursos tècnics dels bolxevics i el seu pes específic polític troba la seua expressió en el nombre relativament reduït dels membres del partit, en comparació amb el grandios augment de la seua influència. Els esdeveniments arrosseguen en el seu remolí les masses d'una manera tan ràpida i imperiosa, que els obrers i soldats no tenen temps d'organitzar-se en el partit, ni de comprendre la necessitat de comptar amb un partit organitzat. Es penetren de les consignes bolxevics tan naturalment com respiren l'aire. No veuen encara amb claredat que el partit és un complex laboratori en què aqueixes consignes s'elaboren mitjançant l'experiència col·lectiva. Més de 20.000.000 d'ànimes estan de part dels soviets. El partit, que encara en vigílies de la Revolució d'Octubre comptava amb no més de 240.000 membres, arrossega darrere d'ell, amb més fermesa cada vegada, milions d'homes a través dels sindicats, comitès de fàbrica i soviets.

En aqueix país immens, commogut fins als seus fonaments, dotat d'una varietat inesgotable tant des del punt de vista de les condicions locals com de l'educació política, no hi ha dia en què no es verifiquen unes eleccions o altres: a les dumes, als zemstvos, als soviets, als comitès de fàbrica, als sindicats, als comitès militars o agraris. I la tònica general de totes aqueixes eleccions és l'increment del bolxevisme.

Les eleccions a les dumes de barriada de Moscou sorprengueren particularment el país per la brusca modificació que revelava en l'esperit de les masses. El "gran" partit dels socialrevolucionaris, que havia assolit 375.000 vots al juny, a finals de setembre n'obtenia únicament 54.000. Els menxevics passaven de 76.000 a 16.000. Els cadets servaven 101.000, havent perdut prop de 8.000. Els bolxevics, en canvi, passaven de 75.000 a 198.000. Si al juny obtenien els socialrevolucionaris prop del 50% de vots, els bolxevics reunien al setembre prop del 52%. El 90% de la guarnició, i en alguns regiments més del 95%, votà a favor dels bolxevics: als tallers de l'artilleria pesant, els bolxevics obtingueren 2.286 vots de 2.347. El considerable absentisme dels electors es devia principalment al retraïment de la petita burgesia urbana, que, amb l'empenta de les primeres il·lusions, havia seguit els conciliadors per a unir-se de nou, ben aviat, en la inanitat. Els menxevics s'anaven fonent; els socialrevolucionaris havien obtingut dues vegades menys vots que els cadets, i aquests, dues vegades menys que els bolxevics. Els vots obtinguts per aquests últims al setembre havien estat conquerits en lluita aferrissada contra tots els altres partits. Eren vots fermes. Hom podia confiar-hi. La desaparició dels grups intermedis, l'estabilitat considerable del camp burgès i els progressos gegantins del partit proletari més odiat i perseguit, tot açò eren símptomes inequívocs de la crisi revolucionària. "Sí, els bolxevics treballaven tenaçment i incansable [escriu Sukhanov, que pertanyia al trencat partit dels menxevics]. Estaven

amb les masses, a les fàbriques i tallers, dia rere dia, d'una manera permanent... Els obrers i els soldats se sentien identificats amb ells perquè estaven sempre al seu costat, dirigint, així en les coses nímies com en les importants, tota la vida de la fàbrica i del quarter... La massa vivia i respirava conjuntament amb els bolxevics. El partit de Lenin i Trotski la tenia en les seues mans.”

El mapa polític del front es distingia pel bigarrat del seu caràcter. Hi havia regiments i divisions que encara no havien vist ni escoltat mai un bolxevic; molts d'ells se sorprenien sincerament quan se'ls acusava de bolxevisme. D'una altra banda, hi havia regiments que prenién el seu propi estat d'esperit anàrquic, amb un matís d'obscurantisme, pel bolxevisme més pur. L'esperit del front s'inclinava, no obstant això, cap a un mateix costat. Però en el grandió torrent polític a què servien de llit les trinxeres, hi havia sovint corrents contraris, remolins i no pocs rierols tèrbols.

Al setembre, els bolxevics trencaren el cordó i obtingueren l'accés al front, del que havien romàs separats per espai de dos mesos. Oficialment, la prohibició subsistia. Els comitès conciliadors feien tot el possible per tal d'impedir la penetració dels bolxevics en els seus regiments; però tots els seus esforços resultaven vans. Els soldats havien escoltat parlar tant del seu propi bolxevisme, que tots ells, sense excepció, desitjaven àvidament veure i escoltar un bolxevic de carn i ossos. Els obstacles formals inventats pels membres dels comitès eren escombrats pels soldats tan prompte com rebien la notícia d'haver arribat un bolxevic. La vella revolucionària Eugènia Botx, que havia portat a terme una gran tasca en Ucraïna, ha deixat unes *Memòries* molt eloqüents sobre les seues audaces incursions per les selves primitives del front. Les alarmades advertències dels amics sincers i falsos resultaven inútils una vegada i una altra. En una divisió que havia estat caracteritzada com aferrissadament hostil als bolxevics, l'oradora, que havia enfocat el seu tema amb gran cautela, no trigà a quedar convençuda que l'auditori estava amb d'ella. “Res de gargallejar, ni de tossir, ni de sonar-se, primers símptomes de cansament d'un auditori de soldats; ordre i silenci complets.” L'assemblea finí en una turbulenta apoteosi de l'audaç agitadora. Tota l'excursió d'Eugènia Botx pel front fou quelcom molt semblat a un viatge triomfal. El mateix ocorria, d'una manera menys heroica i efectista, però igual en els fons, amb els agitadors de menor categoria.

Idees, consignes i concepcions noves o expressades d'una forma nova, més convincent, en la vida estagnant de les trinxeres. Milions de cervells analitzaven els esdeveniments, feien el balanç de l'experiència política. “...Benvolguts companys obrers i soldats [escriu un soldat des del front a la redacció del diari], no deixeu triomfar aqueixa maleïda lletra k, que ha submergit tothom en una guerra sagnant. Els noms del primer assassí, Kolka (Nicolau II), Kerenski, Kornilov, Kaledin, cadets (kadets), tots comencen amb k. Els cosacs [kazak] són així mateix perillosos per a nosaltres...” Sidor Nikolaiev. No es veja en aquestes paraules una mera superstició: es tracta purament i simple d'un procediment de mnemotècnia política.

La sublevació del Quarter General no podria deixar de remoure cada fibra dels soldats. La disciplina externa, el restabliment de la qual havia costat tants esforços i sacrificis, tornava a esquerdar-se. El comissari militar del front occidental, Idanov, informa: “Els soldats, en general, estan nerviosos..., es mostren recelosos respecte dels oficials, serven una actitud expectant; l'incompliment de les ordres l'expliquen pel fet que es tracta d'ordres de Kornilov, que no hi havia per què complir.” En el mateix sentit escriu

Stankievitx, que substituï Filonenko en el càrrec d'alt comissari: “La massa dels soldats... es veié rodejada de traïcions per totes bandes... Si algú intentava convèncer-la del contrari, se li apareixia també com un traïdor.”

Per a l'oficialitat, el fracàs de l'aventura de Kornilov significava l'enfonsament de les seues últimes il·lusions. Afegim-hi que tampoc podia dir-se anteriorment que fos molt brillant l'estat d'ànim del comandament. A finals d'agost hem vist en Petrograd els conspiradors militars, borratxos, jactanciosos i abúlics. Ara, l'oficialitat es veu repudiada i fracassada definitivament. “Aquest odi, aquesta persecució constant [diu un d'ells], la inactivitat completa i la permanent espera de la detenció i de la mort ignominiosa, impel·lia els oficials als restaurants, als reservats, als hotels... Els oficials naufragaren en aqueixa bacanal.” En oposició a açò, els soldats i els marins portaven una vida més sòbria que mai: una nova esperança alenava en el seu cor.

Els bolxevics, segons conta Stankievitx, “aixecaven el cap i se sentien amos absoluts de l'exèrcit... Els comitès inferiors començaven a esdevenir cèl·lules bolxevics. En totes les eleccions celebrades en l'exèrcit, els vots bolxevics progressaven d'una manera sorprenent. No és possible deixar d'observar, a aquest propòsit, que el 5è Exèrcit, el més disciplinat fins aleshores, no sols al front septentrional, sinó potser en tot el front, fou el primer que elegí un comitè bolxevic”.

La flota es bolxevitzava d'un mode encara més accentuat, més concret, més eloqüent. El dia 8 de setembre, els marins del Bàltic hissaren en tots els vaixells les banderes de combat per a expressar la seua decisió de lluitar pel pas del poder a les mans del proletariat i dels camperols. La flota exigia l'armistici immediat en tots els fronts, el lliurament de la terra als comitès camperols, i la implantació del control obrer de la producció. Tres dies després, un comitè central més endarrerit i moderat, el de l'esquadra del Mar Negre, recolzava els marins del Bàltic, propugnant el lliurament del poder als soviets. A meitat de setembre aixequen la seua veu en defensa d'aqueixa mateixa divisa vint-i-tres regiments d'infanteria siberians i letons del 12è Exèrcit. Cada dia segueixen el seu exemple nous regiments. L'exigència que hom lliure el poder als soviets no desapareix ja de l'ordre del dia en l'exèrcit i la flota.

“Les assemblees de marins [conta Stankievitx] estaven compostes en les seues nou desenes parts de bolxevics.” En Reval, al nou comissari acostat del Quarter General se li ocorregué de defensar davant els marins al Govern Provisional. A les primeres paraules tingué la sensació que les seues temptatives eren inútils. En escoltar la paraula “govern”, la sala adoptà una actitud hostil: “una onada d'indignació, d'odi i desconfiança s'apoderà immediatament de la multitud. Era quelcom vigorós, esplèndid, apassionat i irresistible, que es fonia en un alarit unànime: “Fora!”” No és possible menys que fer justícia al narrador, que no s'oblida de fer notar la bellesa de l'atac d'unes masses mortalment hostils a ell.

La qüestió de la pau, que per espai de dos mesos havia quedat relegada a l'oblit, sorgeix ara a la superfície amb decuplicada força. En una sessió del soviet de Petrograd, l'oficial Dubasov, que acabava d'arribar del front, declarà: “Podeu dir ací allò que vullgueu, els soldats no combatran més.” S'esoltaren exclamacions: “Això no ho diuen ni els bolxevics!”...; però l'oficial, que no era bolxevic, hi afegí: “No faig més que dir el que sé i el que els soldats m'han encarregat que vos transmetés.” Un soldat ombrívol, amb un capot impregnat de la brutícia i la pudor de les trinxeres, declarà al soviet de

Petrograd, en aqueixos mateixos dies de setembre, que els soldats necessitaven a totes passades la pau, encara que fos “una pau pudenta”. Aquestes aspres paraules de soldat produïren l’estupor del soviets. Fins a quin extrem s’havia arribat! Els soldats que estaven al front no eren uns xiquets. Comprenien perfectament que, amb la “carta de guerra” que existia, la pau no podia ésser més que una pau de violència, i per a expressar aquesta concepció seua havia escollit deliberadament el delegat de les trinxeres la paraula més grollera, capaç d’expressar tota la força de la seua repugnància envers la pau que els Hohenzollern imposarien. Però gràcies precisament a aqueixa descarnada apreciació, obligà el soldat els seus oients a comprendre que no hi havia un altre camí, que la guerra havia anihilat l’exèrcit, que a tota costa s’imposava la pau immediata. La premsa burgesa acollí amb alegria les paraules de l’orador de les trinxeres, que atribuï als bolxevics. La frase referent a la pau “pudenta” no sortí ja, a partir d’aqueix moment, de l’ordre del dia, com a expressió culminant del salvatgisme i la corrupció a què havia arribat el poble.

Per regla general, els conciliadors no s’inclinaven, com el diletant polític Stankievitx, a embadalir-se davant la magnífica ressaca que amenaçava d’escombrar-los de la palestra revolucionària. Dia a dia s’adonaven amb sorpresa i terror que mancaven en absolut de força de resistència. En els fons, davall la confiança que els conciliadors havien inspirat a les masses des dels primers moments de la revolució, s’ocultava un equívoc, històricament inevitable, però que no podia perdurar: bastaren només alguns mesos per a posar-lo al descobert. Els conciliadors es veien obligats a dirigir-se als soldats i obrers en un llenguatge molt diferent del que empraven en el Comitè Executiu i, sobretot, al Palau d’Hivern. Els cabdills responsables dels socialrevolucionaris i dels menxevics s’atrevien cada dia menys a sortir a la plaça pública. Els agitadors de segona i tercera categoria s’adaptaven al radicalisme social amb ajuda de frases equívokes, o es contagiaven sincerament de l’estat d’ànim de les fàbriques, de les mines i dels quarters, parlaven el seu llenguatge i es divorciaven dels seus propis partits.

El marí Khovrin diu en les seues *Memòries* que els marins que es tenien per socialrevolucionaris lluitaven, en realitat, per la plataforma bolxevic. Açò es feia veure per tot arreu. El poble sabia allò que volia; allò que no sabia era quin nom donar als seus desitjos. L’“equívoc” inherent a la Revolució de Febrer tenia un caràcter general, sobretot al camp, on perdurà més que a la ciutat. Només l’experiència podia posar ordre en el caos. Els esdeveniments, grans i petits, sacsaven sense treva els partits de masses, posant els efectius dels mateixos d’acord amb la seua política i no amb la seua etiqueta.

Una notable imatge del *qui pro quo* existent entre els conciliadors i les masses és la que ens ofereix el jurament que a principis de juliol prestaren, de genolls i descoberts, 2.000 miners del Donetz, en presència d’una multitud de 50.000 persones i amb la participació de la mateixa. “Jurem davant els nostres fills, davant Déu, el cel, la terra i tot el que hi ha de sagrat per a nosaltres en aquest món, que mai cedirem la llibertat conquerida amb sang el dia 28 de febrer de 1917; com creiem en els socialrevolucionaris i en els menxevics, jurem no donar mai oïdes als leninistes, perquè els bolxevics-leninistes porten Rússia a la ruïna amb la seua agitació, mentre que els socialrevolucionaris i els menxevics diuen a l’uníson: la terra per al poble, la terra sense indemnització; després de la guerra, el règim socialista... Jurem continuar lluitant al costat d’aquests partits sense detenir-nos ni davant la mort.” El jurament dels miners, dirigit contra els bolxevics, els portava directament, en realitat, a la revolució bolxevic. L’embolcall de febrer i el nucli d’Octubre apareixen en aquest quadro ingenu i ardent amb tant de

relleu, que, a la seua manera, resolen fins a les seues últimes conseqüències el problema de la revolució permanent.

Al setembre, els miners del Donetz, sense trair-se a si mateixos ni faltar al seu jurament, es giraren ja d'esquena als conciliadors. El mateix succeí amb els elements més endarrerits dels miners dels Urals. El membre del comitè executiu, Otxekhov, que pertanyia al partit socialrevolucionari i era representant dels Urals, visità a principis d'agost la fàbrica d'Ijevsk, en la que havia treballat en un altre temps. "M'omplien de sorpresa [diu en el seu informe, que respira amargor] els bruscos canvis que s'havien produït en la meua absència: aquella organització del partit dels socialistes revolucionaris que, tant pels seus efectius (8.000 membres) com per la seua actuació, era coneguda en tota la regió dels Urals.... es trobava en descomposició i reduïda a 500 membres, gràcies a l'obra d'irresponsables agitadors."

L'informe d'Otxekhov no tenia res d'inesperat per al Comitè Executiu: un altre tant s'observava en Petrograd. Si després de les repressions de juliol aixecaren momentàniament el cap els socialrevolucionaris a les fàbriques, i fins i tot ampliaren la seua influència en alguns llocs, el seu retrocés, ara encara era més irresistible. "Veritat és que aleshores triomfava el govern de Kerenski [escrivia posteriorment el socialrevolucionari Zenzinov], que les manifestacions bolxevics havien estat dissoltes i els cabdills bolxevics estaven a la presó; però es tractava d'una victòria pírrica." Res més exacte: el mateix que el rei Pirros, els conciliadors havien obtingut la victòria a costa del seu exèrcit. "Si abans del 3-5 de juliol [diu l'obrer de Petrograd Skorinko] els menxevics i els socialrevolucionaris podien presentar-se en alguns llocs davant els obrers sense por d'ésser xiulats, ara mancaven ja d'aqueixa garantia." En general, com a garantia, ja no els quedava cap.

No sols perdia la influència el partit dels socialrevolucionaris, sinó que la seua mateixa composició social es modificava. Els obrers revolucionaris, o bé s'havien passat ja als bolxevics, o travessaven una crisi interna. Inversament, els fills de botiguers, els kulaks i els petits funcionaris que durant la guerra havien cercat refugi a les fàbriques, s'havien convençut que el seu lloc estava precisament en el partit dels socialrevolucionaris. Però ni fins i tot ells es decidien ja al setembre a anomenar-se socialrevolucionaris, almenys en Petrograd. Abandonaven el partit els obrers i els soldats, i fins i tot, en algunes províncies els camperols, i no hi quedaven més que els funcionaris conservadors i els sectors petit burgesos.

Quan les masses, a les que la revolució havia despertat, atorgaven la seua confiança als socialrevolucionaris i als menxevics, aquests dos partits no s'afartaven d'exalçar el nivell elevat de consciència del poble. Quan aqueixes mateixes masses, després de passar per l'escola dels esdeveniments, giraren bruscament vers els bolxevics, els conciliadors atribuïren el seu fracàs a la ignorància del poble. Però les masses no creien haver esdevingut més ignorants; lluny d'això, els semblava que ara s'adonaven perfectament d'allò que abans era incomprendible per a elles.

El partit dels socialrevolucionaris, que s'anava afeblint i esvaint, es desfeia, a més, per les seues costures socials, i els seus membres es passaven als camps bel·ligerants. En els regiments, a les aldees, quedaven aquells socialrevolucionaris que, junt amb els bolxevics, i normalment sota la seua direcció, es defensaven contra els cops assestats pels socialrevolucionaris governamentals. L'exacerbació de la lluita dels flancs provocà

l'aparició d'un grup intermedi. Aquest grup, dirigit per Txernov, que intentà salvar la unitat entre els perseguïdors i els perseguïts, s'embrollava, queia en contradiccions insolubles, sovint grotesques, i allò que en rigor feia era acabar de comprometre el partit. Per a tenir alguna possibilitat de parlar davant les masses, els oradors socialrevolucionaris es veïen obligats a presentar-se com a elements "d'esquerra", com a internacionalistes que res de comú tenien amb la colla dels "socialrevolucionaris de març". Després de les Jornades de Juliol, els socialrevolucionaris d'esquerra adoptaren una actitud de franca oposició, sense trencar formalment encara amb el partit, però acceptant, bé que amb retard, els arguments i les consignes dels bolxevics. El 21 de setembre, Trotski, no sense certa segona intenció pedagògica, declarà en la sessió del soviets de Petrograd que als bolxevics els resultava "cada vegada més fàcil arribar a un acord amb els socialrevolucionaris d'esquerra". Aquests, al capdavant, formaren un partit independent, per a escriure una de les pàgines més extravagants del llibre de la revolució. Era l'última llampada del radicalisme intel·lectual, i pocs mesos després d'Octubre no en quedava més que un petit munt de cendres.

Igualment de pregona fou la diferenciació que es produí entre els menxevics. La seua organització de Petrograd es trobava en marcadíssima oposició respecte del comitè central. El nucli fonamental, dirigit per Tseretelli, faltat de les reserves camperoles que tenien els socialrevolucionaris, fou fonent-se més ràpidament encara que aquests últims. Els grups socialdemòcrates intermedis, que no pertanyien als dos camps principals, continuaven fent temptatives per a unir els bolxevics amb els menxevics: encara hi sobreviuen les il·lusions de març, d'aquella època en què el mateix Stalin considerava desitjable la unitat amb Tseretelli i confiava que "a l'interior del partit es poden liquidar les petites divergències." A les acaballes d'agost es portà a terme la unió dels menxevics amb els mateixos unificadors. Al congrés d'unificació exercí un considerable predomini l'ala dreta, i la resolució de Tseretelli a favor de la guerra i de la coalició amb la burgesia hi obtingué 117 vots contra 79.

La victòria de Tseretelli dins del partit precipità la derrota d'aquest últim entre la classe obrera. L'organització d'obers menxevics de Petrograd, molt poc nombrosa, seguí Martov, empentant-lo cap avant, irritant-se davant la seua indecisió, i preparant-se per a passar-se als bolxevics. A meitat de setembre, l'organització de l'illa de Vasiliev ingressà gairebé íntegrament en el partit bolxevic. Açò accelerà la fermentació en d'altres barriades i províncies. En les reunions comunes, els caps de les distintes tendències del menxevisme s'acusaven mútuament, amb furor, de l'enfonsament del partit. El periòdic de Gorki, que pertanyia a l'ala esquerra dels menxevics, comunicava a finals de setembre que l'organització del partit en Petrograd, organització que encara recentment comptava amb prop de 10.000 membres, "ha deixat d'existir de fet... L'última conferència local no es pogué celebrar per l'escàs nombre de concurrents."

Plekhanov atacava els menxevics des de la dreta: "Tseretelli i els seus amics, sense voler-ho ni adonar-se'n, li han aplanat el camí a Lenin." L'estat d'ànim polític del mateix Tseretelli als dies de setembre ha quedat registrat amb eloqüència en les *Memòries* del cadet Nabokov: "El tret més característic del seu estat d'ànim d'aleshores era la por davant la creixent força del bolxevisme. Recorde que, en una conversa amb mi, parlava de la possibilitat que els bolxevics assumiren el poder. "Naturalment [deia], no se sostindran més que unes dues o tres setmanes; però imagine vostè les destrosses que causaran... Això cal evitar-ho a tota costa." En la seua veu ressonava un terror pànic

que no tenia res de fingit...” En vigílies d’Octubre, Tseretelli es trobava en el mateix estat d’ànim que Nabokov li havia conegut ja molt bé als dies de febrer.

La palestra en què els bolxevics actuaven al costat dels socialrevolucionaris i dels menxevics, encara que en lluita constant amb ells, eren els soviets. Les modificacions experimentades per la força relativa dels partits soviètics trobaven la seua expressió [clar està que no immediatament, sinó amb els retards inevitables i amb artificioses dilacions] en la composició dels soviets i en la seua funció social.

En Ivanovo-Vosnesensk, en Lugansk, en Tsaritsin, en Kherson, en Tomsk, en Vladivostok, amb anterioritat als dies de juliol, molts soviets eren ja òrgans del poder, si no formalment, sí d’una manera efectiva, si no constantment, sí d’una manera episòdica. El soviet de Krasnoiarsk instituí per iniciativa pròpia el sistema de cartes per als productes. El soviet conciliador de Saratov s’havia vist obligat a intervenir en conflictes econòmics, a recórrer a la detenció dels patrons, a confiscar els tramvies als belgues, a instaurar el control obrer i a organitzar la producció a les fàbriques abandonades. En els Urals, on el bolxevisme gaudia des de 1905 d’una influència política predominant, els soviets jutjaven sovint els ciutadans i executaven les sentències, creaven la seua milícia en algunes fàbriques, pagant-la amb els recursos de la caixa de les mateixes, organitzaven el control obrer, que fornava matèries primeres i combustibles a les fàbriques, es preocupaven de col·locar els articles fabricats i fixava les tarifes. En alguns districtes dels Urals, els soviets llevaren les terres als propietaris i les feren treballar col·lectivament. A les mines de Simsk, els soviets organitzaren una administració regional que subordinà així tota l’administració, la caixa, la comptabilitat i l’admissió de comandes. Amb aquest acte es realitzà el primer assaig de nacionalització en aquella regió minera. “Ja al juliol [diu B. Eltsin, del qual prenem aquestes dades] les fàbriques dels Urals no sols estaven en mans dels bolxevics, sinó que aquests donaven lliçons pràctiques de com s’havien de resoldre els problemes polítics, agraris i econòmics.” Aquestes lliçons eren primitives, no constituïen un sistema, no estaven informades per una teoria, però assenyalaven ja en gran part el camí que s’havia de seguir.

El canvi operat al juliol havia tingut conseqüències molt més directes per als soviets que no per al partit o per als sindicats, perquè en la lluita d’aquells dies es trobava principalment en joc la vida o la mort dels mateixos soviets. El partit i els sindicats serven la seua importància tant en els períodes “tranquils” com en els de reacció feroç; varien els fins immediats i els mètodes, però no les funcions fonamentals. Els soviets poden únicament sostenir-se a base d’una situació revolucionària, i amb ella desapareixen. Els soviets que agrupen la majoria de la classe obrera plantegen a aquesta una missió que s’eleva per damunt de totes les necessitats particulars de grup i corporatives, sobre el programa de reformes i millores; en una paraula, sobre el problema de la conquesta del poder. No obstant això, la consigna “tot el poder als soviets” semblava haver estat derrotada, junt amb la manifestació dels obrers i soldats al juliol. La derrota afeblí els bolxevics en els soviets, però encara debilità més a aquests últims en l’estat. El “govern de salvació” significava la resurrecció de la independència de la burocràcia. La renúncia dels soviets al poder significava la seua humiliació davant els comissaris, el seu afebliment, el seu exhauriment.

El decreixer de la importància del Comitè Executiu Central trobà eloqüent expressió externa: el govern proposà als conciliadors que desallotjaren el Palau de Tàurida, perquè hom havia de procedir-hi a certes reparacions exigides per les necessitats de

l'Assemblea Constituent. En la segona quinzena de juliol es destinà als soviets l'edifici de l'Institut Smolni, on s'havien educat fins llavors les joves de la noblesa. La premsa burgesa parlava ara d'aquest lliurament als soviets de la mansió de les "blanques colomes", quasi en el mateix to en què abans parlava de l'ocupació del Palau de la Kxesinskaia pels bolxevics. Les diferents organitzacions revolucionàries, entre les que es trobaven els sindicats, que ocupaven edificis requisats, foren objecte simultàniament d'un atac en el mateix sentit. Es tractava, ni més ni menys, que de desallotjar la revolució obrera dels locals, massa espaiosos, dels que havia desposseït la burgesia. La indignació, certament, un tant retardada, de la premsa cadet, amb motiu de les intromissions vandàliques del poble en el dret de la propietat privada i estatal, no tenia límits. Però a finals de juliol es descobrí, gràcies als obrers impressors, un fet inesperat: els partits que s'agrupaven entorn del famós Comitè de la Duma s'havien apoderat feia ja temps, per a les seues necessitats, de la magnífica impremta de l'estat, del seu servei d'expedició i dels seus drets de franqueig de publicacions. Els fullets d'agitació del partit eren impresos i remesos gratuïtament per tot el país a tones. El Comitè Executiu, obligat a comprovar el fonament de l'acusació, es veié forçat a confirmar-la. Força és a dir que el partit cadet hi trobà un nou motiu d'indignació: ¿que potser podia ésser considerada de la mateixa manera l'ocupació dels edificis de l'estat amb fins destructius i la utilització dels mateixos per a defensar els valors supremes? En una paraula, si aqueixos senyors robaven un poc a l'estat, era en interès d'aquest darrer. Però aquest argument no convenia a tot el món. Els obrers de la construcció s'entossudiren en considerar que tenien més dret a tenir un local per al seu sindicat que els cadets a tenir la impremta de l'estat. Les divergències no eren accidentals, sinó que menaven a la segona revolució. De totes les maneres, als cadets no els quedà més remei que mossegar-se un xic la llengua.

Un dels instructors del Comitè Executiu, que recorregué en la segona quinzena d'agost els soviets del sud de Rússia, on els bolxevics eren molt més febles que al nord, retia compte en els següents termes de les seues observacions gens consoladores: "L'opinió política es modifica d'una manera visible... Entre les masses progressa l'esperit revolucionari produït pel canvi de política del Govern Provisional... S'hi veu el cansament i indiferència envers la revolució. S'hi observa molt menys entusiasme respecte dels soviets... Les funcions d'aquests últims es van reduint..." Les masses, evidentment, estaven fartes de les vacil·lacions dels mediadors democràtics. Però si el seu entusiasme s'havia refredat, no era respecte de la revolució certament, sinó dels socialrevolucionaris i menxevics. La situació es feia particularment insuportable en aquells llocs en què el poder, a despit de tots els programes, es concentrava en mans dels soviets conciliadors: lligats per la definitiva capitulació del Comitè Executiu davant la burocràcia, no s'atrevien ja fer ús del seu poder, i no feien més que comprometre's als ulls de les masses. A més a més, bona part de la tasca quotidiana dels soviets passava als municipis democràtics, i una part encara major als sindicats i als comitès de fàbrica. Cada vegada semblava menys clar si podrien sostenir-se els soviets i quin era el destí que el dia de demà els tenia reservat.

En els primers mesos de la seua existència, els soviets, que s'havien avançat amb molta diferència a les altres organitzacions, havien assumit la missió de constituir sindicats, comitès de fàbrica i clubs, i de dirigir l'actuació dels mateixos. Però les organitzacions obreres, a mesura que anaven adquirint vida pròpia, passaven a estar, cada vegada en major grau, sota la direcció dels bolxevics. "Els comitès de fàbrica... [escrivia Trotski a l'agost] no es creen en els mítings volants... La massa elegeix per a aqueixos comitès

aquells elements que en la vida quotidiana de la fàbrica han demostrat la seua fermesa, la seua activitat i la seua adhesió abnegada, posades al servei dels interessos dels obrers. D'ací que la immensa majoria d'aqueixos comitès de fàbrica estiguen compostos per bolxevics." ni tan sols cabia ja pensar que els soviets conciliadors exerciren una tutela sobre els comitès de fàbrica i els sindicats; precisament en aquest terreny s'obria, per contra, un camp d'aferrissada lluita. En totes les qüestions que més vivament interessaven les masses, els soviets es mostraven cada vegada menys capaços d'oposar-se als sindicats i als comitès de fàbrica. Així, els sindicats de Moscou foren a la vaga general, en contra de la decisió del soviets. Tots els dies, bé que de forma menys destacada, es produïen conflictes anàlegs i no eren, normalment, els soviets que en sortien victoriosos d'aquesta contesa.

Posats en aquesta cuita per la seua pròpia política, els conciliadors es veieren obligats a "imaginar" funcions auxiliars per als soviets, a orientar-los en el sentit de la tasca cultural, apartant-los, en els fons, dels seus fins privatis. Aqueixos esforços resultaren vans: els soviets havien estat creats amb vista a la lluita pel poder: per a fins que no foren aquests, existien d'altres organitzacions més adequades. "Tota tasca que llisqués pel llit menxevic socialrevolucionari [diu el bolxevic de Saratov, Antonov], perdía tot sentit [...] En les reunions del Comitè Executiu, l'avorriment ens feia badallar indecorosament: la timba socialrevolucionari-menxevic era mesquina i vàcua." Aqueixos soviets en decadència eren els menys apropiats per a servir de punt de suport al seu centre petersburgès. La correspondència entre Smolni i les províncies dequeia; no havia de què escriure ni res que proposar; ja no quedaven perspectives ni funcions. El divorci de les masses prenia una forma extremadament sensible de crisi financera. Els soviets conciliadors de províncies es quedaven sense recursos i no podien prestar suport a l'estat major, que tenien en Smolni; els soviets d'esquerra es negaven a auxiliar econòmicament aquell Comitè Executiu, que s'havia maculat per cooperar amb la tasca contrarevolucionària.

El procés de decadència dels soviets s'encreuava, no obstant això, amb processos d'un altre ordre, completament oposats en part. Despertaven les regions llunyanes, els districtes endarrerits i els pobles més recòndits, i organitzaven els seus soviets, que en el primer moment donaven mostres d'una frescor revolucionària indubtable, fins que queien sota la desmoralitzadora influència del centre o víctimes de la repressió governamental. El nombre de soviets creixia ràpidament. A finals d'agost, les oficines del Comitè Executiu tenien enregistrats fins a 600, amb 23.000.000 electors. El sistema soviètic oficial s'elevava per damunt de l'oceà humà que s'agitava furiosament i llençava les seues onades cap a l'esquerra.

La resurrecció política dels soviets, que coincidí amb la seua bolxevització, començà des de baix. En Petrograd foren les barriades obreres les primeres que alçaren la veu. El 21 de juliol, la delegació d'una assemblea de soviets de barriada presentà una sèrie de demandes al Comitè Executiu: dissoldre la Duma, confirmar mitjançant un decret del govern la inviolabilitat de les organitzacions de l'exèrcit, tornar a autoritzar la publicació de la premsa d'esquerra, posar-li fi al desarmament dels obrers i les detencions en massa, prendre mesures contra la premsa de dretes, suspendre la dissolució dels regiments i abolir la pena de mort al front. El to de les reivindicacions polítiques és evidentment més baix que el de les de la manifestació de juliol; però açò no era més que el primer pas d'un convalescent. Les barriades, alhora que limitaven les seues consignes, tendien a ampliar la base. Els dirigents del Comitè Executiu feren

constar diplomàticament la seua satisfacció per la “sensibilitat” demostrada pels soviets de barriada, però es limitaren a dir que totes les desgràcies provenien de la insurrecció de juliol. Els dos bàndols se separaren cortesament, però amb fredor.

S’inicia una campanya imponent a favor del programa dels soviets de barriada. *Izvestia* publica tots els dies resolucions dels soviets, dels sindicats, de les fàbriques, dels vaixells de guerra i dels regiments, exigint la dissolució de la Duma, la fi de les repressions contra els bolxevics i de tota indulgència envers la contrarevolució. En aqueix fons general s’aixequen veus més radicals. El 22 de juliol, el soviet de la província de Moscou, en avançar-se considerablement al de la mateixa capital, adoptà una resolució a favor del traspàs del poder als soviets. El 26 de juliol, el soviet d’Ivanovo-Vosnesensk “condemna al menyspreu” els mitjans emprats en la lluita contra el partit dels bolxevics i envia una salutació a Lenin “el gloriós cap del proletariat revolucionari”.

Les eleccions celebrades en molts punts del país a finals de juliol i en la primera quinzena d’agost determinaren, en general, l’enfortiment de les fraccions bolxevics en els soviets. En Kronstadt, en el Kronstadt famós en tota Rússia, que la reacció pretenia haver aixafat, el nou soviet estava compost de 100 bolxevics, 75 socialrevolucionaris d’esquerra, 12 menxevics-internacionalistes, 7 anarquistes i més de 90 sense partit, ni un sol dels quals es decidia a confessar obertament les seues simpaties envers els conciliadors. Al congrés regional dels soviets dels Urals, que s’inaugurà el 18 d’agost, el número de delegats bolxevics era de 87; el de socialrevolucionaris de 40; el de menxevics, de 23. Tsaritsin (on no sols el soviet havia passat a ésser bolxevic, sinó que havien elegit per a batlle el cabdill dels bolxevics locals, Min) és blanc d’un odi particular per part de la premsa burgesa. Kerenski, sense cap motiu seriós, envià una expedició de càstig contra Tsaritsin (que era un mussol a l’ull de l’ataman del Don, Kaledin), amb l’únic fi de destruir aquell niu revolucionari. En Petrograd, a Moscou, en totes les regions industrials, s’alça un nombre cada vegada major de braços a favor de les resolucions bolxevics.

Els esdeveniments de finals d’agost posaren a prova els soviets. Sota el perill que els amenaçava, la tasca de reagrupació interna es portà a terme en totes parts amb extraordinària celeritat i amb fregaments relativament petits. En províncies, el mateix que en Petrograd, ocuparen el prosceni els bolxevics, els fillastres del sistema soviètic oficial. Però fins en els partits conciliadors, els socialistes “de març”, els polítics de les sales d’espera ministerials i de les oficines, es veieren postergats de moment per elements més combatius, temperats en la clandestinitat. La nou reagrupament de forces requeria una nova forma d’organització. En cap banda es concentrà en mans dels comitès executius la direcció de la defensa revolucionària; els comitès, en la forma en què els sorprengué la sublevació, resultaven poc adequats per a les accions de combat. Per tot arreu es crearen comitès de defensa, comitès revolucionaris, estats majors especials, organismes que es recolzaven en els soviets o eren responsables davant els mateixos, però que representaven una nova selecció d’elements i nous mètodes d’acció en harmonia amb el caràcter revolucionari de la missió que tenien al seu càrrec.

El soviet de Moscou creà, com als dies de la Conferència Nacional, un comitè de combat compost de sis membres, que tenia el dret exclusiu de disposar de les forces armades i d’efectuar detencions. El congrés regional, que inaugurà les seues tasques a Kiev a finals d’agost, proposà als soviets locals que no es detingueren davant la

destitució dels representants, tant civils com militars, de les autoritats que no meresqueren confiança i l'adopció de mesures per a la detenció immediata dels contrarevolucionaris, i dotar d'armament els obrers. En Viatka, el comitè del soviets s'atorgà atribucions excepcionals, que arribaven fins i tot a posar enterament a la seua disposició les forces militars. En Tsaritsin, tot el poder passà a mans de l'estat major designat pel soviets. En Nihni-Novgorod, el comitè revolucionari posà els seus sentinelles en correus i telègrafs. El soviets de Krasnoiarsk concentrà a les seues mans el poder civil i militar.

Aquest espectacle, amb unes o altres diferències, a vegades essencials, s'observava gairebé en totes bandes. I no es tractava, ni de bon tros, d'una simple imitació de Petrograd: el caràcter de massa dels soviets donava una lògica extraordinària a la seua evolució interna, provocant idèntica reacció dels mateixos davant els grans esdeveniments. Mentre que entre les dues fraccions de la coalició s'interposava el front de la guerra civil, els soviets agrupaven, efectivament, al seu voltant totes les forces vives del país. L'ofensiva dels generals s'estavellà en xocar contra aqueix mur. No es podia demanar una lliçó més eloqüent. "Malgrat tots els esforços del poder, per a eliminar o reduir a la impotència els soviets [deia una declaració dels bolxevics], aquests han posat de manifest la invencibilitat..., la força, la iniciativa de les masses populars en el període de la ofegada sublevació de Kornilov... Després d'aquesta nova prova, que ningú podrà arrencar ja de la consciència dels obrers, soldats i camperols, el crit llençat pel nostre partit des dels començaments mateixos de la revolució ["Tot el poder als soviets"] ha esdevingut la veu de tot el país revolucionari."

Les dumes municipals, que havien intentat rivalitzar amb els soviets, exerciren als dies de perill un paper completament gris. La дума de Petrograd envià humilment una comissió al soviets, "per a examinar la situació general i establir contacte." Segons sembla, els soviets, elegits per una part de la població urbana, havien de tenir menys influència i força que les dumes, elegides per tota la població. Però la dialèctica del procés revolucionari demostrà que sota determinades circumstàncies històriques, la part és incomparablement major que el tot. En la Duma, el mateix que en el govern, els conciliadors formaven bloc amb els cadets contra els bolxevics, i aquest bloc paralitzava la Duma el mateix que el govern. Al contrari, el soviets apareixia com la forma natural de col·laboració defensiva dels conciliadors i dels bolxevics contra l'ofensiva de la burgesia.

Arran de les jornades de Kornilov, s'obrí un nou capítol per als soviets. Els conciliadors servaven encara no pocs llocs, sobretot en la guarnició; però el soviets de Petrograd palesà tal fermesa bolxevic, que sorprengué els dos camps, tant al de la dreta com al de l'esquerra. A la nit del primer de setembre, el soviets, presidit per Txeidse, votà a favor del lliurament del poder als obrers i camperols. Els membres de fila de les fraccions conciliadores recolzaren quasi unànimement la resolució dels bolxevics. La proposició oposada, presentada per Tseretelli, no obtingué més d'una quinzena de vots. La Mesa conciliadora no donava crèdit als seus ulls. La dreta exigí votació nominal, que durà fins a les tres de la matinada. Molts dels delegats se n'anaren per tal de no votar francament contra els partits a què pertanyien. I així i tot, tanmateix totes les formes de pressió emprades, la resolució dels bolxevics obtingué, en la votació definitiva, 279 vots contra 105. Era un fet de gran importància, que assenyalava el principi de la fi. La Mesa, atordida, anuncià que presentava la dimissió.

El 2 de setembre, en la reunió comuna dels òrgans soviètics russos a Finlàndia, s'adoptà una resolució a favor del lliurament del poder als soviets, per 700 vots contra 13 i 36 abstencions. El dia 5, el soviet de Moscou seguí el mateix camí que el de Petrograd: per 355 vots contra 254 no sols expressà la seua desconfiança al Govern Provisional com a instrument de la contrarevolució, sinó que condemnà la política de coalició del Comitè Executiu. La Mesa, presidida per Khintxuk, anuncià la seua dimissió. El congrés dels soviets de la Sibèria Central, que inaugurarà les seues tasques en Krasnoiarsk el 5 de setembre, transcorregué enterament sota l'ensena del bolxevisme. El 8 fou adoptada, per 130 vots contra 66, en el soviet de diputats obrers de Kiev, la resolució dels bolxevics, tot i que la fracció bolxevic oficial comptava només amb 95 membres. Al congrés dels soviets de Finlàndia, que s'obrí el dia 10, 150.000 marins, soldats i obrers russos estaven representats per 79 bolxevics. El soviet de diputats camperols de la província de Petrograd elegí com a delegat per a la conferència democràtica al bolxevic Sergueiev. Una vegada més es palesà que quan el partit assoleix de posar-se en contacte directament amb el camp, a través dels obrers o dels soldats, els camperols formen de bon grat davall la seua bandera.

El predomini del partit bolxevic en el soviet de Petrograd es consolidà dramàticament en la històrica sessió del 9 de setembre. Totes les fraccions invitaven insistentment els seus membres a assistir-hi, dient-los: "Està en joc l'esdevenidor sencer del soviet." S'hi reuniren prop de mil diputats obrers i soldats. La qüestió estava plantejada en aquests termes: la votació de l'1 de setembre, ¿havia estat un simple episodi, originat per la composició accidental de l'assemblea, o significava un canvi complet de la política del soviet? Tement no obtenir majoria contra la Mesa, de la que formaven part tots els cabdills conciliadors: Txeidse, Tseretelli, Txernov, Gotz, Dan, Skobelev, la fracció bolxevic proposà elegir una Mesa sobre la base proporcional. Aquesta proposició, que venia a atenuar en certa manera l'acuitat del xoc de principis i que precisament per aquest motiu fou severament condemnada per Lenin, tenia l'avantatge d'assegurar el suport dels elements vacil·lants. Però Tseretelli rebutjà el compromís. La Mesa volia saber si el soviet havia canviat efectivament d'orientació: "No és possible practicar la tàctica dels bolxevics." El projecte de resolució proposat per la dreta deia que la votació de l'1 de setembre no corresponia a l'orientació política del soviet, el qual continuava tenint confiança en la seua Mesa. Als bolxevics no els quedava més recurs que acceptar el repte, i així ho feren sense vacil·lar. Trotski, que apareixia per primera vegada en el soviet després del seu alliberament de la presó i que fou acollit calorosament per una considerable part de l'assemblea (els dos bàndols pesaren mentalment els aplaudiments: majoria o minoria?), demanà abans de la votació un aclariment: continua formant part de la Mesa Kerenski? La Mesa, prou aclaparada ja de pecats, en donar una resposta afirmativa, després d'un minut de vacil·lació, es lligà ella mateixa una pesada cadena als peus. Era l'única cosa que necessitava l'adversari. "Teníem el profund convenciment [declarà Trotski] que Kerenski no podia formar part de la Mesa. Estàvem en un error. Ara, entre Dan i Txeidse, està assegut l'espectre de Kerenski... Quan se vos propose aprovar l'orientació política de la Mesa, no oblideu que amb això se vos proposa que proveu la política de Kerenski." La sessió transcorregué enmig d'una tensió extrema. L'única cosa que mantenia l'ordre era el desig que animava tots i cadascun de no portar les coses fins a l'explosió. Tots volien portar a terme, com més aviat millor, un recompte dels amics i dels adversaris. Tots s'adonaven que anava a resoldre's la qüestió del poder, de la guerra, la sort de la revolució. S'hi decidí votar sortint per la porta. Es proposà que sortiren els que acceptaren la dimissió de la Mesa: a la minoria li seria més fàcil sortir que no a la majoria. En tota la sala es produí una apassionada agitació, però a

mitja veu. L'antiga Mesa o la nova? La coalició o el règim soviètic? Es dirigí a la porta molta gent, més de la que havia de sortir, segons el parer de la Mesa. Els caps bolxevics consideraven, per la seua banda, que anava a faltar-los prop d'un centenar de vots per a obtenir la majoria. "I així i tot serà un resultat magnífic", es deien, per a consolar-se per anticipat. Els obrers i els soldats van dirigint-se un rere l'altre a la porta. Un rumor contingut de veus; breus esclats d'altercats; s'aixeca una veu: "kornilovianos!"; d'altra banda, "herois de juliol!" La votació dura prop d'una hora. Les nostres invisibles balances oscil·len. La Mesa, amb una emoció a penes continguda, segueix a l'estrada. Per fi s'han comptat els vots i s'anuncia el resultat: a favor de la Mesa i de la coalició, 414 vots!, contra 519! S'han abstingut 67! La nova majoria aplaudeix amb entusiasme, turbulentament, furiosament. En té dret: s'ha pagat la victòria a un preu elevat. Bona part del camí queda a l'esquena.

Els caps deposats, que encara no s'han refet del colp, baixen de l'estrada, afligits. Tseretelli no pot abstenir-se de fer una profecia amenaçadora: "Ens retirem d'aquesta tribuna [cria, girant el cap en retirar-se] convençuts que durant mig any hem mantingut enlaire i amb dignitat la bandera de la revolució. Ara, aqueixa bandera ha passat a les vostres mans. L'única cosa que podem fer és expressar el desig que la mantingueu en elles, encara que no siga més que la meitat d'aqueix temps!" Tseretelli s'equivocà cruelment, respecte als terminis, com, d'altra banda, respecte a tota la resta.

El soviets de Petrograd, que havia estat el pare de tots els altres, estava ara dirigit pels bolxevics, aqueixos bolxevics que encara ahir no eren més que un "insignificant grapat de demagogs". Trotski recordà des de la Mesa que encara no s'havia alçat l'acusació llençada contra els bolxevics, que estaven al servei de l'Estat Major alemany. "Que els Miliukov i els Gutxkov ens conten la seua vida, dia per dia. No ho faran, però nosaltres estem disposats a retre compte dels nostres actes; res hem d'ocultar al poble rus..." El soviets de Petrograd, en una resolució especial, "condemnà al menyspreu els autors, propagadors i còmplices de la calúmnia".

Els bolxevics prengueren possessió de l'herència. Aquesta resultà grandiosament i extraordinària mesquina alhora. El Comitè Executiu Central havia privat oportunament el soviets de Petrograd dels dos periòdics creats per ell, així com de totes les seccions administratives, de tots els recursos tècnics i monetaris, de les màquines d'escriure, dels tinters inclusivament. Els nombrosos automòbils posats al servei del soviets, des dels dies de febrer, havien estat posats, tots ells, a l'absoluta disposició de l'Olimp conciliador. Els nous dirigents no tenien ni caixa, ni periòdics, ni aparell burocràtic, ni mitjans de transport, ni plomes, ni llapis. No tenien res, com no foren les parets nues i l'ardent confiança dels obrers i soldats. Amb això hi hagué més que suficient.

Després del profund canvi produït en la política del soviets, les files dels conciliadors es dissolgueren més ràpidament encara. L'11 de setembre, quan Dan defensà la coalició i Trotski parlà a favor del pas del poder als soviets, la coalició fou rebutjada per totalitat de vots contra deu i set abstencions. Aquell mateix dia, el soviets de Moscou condemnava unànimement les repressions contra els bolxevics. Els conciliadors ben aviat es veieren relegats a un estret sector de la dreta, anàleg al que en l'esquerra ocupaven els bolxevics en els començaments de la revolució. Però quina diferència! Els bolxevics havien estat sempre més forts entre les masses que en els soviets. Al contrari, els conciliadors continuaven servant encara en els soviets major lloc que entre les masses. Els bolxevics, en l'època de la seua major debilitat, tenien un esdevenidor. Als

conciliadors no els quedava més que el passat, del que no tenien motius com per a enorgullir-se'n.

Alhora que imprimia un canvi de front a la seua política, el soviets de Petrograd modificà el seu aspecte exterior. Els caps conciliadors desaparegueren per complet de l'horitzó, atrinxerant-se en el Comitè Executiu; en el soviets foren substituïts per estrelles de segona i tercera magnitud. Al igual que Tseretelli, Txernov, Avksentiev, Skobelev, i alhora que ells, no tornaren a deixar-se veure amics i admiradors dels ministres democràtics, els oficials radicals i les dames, els escriptors semisocialistes i la gent il·lustrada i de nota. El soviets esdevingué un poc més homogeni, més gris, més ombrívol, més seriós.

ELS BOLXEVICS I ELS SOVIETS

Quan s'examinen de prop els mitjans i instruments de l'agitació bolxevic, no sols apareixen completament desproporcionats a la influència política del bolxevisme, sinó que sorprenen per la seua escassa importància. Abans de les Jornades de Juliol, el partit tenia 41 òrgans de premsa, comptant els setmanaris i les revistes mensuals, amb un tiratge total de 320.000 exemplars; després de la repressió de juliol, el tiratge disminuï en dues vegades. A finals d'agost, l'òrgan central assolía una tirada de 50.000 exemplars. Als dies en què el partit s'apoderava dels soviets de Petrograd i de Moscou, hi havia en la caixa del Comitè Central uns 30.000 rubles en paper.

L'afluència d'intel·lectuals al partit era força escassa. L'ampli sector dels anomenats "vells bolxevics", format pels estudiants que s'havien adherit a la revolució de 1905, havia esdevingut una massa d'enginyers, metges i funcionaris ben aposentats que mostraven sense complits al partit els contorns hostils de la seua esquena. En el mateix Petrograd es notava a cada moment la falta de periodistes, oradors, agitadors. La província mancava absolutament de tot. No hi havia dirigents, militants amb preparació política que pogueren explicar al poble allò que volien els bolxevics. Aquest és el crit que parteix de centenars de punts recòndits i, sobretot, del front. Al camp a penes hi ha grups bolxevics. Les relacions postals estan completament desorganitzades. Abandonades a si mateixes, les organitzacions locals acusen sovint el Comitè Central, i no sense fonament, de no preocupar-se de dirigir més que Petrograd.

¿Com s'explica que amb un aparell tan feble i un insignificant tiratge de premsa pogueren penetrar al poble les idees i les consignes del bolxevisme? La solució d'aquest enigma és força senzilla: que les consignes que responen a les necessitats agudes d'una classe i d'una època es creen per si soles milers de canals. L'ardent atmosfera de la revolució és un agent conductor d'idees extraordinàriament elevat. Els periòdics bolxevics es llegien en veu alta, passaven de mà en mà; els articles principals s'aprenien de memòria, es transmetien de boca en boca, es copiaven i, allí on era possible, es reimprimien. "La impremta de l'Estat Major [conta Pireiko] prestà grans serveis a la causa de la revolució; quants d'articles de *Pravda* i quants de fullets, perfectament comprensibles per als soldats, foren reproduïts en la nostra impremta! I tot això s'expedia ràpidament al front amb ajuda del correu, de motociclistes i ciclistes..." A tot açò, la premsa burgesa, de la que s'enviaven al front milions d'exemplars, no hi trobava lectors. Enormes paquets de periòdics quedaven sense desfer. El boicot a la premsa

“patriòtica” prenia, sovint, formes demostratives. Els representants de la 18è Divisió de Sibèria acordaren invitar els partits burgesos a què deixaren d’enviar les seues publicacions, ja que “es destinen estèrilment a encendre el foc per al te”. La premsa bolxevic tenia una aplicació completament distinta, com a conseqüència de tot això el coeficient de la seua eficiència o, si es vol, de la seua nocivitat, era incomparablement superior.

Sol explicar-se la rapidesa dels èxits del bolxevisme, per la “senzillesa” de les seues consignes, que responien als desitjos de les masses. Hi ha en açò una part de veritat. El valor de la política dels bolxevics es trobava determinat pel fet que, contràriament al que succeïa amb els partits “democràtics”, aquells prescindien en absolut d’aqueixes afirmacions incompletes o equívokes que es redueixen, al capdavant, a la defensa de la propietat privada. Aquesta diferència, no obstant això, no ho explica tot. Si a la dreta dels bolxevics es trobava la “democràcia”, a l’esquerra intentaven refusar-los, ja els anarquistes, ja els maximalistes, ja els socialrevolucionaris d’esquerra. Malgrat tot, la impotència d’aqueixos grups era palesa. El tret distintiu del bolxevisme consistia en el fet que subordinava la finalitat subjectiva (la defensa dels interessos de les masses populars) a les lleis de la revolució, com un procés objectivament condicionat. El descobriment científic d’aqueixes lleis, abans que res de les que regeixen el moviment de les masses populars, constituïa la base de l’estratègia bolxevic. En la seua lluita, els treballadors es troben guiats no sols per les seues necessitats, sinó també per l’experiència pràctica. Per al bolxevisme era absolutament aliè el desdeny aristocràtic cap a l’experiència de les masses. Molt al contrari, els bolxevics partien d’aqueixa experiència i hi basaven la seua política, la qual cosa constituïa un dels seus grans avantatges.

Les revolucions són sempre molt loquaces i tampoc escaparen a aquesta llei els bolxevics. Però al pas que l’agitació dels menxevics i socialrevolucionaris tenia un caràcter dispers, contradictori i gairebé sempre evasiu, la dels bolxevics es distingia pel seu caràcter reflexiu i concentrat. Els conciliadors s’espolsaven les dificultats parlant a tort i a dret; els bolxevics sortien al seu encontre. L’anàlisi constant de la situació, la comprovació de les consignes en els fets, l’actitud seriosa envers l’adversari, encara que aquest fos poc seriós, donaven a l’agitació bolxevic una eficàcia extraordinària i una gran força de persuasió.

La premsa del partit no exagerava els èxits, no deformava la correlació de forces, no intentava imposar-se a crits. L’escola de Lenin era una escola de realisme revolucionari. Les dades de la premsa bolxevic de l’any 1917 es revelen, a la llum dels documents de l’època i de la crítica històrica, com incomparablement més verídics que les dels altres periòdics. La veracitat es desprenia de la força revolucionària dels bolxevics, però, alhora, consolidava aqueixa força. La renúncia a aquesta tradició ha constituït posteriorment un dels pitjors trets que han caracteritzat als epígons.

“No som uns xarlatans [deia Lenin, immediatament després de la seua arribada]. Hem de basar-nos únicament en la consciència de les masses. No importa que ens vegem obligats a quedar-nos en minoria [...] Quedar-nos en minoria no ens ha de causar cap temor... Exercim la crítica per a alliberar les masses de l’engany... Aquestes acabaran per convèncer-se que la nostra orientació és encertada. Tots els oprimits sens aproparan [...] No en tenen una altra, de sortida.” La política bolxevic, compresa en la seua

integritat, s'apareix davant nosaltres com l'antítesi directa de la demagògia i de l'aventurisme.

Lenin viu en la clandestinitat. Segueix la premsa amb atenció concentrada; llegeix, com sempre, entre línies, i en les poques converses personals que sosté percep el ressò dels pensaments incomplets i dels propòsits parcialment enunciats. En les masses s'observa el reflux. Martov, que defensa els bolxevics contra la calúmnia, ironitza al mateix temps, amb aflicció, respecte al partit, que "s'ha proposat causar per la seua pròpia mà la seua derrota i ho ha assolit". Lenin endevina (no tarden a arribar fins a ell rumors concrets sobre el particular) que alguns bolxevics no són aliens a les notes de penediment i que l'impressionable Lunatxarski no està a soles. Lenin parla del ploriqueig dels petits burgesos i dels "renegats bolxevics que presten atenció a aqueix ploriqueig." A les barriades obreres i en províncies, els bolxevics aproven aquestes severes paraules i es convencen més fermament encara que "el vell" no es desconcerta, no es desanima ni es deixa portar per estats d'ànim accidentals.

Un membre del Comitè Central dels bolxevics (seria Sverdlov?) escriu a províncies: "Ens hem quedat sense periòdic temporalment... L'organització no ha estat destruïda... El congrés no s'ajornarà." Lenin segueix atentament, en la mesura que s'ho permet el seu obligat aïllament, la preparació del congrés del partit, i assenyala les seues decisions fonamentals: es tracta del pla d'una nova ofensiva. El congrés és qualificat prèviament de "congrés d'unificació", ja que s'hi ha de consagrar la inclusió en el partit d'alguns grups revolucionaris autònoms, abans que res, de l'organització petersburgesa interdistrictes, a la qual pertanyen Trotski, Ioffe, Uritski, Riazanov, Lunatxarski, Pokrovski, Manuilski, Karakhan, Iurenev i alguns d'altres revolucionaris coneguts pel seu passat o que havien d'adquirir aviat notorietat.

El 2 de juliol, precisament el dia abans de la manifestació, se celebrà la conferència dels interdistrictes, en la que estaven representats prop de quatre mil obrers. "La majoria [diu Sukhanov, que es trobava entre el públic] eren obrers i soldats, per a mi desconeguts... Es treballava febrilment i els progressos d'aqueix treball podia notar-los tothom. Només destorbava una cosa: en què vos distingiu dels bolxevics i per què no esteu amb ells?" Per a accelerar la unificació, que alguns dirigents de l'organització no tenien gran pressa a efectuar, Trotski publicà en Pravda una declaració concebuda en aquests termes: "Al meu parer, no existeixen, en l'actualitat, divergències ni de principis ni de tàctica entre els interdistrictes i l'organització bolxevic. No hi ha, doncs, cap motiu que pugui justificar l'existència separada d'aqueixes organitzacions."

El 26 de juliol s'obrí el congrés d'unificació, que en el fons no era més que el VI Congrés del Partit Bolxevic, que es desenrotllà semilegalment, refugiant-se alternativament en dos barris obrers. 175 delegats, entre ells 157 amb veu i vot, representaven 112 organitzacions amb 176.750 membres. En Petrograd hi havia 41.000 membres: 36.000 en l'organització bolxevic, 4.000 en la dels interdistrictes, prop de 1.000 en l'organització militar. A la regió industrial central, que tenia per capital Moscou, el partit comptava amb 42.000 membres; en els Urals, amb 25.000; en la conca del Don, amb prop de 15.000. En el Caucas existien organitzacions bolxevics d'importància, en Bakú, Grozni i Tiflis: les dues primeres eren quasi purament obreres; en la de Tiflis predominaven els soldats.

Per la seua composició personal, el congrés portava el segell del passat prerevolucionari del partit. Dels 171 delegats que complementaren les enquestes, 110 havien passat a la presó 245 anys; 10 havien patit 41 anys de treballs forçats; 24 havien patit 73 anys de deportació. En total, havien estat en el desterrament 55 delegats, les condemnes del qual sumaven 127 anys, 27 havien estat en l'emigració 89 anys; 150 havien estat detinguts 549 vegades.

“En aquell congrés [ha recordat posteriorment Piatnitski, un dels actuals secretaris de la Internacional Comunista] no participaren ni Lenin, ni Trotski, ni Zinoviev, ni Kamenev [...] Tot i que la qüestió del programa fou retirada de l'ordre del dia, el congrés transcorregué sense els caps del partit dins d'un ambient de treball pràctic...” La base de la tasca del congrés eren les tesis de Lenin. Els ponents foren Bukharin i Stalin. La ponència d'Stalin dóna idea, amb prou exactitud, de la distància recorreguda pel mateix ponent, junt amb tots els quadres del partit, durant els quatre mesos transcorreguts des de l'arribada de Lenin. Teòricament vacil·lant, però políticament decidit, Stalin intenta enumerar els trets que determinen “el caràcter profund de la revolució socialista, de la revolució obrera”. La unanimitat del congrés, si hom compara aquest amb la conferència d'abril, salta immediatament als ulls.

Respecte a les eleccions per al Comitè Central, l'acta del congrés diu: “Es ret compte dels noms dels quatre membres del Comitè Central, que han obtingut el nombre més gran de vots: Lenin, 133 dels 134; Zinoviev, 132; Kamenev, 131; Trotski, 131; a més d'ells, són elegits per al Comitè Central: Noguin, Kollontai, Stalin, Sverdlov, Rikov, Bukharin, Artium, Ioffe, Aritzki, Miliutin, Lomov.” Importa prendre nota de la composició d'aquest Comitè Central: sota la direcció del mateix haurà de portar-se a terme la Revolució d'Octubre.

Martov saludà el Congrés amb una lletra, en què expressà novament la seua “profunda indignació contra la campanya de calúmnies”, però en les qüestions fonamentals “s'aturà al llindar de l'acció”. “No es pot admetre [escrivia] que la conquesta del poder per la majoria de la democràcia revolucionària siga substituïda per la conquesta del poder en lluita amb aquesta majoria i contra ella...” Martov continuava entenenent per majoria de la democràcia revolucionària la representació soviètica oficial, que anava perdent terreny a passos engegantits. “Martov es troba lligat als socialpatriotes, no per la simple tradició de fracció [deia Trotski en aquells dies], sinó per una actitud profundament oportunista davant la revolució social com a fi llunyà que no pot determinar el plantejament d'objectius actuals. I això el separa de nosaltres.”

Només una petita part dels menxevics d'esquerra, amb Larin al capdavant, s'apropa definitivament als bolxevics en aqueix període. Iurenev, futur diplomàtic soviètic, que actuà com a ponent sobre la unificació dels internacionalistes, arribà a la conclusió que s'hauria d'unir amb “la minoria de la minoria dels menxevics”... L'afluència en gran escala d'exmenxevics al partit no començà fins després de la Revolució d'Octubre; en adherir-se, no a la insurrecció proletària, sinó al poder en resultà, els menxevics palesaven la qualitat fonamental de l'oportunisme: inclinar-se davant la força del dia. Lenin, que era molt sensible a tot allò tocant la composició del partit, no trigà en exigir que s'hi expulsés el 99% dels menxevics que havien ingressat després de la Revolució d'Octubre. Lenin es quedà força lluny d'aconseguir-ho. Posteriorment, les portes del partit s'han obert de bat a bat als menxevics i socialrevolucionaris, i els exconciadors

s'hi han convertit en una de les columnes del règim stalinista del partit. Però tot açò es refereix ja a un període ulterior.

Sverdlov, organitzador pràctic del congrés, informà: “Trotski havia entrat ja abans del congrés en la redacció del nostre òrgan, però la seua detenció impedí que col·laborés d'una manera efectiva.” Fins al congrés de juliol, Trotski no entrà formalment al partit bolxevic. El balanç final dels anys de divergències i de lluita fraccional fou tancat. Trotski se n'anà amb Lenin com cap al mestre, la força i importància del qual compregué més tard que molts d'altres, però potser d'una manera més complet. Raskolnikov, que estigué en contacte íntim amb Trotski després de l'arribada d'aquest últim del Canadà i que passà després unes setmanes a la presó junt amb ell, deia en les seues Memòries: “Trotski tractava amb immens respecte Vladimir Iliix [Lenin]. El posava per damunt de tots els contemporanis que havia tractat en Rússia i en l'estranger. En el to amb què Trotski parlava de Lenin, es veia l'adhesió del deixeble; en aquell llavors, Lenin portava trenta anys al servei del proletariat i Trotski en portava vint. El ressò de les divergències del període anterior a la guerra havia desaparegut per complet. Entre la línia tàctica de Lenin i la de Trotski, no hi havia diferències. Aquesta aproximació, iniciada ja durant la guerra, es palesà completament a partir del moment de la tornada de Lev Davidovix (Trotski) a Rússia; després de les seues primeres manifestacions públiques, tots els vells leninistes tinguérem la sensació que era nostre.” Lenin, llençant una ullada al passat del partit, escrivia en 1919: “El bolxevisme ha tingut no poques divergències, ha passat així mateix per petites escissions a causa d'aqueixes divergències, però en el moment decisiu, en el moment de la conquesta del poder... el bolxevisme ha aparegut com un tot únic, atraient totes *les millors tendències del pensament socialista que li eren afins*.” Aquestes paraules de Lenin es refereixen, abans que res, a la tendència expressada per Trotski, perquè ni a Rússia ni en tota la Internacional hi havia una altra tendència que fos més afí al bolxevisme. Tots els extractes degudament seleccionats i que reflecteixen els xocs polèmiques i les exageracions inevitables de la lluita de fraccions en el transcurs d'una sèrie d'anys, perden la seua significació davant el testimoni de fets d'una magnitud històrica tal com la revolució de 1905, la guerra mundial, la revolució de 1917 i la fundació de la Internacional Comunista.

Dzerzinski, que també s'adherí al bolxevisme en 1917, havia pertangut antany a la tendència de Rosa Luxemburg, que estava separada dels bolxevics per divergències força més profundes que les de Trotski i que, precisament, per això es trobà en 1917-1918 enfront de Lenin i Trotski. En tot cas, encara que no siga més que el nombre de vots obtingut per Trotski en la seua elecció al Comitè Central, mostra que ningú el considerava com a un estrany entre els bolxevics, en el moment del seu ingrés en el partit.

La presència invisible de Lenin al congrés li donà a les seues tasques el necessari esperit de responsabilitat i d'audàcia. El creador i educador del partit no tolerava la imprecisió, tant en la teoria com en la política. Sabia que una fórmula econòmica errònia o una observació política poc atenta es venjaven cruelment a l'hora de l'acció. En defensar el seu criteri atent i escrupolós en l'enjudiciament dels textos del partit, encara que foren secundaris, Lenin solia dir ben sovint: “Açò no són menudeses; cal obrar amb precisió; és un hàbit que haurà d'adquirir el nostre agitador; amb això no es desencarrilarà...” “Tenim un bon partit”, hi afegia referint-se precisament a la forma seriosa i exigent en què l'agitador considerava allò que havia de dir i com havia de dir-ho.

L'audàcia de les consignes bolxevics donava, ben sovint, una impressió de cosa fantàstica: aqueixa mateixa impressió fou la que produïren les tesis de Lenin d'abril. En realitat, en l'època revolucionària allò que hi ha de més fantasiós és la política de curt abast; i inversament, el realisme és inconcebible fora de la política de llarg abast. No basta de dir que la fantasia era aliena al bolxevisme; el partit de Lenin era l'únic partit que estava dotat de realisme polític en la revolució.

Al juny i a primers de juliol digueren més d'una vegada els obrers bolxevics que havien d'exercir amb les masses el paper de bombers, i no sempre amb bon èxit. Juliol portà aparellat, a banda de la derrota, una experiència que es pagà cara. Les masses es mostraren molt més atentes a les advertències del partit. El congrés de juliol confirmà: "El proletariat no ha de deixar-se arrossegat per la provocació de la burgesia, la qual sent grans desitjos d'empentar actualment les masses a un combat prematur. En tot el mes d'agost i, en especial, durant la segona quinzena del mateix, el partit fa constants advertències als obrers i soldats, en el sentit que no es llencen al carrer. Els cabdills bolxevics xanxevaven sovint, a propòsit de l'analogia de les seues advertències, amb el *leitmotiv* polític de la vella socialdemocràcia alemanya, que contenia les masses, en apartar-les de tota lluita seriosa basant-se invariablement en el perill de la provocació i en la necessitat d'acumular forces. En realitat, l'analogia era només aparent. Els bolxevics s'adonaven perfectament que les forces s'acumulaven en la lluita i no evitant-la passivament. L'estudi de la realitat era per a Lenin una incursió teòrica en interès de l'acció. En apreciar la situació, hi veia sempre al centre el partit com a força activa. Sentia una hostilitat particular o, per a dir-ho més fidelment, repugnància, envers l'austromarxisme (Otto Bauer, Hilferding i d'altres), per a la que l'anàlisi teòrica no és més que un comentari ple de suficiència de la passivitat. La prudència és un fre, no un motor. Ningú ha donat cima encara a cap viatge valent-se d'un fre, ni més ni menys que ningú ha fet mai gran cosa amb la prudència. Però els bolxevics sabien molt bé, al mateix temps, que la lluita exigia un exacte coneixement, una ponderada consideració de les forces; per a tenir dret a ésser gosats, s'havia de començar per ésser prudents.

La resolució del VI Congrés, que posava en guàrdia contra tota acció prematura, indicava alhora que s'havia d'acceptar la lluita "quan la crisi general del país i el profund impuls ascensional de les masses creen condicions favorables perquè els elements pobres de la ciutat i del camp es posen al costat dels obrers". En una època revolucionària com aquella, l'espera d'aqueixa conjuntura no representava dècades o anys, sinó uns pocs mesos simplement.

Després d'incloure en l'ordre del dia l'explicació dirigida a les masses de la necessitat de preparar-se per a la insurrecció, el congrés decidí, al mateix temps, retirar la consigna central del període precedent: la transmissió del poder als soviets. Una cosa anava aparellat a l'altra. Lenin havia preparat ja el canvi de consignes per mitjà d'articles, lletres i converses.

La transmissió del poder als soviets significava la transmissió directa d'aqueix poder als conciliadors, cosa que podia portar-se a terme pacíficament, mitjançant el pur i simple llicenciament del govern burgès, que se sostenia gràcies a la bona voluntat dels conciliadors i a les restes de confiança que en ells tenien les masses. La dictadura dels obrers i soldats era un fet, a partir del 27 de febrer. Però els obrers i soldats no se n'adonaven. Havien confiat el poder als conciliadors, els quals, al seu torn, l'havien

transmès a la burgesia. El càlcul dels bolxevics respecte a la possibilitat d'un desenvolupament pacífic de la revolució es basava no en què la burgesia hauria de cedir voluntàriament el poder als obrers i soldats, sinó en què aquests impedirien a temps que els conciliadors cediren el poder a la burgesia.

La concentració del poder en els soviets, sota el règim de la democràcia soviètica, hauria donat als bolxevics completa possibilitat de conquerir la majoria en aqueixos soviets i, per consegüent, de formar un govern sobre la base del seu programa. Per a això no calia aixecament armat. El canvi de partits en el poder s'hauria efectuat d'una manera pacífica. Tots els esforços del partit, entre abril i juliol, estaven orientats en el sentit d'assegurar el desenvolupament pacífic de la revolució a través dels soviets. "Explicar pacientment", era la clau de la política bolxevic.

Les Jornades de Juliol modificaren radicalment la situació. El poder passà dels soviets a les mans de les camarilles militars, que estaven en contacte amb els cadets i les ambaixades, i que no feien més que tolerar temporalment Kerenski com a signatura o cobertura democràtica. D'haver-se-li ocorregut ara al Comitè Executiu adoptar un acord en el sentit que el poder passés a les seues mans, el resultat haguera estat completament diferent del que s'hauria obtingut tres dies abans: segurament hauria entrat al Palau de Tàurida un regiment cosac i, en unió de les acadèmies militars, hauria intentat, senzillament, detenir els "usurpadors". La consigna "el poder als soviets" suposava, en avant, l'aixecament armat contra el govern i les camarilles militars que aquest tenia al seu darrere. Però hauria estat completament absurd provocar la insurrecció amb el lema: "El poder als soviets", quan aqueixos soviets començaven per no voler aqueix poder.

D'altra banda, semblava dubtós (alguns ho tenien fins i tot per poc probable) que els bolxevics pogueren conquerir, per mitjà d'unes eleccions pacífiques, majoria en aqueixos soviets faltats de tot poder: els menxevics i socialrevolucionaris, que s'havien compromès per les represàlies empreses al juliol contra els obrers i camperols, continuarien apel·lant, naturalment, a la violència contra els bolxevics. Els soviets, que seguien en mans dels conciliadors, esdevenien una oposició impotent davall un règim contrarevolucionari, per a deixar ben aviat d'existir per complet.

Sota aquestes condicions, no cabia pensar ni tan sols en la possibilitat que el poder passés pacíficament a mans del proletariat. Açò significava per al partit bolxevic: cal preparar-se per a l'aixecament armat. Amb quina consigna? Amb la franca consigna de la conquesta del poder pel proletariat i els camperols pobres. L'objectiu revolucionari s'havia de presentar en la seua forma més crua. Era precís posar de manifest la substància mateixa de classe, alliberant-la de la forma dels soviets, que pecava d'equívoca. Una vegada amo del poder, el proletariat hauria d'organitzar l'estat conforme al tipus soviètic. Però els que d'aqueixa organització sorgiren serien ja altres soviets, que haurien de portar a terme una missió històrica diametralment oposada a les funcions de custòdia que realitzaven els soviets conciliadors.

"La consigna del lliurament del poder als soviets [escrivia Lenin quan s'inicià la campanya calumniosa] sonaria ara a quixotada o a burla. Llençar aqueixa consigna equivaldria objectivament a enganyar el poble, a inspirar-li la il·lusió que ara n'hi hauria prou amb desitjar la presa del poder o d'adoptar una resolució en aqueix sentit (com si no figuraren encara en el soviets partits maculats per la cooperació que prestaren als botxins), com si es pogués esborrar el passat expeditivament."

Renunciar a la demanda del lliurament del poder als soviets? En el primer moment, aquesta idea omplí de sorpresa el partit; millor dit, els seus agitadors, que en el transcurs dels tres darrers mesos havien assimilat fins a tal punt aqueixa consigna popular, que gairebé identificaven amb ella el contingut íntegre de la revolució. Als cercles del partit s'iniciaren les discussions. Molts militants destacats, com ara Manuilski, Iurenev i d'altres, demostraren que el fet de retirar la consigna "el poder als soviets", engendrava el perill que el proletariat s'aïllés dels camperols. Aquesta objecció posava les institucions en el lloc de les classes. Per estrany que a primera vista pugui semblar, el fetixisme de la forma d'organització constitueix una malaltia molt freqüent en els mitjans revolucionaris. "Ja que seguim en els soviets [escrivia Trotski] hem de procurar que aquests, que reflecteixen el dia d'ahir de la revolució, assolisquen d'elevant-se fins a l'altura dels objectius del dia de demà. Però, per important que siga la qüestió del paper i de la sort dels soviets, està enterament subordinada per a nosaltres a la de la lluita del proletariat i de les masses semiproletàries de la ciutat, de l'exèrcit i del camp pel poder polític, per la dictadura revolucionària."

La qüestió de saber quina organització de masses havia de servir al partit per a dirigir d'acord amb ella la insurrecció no permetia una resolució *a priori* ni, amb més motiu, categòrica. Podien convertir-se en òrgans d'insurrecció els comitès de fàbrica i els sindicats, que es trobaven ja sota la direcció dels bolxevics, i, així mateix, en alguns casos, els soviets, en la mesura que assoliren espolsar el jou dels conciliadors. Lenin, per exemple, deia a Ordjonikidze: "Hem de traslladar el centre de gravetat als comitès de fàbrica. S'han de convertir en els òrgans de la insurrecció."

Després que les masses hagueren xocat, al juliol, amb els soviets, com a adversaris passius primerament, i després com a enemics actius, la modificació de la consigna trobà terreny abonat en la consciència d'aqueixes masses. Aquesta era precisament la preocupació constant de Lenin: expressar amb la màxima senzillesa allò que, d'una banda, es desprèn de les condicions objectives i allò que, d'una altra, resumeix l'experiència subjectiva de les masses. No es tracta ara d'oferir el poder als soviets de Tseretelli, sinó que hem d'apoderar-nos amb les nostres pròpies mans d'aqueix poder. Tal era el sentir dels obrers i soldats avançats.

La manifestació vaguística de Moscou contra la Conferència Nacional no sols es desenrotllà contra la voluntat del soviets, sinó que tampoc propugnà la demanda del poder per als soviets. Les masses havien assimilat ja la lliçó que els esdeveniments oferien i que Lenin havia interpretat. Al mateix temps, els bolxevics de Moscou no vacil·laren ni un moment a ocupar posicions de combat tan aviat com sorgí el perill que la contrarevolució intentés aixafar els soviets conciliadors. La política bolxevic combinava sempre la intransigència revolucionària amb la suprema elasticitat, i això era precisament allò que constituïa la seua força.

Els esdeveniments desenrotllats al teatre de la guerra ben aviat sotmeteren a una prova crucial la política del partit, des del punt de vista del seu internacionalisme. Després de la caiguda de Riga, la qüestió de la sort de Petrograd interessà vivament els obrers i soldats. En l'assemblea dels comitès de fàbrica, celebrada en Smolni, el menxevic Mazurenko, que recentment havia dirigit com a oficial el desarmament dels obrers de Petrograd, presentà un informe sobre els perills que amenaçaven Petrograd, i plantejà una sèrie de problemes pràctics referents a la defensa. "De què podeu parlar amb

nosaltres? [exclamar un dels oradors bolxevics]. Els nostres caps estan a la presó, i ens convoqueu a nosaltres per a examinar qüestions relacionades amb la defensa de la capital.” Ni com a obrers industrials ni com a ciutadans de la república burgesa estaven disposats gens ni mica els proletaris de la barriada de Viborg a sabotejar la defensa de la capital revolucionària. Però com a bolxevics, com a membres del partit, no volien ni per un moment compartir amb els dirigents la responsabilitat de la guerra davant el poble rus i davant els pobles dels altres països. Lenin, tement que l'estat d'opinió favorable a la defensa es convertís en una política defensiva, escrivia: “Serem defensistes només després que el poder haja passat a mans del proletariat [...] Ni la presa de Riga ni la presa de Petrograd ens faran defensistes. Mentre, estem a favor de la revolució proletària contra la guerra; no som defensistes.” “La caiguda de Riga [escrivia Trotski des de la presó] ha estat un fort colp. La caiguda de Petersburg seria una desgràcia. Però l'enfonsament de la política internacional del proletariat rus seria funestíssim.” Doctrinarisme de fanàtics? Però en aqueixos mateixos dies, mentre els tiradors i els marins bolxevics queien davant de Riga, el Govern Provisional retirava tropes per a enviar-les contra els bolxevics, i el generalíssim en cap es preparava per a la lluita contra el govern. Els bolxevics no s'atrevien a prendre sobre si ni una ombra de responsabilitat, ni podien prendre-la, en aquesta política, tant al front com a l'interior, ni amb la defensa ni amb l'ofensiva. D'haver obrat altrament no haurien estat bolxevics.

Kerenski i Kornilov representaven dues variants d'un mateix perill; però aqueixes variants, l'una mediata, imminent l'altra, es veieren contraposades hostilment a finals d'agost. Primer que res, s'havia de dominar el perill agut, imminent, per a liquidar després el mediat. Els bolxevics no sols entraren a formar part del Comitè de Defensa (encara que la situació que ocuparen en el mateix fos la d'una petita minoria), sinó que declararen que en la lluita contra Kornilov estaven disposats a concertar una aliança “militar i tècnica” fins i tot amb el Directori. Sukhanov escriu al respecte: “Els bolxevics manifestaren un tacte i un encert polític extraordinaris... Veritat és que en pactar un compromís impropri d'ells perseguïen fins particulars no previstos pels seus aliats. Però precisament per això era major encara el seu encert en aquest assumpte.” Res hi havia en aqueixa política que fos “impropri” del bolxevisme; al contrari, no podia respondre millor, en el seu conjunt, al caràcter mateix del partit. Els bolxevics eren revolucionaris de fets i no de gestos, de fons i no de forma. La seua política es trobava determinada per l'agrupament real de les forces, i no per simpaties i antipaties. Lenin, que era objecte d'una campanya aferrissada per part dels socialrevolucionaris i menxevics, escrivia: “Seria un error profundíssim pensar que el proletariat revolucionari, per a venjar-se, per dir-ho així, dels socialrevolucionaris i menxevics per haver contribuït a la repressió dels bolxevics, als afusellaments al front i al desarmament dels obrers, foren capaços de negar-se a prestar-los el seu “suport” contra la contrarevolució.”

Es tractava de recolzar-los tècnicament ja que no políticament. En una de les seues lletres al Comitè Central, Lenin posava decididament a aquest en guàrdia contra el suport polític: “ni fins i tot ara hem de recolzar el govern de Kerenski. Seria una traïció als principis. Se'ns pregunta: És que no hem de lluitar contra Kornilov? Naturalment que sí. Però no és el mateix; hi ha un límit, límit que ara traspassen alguns bolxevics, amb la qual cosa cauen en la política de “conciliació”, arrossegats pel torrent dels esdeveniments.”

Lenin sabia percebre des de lluny els matisos de l'estat d'ànim polític. El 29 d'agost, G.

Piatakov, un dels dirigents bolxevics locals, declarava en la reunió de la Duma Municipal de Kiev: “En aquests greus moments hem d’oblidar tots els comptes antics, i unir-nos a tots els partits revolucionaris que estiguen disposats a lluitar decididament contra la contrarevolució. Faig un crida a la unitat”, i així successivament. Contra allò que Lenin posava en guàrdia era precisament contra aquest fals to polític. “Oblidar els comptes antics” significava obrir nous crèdits als candidats a la fallida. “Combatrem, combatem contra Kornilov [escrivia Lenin], però no recolzem Kerenski, sinó que denunciem la seua feblesa. Hi ha una diferència... Cal lluitar implacablement contra les frases... relatives al suport al Govern Provisional, etc., precisament perquè es tracta de simples frases.”

Els obrers estaven lluny de fer-se il·lusions respecte al caràcter del seu “bloc” amb el Palau d’Hivern. “En lluitar contra Kornilov, el proletariat no combatrà per la dictadura de Kerenski, sinó per totes les conquestes de la revolució.” Així s’expressaven les fàbriques, unes rere altres, en Petrograd, a Moscou, en províncies. Els bolxevics, sense fer la menor concessió política als conciliadors, sense confondre l’organització ni la bandera, estaven disposats, com sempre, a coordinar la seua acció amb la de l’adversari i l’enemic, si això assegurava la possibilitat d’assestar un colp a un altre enemic més perillós en aquell moment.

En la lluita contra Kornilov, els bolxevics perseguïen “fins particulars”. Sukhanov indica que ja en aquell moment es proposaven com a fi els bolxevics convertir el Comitè de Defensa en instrument de la revolució proletària. Està fora de dubte que els comitès revolucionaris dels dies de la sublevació de Kornilov esdevingueren, fins a un cert punt, prototip dels òrgans que posteriorment dirigiren la insurrecció del proletariat. Però Sukhanov atribueix una perspicàcia excessiva als bolxevics quan suposa que preveïen ja per endavant aquest aspecte de la qüestió. Els “fins particulars” dels bolxevics consistien en aixafar la contrarevolució, separar, si era possible, els conciliadors dels cadets, agrupar les majors masses possibles sota la seua pròpia direcció, armar el nombre més gran possible d’obriers revolucionaris. Els bolxevics no en feien cap secret, d’aquests fins. El partit perseguit salvava el govern de les repressions i de la calúnnia; però si el salvava del colp militar que li anaven a assestar, era a fi de matar-lo políticament d’una manera més precisa.

Els darrers dies d’agost assenyalaren de nou una brusca modificació en la correlació de forces, llevat que aquesta vegada es produí la modificació de dreta a esquerra. Les masses, a les que s’havia exhortat a la lluita, reconstituïren sense dificultat la situació en què es trobaven els soviets amb anterioritat a la crisi de juliol. D’ara en avant, la sort dels soviets tornava a estar en les seues pròpies mans. Podien prendre el poder sense necessitat de lluita. L’única cosa que necessitaven els conciliadors per a assolir-lo era consolidar el que ja estava essent un fet real. Tota la qüestió consistia a saber si voldrien fer-ho o no... En el primer moment, els conciliadors declararen que la coalició amb els cadets no tenia ja cap sentit. Si era així, és que no el tenia en cap cas. No obstant això, la renúncia a la coalició no podia significar una altra cosa que la transmissió del poder als conciliadors.

Lenin assenyalava immediatament el sentit profund de la nova situació creada, per a treure’n les conseqüències necessàries. El 3 de setembre escriu el seu magnífic article “Sobre els compromisos”. El paper dels soviets, constata, ha tornat a canviar: a principis de juliol eren òrgans de lluita contra el proletariat; a finals d’agost han esdevingut

òrgans de lluita contra la burgesia. Els soviets tornen a tenir a la seua disposició les tropes. La història torna a oferir la possibilitat d'un desenvolupament pacífic de la revolució. És una possibilitat excepcionalment rara i preciosa: cal fer una política que la convertisca en realitat. Lenin, de passada, es reia dels xarlatans que consideren inadmissible tot compromís: l'essencial és fer que triomfen els propis fins "a través de tots els compromisos, en la mesura que aquests són inevitables". "Per a nosaltres, el compromís consisteix [diu] en tornar a la reivindicació que havíem propugnat abans de juliol: tot el poder als soviets; un govern de socialrevolucionaris i menxevics, responsables davant els soviets. Ara, i només ara, potser únicament en el transcurs d'alguns dies o d'una o dues setmanes, es podria crear un govern d'aqueix tipus i consolidar-se d'una manera completament pacífica." Aquest breu termini havia d'assenyalar el caràcter agut de la situació; els conciliadors tenien comptats els dies per a escollir entre la burgesia i el proletariat.

Els conciliadors s'afanyaren a eludir la proposició de Lenin com si es tractés d'una trampa pèrfida. En realitat, en la proposició no hi havia ni ombra d'astúcia: convençut que el seu partit estava cridat a posar-se al capdavant del poble, Lenin feia una franca temptativa per a suavitzar la lluita, debilitant la resistència dels enemics davant l'inevitable.

Els audaçs canvis de front de Lenin, que es desprenien sempre dels canvis soferts per la situació, i que invariablement servaven la unitat de la intenció estratègica, constitueixen una inapreciable acadèmia d'estratègia revolucionària. La proposició del compromís tenia el valor d'una lliçó de coses, per al partit bolxevic abans que res. Aquesta lliçó venia a demostrar que, no obstant l'experiència de Kornilov, els conciliadors no podien ja virar cap al camí de la revolució. Després, el partit tingué la sensació definitiva d'ésser l'únic partit de la revolució.

Els conciliadors es negaren a exercir el paper de corretja de transmissió encarregada de passar el poder de mans de la burgesia a les del proletariat, de la mateixa sort que havien exercit al març el mateix paper, encara que en sentit invers, és a dir, transmetent el poder de mans del proletariat a les de la burgesia. Però a conseqüència d'això, la consigna "el poder als soviets" flotava novament en l'aire. Tal estat de coses no durà, no obstant això, molt de temps; ja als dies immediatament següents els bolxevics obtingueren la majoria en el soviet de Petrograd, primer, i després en d'altres. D'ací que la consigna "el poder als soviets" no fos retirada de l'ordre del dia, sinó que cobrà un nou sentit: tot el poder als soviets *bolxevics*. En aquest aspecte, la consigna ja no era una consigna pacífica. Havia deixat de ser-ho definitivament. El partit es decideix a seguir la senda de l'aixecament armat a través dels soviets i en nom dels mateixos.

Per tal de comprendre la marxa ulterior dels esdeveniments cal plantejar la pregunta següent: en quina forma reconquistaren els soviets conciliadors a principis de setembre el poder que havien perdut al juliol? En totes les resolucions del VI Congrés domina l'afirmació que, com a resultat dels esdeveniments de juliol, fou liquidat el poder dual, essent substituït per la dictadura de la burgesia. Els historiadors soviètics dels nostres dies reproduïxen en un llibre rere altre aquesta idea; sense intentar ni tan sols examinar-la de nou a la llum dels esdeveniments ulteriors. Al mateix temps, no es formula la pregunta que, si el poder passà enterament al juliol a mans de la camarilla militar, per què aqueixa mateixa camarilla hagué de recórrer a la sublevació en el mes

d'agost? Qui es decideix a llançar-se per l'arriscat camí del complot no és el que té el poder, sinó el que vol apoderar-se'n.

La fórmula del VI Congrés era, si més no, imprecisa. Si hem qualificat de poder dual un règim en què el govern oficial tenia en les seues mans, en el fons, una ficció de poder, mentre que la força real estava en mans del soviets, no hi ha cap motiu per a afirmar que el poder dual quedà liquidat des del punt i hora en què passà del soviets a la burgesia part del poder efectiu. Des del punt de vista dels fins combatius del moment, es podia i s'havia d'exagerar la importància de la concentració del poder en mans de la contrarevolució. La política no té res a veure amb les matemàtiques. Des del punt de vista pràctic, era incomparablement més perillós disminuir que exagerar la importància del canvi realitzat. Però l'anàlisi històrica no necessita per a res de les exageracions de l'agitació.

Stalin, simplificant el pensament de Lenin, deia al Congrés: "La situació està clara. Ningú parla ara de poder dual. Si els soviets representaven abans una força efectiva, ara no són més que uns òrgans destinats a agrupar les masses, però que no tenen cap poder." Alguns delegats hi feren objeccions, en el sentit que al juliol havia triomfat la reacció, però no la contrarevolució. Stalin contestà, amb un aforisme inesperat: "Durant la revolució no hi ha reacció." En realitat, la revolució triomfa tan sols a través d'una sèrie de reaccions alternes: sempre fa un pas enrere després d'haver fet dos passos cap avant. La reacció és a la contrarevolució, allò que la reforma és a la revolució. Poden qualificar-se de victòries de la reacció les modificacions del règim que aproximen aquest a les necessitats de la classe revolucionària, sense que, amb tot, es produïska cap alteració en els detenedors del poder. La victòria de la contrarevolució és inconcebible sense que el poder passe a mans d'una altra classe. Ara bé, aquest fet decisiu no es produí al juliol.

"Si la insurrecció de juliol fou una insurrecció a mitges [escrivia encertadament, mesos més tard, Bukharin (que, no obstant això, no en sabé treure les conclusions necessàries de les seues pròpies paraules)], la victòria de la contrarevolució fou també, fins a un cert punt, una victòria a mitges." Però la victòria a mitges no podia donar el poder a la burgesia. El poder dual es transformà, es modificà, però no desaparegué. A la fàbrica, exactament igual que abans, res es podia fer contra la voluntat dels obrers. Els camperols servaven prou poder per a impedir que el gran terratinent s'aprofités del dret de propietat. Els caps no se sentien segurs davant els soldats. Però, ¿que potser és el poder una altra cosa que la possibilitat material de disposar de la força armada i de la propietat? El 13 d'agost, escrivia Trotski, a propòsit de les modificacions succeïdes: "No es tractava únicament que hi hagués al costat del govern un soviets que dugués a terme una sèrie de funcions governamentals... El que ocorre és que darrere del soviets i del govern hi havia dos règims distints, que es recolzaven en classes distintes... El règim de república capitalista, instaurat des de dalt, i el règim de democràcia obrera, format des de baix, es paralitzaven mútuament."

És absolutament indiscutible que el Comitè Central Executiu havia perdut una part immensa de la seua importància. Però seria un error creure que la burgesia havia recuperat tot allò que havien deixat perdre els dirigents conciliadors. Aquests, no sols perderen per la dreta, sinó també per l'esquerra; la seua malaptesa no sols beneficià les camarilles militars, sinó també els comitès de fàbrica i de regiment. El poder es descentralitzà, es dispersà, s'amagà en part, fins i tot sota terra, ni més ni menys que les

armes enterrades pels obrers després de la derrota de juliol. El poder dual deixà d'ésser “pacífic”, d'estar regulat per un sistema de contacte, i es tornà més subterrani, descentralitzat i explosiu. A finals d'agost, el poder dual ocult esdevingué de nou actiu. Ja veurem la importància que aquest fet havia de cobrar a l'Octubre.

L'ÚLTIMA COALICIÓ

Fidel a la seua tradició de no resistir a cap empenta seriosa, el Govern Provisional, com ja hem vist, s'enfonsà a la nit del 26 d'agost. Hi sortiren els cadets per tal de facilitar la tasca de Kornilov. Hi sortiren els socialistes per a facilitar la tasca de Kerenski. Apuntà una nova crisi de poder. Es plantejà, abans que res, el problema del mateix Kerenski: el cap del govern resultava ésser un dels còmplices del complot. La indignació contra ell era tan gran, que els caps conciliadors, en esmentar el seu nom, recorrien al vocabulari bolxevic. Txernov, que acabava de saltar del tren ministerial a tota marxa, parlava en l'òrgan central del seu partit, de la “confusió existent, gràcies a la qual és difícil comprendre on acaba Kornilov i comencen Filonenko i Savinkov, on acaba Savinkov i comença el Govern Provisional com a tal”. L'al·lusionisme era prou clara: el “Govern Provisional, com a tal”, no era una altra cosa que Kerenski, que pertanyia al mateix partit que Txernov.

Però els conciliadors, després de desfogar-se amb unes quantes expressions fortes, resolgueren que no podien estar sense Kerenski. Si s'oposaven que a que aquest amnistiés Kornilov, s'afanyaven, per la seua banda, a amnistiar Kerenski. Aquest, en compensació, accedí a fer concessions pel que es referia a la forma de govern de Rússia. Encara en vigílies s'estimava que només l'Assemblea Constituent podia resoldre aquesta qüestió. Ara es feien completament a una banda els obstacles jurídics. En la declaració del govern, s'explicava la destitució de Kornilov per la necessitat de “salvar la pàtria, la llibertat i el règim republicà”. La concessió purament verbal i, a més a més, ressagada, que es feia a l'esquerra, no reforçava gens ni mica, no cal ni dir-ho, l'autoritat del poder, tant més, quant que el mateix Kornilov es declarava també republicà.

El 30 d'agost, Kerenski es veié obligat a acomiadar Savinkov, que, pocs dies més tard, fou fins i tot expulsat del partit dels socialrevolucionaris, tan benèvol per a tots. Per al càrrec de general governador, però, es nomenà Paltxinski, home que valia políticament tant com Savinkov i que començà per suspendre els diners dels bolxevics. Els comitès executius protestaren. *Izvestia* qualificà l'acte de “provocació grollera”. Calgué retirar Paltxinski als tres dies. El fet que ja el dia 31 Kerenski formés un nou govern, amb intervenció dels cadets en el mateix, demostra com de poc disposat estava a canviar el curs de la seua política. Ni els mateixos socialrevolucionaris pogueren seguir-lo per aqueix camí i amenaçaren de retirar els seus representants. Tseretelli trobà una nova recepta per al poder: “Conservar la idea de la coalició i agranar tots els elements que representen una càrrega pesada per al govern.” “La idea de la coalició s'ha reforçat [feia cor Skobelev], però en el govern no pot haver-hi lloc per al partit que estava lligat al complot de Kornilov.” Kerenski no estava d'acord amb aquesta limitació, i no li mancava raó a la seua manera.

La coalició amb la burgesia, encara que era excoent-ne el partit burgès dirigent, era completament absurda. Així ho indicà Kamenev, que en la sessió d'ambdós comitès executius, amb el to d'exhortació que li era peculiar, tragué les conclusions dels esdeveniments recents. "Voleu impulsar-nos a un camí encara més perillós, de coalició amb grups irresponsables. Però vos heu oblidat de la coalició formada i consolidada pels greus esdeveniments d'aquests darrers dies, de la coalició entre el proletariat revolucionari, els camperols i l'exèrcit revolucionari." L'orador bolxevic recordà les paraules pronunciades per Trotski el 26 de maig, en defensar els marins de Kronstadt contra les acusacions de Tseretelli: "Quan un general revolucionari intente posar-li la soga al coll a la revolució, els cadets prepararan la corda, mentre que els marins de Kronstadt lluitaran i moriran al costat nostre." L'al·lusió no podia ésser més precisa. A les declamatories paraules a compte de la "unitat de la democràcia" i de la "coalició honrada", hi respongué Kamenev: "La unitat de la democràcia depèn que vos coalitzeu o no amb la barriada de Viborg. Qualsevol altra coalició és vergonyosa." El discurs de Kamenev produí palmària impressió, que Sukhanov registra amb les paraules següents: "Kamenev ha parlat d'una manera molt intel·ligent i amb gran tacte." Però les coses no passaren de la impressió. El camí dels dos bàndols estava determinat per endavant.

La ruptura dels conciliadors amb els cadets tingué des d'un principi, en el fons, caràcter purament demostratiu. Els mateixos kornilovians liberals comprenien que els convenia més romandre en l'ombra en els dies que s'apropaven. Hom decidí entre bastidors (d'acord, evidentment, amb els cadets) formar un govern que s'elevés fins a tal punt per damunt de totes les forces reals del país, que el seu caràcter provisional no suscités els dubtes de ningú. El Directori, integrat per cinc membres, comprenia, a més de Kerenski, el ministre d'estat Teretxenko, que ja havia arribat a ésser insubstituïble gràcies a les seues relacions amb la diplomàcia de l'*Entente*: Verkhovski, cap de la regió militar de Moscou, i que amb aquest fi havia estat ascendit ràpidament de coronel a general; l'almirall Verderevski, que amb idèntica intenció havia estat posat ràpidament en llibertat, i, finalment, el menxevic dubtós Nikitin, que el seu partit no trigà en reconèixer com prou madur per a ésser expulsat de les seues files.

Kerenski, després d'haver vençut Kornilov per mitjà d'altres, no es preocupava, segons sembla, d'una altra cosa que de portar a la pràctica el programa del general. Kornilov volia reunir les atribucions de generalíssim en cap i les de cap del govern. Kerenski portà a la pràctica aquest propòsit. Kornilov es proposava emmascarar la dictadura personal amb un Directori de cinc membres. Kerenski realitzà aquest propòsit. La burgesia exigia la dimissió de Txernov. Kerenski l'expulsà del Palau d'Hivern. Al general Alexeiev, heroi del partit cadet i candidat del mateix a la presidència del govern, el nomenà cap de l'Estat Major del Quarter General; és a dir, cap efectiu de l'exèrcit. En l'ordre del dia dirigida a l'exèrcit i la flota, Kerenski exigia que s'hi finís amb la lluita política entre les tropes; és a dir, el restabliment del punt de partida. Des de la clandestinitat, Lenin caracteritzava amb la seua extraordinària senzillesa la situació dominant en les altures: "Kerenski és un kornilovià que ha renyit amb Kornilov accidentalment i que continua sostenint una aliança íntima amb els altres kornilovians." El pitjor era que la victòria sobre la contrarevolució havia estat més profunda del que convenia als plans personals de Kerenski.

El Directori s'afanyà a treure de la presó a l'exministre de la Guerra, Gutxkov, considerat com un dels inspiradors del complot. En general, la justícia deixava tranquils els inspiradors cadets. En aquestes condicions resultava cada vegada més difícil

continuar tenint entre reixes els bolxevics. El govern trobà una sortida: posar en llibertat, sota fiança, els bolxevics, sense retirar l'acusació contra ells. El comitè local dels sindicats de Petrograd s'assignà "l'honor de dipositar la fiança pel digne cap del proletariat revolucionari". El 4 de setembre fou alliberat Trotski sota la modesta fiança, en els fons fictícia, de 3.000 rubles. El general Denikin escriu patèticament en la seua *Història de la subversió en Rússia*: "El primer de setembre fou detingut el general Kornilov, i el 4 del mateix mes el Govern Provisional posà en llibertat Bronstein-Trotski. Rússia ha de registrar aquestes dues dates en la seua memòria." Als dies que seguiren continuà l'alliberament de bolxevics sota fiança. Els alliberats no perdien el temps; les masses els esperaven i els reclamaven; el partit estava necessitat d'homes.

El dia de l'alliberament de Trotski Kerenski publicà un decret en què, després de reconèixer que els comitès havien prestat "una ajuda substancialíssima al govern", ordenava que cessaren en la seua actuació. La mateixa *Izvestia* reconeixia que l'autor del decret havia donat proves d'una "comprensió més que feble" de la situació. L'assemblea dels soviets de barriada de Petrograd prengué l'acord següent: "No dissoldre les organitzacions revolucionàries per a la lluita amb la contrarevolució". La pressió de baix era tan forta, que el Comitè Militar Revolucionari conciliador decidí no acatar la disposició de Kerenski, i exhortà els seus òrgans locals a "que treballaren amb la mateixa energia i fermesa que abans, vista la gravetat de la situació". Kerenski callà: no li quedava un altre recurs.

L'omnipotent cap del Directori s'havia de convèncer a cada pas que la situació havia canviat, que la resistència creixia, i que era menester introduir algun canvi, encara que fos de paraula. El 7 de setembre, Verkhovski donà a la premsa una nota en què deia que el programa de sanejament de l'exèrcit, elaborat amb anterioritat a la sublevació de Kornilov, havia d'ésser refusat, perquè, "tenint en compte l'actual estat psicològic de l'exèrcit", no faria més que acabar d'accentuar la seua descomposició. Per tal d'assenyalar la nova era, el ministre de la Guerra pronuncià un discurs davant el Comitè Executiu. Que ningú s'inquiete: el general Alexeiev s'anirà, i amb ell se n'aniran tots els que d'una manera o un altra estaven complicats en la sublevació de Kornilov. El sanejament de l'exèrcit és cosa que cal portar a terme, "no per mitjà de les metralladores i del fuet, sinó per la infiltració de les idees de dret, justícia i severa disciplina". Hom percebia en aquestes paraules les aromes dels dies primaverals de la revolució. Però pel carrer es deixava sentir setembre; s'apropava la tardor. Alexeiev fou efectivament destituït pocs dies després, i passà a ocupar el seu lloc el general Dukhonin, l'avantatge raïa en el fet que ningú el coneixia.

Com a compensació de les concessions fetes, els ministres de Guerra i Marina exigiren l'ajuda immediata del Comitè Executiu: els oficials es troben davall l'espasa de Dàmocles; on estan pitjor les coses és en l'estol del Bàltic; és necessari calmar els marins. Després de prolixos debats hom decidí, com sempre, enviar una comissió a l'estol. Els conciliadors insistiren en el fet que els bolxevics, i abans que res Trotski, formaren part d'aqueixa comissió. Només així pot confiar hom en l'èxit. "Refusem decididament [hi objectà Trotski] la forma de col·laboració amb el govern que ha defensat Tseretelli. El govern practica una política radicalment falsa, antipopular i sense control, i quan aquesta política es troba en un compromís o mena a la catàstrofe, es confia a les organitzacions revolucionàries la ingrata tasca de mitigar les inevitables conseqüències [...] Una de les tasques d'aqueixa comissió, tal com la formuleu, consisteix a fer una investigació sobre les "forces ocultes", açò és, sobre els

provocadors i espies que hi haja en la guarnició [...] Potser heu oblidat que jo mateix he estat inculpat d'acord amb l'article 108? [...] Nosaltres lluitem contra tota manifestació de justícia sumària pels nostres propis mitjans [...], no d'acord amb el fiscal i amb el contraespionatge, sinó com a organització revolucionària que convenç, organitza i educa.”

La convocatòria de la conferència democràtica fou decidida als dies de la sublevació de Kornilov. Aqueixa conferència havia de mostrar una vegada més la força de la democràcia, atreure vers aquesta la confiança dels adversaris de la dreta i de l'esquerra i (cosa que estava lluny d'ésser un dels seus últims objectius) tornar al seu lloc Kerenski, que s'havia insubordinat. Els conciliadors es proposaven seriosament subordinar el govern a una representació improvisada qualsevol, abans de la convocatòria de l'Assemblea Constituent. La burgesia adoptà des d'un principi una actitud hostil envers la conferència, en què veia una temptativa encaminada a consolidar les posicions que la democràcia havia recobrat amb la seua victòria sobre Kornilov. “El projecte de Tseretelli [escriu Miliukov en la seua *Història*] era, en els fons, una completa capitulació davant els plans de Lenin i Trotski.” En rigor era precisament el contrari: el fi que perseguia el projecte de Tseretelli no era un altre que paraitzar la lluita dels bolxevics amb el poder dels soviets. La conferència democràtica s'oposava al congrés dels soviets. Els conciliadors es creaven una base, intentant aixafar els soviets mitjançant una combinació artificial de tota mena d'organitzacions. Els demòcrates distribuïren els vots al seu capritx, guiats d'una sola preocupació: assegurar-se una majoria aclaparadora. Les organitzacions dirigents aparegueren incomparablement millor representades que les de la base. Els òrgans d'administració local, i entre ells els *zemstvos*, que no tenien res de democràtics, assoliren un predomini enorme sobre els soviets. Els cooperadors exerciren el paper d'àrbitres dels destins.

Els cooperadors, que fins aleshores no ocupaven cap lloc en la política, aparegueren per primera vegada al terreny polític als dies de la Conferència de Moscou, i a partir d'aqueix moment parlaven sempre en nom dels seus 20.000.000 de membres, o, més senzillament encara, en nom de “la meitat de la població de Rússia”. Les arrels de la cooperació penetraven a l'aldea a través dels seus sectors dirigents, que aprovaven l'expropiació “justa” dels nobles, a condició que les seues pròpies parcel·les, sovint molt considerables, foren no sols defensades, sinó augmentades. Els caps de la cooperació es reclutaven entre la intel·lectualitat liberal-populista i, en part, liberal-marxista, que tendia un pont natural entre els cadets i els conciliadors. Els cooperadors sentien envers els bolxevics el mateix odi que el “kulak” sent envers el jornaler insubmís. Els conciliadors s'aferraren àvidament a aqueixos cooperadors que havien llençat la màscara de la neutralitat per a cercar un punt de suport contra els bolxevics. Lenin estigmatitzà durament els cuiners de la cuina democràtica. “Deu soldats convençuts o deu obrers d'una fàbrica endarrerida [escrivia] valen mil vegades més que cent delegats... manegats.” Trotski demostrava en el soviet de Petrograd que els funcionaris de la cooperació expressaven tan poc la voluntat política dels camperols com el metge la voluntat política dels seus pacients o l'empleat de correus les opinions dels que expenien i rebien lletres. “Els cooperadors han d'ésser uns bons organitzadors, comerciants tenidors de llibres; però a qui confien la defensa dels seus interessos de classe els camperols, el mateix que els obrers, és als seus propis soviets.” Açò no impedí als cooperadors obtenir 150 llocs, ni deformar completament el caràcter de la representació de masses units als *zemstvos* no reformats i a qualsevol classe d'altres organitzacions més o menys reals.

El soviets de Petrograd inclogué Lenin i Zinoviev en la llista dels seus delegats en la conferència. El govern donà ordre de detenir-los en entrar al teatre, però no en la mateixa sala de sessions: tal era, per les traces, el compromís pactat entre els conciliadors i Kerenski. Però les coses no passaren d'una demostració política del soviets: ni Lenin ni Zinoviev tenien el propòsit de presentar-se en la conferència. Lenin considerava que res havien de fer-hi els bolxevics.

La conferència s'inaugurà el 14 de setembre, un mes després justament de la Conferència Nacional, al Teatre Alexandrina. El número de delegats nomenats era de 1.775. Prop de 1.200 es trobaven presents en obrir-se la sessió. Els bolxevics, no cal ni dir-ho, estaven en minoria. Però, tot i els artificis del sistema electoral, representaven un nucli força important, que en algunes qüestions agrupà al voltant de més de la tercera part dels delegats.

Convenia a la dignitat d'un govern fort presentar-se davant una conferència "particular"? Aquesta qüestió suscità al Palau d'Hivern grans vacil·lacions, que tingueren la seua repercussió al Teatre Alexandrina. El cap del govern decidí, al final, presentar-se a la democràcia. "Rebut amb aplaudiments [conta Stxliapnikov, referint-se a l'aparició de Kerenski] es dirigí a la taula per a estretir la mà dels que hi seien entorn. Ens arribà el torn a nosaltres (els bolxevics), que ocupàvem els nostres seients a escassa distància uns d'altres. Ens miràrem, i convinguérem ràpidament no donar-li la mà. Un gest teatral a través de la taula. Jo em feu arrere davant la mà que se m'oferia, i Kerenski, amb la mà estesa que ningú estretí, seguí endavant." El cap del govern trobà la mateixa actitud al flanc oposat: en els kornilovians. I fora d'aquests i dels bolxevics, no quedaven ja forces reals.

Obligat per tota la situació a explicar-se respecte del seu paper en el complot, Kerenski mostrà també en aqueixa ocasió excessiva confiança en les seues dots d'improvisador. "Sé el que volien [se li escapà dir], perquè abans de cercar a Kornilov se m'havien presentat per a proposar-me aqueix camí." Des de l'esquerra criden: "qui se li presentà?... qui li ho proposà?" Espantat per la ressonància de les seues pròpies paraules, Kerenski s'havia refrenat ja. Però el fons polític del complot havia quedat al descobert. El conciliador ucraïnès Porsx, al seu retorn, deia davant la Rada de Kiev: "Kerenski no assolí de demostrar que no estava complicat en la sublevació de Kornilov." Però no fou menys fort el colp que s'assetà a si mateix el cap del govern en el seu discurs. Quan per tota resposta a les frases de què n'estava fart ja tothom: "en el moment del perill, tots es presenten i s'expliquen", etc., li cridà hom: "I la pena de mort?", l'orador, perdent el seu aplom, exclamà, d'una manera completament inesperada per a tots, i segurament per a ell mateix: "Espereu abans que signe, encara que no siga més que una pena de mort, com a generalíssim, i llavors vos permetré que em maleïu." S'apropa a l'estrada un soldat i li crida a boca de canó: "És vostè la desgràcia de la pàtria!" Com! Ell, Kerenski, estava disposat a oblidar l'elevat lloc que ocupava, per a donar explicacions a la conferència com a home. "Però no tot el món és capaç ací de comprendre l'home." Per això diu, emprant el llenguatge del poder: "Tot aquell que s'atrevisca..." Això mateix s'havia escoltat ja a Moscou i, no obstant això, Kornilov s'havia atrevit.

"Si la pena de mort era necessària [preguntava Trotski en el seu discurs], per què es decideix Kerenski a dir que no en farà ús? I si considera possible comprometre's davant

la democràcia a no aplicar la pena de mort, llavors... converteix el restabliment de la mateixa en un acte de lleugeresa que excedeix els límits del crim.” Amb açò es mostrà conforme tota la sala, els uns amb el seu silenci, els altres sorollosament. “Kerenski, amb la seua confessió, ha compromès considerablement el Govern Provisional i a si mateix”, diu el sotssecretari de Justícia, Demianov, el seu col·lega i admirador.

Cap dels ministres pogué explicar què havia fet el govern, com no fos dedicar-se a resoldre els problemes de la seua pròpia existència. Mesures d'ordre econòmic? No se'n podia citar ni una sola. Política de pau? “Ignore [deia l'exministre de Justícia Zarudni, el més sincer de tots] si el Govern Provisional ha fet quelcom en aquest sentit, però jo no ho he vist.” Zarudni es lamentava, sense encertar a explicar-se el fet, que “tot el poder hagués anat a parar a mans d'un sol home”, a la indicació de les quals els ministres entraven i sortien. Tseretelli escollí imprudentment aquest tema: “Culpa de la mateixa democràcia és si al president que té en les altures se li ha pujat el poder al cap.” Però precisament Tseretelli encarnava d'una manera més completa que ningú aquells trets de la democràcia que engendraven les tendències bonapartistes del poder. “Per què ha ocupat Kerenski el lloc que actualment ocupa? [objectava Trotski]. Kerenski pogué ocupar la vacant gràcies a la feblesa i la indecisió de la democràcia... ni un sol orador he vist ací que demanés el poc envejable honor de defensar el Directori o el seu president...” Després d'una explosió de protestes, l'orador continua: “Sent molt que el punt de vista que troba ara a la sala aquesta expressió sorollosa no haja trobat la seua expressió concreta en aquesta mateixa tribuna. Ni un sol orador ha vingut ací a dir-nos: per què discutiu sobre la coalició passada, per què vos preocupeu del futur? Tenim a Kerenski, i amb açò basta...” Però la forma bolxevic de plantejar la qüestió uneix quasi automàticament Tseretelli i Zarudni, i ambdós, amb Kerenski. Miliukov escrivia encertadament a propòsit d'açò: Zarudni podia lamentar-se del poder personal de Kerenski. Tseretelli podia al·ludir el vertigen que s'havia apoderat del cap del govern; “tot això no eren més que paraules”; però quan Trotski féu veure clarament que ningú s'havia decidit en la conferència a defensar Kerenski obertament, “l'assemblea tingué immediatament la sensació que qui parlava era l'enemic comú”.

Els que representaven el poder només parlaven d'aquest com d'una càrrega pesada i d'una desgràcia. La lluita pel poder? El ministre Pestxekhonov deia: “El poder representa actualment una cosa a la que tothom renuncia.” Era en realitat així? Kornilov no hi renunciava, però la recent lliçó havia estat ja quasi menys que oblidada. Tseretelli s'indignava amb els bolxevics, que no prenién per a si el poder, sinó que empentaven el mateix als soviets. La idea de Tseretelli fou repetida per altres. Sí, els bolxevics han d'assumir el poder!, es deia a mitja veu darrere de la taula de la presidència. Avksentiev es dirigí a Stxliapnikov, que estava assegut prop d'ell, i li digué: “Feu-vos càrrec del poder; les masses estan amb vosaltres.” Stxliapnikov, contestant els seus veïns en el to que venia al cas, proposà que abans es deixés el poder sobre la taula de la presidència. Les semiiròniques exhortacions dirigides als bolxevics, proferides en els discursos de la tribuna i en les converses dels corredors, eren en part una burla, i en part un tempteig. ¿Què pensa aqueixa gent que està al capdavant del soviets de Petrograd, del de Moscou i de molts d'altres de províncies? És possible que s'atrevisquen realment a prendre el poder? No ho creien: dos dies abans del reptador discurs de Tseretelli, deia el *Rietx* que el millor mitjà d'alliberar-se del bolxevisme per molts anys seria confiar els destins del país als seus caps; però “aqueixos tristos herois del dia no tenen la menor intenció d'apoderar-se del poder [...] Pràcticament, la seua posició no pot ésser presa en compte

des de cap punt de vista”: tan jactanciosa conclusió pecava, en tot cas, de precipitada si més no.

L'enorme avantatge dels bolxevics, que potser no haja estat apreciat fins ara en tot el seu valor, rau en què comprenien perfectament els seus adversaris, als que veien, per dir-ho així, a contrallum. En aquest sentit, els ajudaven el mètode materialista, l'escola leninista de la claredat i de la senzillesa i l'aguda perspicàcia d'uns homes que estaven decidits a portar les coses fins a les seues últimes conseqüències. Els liberals i els conciliadors es formaven dels bolxevics, per contra, una idea que responia purament a la necessitats del moment. No podia ésser altrament: uns partits que no tenien sortida a plantejar a la marxa dels esdeveniments històrics, mai es mostraren capaços de mirar cara a cara la realitat, de la mateixa manera que un malalt desesperat és incapaç de mirar cara a cara la seua malaltia.

Però els conciliadors, alhora que no creien en la insurrecció dels bolxevics, la temien. Açò ho expressà millor que ningú Kerenski. “Esteu equivocats [exclamà de sobte en el seu discurs]; no vos imagineu que si els bolxevics m'ataquen no tinc al meu darrere les forces de la democràcia. No cregueu que flote en l'aire. Tingueu en compte que si organitzeu quelcom, es parilitzaran els ferrocarrils, no es transmetran telegrams...” Una part de la sala aplaudeix; una altra, confusa, serva silència: els bolxevics riuen francament. No és molt sòlida la dictadura que es veu obligada a demostrar que no flota en l'aire!

Els bolxevics, en la seua declaració, contestaren en els següents termes als reptes irònics, a les acusacions de covardia i a les amenaces absurdes: “El nostre partit, que lluita pel poder en nom de la realització del seu programa, mai ha aspirat ni aspira a apoderar-se d'aqueix poder contra la voluntat organitzada de la majoria de les masses treballadores del país.” Açò significava: prendrem el poder com a partit de la majoria soviètica. Les paraules relatives a la “voluntat organitzada dels treballadors” es referien al congrés dels soviets que aviat s'havia de celebrar. “Només seran realitzables les resolucions i proposicions d'aquesta conferència... [deia la declaració] que siguen acceptades pel Congrés dels Soviets...”

Quan Trotski, en llegir la declaració dels bolxevics, al·ludí a la necessitat de procedir immediatament a armar els obrers, dels bancs de la majoria partiren exclamacions insistents: “Per a què?, per a què?” Era la mateixa nota d'alarma i provocació. Per a què? “Per a crear un reducte efectiu contra la contrarevolució”, contesta l'orador. Però no sols per a açò. “Vos dic, en nom del nostre partit i de les masses proletàries que el segueixen, que els obrers armats [...] defensaran contra els exèrcits de l'imperialisme al país de la revolució, amb un heroisme com encara no ha conegut fins ara la història russa...” Tseretelli caracteritzà aquesta promesa com una frase buida. Ulteriorment, la història de l'Exèrcit Roig s'encarregà de fer-li un desmentiment.

Aquelles hores ardents en què els cabdills conciliadors refusaren la coalició amb els cadets, quedaven lluny: sense els cadets, ara, la coalició resultava impossible. Prendrien el poder ells? “El poder, potser hauríem pogut prendre'l el 27 de febrer [deia Skobelev] però... tota la força de la nostra influència l'hem esmerçat en ajudar els elements burgesos a refer-se de la seua confusió... i a arribar al poder.” Per què aqueixos senyors impedièn als kornilovians, que ja s'havien refet, que s'apoderaren del poder? Un poder purament burgès, explica Tseretelli, no és possible encara, provocaria la guerra civil.

S'havia d'anihilar Kornilov perquè la seua aventura no impedís a la burgesia arribar al poder en unes quantes etapes. "Ara que ha triomfat la democràcia revolucionària, el moment és particularment favorable per a la coalició."

El cap de la cooperació, Berkenheim, expressà la filosofia política de les mateixa: "Vulguem-ho o no, la burgesia és la classe a què ha de pertànyer el poder." El vell revolucionari populista Minor implorava de la conferència que s'hi adoptés una resolució unànime a favor de la coalició. En cas contrari "no hi ha perquè enganyar-nos, ens degollarem mútuament", acabà Minor enmig d'un silenci sinistre. Però ¿que potser no calia [com pensaven els cadets] el bloc governamental per a la lluita contra la "berganteria anarquista" dels bolxevics? "En això consistia precisament el sentit de la idea de la coalició", aclaria Miliukov amb tota franquesa. En tant Minor confiava que la coalició impedia la degolla mútua, Miliukov comptava fermament que la coalició facilités la possibilitat de degollar els bolxevics amb ajuda de totes les forces mancomunades.

En el curs dels debats sobre la coalició, Riaznov llegí 'article de fons del *Rietx*, del 29 d'agost, que Miliukov havia retirat en l'últim moment, deixant un forat blanc en el periòdic: "Sí, no tenim empatx a dir que el general Kornilov perseguia els mateixos fins que considerem necessaris per a la salvació de la pàtria." La cita produí el seu efecte. "Oh, són ells els qui van a salvar-la!", exclamen en els bancs de l'esquerra. Però els cadets tenen els seus defensors: No cal oblidar que l'article no s'arribà a publicar! A més a més, no tots els cadets estaven a favor de Kornilov; cal saber distingir els pecadors dels justos.

"Es diu que no és possible acusar tot el partit cadet de complicitat en la sublevació de Kornilov [contestà Trotski]. Znamenski ens ha dit ja ací, més d'una vegada, als bolxevics: "vosaltres protestàveu quan fèiem responsable tot el vostre partit del moviment del 3 al 5 de juliol; no incorregueu en el mateix error, no feu responsables tots els cadets de la sublevació de Kornilov. Però aquesta comparació sofreix, al meu parer, d'un petit vici: quan s'acusava els bolxevics d'haver provocat el moviment de juliol, no es tractava d'invitar-los a què formaren part del ministeri, sinó de portar-los a la presó. Confie que el ministre de Justícia, Zarudni, no negarà aqueixa diferència. També nosaltres diem: si voleu portar els cadets a la presó per la sublevació de Kornilov, no ho feu en massa; lluny d'això, examineu abans cada cadet per separat, en tots els sentits (Rialles; veus: Bravo!). Si es tracta que el partit cadet entre a formar part del ministeri, la qual cosa constitueix una circumstància decisiva, no és que tal o qual cadet es posés d'acord amb Kornilov entre bastidors, ni que Maklakov estigués al telèfon quan Savinkov sostenia negociacions amb el generalíssim, ni que Roditxev se n'anés al Don per a entaular negociacions polítiques amb Kaledin. No es tracta d'això, sinó que tota la premsa burgesa, o bé se solidaritzà francament amb Kornilov, o bé callà prudentment, esperant la seua victòria. Per això dic que no teniu acompanyants per a la coalició!"

L'endemà el marí Txixkin, representant de Helsingfors i de Sveaborg, parlava sobre aquest tema d'una manera més concisa i convincent: "El govern de coalició no comptarà amb la confiança ni el suport dels marins de l'estel del Bàltic i de la guarnició de Finlàndia [...]. Els marins han hissat les banderes de combat contra la creació d'un ministeri de coalició." Els arguments racionals no produïen efecte. El marí Txixkin en tirà mà d'un altre: el dels canons de marina. Les seues paraules obtingueren la completa

aprovació dels altres marins, que estaven de sentinelles a les portes d'entrada de la sala de sessions. Bukharin contà posteriorment que “els marins que havien estat apostats per Kerenski per a protegir contra nosaltres, els bolxevics, la Conferència Democràtica, es dirigiren a Trotski i agitant les baionetes, l'apuntaren: “Haurem d'esperar molt encara per a treballar amb açò?” Aquestes paraules eren simple repetició de la pregunta que els marins de l'*Aurora* havien formulat durant una de les entrevistes celebrades a la presó de Krestiv. Però ara s'apropaven els moments decisius.

Si es prescindeix de matisos, és fàcil delimitar tres grups en la conferència: un centre vast, però molt inconsistent, que no s'atreveix a assumir el poder, es mostra d'acord amb la coalició, però no vol als cadets; una ala dreta dèbil, que està a favor de Kerenski i de la coalició amb la burgesia sense cap limitació; una ala esquerra, dues vegades més forta, que està a favor del poder dels soviets o d'un govern socialista. En l'assemblea dels delegats soviètics a la Conferència Democràtica, Trotski s'hi pronuncià a favor del lliurament del poder als soviets; Martov, a favor d'un ministeri socialista homogeni. La primera fórmula rebé 86 vots favorables i la segona en rebé 97. Formalment, només la meitat, si fa o no fa, dels soviets d'obrers i soldats es trobaven dominats en aquell moment pels bolxevics, mentre que l'altra meitat oscil·lava entre aquests i els conciliadors. Però els bolxevics parlaven en nom dels poderosos soviets dels centres més industrials i cultes del país; en els soviets eren incomparablement més forts que en la conferència, i entre el proletariat i l'exèrcit, incomparablement més forts que en els soviets. Els soviets, endarrerits, anaven essent arrossegats, cada vegada més poderosament, pels avançats.

En la conferència votaren a favor de la coalició 766 delegats, i en contra 688, amb 38 abstencions. Gairebé s'equilibraren els dos bàndols! L'esmena que exclouia de la coalició els cadets obtingué la majoria: 595 vots contra 493 i 72 abstencions. Però l'eliminació dels cadets privava de tot sentit la coalició. D'ací que la resolució general fos rebutjada per una majoria de 813 vots (açò és, pel bloc dels flancs extrems, dels partidaris decidits i dels enemics irreconciliables de la coalició, contra el centre, que disminuï fins a comptar només amb 183 vots, amb 80 abstencions). Era la més nodrida de totes les votacions; però era tan buida com la idea de la coalició sense cadets, que refusava. “Pel que fa a la qüestió cardinal... [diu, amb justícia Miliukov], la conferència es quedà, per consegüent, sense opinió i sense fórmula.”

Què podien fer els cabdills? Aixafar la voluntat de la “democràcia”, que rebutjava la seua pròpia voluntat. Es convoca la Mesa, amb representants dels partits i dels grups, per tal de veure de donar una solució nova a la qüestió decidida ja pel Ple. Resultat: 50 vots en pro de la coalició i 60 en contra. Ara, la cosa, segons sembla, està clara, no? La qüestió referent a la responsabilitat del govern davant un òrgan permanent de la Conferència Democràtica és acceptada unànimement per aqueixa reunió ampliada de la Mesa. A favor de la inclusió en aqueix òrgan de representants de la burgesia s'alcen 56 braços contra 48, amb 10 abstencions. Apareix Kerenski per a declarar que es nega a formar part d'un govern homogeni. Després d'açò, es redueix a donar per acabada la malaurada conferència, substituïnt-la amb una institució, en la que estiguen en majoria els partits de la coalició incondicional. Per tal d'assolir el resultat necessari no cal més que saber les quatre regles de l'aritmètica. En nom de la Mesa, Tseretelli presenta una resolució a la conferència en el sentit que l'òrgan representatiu està cridat a “cooperar en la formació del govern” i que aquest deu “exercir la seua sanció sobre aqueix òrgan”; la idea de posar un fre a Kerenski quedava, per consegüent, arxivada. Completat en la

deguda proporció amb representants de la burgesia, el futur Consell de la República o Preparlament tindrà com a missió sancionar el govern de la coalició amb els cadets, La resolució de Tseretelli significa exactament el contrari del que volia la conferència i del que acabava de decidir la Mesa. Però el desordre, la descomposició i la desmoralització són tan grans, que la conferència accepta la capitulació, lleugerament disminuïda, que se li proposa, per 829 vots contra 106 i 69 abstencions. “Així, doncs, senyors conciliadors i senyors cadets, per ara heu vençut [deia el diari dels bolxevics]. Facen joc, senyors! Feu el nou experiment. Serà l’últim, vos en responem.”

“La Conferència Democràtica [diu Stankievitx] sorprenué els seus mateixos iniciadors per l’extraordinari caos de les idees.” En els partits conciliadors, “completa discòrdia”; en la dreta, en els mitjans de la burgesia, “el grunyit”; la insídia i la calúmnia, xiuxiuejades a l’orella, la lenta contorsió de les últimes restes d’autoritat del poder... i només en l’esquerra, consolidació de les forces i de l’estat d’ànim. Açò ho diu un adversari; açò ho testifica un enemic, que a l’Octubre haurà de disparar encara contra els bolxevics. Per als conciliadors, la desfilada de la democràcia, celebrada en Petrograd, vingué a ésser el que per a Kerenski havia estat la desfilada de la unitat nacional a Moscou: una confessió pública d’inconsistència, una demostració de marasme polític. Si la Conferència Nacional donà un impuls a la sublevació de Kornilov, la Conferència Democràtica aplanà definitivament el camí a l’aixecament dels bolxevics.

Abans de finir les seues tasques, la conferència elegí del seu mateix si un òrgan permanent, mitjançant la representació en el mateix del 15% de la composició de cadascun dels grups: en total, uns 350 delegats. Les institucions de les classes posseïdores havien d’obtenir, a més a més, 120 llocs. El govern hi afegí 20 per als cosacs. Tots junts havien de constituir el Consell de la República o Preparlament, destinat a representar a la nació fins que es convoqués l’Assemblea Constituent.

L’actitud que havien d’adoptar envers el Consell de la República es convertí immediatament en un agut problema tàctic per als bolxevics: hi acudirien o no? El boicot de les institucions parlamentàries per part dels anarquistes i semianarquistes està dictat per la tendència a no sotmetre la seua pròpia impotència a la prova de les masses i servir, amb això, el dret a l’altivesa passiva, amb què ni els enemics perden res ni els amics en surten guanyant res tampoc. El partit revolucionari pot girar l’esquena al parlament únicament en el cas que es propose com a fi immediat derrocar el règim existent. En els anys transcorreguts entre les dues revolucions, Lenin havia treballat amb gran fondària en els problemes del parlamentarisme revolucionari.

El parlament més censatari pot expressar fidelment (i més d’una vegada l’ha expressada en la història) la correlació de forces real: així ocorregué, per exemple, amb les dumes després de la derrotada revolució de 1905-1907. Boicotejar parlaments d’aqueix tipus significa boicotejar la correlació de forces real, en compte de modificar-la en benefici de la revolució. Però el Preparlament de Tseretelli-Kerenski no responia ni poc ni molt a la correlació de forces, sinó que havia estat engendrat per la impotència i l’astúcia dels dirigents, per la fe mística en les institucions, el fetixisme de la forma, l’esperança de subordinar al parlament un enemic incomparablement més fort que ell, i, així, disciplinar-lo.

Per tal d'obligar la revolució a encorbar-se i acotar el cap a fi de que pogués passar pel jou del Preparlament, prèviament calia, si no aixafar la revolució, sí infligir-li, almenys, una seriosa derrota. Però en realitat, qui havia sofert la derrota era l'avantguarda de la burgesia, tres setmanes abans. La revolució, en canvi, estava rebent una nova afluència de forces; allò que es proposava com a fi no era la república burgesa, sinó la república dels obrers i els camperols, i no tenia per què posar el coll al jou del Preparlament, quan s'anava desenvolupant, cada vegada més, en els soviets.

El 20 de setembre convocà el Comitè Central dels bolxevics a una conferència del partit, formada pels delegats del mateix en la Conferència Democràtica, els membres del Comitè Central i del comitè local de Petrograd. Trotski, com a ponent del Comitè Central, propugnà el boicot del Preparlament. La proposició xocà amb la resistència decisiva d'uns quants (Kamenev, Rikov, Riazanov) i fou acollida amb simpatia per altres (Sverdolov, Ioffe, Stalin). El Comitè Central, que s'havia dividit sobre aquesta qüestió, es veié obligat, en oposició als estatuts i a la tradició del partit, a sotmetre la qüestió a la conferència. Dos ponents, Trotski i Rikov, feren ús de la paraula com a representants dels oposats punts de vista. Podia semblar, i així li ho semblà a la majoria, que els ardents debats que es desenrotllaren al voltant d'aquesta qüestió tenien un caràcter purament tàctic. En realitat, la discussió treia de nou les divergències d'abril, i preparava les d'Octubre. Es tractava que el partit adaptés la seua missió al desenrotllament de la república burgesa, o que es proposés realment com a fi la conquesta del poder. Per una majoria de 77 vots contra 50, la conferència del partit refusà la consigna del boicot. El 22 de setembre, Riazanov tingué l'oportunitat de declarar en la Conferència Democràtica, en nom del partit, que els bolxevics enviaven els seus representants al Preparlament per a "denunciar, en aqueixa nova fortalesa dels conciliadors, tota temptativa de coalició amb la burgesia". Açò semblava radical, però en el fons implicava la substitució de la política d'acció revolucionària per la política d'oposició.

Les *Tesis d'Abril* de Lenin havien estat acceptades formalment per tot el partit; però a propòsit de cada gran qüestió tornaven a sortir a la superfície les concepcions de març, vigorosíssimes encara en el sector dirigent, que en molts punts del país no havia començat fins aleshores a separar-se dels menxevics. Lenin no pogué intervenir en el debat fins més tard. El 23 de setembre escrivia: "Cal boicotejar el Preparlament; cal anar als soviets de diputats, obrers, soldats i camperols; cal anar als sindicats; cal anar, en general, a onsevulla que estiguen les masses. Cal incitar-les a la lluita. Cal donar-les una consigna justa i clara: dissoldre la banda bonapartista de Kerenski amb el seu Preparlament manegat... Els menxevics i els socialrevolucionaris no han acceptat, ni fins i tot després de la sublevació de Kornilov, el nostre compromís... Cal lluitar implacablement contra ells. Cal expulsar-los sense pietat de totes les organitzacions revolucionàries... Trotski era partidari del boicot. Bravo, company Trotski! El boicotisme ha estat vençut en la fracció dels bolxevics de la Conferència Democràtica. Visca el boicot!"

Com més profundament anava penetrant la qüestió en el partit, més decididament es modificava la correlació de les forces a favor del boicot. En gairebé totes les organitzacions locals es formà una majoria i una minoria. En el comitè de Kiev, per exemple, els partidaris del boicot, capitanejats per Eugènia Boch, formaven una feble minoria, però ja a la volta de pocs dies s'adopta en la conferència local, per una majoria indiscutible de vots, una resolució a favor del boicot del Preparlament: "No es pot

perdre el temps xerrant i sembrant il·lusions.” El partit s’afanyava a esmenar la plana als seus dirigents.

Mentre, Kerenski, alhora que es desfeia de les inconsistents pretensions de la democràcia, s’esforçava per fer veure als cadets que no era ell home que s’espantés. El 18 de setembre donà inesperadament l’ordre de dissoldre el Comitè Central de la Marina de Guerra. Els marins hi contestaren amb una resolució: “Considerar inaplicable, per il·legal, el decret de dissolució del Comitè Central de l’Armada, i exigir la seua immediata anul·lació.” Intervingué en l’assumpte el Comitè Executiu, que forní a Kerenski un pretext formal per a anul·lar la seua disposició als dos dies.

En Tasxkent, el soviets, compost majoritàriament de socialrevolucionaris, prengué el poder en les seues mans i destituí els antics funcionaris. Kerenski envià, al general nomenat per a sotmetre Tasxkent, un telegrama, concebut en els termes següents: “No entaular negociacions de cap mena amb els revoltosos... Imposar-hom les mesures més resoludes.” Les tropes ocuparen la ciutat i detingueren els representants del soviets. Es declarà immediatament una vaga general en què participaren 40 sindicats; per espai d’una setmana no es publicaren periòdics, i l’agitació començà a estendre’s a la guarnició. D’aquesta manera, el govern, en el seu afany per instaurar un espectre d’ordre, el que feia era sembrar l’anarquia burocràtica.

El mateix dia en què la conferència adoptava la seua resolució contra la coalició amb els cadets, el comitè central d’aquest partit proposava a Konovalov i a Kisxkin que acceptaren la proposició de Kerenski, d’entrar a formar part del Ministeri. Segons s’afirmava, qui en aquesta ocasió manejava la batuta era Buchanan. Potser no convinga interpretar aquesta afirmació d’una manera excessivament literal. Però si no Buchanan, era la seua ombra qui dirigia: s’havia de formar un govern que fos acceptable per als aliats. Els industrials i borsistes de Moscou es mostraven refractaris, es feien de pregar, formulaven ultimàtum. La Conferència Democràtica no feia més que votar, imaginant-se que les votacions tenien una significació real. En realitat, la qüestió es resolía al Palau d’Hivern, en les reunions comunes del que quedava de govern i els representants dels partits de la coalició. Els cadets enviaven a aqueixes reunions als seus kornilovians més declarats. Tots tractaven de convèncer-se mútuament de la necessitat de la unitat. Tseretelli, dipòsit inexhaurible de llocs comuns, descobrí que l’obstacle principal que s’oposava a l’acord “havia consistit fins aleshores en la desconfiança mútua [...] Cal finir amb aqueixa desconfiança”. El ministre d’Estat, Teretxenko, calculà que dels cent noranta-set dies que portava d’existència el govern revolucionari, les crisis n’havien consumit cinquanta-sis. Allò que no explicà fou a què s’havien destinat els dies restants.

Fins i tot abans que la Conferència Democràtica s’engolís la resolució de Tseretelli, que es trobava en oposició radical amb tots els seus propòsits, els corresponsals dels periòdics anglesos i nord-americans comunicaven telegràficament als seus països que podia donar-se per segura la coalició amb els cadets, i donaven sense vacil·lar els noms dels nous ministres. Per la seua banda, el consell de les “forces vives” de Moscou decidia, sota la presidència de Rodzianko, enviar una salutació al seu camarada Tretiakov, invitat a formar part del govern. El 9 d’agost, aquests senyors transmetien el següent telegrama a Kornilov: “En aquests terribles moments de prova, tota la Rússia que pensa gira els ulls vers vostè amb esperança.”

Kerenski acceptà generosament l'existència del Preparlament a condició que es reconegués que “només al Govern Provisional correspon organitzar el poder i completar el govern”. Aquesta humiliant condició havia estat dictada pels cadets. La burgesia no podia, com és natural, deixar de comprendre que la composició de l'Assemblea Constituent havia d'ésser força menys favorable per a ella que la del Preparlament: “Les eleccions a l'Assemblea Constituent [deia Miliukov] han de furnir un resultat accidental i potser ruïnós.” Si, malgrat això, el partit cadet, que, recentment encara, intentava sotmetre el govern a la Duma tsarista, negava tota facultat legislativa al Preparlament, era únicament i exclusivament perquè no perdia les esperances d'impedir que s'arribés a convocar l'Assemblea Constituent.

“O Kornilov, o Lenin”; així definia Miliukov l'alternativa, Lenin, per la seua banda, escrivia: “O el poder dels soviets o Kornilov. No hi ha terme mitjà.” Miliukov i Lenin coincidien, i no d'una manera casual, en la manera d'apreciar la situació. Ambdós, contràriament als conciliadors, herois de la frase, eren dos representants seriosos de les classes fonamentals de la societat. La Conferència Nacional de Moscou havia ja palesat, segons les paraules de Miliukov, que “el país es divideix en dos camps, entre els quals no pot haver-hi, en el fons, conciliació ni acord”. Però quan no pot haver-hi conciliació entre dos camps socials, la guerra civil s'encarrega de resoldre la qüestió.

Ni els cadets ni els bolxevics retiraven, no obstant això, la consigna de l'Assemblea Constituent. Els cadets la necessitaven com una última instància contra les reformes socials immediates, contra els soviets, contra la revolució. La burgesia s'aprofitava de l'ombra que la democràcia projectava davant seu en forma d'Assemblea Constituent, per a obrar contra la democràcia viva. La burgesia només podia rebutjar obertament l'Assemblea Constituent després d'haver aixafat els bolxevics. Però de moment no es podia pensar en semblant cosa. En aquella etapa, els cadets s'esforçaven a garantir la independència del govern respecte de les organitzacions lligades a les masses, amb vistes de poder subordinar del tot, així, el govern més endavant, amb més seguretat.

Però els bolxevics, que no veien cap sortida per la senda de la democràcia formal, tampoc renunciaven encara, per la seua banda, a la idea de l'Assemblea Constituent. No haurien pogut fer-ho sense trencar amb el realisme revolucionari. No era possible preveure amb absoluta certesa si l'ulterior desenrotllament dels esdeveniments crearia condicions favorables per a la victòria completa del proletariat. Però fora de la dictadura dels soviets i abans d'aquesta dictadura, l'Assemblea Constituent havia d'ésser la conquesta suprema de la revolució. De la mateixa manera que els bolxevics havien defensat els soviets conciliadors i els municipis democràtics contra Kornilov, estaven disposats a defensar l'Assemblea Constituent contra els atacs de la burgesia.

Aquesta crisi de trenta dies finí, al capdavant, amb la constitució d'un nou govern. A exercir el principal paper en el mateix després de Kerenski estava cridat el riquíssim industrial de Moscou Konovalov, que en els començaments de la revolució havia ajudat econòmicament al periòdic de Gorki. Konovalov fou després membre del primer govern de coalició; en dimití, formulant públicament la seua protesta, després del primer congrés dels soviets; entrà més tard en el partit cadet, quan aquest es trobava ja madur per al colp d'estat de Kornilov, i ara tornava al govern com a vicepresident i de ministre del Comerç i de la Indústria. Ocuparen els llocs ministerials, amb Konovalov, Tretiakov, president del Comitè Borsari de Moscou, i Smirnov, president del Comitè Industrial de Guerra de Moscou. El sucrer de Kiev, Teretxenko, continuà essent ministre

d'Estat. Els altres ministres, els socialistes inclusivament, no presentaven cap tret característic, però estaven completament resolta a no pertorbar l'harmonia. L'*Entente* podia estar més contenta del govern com que seguia d'ambaixador a Londres el vell funcionari diplomàtic Nabokov, hom enviava a París, com ambaixador, el cadet Maklakov, aliat de Kornilov i de Savinkov, i a Berna el "progressista" Efremov. La lluita per la pau democràtica es trobava en bones mans.

La declaració del nou govern era una maliciosa paròdia de la declaració de la democràcia formulada a Moscou. El sentit de la coalició no raïa, no obstant això, en el programa de reformes, sinó en la temptativa de completar l'obra de les Jornades de Juliol: decapitar la revolució mitjançant l'aixafament dels bolxevics. Però en aquest punt, el *Rabotxi Put* [*El Camí Obrer*], una de les reencarnacions de *Pravda*, recordava insolentment els aliats: "Vos heu oblidat que els bolxevics són ara els soviets d'obriers i soldats." En refrescar així la memòria als aliats, el *Rabotxi Put* feia blanc. "Sorgia la pregunta fatal [confessa Miliukov]: No serà tard? No serà tard per a declarar la guerra als bolxevics?..."

En efecte, potser fos ja tard. El dia en què es formà el nou govern, compost de sis ministres burgesos i deu semisocialistes, acabava la formació del nou Comitè Executiu del Soviet de Petrograd, compost de 13 bolxevics, 6 socialrevolucionaris i 3 menxevics. El soviets acollí la coalició governamental amb una resolució presentada pel seu nou president, Trotski: "El nou govern [...] entrarà en la història de la revolució com el govern de la guerra civil... [...] La notícia de la formació del nou govern serà acollida per tota la democràcia revolucionària amb una sola resposta: la dimissió! Recolzant-se en aquest clamor unànime de l'autèntica democràcia, el congrés dels soviets crearà un poder revolucionari vertader." Els adversaris no volien veure en aquesta resolució més que un dels acostumats vots de desconfiança. En realitat, era el programa de la revolució. Per a portar-lo a la pràctica caldria exactament un mes.

La línia trencada de l'economia seguia inclinant-se bruscament cap avall. El govern, el Comitè Central Executiu i, poc després, el Preparlament acabat de crear, registraven els fets i els símptomes de crisi com a arguments contra l'anarquia, els bolxevics i la revolució. Però ni en somnis comptaven amb un pla econòmic. L'òrgan creat acostatat del govern per a regular l'economia no feia ni un sol pas seriós. Els industrials tancaven les fàbriques. El tràfic ferroviari es reduïa, per l'escassetat de carbó. A les ciutats, les centrals elèctriques llanguien, la premsa denunciava clamorosament la catàstrofe. Pujaven els preus, els obrers es declaraven en vaga uns rere altres, tot i les advertències del partit, dels soviets, dels sindicats. Només s'abstenien de promoure conflictes els sectors de la classe obrera que es preparaven ja conscientment per a la revolució. Potser on hi havia més tranquil·litat era en Petrograd.

El govern s'alienava les simpaties de tot el món per la seua insensibilitat envers les masses, per la seua irreflexiva indiferència davant les seues necessitats, i per la seua fraseologia provocativa, com a resposta a les protestes i als crits de desesperació. Hauria dit hom que cercava deliberadament els conflictes. Quasi des dels dies de la Revolució de Febrer, venien els obrers i empleats ferroviaris exigint l'augment dels salaris. Una comissió succeïa una altra; ningú els donava resposta. La situació dels ferroviaris es feia insostenible. Els conciliadors calmaven la gent; el Vikjel la contenia. Però el 24 de setembre es produí l'explosió. Fins aleshores el govern no s'adonà de la situació; es

feren algunes concessions als ferroviaris, i la vaga, que s'havia estès a gran part de les línies finí el 27.

Durant els mesos d'agost i setembre, la situació, des del punt de vista de les subsistències, empitjora ràpidament. Als dies de la sublevació de Kornilov, la ració de pa ja havia estat reduïda a Moscou i Petrograd fins a mitja lliura per dia. Al districte de Moscou es donaven no més que dues lliures setmanals. La regió del Volga, el sud, el front, totes les regions del país, travessaven una aguda crisi de subsistències. En algunes fàbriques de la regió tèxtil de les proximitats de Moscou es començava ja a patir fam en el sentit literal de la paraula. Els obrers i les obreres de la fàbrica Smirnov (el patró de la mateixa havia estat invitat, precisament aquells dies, a exercir el paper d'inspector de l'estat en la nova coalició ministerial) havien celebrat una manifestació en la veïna ciutat d'Orehovo-Zuievo, amb uns cartells grans en què es llegia: "Tenim fam! Els nostres fills estan famolencs! Qui no està amb nosaltres, està contra nosaltres!" Els obrers d'Orehovo i els soldats de l'hospital militar de la localitat repartiren les seues miserables racions amb els manifestants: era aquesta altra coalició que s'aixecava contra la coalició governamental.

Els periòdics registraven diàriament nous focus de col·lisions i revoltes; protestaven els obrers, els soldats, les classes humils de les ciutats. Les dones dels soldats exigien l'augment dels subsidis, habitatge, llenya per a l'hivern. L'agitació dels "centúries negres" cercava un estímul en la fam de les masses. El periòdic cadet de Moscou, *Russkia Vedomosti* [*Informacions russes*], que en un altre temps havia combinat el liberalisme amb el populisme, manifestava ara odi i repugnància envers l'autèntic poble. "S'ha estès per tota Rússia una onada de disturbis, [escrivien els professors liberals]. Allò que més dificulta la lluita contra aqueixos disturbis [...] és el seu caràcter espontani i incoherent [...] Pot hom recórrer a les mesures de repressió, a l'auxili de la força armada [...], però precisament aqueixa força armada, personificada pels soldats de les guarnicions locals, és la que exerceix el principal paper en els disturbis [...] La multitud [...] es llença al carrer i comença a sentir-se ama de la situació."

El fiscal de Saratov deia el següent al ministre de Justícia, Maliantovitx, que en l'època de la primera revolució es considerava bolxevic: "El mal principal, contra el que no és possible lluitar, són els soldats [...] Els actes de justícia espontanis, les detencions i escorcolls arbitraris, les requises de tota mena, tot això, en la major part dels casos, es realitza exclusivament pels soldats, o amb la seua participació directa." En el mateix Saratov, a les capitals de districte, a les aldees, "ningú ajuda gens ni mica la justícia". El fiscal no assoleix registrar (tan nombrosos són) tots els crims comesos pel poble.

Els bolxevics estaven molt lluny de forjar-se il·lusions quant a les dificultats que havien de caure'ls al damunt en assumir el poder. "En propugnar la consigna "Tot el poder als soviets" [deia el nou president del soviets de Petrograd], sabem que no es guariran totes les ferides en un instant. Necessitem un poder anàleg a un comitè de sindicat, que dóna allò que pot als vaguistes, no oclta res, i quan no pot donar, ho reconeix així francament..."

Una de les primeres sessions del govern fou consagrada a l'"anarquia" regnant en províncies i, de forma força particular, al camp. Es reconegué de nou la necessitat de "no detenir-se davant les mesures més extremades". El govern descobrí, alhora, que la causa de la ineficàcia de la lluita contra els desordres era l'escassa popularitat de què

gaudien entre les masses de població camperola els comissaris governamentals. Per a fer front a la situació, es decidí de crear amb urgència “comitès especials del Govern Provisional” en totes les províncies en què es produïren disturbis. D’ara en avant, els camperols havien de rebre amb aclamacions d’entusiasme els destacaments punitius.

Les forces històriques inexorables arrossegaven els governants a l’abisme. Ningú creia seriosament en l’èxit del nou govern. L’aïllament de Kerenski era irremeiable. Les classes benestants no podien oblidar la seua traïció a Kornilov. “Qualsevulla que estigués disposat a batre’s contra els bolxevics [escriu l’oficial cosac Kakliugin], no volia fer-ho en nom i en defensa del Govern Provisional.” Kerenski, alhora que s’aferrava al poder, temia fer-ne ús. La força creixent de la resistència paralitzava la seua voluntat. Eludia tota decisió, i evitava el Palau d’Hivern, on la situació l’obligava a obrar. Quasi immediatament després de la formació del nou govern, cedí la presidència a Konovalov i se n’anà al Quarter General, on no en tenien cap necessitat, d’ell, i tornà a Petrograd amb el fi exclusiu d’obrir el Preparlament. Tanmateix les insistències dels ministres, el 14 es dirigí de nou al front. Kerenski volia sostreure’s al destí que l’estalonava.

Konovalov, col·laborador immediat i suplent de Kerenski, es desesperava, segons Nabokov, davant la versatilitat del cap del govern i l’absoluta impossibilitat de confiar en la seua paraula. L’esperit dels restants membres del gabinet no es diferenciava gran cosa del seu president. Els ministres es llençaven recíprocament neguitoses mirades, esperaven, sortien del pas escoltant informes i s’ocupaven de nimietats. Al ministre de Justícia, Maliantovitx, li preocupava extraordinàriament, segons conta Nabokov, que els senadors no reberen al seu nou col·lega Sokolov vestits de levita. “Què li sembla a vostè que ha de fer-se?”, preguntava desassossegat. Conforme al protocol introduït per Kerenski, s’observava rigorosament la prescripció que els ministres no s’anomenaren entre si pel cognom, com a simples mortals, sinó pel càrrec que ocupaven: “Senyor ministre tal”, com corresponia als ministres d’un poder fort. Els records dels actors semblen una sàtira. El mateix Kerenski escrivia posteriorment, a propòsit del seu ministre de la Guerra: “Fou aquell el nomenament més desencertat: en tota l’actuació de Verkhovski hi havia quelcom còmic.” Però el pitjor és que tota l’actuació del Govern Provisional portava un segell de comicitat involuntari. Aquella gent no sabia què fer. No governava, sinó que jugava a governar, de la mateixa manera que els xics de l’escola juguen als soldats, encara que d’una manera molt menys divertida.

Miliukov ha caracteritzat d’una manera molt precisa l’estat d’ànim del cap del govern en aqueix període: “En Kerenski, a mesura que el terreny vacil·lava sota els seus peus, es palesaven cada vegada més clarament els símptomes d’aqueix patològic estat de l’ànim que hom podria qualificar, en termes de medicina, de “neurastènia psíquica”. Els seus amics íntims sabien des de feia molt de temps que Kerenski, que pels matins es trobava en un estat de decaïment extrem, passava en la segona meitat del dia a un estat de sobreexcitació, davall l’acció dels medicaments que prenia.” Miliukov explica l’especial influència exercida sobre Kerenski pel ministre cadet Kisxkin, psiquiatre de professió, a causa de l’encert amb què sabia tractar el pacient. Deixem la íntegra responsabilitat d’aquestes dades a l’historiador liberal, que, si bé tenia de la seua part totes les possibilitats de conèixer la veritat, no sempre en feia el seu criteri suprem.

La declaració d’un home tan acostat a Kerenski com Stankievitx confirma, si no la característica psiquiàtrica, sí la característica psicològica apuntada per Miliukov.

“Kerenski em produïa la impressió [diu Stankievitx] d'estar rodejat de buit i d'una estranya tranquil·litat com jo no n'havia vist mai. Al seu voltant no hi havia ningú més que els seus invariables ajudants. En canvi, no es veia ni la multitud que abans el rodejava constantment, ni les comissions, ni els reflectors [...] Sorgiren estranys moments de descans, i tinguí ocasió (que poques vegades es produïa) de parlar amb Kerenski hores senceres, durant les quals donava mostres d'una calma sorprenent.”

Tota nova modificació del govern s'efectuava en nom d'un poder fort, i tot nou ministeri començava en to major per a caure en el postració al cap de pocs dies. Després d'açò, esperava l'empenta de fora per a enfonsar-se. L'empenta la donava indefectiblement el moviment de les masses. La modificació del govern, si es fa a banda l'enganyós aspecte exterior, es produïa sempre en sentit oposat al moviment de les masses. El trànsit d'un govern a un altre era completat per una crisi que cobrava un caràcter cada vegada més perllongat i dolorós. Cada nova crisi desgastava una part del poder estatal, afeblia la revolució, desmoralitzava els dirigents. El Comitè Executiu, en els dos primers mesos, podia fer-ho tot, fins i tot cridar normalment al poder a la burgesia. En els dos mesos següents, el Govern Provisional, junt amb el Comitè Executiu, encara podia fer molt, fins i tot iniciar l'ofensiva al front. El tercer govern, amb un Comitè Executiu debilitat, era capaç d'iniciar la destrucció del partit bolxevic, però no de portar-la fins a les seues últimes conseqüències. El quart govern, sorgit després de la crisi més prolongada, ja no era capaç de res. A penes nascut, entrà en l'agonia, esperant, amb els ulls oberts, el seu enterraments.

EL CAMPEROLAT DAVANT LA REVOLUCIÓ D'OCTUBRE

La civilització ha fet del camperol l'ase que porta la càrrega. La burgesia, al capdavall, ha modificat només la forma de la càrrega. A penes arribat al llindar de la vida nacional, el camperol segueix detingut en el llindar de la ciència. L'historiador s'hi interessa normalment tan poc com un crític teatral pot interessar-se pels foscos personatges que escombren l'escena, porten a l'esquena el cel i la terra i netegen els vestits dels artistes. La participació dels camperols en les revolucions del passat a penes si ha estat dilucidada fins al present.

“La burgesia francesa ha començat per emancipar els camperols [escrivia Marx en 1848]. Amb l'ajuda dels camperols ha conquerit Europa. La burgesia prussiana estava tan aferrada als seus interessos propis, immediats, que perdé fins i tot aquest aliat i el convertí en un instrument de la contrarevolució feudal.” En aquesta contradicció hi ha de cert allò que es refereix a la burgesia alemanya; però afirmar que “la burgesia francesa havia començat per emancipar els camperols” és fer-se ressò de la llegenda oficial francesa que exercí en el seu temps una gran influència, fins i tot sobre el mateix Marx. En realitat, la burgesia, en el sentit propi de la paraula, s'oposava amb totes les seues forces a la revolució camperola. Ja en els quaderns de queixes de 1789, els líders provincials del Tercer Estat refusaven, amb el pretext d'una millor redacció, les reivindicacions més violentes i gosades. Les famoses decisions de la nit del 4 d'agost, adoptades per l'Assemblea Nacional sota el cel roig de les aldees que cremaven, foren durant llarg temps una fórmula patètica sense cap contingut. L'Assemblea Constituent invitava els camperols, que no volien resignar-se a ésser enganyats, a “tornar al compliment dels seus deures i a considerar la propietat [feudal!] amb el respecte

adequat”. La guàrdia nacional es posà més d’una vegada en marxa per a reprimir els moviments del camp. Els obrers de les ciutats, prenent el partit dels camperols insurrectes, acollien a la repressió burgesa a pedrades i teixassos.

Durant cinc anys, els camperols francesos s’aixecaren en tots els moments crítics de revolució, oposant-se a un acomodament entre els propietaris feudals i els propietaris burgesos. Els *sans-culottes* de París, en vessar la seua sang per la república, alliberaren els camperols de les traves del feudalisme. La república francesa de 1792 portava un nou règim social, diferent de la república alemanya de 1918 o de la república espanyola de 1931, que representen el vell règim menys la dinastia. En la base d’aquesta distinció, no és difícil reconèixer la qüestió agrària.

El camperol francès no somiava d’una forma directa en la república: volia expulsar el senyor. Els republicans de París oblidaven ben sovint l’aldea, però únicament l’empena dels camperols contra els propietaris garantí la creació de la república, aclarint-li el terreny de la mescladissa feudal. Una república amb noblesa no és una república. Açò havia estat perfectament comprès pel vell Maquiavel quatre-cents anys abans de la presidència d’Ebert quan, exiliat a Florència, entre la caça de la merla i el joc a les cartes amb un carnisser, generalitzava l’experiència de les revolucions democràtiques: “Qualsevol que pretenga fundar una república en un país en què hi haja molts nobles, no podrà fer-ho fins després d’haver-los exterminat tots.” Els mujiks russos eren, en definitiva, del mateix semblar i ben aviat ho manifestaren obertament sense cap “maquiavel·lisme”.

Si Petrograd i Moscou exercien un paper dirigent en el moviment dels obrers i soldats, el primer lloc en el moviment camperol ha d’ésser atribuït al centre agrícola endarrerit de la Gran Rússia i a la regió central del Volga. Allí, les supervivències del règim d’esclavitud servaven arrels particularment profundes, ja que la propietat agrària i la dels nobles hi tenia el seu caràcter més parasitari i la diferenciació de la classe camperola estava més endarrerida, desvelant tant més la misèria del poble. El moviment que havia esclatat en aquesta regió en el mes de març aviat s’impregnà de terror. Els esforços dels partits dirigents prompte canalitzaren el moviment pel llit de la política conciliadora.

En la Ucraïna industrialment endarrerida, l’agricultura que treballava per a l’exportació prengué un caràcter molt més progressista i, per tant, més capitalista. La segregació en els camperols fou portada molt més lluny que en la Gran Rússia. La lluita per l’emancipació nacional frenava, almenys per un temps, les altres formes de lluita social. Però les diferències de condicions regionals i fins i tot nacionals es traduïren, al fi de comptes, únicament per la diversitat dels terminis. Cap a la tardor, el territori dels aixecaments camperols s’estén per gairebé tot el país. Dels 624 districtes que componien l’antiga Rússia, el moviment ha guanyat 482, o siga el 77%; i excepció feta de les regions que es distingeixen per condicions agràries especials: la regió del nord, la Transcaucàsia, la regió de les estepes i Sibèria, dels 481 districtes la insurrecció camperola ha guanyat 439, o siga el 91%.

Les modalitats de la lluita són diverses, segons es tracte de terres de cultiu, boscos, pastos, arrendaments o treball assalariat. La lluita canvia de forma i de mètode en les diverses etapes de la revolució. Però, en el seu conjunt i amb un retard inevitable, el moviment camperol es desenvolupà passant per les dues mateixes grans fases que havia

tingut el moviment de les ciutats. En la primera etapa, el camperol s'adapta encara al nou règim i s'esforça per resoldre els problemes per mitjà de les noves institucions. No obstant això, es tracta més de la forma que del contingut. Un periòdic liberal de Moscou, que fins a la revolució tenia un aire populista, expressava amb una encomiable espontaneïtat del sentiment íntim dels cercles de propietaris durant l'estiu de 1917: "El mugic mira al seu voltant i per ara no emprèn res encara; però escruteu-li bé la mirada i els seus ulls diuen que tota la terra que s'estén al seu voltant és seua." Tenim la clau irremplaçable de la política "pacífica" dels camperols en un telegrama enviat a l'abril per un dels grups de la província de Tambov al Govern Provisional: "Desitgem servir la calma en interès de les llibertats conquerides: prohibiu als propietaris que arrenden les seues terres fins a l'Assemblea Constituent; en cas contrari, farem córrer la sang i no permetrem treballar ningú."

Més còmode li resultava al mugic emprar aqueix to d'amenaça respectuosa puix que, amb la pressió dels drets històricament adquirits, a penes havia tingut l'ocasió d'entendre's directament amb l'estat. A les localitats no existien òrgans de poder governamental. Els comitès de cantó (*volosti*) disposaven de la milícia. Els tribunals estaven desorganitzats. Els comissaris locals eren impotents. "Som nosaltres que t'hem elegit [els cridaven els camperols], i som també nosaltres que t'expulsarem."

En arribar l'estiu i acréixer-se la lluita dels mesos precedents, el camperolat s'apropa cada vegada més a la guerra civil i la seua ala esquerra passa aquest llinar. Segons una comunicació dels propietaris de terres del districte de Taganrog, els camperols s'apoderen arbitràriament dels pastos i de les terres, impedeixen les labors, fixen a la seua voluntat els arrendaments i expulsen els majorals i gerents. Segons l'informe del comissari de Nihni-Novgorod, les violències i les ocupacions de terres a la província són cada vegada més freqüents. Els comissaris de districte tenen por de mostrar-se davant els camperols com els protectors dels grans propietaris. La milícia rural és poc segura: "Hi hagué casos en què la milícia rural participà amb la multitud en les violències." Al districte de Schulseburg, el comitè de cantó prohibí als propietaris tallar fusta en els seus propis dominis. La idea dels camperols era simple: cap Assemblea Constituent podrà reconstituir amb les soques els arbres talats. El comissari del Ministeri de La Cort es queixa de l'apropiació de les deveses: fou necessari comprar fenc per als cavalls de palau! A la província de Kursk, els camperols s'han repartit els guarets abonats de Teretxenko: el propietari és ministre d'Assumptes Exteriors. A Schneider, propietari d'eguassades a la província d'Orel, els camperols li comuniquen que no sols segarien en la seua propietat trèvol, sinó que a ell l'enviarien al quarter com a soldat. L'administrador de la propietat de Rodzianko rebé del comitè de cantó l'ordre de cedir els prats als camperols: "Si no obeeix al comitè agrari, es farà d'una altra forma; serà detingut." Signatura i segell.

De tots els racons del país aflueixen queixes i lamentacions: dels propietaris víctimes, de les autoritats locals, d'honorables testimonis. Els telegrams dels propietaris de terres constitueixen la més evident refutació de les teories simplistes de la lluita de classes. Personatges titulats i amos de latifundis, senyors de serfs, clergues i laics, es preocupen exclusivament del bé general. L'enemic no és el camperol, són els bolxevics i a vegades els anarquistes. Els seus propis dominis interessen als grans terratinents exclusivament des del punt de vista de la prosperitat de la pàtria.

Tres-cents membres del partit cadet de la província de Txernigov declaren que els

camperols, excitats pels bolxevics, alliberen els presos de guerra i procedeixen arbitràriament a la collita dels blats; com a resultat, aquesta amenaça: “la impossibilitat de pagar els impostos”. Els propietaris liberals veien el sentit de la seua existència en el sosteniment del Tresor! La sucursal del Banc de l'Estat de Podolsk es queixa de les actuacions arbitràries dels comitès de cantó, “els presidents dels quals sovint són presoners austríacs”. Ací parla el patriotisme ofès. A la província de Vladimir, en la propietat del propietari Odintsov, es requisen materials de construcció “preparats per a obres de beneficència”. Els notaris no viuen més que per a obres humanitàries! El bisbe de Podolsk fa saber que han ocupat arbitràriament un bosc que pertany al bisbat. L'alt procurador del Sínode es queixa que hom li haja ocupats els prats de la Laure Alexandre Nevski. L'abadessa del monestir de Kizliar maleeix els membres del comitè local: es fiquen en els assumptes del monestir, confisquen en benefici propi els lloguers d'arrendament, “exciten les religioses contra les autoritats”. En casos semblants, eren afectats directament els interessos de l'Església. El comte Tolstoi, un dels fills de Lleó Tolstoi, fa saber en nom de la Unió de Propietaris Rurals de la província d'Ufim, que la transmissió de la terra als comitès locals, “sense esperar la decisió de l'Assemblea Constituent [...] provocarà una explosió de descontent entre els camperols propietaris que són més de dos-cents mil a la província”. Aquest propietari d'alt llinatge es preocupa exclusivament dels seus germans menors. El senador Belhardt, propietari a la província de Tver, està disposat a resignar-se als talls fets en els boscos, però s'afligeix veient que els camperols no volen sotmetre's al govern burgès. Veliaminov, propietari de la província de Tambov, demana que se salven dues propietats “que serveixen a les necessitats de l'exèrcit”. Casualment, aquests dominis són de la seua propietat. Per als filòsofs de l'idealisme, els telegrams dels propietaris en 1917 són un vertader tresor. El materialisme hi veurà més bé una exposició de models de cinisme. Hi afegirà, potser, que les grans revolucions desposseeixen els posseïdors fins de la possibilitat d'una hipocresia decent.

Les peticions de les víctimes són enviades a les autoritats de districte i de província, al ministre de l'Interior, al president del consell de ministres; en general, no produeixen cap resultat. A qui, doncs, demanar ajuda? A Rodzianko, president de la Duma d'Estat. Entre les Jornades de Juliol i l'aixecament kornilovià, el camarlenc se sent transformat en un personatge influent: moltes coses es fan després de les seues telefonades.

Els funcionaris del ministeri de l'Interior expedeixen circulars a les províncies prescrivint la compareixença dels culpables davant els tribunals. Els propietaris de la província de Sàmara, gent rústega, telegrafien en resposta: “Les circulars no signades pels ministres socialistes no tenen efecte.” Tseretelli ha de superar la seua modèstia: el 18 de juliol envia una prolixa instrucció, prescrivint “mesures ràpides i resoludes”. De la mateixa manera que els propietaris, Tseretelli no es preocupa més que de l'exèrcit i de l'estat. No obstant això, als camperols els sembla que Tseretelli ha pres els propietaris sota la seua protecció.

En determinat moment es produeix un canvi en els sistemes repressius del govern. Fins a juliol es preferia sobretot llençar bells discursos. Si eren enviats destacaments de tropes a les províncies, era únicament per a protegir l'orador governamental. Després de la victòria assolida sobre els obrers i camperols de Petrograd, els equips de cavalleria, ja sense xarlatans, són posats directament a la disposició dels propietaris. A la província de Kazan, una de les més agitades, només es pogué (segons el jove historiador Iugov) “obligar els camperols a resignar-se durant algun temps [...], recorrent a les detencions,

a la permanència de destacaments de l'exèrcit als pobles i fins i tot restablint el càstig de la verga". Tampoc en altres llocs era ineficaç la repressió. El nombre de dominis de propietaris nobles afectats descendí al juliol de 516 a 503. A l'agost, el govern assolí d'altres èxits: el nombre de districtes afectats descendí de 325 a 288, és a dir, l'11%; el nombre de propietats afectades pel moviment es reduí fins i tot a un 33%.

Algunes regions de les més agitadaes fins aleshores es calmen o passen a segon pla. Al revés, les regions encara ahir segures, entren ara en la lluita. No fa encara un mes, el comissari de Penza descrivia un quadro consolador: "El camp s'ocupa de la recol·lecció. Es prepara a les eleccions de zemstvos de cantó. El període de crisi governamental ha transcorregut amb calma. La formació del nou govern ha estat acollida amb satisfacció." A l'agost no queda ja ni rastre d'aquest idil·li: "Roben els horts i tallen els boscos en massa [...]. Per a liquidar aquests desordres cal recórrer a la força armada." Pel seu caràcter general, el moviment estival es relaciona encara amb el període "pacífic". No obstant això, s'hi observen ja símptomes, certament febles, però indubtables, de radicalització: si durant els quatre primers mesos els atacs directes contra les residències senyorials disminueixen, des de juliol van en augment. Els investigadors estableixen dins del conjunt la següent classificació dels esdeveniments de juliol ordenats en una corba descendent: apropiació de prats, de collites, de vitalles, de farratges, conreus, material agrícola; lluita pels preus d'arrendaments; saqueig de dominis. A l'agost: apropiació de collites, de reserves de vitalles i de farratges, de pastos i prats, de terres i de boscos; el terror agrari.

Al començament de setembre, Kerenski, en la seua qualitat de generalíssim, repetí en una ordenança especial les recents amenaces del seu predecessor, Kornilov, contra els "actes de violència" provinents dels camperols. Uns dies després, Lenin escriu: "O bé [...] tota la terra passa als camperols immediatament [...] o els propietaris i capitalistes empentaran el conflicte fins una espantosa insurrecció camperola." Això fou el que succeí el mes següent.

El nombre de dominis afectats pels conflictes agraris s'elevà al setembre a un 30% en relació a agost; a l'octubre, en un 43% en relació a setembre. A setembre i les tres primeres setmanes d'octubre correspon més d'un terç de tots els conflictes agraris registrats des de març. La seua gosadia s'havia acrescut infinitament més que el seu nombre. En els primers mesos, fins i tot els embargaments directes de diversos béns arrels prenen l'aparença de convenis atenuats i dissimulats pels òrgans conciliadors. Ara la màscara de la legalitat cau. Cadascuna de les branques del moviment pren un caràcter més intrèpid. En renunciar a diversos aspectes i graus de pressió, els camperols es llencen a l'apropriació violenta de les parts essencials dels dominis, al saqueig dels nius de propietaris nobles, a l'incendi de les mansions i fins i tot a la mort dels propietaris i dels administradors.

La lluita per la modificació de les condicions d'arrendament que al juliol era superior numèricament al moviment de destrucció constitueix a l'octubre menys de la quarantena part dels saquejos, i el moviment dels colons canvia de caràcter, transformant-se simplement en una altra forma d'expropiar els propietaris. La prohibició de comprar o vendre terres i boscos és substituïda per l'apropriació directa. Tales rigoroses als boscos, abandó dels animals en els conreus, són fets que adquireixen el caràcter de destrucció conscient dels béns arrels. Al setembre es registraren 279 casos de saqueig de propietats; constitueixen ja més de la vuitena part del conjunt dels conflictes. Octubre

dóna més del 40% de tots els casos de destrucció registrats per la milícia entre la insurrecció de febrer i la d'octubre.

La lluita adquirí un caràcter particularment aferrissat pel que fa als boscos. Les aldees eren consumides sovint pels incendis. La fusta de construcció estava rigorosament custodiada i es venia cara. El mugic tenia fam de fusta. A més, havia arribat el temps que hom s'abastís per a la calefacció de l'hivern. De les províncies de Moscou, de Níkhni-Novgorod, d'Orel, de la Volínia, de tots els punts del país arriben contínues queixes sobre la destrucció de boscos i l'apropiació de reserves de fusta. "Els camperols estan tallant els arbres espontàniament i implacable." "Els camperols han cremat dues-centes extensions de boscos pertanyents a propietaris nobles." "Els camperols dels districtes de Klimov i de Txerikov destrueixen els boscos i devasten els conreus de tardor..." Els guardaboscors fugen. Un clamor s'eleva en els boscos de la noblesa; les estrelles volen per tot el país. La destrucció del mugic colpeja durant tota la tardor al ritme enfervorit de la revolució.

A les regions que importen blat, la situació de l'abastiment és encara més greu que a les ciutats. No sols hi mancaven subsistències, sinó fins i tot llavors. A les regions exportadores a penes era millor la situació, a causa de l'incessant bombeig dels recursos alimentaris. La pujada dels preus obligatoris dels cereals afectà durament els pobres. En bon nombre de províncies es declararen agitacions provocades per la fam, se saquejaren graners, foren atacats els encarregats de l'abastiment. La població utilitzava sucedanis del pa. S'estenien notícies anunciant casos d'escorbut i de tifus, de suïcidis causats per situacions insuportables. La fam, o el seu espectre, feia particularment intolerable el veïnatge amb el benestar i el luxe. Les capes més necessitades del camp ocupaven les primeres files en la lluita.

Les onades d'irritació removièn el tarquim del fons. A la província de Kostroma "s'observa una agitació dels centúries negres i antisemites. La criminalitat augmenta. S'hi nota una disminució de l'interès envers la vida política al país". Aquesta última frase de l'informe del comissari significa que les classes educades giren l'esquena a la revolució. Sobtadament sona a la província de Podolsk la veu dels centúries negres monàrquics: el comitè de la ciutat de Demidovka no reconeix el Govern Provisional i considera l'emperador Nicolau Alexandrovitx "com el més fidel al poble rus": si el Govern Provisional no se'n va, "ens unirem als alemanys". No obstant això, eren rares les confessions tan atrevides. Feia molt de temps que els camperols monàrquics havien canviat de color seguint en això als propietaris. En alguns llocs d'aquesta mateixa província de Podolsk, les tropes i els camperols destrueixen les destil·leries. El comissari fa un informe sobre l'anarquia. "Les aldees i la gent estan en perill; la revolució va a la ruïna." No, la revolució està lluny d'anar a la ruïna. Es cava un llit més profund. Les seues aigües impetuoses s'apropen a l'estuari.

A la nit del 7 al 8 de setembre, els camperols del poble de Sitxevka, de la província de Tambov, armats de pals i fuets, van de casa en casa convocant tothom, des dels xiquets als grans, per a demolir fins als fonaments la casa del propietari Romanov. En l'assemblea comunal, un grup proposa embargar la propietat en bon ordre, repartir els béns entre la població i servir els edificis per a fins culturals. Els pobres exigeixen que siga cremada la mansió, que no en quede una pedra. Els pobres són els més nombrosos. La mateixa nit un mar de foc s'estén a totes les propietats del cantó. Es cremà tot allò que era susceptible d'ésser cremat, fins i tot una plantació model, es degollà el bestiar

de raça, “s’afartaren insensatament”. El foc guanya un cantó rere altre. L’exèrcit d’espardenya no es limita a emprar les agulles de ganxo i les dalles patriarcals. El comissari de la província telegrafia: “camperols i desconeguts, armats amb revòlvers i granades, saquegen les propietats als districtes de Ranenburg i de Riajsk.” La guerra havia aportat una rica tècnica a la insurrecció camperola. La Unió de Propietaris assenyala que en tres dies s’han cremat 24 dominis. “Les autoritats locals són impotents per a imposar l’ordre.” Encara que amb retard, arribà un destacament enviat pel comandament de les tropes, s’hi declarà l’estat de setge i es prohibiren les reunions; es detingué els instigadors. Els barrancs estaven plens de béns dels propietaris, els rius engolien molt del que havia estat saquejat.

Beguitxev, un camperol de Penza, conta: “Al setembre, foren tots a derrocar el domini de Logvin (que ja havia estat saquejat en 1905). En anar i en tornar s’allargava una renglera de carros; centenars de mugics i de mossos expulsen el bestiar, emportant-se també el blat i qualsevol cosa...” Un destacament demanat per la direcció del zemstvo intentà recuperar-ne una part però prop de cinc-cents mugics i mossos s’agruparen al voltant de la capital del cantó i el destacament es dispersà. De manera evident, els soldats no manifestaven cap gelosia en restablir el dret aixafat dels propietaris.

Segons els records del camperol Gaponenko, a la província de Tàurida, des dels últims dies de setembre “els camperols es posaren a devastar les explotacions, a expulsar els administradors, a apoderar-se del blat dels graners, dels animals de cultiu, del material... Arrancaren i s’emportaren també les finestres, les portes, els sòls i el zinc dels sostres...” “Al principi [conta Grunko, camperol de Minsk] arribaven a peu, prenien les coses i se les emportaven; però al poc de temps enganxaren els cavalls, els que en tenien, i s’ho emportaren tot a carretades. Sense donar-se treva durant dos dies sencers, transportaven i emportaven dia i nit, ininterrompudament. En quaranta-vuit hores ho netejaren tot.” L’embargament de béns, segons Kuzmitxev, camperol de la província de Moscou, era justificat d’aquesta manera: “El propietari era el nostre, treballàvem per a ell, i la seua fortuna ens corresponia enterament.” Antigament, el noble deia als seus serfs: “Sou meus, el que teniu em pertany!” Ara el camperol replicava: “El *barin* és nostre i tots els seus béns són de nosaltres.”

“En alguns llocs [segons diu un altre camperol de Minsk, Novikov] es començà a inquietar els propietaris a la nit. S’incendiaven cada vegada amb més freqüència les mansions senyorials.” Li arribà el torn al domini del Gran Duc Nicolau Nicolaevitx, antic generalíssim. “Quan s’emportaren tot allò que es podien emportar, començaren a destruir les estufes i a retirar els forns, els sòls i les tarimes, i a portar-s’ho tot a les seues cases...” Darrere d’aquests actes, de destrucció estava el càlcul multiseular, mil·lenari, de totes les guerres camperoles: destruir en la seua base les posicions fortificades de l’enemic, no deixar-li lloc on reposar el cap. “Els més raonables [escriu en els seus records Tsigankov, camperol de la província de Kursk] deien: no cal destruir els edificis, en tindrem necessitat... per a escoles i hospitals; però la majoria cridava que s’havia de destruir tot perquè els nostres enemics no saberen on amagar-se, passés el que passés...” “Els camperols s’apropriaren de tots els béns dels propietaris [relata Savtxenko, camperol de la província d’Orel], expulsaven els propietaris dels seus dominis, trencaven les finestres, les portes, els sòls i sostres de les seues cases... Els soldats deien que si es destruïa el cau dels llops, s’havia d’estrangular també els mateixos llops. Arran d’aquestes amenaces, els propietaris més importants i de llinatge s’amagaren un rere l’altre: per aquesta raó no hi hagué morts de propietaris.”

A l'aldea de Zalessie, província de Vitebsk, es cremaren graners reblerts de blat i fenc en una propietat pertanyent al francès Bernard. Els mugics estaven menys disposats a fer diferències de nacionalitat doncs que els propietaris s'afanyaren a transmetre les seues terres a estrangers privilegiats. "L'ambaixada de França demana que es prenguen mesures." A meitat octubre era difícil prendre mesures a la zona del front, ni tan sols per a complaure l'ambaixada de França.

Quatre dies durà el saqueig d'una gran propietat pròxima a Riazan; "fins als xiquets participaren en el saqueig". La Unió de Propietaris de Terres féu saber als ministres que si no es prenién mesures, "hi haurà linxaments, fam i guerra civil". És difícil comprendre com els propietaris nobles parlen en futur de la guerra civil.

Al començament de setembre, al Congrés de la Cooperació, Berkenheim, un dels líders del sòlid camperolat comerciant, deia: "Estic convençut que encara Rússia no s'ha transformat enterament en un manicomi; que, de moment, la demència ha guanyat sobretot la població de les grans ciutats." Aquesta veu presumptuosa d'un sector sòlidament establert i conservador dels camperols parlava amb irremeiable endarreriment. Precisament aqueix mes, el camp trencà definitivament tots els frens del seny i, per la seua exasperació en la lluita, deixà força enrere el "manicomi" de les ciutats.

A l'abril, Lenin encara creia possible que els cooperativistes patriotes i els kulaks arrossegaren darrere d'ells la gran massa dels camperols cap a un acord amb la burgesia i els propietaris. Açò el portava a insistir constantment en la creació de soviets particulars d'obriers agrícoles [*batraks*] i en l'organització independent dels camperols més pobres. Amb el pas dels mesos fou descobrint que aquesta part de la política bolxevic no tenia fonament. A excepció de les províncies bàltiques, no existien en cap banda soviets d'obriers agrícoles. Tampoc els camperols pobres trobaren formes independents d'organització. Explicar açò únicament per l'endarreriment dels obrers agrícoles i de les capes més pobres de les aldees seria ometre l'essencial. La causa principal raïa en la naturalesa mateixa del problema històric: el de la revolució democràtica agrària.

En els dos problemes més importants (el de l'arrendament i el del treball assalariat) es veu clarament com els interessos generals de la lluita contra la supervivència de la servitud intercepten el camí d'una política independent no sols dels camperols pobres, sinó fins i tot dels obrers agrícoles. En la Rússia europea, els camperols prenién en arrendament als propietaris nobles 27.000.000 de deciatines, aproximadament el 60% de tots els dominis particulars, i pagaven per elles un tribut d'arrendament que s'elevava fins a 400.000.000 de rubles anuals. En esclatar la insurrecció de febrer, la lluita contra les condicions espoliadores dels arrendaments esdevingué l'element essencial del moviment camperol. Menor lloc, encara que, no obstant això, considerable, ocupava la lluita dels obrers agrícoles, que els enfrontava no sols amb els propietaris nobles, sinó també amb els camperols. El colon lluitava per l'alleugeriment de les condicions d'arrendament; l'obrer, per la millora de les condicions de treball. L'un i l'altre, cadascun a la seua manera, partien del reconeixement del senyor com a propietari i com a patró. Però a partir del moment en què s'obrí la possibilitat de portar les coses fins al final, és a dir d'apropiar-se de les terres i instal·lar-s'hi, els camperols pobres deixaren d'interessar-se pels arrendaments i el sindicat començà a perdre la seua força d'atracció

sobre els obrers agrícoles. Foren precisament aquests últims i els camperols pobres els qui, en unir-se al moviment general, donaren a la guerra camperola el seu caràcter extremat de resolució i irreductibilitat.

La campanya contra els propietaris nobles no arrossegava plenament l'altre pol de l'aldea. Mentre les coses no arribaven a l'aixecament declarat, les altes capes dels camperols exerciren en el moviment un paper evident i a vegades dirigent. En el període de tardor, els mugics acomodats consideraren amb una desconfiança creixent el desbordament de la guerra camperola: no sabien com acabaria allò, tenien quelcom que perdre, es mantingueren al marge. Però no assoliren, no obstant això, fer-ho completament: l'aldea els ho impedia.

Més tancats en si mateixos i més hostils que "els del medi", és a dir, que els kulaks que pertanyien a la comuna, es mostraven els petits propietaris de terres, camperols separats de la comuna. Els conreadors que posseïen lots de fins a cinquanta deciatines eren 600.000 en tot el país. En molts llocs constituïen l'espina dorsal del moviment cooperativista, i en política s'inclinaven, particularment els del sud, vers la conservadora Unió Camperola, que ja era un pont cap als cadets. "Els camperols separats de la comuna i els rurals acomodats [conta Gulis, conreador de la província de Minsk] recolzaven els propietaris nobles i s'esforçaven per contenir els camperols amb amonestacions." Ací i allà, davall la influència de les condicions locals, la lluita interna en els camperols s'aguditzava des d'abans de la insurrecció d'Octubre. Els camperols separats de la comuna ho patiren particularment. "Quasi totes les explotacions particulars [conta Kusmitxev, camperol de la província de Níkhni-Novgorod] foren incendiades, el material en part destruït, en part embargat pels camperols." El camperol separat de la comuna era "el lacai del propietari noble, el seu home de confiança que protegia les seues reserves forestals; era el favorit de la policia, de la gendarmeria i dels seus amos". Els camperols i els comerciants més rics d'alguns cantons del districte de Níkhni-Novgorod desaparegueren durant la tardor i només tornaren a les seues cases dos o tres anys després.

Però en la major part del país les relacions internes a l'aldea distaven molt d'aconseguir aqueix grau tan alt de tensió. Els kulaks es comportaven diplomàticament, frenaven i forcejaven, però s'esforçaven en no xocar massa amb el *mir* (comuna rural). El camperol ordinari, per la seua banda, vigilava molt atentament el kulak i no el deixava que s'unís al propietari noble. La lluita entre els nobles i els camperols per la influència sobre el kulak prosseguí durant tot l'any 1917 prenent formes variades que anaven des d'una acció "amistosa" fins a un terror enfurit.

Mentre que els latifundistes obrien obsequiosament davant els camperols propietaris la porta d'honor de l'Assemblea de la Noblesa, els petits propietaris de terres s'apartaven significativament dels nobles per a no perir amb d'ells. En el llenguatge polític, açò significava que els propietaris nobles, que fins a la revolució havien pertangut als partits d'extrema dreta, es vestien ara amb les vestidures del liberalisme, prenent-les, segons els vells records, com a garantia de protecció; mentre que els camperols propietaris, que sovint havien recolzat abans als cadets, ara evolucionaven cap a l'esquerra.

El Congrés dels Petits Propietaris de la província de Perm, que se celebrà al setembre, rebutjà vehementment el congrés moscovita de propietaris de terres, encapçalament per comtes, prínceps i barons! Un propietari de cinquanta deciatines afirmava: "Els cadets

no han portat mai saial ni espadnyes i per això no defensaran mai els nostres interessos.” Apartant-se dels liberals, els propietaris que treballen les seues pròpies terres cercaven als “socialistes” partidaris de la propietat. Un dels delegats es pronunciava per la socialdemocràcia. “... L’obrer? Doneu-li terra, tornarà a l’aldea i cessarà d’escopir sang. Els socialdemòcrates no ens llevaran les terres.” Es tractava, per descomptat, dels menxevics. “No cedirem la nostra terra a ningú. Li resulta fàcil separar-se’n a qui l’ha obtingut sense esforç, per exemple al propietari noble. Per al camperol, la terra ha estat una penosa adquisició.”

En aquest període tardorenc l’aldea lluitava contra els kulaks sense rebutjar-los, al contrari, obligant-los a unir-se al moviment general i a protegir-lo contra les capes de la dreta. Hi hagué casos fins i tot en què la negativa a participar en un saqueig fou castigada amb l’execució de qui no hi participava. El kulak zigzaguejava tot el que podia, però en l’últim minut, després de rascar-se el cap una vegada més, enganxava els seus ben nodrits cavalls al carro, pujava sobre sòlides rodes i anava a prendre el seu lot. Moltes vegades era la part del lleó. “Els més afavorits [conta Beguitxev, camperol de la província de Penza] foren els més acomodats, que posseïen cavalls i gent a la seua disposició.” Gairebé en els mateixos termes s’expressa Savtxenko, de la província d’Orel: “La major part dels beneficis se la portaren els kulaks, ben alimentats i amb mitjans per a transportar la llenya.”

Segons el càlcul de Vermentixev, es produïren, de febrer a octubre, 4.954 conflictes agraris amb els propietaris nobles, mentre que els conflictes amb la burgesia camperola únicament arribaren a 324. Informe evidentment significatiu! Demostra per si mateix, sense cap dubte, que el moviment camperol de 1917, en la seua base social, no era dirigit contra el capitalisme, sinó contra les supervivències de la servitud. La lluita contra els kulaks es desenrotllarà més tard, a partir de 1918, amb la liquidació definitiva dels propietaris nobles.

El caràcter purament democràtic del moviment camperol, que aparentment havia de donar una força irresistible a la democràcia oficial, en realitat palesà la magnitud de la seua podridura. Veient les coses des de dalt, el camperolat en la seua totalitat estava dirigit pels socialistes revolucionaris, els donava els seus vots, els seguia i quasi s’hi confonia. Al Congrés dels Soviets Camperols, celebrat al maig, Txernov obtingué 810 vots en les eleccions per al Comitè Executiu, i Kerenski 804, mentre que Lenin no obtingué en total més que 20 vots. No s’equivocava Txernov quan es qualificava com a “ministre del camp”. Però tampoc fou per error que l’estratègia del camp s’apartés violentament de Txernov.

La dispersió econòmica fa que els camperols, tan resolts en la lluita contra un propietari determinat, es troben impotents contra el propietari generalitzat en la persona de l’estat. D’ací la necessitat orgànica del mugic de recolzar-se sobre un regne fabulós contra l’estat real. Antigament, el mugic recolzava impostors, s’agrupava al voltant d’un fals pergamí daurat del tsar, o bé al voltant d’una llegenda sobre la terra dels justos. Després de la Revolució de Febrer, els camperols s’agruparen entorn de la bandera socialista revolucionària, “Terra i Llibertat”, cercant-hi una ajuda contra el propietari noble i liberal, transformat en comissari. El programa populista corresponia al govern real de Kerenski com el pergamí apòcrif del tsar a l’autocràcia real.

En el programa dels socialistes revolucionaris sempre hi hagué molt d’utòpic: es

preparaven a edificar el socialisme sobre la base d'una petita economia mercantil. Però el fons del programa era democràtic revolucionari: prendre les terres dels propietaris nobles. Morós a complir el seu programa, el partit s'enredà en la coalició. Contra la confiscació de terres s'alçaven irreductiblement no sols els propietaris nobles, sinó també els banquers cadets: els immobles rústics havien estat hipotecats pels bancs per un mínim de 4.000 milions de rubles. Disposats a regatejar amb els propietaris nobles el preu en l'Assemblea Constituent, però amb el propòsit d'arribar a un acord amistós, els socialistes revolucionaris posaren tot el seu interès en impedir que el mugic ocupés la terra. Perdien així la seua influència entre els camperols, no pel caràcter utòpic del seu socialisme, sinó per la seua inconsistència democràtica. La verificació del seu utopisme hauria pogut exigir anys sencers. La seua traïció al democratism agrari es palesà en uns mesos: sota el govern dels socialistes revolucionaris, els camperols hagueren d'emprendre el camí de la insurrecció per a complir el programa d'aqueixos mateixos socialistes revolucionaris.

Al juliol, quan el govern desencadenà la repressió contra l'aldea, els camperols es posaren, per si de cas, sota la protecció dels socialistes revolucionaris: en Ponç, el menor, cercaven una defensa contra Pilat, el major. El mes en el qual els bolxevics són més febles a les ciutats, és el de major extensió dels socialistes revolucionaris al camp. Com succeeix ben sovint, sobretot en èpoques de revolució, la major influència organitzativa coincideix amb el començament de la decadència política. En ajupir-se darrere dels socialistes revolucionaris per a escapar als cops d'un govern socialista revolucionari, els camperols perdien cada vegada més la seua confiança en aqueix govern i en aqueix partit. D'aquesta manera, l'enorme creixement de les organitzacions socialistes revolucionàries al camp es féu mortal per a aquest partit universal que s'aixecava des de baix i reprimia des de dalt.

En una reunió de l'Organització Militar de Moscou, el 30 de juliol, un delegat del front, socialista revolucionari, afirmava: tot i que els camperols es consideren encara socialistes revolucionaris, hi ha una fissura entre ells i el partit. Els soldats assentien: davall la influència de l'agitació socialista revolucionària, els camperols són encara hostils als bolxevics, però resolen els problemes de la terra i del poder com si en foren, de bolxevics. Povoïxski, bolxevic que militava en el Volga, testifica que els socialistes revolucionaris més coneguts, que havien participat en el moviment de 1905, se sentien eliminats gradualment: "Els mugics els anomenaven "els vells", els tractaven amb aparent respecte, però votaven segons la seua pròpia consciència." Eren els obrers i els soldats els qui ensenyaven als camperols a votar i a actuar "segons la seua pròpia consciència".

És impossible avaluar la influència revolucionària dels obrers sobre els camperols: tenia un caràcter permanent, molecular, omnipresent, i per això mateix, poc susceptible d'ésser calculada. La reciprocitat de la penetració es veia facilitada pel fet que un nombre considerable d'empreses industrials estaven repartides pel camp. Però fins i tot els obrers de Petrograd, la més europea de les ciutats, servaven vincles immediats amb l'aldea natal. L'atur, que havia augmentat durant els mesos d'estiu, i els locauts patronals llençaven a l'aldea molts milers d'obrers: la majoria d'ells esdevenien agitadors i dirigents.

Al maig i juny, es creen en Petrograd les organitzacions obreres regionals [*zemliatxestva*] agrupant els oriünds de tal província o fins i tot dels cantons. Columnes

senceres de la premsa obrera són dedicades als anuncis de les reunions de la *zemliatxestva*, on es llegien els informes sobre les gires fetes per les aldees, es donaven instruccions als delegats i se cercaven els recursos financers per a l'agitació. Poc abans de la insurrecció, les *zemliatxestva* es fusionaren al voltant d'un secretariat central especial, sota la direcció dels bolxevics. El moviment de les *zemliatxestva* aviat s'estengué a Moscou, a Tver i probablement a bon nombre d'altres ciutats industrials.

No obstant això, des del punt de vista de l'acció directa sobre l'aldea, els soldats tenien una importància encara major. Només en les condicions artificials del front, o del quarter a la ciutat, els joves camperols, superant en certa manera els efectes de la seua dispersió, podien afrontar els problemes d'envergadura nacional. No obstant això, també allí es feia sentir la falta d'autonomia política. Caient invariablement sota la direcció d'intel·lectuals patriotes i conservadors i esforçant-se per escapar-se'n, els camperols intentaven formar un bloc en l'exèrcit, al marge dels altres grups socials. Les autoritats es mostraven desfavorables a semblants tendències, el ministre de la Guerra s'oposava, els socialistes revolucionaris no acudien en la seua ajuda... i els soviets de diputats camperols estaven molt feblement implantats en l'exèrcit. Fins i tot en les condicions més favorables, el camperol és incapaç de transformar la seua quantitat indiscutible en qualitat política.

Únicament en els grans centres revolucionaris, davall l'acció directa dels obrers, els soviets de camperols i soldats aconseguiren desenrotllaren un treball considerable. Així, per exemple, el Soviet Camperol de Petrograd envià a les zones rurals 1.395 agitadors proveïts de mandats especials, entre abril de 1917 i l'1 de gener de 1918; altres, quasi tan nombrosos, foren sense mandat. Els delegats recorregueren seixanta-cinc províncies (governos). També en Kronstadt, els mariners i soldats, seguint l'exemple dels obrers, constituïren *zemliatxestva* que lliuraven credencials als delegats testificant el seu "dret" a viatjar gratis en ferrocarril i amb vaixell. Els ferrocarrils de les societats privades admetien aqueixes credencials sense piular, però en els de l'estat es produïen conflictes.

Els delegats oficials de les organitzacions eren, no obstant això, simples gotes d'aigua a l'oceà dels camperols. Un treball infinitament més important era realitzat per centenars de mils i milions de soldats que desertaven del front i de les guarnicions de la reraguarda, servant a les seues orelles les sòlides consignes escoltades als oradors en els mítings. Els muts del front, quan tornaven a sa casa, a l'aldea, esdevenien oradors. I no faltava gent àvida d'escoltar-los. "En el camperolat que rodeja la zona de Moscou [conta Muralov, un dels bolxevics de la localitat] es produïa un formidable moviment cap a l'esquerra... Als pobles i a les aldees formiguejaven els desertors i també hi penetrava el proletariat de la capital que no havia trencat encara amb l'aldea." "El camp endormiscat de la província de Kaluga [segons conta el camperol Naumtxenkov] fou despertat pels soldats que arribaven del front per una raó o una altra als mesos de juny i juliol." El comissari de Níkhni-Novgorod informava que "totes les infraccions al dret i a la llei són degudes a l'aparició als límits de la província de desertors, de soldats amb permís o de delegats dels comitès de regiment". L'administrador principal de les propietats de la princesa Bariatinskaia, del districte Zolotonoxski, es queixava a l'agost dels actes arbitraris del comitè agrari, presidit per Gatran, un mariner de Kronstadt. Segons l'informe del comissari del districte de Bugulminski: "Els soldats i mariners vinguts de permís desenrotllen l'agitació a fi de crear l'anarquia i provocar pogroms." "Al districte del Mglinsk, en el burg de Belogotx, un mariner ha prohibit, amb la seua pròpia autoritat, fer talls al bosc o l'enviament de llenya o fusta." Si no eren els soldats

els que començaven la lluita, eren, no obstant això, ells els qui l'acabaven. Al districte de Nihni-Novgorod els mugics inquietaven al convent de monges, segaven els seus prats, destruïen les seues tanques, no deixaven tranquil·les les monges. L'abadessa no cedia, els milicians reprimien els mugics. "Açò durà [escriu el camperol Arbekov] fins a l'arribada dels soldats. Els homes del front prengueren de seguida el bou per les banyes"; el convent fou evacuat. A la província de Mohilev, segons el camperol Bobkov, "els soldats que tornaven del front a les seues llars eren els principals capistosos dels comitès i els que dirigien l'expulsió dels propietaris nobles".

Els del front aportaven al conflicte aqueixa greu resolució de qui està habituat a servir-se del fusell i de la baioneta contra els seus semblants, però les dones dels soldats es contagiaven de l'esperit combatiu dels seus marits. "Al setembre [conta Beguitxev, camperol de la província de Penza] es produí un ampli moviment d'esposes de soldats, que es pronunciaven en les assemblees a favor del saqueig." S'observava el mateix fenomen en altres províncies. Les "soldades", fins i tot a les ciutats, eren actius elements de fermentació.

Els casos en què es trobaren els soldats al capdavant de les revoltes camperoles, segons el càlcul de Vermentixev, foren de l'1% al març, del 8% a l'abril, del 13% al setembre i del 17% a l'octubre. Un càlcul semblant no pot pretendre ésser exacte; però indica sense errors la tendència general. La direcció moderadora dels mestres d'escola, secretaris i funcionaris socialistes revolucionaris, era reemplaçada per la direcció dels soldats, que no retrocedien davant res.

Un escriptor alemany, Parvus, bon marxista en el seu temps, que sabé enriquir-se durant la guerra, però a costa de perdre els seus principis i la seua perspicàcia, comparava els soldats russos amb els lansquenets alemanys de l'Edat Mitjana, acostumats al saqueig i a la violència. Per a parlar així, era necessari no veure que els soldats russos, tanmateix tots els seus excessos, continuaven essent simplement l'òrgan executiu de la major revolució agrària de la història.

Mentre el moviment no trencava definitivament amb la legalitat, l'enviament de tropes al camp tenia un caràcter simbòlic. Per a una repressió efectiva només es podia comptar amb els cosacs. "Han estat enviats quatre-cents cosacs al districte Serdovski... Aquesta mesura ha restablert la tranquil·litat. Els camperols declaren que esperaran a l'Assemblea Constituent." Així escriu l'11 d'octubre el periòdic liberal *Russkoie Slovo* [La Paraula Russa]. Quatre-cents cosacs en és argument indubtable a favor de l'Assemblea Constituent! Però no hi havia suficients cosacs i els que hi havia vacil·laven. Mentre, el govern es veia forçat a prendre cada vegada més sovint "mesures decisives". Durant els primers mesos, Vermentixev conta 17 casos d'enviament de forces armades contra els camperols; al juliol i a l'agost, 39 casos; al setembre i octubre, 105.

Reprimir el moviment camperol per la força armada era atiar el foc. Els soldats, en la majoria dels casos, passaven al costat dels camperols. Un comissari de districte de la província de Podolsk informa del següent: "Les organitzacions militars, i fins i tot certs contingents, resolen les qüestions socials i econòmiques, forcen (?) els camperols a realitzar confiscacions i a tallar llenya, i a vegades, en alguns llocs, ells mateixos participen en el saqueig... Les tropes locals es neguen a participar en la repressió contra aquestes violències..." D'aquesta manera la insurrecció de l'aldea destruí els últims

vestigis de la disciplina. Era impossible, en unes condicions de guerra camperola dirigida pels obrers, que l'exèrcit acceptés marxar contra les ciutats.

Els camperols aprenien per primera vegada dels obrers i dels soldats la veritat sobre els bolxevics, no el que els havien contat els socialistes revolucionaris. Les consignes de Lenin i el seu nom penetren a l'aldea. Les queixes cada vegada més freqüents contra els bolxevics són, no obstant això, en molts casos, purs invents o exageracions; els propietaris nobles hi recorren amb l'esperança d'obtenir auxili amb major facilitat. "Al districte Ostrovski regna una total anarquia degut a la propaganda del bolxevisme." de la província d'Ufim: "El membre del comitè de cantó Vasiliev propaga el programa dels bolxevics i declara obertament que els propietaris nobles seran penjats." Polonik, propietari de la província de Novgorod, en cercar "protecció contra el pillatge" no oblida afegir-hi: "Els comitès executius estan tots plens de bolxevics"; la qual cosa vol dir: mala gent per als propietaris. "A l'agost [escriu en les seues *Memòries* Zumorin, camperol de la província de Simbirsk] els obrers recorregueren les aldees agitant a favor del partit bolxevic i exposant el seu programa." El jutge d'instrucció del districte de Sebekhe ha obert un procés a Tatiana Mikhaïlova, de vint-i-sis anys, obrera tèxtil arribada de Petrograd, que a la seua aldea havia cridat a l'"enderrocament del Govern Provisional i havia elogiat la tàctica de Lenin". El camperol Kotov, de la província de Smolensk, testimonia que a finals d'agost la gent "començà a interessar-se per Lenin, a prestar atenció a la veu de Lenin." No obstant això, la immensa majoria dels elegits pels zemstvos de cantó són socialistes revolucionaris.

El partit bolxevic s'esforça en apropar-se als camperols. El 10 de setembre, Nevski reclama al comitè de Petrograd que s'emprenge la publicació d'un periòdic camperol: "Cal arreglar l'assumpte de tal forma que no passem per les proves que ha conegut la Comuna de París, quan els camperolat no compregué a la capital i París no compregué els camperols." El periòdic *Bednota* [*El diari dels pobres*] aviat començà a aparèixer. Però el treball directe del partit entre els camperols continuà essent, no obstant això, insignificant. La força del partit bolxevic no estava en els seus mitjans tècnics, ni en l'aparell, sinó en una política justa. Igual que les ràfegues d'aire estenen les llavors, els remolins de la revolució disseminaven les idees de Lenin.

"Cap al mes de setembre [escriu en les seues *Memòries* Vorobiev, camperol de la província de Tver] defensen els bolxevics en les reunions no sols els soldats del front, sinó també els camperols pobres, cada vegada amb més freqüència i audàcia..." Entre els pobres i alguns camperols mitjans (com ho confirma Zumorin, camperol de la província de Simbirsk), el nom de Lenin estava en tots els llavis i tothom en parlava." Un camperol de Novgorod, Grigoriev, conta que en un cantó un socialista revolucionari tractà els bolxevics de "lladres" i de "traïdors". Els mugics cridaren: "A baix el policia, tirem-lo a pedrades! Que no ens vinga a contar mentides! On està la terra? Basta ja. Que ens porten un bolxevic!" És possible a més que aquest episodi (i n'hi hagueren d'altres semblants) corresponga al període posterior a Octubre: en els records dels camperols, els esdeveniments queden gravats, però el sentit de la cronologia és fluix.

Un soldat, Txinenov, que havia portat a sa casa, a la província d'Orel, una maleta farcida de literatura bolxevic, fou mal acollit a la seua aldea natal: l'or alemany, pensaven. Però a l'octubre, "la cèdula del cantó tenia set-cents membres, molts fusells i es mobilitzava sempre a favor del poder bolxevic". El bolxevic Vratxev conta com els camperols de la província exclusivament agrícola de Voronekh, "una vegada lliures de

l'asfíxia socialista revolucionària, començaren a interessar-se pel nostre partit, gràcies a la qual cosa tinguérem un bon nombre de cèl·lules d'aldea i de cantó abonades als nostres periòdics i rebérem nombrosos mugics en l'estret local del nostre comitè". A la província de Smolensk, segons records d'Ivanov, "els bolxevics eren molt rars a les aldees, hi havia molt pocs als districtes, no existien periòdics bolxevics i molt rarament es repartien fulls... I, no obstant això, com més s'apropava Octubre, més es girava l'aldea vers els bolxevics...".

"Aquells districtes en què fins a Octubre hi havia una influència bolxevic en els soviets [escriu el mateix Ivanov] no es desencadenava, o només rares vegades, el vandalisme contra les hisendes dels propietaris nobles." Les coses, no obstant això, no es presentaven en totes parts de la mateixa manera. "Les reivindicacions dels bolxevics exigint el lliurament de la terra als camperols [relata, per exemple, Tadeus] eren adoptades amb rapidesa particular per la massa dels camperols del districte de Mohilev, que saquejaven hisendes, incendiant algunes, apoderant-se dels prats i els boscos." No hi ha en definitiva contradicció entre aquests testimonis. L'agitació general dels bolxevics fomentava indubtablement la guerra civil al camp. Però allí on els bolxevics assolien d'arrelar-se més sòlidament, s'esforçaven, sense debilitar naturalment l'empenta del moviment camperol, en ordenar-lo i limitar els estralls.

La qüestió agrària no es plantejava aïlladament. Sobretot en l'últim període de la guerra, el camperol se sentia afectat tant com venedor que com a comprador: el seu blat es cotitzava segons les tarifes fixades pel govern i els productes de la indústria li resultaven cada vegada més inabordables. El problema de les relacions econòmiques entre el camp i la ciutat, que més tard arribaria a ésser [amb el nom de "tisoires"] el problema central de l'economia soviètica, es presenta ja amb el seu aspecte amenaçador. Els bolxevics deien al camperol: els soviets han de prendre el poder, lliurar la terra, acabar la guerra, desmobilitzar la indústria, establir el control obrer sobre la producció, regular les relacions de preus entre productes industrials i productes agrícoles. Per succinta que fos aquesta resposta, assenyalava bé el camí. "La barrera entre nosaltres i els camperols [deia Trotski el 10 d'octubre en la Conferència dels Comitès de Fàbrica] la formen els soviets del gènere Avkséntiev. És precís travessar la barrera. Cal explicar al camp que tots els esforços de l'obrer per a ajudar el camperol, subministrant a l'aldea maquinària agrícola, no donaran resultat mentre no s'establisca el control obrer sobre la producció organitzada." En aquest sentit la conferència publicà un manifest dirigit als camperols.

Els obrers de Petrograd havien constituït a les fàbriques en aquest temps comissions especials que recollien metalls, retalls i residus per a lliurar-los a un centre especial anomenat *L'Obrer al Camperol*. Aquestes deixalles servien per a la fabricació de senzills instruments agrícoles i de peces de recanvi. Era la primera intervenció obrera, segons un pla en el marxa de la producció, encara poc considerable pel seu volum, en la que predominaven els propòsits d'agitació sobre els objectius econòmics, però anticipava, no obstant això, la perspectiva d'un futur pròxim. Espantat per la intrusió dels bolxevics en l'esfera sagrada de l'aldea, el Comitè Executiu Camperol intentà captar la nova iniciativa. Però rivalitzar amb els bolxevics a la ciutat estava per damunt de les forces fatigades dels conciliadors, que fins i tot al camp estaven ja perdent peu.

El ressò de l'agitació dels bolxevics "despertà de tal manera als camperols pobres [escrivia Vorobiev, camperol de la província de Tver] que es pot afirmar

categòricament: si Octubre no s'hagués produït a l'octubre, hauria tingut lloc al novembre". Aquesta característica summament brillant de la força política del bolxevisme no entra en cap contradicció amb la seua feblesa organitzativa. És únicament a través de desproporcions tan fortes que la revolució pot obrir-se camí. Precisament per això, dit siga de passada, el seu moviment no pot cenyir-se al marc de la democràcia formal. Per a poder portar a terme, a l'octubre o al novembre, la revolució agrària, el camperolat només podia utilitzar la vestidura cada vegada més usada del partit socialista revolucionari. Els seus elements d'esquerra s'agrupen precipitadament i en desordre sota la pressió de la insurrecció camperola, segueixen els passos dels bolxevics i rivalitzen amb ells. Als mesos que seguiran, el desplaçament polític dels camperols es produirà principalment davall la bandera apedaçada dels socialistes revolucionaris d'esquerra: aquest partit efímer es converteix en un reflex, una forma inestable de bolxevisme rural, un pont provisional entre la guerra camperola i la insurrecció proletària.

La revolució agrària necessitava els seus propis òrgans locals. Quin caràcter tenien? A les aldees n'existien de diferents tipus: les organitzacions de l'estat com els comitès executius de cantó, els comitès agraris i els d'aprovisionament; organitzacions socials com els soviets; organitzacions purament polítiques com els partits; finalment, òrgans d'administració autònoma, representats pels zemstvos de cantó. Els soviets camperols només s'havien desenrotllat als límits administratius de les províncies i parcialment als districtes; eren pocs els soviets de cantó. Els zemstvos de cantó eren difícilment assimilats. En canvi, els comitès agraris i els comitès executius, que havien estat concebuts com a òrgans de l'estat, es transformaven, per estrany que pugja semblar, a primera vista, en els òrgans de la revolució camperola.

El comitè agrari principal, compost de funcionaris, propietaris, professors, agrònoms diplomats, polítics socialistes revolucionaris, als que es mesclaven camperols vacil·lants, era en definitiva un fre central per a la revolució agrària. Els comitès provincials no cessaven d'aplicar la política governamental. Els comitès de districte oscil·laven entre els camperols i les autoritats. Però, en canvi, els comitès de cantó, elegits pels camperols i treballant allí, a la vista de l'aldea, es convertien en els instruments del moviment agrari. Les coses no canviaven res pel fet que els membres dels comitès es consideraren, generalment, socialistes revolucionaris: s'alineaven sobre l'isba del mugic, però no se situaven al costat de la mansió del noble. Els camperols apreciaven especialment el caràcter estatal dels seus comitès agraris veient-hi una espècie de certificat per a la guerra civil.

"Els camperols diuen que llevat del comitè de cantó no reconeixen ningú [declara ja en les mes de maig un dels caps de la milícia del districte de Saransk]; però tots els comitès de districte i de ciutat treballen per a servir els propietaris de terres." Segons el comissari de Nihni-Novgorod, "les temptatives fetes per alguns comitès de cantó per a lluitar contra els procediments arbitraris dels camperols, en la pràctica acabaven quasi sempre en fracàs, i ocasionaven la destitució de tot l'equip..." "Els comitès estaven sempre [segons Denisov, camperol de la província de Pskov] al costat del moviment camperol, contra els propietaris, ja que els seus elegits representaven la part més revolucionària dels camperols i dels soldats del front."

En el comitès de districte i sobretot en els de capital de província, era la intel·liguència dels funcionaris qui els dirigia, esforçant-se per mantenir relacions pacífiques amb els

propietaris nobles. “Els camperols s’adonaren [escriu Iurkov, camperol de la província de Moscou] que era la mateixa pellissa, però girada al revés, el mateix poder, però amb un altre nom.” “S’observa una tendència [escriu el comissari de Kursk] a realitzar noves eleccions per als comitès de districte que apliquen amb intransigència les decisions del Govern Provisional.” No obstant això, al camperol li era summament difícil arribar al comitè de districte: el lligam polític de les aldees i dels cantons era realitzat pels socialistes revolucionaris, de tal forma que els camperols estaven obligats a actuar per intermedi del partit, la principal missió dels quals era la de girar la vella pellissa.

La fredor del camperols, sorprenent a primera vista, davant els soviets de març, tenia en realitat causes profundes. Un soviet no representa una organització específica com un comitè agrari, sinó una organització universal de la revolució. Però en l’esfera de la política general, el camperol no podia fer un pas sense direcció. Tot el problema raïa a saber d’on vindria aqueixa direcció. Els soviets camperols de província i de districte es constituïen a iniciativa i, en una mesura considerable, amb els recursos de la cooperació, no com a òrgans de la revolució camperola, sinó com a instruments d’una tutela conservadora sobre els camperols. L’aldea suportà els soviets dels socialistes revolucionaris de dreta com un escut contra el poder. Però a la seua casa, preferia els comitès agraris.

Per a impedir que l’aldea es tanqués al cercle “dels interessos purament rurals”, el govern accelerava la creació de zemstvos democràtics. Açò havia de forçar el mugic a posar-se en guàrdia. Ben sovint hagué hom d’obligar a què se celebraren eleccions. “Hi ha hagut casos d’il·legalitat [informa el comissari de Penza] i com a conseqüència d’açò les eleccions han estat anul·lades.” A la província de Minsk, els camperols detingueren el president de la comissió electoral del cantó, el príncep Drutski-Kiubetski, acusant-lo d’haver adulterat les llistes: els mugics tenien dificultat per a entendre’s amb el príncep sobre la solució democràtica d’una querella secular. El comissari de districte, Bugulminski, informa: “Les eleccions als zemstvos de cantó al districte no han estat totalment regulars... La composició dels elegits és exclusivament camperola, es nota l’allunyament dels intel·lectuals de la regió i sobretot dels propietaris de terres.” En aqueix sentit els zemstvos a penes es distingien dels comitès. “Respecte als intel·lectuals i en particular els propietaris de terres [escriu lamentant-se el comissari de la província de Misk], l’actitud de la massa camperola és negativa.” En un periòdic de Mohilev, datat el 23 de setembre, podem llegir: “El treball dels intel·lectuals al camp implica riscos si no es promet categòricament ajudar a l’immediat lliurament de tota la terra als camperols.” Allí on un acord, i fins i tot un compromís, entre les principals classes és impossible, s’està enfonsant el terreny per a les institucions democràtiques. Els zemstvos de cantó, nascuts ja morts, presagiaven sense cap dubte l’enfonsament de l’Assemblea Constituent.

“Els camperols de la regió [declarava el comissari de Nihni-Novgorod] té la convicció que totes les lleis civils han perdut la seua força i que totes les relacions jurídiques han d’ésser regulades d’ara en avant per les organitzacions camperoles.” Disposant de la milícia local, els comitès de cantó promulgaven les lleis locals, establien els preus d’arrendament, regulaven els salaris, posaven administradors en les propietats, es feien càrrec de la terra, dels prats, dels boscos, del material, confiscaven les armes dels propietaris, procedien a escorcolls i detencions. La veu dels segles i la nova experiència de la revolució deien també al mugic que el problema de la terra era un problema de força. Per a una revolució agrària, calia tenir els òrgans d’una dictadura camperola. El

mugic no coneixia encara aquesta paraula d'origen llatí. Però el mugic sabia allò que volia. L'“anarquia” de què es queixaven els propietaris, els comissaris liberals i els polítics conciliadors, era en realitat la primera etapa d'una dictadura revolucionària en els cantons.

Des dels esdeveniments de 1905-1906, Lenin havia insistit en la necessitat de crear òrgans específics, purament camperols, per a la revolució agrària: “els comitès revolucionaris camperols [afirmava al congrés del partit a Estocolm] assenyalen l'únic camí pel qual pot avançar el moviment camperol”. El mugic no llegia Lenin. Però, per contra, Lenin llegia bé el pensament del mugic.

Només cap a la tardor, l'aldea canvia d'actitud respecte als soviets, quan aquests modificaven al seu torn la seua orientació política. Els soviets bolxevics i socialistes revolucionaris d'esquerra a les capitals de districte o de província no frenen ja els camperols, sinó que, al contrari, els empenyen cap avant. Si durant els primers mesos l'aldea havia cercat en els soviets dels conciliadors un camuflatge legal per a entrar després en conflicte obert amb ells, ara començava a trobar per primera vegada en els soviets revolucionaris una vertadera direcció. Els camperols de la província de Saratov escrivien al setembre: “El poder ha de passar en tota Rússia a mans [...] dels soviets de diputats obrers, camperols i soldats. Açò serà més segur.” És només a la tardor quan el camperolat comença a lligar el seu programa agrari amb la consigna del poder als soviets. Però aleshores no sap encara qui dirigirà aquests soviets i de quina forma.

Els desordres camperols tenien gran tradició a Rússia, un programa simple, però clar, i herois i màrtirs en diversos llocs. L'experiència grandiosa de 1905 no passà sense deixar empremtes a l'aldea. Cal afegir-hi el pensament de les sectes religioses que unien milions de camperols. “He conegut [escriu un autor ben informat] molts camperols que acolliren la Revolució d'Octubre com la realització absoluta de les seues esperances religioses.” De tots els aixecaments camperols coneguts en la història, el moviment camperol rus de 1917 fou sens dubte el més fecundat per les idees polítiques. Si malgrat tot fou incapaç de dotar-se d'una direcció autònoma i de prendre en les seues mans el poder, açò es devia a la naturalesa orgànica d'una economia aïllada, mesquina i rutinària: aqueixa economia xuplava al mugic tota la seua saba i no el rescabava donant-li la capacitat per a arribar a treure les conclusions necessàries.

La llibertat política dels camperols significa en la pràctica la llibertat d'escollir entre els diversos partits de les ciutats. Però aquesta elecció no s'exerceix a *priori*. En aixecar-se, el camperolat empenya els bolxevics al poder. Però només després d'haver conquerit el poder els bolxevics podran guanyar als camperols, transformant la revolució agrària en una llei de l'estat obrer.

Un grup d'erudits, sota la direcció de Iakovlev, ha establert una classificació força interessant dels documents que caracteritzen l'evolució del moviment agrari de Febrer a Octubre. Adoptant com a base la xifra de 100 per a assenyalat el número mensual de manifestacions no organitzades, aquests erudits han calculat que el nombre de conflictes “organitzats” s'eleva a l'abril a 33, al juny a 86 i al juliol a 120. Aquest fou el moment d'apogeu de les organitzacions socialistes revolucionàries al camp. A l'agost, de 100 conflictes no organitzats, hi ha més de 62 organitzats, i a l'octubre només 14. D'aquestes xifres, enormement instructives, encara que molt convencionals, Iakovlev treu, no obstant això, una conclusió totalment inesperada: si abans del mes d'agost el

moviment era cada vegada més organitzat, adquireix a la tardor cada vegada més el caràcter d'una "força elemental". Un altre investigador, Vermentitxev, arriba a la mateixa formulació: "la reducció del percentatge del moviment organitzat en el període de l'onada ascendent de vigílies d'Octubre reflecteix el caràcter elemental del moviment durant aqueixos mesos". Si hom oposa l'elemental al conscient, com la ceguesa a la vista (i aqueixa és l'única antítesi científica), caldrà concloure que el nivell de consciència del moviment camperol s'eleva fins agost, però després comença a decaure fins a desaparèixer completament en el moment de la insurrecció d'octubre. Això és el que els nostres erudits, evidentment, no volien dir. Si reflexionem un poc sobre la qüestió, no és difícil comprendre que, per exemple, les eleccions rurals a l'Assemblea Constituent, malgrat la seua aparença "organitzada", tenien un caràcter infinitament més "elemental" (és a dir, no raonat, gregari, cec) que la lluita "no organitzada" dels camperols contra els propietaris nobles, en què cada un dels camperols sabia clarament allò que volia.

Amb el gir de la tardor, el camperolat no trencava amb la seua opinió conscient per a llançar-se a les forces elementals, sinó amb la direcció dels conciliadors per a arribar així a la guerra civil. La decadència organitzativa tingué en definitiva un caràcter superficial: les organitzacions dels conciliadors queien; però el que deixaven al deu darrere ajudava a la marxa per un nou camí que s'efectuava sota la direcció immediata dels elements més revolucionaris: soldats, mariners, obrers. En realitzar accions decisives, els camperols convocaven sovint una assemblea general i fins i tot es preocupaven per fer signar la decisió presa per tots els habitants de l'aldea. "En el període tardorenc del moviment camperol, que arribava a ésser devastador [escriu Txestakov, tercer erudit], el més freqüent era l'aparició en l'escena de la vella assemblea comunal [*skhod*] dels camperols. És per mitjà del *skhod* com els camperols es reparteixen els béns requisats, a través del *skhod* entaulen negociacions amb els propietaris i administradors de les hisendes, amb els comissaris de districte i amb diferents *pacificadors*..."

Per què desapareixen de l'escena els comitès de cantó, que conduïren directament els camperols a la guerra civil? A aquest respecte no tenim indicacions precises en els documents. Però l'explicació és òbvia. La revolució desgasta amb gran rapidesa els seus organismes i les seues armes. Ja el fet que els comitès agraris dirigiren mitjançant mesures semipacífiques els feia poc aptes per a passar directament a l'atac. Aquesta raó general es completava amb raons particulars, però que no deixaven de tenir pes. Emprenent una via de guerra oberta contra els propietaris, els camperols sabien massa bé allò que els amenaçava en cas de derrota. Més d'un comitè agrari, ja en els temps de Kerenski, havia anat a parar a la presó. Descentralitzar les responsabilitats passava a ésser una exigència absoluta de la tàctica. Per a açò la forma més utilitzable era el *mir* [comuna rural]. En el mateix sentit actuava sens dubte la desconfiança habitual entre els camperols: quan es tractava d'apoderar-se i repartir-se els béns dels propietaris, cadascú volia participar personalment en l'operació, no confiant els seus drets a ningú. D'aqueixa forma l'agreuament creixent de la lluita portava a l'eliminació temporal dels òrgans representatius de la primitiva democràcia camperola en benefici del *skhod* i de les resolucions del *mir*.

Potser sorprenen aquestes grolleres aberracions en la caracterització del moviment camperol, especialment si provenen d'erudits bolxevics. Però no cal oblidar que es tracta de bolxevics de nova formació. La burocratització del pensament condueix

inevitablement a una sobreestimació de les formes organitzatives imposades des de dalt als camperols i a una subestimació de les formes que adoptava per si sol el camperolat. El funcionari instruït, a la saga del professor liberal, considera els processos socials des del punt de vista administratiu. En qualitat de comissari del poble de l'Agricultura, Iakovlev manifestà més tard la mateixa actitud superficial del buròcrata envers els camperols, però ja en un terreny infinitament molt més important i ple de responsabilitats, precisament en l'aplicació de "la col·lectivització generalitzada". Allò de superficial en la teoria es paga terriblement quan es tracta d'una pràctica de gran envergadura!

Però encara manquen tretze llargs anys per a arribar als errors de la col·lectivització generalitzada. De moment, només es tracta de l'expropiació de les terres dels propietaris. Hi ha 134.000 propietaris que tremolen encara davant els seus 80.000.000 de deciatines. Els més amenaçats són els de dalt, els 30.000 amos de l'antiga Rússia, que posseeixen 70.000.000 de deciatines, més de 2.000 deciatines de mitjana per cap. Un membre de la noblesa, Boborikin, escriu al camarlenc Rodzianko: "Sóc propietari i no m'entra en el cap que em puguin privar de la meua terra, sobretot amb el propòsit més inversemblant: per a fer una experiència de les doctrines socialistes." Però la revolució té justament com a tasca el realitzar allò que no entra en el cap dels dirigents.

Els propietaris més perspicaços no poden, no obstant això, ignorar que no podran servir les seues propietats. Ja no s'esforcen a conservar-les: com més aviat se'n desembarassen, molt millor. L'Assemblea Constituent apareix davant ells com un gran Tribunal de Comptes, en el que l'estat els indemnitzarà no sols per la terra, sinó també per les seues tribulacions.

Els camperols propietaris adherien a aquest programa des de l'esquerra. Volien acabar amb la noblesa parasitària, però temien posar en dubte la concepció de la propietat territorial. L'estat és prou ric (declaraven al seu congrés) per a pagar als propietaris uns 12.000 milions de rubles. En qualitat de "camperols" esperaven beneficiar-se, en condicions avantatjoses, de la terra dels propietaris nobles que hauria estat pagada a costa del poble.

Els propietaris comprenien que la importància de les indemnitzacions tenia un valor polític que seria determinat per la correlació de forces en el moment d'ajustar els comptes. Fins a finals d'agost subsistia l'esperança que una Assemblea Constituent convocada a l'estil Kornilov feia passar la línia de la reforma agrària entre Rodzianko i Miliukov. La caiguda de Kornilov significava que les classes posseïdores havien perdut la partida.

De setembre a octubre, els propietaris esperaven el desenllaç com un malalt incurable espera la mort. La tardor és l'època de la política dels mugics. La collita està acabada, les il·lusions es dissipen, la paciència es perd. Cal acabar! El moviment, desborda, inunda totes les regions, borra les particularitats locals, arrossega totes les capes de l'aldea, escombra totes les reticències davant la legalitat i la prudència, es fa ofensiu, exasperat, feroç, rabiós, utilitza com a armes el ferro i el foc, el revòlver i la granada, derroca i incendia les cases pairals, expulsa els propietaris, neteja la terra i ací i allà la rega a vegades de sang.

Semblen els nius de senyors cantats per Puxkin, Turgueniev i Tolstoi. La vella Rússia es

volatilitza amb el fum. La premsa liberal recull els laments i gemecs per la destrucció dels jardins a l'anglesa, els quadros esbossats en l'època de servitud, les biblioteques patrimonials, els Partenons de Tambov, els cavalls de carreres, els vicis gravats, els bous de raça. Els historiadors burgesos intenten atribuir als bolxevics la responsabilitat del "vandalisme" dels camperols en la seua venjança contra la "cultura dels nobles". En realitat, el mugic rus acabava una obra empresa molts segles abans de l'aparició dels bolxevics en el món. Complia la seua tasca històrica progressiva amb els únics mitjans que estaven al seu abast: amb la barbàrie revolucionària extirpava la barbàrie medieval. A més, ni ell mateix, ni els seus avis, ni els seus avantpassats havien conegut mai la clemència o la indulgència.

Quan els feudals eliminaren la *Jacquerie*, quatre segles i mig abans de l'alliberament dels camperols francesos, un vell monjo escrivia en la seua crònica: "Han fet tant de dany al país que no era necessària l'arribada dels anglesos per a la devastació del regne; els anglesos no haurien pogut fer el que han fet els nobles de França." Tan sols la burgesia, al maig de 1791, superà en atrocitat la noblesa francesa. Els camperols russos, gràcies a la direcció dels obrers, i els obrers russos, gràcies a l'ajuda dels camperols, escaparen a aquesta doble lliçó dels defensors de la cultura de la humanitat.

Les relacions recíproques entre les classes essencials de Rússia es veieren reproduïdes al camp. Igual que els obrers i soldats havien lluitat contra la monarquia, malgrat els plans de la burgesia, els camperols pobres foren els més decidits per a aixecar-se contra els propietaris, fent cas omís de les advertències del kulak. I així com els conciliadors creien que la revolució només descansaria fermament sobre els seus peus a partir del moment en què Miliukov la reconegués, el camperol de condició mitjana, mirant a l'esquerra i a la dreta, s'imaginava que la signatura del kulak legalitzaria les expropiacions. De la mateixa manera que la burgesia hostil a la revolució no dubtà en atribuir-se el poder, els kulaks que s'havien oposat a les devastacions no renunciaren a treure'n profit. El poder no quedaria molt de temps en mans de la burgesia, ni els béns dels propietaris en mans del kulak: en ambdós casos, per causes anàlogues.

La força de la revolució democràtica agrària, d'essència burgesa, s'expressà en el fet que sobrepassà durant un cert temps els antagonismes de classe a l'aldea: l'obrer agrícola saquejava el propietari ajudant amb això el kulak. Els segles XVII, XVIII i XIX de la història russa pujaven a coll del XX i el feien tocar terra. La feblesa de l'endarrerida revolució burgesa no empentà el revolucionari burgès cap avant, sinó que, per contra, el llençà definitivament al camp de la reacció: Tseretelli, presidiari encara en vigílies, protegia les terres dels propietaris nobles contra l'anarquia! Rebutjada per la burgesia, la revolució camperola s'uneix al proletariat industrial. I amb això el segle XX no sols s'alliberava dels segles anteriors, sinó que sobre el seu coll s'elevava a un nou nivell històric. Perquè el camperol pogués netejar la terra i alçar les barreres, l'obrer havia de posar-se al capdavant de l'estat: aqueixa és la fórmula més simple de la Revolució d'Octubre.

LA QÜESTIÓ NACIONAL

La llengua és l'instrument més important de contacte entre els homes i, per tant, de vinculació en l'economia. Es converteix en llengua nacional amb la victòria de la circulació mercantil que unifica una nació. Basant-se en això, s'estableix l'estat

nacional, que és el terreny més còmode, avantatjós i normal per a les relacions capitalistes. Si fem a banda la lluita dels Països Baixos per la independència i el destí de l'Anglaterra insular, l'època de la formació de les nacions burgeses a Europa occidental comença amb la gran Revolució Francesa, i en l'essencial acaba aproximadament un segle després amb la constitució de l'Imperi Alemany.

Però ja en el període en què l'estat nacional a Europa havia deixat d'absorbir les forces de producció i es desenvolupava com a estat imperialista, en Orient (Pèrsia, els Balcans, Xina i Índia) s'estava en el començament de l'era de les revolucions nacionals democràtiques, l'impuls inicial del qual fou donat per la Revolució Russa de 1905. La guerra dels Balcans de 1912 representa la fi de la formació dels estats nacionals en el sud-est d'Europa. La guerra imperialista que la seguí completà de passada l'obra incompleta de les revolucions nacionals europees, en produir el desmembrament d'Àustria-Hongria, la creació d'una Polònia independent i d'estats limítrofs que es despregueren de l'imperi dels tsars.

Rússia no estava constituïda com un estat nacional, sinó com un estat de nacionalitats. Això corresponia al seu caràcter endarrerit. Sobre la base d'una agricultura extensiva i un artesanat d'aldea, el capital comercial, en compte de desenvolupar-se en profunditat, transformant la producció, ho feia en extensió, acreixent el radi de les seues operacions. El comerciant, el propietari i el funcionari es desplaçaven del centre a la perifèria, acompanyant la dispersió dels camperols, i cercant noves terres i exempcions fiscals, penetraven en nous territoris, on es trobaven poblacions encara més endarrerides. L'expansió de l'estat era fonamentalment l'expansió d'una economia agrícola, la qual, tot i el seu primitivisme, revelava una superioritat sobre els nòmades del sud i d'Orient. L'estat de castes i de burocràcia que es forma sobre aqueixa base immensa, i ampliada constantment, arribà a ésser prou poderós com per a sotmetre determinades nacions d'Occident que, tanmateix ésser de cultura més avançada, eren incapaces, per la seua reduïda població o les seues crisis internes, de defensar la seua independència (Polònia, Lituània, províncies bàltiques, Finlàndia).

Als 70.000.000 de gran russos que constituïen el massís central del país s'hi afegiren gradualment uns 90.000.000 d'"al·lògens", que es dividien clarament en dos grups: els occidentals, superiors als gran russos per la seua cultura, i els orientals, d'un nivell inferior. Així es constituí un imperi en què la nacionalitat dominant no representava més que el 43% de la població, mentre que el 57% (dels quals el 17% d'ucraïnesos, 6% de polonesos, 4,5% de russos blancs) corresponien a nacionalitats diverses tant pel seu nivell cultural com per la seua desigualtat de drets.

Les àvides exigències de l'estat i la indigència de la classe camperola sota les classes dominants engendraren les formes més feroçes d'explotació. L'opressió nacional a Rússia era infinitament més brutal que en els estats veïns, no sols a la frontera occidental, sinó fins i tot a la frontera oriental. El gran nombre de nacions lesionades en els seus drets i la gravetat de la seua situació jurídica donaven una enorme força explosiva al problema nacional en la Rússia tsarista.

Mentre que en els estats de nacionalitat homogènia, la revolució burgesa desenvolupava poderoses tendències centrípetes, representades davall el signe d'una lluita contra el particularisme com a França, o contra la fragmentació nacional com a Itàlia i Alemanya, en els estats heterogenis, com ara Turquia, Rússia, Àustria-Hongria, la revolució

endarrerida de la burgesia desencadenava, per contra, les forces centrífugues. Malgrat l'evident oposició d'aquests processos, expressats en termes de mecànica, la seua funció històrica és la mateixa en la mesura en què, en els dos casos, es tracta d'utilitzar la unitat nacional com un important receptacle econòmic: açò exigia realitzar la unitat d'Alemanya i al contrari el desmembrament d'Àustria-Hongria.

Lenin havia calculat amb suficient anticipació el caràcter inevitable dels moviments nacionals centrífugs a Rússia, i durant anys havia lluitat obstinadament, especialment contra Rosa Luxemburg, pel famós paràgraf 9 del vell programa del partit, que formulava el dret de les nacions a disposar de si mateixes, és a dir, a separar-se completament de l'estat. Amb això, el partit bolxevic no es comprometia de cap mode a fer propaganda separatista. A l'única cosa que es comprometia era a lluitar amb intransigència contra tot tipus d'opressió nacional, incloent-hi la retenció per la força de qualsevol nacionalitat als límits d'un estat comú. Només per aquest camí el proletariat rus pogué conquerir gradualment la confiança de les nacionalitats oprimides.

Però açò és només un dels aspectes del problema. La política de bolxevisme en la qüestió nacional tenia un altre aspecte, que, encara que aparentment estava en contradicció amb el primer, el completava en realitat. En el marc del partit, i en general de les organitzacions obreres, el bolxevisme aplicava el més rigorós centralisme, lluitant implacablement contra tot contagi nacionalista susceptible d'enfrontar o dividir els obrers.

Negant rotundament el dret a l'estat burgès a imposar a una minoria nacional una residència forçosa o fins i tot una llengua oficial, el bolxevisme estimava alhora com una tasca sagrada lligar, el més estretament possible, en un gran tot els treballadors de diferents nacionalitats mitjançant una disciplina de classe voluntària. Així es rebutjava purament i simple el principi nacional federatiu de l'estructura del partit. Una organització revolucionària no és el prototip de l'estat futur, és únicament l'instrument per a crear-lo. La ferramenta ha d'ésser adequada per a la fabricació del producte, però de cap mode ha d'assimilar-s'hi. Únicament una organització centralista pot assegurar l'èxit de la lluita revolucionària fins i tot quan es tracta de destruir l'opressió centralista sobre les nacions.

Per a les nacions oprimides de Rússia, derrocar la monarquia significava necessàriament realitzar una revolució nacional. No obstant això, també ací es manifestà el mateix que s'havia produït en tots els aspectes del règim de febrer: la democràcia oficial, lligada per la seua dependència política a la burgesia imperialista, fou absolutament incapaç de destruir les traves del passat. Estimant incontestable el seu dret a regir les altres nacions, continuava defensant amb obstinació les fonts de riquesa, de força i influència que asseguraven a la burgesia gran russa la seua situació dominant. La democràcia conciliadora es limità a interpretar les tradicions de la política nacional del tsarisme amb el llenguatge d'una retòrica emancipadora: es tractava ara de defensar la unitat de la revolució. Però la coalició dirigent tenia un altre argument més fort: les consideracions derivades de la seua situació de guerra. Açò significava que els esforços d'emancipació de les diverses nacionalitats eren presentats com l'obra de l'Estat Major austroalemany. També ací els cadets eren els primers violins i els conciliadors l'acompanyament.

Per descomptat, el nou poder no podia deixar intacta l'abominable processó d'ultratges medievals infringits als al·lògens. Però esperaven limitar-se [i tractaven d'aconseguir-

ho] simplement a l'abolició de les lleis d'excepció contra les diverses nacions, és a dir: a l'establiment d'una igualtat aparent entre els diversos sectors de la població enfront de la burocràcia de l'estat gran rus.

La igualtat formal de drets jurídics afavoria sobretot els israelites: el nombre de lleis que limitaven els seus drets assolía la xifra de 650 lleis. A més, com a nacionalitat exclusivament urbana i una de les més disperses, els jueus no podien pretendre una independència en l'estat, ni tan sols una autonomia territorial. Quant a la projectada "autonomia nacional cultural" que havia d'unir els jueus de tot el país entorn de les seues escoles i altres institucions, aquesta utopia reaccionària, que diversos grups jueus havien recollit del teòric austríac Otto Bauer, es fongué des del primer dia de la llibertat com la cera sota els rajos del sol.

Però la revolució és precisament una revolució perquè no es contenta amb almoines ni amb pagaments a terminis. L'anul·lació de les restriccions més vergonyosa establia en la forma la igualtat dels ciutadans, independentment de la nacionalitat; però amb això es palesava més vivament la desigualtat dels drets jurídics entre les mateixes nacions, deixant-les a la major part en situació de filles legítimes o adoptives de l'estat gran rus.

La igualtat de drets civils no significava res per als finesos, que no cercaven la igualtat amb els russos, sinó la seua independència de Rússia. No aportava res als ucraïnesos, que anteriorment no havien conegut cap restricció, perquè se'ls havia declarat russos a la força. No canviava res la situació dels letons i dels estonians, aixafats per la gran propietat alemanya i per la ciutat russoalemanya. No alleujava gens ni mica la sort de les tribus i dels pobles endarrerits d'Àsia, mantinguts a l'abisme de la carència total de drets jurídics, no per restriccions, sinó per les cadenes d'una servitud econòmica i cultural. La coalició liberal conciliadora no volia ni plantejar-se aquestes qüestions. L'estat democràtic continuava essent el mateix estat del funcionari gran rus que no estava disposat a cedir el seu lloc a ningú.

A mesura que la revolució guanyava més àmpliament les masses més profundes de la perifèria, apareixia més clarament que la llengua oficial era allí la de les classes dominants. El règim de la democràcia formal, a causa de la seua llibertat de premsa i reunió, obligava les nacionalitats oprimides i endarrerides a sentir encara més profundament fins a quin punt estaven privades dels mitjans més elementals de desenvolupament cultural: escoles, tribunals i funcionaris propis. La postergació dels problemes a la futura Assemblea Constituent no feia més que exacerbar els ànims; en definitiva, l'Assemblea estaria dominada pels mateixos partits que havia creat el Govern Provisional, que continuaven mantenint les tradicions dels russificadors, i marcant de forma contundent fins a quin límit les classes dominants estaven disposades a arribar.

Finlàndia es transformà ràpidament en una espina clavada en el cos del règim de febrer. A causa de la gravetat del problema agrari, que afectava Finlàndia als *torpari*, és a dir als petits arrendataris oprimits, els obrers industrials que només representaven el 14% de la població arrossegaren darrere ells l'aldea. El *Seim* finès (Dieta) arribà a ésser l'únic parlament en què els socialdemòcrates obtingueren la majoria: 103 sobre 200 escons de diputats. Després d'haver proclamat per la llei del 5 de juny la sobirania de *Seim*, excepte en les qüestions concernents l'exèrcit i la política exterior, la socialdemocràcia finaesa es dirigí "als partits germans de Rússia" per tal d'obtenir el seu suport. Aviat descobrí que el recurs estava mal destinat. El govern es posà al marge,

deixant llibertat d'acció “als partits germans”. Una delegació dirigida per Txeidse, enviada per a sermonejar, tornà de Helsingfors sense haver obtingut el menor resultat. Llavors, els ministres socialistes de Petrograd, Kerenski, Txernov, Skobelev, Tseretelli, decidiren liquidar el règim socialista de Helsingfors per la violència. El cap d'Estat Major del Gran Quarter General, el monàrquic Lukomski, advertí les autoritats civils i la població que si es produïa alguna manifestació contra l'exèrcit rus, “les seues ciutats, començant per Helsingfors, serien devastades”. Després d'haver preparat el terreny d'aquesta manera, el govern proclamà la dissolució del *Seim* en un solemne manifest, l'estil del qual semblava plagiat de la monarquia i posà a les portes del parlament fins soldats russos portats del front el mateix dia en què començava una ofensiva. Així, en el seu camí cap a Octubre, les masses russes reberen una bona lliçó que els ensenyava el lloc convencional que ocupaven els principis democràtics en la lluita de classes.

Les tropes revolucionàries de Finlàndia adoptaren una postura digna davant el desenfrenament nacionalista dels dirigents. El Congrés Regional dels Soviets, que se celebrà en Helsingfors en la primera quinzena de setembre, declarà: “Si la democràcia finaesa jutja necessari reprendre les sessions del *Seim*, el Congrés considerarà actes contrarevolucionaris totes les temptatives que s'oposen a aquesta mesura.” Era un oferiment directe d'assistència militar. Però la socialdemocràcia finaesa, en la que predominaven les tendències conciliadores, no estava disposada a endinsar-se per la ruta de l'aixecament. Les noves eleccions, que se celebraren sota l'amenaça d'una nova dissolució, asseguraren als partits burgesos, amb l'assentiment dels quals el govern havia dissolt el *Seim*, una petita majoria: 108 vots sobre 200.

Però en aquesta Suïssa del nord, en aquest país de muntanyes de granit i propietaris avars, es comencen a plantejar en primera línia problemes interns que porten inevitablement a la guerra civil. La burgesia finaesa prepara semipúblicament els seus quadres militars. Al mateix temps es constitueixen les cèl·lules secretes de la Guàrdia Roja. La burgesia es dirigeix a Suècia i Alemanya per a aconseguir armes i instructors. Els obrers troben suport en els soldats russos. Al mateix temps, als cercles burgesos, que en vigílies estaven disposats a entendre's amb Petrograd, es reforça el moviment a favor d'una completa separació de Rússia. Un dels diaris més influents, el *Huvudstatsbladet* escrivia: “El poble rus s'apropa a un desenllaç anàrquic... ¿En aquestes condicions, no hauríem de deslligar-nos en la mesura que es puga d'aquest caos?” El Govern Provisional es veié obligat a fer concessions sense esperar a l'Assemblea Constituent: el 23 d'octubre fou adoptada una ordenança “de principi” sobre la independència de Finlàndia, excepció feta dels assumptes militars i de les relacions exteriors. Però “la independència” atorgada per Kerenski ja no valia gran cosa: només faltaven dos dies per a la seua caiguda.

Hi havia encara una altra espina més profunda, i era Ucraïna. A principis de juny, Kerenski havia prohibit el Congrés de les Tropes d'Ucraïna convocat per la Rada. Però els ucraïnesos no cediren. Per a salvar la posició del govern, Kerenski legalitzà el congrés amb retard enviant un pompós telegrama que els congressistes escoltaren amb rialles poc respectuoses. L'amarga lliçó no impedí a Kerenski prohibir tres setmanes més tard el Congrés dels Militars Musulmans a Moscou. Semblava com si el govern democràtic es donés pressa a suggerir a les nacions descontentes: només rebreu allò que arrenqueu amb les vostres mans.

En una declaració acusant Petrograd de combatre l'autonomia nacional ucraïnesa, publicat el 10 de juny al número de l'*Universa*, la Rada proclamava: "D'ara en avant nosaltres mateixos regirem la nostra pròpia vida." Els cadets tractaven els dirigents ucraïnesos d'agents alemanys. Els conciliadors els enviaven exhortacions sentimentals. El Govern Provisional envià a Kiev una delegació. A l'atmosfera sobrecarregada d'Ucraïna, Kerenski, Tseretelli i Teretxenko es veieren obligats a fer alguns passos vers la Rada. Però després de l'aixafament de juliol dels obrers i soldats, el govern féu un viratge a la dreta en la qüestió ucraïnesa. El 5 d'agost, per majoria indiscutible, la Rada acusà el govern, "impregnat de les tendències imperialistes de la burgesia russa", d'haver violat la convenció del 3 de juliol. "Quan arribà l'hora de complir el tractat [escrivia el cap del poder a Ucraïna, Vinitxenko], el Govern Provisional... es comportà com un petit estafador que pretenia arreglar amb trampes un gran problema històric." Aquest llenguatge inequívoc mostra quina era l'autoritat del govern fins i tot als cercles que políticament hauria de tenir més pròxims, ja que, al capdavant, el conciliador Vinitxenko no es distingia de Kerenski més del que un mal novel·lista puga diferenciar-se d'un advocat mediocre.

Certament, al setembre el govern publicà per fi una acta que reconeixia a les nacionalitats de Rússia (dins dels marcs que fixés l'Assemblea Constituent) el dret de "disposar de si mateixes". Però aquesta lletra de canvi girada sense cap garantia per al futur, contradictòria en si mateixa, extremadament imprecisa en tot, excepte en les reserves que feia, no inspirava confiança a ningú: els actes del Govern Provisional cridaven ja massa alt contra ell.

El 2 de setembre el mateix Senat que s'havia negat a rebre en les seues sessions els nous membres no revestits de l'antic uniforme decidí rebutjar la promulgació d'una instrucció confirmada pel govern, dirigida al secretari general d'Ucraïna, és a dir, al gabinet dels ministres de Kiev. Motiu: no hi ha cap llei sobre el secretariat i no és possible enviar instruccions a una institució il·legal. Els eminents juristes no ocultaven que l'acord del govern amb la Rada constituïa una usurpació dels drets de l'Assemblea Constituent: els partidaris més acèrrims de la democràcia pura es trobaven ara junt amb els senadors del tsar. Mostrant tanta valentia, l'oposició de dretes no arriscava absolutament res: sabien que la seua postura seria completament del gust dels dirigents. Si la burgesia russa podia resignar-se a reconèixer una certa independència a Finlàndia, que tenia amb Rússia febles lligams econòmics, no podia de cap mode consentir l'"autonomia" dels blats d'Ucraïna, del carbó de Donetz i del mineral de Krivoi-Rog.

El 19 d'octubre, Kerenski ordenà telegràficament als secretaris generals d'Ucraïna "venir urgentment a Petrograd per a retre-li explicacions personals" sobre la seua agitació criminal a favor d'una Assemblea Constituent ucraïnesa. Al mateix temps, el ministeri fiscal de Kiev era invitat a obrir una instrucció contra la Rada. Però els rajos llençats contra Ucraïna espantaven tan poc com divertien les gentileses cap a Finlàndia.

Els conciliadors ucraïnesos se sentia en aquesta època infinitament més estables que els seus cosins majors de Petrograd. Independentment de l'atmosfera favorable que rodejava la seua lluita pels drets nacionals, l'estabilitat relativa dels partits petit burgesos d'Ucraïna, així com d'altres nacions oprimides, tenia arrels econòmiques i socials que es poden qualificar amb una paraula: endarreriment. Malgrat el ràpid desenvolupament industrial de les conques de Donetz i de Krivoi-Rog, Ucraïna continuava marxant a remolc de la Gran Rússia, el proletariat ucraïnès era menys

homogeni i temperat, el partit bolxevic continuava essent, en quantitat i qualitat, feble, se separava lentament dels menxevics, discernia malament els problemes polítics, sobretot en la qüestió nacional. Fins i tot a Ucraïna oriental, industrial, la Conferència Regional dels Soviets, a meitat d'octubre, forní una petita majoria als conciliadors.

La burgesia ucraïnesa era relativament encara més feble. Una de les causes de la inestabilitat social de la burgesia russa en el seu conjunt era, com es recordarà, que el seu sector més poderós es componia d'estrangers que ni tan sols vivien a Rússia. A la perifèria, aquest fet es complicava amb un altre que no tenia menor importància: la burgesia del país, de l'interior, pertanyia a una altra nació diferent de la massa principal de poble.

La població urbana de la perifèria es distingia totalment en la seua composició nacional de la població de les aldees. A Ucraïna i a Rússia blanca, el propietari gran terratinent, el capitalista, l'advocat eren gran russos, polonesos, jueus, estrangers, mentre que, per contra, la població del camp era totalment ucraïnesa i russa blanca. A les províncies del Bàltic les ciutats eren centres de la burgesia alemanya, russa i jueva: l'aldea era letona i estoniana en la seua totalitat. A les ciutats de Geòrgia predominava la població russa i armènia, i també en l'Azerbaidjan turcman. Separats de la massa essencial del poble, no sols pel nivell de vida i costums, sinó també per la llengua, exactament com els anglesos a l'Índia; obligats a dependre de l'aparell burocràtic per a la defensa de les seues hisendes i dels seus ingressos; lligats inseparablement a les classes dominants de tot el país, els propietaris nobles, els industrials i els comerciants de la perifèria agrupaven en torn seu un estret cercle de funcionaris, empleats, mestres d'escola, metges, advocats, periodistes i en part també obrers, tots ells russos, que transformaven les ciutats en focus de russificació i de colonització.

L'aldea podia passar inadvertida mentre estigués callada. Però quan començà a elevar la veu amb impaciència creixent, la ciutat resistí obstinadament per a defensar la seua situació privilegiada. El funcionari, el comerciant, l'advocat, aprengueren ràpidament a camuflar la seua lluita per la conservació de les posicions estratègiques en l'economia i en la cultura davall una altiva condemna del xovinisme renaixent. L'esforç de la nació dominant per mantenir l'*statu quo* es pinta sovint d'un supranacionalisme, així com l'esforç d'un país vencedor pren la forma de pacifisme per tal de servir allò que ha robat. És així com MacDonald se sent internacionalista davant Gandhi. Així és també com l'acostament dels austríacs cap a Alemanya li sembla a Poincaré un insult per al pacifisme francès.

“La gent que viu a les ciutats d'Ucraïna [escrivia al maig la delegació de la Rada de Kiev al Govern Provisional] veuen els carrers russificats d'aquestes ciutats... i obliden completament que aquestes ciutats no són més que illots al mar del poble ucraïnès.” Quan Rosa Luxemburg, en la seua polèmica pòstuma sobre el programa de la Revolució d'Octubre, afirmava que el nacionalisme ucraïnès, que havia estat fins aleshores la simple “diversió” d'una desena d'intel·lectuals petit burgesos, havia estat unflat artificialment per la consigna bolxevic del dret de les nacions a disposar de si mateixes; malgrat la seua claredat d'esperit, incorria en un error històric força greu: els camperols d'Ucraïna no havia formulat en el passat reivindicacions nacionals perquè en general no s'havia elevat fins a la política. El principal mèrit de la insurrecció de febrer (l'únic, diguem, però completament suficient) consistí precisament en què donà al fi la possibilitat que les classes i nacions més oprimides de Rússia pogueren expressar-se en

veu alta. El despertar polític dels camperols no podia produir-se més que amb la tornada a l'idioma natal i amb totes les conseqüències que s'hi desprenien en matèria d'escoles, tribunals i administracions autònomes. Oposar-s'hi hauria estat una temptativa per a fer tornar els camperols al no-res.

L'heterogeneïtat nacional entre la ciutat i l'aldea es feia sentir dolorosament també en els soviets donat el seu caràcter d'organitzacions fonamentalment urbanes. Sota la direcció dels partits conciliadors, els soviets fingien ignorar contínuament els interessos nacionals de la població autòctona. Aquesta era una de les causes de la debilitat dels soviets a Ucraïna. Els soviets de Riga i de Reval oblidaven els interessos dels letons i dels estonians. El soviet conciliador de Bakú no tenia en compte els interessos de la població principalment turca. Sota la bandera d'un fals internacionalisme, els soviets dirigien sovint la lluita contra l'ofensiva nacionalista ucraïnesa i musulmana, dissimulant la russificació opressiva exercida per les ciutats. Passarà encara molt de temps, fins i tot davall la dominació dels bolxevics, abans que els soviets de la perifèria hagen après a parlar el llenguatge de l'aldea.

Als al·lògens siberians, aixafats per les condicions naturals i l'explotació, el seu primitivisme econòmic i cultural els impedia, en general, elevar-se fins al nivell on comencen les reivindicacions nacionals. El vodka, el fisc i l'ortodòxia obligatòria eren des de segles les principals palanques del poder de l'estat. La malaltia que els italians anomenaven "malaltia francesa" i que els francesos anomenen "el mal napolità", s'anomenava "mal rus" entre els siberians: això indica de quines fonts provenien les llavors de la civilització. La revolució de febrer no havia arribat fins allí. Caldrà esperar encara molt de temps l'aurora per als caçadors i els conductors de rens de les immensitats polars.

Per als pobles i tribus del Volga en el Caucas septentrional i en l'Àsia Central, que despertaren de la seua existència prehistòrica per primera vegada gràcies a la revolució de febrer, ni la burgesia nacional ni el proletariat existien. Per damunt de la massa camperola o pastoral, els estrats superiors desprenien una prima capa d'intel·lectuals. Abans d'arribar fins a un programa d'administració autònoma, la lluita se centrava en l'obtenció d'un alfabet propi, d'un mestre propi i a vegades d'un sacerdot propi. Aquests éssers, els més oprimits, constatarien ben prompte amb amargor que els instruïts patrons de l'estat no els permetrien educar-se. Sobrepassant a tots en endarreriment, es trobaven obligats a cercar un aliat en la classe més revolucionària. D'aquesta manera, a través dels elements d'esquerra de la seua jove intel·lectualitat, els votiacs, els txuvatxos, els zirians, les poblacions de Dagestan i del Turquestan començaren a obrir-se camí cap als bolxevics.

L'evolució econòmica del centre modificà la sort de les possessions colonials, principalment a Àsia Central, quan després del saqueig directe i declarat, sobretot el saqueig comercial, s'utilitzaren mètodes més dissimulats i els camperols d'Àsia esdevingueren subministradors de matèries primeres industrials, sobretot de cotó. L'explotació organitzada jeràrquicament, i que combinava la barbàrie del capitalisme amb la dels costums patriarcals, assolí mantenir els pobles d'Àsia en un estat d'extrema submissió nacional. El règim de febrer havia deixat en açò totes les coses en el seu antic estat.

El tsarisme havia desposseït els baskirs, buriats, kirguises i altres nòmades, de les seues millors terres, que continuaven en mans dels propietaris nobles i dels camperols russos acomodats, dispersos a l'oasi de colonització entre la població indígena. El despertar de l'esperit d'independència nacional significava ací, abans que res, la lluita contra els colonitzadors, que havien creat una fragmentació oficial i havien condemnat els nòmades a la fam i la mort. Per la seua banda, els intrusos defensaven aferrissadament la unitat de Rússia, és a dir la immunitat dels seus saquejos, contra el "separatisme" dels asiàtics. L'odi dels colons al moviment dels indígenes adoptava formes zoològiques. En la Transbaikalia es preparaven precipitadament pogroms de buriats, sota la direcció dels socialistes revolucionaris de març, representats per secretaris de cantó i sotsocials vinguts del front.

En el seu esforç per mantenir el major temps possible el vell ordre establert, tots els explotadors i promotors de violències a les regions colonitzades invocaven, no obstant això, els drets ciutadans de l'Assemblea Constituent: aquesta fraseologia els era comunicada pel Govern Provisional, que trobava en ells el seu millor suport. D'altra banda, els estrats més privilegiats dels pobles oprimits invocaven cada vegada més sovint el nom de l'Assemblea Constituent. Fins i tot els imams de la religió musulmana, que havien alçat l'estendard verd de l'Alcorà sobre les poblacions de les muntanyes i les tribus acabades de mobilitzar del Caucas septentrional, insistien en la necessitat d'esperar "fins a l'Assemblea Constituent" en tots els casos en què la pressió de baix els col·locava en situacions difícils. Això esdevingué la consigna dels conservadors, de la reacció, dels interessos i privilegis cobdiciosos en tots els racons del país. La crida a l'Assemblea Constituent significava esperar i contemporitzar. Contemporitzar significava: unir forces i ofegar la revolució.

No obstant això, la direcció caigué en mans de les autoritats religioses o de la noblesa feudal, només en els primers temps, als pobles endarrerits i quasi exclusivament entre els musulmans. En línies generals, el moviment nacional al camp tenia com a caps naturals els mestres d'escola, els secretaris de cantó, els petits funcionaris i oficials i, parcialment, els comerciants. Junt amb la intel·liguència russa o russificada, a les ciutats de la perifèria es constituí entre els elements més rics i acomodats una capa més jove, lligada estretament a l'aldea pels seus orígens, que no havia trobat accés a la taula del capital, i que prengué naturalment a càrrec seu la representació política dels interessos nacionals, també parcialment els socials, de les capes més profundes dels camperols.

Hostils als conciliadors russos, pel que fa a les reivindicacions nacionals, els conciliadors de la perifèria eren essencialment del mateix tipus i sovint portaven fins i tot les mateixes denominacions. Els socialistes revolucionaris i els socialdemòcrates d'Ucraïna, els menxevics de Geòrgia i Letònia, els "laboristes" de Lituània, s'esforçaven (igual que els seus homònims gran russos) per mantenir la revolució en el marc del règim burgès. Però l'extrema debilitat de la burgesia indígena obligava ací els menxevics i socialistes revolucionaris a rebutjar la coalició i a prendre en les seues mans el poder. Forçats a anar més enllà que el poder central en les qüestions agrària i obrera, els conciliadors de la perifèria guanyaven molt de prestigi mostrant-se davant l'exèrcit i el país com a adversaris del Govern Provisional de coalició. Encara que açò no bastés per a engendrar destins diferents entre els conciliadors gran russos i els de la perifèria, servia almenys per a determinar la diferència de ritmes en el seu ascens i declivi.

La socialdemocràcia georgiana no sols arrossegava rere ella els camperols indigents de la petita Geòrgia, sinó que pretenia (no sense un cert èxit) dirigir el moviment de la “democràcia revolucionària” de tota Rússia. En els primers mesos de la revolució, les altes esferes de la intel·liguència georgiana consideraven Geòrgia no com una pàtria nacional, sinó com una Gironda, una província escollida del *Midi* cridada a subministrar caps per al país sencer. En la Conferència d'Estat de Moscou, un dels menxevics georgians més de moda, Txenkeli, es jactà dient que els georgians, fins i tot sota el règim tsarista, tant en la prosperitat com en els revessos havien proclamat “l'única pàtria és Rússia”. “Què dir de la nació georgiana? [preguntava el mateix Txenkeli un mes després, en la Conferència Democràtica]. Està integralment al servei de la gran Revolució Russa”. I, efectivament, tant georgians com jueus estaven sempre “al servei” de la burocràcia gran russa quan hom havia de moderar o frenar les reivindicacions nacionals de les diferents regions.

Açò continuà, tanmateix, només mentre els socialdemòcrates georgians servaren l'esperança de mantenir la revolució en el marc de la democràcia burgesa. A mesura que apareixia el perill d'una victòria de les masses dirigides pels bolxevics, la socialdemocràcia georgiana afluixava els seus lligams amb els conciliadors russos, relacionant-se més estretament amb els elements reaccionaris de la mateixa Geòrgia. Amb la victòria dels soviets, els partidaris georgians de Rússia una i indivisible esdevenen els oracles del separatisme i ensenyen els bruts claus del xovinisme als altres pobles de la Transcaucàsia.

L'inevitable disfressa nacional dels antagonismes socials, menys desenrotllats d'altra banda a la perifèria, explica per què la Revolució d'Octubre havia de trobar més resistència en la majoria de les nacions oprimides que a Rússia central. Però, en canvi, la lluita nacional per si mateixa trencava violentament el règim de febrer, creant per a la revolució al centre una perifèria política prou favorable.

Quan coincidien amb els antagonismes de classe, els antagonismes nacionals adquirien una particular agudesesa. La lluita secular entre els camperols letons i els barons alemanys llençà, en començar la guerra, milers de treballadors letons a allistar-se voluntàriament en l'exèrcit. Els regiments de caçadors, composts de jornalers i camperols letons, figuraven entre els millors del front. No obstant això, al maig ja es pronunciaven a favor del poder dels soviets. El nacionalisme resultà ésser l'embolcall d'un bolxevisme poc madur. Un procés anàleg es produïa també a Estònia.

A Rússia blanca (on hi havia propietaris polonesos o polonitzats, una població jueva a les ciutats i localitats junt amb funcionaris russos) els camperols, doblement i triple oprimits, davall la influència del front pròxim, dirigiren ja des d'abans d'octubre la seua revolta nacional i social pel corrent bolxevic. Una majoria indiscutible d'ells votarà als bolxevics en les eleccions a l'Assemblea Constituent.

Tots aquests processos en què el despertar de la dignitat nacional es combinava amb una indignació social, unes vegades retenint-la d'altres empentant-la cap avant, tenien la seua expressió més viva en l'exèrcit, on es creaven febrilment regiments nacionals, apadrinats, tolerats o perseguits pel poder central, segons la seua actitud envers la guerra i els bolxevics, però que en el seu conjunt es giraven amb hostilitat creixent contra Petrograd.

Lenin prenia encertadament el pols “nacional” de la revolució. En el seu famós article “La crisi ha madurat”, de finals de setembre, afirmava amb insistència que les nacionalitats en la Conferència Democràtica “ocupaven el segon lloc pel seu radicalisme, superades únicament pels sindicats i amb major percentatge de vots contra la coalició que els delegats dels soviets (40 sobre 55)”. Açò volia dir que les nacions oprimides ja no esperaven res de la burgesia gran russa. Cada vegada amb més freqüència exercien directament els seus drets, per parts, segons els mètodes de les expropiacions revolucionàries.

En octubre, al congrés dels buriats, en el llunyà Verkhneudinsk, un informador testimonia que “la Revolució de Febrer no ha aportat res de nou a la situació dels al·lògens”. Un balanç semblant obligava, si no a alinear-se amb els bolxevics, sí almenys a observar una neutralitat més amistosa envers ells.

El congrés de les tropes d'Ucraïna, que feia les sessions a Petrograd durant les jornades de la revolució, decidí combatre la reivindicació del lliurament del poder als soviets a Ucraïna, però al mateix temps es negà a considerar la insurrecció dels bolxevics gran russos com “una acció antidemocràtica” i prometé emprar tots els mitjans necessaris perquè les tropes no fossen enviades a aixafar la insurrecció. Aquesta ambigüïtat, que caracteritza tan clarament la fase petit burgesa de la lluita nacional, facilitava la revolució del proletariat, decidida a acabar amb tots els equívocs.

D'altra banda, els cercles burgesos de la perifèria que estaven sempre invariablement inclinats cap el poder central, es llençaven ara a un separatisme que en molts casos no tenia ni ombra ni fonaments nacionals. La burgesia ultrapatriota de les províncies bàltiques, que en vigílies era encara el millor suport dels Romanov després dels barons alemanys, enarborava ara la bandera del separatisme entrant en lluita contra la Rússia bolxevic i les masses del seu propi país. En aquest ordre de coses es produïren fenòmens encara més estranys. El 20 d'octubre sorgí una nova formació governamental, denominada “Unió sudoriental de les tropes cosaques, dels muntanyesos del Caucas i dels pobles lliures de les estepes”. Els alts dirigents dels cosacs del Don, del Kuban, del Ter i d'Astrakan, el més poderós sosteniment del centralisme imperial, s'havien transformat en uns mesos en partidaris apassionats de la federació i, sobre aqueixa base, s'havien fusionat amb els caps musulmans, muntanyesos i els homes de les estepes. Les tanques del règim federatiu servien de barrera contra el perill bolxevic procedent del nord. Malgrat això, abans de crear els principals reductes de la guerra civil contra els bolxevics, el separatisme contrarevolucionari apuntava directament contra la coalició dirigent, desmoralitzant-la i debilitant-la.

I d'aquesta manera el problema nacional, igual que els altres, mostrava al Govern Provisional un cap de medusa, la cabellera del qual, les esperances de març i abril, estava feta de les serps de l'odi i de la revolta.

En produir-se la insurrecció, el partit bolxevic distà molt d'adoptar immediatament la posició davant la qüestió nacional que li assegurarà finalment la victòria. Açò no es refereix únicament a la perifèria, amb les seues organitzacions del partit febles i inexpertes, sinó també al centre de Petrograd. El partit estigué tan afeblit durant els anys de guerra, caigué tan baix el nivell teòric i polític dels quadres, que la direcció oficial

adoptà també envers la qüestió nacional (fins a l'arribada de Lenin) una posició molt embrollada i vacil·lant.

Cert és que els bolxevics, d'acord amb la tradició, continuaven defensant el dret de les nacions a disposar de si mateixes. Però també els menxevics admetien de paraula aquesta fórmula: el text del programa continuava essent comú. No obstant això, la qüestió del poder tenia una importància decisiva, tot i això els dirigents temporals del partit es mostraven absolutament incapaços de comprendre l'irreductible antagonisme entre les consignes bolxevics de les qüestions nacional i agrària, d'una banda, i el manteniment del règim burgès imperialista, fins i tot camuflat sota formes democràtiques, per una altra.

La posició democràtica trobà la seua expressió més vulgar en la ploma de Stalin. En l'article del 25 de març sobre el decret governamental que abolia les restriccions dels drets nacionals, Stalin intentà plantejar la qüestió nacional en la seua dimensió històrica. "La base social de l'opressió nacional [escriu], la força que la inspira és l'aristocràcia terratinent en la seua decadència." Quant al fet important que l'opressió nacional s'haja desenvolupat de manera inaudita en l'època del capitalisme i haja trobat la seua expressió més bàrbara en la política colonial, l'autor no sembla sospitar res en absolut. "En Anglaterra [continua dient], on l'aristocràcia agrària comparteix el poder amb la burgesia, on no existeix des de fa molt de temps la dominació il·limitada de l'aristocràcia, l'opressió nacional és més suau, menys inhumana, sempre que no prenguem en consideració [?] la circumstància que, durant la guerra, quan el poder passà a les mans dels grans terratinents, [!], l'opressió nacional es veié reforçada considerablement (persecucions contra els irlandesos i els hindús)". D'aquesta manera, els grans terratinents apareixen com a culpables de l'opressió d'Irlanda i de l'Índia, havent aconseguit el poder gràcies a la guerra, a través de la persona de Lloyd George. "... En Suïssa i a Amèrica del Nord [prosegueix Stalin], on no hi ha grans terratinents ni mai els hi hagué [?], on el poder pertany indivisiblement a la burgesia, les nacionalitats es desenvolupen lliurement, no hi ha lloc en general per a l'opressió nacional..." L'autor oblida completament la qüestió dels negres i la qüestió colonial als Estats Units.

D'aquesta anàlisi completament provinciana, que consisteix únicament a establir un vague contrast entre el feudalisme i la democràcia, se'n desprenen conclusions polítiques simplement liberals. "Fer desaparèixer de l'escena política l'aristocràcia feudal, arrabassar-li el poder, significa precisament liquidar l'opressió nacional, crear les condicions materials necessàries per a la llibertat nacional. En la mesura que la revolució russa ha vençut [escriu Stalin], ha creat ja aqueixes condicions materials..." Tenim ací, segons sembla, una apologia de la "democràcia" imperialista més categòrica que tot el que ha estat escrit sobre el mateix tema, en els mateixos dies, pels menxevics. Igual que en política exterior, Stalin, a la saga de Kamenev, esperava arribar a una pau democràtica mitjançant la divisió del treball amb el Govern Provisional, també en política interior, trobava en la democràcia del príncep Lvov "les condicions materials" de l'alliberament nacional.

En realitat, la caiguda de la monarquia palesava ben a les clares per primera vegada que no sols els propietaris reaccionaris, sinó també tota la burgesia liberal i, al seu darrere, tota la democràcia petit burgesa, amb alguns líders patriotes de la classe obrera, es manifestaven adversaris irreductibles d'una vertadera igualtat de drets nacionals, és a

dir, de la supressió dels privilegis de la nació dominant: tot el seu programa es reduïa a una atenuació, a una refinament cultural i a un camuflatge democràtic de la gran dominació russa.

Durant la conferència d'abril, en defensar la resolució de Lenin sobre la qüestió nacional, Stalin parteix ja formalment de què "l'opressió nacional és el sistema... són les mesures... aplicades pels cercles imperialistes", però aviat torna a caure inevitablement en la seua posició de març. "Com més democràtic és el país, més feble és l'opressió nacionalment i inversament", tal és el concepte abstracte del ponent, propi d'ell i no pres de Lenin. El fet que l'Anglaterra democràtica oprimisca l'Índia feudal amb les seues castes continua escapant al seu limitat camp visual. A diferència de Rússia, on dominava "una vella aristocràcia gran terratinent [prosseguix Stalin], en Anglaterra i Àustria-Hongria l'opressió nacional no ha adquirit formes de pogrom". Com si no hagués existit en Anglaterra "mai" aristocràcia gran terratinent, o com si a Hongria aquesta aristocràcia no continués dominant! El caràcter del desenvolupament històric, combinant la "democràcia" amb l'opressió de les nacions febles, continuava essent per a Stalin un llibre tancat amb set claus.

Que Rússia s'haja constituït com un estat de nacionalitats, és el resultat del seu endarreriment històric. Però l'endarreriment és un concepte complex inevitablement contradictori. Un país endarrerit no camina darrere de les empremtes d'un altre avançat, servant sempre la mateixa distància. En l'època de l'economia mundial les nacions endarrerides s'insereixen sota la pressió de les nacions avançades en la cadena general del desenvolupament i salten alguns graons intermedis. Més encara, l'absència de formes socials i de tradicions estabilitzades fa que un país endarrerit [almenys fins a certs límits] siga extremadament accessible a l'última paraula de la tècnica i el pensament mundials. Però l'endarreriment no deixa d'ésser endarreriment. El desenrotllament del conjunt assumeix un caràcter contradictori i combinat. Allò que caracteritza l'estructura d'una nació endarrerida és el predomini dels pols històrics extrems, dels camperols endarrerits i dels proletaris avançats sobre les formacions mitjanes, sobre la burgesia. Les tasques d'una classe passen a coll de l'altra. L'eliminació de les supervivències medievals en la qüestió és també una tasca del proletariat.

Res caracteritza tan clarament l'endarreriment històric de Rússia, si se'l considera com un país europeu, com el fet que en el segle XX hagué de liquidar l'arrendament forçós i les zones de residència dels jueus, és a dir, la barbàrie de la servitud i del gueto. Però per tal de resoldre aquestes tasques, Rússia posseïa precisament, pel seu desenvolupament endarrerit, noves claus, nous partits i programes moderns en el grau més alt. Per a acabar amb les idees i els mètodes de Rasputin, Rússia necessità les idees i mètodes de Marx.

Certament, la pràctica política continuava essent més primitiva que la teoria, perquè les coses es modifiquen més lentament que les idees. No obstant això, la teoria estava allí per a empenyar fins a les darreres deduccions les necessitats de la pràctica. Per a obtenir l'emancipació i el floriment cultural, les nacionalitats oprimides estaven obligades a lligar la seua sort amb la de la classe obrera. I per a açò els era indispensable desembarassar-se de la direcció dels seus partits burgesos i petit burgesos, és a dir, precipitar la marxa de la seua evolució històrica.

La subordinació dels moviments nacionals al procés essencial de la revolució, a la lluita del proletariat pel poder, no es realitza de colp, sinó en diverses fases i sota formes diferents segons les diverses regions del país. Els obrers, els camperols i els soldats ucraïnesos, els russos blancs i tàrtars, per la seua mateixa hostilitat envers Kerenski, la guerra i la russificació, esdevenien per aqueixa raó (malgrat la direcció dels conciliadors) en els aliats de la revolució proletària. Després d'haver recolzat objectivament els bolxevics, es veieren obligats en l'etapa següent a endinsar-se subjectivament per la via del bolxevisme. A Finlàndia, Letònia, Estònia, i menys encara en Ucraïna, la dissociació del moviment nacional adquireix ja tal importància que només la intervenció de les tropes estrangeres pot impedir l'èxit de la revolució proletària. En l'Orient asiàtic, on el despertar nacional adoptava les formes més primitives, només gradualment i amb considerable retard arribaria a ésser dirigit pel proletariat, després de la presa del poder. Si considerem en la seua totalitat aqueix procés complex i contradictori, la conclusió és evident: el torrent nacional, igual que el torrent agrari, s'abocava en el llit de la Revolució d'Octubre.

El trànsit ineluctable i irresistible de les masses dels problemes elementals a l'emancipació política, agrària, nacional, cap a la dominació del proletariat, procedia no d'una agitació "demagògica", ni d'esquemes preconcebuts, ni de la teoria de la revolució permanent, com ho creien els liberals i conciliadors, sinó de l'estructura social de Rússia i de les circumstàncies de la situació mundial. La teoria de la revolució permanent únicament formulava el procés combinat del desenvolupament.

Açò no és només una particularitat de Rússia. La subordinació de les revolucions nacionals endarrerides a la revolució del proletariat té el seu determinisme a escala mundial. Mentre que en el segle XIX la tasca essencial de les guerres i de les revolucions consistia encara en assegurar a les forces productives un mercat nacional, la tasca del nostre segle consisteix en alliberar les forces productives de les fronteres nacionals, que han esdevingut traves per al seu desenvolupament. En un ampli sentit històric, les revolucions nacionals d'Orient no són més que l'esgraó de la revolució mundial del proletariat, de la mateixa manera que els moviments nacionals de Rússia s'han transformat en graons vers la dictadura soviètica.

Lenin havia apreciat amb notable profunditat la força revolucionària inherent a les nacionalitats oprimides, tant en la Rússia tsarista com en el món sencer. Als seus ulls, només mereixia menyspreu aqueix "pacifisme" hipòcrita que "condemna" igualment la guerra del Japó contra Xina per a esclavitzar-la, que la guerra de Xina contra Japó per a emancipar-se. Per a Lenin, una guerra d'emancipació nacional oposada a una guerra imperialista era únicament una altra forma de revolució nacional que al seu torn s'inscriu com un anella indispensable en la lluita emancipadora de la classe obrera mundial.

D'aquest judici sobre les revolucions i les guerres nacionals no s'hi desprèn en cap cas el reconeixement d'alguna missió revolucionària de la burgesia de les nacions colonials i semicolonials. Al contrari, precisament des que tingué dents de llet, la burgesia dels països endarrerits es desenrotllà com una agència del capital estranger, i encara que li manifeste una envejosa hostilitat, es troba i es trobarà en tots els moments decisius unida a ell en un mateix camp. El sistema xinès dels compradors és la forma clàssica de la burgesia colonial, així com el Guomindang és el partit clàssic dels compradors. Les

cimes de la petita burgesia, incloent-hi els intel·lectuals, poden exercir un paper molt actiu i a vegades sorollós en la lluita nacional, però no són capaces d'exercir un paper independent. Només la classe obrera, en posar-se al capdavant de la nació, pot portar fins al final una revolució nacional o agrària.

L'error fatal dels epígons, principalment de Stalin, rau en què de la doctrina de Lenin sobre la significació històrica progressista de la lluita de les nacions oprimides han deduït una missió revolucionària de la burgesia dels països colonials. La incomprensió del caràcter permanent de la revolució en l'època imperialista; l'esquematzació pedant del desenvolupament; la desarticulació del viu procés combinat en frases buides, separades inevitablement en el temps unes d'altres, tot açò conduí Stalin a una idealització vulgar de la democràcia, o de la "dictadura democràtica" que en realitat pot ésser o una dictadura imperialista o una dictadura del proletariat. Pas a pas, el grup de Stalin, acaba trencant en aquest camí amb la posició de Lenin sobre la qüestió nacional i aplicant una política catastròfica en Xina.

A l'agost de 1927, en la seua lluita contra l'Oposició (Trotski, Rakovski i d'altres), Stalin afirmava davant el ple del Comitè Central dels bolxevics: "La revolució als països imperialistes és una cosa: en ells la burgesia [...] és contrarevolucionària en totes les fases de la revolució [...] I la revolució als països colonials i dependents és una altra cosa [...] En ells, en una certa fase i per un cert temps, la burgesia nacional pot recolzar el moviment revolucionari del seu país contra l'imperialisme." Amb reticències i atenuacions que únicament caracteritzen una falta de confiança en si mateix, Stalin atribueix ací a la burgesia nacional els mateixos trets que atribuïa al març a la burgesia russa. D'acord amb la seua mateixa naturalesa, l'oportunisme stalinista, com davall l'acció de les lleis de gravetat, s'obre camí per diversos canals. La selecció dels arguments teòrics és en aquest cas merament fortuïta.

Transferit al govern "nacional" en Xina, el judici de març concernent el règim conduí a una col·laboració de Stalin amb el Guomindang durant tres anys i constitueix un dels fets més sorprenents de la història moderna: en qualitat de fidel escuder, el bolxevisme dels epígons acompanyà la burgesia xinesa fins a l'11 d'abril de 1927, és a dir, fins a la repressió sagnant que s'abaté el proletariat de Xangai. "L'error essencial de l'Oposició [deia Stalin per a justificar la seua fraternitat d'armes amb Chiang Kai-shek] consisteix a identificar la revolució russa de 1905, en un país imperialista que ha oprimit altres pobles, amb la revolució en Xina, en un país oprimat..." És sorprenent que Stalin mateix no haja tingut la idea de considerar la revolució a Rússia, no des del punt de vista d'una nació "que oprimeix altres pobles", sinó des del punt de vista de l'experiència "dels altres pobles" d'aquesta mateixa Rússia que havia sofert una opressió no menor que la imposada als xinesos.

En l'immens camp d'experiència que Rússia ha representat en el curs de tres revolucions, es poden trobar totes les variants de les lluites de les nacionalitats i de les classes, excepte una: no s'ha vist mai que la burgesia d'una nació oprimida haja exercit un paper emancipador respecte al seu propi poble. En totes les etapes del seu desenvolupament, la burgesia de la perifèria, qualssevol que fossen els colors amb què s'emboïava, depenia invariablement dels bancs centrals, dels trusts, de les signatures comercials, essent en suma l'agència del capital de tota Rússia, sotmetent-se a les seues tendències russificadores, i arrossegant a aquestes tendències fins i tot àmplies capes de la intel·liguència liberal i democràtica. Com més "madura" es mostrava la burgesia de

la perifèria, més estretament es lligava a l'aparell general de l'estat. Analitzada en el seu conjunt, la burgesia de les nacions oprimides exercia el mateix paper de compradors respecte al capital financer mundial. La complexa jerarquia de les dependències i els antagonismes no descartava ni per un sol dia la solidaritat fonamental en la lluita contra les masses insurrectes.

En el període de la contrarevolució (de 1907 a 1917), quan la direcció del moviment nacional estava concentrada en mans de la burgesia al·lògena, aquesta cercà l'entesa amb la monarquia encara molt més francament que els liberals russos. Els burgesos polonesos, bàltics, tàrtars, ucraïnesos, jueus, rivalitzaven en la carrera del pacifisme imperialista. Després de la insurrecció de febrer, tots s'amagaren darrere dels cadets o, seguint l'exemple d'aquests, darrere dels conciliadors nacionals. Quan cap a la tardor de 1917, la burgesia de les nacions de la perifèria es gira vers el separatisme, no lluita contra l'opressió nacional, sinó contra la revolució proletària que s'apropa. En definitiva, la burgesia de les nacions oprimides demostrà tanta hostilitat a la revolució com la gran burgesia russa.

La formidable lliçó històrica de tres revolucions no havia deixat empremta, no obstant això, sobre molts actors dels esdeveniments, Stalin en primer lloc. La concepció conciliadora, és a dir, petit burgesa, sobre les relacions entre les classes a l'interior de les nacions colonials, que ha portat a la derrota de la revolució Xina de 1925-1927, ha estat inscrita pels epígons fins en el programa de la Internacional Comunista, transformant-lo, en aqueix punt, en una trampa per als pobles oprimits d'Orient.

Per a comprendre el vertader caràcter de la política nacional de Lenin, el millor és, segons el mètode dels contrastos, confrontar-la amb la política de la socialdemocràcia austríaca. Mentre que el bolxevisme s'orientava vers una explosió de les revolucions nacionals des de diversos decennis d'anys i educava en aquesta perspectiva els obrers avançats, la socialdemocràcia s'adaptà dòcilment a la política de les classes dominants, fou advocada de la cohabitació forçosa de deu nacions en la monarquia austrohongaresa i al mateix temps fou absolutament incapaç de realitzar la unitat revolucionària dels obrers de les diferents nacionalitats, aïllant-los verticalment en el partit i el sindicat. Karl Renner, instruït funcionari dels Habsburg, cercava incansablement al tinter de l'austromarxisme els mitjans de rejoyenir l'estat dels Habsburg fins al moment en què es veié exercint el paper de teòric vidu de la monarquia austrohongaresa. Quan els Imperis d'Europa central foren derrotats, la dinastia dels Habsburg intentà aixecar sota el seu ceptre la bandera d'una federació de nacions autònomes: el programa oficial de la socialdemocràcia austríaca, calculat per a una evolució pacífica en el marc de la monarquia, arribà a ésser en uns instants el programa de la monarquia mateixa, coberta per la sang i el fang de quatre anys de guerra.

El cercle de ferro corcat que soldava en una sola peça deu nacions esclatà en trossos. Àustria-Hongria s'enfonsà, dislocada per profundes tendències centrífugues, corroborades per la cirurgia a Versalles. Es formaren nous estats i renasqueren d'altres antics. Els alemanys d'Àustria es trobaren a la vora d'un precipici. Per a ells el problema no era ja servir la seua sobirania sobre altres nacions, sinó evitar el perill de caure ells mateixos sota un poder exterior. Otto Bauer, representant de l'ala "esquerra" de la socialdemocràcia austríaca, estimà que el moment era favorable per a plantejar la fórmula del dret de les nacionalitats a disposar de si mateixes. El programa que havia degut inspirar en els decennis anteriors la lluita del proletariat contra els Habsburg i la

burguesia dirigent, esdevingué un instrument de la mateixa nació que encara en vigílies era opressora i que avui estava amenaçada pels pobles esclaus emancipats. Així com el programa reformista de la socialdemocràcia austríaca fou per un instant l'agafador a què intentà aferrar-se la monarquia que s'enfonsava, la desgastada fórmula de l'austromarxisme arribaria a ésser l'àncora salvadora de la burgesia alemanya. El 3 d'octubre de 1918, quan la qüestió no depenia en absolut d'ells, els diputats socialdemòcrates del Reichstag "reconegueren" generosament el dret dels antics pobles de l'Imperi a la independència. El 4 d'octubre, el programa del dret de les nacions a disposar de si mateixes fou adoptat també pels partits burgesos. En haver avançat per un dia als imperialistes austroalemanys, la socialdemocràcia continuà, no obstant això, a l'expectativa: no se sabia com evolucionarien les coses i què diria Wilson. Només el 13 d'octubre, quan l'enfonsament definitiu de l'exèrcit i de la monarquia creà "la situació revolucionària per a la que [pretenia Bauer] havia estat concebut el nostre programa nacional", els austromarxistes, plantejaren pràcticament la qüestió del dret de les nacions a disposar de si mateixes: certament ja no tenien res a perdre. "Amb l'enfonsament del seu poder sobre altres nacions [explica Bauer amb tota franquesa] la burgesia de nacionalitat alemanya considerà com acabada la missió en nom de la qual havia acceptat voluntàriament estar separada de la pàtria alemanya." El nou programa fou posat en circulació no perquè fos necessari per als oprimits, sinó perquè havia deixat d'ésser perillós per als opressors. Les classes posseïdores acorralades per la fissura històrica es veieren obligades a reconèixer *de jure* la revolució nacional; l'austromarxisme jutjà oportú legalitzar-la teòricament. És una revolució madura, oportuna, històricament preparada: i a més està ja paralitzada! Ací tenim l'ànima de la socialdemocràcia, a la vista, com en la palma de la mà!

Força diferent era el cas de la revolució social, que no podia de totes maneres comptar amb el reconeixement de les classes posseïdores. Hom havia d'allunyar-la, escapar-la, comprometre-la. Com l'Imperi s'esgarrava naturalment per les costures més febles, les costures nacionals, Otto Bauer fa aquesta deducció sobre el caràcter de la revolució: "no fou de cap mode una revolució social, sinó una revolució nacional". En realitat, el moviment tenia des del començament un profund contingut social, revolucionari. El caràcter "purament" nacional de la revolució no està mal il·lustrat pel fet que les classes dominants d'Àustria proposaven obertament a l'*Entente* detenir tot l'exèrcit. La burgesia alemanya suplicava a un general italià que ocupés Viena amb les seues tropes!

Una dissociació tan vulgarment pedant de la forma nacional i del contingut social d'un procés revolucionari, considerats com dues suposades fases històricament independents (ací veiem fins a quin punt Otto Bauer s'apropa en açò a Stalin!) tenia una finalitat pràctica de gran importància: havia de justificar la col·laboració de la socialdemocràcia amb la burgesia en la lluita contra els perills d'una revolució social.

Si s'admet, com Marx, que la revolució és la locomotora de la història, l'austromarxisme ha d'ésser el fre. Cridada a participar en el govern, després de l'enderrocament de fet de la monarquia, la socialdemocràcia no es decidia encara a separar-se dels vells ministres dels Habsburg: la revolució "nacional" es limità a consolidar-los afegint-los els secretaris d'estat. Només després del 9 de novembre, quan la revolució alemanya derrotà els Hohenzollern, la socialdemocràcia alemanya proposà al Consell d'Estat (*Staatstrat*) la proclamació de la república, aterrint els seus associats burgesos amb un moviment de masses a què temia tant com ells. "Els cristià-socials [diu Otto Bauer amb imprudent ironia], que el 9 i el 10 de novembre encara recolzaven la

monarquia, es decidiren l'11 de novembre a cessar la seua resistència...” La socialdemocràcia s’havia avançat dos dies sencers al partit de les centúries negres monàrquiques! Totes les llegendes de la humanitat, fins i tot les més heroiques, empal·lideixen davant tal grandesa revolucionària.

Tanmateix ella mateixa, la socialdemocràcia es trobà automàticament, des del començament de la revolució, al capdavant de la nació, com ja els havia ocorregut als menxevics i als socialistes revolucionaris russos. El mateix que aquests, tingué sobretot por de la seua pròpia força. El govern de coalició s’esforçà en ocupar el racó més petit possible. Otto Bauer ho explica: “A causa del caràcter purament nacional de la revolució, els socialdemòcrates només reclamaven una participació molt modesta en el govern.” Per a aquesta gent, el problema del poder no es resolía per la real correlació de forces, ni per l’empenta del moviment revolucionari, ni per la influència política del partit, ni per la fallida de les classes dominants, sinó per l’etiqueta pedant d’una “revolució nacional” pegada als esdeveniments per savis classificadors.

Karl Renner esperà que passés la tempestat en qualitat de cap de la cancelleria del Consell d’Estat. Els altres líders socialdemòcrates es transformaren en adjunts dels ministres burgesos. En altres termes, els socialdemòcrates s’amagaren davall les taules dels seus despatxos. Però les masses no s’acontentaven d’alimentar-se de la corfa nacional, mentre els socialdemòcrates servaven l’ametla social per a la burgesia. Els obrers i soldats obligaren els socialdemòcrates a sortir dels seus amagatalls. L’irreemplaçable teòric Otto Bauer explica: “Només els esdeveniments de les jornades següents, en impulsar la revolució nacional en el sentit d’una revolució social, augmentaren el nostre pes en el govern.” Traduït en el llenguatge clar: sota la pressió de les masses, els socialdemòcrates es veieren obligats a sortir de davall de les seues taules.

Però essent fidels en tot moment a la seua vocació, només prengueren el poder per a fer la guerra contra el romanticisme i l’esperit d’aventura: amb aquests termes designen els calumniadors la mateixa revolució social que ha augmentat “el seu” pes en el govern. Si els austromarxistes compliren amb èxit en 1918 la seua missió històrica d’àngels guardians de la Kreditanstalt de Viena, contra el romanticisme revolucionari del proletariat, es deu únicament a què no trobaren cap impediment per part d’un vertader partit revolucionari.

Dos estats multinacionals, Rússia i Àustria-Hongria, manifesten en la seua història recent l’oposició entre el bolxevisme i l’austromarxisme. Durant quinze anys aproximadament, Lenin proclamà (en una lluita implacable contra tots els matisos del gran xovinisme rus) el dret de totes les nacions oprimides a separar-se de l’Imperi dels tsars. S’acusava els bolxevics de voler el desmembrament de Rússia. Així, aquesta gosada definició revolucionària de la qüestió nacional creà una confiança indestructible dels pobles oprimits, petits i endarrerits, de la Rússia tsarista envers el partit bolxevic. A l’abril de 1917, Lenin deia: “Si els ucraïnesos veuen que tenim una república soviètica, no se separaran; però si tenim una república Miliukov, se separaran.” Una vegada més tenia raó. La història oferí una verificació incomparable d’ambdues polítiques en la qüestió nacional. Mentre que Àustria-Hongria, el proletariat del qual havia estat educat en un esperit de tergiversacions covardes, queia en trossos davall una sacsada terrible, alhora que la iniciativa de l’enfonsament era presa pels elements nacionals de la socialdemocràcia, sobre les ruïnes de la Rússia tsarista es creava un nou estat format per nacionalitats, lligades en l’econòmic i en el polític estretament al partit bolxevic.

Qualsevulla que siga el destí ulterior de la Rússia soviètica (i està lluny encara del port), la política nacional de Lenin és ja un element indestructible del cabal de la humanitat.

LA SORTIDA DEL PREPARLAMENT I LA LLUITA PEL CONGRÉS DELS SOVIETS

La guerra anava relaxant de dia en dia el front, afeblint el govern, empitjorant la situació internacional del país. A principis d'octubre, la flota alemanya, així marítima com aèria, entrà amb gran activitat en operacions al golf de Finlàndia. Els marins del Bàltic combateren valerosament, esforçant-se per tallar el pas de l'enemic a Petrograd. Però com s'adonaven amb més claredat que la resta de sectors del front de les fondes contradiccions de la seua situació com a avantguarda de la revolució i com a participants forçats de la guerra imperialista, llençaren des de les estacions de ràdio dels seus vaixells una crida als quatre punts cardinals, apel·lant a l'ajuda revolucionària internacional. “La nostra esquadra, atacada per forces alemanyes superiors, sucumbeix en una lluita desigual. Cap dels nostres vaixells defugirà el combat. Calumniada, anatematitzat, la nostra flota complirà amb el seu deure [...] però no per ordre de qualsevol menyspreable Bonaparte rus que continue governant gràcies a l'excessiva paciència de la revolució [...] ni a fi dels tractats que els nostres governants han concertat amb els aliats i que lliguen amb cadenes la llibertat russa. No; combatran per la conservació de Petrograd, llar de la revolució. En el moment en què les onades del Bàltic es tinen amb la sang dels nostres germans, que les aigües cobreixen els seus cadàvers, aixequem la nostra veu per a dir: ‘Oprimits de tot el món, aixequem la bandera de la insurrecció!’”

Les paraules al·lusives a combats i víctimes no eren una frase. L'estol perdé el vaixell *Slava*, i després del combat es retirà. Els alemanys s'apoderaren de l'arxipèlag de Monzund. Acaba de passar una altra pàgina negra del llibre de la guerra. El govern decidí aprofitar-se del nou revés per a traslladar la seua capital. L'antic pla ressorgia cada vegada que es presentava ocasió favorable per a això. Els cercles dirigents no sentien la menor simpatia envers Moscou, però sí que odi envers Petrograd. La reacció monàrquica, el liberalisme, la democràcia, aspiraven, un rere l'altre, a degradar la capital, fer-la prostrar-se de genolls, aixafar-la. Els patriotes més extremats sentien ara un odi molt més ardent envers Petrograd que no envers Berlín.

El problema de l'evacuació fou plantejat amb extraordinària urgència. Es projectava portar a terme en dues setmanes el trasllat del govern i del Preparlament. Es resolgué també evacuar en un brevíssim espai de temps les fàbriques que treballaven per a la defensa. El Comitè Executiu Central, pel seu caràcter d'“institució privada”, havia de cuidar-se de la seua pròpia sort.

Els cadets inspiradors de l'evacuació s'adonaven que res resolvia el simple trasllat del govern. Però confiaven que podrien acabar amb el focus del contagi revolucionari mitjançant la fam i l'exhauriment. El bloqueig interior de Petrograd es trobava ja en el seu apogeu. Es retiraven les comandes a les fàbriques; es disminuïa en quatre vegades l'aprovisionament de combustible, el Ministeri d'Abastiments retenia el bestiar que

s'enviava a la capital; als carros amb queviures no se'ls deixava passar del canal de Marinski.

El bel·licós Rodzianko, president de la Duma d'Estat, que el govern s'havia decidit per fi a dissoldre a principis d'octubre, es pronunciava amb absoluta franquesa, en el diari liberal de Moscou *Utro Rosii (L'aurora Russa)*, respecte al perill que amenaçava la capital. "Que el diable se'n porte amb d'ell Petrograd [...] Hom té por que en Piter perisquen les institucions centrals (açò és, els soviets i la resta). He d'objectar-hi que la desaparició d'aqueixes institucions em produiria un gran content, perquè només dany han causat a Rússia." Veritat és que amb la caiguda de Petrograd perirà també l'esquadra del Bàltic. Però tampoc és de doldre que ocorrega cosa semblant: "Hi ha en aqueixa esquadra vaixells que estan completament corromputs." Gràcies a la circumstància que el camarlenc no tenia costum de mossegar-se la llengua, el poble s'assabentà dels pensaments més recòndits de la Rússia aristocràtica i burgesa.

L'encarregat de negocis de Rússia comunicà des de Londres que l'alt comandament de la marina britànica, malgrat totes les gestions fetes amb insistència en aqueix sentit, no considerava possible alleujar la situació de la seua aliada al mar Bàltic. No foren només els bolxevics que interpretaren aquesta resposta en el sentit que els aliats, i amb ells els dirigents patriòtics de la mateixa Rússia, només esperaven que avantatges per a la causa comuna del colp que els alemanys es disposaven a assestar a Petrograd. Els obrers i soldats no dubtaven, en especial després de les confessions de Rodzianko, que el govern es disposava conscientment a lliurar-los a Ludendorff i Hoffman.

El 6 d'octubre, la secció de soldats del soviet adoptà, amb unanimitat mai vista fins aleshores, una resolució presentada per Trotski: "Si el Govern Provisional és incapaç de defensar Petrograd, té el deure de concertar la pau o deixar lliure el lloc a un altre govern." No fou menys intransigent l'actitud que adoptaren els obrers. Consideraven Petrograd com a la seua fortalesa, hi associaven les seues esperances revolucionàries, i no volien, en conseqüència, cedir la capital. Atemorits pel perill militar, per l'evacuació, per la indignació dels soldats i obrers i per l'excitació de tota la població, els conciliadors, per la seua banda, feren sonar la veu d'alarma: no es pot deixar Petrograd abandonat a la seua sort. Persuadit que la temptativa d'evacuació ensopegava amb la resistència general, el govern començà a cedir, dient que no li preocupava tant la seua pròpia seguretat com el lloc en què hauria de reunir-se la futura Assemblea Constituent. Però tampoc li fou possible mantenir-se en aquesta postura. Abans que transcorregués una setmana, es veié obligat a declarar que no sols es disposava a quedar-se al Palau d'Hivern, sinó que no havia renunciat al seu propòsit de convocar l'Assemblea Constituent al Palau de Tàurida. Semblant declaració no modificava en el més mínim la situació militar i política, però una vegada més palesava la força política de Petrograd. Aquest considerava missió seua malbaratar el govern de Kerenski, i no li deixava sortir dels seus murs. Només els bolxevics s'atreverien posteriorment a traslladar la capital a Moscou. Aquest propòsit el portaren a terme sense ensopegar amb dificultats de cap mena, perquè el trasllat de la capital, per a ells, tenia un caràcter efectivament estratègic: difícilment podia haver-hi cap motiu polític que els induís a sortir de Petrograd.

A instàncies de la majoria conciliadora de la Comissió del Consell de la República Russa, o Preparlament, el govern féu una declaració en què cantava la palinòdia a compte de la defensa de la capital. La singular institució pogué, per fi, sortir a llum. Plekhanov, que era amic de gastar xanxes, i que sabia fer-ho, denominava

irrespectuosament aquest impotent i fugaç Consell de la República “la cabanya sobre potes de gallina”. Aquesta definició no deixava d’ésser precisa des del punt de vista polític. Únicament cal afegir-hi que el Preparlament, en quant tal cabanya, tenia un aspecte més que regular, ja que se li havia cedit el magnífic Palau de Marinski, que abans havia servit de refugi al Consell d’Estat. El contrast entre el luxós palau i l’Institut Smolni, descuidat i impregnat de pudors soldadesques, sorprenia Sukhanov: “Entre tota aqueixa magnificència [confessa] hom sentia desitjos de descansar, d’oblidar les dificultats, i la lluita, la fam i la guerra, la ruïna i l’anarquia, el país i la revolució.” Però quedava molt poc de temps per al descans i l’oblit.

L’anomenada majoria “democràtica” del Preparlament estava composta de 308 membres: 120, socialistes revolucionaris, 20 dels quals pertanyien a l’esquerra; 60 menxevics de distints matisos, i 66 bolxevics; després seguien els cooperadors, els delegats del Comitè Executiu Camperol, etc. A les classes benestants se’ls havien concedit 156 llocs, dels quals ocupaven quasi la meitat els cadets. L’ala dreta, junt amb els cooperadors, els cosacs i els membres, molt conservadors, del Comitè Executiu Camperol, es mostrava afí a la majoria en una sèrie de qüestions. La distribució de llocs en aqueixa cabanya confortable es trobava, per consegüent, en palesa contradicció amb la voluntat decidida de la ciutat i del camp. En canvi, com a contrapès a les grises representacions soviètiques i d’altres, el Palau de Marinski reunia dins dels seus murs la “flor de la nació”. Com els membres del Preparlament no depenien dels accidents de la competència electoral, de les influències locals i de les preferències provincials, cada grup, cada partit hi enviava els seus caps més destacats. Segons el testimoni de Sukhanov, el Preparlament es componia d’una representació “excepcionalment brillant”. Quan es reuní per primera vegada, molts escèptics, segons Miliukov, es digueren: “Ja podem estar contents si l’Assemblea Constituent no és pitjor que açò.” “La flor de la nació” es contemplava, satisfeta, en els espills del palau, sense adonar-se que era una flor estèril.

El 7 d’octubre, en obrir la primera sessió del Consell de la República, Kerenski no deixà passar l’ocasió de recordar que el govern, encara que servava “en tota la seua integritat el poder”, estava disposat a atendre “totes les indicacions vertaderament valuoses”: el govern, encara que absolut, no deixava d’ésser il·lustrat. S’havia cedit un lloc als bolxevics en la Mesa del Consell, presidida per Avksentiev i composta de cinc membres; però ningú ocupà aqueix lloc. Als *régisseurs* d’aquella comèdia lamentable i poc divertida se’ls contorbà l’ànima. Tot l’interès de l’anodina inauguració del Consell en un dia plujós no menys anodí, es concentrava per endavant en la intervenció dels bolxevics. Pels passadissos del Palau de Marinski circulà, segons Sukhanov, “un rumor sensacional: Trotski ha vençut per una majoria de dos o tres vots... i els bolxevics abandonaran immediatament el Preparlament”. En realitat, la decisió d’abandonar demostrativament el Palau de Marinski havia estat presa el dia 5, en la reunió de la fracció bolxevic per totalitat de vots menys un: tan gran havia estat l’impuls cap a l’esquerra en el transcurs de les dues darreres setmanes! Només Kamenev es mantingué fidel a la seua posició primitiva, o per a dir-ho amb més exactitud, fou l’únic que s’atreví a defensar-la. En una declaració especial, dirigida al Comitè Central, Kamenev caracteritzava sense embuts l’orientació adoptada com “plena de perills per al partit”. Els propòsits poc clars dels bolxevics produïren una certa inquietud en el Preparlament: el que, certament, es temia, no era una sacsada del règim, sinó l’“escàndol” davant els diplomàtics aliats, als quals acabava de rebre la majoria, com era degut, amb una salva d’aplaudiments patriòtics. Conta Sukhanov que hom envià un delegat oficial (el mateix

Avksentiev) als bolxevics, amb encàrrec de preguntar-los per endavant: Què passarà? “Res [contestà Trotski], res; un petit tret de revòlver.”

Una vegada oberta la sessió, basant-se en el reglament heretat de la Duma d'Estat, es concediren deu minuts a Trotski perquè fes una declaració en nom de la fracció bolxevic. Es féu un dens silenci a la sala. La declaració començava afirmant que el poder era en aquells moments tan irresponsable com abans de la Conferència Democràtica, convocada, segons es deia, per a posar a ratlla Kerenski, i que els representants de les classes benestants havien entrat en el Consell Provisional en un nombre a què no tenien el menor dret. Si la burgesia es disposava a convocar efectivament l'Assemblea Constituent d'ací a un mes i mig, els seus caps no tenien ara cap fonament per a sostenir amb tant d'aferissament la irresponsabilitat del poder, encara que es tractés d'una representació manegada. “Tot s'explica pel fet que les classes burgeses s'han proposat com a fi fer fracassar l'Assemblea Constituent.” El colp dóna en el clau; raó de més perquè proteste l'ala dreta. Sense apartar-se del text de la declaració, l'orador ataca la política industrial, agrària i d'abastiments del govern: de proposar-se conscientment com a fi impulsar les masses a la insurrecció, no haguera estat possible seguir un altre camí. “La idea de lliurar la capital revolucionària a les tropes alemanyes se'ns apareix com un anella natural de la política general que ha de facilitar... el complot contrarevolucionari.” Les protestes es transformen en tempestat. Crits en què s'al·ludeix a Berlín, l'or alemany, al vagó precintat, i, sobre aquest fons general, les inventives dels carrers més grolleres. Mai s'havia produït gens semblat durant els combats més apassionats sostinguts en aquell Institut Smolni, brut, descuidat, ple d'escopinyades de soldat. “Va bastar que ens trobàrem enmig de la bona societat del Palau de Marinski... [diu Sukhanov], perquè es restablís immediatament l'atmosfera de taverna que havia predominat abans en la Duma d'Estat.”

Obrint-se camí a través de les explosions d'odi que alternaven amb moments de calma, l'orador acaba així: “nosaltres, la fracció dels bolxevics, declarem que no tenim res de comú amb aquest govern de la traïció al poble ni amb aquest consell de la tolerància amb la contrarevolució [...] en abandonar el Consell Provisional, posem en guàrdia els obrers, soldats i camperols de tota Rússia. Petrograd està en perill! La revolució està en perill! El poble està en perill! [...] I dirigint-nos al poble, li diem: Tot el poder, als soviets!”

L'orador baixa de la tribuna. Els bolxevics abandonen la sala entre imprecacions. Després d'aquests moments d'alarma, la majoria es disposa a sospirar, alleujada. No s'ha retirat ningú més que els bolxevics; la “flor de la nació” roman al seu lloc. Només l'ala esquerra dels conciliadors es doblegà sota el colp, que segons sembla no anava dirigit contra ells. “Nosaltres, els veïns immediats dels bolxevics [confessa Sukhanov], ens sentíem completament aclaparats pel que havia passat.” Els purs cavallers de la paraula s'adonaven que l'hora de les paraules havia passat.

El ministre d'estat, Teretxenko, en un telegrama secret dirigit als ambaixadors russos, hi deia, parlant de la inauguració del Preparlament: “Si s'exceptua l'escàndol promogut pels bolxevics, la primera sessió s'ha desenrotllat d'una manera molt pàl·lida.” La ruptura històrica del proletariat amb la mecànica estatal de la burgesia era considerada per aqueixa gent com un simple “escàndol”. La premsa burgesa no deixà passar l'ocasió d'aquissar el govern, prenent com a pretext la decisió mostrada pels bolxevics. “Els senyors ministres només podran treure el país de l'anarquia “quan mostren tanta decisió

i tanta voluntat d'obrar com la que mostra el company Trotski". Com si es tractés de la decisió i de la voluntat de certes persones, i no del destí històric de les classes! I com si la selecció dels homes i dels caràcters es produís amb independència dels fins històrics! "Parlaven i obraven [escrivia Miliukov, referint-se a la retirada dels bolxevics del Preparlament] com a homes que se sentien recolzats per la força i sabien que el dia de demà els pertanyia."

La pèrdua de les illes de Monzund, el perill creixent que amenaçava Petrograd i la retirada dels bolxevics del Preparlament per a llançar-se al carrer, obligaven els conciliadors a reflexionar sobre el problema de la seua actitud ulterior respecte a la guerra. Al cap de tres dies de discussió, en què participaren els ministres de guerra i marina i els comissaris i delegats de les organitzacions de l'exèrcit, el Comitè Executiu Central trobà, al fi, una solució salvadora: "Insistir en la necessitat que els representants de la democràcia russa prenguen part en la conferència dels aliats que s'ha de celebrar a París." Després de noves dificultats, hom designà com a representant Skobelev i s'elaboraren instruccions detallades: pau sense annexions ni contribucions, neutralització dels estrets, així com dels canals de Suez i de Panamà (l'horitzó geogràfic dels conciliadors era més ampli que el polític), abolició de la diplomàcia secreta, desarmament progressiu. El Comitè Central Executiu manifestà que la participació del seu delegat en la Conferència de París perseguia com a fi "exercir pressió sobre els aliats". La pressió dels Estats Units! El diari dels cadets formulà una perversa pregunta: "Què farà Skobelev si els aliats rebutgen sense complits les seues condicions? Amenaçarà de dirigir-se novament als pobles de tot el món?" Els conciliadors feia ja molt de temps que se sentien avergonyits de la crida que havien llençat anteriorment.

El Comitè Executiu Central, que es disposava a imposar als Estats Units la neutralització del canal de Panamà, es mostrà, en realitat, incapaç d'exercir pressió ni tan sols sobre el Palau d'Hivern. El 12, Kerenski envià a Lloyd George una extensa lletra, plena de tendres reprotxes, lamentacions amargues i ardents promeses. El front es troba "en millor estat que durant la primavera passada". Naturalment, la propaganda derrotista (el primer ministre rus es lamentava davant el primer ministre britànic de l'actuació dels bolxevics russos) ha impedit realitzar tots els objectius projectats. Però de la pau ni tan sols pot parlar-se. Al govern no li preocupa més que una qüestió: "Com continuar la guerra." Naturalment, Kerenski, com a prova del seu patriotisme, sol·licitava crèdits.

Lliure dels bolxevics, el Preparlament tampoc perdia el temps: el 10 s'iniciava el debat sobre els mitjans d'eleva la capacitat combativa de l'exèrcit. El diàleg, que esmerçà tres fatigoses sessions, es desenrotllà amb subjecció a un esquema invariable (cal persuadir l'exèrcit que lluita per la pau i la democràcia, deia l'esquerra). No es pot persuadir, cal obligar, objectava la dreta. No es pot obligar; per a això és necessari persuadir abans, almenys en part, contestaven els conciliadors. Pel que fa a la persuasió, els bolxevics són més forts que vosaltres, objectaven els cadets. Tots ells tenien raó. Però també té raó qui s'ofega quan, abans d'anar-se'n al fons, llença crits d'angoixa.

El 18 arribà el moment de la decisió, que res podia modificar ja. La fórmula dels socialistes revolucionaris obtingué 95 vots contra 127 i 50 abstencions. La fórmula de la dreta, 135 contra 139. Cosa sorprenent: no hi hagué majoria! A la sala, segons les ressenyes dels periòdics, es produí un moviment general i una gran confusió. Malgrat la unitat del fi perseguit, la "flor de la nació" es mostrà incapaç de prendre una resolució,

tot i que fos platònica, sobre el problema més agut de la vida nacional. La cosa no tenia res de casual: igualment ocorregué, dia rere de dia, amb els altres punts que es debateren, així en les comissions com en les sessions plenàries. No es podien sumar els fragments d'opinions. Tots els grups vivien d'uns matisos imperceptibles de pensament polític, però el pensament mateix no apareixia enlloc. Se n'hauria anat al carrer junt amb els bolxevics?... L'atzucac en què es trobava el Preparlament era l'atzucac del règim.

Persuadir l'exèrcit era difícil, però obligar-lo era impossible. Als crits que Kerenski havia llençat contra l'esquadra del Bàltic, que havia suportat el combat i tingut víctimes, hi respongué el Congrés dels Marins dirigint-se al Comitè Central Executiu amb l'exigència que fos eliminat del Govern Provisional "l'home que havia cobert d'oprobri la gran revolució, i que la menava a la ruïna amb el seu impúdic xantatge polític". Fins llavors no havia escoltat Kerenski aqueix llenguatge dels marins. El comitè regional de l'exèrcit, de la flota i dels obrers russos de Finlàndia, que obrava com si fos un poder constituït, detingué els transports governamentals. Kerenski amenaçà de detenir els comissaris soviètics. La contestació estava concebuda en els termes següents: "El comitè regional accepta tranquil·lament el repte del Govern Provisional." Kerenski callà. En realitat, l'esquadra del Bàltic es trobava ja en estat de sublevació.

Al front terrestre encara no havien arribat tan lluny les coses, però es desenvolupaven en el mateix sentit. En el transcurs del mes d'octubre, la situació empitjorà ràpidament, des del punt de vista dels queviures. El generalíssim del front del nord comunicava que la fam era "la causa principal de la desmoralització de l'exèrcit". Alhora que en les altures dirigents del front continuaven insistint (els conciliadors, bé que, certament, a esquenes dels soldats) sobre la necessitat d'eleva la capacitat combativa de l'exèrcit, baix, els regiments exigien un rere l'altre la publicació immediata dels tractats secrets, i que es feren immediatament proposicions de pau. En els primers dies d'octubre, Jdanov, comissari del front occidental, comunicava: "L'estat d'esperit dels soldats és força alarmant, amb motiu de la proximitat del fred i l'empitjorament del ranxo [...] Els bolxevics fan progressos evidents."

Les institucions governamentals del front estaven en l'aire. El comissari del 2on exèrcit comunica que els consells de guerra no poden funcionar, perquè els soldats-testimonis es neguen a presentar-se per a prestar declaració. "Les relacions entre el comandament i els soldats s'han agrit. Els oficials són considerats com a culpables de la prolongació de la guerra." L'hostilitat dels soldats envers el govern i el comandament s'havia fet extensiva, des de feia molt de temps, als comitès de l'exèrcit, que no havien estat renovats des dels començaments de la revolució. Els regiments, prescindint d'aqueixos comitès, envien delegats a Petrograd, al soviètic, per a lamentar-se de la insuportable situació en què es troben a les trinxeres sense pa, ni equips, sense fe en la guerra. Al front de Romania, on els bolxevics són molt febles, regiments sencers es neguen a disparar. "Dins de dues o tres setmanes, els mateixos soldats declararan l'armistici i depositaran les armes." Els delegats d'una de les divisions comuniquen: "Els soldats han decidit anar-se'n a les seues cases tan prompte com apareguen les primeres neus." En la reunió plenària del soviètic de Petrograd, una delegació del 33è Cos d'Exèrcit formula l'amenaça següent: "Si no es porta a terme una vertadera lluita a favor de la pau, "els soldats prendran el poder en les seues mans i decretaran per si mateixos i davant ells mateixos l'armistici". "El comissari del 2on Exèrcit comunica al ministre de la Guerra: "Es parla no poc que en arribar els freds seran abandonades les posicions."

La confraternització, que després de les Jornades de Juliol havia desaparegut gairebé per complet, es reprengué i cresqué ràpidament. Després del breu període de calma tornaren a repetir-se sovint els casos, no sols de detenció d'oficials pels soldats, sinó d'assassinat dels més odiats d'aquells. Les represàlies es portaven a terme quasi obertament, a la vista dels altres soldats. Ningú sortia en defensa dels oficials: la majoria no volia; la minoria (molt reduïda) no s'atrevia a fer-ho. L'assassí assolía escapar indefectiblement, desapareixent entre la massa de soldats sense deixar rastre. Un dels generals escrivia: "Ens agafem convulsivament a no sabem què, implorem un miracle, però la majoria comprèn que ja no hi ha salvació."

Els periòdics patriòtics, combinant la perfídia amb l'estultícia, continuaven parlant de la continuació de la guerra, de l'ofensiva i de la victòria. Els generals movien el cap; alguns d'ells feien equívocament el joc a la premsa. "Només els insensats poden pensar ara en l'ofensiva", escrivia el dia 7 el baró Budberg, comandant del cos d'exèrcit que es trobava prop de Dvinsk. Un dia després es veia ja obligat a consignar en el seu dietari: "Estic atordit i estupefacte davant l'ordre rebuda d'emprendre l'ofensiva no més tard del 20 d'octubre." Els estats majors, que ja no creien en res, elaboraven plans de noves operacions. Hi havia no pocs generals que veien l'última esperança de salvació en la repetició en gran escala del mateix que Kornilov havia fet a Riga: arrossegar l'exèrcit al combat, i intentar llençar la responsabilitat de la derrota sobre la revolució.

Per iniciativa del ministre de la Guerra, Verkhovski, hom prengué la decisió de fer passar a la reserva les classes més antigues. Els ferrocarrils cruïxen davall el pes dels soldats que tornaven a les seues llars. Als vagons, atapeïts, es trencaven els ressorts i s'enfonsava el sòl. No per això millorava l'esperit, dels que quedaven al front. "Les trinxeres s'enfonsen [escriu Budberg]. Els passadissos de comunicació estan obstruïts; per tot arreu, fem i excrements [...] Els soldats es neguen categòricament a netejar les trinxeres [...] És terrible pensar en el que ocorrerà quan arribe la primavera, i tot açò comence a podrir-se i descompondre's." Els soldats, en la seua aferrissada passivitat, es negaven fins i tot a sotmetre's a la vacunació preventiva, negativa que esdevingué així mateix una forma de lluita contra la guerra.

Després de vanes temptatives per tal d'eleva la capacitat combativa de l'exèrcit mitjançant la reducció dels seus efectius, Verkhovski arribà inesperadament a la conclusió que només la pau podia salvar el país. En una reunió privada amb els caps cadets, l'adhesió dels quals esperava guanyar-se el jove i ingenu ministre, Verkhovski descrigué l'espectacle que oferia l'enfonsament material i espiritual de l'exèrcit: "Tota temptativa de continuar la guerra no pot fer més que accelerar la catàstrofe." Els cadets no podien deixar de comprendre aquestes raons; però Miliukov, mentre els altres servaven silenci, arronsà les espatlles: "la dignitat de Rússia", "la fidelitat als aliats"... El cap de la burgesia, que no creia en una sola d'aquestes paraules, s'esforçava tenaçment en soterrar la revolució sota les runes i els cadàvers de la guerra. Verkhovski féu proves de valor polític: sense consultar amb el govern ni advertir-lo, el dia 20, en la Comissió del Preparlament, reconegué la necessitat de pactar immediatament la pau, hi estiguessen o no conformes els aliats. Tots aquells que en les converses privades s'havien mostrat d'acord amb el seu punt de vista, es giraren furiosament contra ell. La premsa patriòtera deia que el ministre de la Guerra havia "saltat a la part posterior del cotxe del company Trotski". Bursev féu una al·lusió a l'or alemany. A Verkhovski se li concedí una llicència. Els patriotes, quan es trobaven a soles afirmaven que en els fons

tenia raó. Budberg es manifestà prudent, fins i tot en el seu diari: “Des del punt de vista de la fidelitat a la paraula donada [escrivia], la proposició és, naturalment, pèrfida; però, des del punt de vista dels interessos egoistes de Rússia, és potser l'única que pot oferir una esperança salvadora.” Com de passada, el baró confessava l'enveja que l'inspiraven els generals alemanys, als quals “el destí atorga la felicitat de ésser artífexs de victòries”. No preveia Budberg que tampoc havia de trigar a arribar-los la seua hora als generals alemanys. Aquells homes, fins i tot els més intel·ligents, no havien previst res. Els bolxevics, en canvi, havien previst molt, i això constituïa la seua força.

La retirada del Preparlament féu volar a la vista mateixa del poble els últims ponts que encara lligaven el partit de la insurrecció amb la societat oficial. Amb nova energia (la proximitat de la fi redobla les forces) els bolxevics portaren a terme una agitació que els adversaris qualificaven de demagògia, perquè treia a la plaça pública allò que ells ocultaven als despatxos i oficines. El poder de persuasió d'aquesta infatigable propaganda es devia a què els bolxevics comprenien la marxa dels esdeveniments, hi subordinaven la seua política, no tenien por de les masses, i creien indestructiblement en la seua raó i en la seua victòria. El poble no es cansava d'escoltar-los. Les masses sentien la necessitat de trobar-se juntes; cadascú volia sotmetre a prova els seus judicis a través dels altres, i tots observaven, atentament i intensa, com una mateixa idea girava en la seua consciència, amb els seus distints trets i matisos. Multituds immenses acudien als circs i la resta de grans locals, on parlaven els bolxevics més populars, a fi de treure les últimes conseqüències i fer les últimes crides.

En vigílies d'octubre disminuï considerablement el nombre d'agitadors de primera fila. Faltava, abans que res, Lenin com a agitador, i encara més com inspirador directe i quotidià. Faltaven les seues conclusions simples i profundes, que s'incrustaven sòlidament en la consciència de les masses, les seues paraules vives, que prenia del poble i a ell tornaven. Mancava l'agitador de primera categoria, Zinoviev, el qual, amagat per a escapar a les persecucions resultants de l'acusació llençada contra ell com a partícip en la “insurrecció” de juliol, s'havia tornat decididament contrari a la insurrecció d'octubre i havia desaparegut, pel mateix, del camp d'acció durant tot el període crític. Kamenev, propagandista insubstituïble, expert instructor polític del partit, condemnava el curs de la insurrecció, no creia en la victòria, preveia una catàstrofe i s'ocultava, taciturn, en l'ombra. Sverdlov, el temperament del qual era més d'organitzador que no d'agitador, parlava sovint en les grans assemblees, i la seua veu pausada, poderosa i incansable, semblava una tranquil·la confiança. Stalin no era agitador ni orador. En més d'una ocasió havia figurat com a ponent en les conferències del partit. Però, parlà encara que no fos més que una vegada en els grans mítings de la revolució? En els documents i memòries no n'ha quedat cap rastre.

De l'agitació més viva s'encarregaven Volodarski, Lastxevitx, Kollontai, Txudnovski, als que seguien dotzenes d'agitadors de menor calibre. S'escoltava amb interès i simpatia (als quals, per als més conscients, es barrejava una certa condescendència) a Lunatxarski, orador expert, que sabia presentar els fets i les conclusions, servir-se de la frase retòrica i de la xanxa, però que no aspirava a arrossegar ningú, perquè ell mateix tenia necessitat que l'arrossegaren. A mesura que s'apropava el moment de l'acció decisiva, Lunatxarski perdia ràpidament el color i s'esgotava.

Respecte al president del soviets de Petrograd, diu Sukhanov: “Abandonant la tasca que realitzava en l'Estat Major Revolucionari, volava de la fàbrica d'Obukhov a la

Trubixnaia, de la de Putilov a la del Bàltic, del Picador als quarters, i semblava com si parlés simultàniament en tots els llocs. Cada soldat i cada obrer de Petrograd el coneixia personalment. La seua influència, tant entre les masses com en l'Estat Major, era indiscutible. En aqueixos dies, era la figura central i l'heroi principal d'aqueixa notable pàgina de la història." Però, en aquest últim període que precedí al colp decisiu, era incomparablement més efectiva l'agitació molecular que portaven a terme els obrers, marins i soldats anònims, fent prosèlits mitjançant una tasca de propaganda individual destruint els últims dubtes, venent les últimes vacil·lacions. Aquells mesos de febril vida política, havien creat nombrosos quadres de militants de fila, educand centenars i milers de treballadors que estaven acostumats a observar la política des de baix i no des de dalt, i que precisament per això apreciaven els fets i els homes amb un encert no sempre accessible als oradors de tipus acadèmic. Ocupaven el primer lloc, en aquest respecte, els obrers de Petrograd, proletaris d'estirp, del si dels quals sorgien agitadors i organitzadors d'un tremp revolucionari excepcional, d'una elevada cultura política, independents en la idea, en la paraula i en l'acció. Els torners, els manyans, els ferrers, educadors de tallers i fàbriques, tenien ja entorn d'ells les seues escoles, els seus deixebles, futurs organitzadors de la República dels Soviets. Els marins del Bàltic, companys d'armes immediats dels obrers de Petrograd i que, en gran part, havien sortit del seu propi medi, formaven brigades d'agitadors, que conquerien a pòls els regiments endarrerits, les capitals de districte, les comarques agràries. Una fórmula general llençada al Circ Modern per un dels cabdills revolucionaris prenia cos en centenars de ments i voltava després per tot el país.

Milers de soldats i obrers revolucionaris, tots ells agitadors, enemics jurats de la guerra i dels seus responsables, havien evacuat els països bàltics, Polònia i Lituània, juntament amb els establiments industrials, o per separat, en retirar-se els exèrcits russos. Els bolxevics letons que, arrencats a la seua terra natal, es posaven enterament al costat de la revolució, convençuts, tenaços, decidits, portaven a terme dia rere dia una profunda tasca de sapa en tots els àmbits del país. Els seus rostres angulosos, el seu accent dur i les seues frases rudes, sovint incorrectes, comunicaven una expressió peculiaríssima a les seues indòmites incitacions a la insurrecció.

La massa no tolerava els vacil·lants, els neutrals, als seus rengles; s'afanyava en atreure, persuadir, conquerir tothom. Fàbriques i regiments enviaven delegats al front. Les trinxeres es posaven en relació amb els obrers i camperols del front interior immediat. A les ciutats del front se celebraven innumerables mítings i conferències en què soldats i marins coordinaven la seua acció amb la dels obrers i camperols; així fou conquerida per al bolxevisme l'endarrerida Rússia blanca.

Allí on la direcció local del partit estava indecisa o es mantenia a l'expectativa, com ocorria, per exemple, a Kiev, Voronekh i molts altres llocs, les masses queien sovint en la passivitat. Per tal de justificar la seua política, els dirigents citaven com a pretext el decaïment que ells mateixos provocaven. I inversament: "Quan més decidida i audaç era la crida a la insurrecció [diu Povolxski, un dels agitadors de Kazan], amb més confiança i afecte acollia a l'orador la massa dels soldats."

Les fàbriques i els regiments de Petrograd i de Moscou cridaven cada vegada amb més insistència a les portes de l'aldea. Els obrers recollien fons entre ells i enviaven delegats a les seues aldees nats. Els regiments prenen l'acord d'incitar els camperols a recolzar els bolxevics. Els obrers de les fàbriques situades fora de les ciutats recorrien les aldees

dels voltants, en què distribuïen periòdics i posaven els fonaments dels grups bolxevics. D'aqueixes excursions es portaven en les pupil·les la resplendor dels incendis de la guerra camperola.

El bolxevisme conqueria el país. Els bolxevics esdevenien una força irresistible. El poble els seguia. Les dumes municipals de Kronstadt, Tsaritsin, Kostroma, Stxui, elegides per sufragi universal, es trobaven en mans dels bolxevics. En les eleccions a les dumes de barriada de Moscou, els bolxevics obtingueren el 52% dels vots. En el llunyà i pacífic Tomsk, així com en Sàmara, ciutat que no tenia res d'industrial, passaren a ocupar el primer lloc en la Duma. Dels quatre membres elegits per al zemstvo del districte de Schlussemburg, tres eren bolxevics. En el zemstvo del districte de Ligovsk, els bolxevics obtingueren el 50% dels vots. No en totes parts es presentaven d'una manera tan favorable les coses. Però pertot arreu es modificaven en un mateix sentit. El pes específic del partit bolxevic augmentava ràpidament.

No obstant això, on es manifestà d'una manera més eloqüent la bolxevització de les masses fou en les organitzacions de classe. A la capital, els sindicats agrupaven més de mig milió d'obers. Els mateixos menxevics, que servaven encara en les seues mans els comitès d'alguns sindicats, tenien la sensació de no ésser més que una supervivència de temps pretèrits. Siga quin siga el sector de proletariat que es reunís, fos la que fos la seua missió immediata, arribava inevitablement a conclusions bolxevics. I açò no era obra de la casualitat: els sindicats, els comitès de fàbrica, les organitzacions econòmiques i culturals, permanents i temporals, de la classe obrera, cada vegada que se'ls plantejava un problema, es veien obligats a formular la mateixa pregunta: qui mana a casa?

Els obrers de les fàbriques d'artilleria, cridats a una conferència per a regular les relacions amb l'administració, contesten com es pot aconseguir açò a través del poder dels soviets. Ja no es tracta d'una fórmula concisa, sinó d'un programa de salvació econòmica. A mesura que s'aproximen al poder, els obrers enfoquen d'una manera cada vegada més concreta els problemes de la indústria: la conferència susdita creà, fins i tot, un centre especial, encarregat d'elaborar els mètodes susceptibles d'efectuar la transformació de les fàbriques militars en centres de producció pacífica.

La Conferència dels Comitès de Fàbrica de Moscou reconegué la necessitat que el soviet local resolgués d'allà en avant per decret tots els conflictes vaguístics, obrís per iniciativa pròpia les fàbriques tancades pels patrons que hagueren declarat el locaut i, mitjançant l'enviament dels seus delegats a Sibèria i a la conca del Donetz, garantir el pa i el carbó a les fàbriques. La Conferència dels Comitès de Fàbrica de Petrograd consagra la seua atenció al problema agrari i, sobre la base de l'informe de Trotski, redacta un manifest als camperols: el proletariat se sent ja, no sols com a classe particular, sinó com a cabdill del poble.

La Conferència Nacional dels Comitès de Fàbrica, reunida en la segona quinzena d'octubre, eleva la qüestió del control obrer a la categoria d'objectiu nacional. "Els obrers estan més interessats que els patrons en el treball regular i ininterromput dels establiments." El control obrer "respon als interessos de tot el país i ha d'ésser sostingut pels camperols i l'exèrcit revolucionari". La resolució que obria la porta a un nou ordre de coses econòmic és adoptada pels representares de tots els establiments industrials de Rússia contra cinc vots i nou abstencions. Els pocs delegats que s'abstenen són els vells

menxevics, que no poden ja marxar amb el seu partit, però que encara no es decideixen a aixecar francament el braç a favor de la revolució bolxevic. Demà ho faran.

Els municipis democràtics, acabats d'elegir, moren paral·lelament als òrgans del poder governamental. La seua missió més important, com és el subministrament d'aigua, llum, combustible i queviures a les ciutats, la realitza, cada vegada en major grau els soviets i d'altres organitzacions obreres. El comitè de fàbrica de la central de l'enllumenat públic de Petrograd corria per la ciutat i els voltants a la cerca, ja de carbó, ja d'oli, per a les turbines, i aconseguia una cosa i l'altra per mediació dels comitès d'altres establiments, en lluita amb els propietaris i l'administració.

No, el poder dels soviets no era una quimera, una construcció arbitrària, inventada pels teòrics del partit, sinó que sorgia irresistiblement des de baix. Com a conseqüència de l'enfonsament de l'economia, de la impotència de les classes benestants i de les necessitats de les masses, els soviets esdevenien un poder efectiu. No els quedava un altre camí que seguir els obrers, soldats i camperols. El poder dels soviets no era ja un tema bo per a discutir i raonar sobre ell: calia portar-lo a la pràctica.

En el primer Congrés dels Soviets, celebrat al juny, s'havia decidit convocar els congressos cada tres mesos. El Comitè Central Executiu, no obstant això, no sols no convocà el II Congrés en el termini fixat, sinó que posà de manifest el seu propòsit de deixar de convocar-lo, per a no trobar-se cara a cara amb una majoria hostil. La principal finalitat perseguida per la Conferència Democràtica era eliminar els soviets, substituint-los pels òrgans de la "democràcia". Però l'empresa no resultava tan fàcil de fer com semblava. Els soviets no estaven disposats a cedir el camí a ningú.

El 21 de setembre, quan la Conferència Democràtica tocava a la seua fi, el soviet de Petrograd exigí que es convoqués amb tota urgència el Congrés dels Soviets. Adoptà una resolució en aquest sentit, com a resultat dels informes de Trotski i de Bukharin, hoste de Moscou, resolució que partia formalment de la necessitat de preparar-se per a fer front a "una nova onada de la contrarevolució". El programa de defensa que traçava el camí de l'atac futur es recolzava en els soviets com a úniques organitzacions capaces de sostenir la lluita. La resolució exigia que els soviets reforçaren les seues posicions entre les masses. Allí on el poder es trobava efectivament en les seues mans, no havien de soltar-lo en cap cas. Els comitès revolucionaris, creats durant els dies de la sublevació de Kornilov, havien de subsistir i estar disposats a la lluita. "És necessari convocar immediatament el Congrés dels Soviets, per a unificar i cohesionar l'acció de tots ells en la seua lluita contra el perill imminent, i per tal de discutir les qüestions que afecten l'organització del poder revolucionari." D'aquesta manera, aqueixa resolució defensiva es recolzava en l'enfonsament del govern. En aquest mateix sentit polític haurà de desenrotllar-se d'ara en avant l'agitació fins al moment mateix de l'aixecament.

Els delegats dels soviets que assistien a la conferència plantejaren l'endemà, davant el Comitè Central Executiu, la qüestió del congrés. Els bolxevics exigien que fos convocat aquest últim en el termini de dues setmanes, i proposaven (o, millor dit, amenaçaven de fer-ho pel seu compte) crear amb aquest fi un òrgan particular que es recolzés en els soviets de Petrograd i de Moscou. En realitat, preferien que el congrés fos convocat per l'antic Comitè Central Executiu: amb això s'eliminarà per endavant tota discussió sobre les atribucions del congrés i es podria derrocar els conciliadors amb la seua pròpia

ajuda. L'amenaça, esbossada a penes, dels bolxevics, produí el seu efecte: els caps del Comitè Central Executiu, que no volien córrer el risc de trencar de moment amb la igualtat soviètica, declararen que no delegarien en ningú el compliment dels seus deures. El congrés fou convocat per al 20 d'octubre, és a dir, en un termini que no arribava a un mes.

No obstant això, tan prompte com se n'anaren els delegats de províncies, els caps del Comitè Central Executiu s'adonaren immediatament que el congrés era inoportú, que distrauria de la campanya electoral als militants de cada localitat i perjudicaria l'Assemblea Constituent. El temor efectiu consistia en el fet que el congrés esdevingués un poderós pretendent al poder; però sobre açò servava hom diplomàticament silenci. El 26 de setembre, Dan, sense cuidar-se de preparar la cosa com era degut, proposà ja a la Mesa del Comitè Central Executiu l'ajornament del congrés.

Aquells demòcrates patentats tractaven sense cap compliment els principis més elementals de la democràcia. Acabaven d'anul·lar la resolució que havia adoptat la Conferència Democràtica per ells convocada, resolució rebutjava per la coalició i pels cadets. Ara manifestaven el seu sobirà menyspreu envers els soviets, començant pel de Petrograd, a coll del qual s'havien encimbellat fins al poder. Però ¿és que podien tenir en compte, en realitat, sense trencar la seua aliança amb la burgesia, les esperances i peticions de les dotzenes de milions d'obrers, soldats i camperols que estaven al costat dels soviets?

Trotski contestà a la proposició de Dan en el sentit que, fos com fos, el congrés seria convocat, si no per via constitucional, per la revolucionària. La Mesa, en general tan submissa, es negà aquesta vegada a seguir el camí del *coup d'état* soviètic. Però el petit revés patit no féu depositar les armes als conspiradors; ans al contrari, diria hom que els infongué noves empentes. Dan trobà un punt de suport influent en la secció militar del Comitè Central Executiu, la qual decidí "consultar" amb les organitzacions del front si s'havia de convocar el congrés, açò és, decidí portar a la pràctica les resolucions que ja per dues vegades havia adoptat l'òrgan soviètic suprem. Entre tant, la premsa conciliadora inicià una campanya contra el congrés. Els socialrevolucionaris adoptaven un to particularment furiós. "La convocatòria o no convocatòria del congrés [deia *Dielo Naroda*] no pot tenir cap importància per a la solució del problema del poder... El govern de Kerenski no se sotmetrà en cap cas." "A què no se sotmetrà?" (preguntava Lenin). "Al poder dels soviets [aclaria], al poder dels obrers i camperols, el mateix que *Dielo Naroda*, per a no deixar enrere els antisemites i iniciadors de pogroms, els monàrquics i cadets, qualifica de poder de Trotski i Lenin."

Per la seua banda, el comitè executiu dels camperols considerava "perillós i poc desitjable" que es convoqués el congrés. En els sectors dirigits dels soviets es produí una confusió mal intencionada. Els delegats dels partits conciliadors, que recorrien el país, mobilitzaven les organitzacions locals contra el congrés convocat oficialment per l'òrgan soviètic suprem. L'òrgan oficiós del Comitè Central Executiu publicava diàriament resolucions contra el congrés, encarregades per la colla dirigent, i que partien gairebé sempre dels espectres de març que, certament, s'abillaven amb títols imponents. *Izvestia* enterrava els soviets en un article de fons, qualificant-los de barraques provisionals que haurien d'ésser retirades tan aviat com l'Assemblea Constituent coronés l'"edifici del nou règim".

Als qui menys podia agafar desprevinguts l'agitació contra el congrés era als bolxevics. Ja el 24 de setembre, el Comitè Central del partit, sense confiar en la decisió del Comitè Central Executiu, prenia l'acord de promoure una campanya a favor del congrés, des de baix, a través dels soviets locals i de les organitzacions del front. Sverdlov fou delegat pels bolxevics per a formar part de la comissió oficial del Comitè Central Executiu encarregada de convocar, o, per a dir-ho amb més exactitud, de sabotejar el congrés. Sota la seua direcció foren mobilitzades totes les organitzacions locals del partit i, a través d'aquestes, els soviets. El 27 totes les institucions revolucionàries de Reval exigien la dissolució immediata del Preparlament i que es convoqués a continuació el Congrés dels Soviets per a constituir el poder, poder que es comprometien solemnement a sostenir "amb tots els recursos i forces de què disposava la fortalesa". Molts soviets locals, començant pels de barriada de Moscou, proposaren arrabassar la convocatòria del congrés de les mans del deslleial Comitè Central Executiu. A les resolucions dels comitès de l'exèrcit contra el congrés s'oposaren una allau de decisions dels batallons, regiments, cossos d'exèrcit i guarnicions locals, exigint la convocatòria del mateix. "El Congrés dels Soviets ha de prendre el poder, sense detenir-se davant res", diu la reunió general dels soldats de Kixtim, en els Urals. Els soldats de la província de Novgorod inviten els camperols a participar al congrés, sense fer cas de la resolució del seu comitè executiu. Els soviets de província, de districte, els dels racons més apartats del país, les fàbriques i les mines, els regiments, els dreadnoughts, els torpediners, els hospitals militars, els mítings, la Companyia d'Automòbils de Petrograd i els destacaments sanitaris de Moscou, tots exigeixen la deposició del govern i el lliurament del poder als soviets.

Els bolxevics, que no volien limitar-se a la campanya d'agitació, es crearen una important base d'organització convocant un congrés de soviets de la regió del nord, al que assistiren 150 delegats de 23 localitats. El colp estava ben calculat! El Comitè Central Executiu, dirigit pels seus grans mestres en males arts, declarà que el congrés del nord tenia caràcter privat. Els delegats menxevics, que no constituïen més que un grapat d'homes, no participaren en les tasques del congrés, en el que es quedaren "amb fins purament informatius". Com si això hagués pogut minorar en gens ni mica la importància del congrés, en el que estaven representats els soviets de Petrograd i de la perifèria, de Moscou, Kronstadt, Helsingfors i Reval, açò és, de les dos capitals, de les fortaleses marítimes, de l'esquadra del Bàltic i de les guarnicions dels voltants de Petrograd! Obert per Antonov el congrés, al qual hom donà, deliberadament, un matís militar, transcorregué sota la presidència del tinent Krilenko, el millor agitador del partit al front, i futur generalíssim bolxevic. El punt central de l'informe polític de Trotski el constituïa la nova temptativa del govern de treure de Petrograd els regiments revolucionaris: el congrés no permetrà "que es desarme Petrograd i s'estrangle el soviet". La qüestió de la guarnició de Petrograd és un element del problema fonamental del poder. "Tot el poble vota als bolxevics. El poble ens atorga la seua confiança i ens mana que prenguem el poder en les nostres mans." La resolució proposada per Trotski diu: "Ha arribat l'hora de resoldre el problema del poder central, amb l'acció decidida i unànime de tots els soviets." Aquesta crida, incitació directa, quasi, a la insurrecció, fou aprovada per unanimitat de vots, amb només tres abstencions.

Lastxevitx incità els soviets a seguir l'exemple de Petrograd, concentrant en les seues mans les guarnicions locals. El delegat letó, Peterson, prometé la cooperació de 40.000 fusellers letons per a la defensa del Congrés dels Soviets. La declaració de Peterson, que no era una simple frase, fou acollida amb entusiasme. Pocs dies després, el soviet dels

regiments letons proclamava que “només la insurrecció popular... farà possible el pas el poder a les mans dels soviets”. El 13, les estacions de ràdio dels vaixells de guerra difongueren per tot el país la crida del congrés del nord, incitant a preparar-se per al Congrés dels Soviets. “Soldats, marins, camperols, obrers! El vostre deure consisteix a destruir tots els obstacles.” El Comitè Central del partit proposà als delegats bolxevics al congrés del nord que, tenint en compte la proximitat del Congrés general dels Soviets, no abandonaren Petrograd. Per encàrrec de l'oficina elegida pel congrés, alguns delegats se n'anaren a fi de recórrer les organitzacions de l'exèrcit i els comitès locals o, en altres termes, per a preparar les províncies a la insurrecció. El Comitè Central Executiu veié sorgir al seu costat un poderós mecanisme que es recolzava en Petrograd i Moscou, que parlava al país sencer per mitjà de les estacions radiotelefòniques dels *dreadnoughts*, i que estava disposat a substituir en qualsevol moment al caduc òrgan soviètic suprem per a la convocatòria del congrés. De res podien servir ja les petites argücies als conciliadors.

La lluita per i contra el congrés donà l'últim impuls a la bolxevització dels soviets locals. En una sèrie de províncies endarrerides (així, com és ara, en la de Smolensk), els bolxevics, sols o units als socialrevolucionaris d'esquerra, no obtingueren per primera vegada majoria fins que es portà a terme la campanya a favor del congrés, o en efectuar-se les eleccions de delegats. Encara al congrés dels soviets de Sibèria, a meitat d'octubre, assoliren els bolxevics, en unió dels socialrevolucionaris d'esquerra, reunir una majoria sòlida que influí fàcilment en tots els soviets locals. El 15, el soviet de Kiev, per 159 vots contra 28 i tres abstencions, reconegué al futur Congrés dels Soviets com a “òrgan sobirà del poder”. El 16, el congrés dels soviets de la regió del nord-oest, celebrat a Minsk (açò és, al centre del front oriental), afirmà que era inajornable convocar el congrés. El 18, el soviet de Petrograd procedí a l'elecció de delegats al congrés: la candidatura bolxevic (Trotski, Kamenev, Volodarski, Iureniev i Lastxevitx) obtingué 443 vots; la dels socialrevolucionaris, 162; eren aquests socialrevolucionaris d'esquerra que s'inclinaven del costat dels bolxevics. La candidatura dels menxevics obtingué 44 vots. El congrés dels soviets dels Urals, presidit per Krestinski, i en el qual, dels 110 delegats, 80 eren bolxevics, exigí, en nom de 223.900 obrers i soldats organitzats, que es procedís a convocar el Congrés dels Soviets en el termini assenyalat. Aquell mateix dia, 19 d'octubre, la Conferència Nacional dels Comitès de Fàbrica, la representació més directa i indiscutible del proletariat de tot el país, es pronuncià a favor de l'immediat lliurament del poder als soviets. El 20, Ivanovo-Vosnesensk proclamava “l'estat de lluita franca i implacable contra el Govern Provisional” dels soviets de la província, incitava als mateixos a resoldre per compte propi tots els problemes econòmics i administratius plantejats. Només un vot i una abstenció es pronunciaren contra aqueixa resolució, que implicava l'enfonsament dels òrgans governamentals locals. El 22, la premsa bolxevic publicà una nova llista de 56 organitzacions que exigien el poder per als soviets: es tractava de masses autèntiques, en gran part armades.

Aquesta poderosa manifestació dels destacaments de la futura revolució no impedí a Dan informar, davant la Mesa del Comitè Central Executiu, en el sentit que, de les 917 organitzacions soviètiques existents, només 50 s'havien manifestat conformes d'enviar delegats, i això “sense cap entusiasme”. Sense dificultat pot creure's que els pocs soviets que encara consideraven necessari manifestar el seu afecte envers el Comitè Central Executiu, no sentien cap entusiasme pel congrés. No obstant això, la majoria indiscutible dels soviets locals i dels comitès de l'exèrcit feien cas omís, senzillament, del Comitè Central Executiu.

Malgrat tot, els conciliadors, que s'havien compromès i posat en evidència amb el seu sabotatge del congrés, no s'atreverien a portar les coses fins a les seues últimes conseqüències. Quan es veié clarament que hom no assoliria evitar el congrés, feren un viratge en redó, invitant totes les organitzacions locals a elegir delegats, a fi de no donar la majoria als bolxevics. Però com havien despertat massa tard, el Comitè Central Executiu, tres dies abans del termini fixat, es veié en la precisió d'ajornar el congrés fins al 25 d'octubre.

Gràcies a aquesta última maniobra dels conciliadors, el règim de febrer, i amb ell la societat burgesa, obtingueren una dilació inesperada, de la qual, no obstant això, gens substancial en podien treure ja. Els bolxevics, per contra, com més tard haurien de reconèixer els seus mateixos enemics, s'aprofitaren ben bé d'aqueixos cinc dies suplementaris. "Els bolxevics [diu Miliukov] aprofitaren l'ajornament de l'acció, abans que res, per a reforçar les seues posicions entre els obrers i soldats de Petrograd. Trotski apareixia en els mítings que se celebraven en els distints regiments de la guarnició de la capital. Per tal de fer-se una idea de l'estat d'ànim creat per aqueixa agitació, bastarà fer notar, per exemple, que en el regiment de Semenov no es deixà parlar als membres del Comitè Executiu, Skobelev i Gotz, que intentaren fer-ho a continuació de Trotski."

El canvi de front del regiment de Semenov, el nom del qual havia passat a la història de la revolució com un record sinistre, tenia una significació simbòlica: al desembre de 1905, els soldats d'aqueix regiment exerciren el paper principal en l'aixafament de la insurrecció de Moscou. El general Min, que manava el regiment, havia emès l'ordre de "no fer presoners". En la línia ferroviària de Moscou-Golutvin, els soldats del regiment de Semenov afusellaren 150 obrers i empleats. El general Min, les gestes del qual meresqueren elogis del tsar, fou executat a la tardor de 1906 per la socialrevolucionària Konoplianikova. Presoner de les seues velles tradicions, el regiment de Semenov trigà molt més que la majoria dels restants regiments de la guàrdia a ésser conquerit per la revolució. La fama de la seua "fidelitat" estava tan arrelada, que, tanmateix el lamentable fracàs de Skobelev i Gotz, el govern continuà confiant tenaçment en els soldats d'aqueix regiment fins al mateix dia de la revolució, i fins i tot després de sorgir aquesta.

El Congrés dels Soviets fou el problema polític central durant les cinc setmanes que separaren la Conferència Democràtica de l'aixecament d'octubre. La declaració dels bolxevics en la conferència esmentada proclamava ja al futur Congrés dels Soviets com l'òrgan suprem del país. "Podran emportar-se a la pràctica únicament aquelles decisions i proposicions d'aquesta conferència... que siguen adoptades pel Congrés General dels Diputats Obrers, Camperols i Soldats." La resolució a favor del boicot al Preparlament, sostinguda per la meitat dels membres del Comitè Central contra l'altra meitat, deia: "Per a nosaltres, la participació del nostre partit en el Preparlament depèn directament de les mesures que el Congrés general dels Soviets adopte per a instituir un poder revolucionari." L'apel·lació al Congrés dels Soviets constitueix, quasi sense excepció, la nota dominant de tots els documents bolxevics d'aqueix període.

En la situació creada per la guerra camperola, cada vegada més encesa, per la recrudescència del moviment nacional, per la ruïna econòmica més i més profunda de dia en dia, per la disgregació del front i la inestabilitat del govern, els soviets esdevenen l'únic reducte de les forces creadores. Tot problema es converteix en el problema del

poder, i aquest condueix al Congrés dels Soviets, el qual ha de donar resposta a totes les qüestions, la de l'Assemblea Constituent inclusivament.

Cap partit, sense excloure-hi els bolxevics, havia retirat encara la consigna de l'Assemblea Constituent. Però, d'una manera quasi imperceptible, en el curs dels esdeveniments de la revolució, la consigna democràtica principal, que per espai de quinze anys havia brillat en l'heroica lluita de les masses, empal·lidia, s'esvaïa com aixafada entre dos queixals, es convertia en una forma buida, en una tradició, i no en una perspectiva. Semblant procés no tenia res d'estrany. El desenvolupament de la revolució es basava en la lluita directa pel poder entre les dues classes fonamentals de la societat: la burgesia i el proletariat. L'Assemblea Constituent no podia donar res ja a la primera ni al segon. En aquesta contesa, la petita burgesia urbana i rural no podia exercir més que un paper secundari i auxiliar. De totes les maneres, com s'havien encarregat de demostrar-ho els mesos precedents, era incapaç de prendre en les seues mans el poder. No obstant això, la petita burgesia podia fer-se encara amb la majoria en l'Assemblea Constituent. Més tard l'obtingué, en efecte; però, per a què? Únicament per a no saber quin ús n'havia de fer. En tot açò trobava la seua expressió la inconsistència de la democràcia formal, en un moment de fonda transformació històrica. La força de la tradició es palesà en el fet que, en vigílies de l'última batalla entorn de l'Assemblea Constituent, cap dels bàndols havia abjurat encara de la mateixa. Però, en realitat, la burgesia feia a una banda l'Assemblea Constituent per a apel·lar a Kornilov, com els bolxevics al Congrés dels Soviets.

Pot hom suposar, amb seguretat d'encertar, que amples sectors del poble, i fins i tot determinats elements del Partit Bolxevic, alimentaven quelcom que podríem anomenar il·lusions constitucionals, respecte del Congrés dels Soviets; açò és, que associaven al mateix la idea d'una transmissió del poder, automàtica i pacífica, de mans de la coalició a les dels soviets. En realitat, el poder calia arrabassar-lo per la força; amb els simples vots no era possible fer res; només l'aixecament armat podia resoldre la qüestió.

No obstant això, de totes les il·lusions que en forma d'aliatge inevitable acompanyen tot gran moviment popular, fins i tot al més realista, la il·lusió del "parlamentarisme" soviètic era, pel conjunt de condicions creades, la menys perillosa. Els soviets lluitaven pràcticament pel poder, es recolzaven cada vegada més en la força militar, esdevenien poder en les distintes localitats, convocaven el seu propi congrés com a resultat d'un combat. No quedava molt de lloc, que diguem, per a les il·lusions constitucionals, i fins i tot aqueix, resultava escombrat en el procés de la lluita.

La consigna del Congrés dels Soviets, en coordinar els esforços revolucionaris dels obrers i soldats de tot el país, en donar-los la unitat de l'objectiu que calia perseguir, dissimulaven alhora la preparació, de semiconspiració, semideclarada, de la insurrecció, apel·lant de continu a la representació legal dels obrers, soldats i camperols. El Congrés dels Soviets, després de facilitar la unificació de les forces per a la revolució, havia de sancionar els seus resultats i constituir un nou poder indiscutible per al poble.

EL COMITÈ MILITAR REVOLUCIONARI

En el transcurs del mes d'agost, tot i el canvi iniciat a finals de juliol, encara continuaven dominant en la renovada guarnició de Petrograd els socialrevolucionaris i els menxevics. Alguns regiments seguien contagiats d'una profunda desconfiança envers els bolxevics. El proletariat no tenia armes: la Guàrdia Roja no tenia en les seues mans més que uns quants milers de fusells. Sota aquestes condicions, la insurrecció hauria pogut acabar en una tremenda derrota, tanmateix que les masses afluïen novament al bolxevisme.

La situació fou modificant-se incessantment durant el mes de setembre. Després del motí dels generals, els conciliadors perderen ràpidament el punt de suport que tenien en la guarnició. A la desconfiança envers els bolxevics li succeí la simpatia i, en el pitjor dels casos, una neutralitat expectant. Però la simpatia no era activa. Políticament, la guarnició continuava essent força inconsistent i mostrava la suspicàcia pròpia dels camperols: "No ens enganyaran també els bolxevics? Ens donaran, efectivament, la pau i la terra?" La majoria dels soldats no estava disposada encara a lluitar per aquests objectius davall la bandera dels bolxevics. I com en la guarnició subsistia una minoria inatacable quasi per complet, hostil als bolxevics (5.000 a 6.000 junker, tres regiments cosacs, el batalló de motociclistes, la divisió d'autos blindats), el resultat de la lluita semblava encara dubtós al setembre. El desenvolupament dels esdeveniments donà un favorable impuls a la causa bolxevic, amb una nova lliçó pràctica que lligà indissolublement el destí dels soldats de Petrograd al de la revolució i al dels bolxevics.

El dret a disposar de les forces armades és el dret fonamental del poder governamental. El primer Govern Provisional, imposat al poble pel Comitè Executiu, es comprometé a no desarmar ni treure de Petrograd els regiments que havien participat en la Revolució de Febrer. Tal fou el principi formal del dualisme militar, inseparable, en el fons, del dualisme del poder. Les grans commocions polítiques dels mesos següents (manifestació d'abril, Jornades de Juliol, preparació de la sublevació de Kornilov i la seua liquidació) plantejaven inevitablement cada vegada la qüestió de la dependència jeràrquica de la guarnició de Petrograd. Però, al fi, els conflictes que en aquest terreny sorgien entre el govern i els conciliadors tenien un caràcter familiar i acabaven de grat. En bolxevitzar-se la guarnició, les coses prengueren un altre caràcter. Ara eren els mateixos soldats els que recordaven la promesa feta al març pel govern al Comitè Central Executiu i vulnerada pèrfidament per ambdós. El 8 de setembre, la secció de soldats del soviets exigeix que es faça tornar a Petrograd els regiments enviats al front amb motiu dels esdeveniments de juliol. Entre tant, els homes de la coalició es debanaven els cervells cercant el mitjà de treure de la capital els altres regiments.

En unes quantes ciutats de províncies, la situació era aproximadament la mateixa que a la capital. En el transcurs de juliol i agost es procedí a renovar, amb un criteri patrioter, les guarnicions locals; durant els mesos d'agost i setembre, les guarnicions renovades es contagiaren profundament de bolxevisme. S'havia de començar de nou; açò és, tornar a renovar i transformar aqueixes guarnicions. El govern, per tal de preparar el colp contra Petrograd, començava per les províncies. Els motius polítics es presentaven amb cura com a estratègics. El 27 de setembre, els soviets de la ciutat i de la fortalesa de Reval adoptaven la següent resolució sobre el particular: considerar possible el reagrupament de les tropes, a condició que es compte prèviament amb la conformitat dels respectius soviets. Els directius del soviets de Vladimir preguntaren a Moscou si havien de

sotmetre's o no a l'ordre donada per Kerenski de retirar tota la guarnició. L'oficina regional dels bolxevics de Moscou constatava que "aqueixes ordres es dicten sistemàticament per a les guarnicions d'esperit revolucionari". Abans de cedir tots els seus drets, el Govern Provisional intentava fer ús d'allò que és fonamental de tot govern: disposar de la força armada.

El llicenciament de la guarnició de Petrograd era més inajornable doncs que el proper Congrés dels Soviets havia de portar fins a les seues últimes conseqüències la lluita pel poder. La premsa burgesa, dirigida per l'òrgan dels cadets, *Riech*, afirmava, dia rere dia, que hom no podia atorgar als bolxevics la possibilitat de "escollir el moment per a declarar la guerra civil". Açò significava que calia assestar oportunament el colp als bolxevics. S'hi despenia, de manera inevitable, la temptativa de modificar prèviament la correlació de forces en la guarnició. Els arguments d'ordre estratègic produïen no poc efecte després de la caiguda de Riga i la pèrdua de les illes de Monzund. L'estat major de la regió emeté ordre de modificar la composició dels regiments de Petrograd per a enviar-los al front. La qüestió fou plantejada al mateix temps en la secció de soldats per iniciativa dels conciliadors. El pla de l'adversari no estava malament: després de presentar al soviets un ultimàtum estratègic, llevar d'un sol colp als bolxevics el punt de suport que tenien en l'exèrcit o, en cas de resistència del soviets, provocar un conflicte agut entre la guarnició de la capital i el front, necessitat de reforços i relleus.

Els directius del soviets, que s'adonaven perfectament de la trampa que els preparaven, es proposaven temptejar bé el terreny abans de fer un pas irremeiable. Només cabia oposar una negativa rotunda a l'ordre donada, en cas de tenir seguretat que els motius de la renúncia serien degudament compresos pel front. En cas contrari, podria resultar més avantatjós substituir, d'acord amb les trinxeres, els regiments de la guarnició per tropes revolucionàries del front que estigueren necessitades de repòs. Precisament en aquest sentit s'havia pronunciat ja, com més amunt queda indicat, el soviets de Reval.

Els soldats enfocaven la qüestió d'una manera més directa. Marxar al front ara en plena tardor, resignar-se a una nova campanya d'hivern, era una idea que de cap mode els cabia en el cap. La premsa patriòtica empenqué immediatament l'atac contra la guarnició: els regiments de Petrograd, atordits per l'excés de greix de la inacció, traeixen de nou el front. Els obrers sortiren en defensa dels soldats. Els de Putilov foren els primers que protestaren contra l'enviament dels regiments. La qüestió figurava ja constantment en l'ordre del dia, no sols als quarters, sinó en les mateixes fàbriques. Açò apropà estretament les dues seccions del soviets. Els regiments començaren a recolzar amb particular ardor la demanda que s'armés als obrers.

Els conciliadors, cercant reanimar el patriotisme de les masses amb l'amenaça de la pèrdua de Petrograd, el dia 9 d'octubre presentaren al soviets la proposició de crear un "Comitè de Defensa Revolucionària" que tindria com a tasca participar en la defensa de la capital amb el concurs actiu dels obrers. No obstant això, el soviets, alhora que es negava a carregar a coll amb la responsabilitat "de la pretesa estratègia del Govern Provisional i, en particular, de la retirada de tropes de Petrograd", no s'afanyava a pronunciar-se sobre l'ordre donada, sinó que decidia estudiar els seus motius i fonaments. Els menxevics intentaren protestar: és inadmissible la intromissió en les disposicions operatives del comandament. Però encara no feia mes i mig que deien el mateix respecte de les ordres de Kornilov, que perseguïen com a fi preparar la sublevació, i no mancà qui s'ho recordés. Calia crear un òrgan competent que

s'encarregués de comprovar si l'enviament de regiments al front era dictat per consideracions militars o polítiques. Amb gran sorpresa dels conciliadors, els bolxevics acceptaren la idea del Comitè de Defensa: precisament aqueix comitè era el que havia de concentrar en les seues mans totes les dades relatives a la defensa de la capital. Amb això es feia un pas important. El soviets, en arrencar aqueixa perillosa arma de les mans de l'adversari, es reservava la possibilitat, segons foren les circumstàncies, d'orientar la resolució relativa a la retirada dels regiments en un sentit o en un altre, encara que, de totes les maneres, contra el govern i els conciliadors.

Els bolxevics acceptaren més naturalment el projecte menxevic de crear un Comitè Militar doncs que en les seues pròpies files s'havia parlat ja, més d'una vegada, de la necessitat de constituir oportunament un òrgan soviètic autoritzat per a dirigir la revolució futura. En l'Organització Militar del partit s'havia elaborat fins i tot el corresponent projecte. La dificultat que fins aleshores no havia estat possible de vèncer havia consistit en la combinació de l'òrgan de la insurrecció amb el soviets, que tenia caràcter electiu i que actuava obertament, i del qual, a més a més, formaven part representants dels partits enemics. La iniciativa patriòtica dels menxevics no podia sorgir més oportunament per a facilitar la creació d'un estat major de la revolució, que no trigà en adoptar la denominació de Comitè Militar Revolucionari, convertint-se en la palanca principal de l'aixecament.

Dos anys després d'aquests esdeveniments, l'autor del present llibre deia en un article dedicat a la revolució d'octubre: "tan prompte com l'ordre relativa a la retirada dels regiments fou transmesa per l'estat major de la regió al Comitè Executiu del Soviet de Petrograd [...] Hom veié clarament que, en el seu desenvolupament ulterior, aquesta qüestió podia adquirir una importància política decisiva." La idea de la insurrecció començà a prendre immediatament una forma concreta. Ja no calia inventar un òrgan soviètic. La missió efectiva del futur comitè quedava inequívocament palesada pel fet que Trotski, en aquella mateixa sessió, acabés el seu informe sobre la retirada dels bolxevics del Preparlament amb l'exclamació següent: "Visca la lluita directa i oberta pel poder revolucionari al país!" Açò no era més que la traducció, al llenguatge de la legalitat soviètica, de la divisa: "Visca la insurrecció armada!"

Justament al següent dia, 10 d'octubre, adoptava el comitè central dels bolxevics, en reunió secreta, la resolució de Lenin que assenyalava la insurrecció armada com l'objectiu pràctic dels dies que s'apropaven. Des d'aqueix moment, es dotava al partit d'un objectiu de combat clar i imperatiu. El Comitè de Defensa s'incorporava a la perspectiva de la lluita immediata pel poder.

El govern i els seus aliats rodejaren de cercles concèntrics la guarnició. L'11, el general Txeremisov, que manava el front septentrional, donà compte al ministre de la guerra de la demanda presentada pels comitès de l'exèrcit: que se substituís els regiments cansats del front amb els soldats de Petrograd. L'estat major del front no era, en aquest cas, més que una instància transmissora entre els conciliadors de l'exèrcit i els seus líders petersburgesos, els quals s'esforçaven a crear una base més àmplia per als plans de Kerenski. La premsa de la coalició acollí aqueixa operació envoltant-la amb una simfonia de furor patriòtic. No obstant això, les assemblees quotidianes dels regiments i de les fàbriques mostraven que la música dels dirigents no produïa en la base cap efecte. El 12, els obrers d'una de les fàbriques més revolucionàries de la capital (Stari Parviainen), reunits en assemblea general, contestaren de la manera següent a la

campanya de la premsa burgesa: “Declarem fermament que ens llençarem al carrer quan ho jutgem necessari. No ens espanta la lluita que s’apropa i estem fermament convençuts que en sortirem victoriosos.”

En constituir una comissió encarregada de preparar l'Estatut del Comitè de Defensa, el comitè executiu del soviets de Petrograd assenyalà els següents fins al futur òrgan militar: posar-se en contacte amb el front septentrional i amb l'estat major de la regió de Petrograd, amb el comitè central dels marins del Bàltic i el soviets regional de Finlàndia, per tal d'estudiar la situació militar i les mesures necessàries; efectuar un recompte dels efectius de la guarnició de Petrograd i els seus voltants, així com de les municions i queviures; prendre mesures per a mantenir la disciplina entre les masses obreres i de soldats. Les formules eren força generals i, alhora, equívokes: gairebé totes elles oscil·laven entre la defensa de la capital i l'aixecament armat. No obstant això, aqueixos dos objectius, que fins llavors s'excloïen recíprocament, ara s'aproximaven en realitat; en prendre el poder en les seues mans, el soviets hauria de carregar a coll la defensa de Petrograd. Aquest element de camuflatge no havia estat introduït artificialment des de l'exterior, sinó que es desprenia, fins a un cert punt, de les condicions creades per la proximitat de la insurrecció.

Amb aqueixa mateixa mira de camuflatge, no es posà un bolxevic al capdavant de la comissió encarregada d'elaborar l'estatut del comitè, sinó un socialrevolucionari, el jove i modest funcionari d'intendència, Lazimir, un d'aquells socialrevolucionaris d'esquerra que ja abans de la insurrecció es trobaven en perfecte acord amb els bolxevics, sense que, certament, preveren sempre on hauria de menar-los aqueix acord. El projecte primitiu de Lazimir fou modificat per Trotski en dos sentits: concretant els fins pràctics per a conquerir la guarnició i difuminant encara més l'objectiu revolucionari general. El projecte, aprovat pel Comitè Executiu amb la protesta dels dos menxevics, incloïa en el Comitè Militar Revolucionari les meses del soviets i de la secció de soldats, els representants de l'esquadra, del comitè regional de Finlàndia, del sindicat ferroviari, dels comitès de fàbrica, dels sindicats, de les organitzacions militars del partit, de la Guàrdia Roja, etc. El fonament de l'organització era el mateix que en molts altres casos; però la composició personal del comitè es trobava determinada per endavant pels seus nous objectius. Partia hom del supòsit que les organitzacions enviarien representants coneixedors dels assumptes militars o que estigueren en estret contacte amb la guarnició. La funció havia de condicionar el caràcter de l'òrgan.

No menys important era la constitució d'un altre organisme: prop del Comitè Militar Revolucionari s'instituï una conferència permanent de la guarnició. La secció dels soldats representava la guarnició políticament; els diputats eren elegits d'acord amb les banderes polítiques que seguien. La conferència de la guarnició havien d'integrar-la els comitès de regiment, que, com dirigien la vida quotidiana dels mateixos, eren la seua representació més “professional”, més directa, més pràctica. L'analogia entre els comitès de regiment i els de fàbrica saltava als ulls. En totes les grans qüestions polítiques, els bolxevics, a través de la secció obrera del soviets, podien recolzar-se confiadament en els obrers. Però per a esdevenir amos de les fàbriques calia que arrossegaren al seu darrere els comitès de les mateixes. La composició de la secció de soldats garantia als bolxevics la simpatia política de la majoria de la guarnició. Per a disposar pràcticament de les tropes, però, era necessari recolzar-se d'una manera immediata en el comitès de regiment. Açò explica que la conferència de la guarnició, en el període que precedí l'aixecament, passés a ocupar el primer terme, relegant,

naturalment, a un segon lloc la secció de soldats. És d'advertir, no obstant això, que els delegats més destacats de la secció formaven part, així mateix, de la conferència.

En l'article "La crisi ha arribat al seu punt culminant", escrit poc abans d'aqueixos dies, preguntava Lenin en to de reprotxe: "Què ha fet el partit per a estudiar la disposició de les tropes i la resta?" No obstant la tasca portada abnegadament a cap per l'Organització Militar, el reprotxe de Lenin estava justificat. El partit realitzava amb dificultat l'estudi, purament tècnic, de les forces i dels recursos militars; faltava l'hàbit, no es trobava mode d'enfocar la qüestió. La situació es modificà immediatament a partir del moment en què entrà en escena la conferència de la guarnició; d'ara en avant, apareixia, dia rere dia, als ulls dels directius el panorama viu de la guarnició, no sols de la capital, sinó també de l'anell militar que la circumdava.

El 12, el Comitè Executiu examinà el projecte d'estatut elaborat per la comissió de Lazimir. Tanmateix el caràcter confidencial de la sessió, els debats tenien en gran part un caràcter metafòric: "Es deia una cosa, però se sobreentenia una altra", diu, no sense fonament, Sukhanov. L'estatut instituïa el funcionament de seccions de defensa, aprovisionament, comunicacions, informació, etc., annexes al comitè. Es tractava, doncs, d'un estat major o, si es vol, d'un contraestat major. S'assignava com a objectiu a la conferència elevar l'esperit combatiu de la guarnició. No deixava d'haver-hi en açò una part de veritat. Però la capacitat combativa podia tenir distintes aplicacions. Els menxevics s'adonaven amb impotent indignació que la idea per ells propugnada amb fins patriòtics es convertia en quelcom destinat a dissimular la insurrecció que es preparava. El camuflatge no tenia res d'impenetrable: tothom comprenia de què es tractava; però, al mateix temps, res podia fer-se per a destorbar-lo, ja que d'una manera absolutament idèntica havien procedit els mateixos conciliadors en agrupar al voltant seu la guarnició en els moments crítics i crear òrgans de poder paral·lelament als de l'estat. Podria hom dir que els bolxevics no feien més que seguir les tradicions del poder dual. Però introduïen un nou contingut en les velles formes. Allò que abans servia per a la política de conciliació, conduïa ara a la guerra civil. Els menxevics demanaren que es fera constar en acta la seua opinió adversa a la totalitat del projecte. Aquesta platònica demanda fou satisfeta.

L'endemà, en la secció de soldats, que encara no feia tant constituïa la guàrdia dels conciliadors, s'examinà la qüestió del Comitè Militar Revolucionari i de la conferència de la guarnició. En aqueixa reunió, notabilíssima per tots conceptes, ocupà per dret propi el lloc principal el marí Dibenko, president del *Tsentrobalt*, un gegant de barba negra que no tenia costum de mossegar-se la llengua. El discurs de l'invitat de Helsingfors irrompé com un doll d'aigua de mar, fresca i picant, en l'estroncat ambient de la guarnició. Dibenko reté compte de la ruptura definitiva de l'esquadra amb el govern i de les noves relacions entaulades amb el comandament. L'almirall, abans d'iniciar les últimes operacions marítimes, s'havia dirigit amb la següent pregunta al congrés dels marins que s'estava celebrant per aquells dies: "S'executaran les ordres que es donen? A la qual cosa contestem: si exercim el control nosaltres, sí. Però... si veiem que l'esquadra sucumbirà, la primera cosa que farem serà penjar del pal major l'almirall." Per a la guarnició de Petrograd, aquest era un nou llenguatge. D'altra banda, en la mateixa esquadra només havia adquirit carta de naturalesa en els darrers dies. Era el llenguatge de la insurrecció. El grapat de menxevics representats en l'assemblea, remugava en un racó. La Mesa llençava mirades d'inquietud a la compacta massa de

capots grisos. Ni una veu de protesta als seus rengles! Els ulls brillen als rostres excitats. A la sala sura l'esperit de l'audàcia temerària.

Com a conclusió, Dibenko, encoratjat per l'aprovació general, declarà amb fermesa: "Es parla de la necessitat de treure de la capital la guarnició per a defensar els punts d'accés a Petrograd i, en particular, Reval. No ho cregueu; de la defensa de Reval ens encarreguem nosaltres. Romangueu ací i defeneu els interessos de la revolució... Quan tinguem necessitat del vostre suport, vos ho direm, i estic convençut que llavors acudireu en auxili nostre." Aquesta crida, que fou immillorablement compresa pels soldats, suscità una vertadera tempestat d'entusiasme, en què quedaren ofegades, sense deixar rastre, les protestes dels escassos menxevics que assistien a l'assemblea. A partir d'aqueix moment, la qüestió de la retirada dels regiments podia donar-se definitivament per resolta.

El projecte d'estatut presentat per Lazimir fou acceptat per una majoria de 283 vots contra 1 i 23 abstencions. Aquestes xifres, inesperades per als mateixos bolxevics, donen idea de la pressió revolucionària de les masses. La votació significava que la secció de soldats llevava, resoltament i oficialment, de les mans de l'estat major governamental la direcció de la guarnició, per a transmetre-la al Comitè Militar Revolucionari. No havia de trigar a posar de relleu en l'esdevenidor que no es tractava d'una simple manifestació demostrativa.

Aqueix mateix dia, el comitè executiu del soviets de Petrograd, reté compte de la creació d'una secció especial de la Guàrdia Roja prop del mateix. L'armament dels obrers, abandonat i fins i tot perseguit pels conciliadors, esdevingué un dels objectius més important del soviets bolxevic. La recelosa actitud dels soldats envers la Guàrdia Roja, desaparegué per complet. En gairebé totes les resolucions dels regiments, molt al contrari del que succeïa abans, s'exigeix l'armament dels obrers. D'ara en avant, la Guàrdia Roja i la guarnició obren de perfecte acord i no han de trigar a estar lligades més estretament encara per la comuna subordinació al Comitè Militar Revolucionari.

El govern s'inquietà. El dia 14, al matí, es celebrà al gabinet de Kerenski un consell de ministres, en què s'aprovaren les mesures adoptades per l'estat major contra el "colp" que es preparava. Els governants feien qualsevol classe de conjectures per a tractar de saber si en aqueixa ocasió no se n'aniria més enllà d'una manifestació armada o si s'arribaria a la insurrecció. El cap de la regió militar deia als representants de la premsa: "En tot cas, estem preparats." Els condemnats experimenten, sovint, un revifament de forces en vigílies de la seua execució.

En la sessió d'ambdós comitès executius, Dan, imitant el to emprat al juny per Tseretelli, refugiat ara en el Caucas, exigí als bolxevics que respongueren la següent pregunta: Pensen fer quelcom i, en cas afirmatiu, quan? De la resposta de Riazanov tragué, no sense fonament, el menxevic Bogdanov, la conclusió que els bolxevics preparaven la insurrecció i que es posarien al capdavant de la mateixa. El diari dels menxevics deia: "Pel que s'ha vist, amb el que compten els bolxevics per a apoderar-se del poder és amb la permanència de la guarnició a la capital." Però les paraules al·lusives a la presa del poder anaven impreses entre cometes; els conciliadors no creien encara seriosament en el perill, i temien no tant la victòria dels bolxevics com el triomf de la contrarevolució, com a resultat de les noves escaramusses de la guerra civil.

El soviets, en prendre a coll la missió d'armar els obrers, havia de cercar el mitjà de trobar armes, cosa que no es pogué assolir d'una manera immediata. Eren així mateix les masses les que suggerien les iniciatives pràctiques. A elles es devia cada pas que es feia cap avant en aquest respecte. Bastava tan sols de prestar atenció a les seues proposicions. Quatre anys després d'aquests esdeveniments, Trotski, en una vetllada commemorativa de la Revolució d'Octubre, deia: "Quan se'm presentà una comissió d'obriers a manifestar que tenia necessitat d'armes i els diguí: "Potser no sabeu que l'arsenal no està en les nostres mans?", hi contestaren: "Hem estat a la fàbrica d'armes de Tsestroretsk." "Bé, i què?" "Doncs que allí ens han dit: si el soviets ens ho ordena, donarem armes." Doní ordre que els lliuraren 5.000 fusells, i aquell mateix dia els reberen. Era la primera experiència." La premsa enemiga posà immediatament el crit al cel, denunciant el lliurament d'armes per una fàbrica de l'estat, com a conseqüència d'una ordre donada per un home acusat de traïció a la pàtria i que havia estat alliberat de la presó sota fiança. El govern no hi digué res. Però entrà en escena l'òrgan suprem de la democràcia amb una ordre severa: no donar armes a ningú sense ordre seua; açò és, del Comitè Central Executiu. Aparentment, en allò tocant al lliurament d'armes, Dan o Gotz estaven tan poc qualificats per a prohibir-ho com Trotski per a autoritzar-ho o ordenar-ho. Les fàbriques i els arsenals depenien del govern. Però el desdeny envers els òrgans oficials en tots els moments greus, constituïa la tradició del Comitè Central Executiu, i esdevingué un costum per al mateix govern, ja que responia a la naturalesa de les coses. No obstant això, les tradicions i costums foren vulnerades des d'un altre extrem: els obrers i soldats, que havien deixat d'establir distinció entre els trons del Comitè Central Executiu i els llamps de Kerenski, ja no feien cas dels uns ni dels altres.

Era més còmode exigir la retirada dels regiments de Petrograd en nom del front, que des de les oficines de l'interior. Per aquest motiu, Kerenski subordinà la guarnició de Petrograd a Txeremisov, generalíssim del front del nord. Kerenski, en disposar que la capital no depengués d'ell com a cap del govern, des del punt de vista militar, es consolava pensant que de totes les maneres la subordinava a si en tant que generalíssim en cap. El general Txeremisov, per la seua banda, que es trobava davant una tasca difícil, cercava ajuda en els comissaris i en els membres dels comitès. Mercè a l'esforç comú, s'elaborà un pla d'operacions immediates. El 17, l'estat major del front, junt amb les organitzacions de l'exèrcit, cridà a Pskov els representants del soviets de Petrograd, a fi de formular-los sense embuts les seues exigències davant les trinxeres.

Al soviets de Petrograd no li quedava un altre recurs que acceptar el repte. La delegació, designada en la sessió del 16 i formada per algunes dotzenes de membres, la meitat, aproximadament, del soviets i l'altra meitat de representants dels regiments, estava acabdillada pel president de la secció obrera, Fiodorov, i els directius de la secció de soldats i de l'Organització Militar dels bolxevics: Lastxevitx, Sadovski, Mekhonotxin, Daxkevix i d'altres. Els pocs socialrevolucionaris d'esquerra i menxevics internacionalistes inclosos en la delegació, es comprometeren a defensar en Pskov la política del soviets. En la reunió celebrada pels delegats abans de partir, s'adoptà el projecte de declaració proposat per Sverdlov.

En la mateixa reunió del soviets es discutí l'estatut del Comitè Militar Revolucionari. Aquesta institució, a penes creada, es convertia als ulls dels adversaris en un organisme cada vegada més odiat. "Els bolxevics [exclamà l'orador de l'oposició] no contesten a la pregunta directa que se'ls ha fet: Preparen quelcom o no? Aquesta actitud cal atribuir-la

a covardia o a desconfiança en les seues pròpies forces.” L’assemblea acull aquestes paraules amb una riallada general. La cosa no és per a menys: el representant del partit governamental demana que el partit de la insurrecció li òbriga el seu pit. El nou comitè, prossegueix l’orador, no és més que “un estat major revolucionari per a la presa del poder”. Ells, els menxevics, no formaran part de l’esmentat comitè. “Quants sou?”, els criden des de la sala. Els menxevics, certament, no són molt nombrosos (una cinquantena) en el soviè; però, en canvi, saben amb absoluta certesa que “les masses no senten cap simpatia envers el colp que es prepara”. Trotski, en la seua rèplica, no nega que els bolxevics es preparen a la presa del poder: “Això per a ningú és un secret.” Però del que ara es tracta és d’una altra qüestió. El govern exigeix la retirada de les tropes revolucionàries de Petrograd “i nosaltres hem de dir: sí o no.” El projecte de Lazimir és adoptat per una majoria de vots aclaparadora. El president proposa que el Comitè Militar Revolucionari comence a funcionar a partir de l’endemà. S’acaba de fer un altre pas endavant.

El comandant de la regió militar, Polkovnikov, informà novament en aqueix dia del colp que preparaven els bolxevics. L’informe era optimista: en general, la guarnició estava al costat del govern, les acadèmies militars havien rebut ordre d’estar disposades. En la proclama dirigida la població, Polkovnikov prometia prendre “les mesures més extremes” en el cas que les circumstàncies ho exigiren. Per la seua banda, el socialrevolucionari Schreider, alcalde de la ciutat, implorava “que no es promogueren desordres si es volia evitar la fam a la ciutat”. La premsa, en amenaçar o amonestar, en revifar d’ànims o espantar-se, anava donant notes cada vegada més altes.

En Pskov, per tal d’impressionar la imaginació dels delegats del soviè de Petrograd, hom els preparà una recepció militar teatral. A l’edifici de l’estat major, al voltant de taules cobertes d’imponents mapes militars, s’instal·laren els senyors generals, els alts comissaris, amb Voitinski al capdavant, i els representants dels comitès de l’exèrcit. Els caps de les seccions de l’estat major informaren sobre la situació militar en els distints fronts, a les trinxeres i a la mar. Les conclusions dels informadors coincidien totes en un mateix punt: és necessari retirar immediatament la guarnició de Petrograd, per a defensar els punts d’accés a la capital. Els comissaris i els membres dels comitès refusaren, indignats, la sospita que aqueixa proposició obeís a ocults mòbils polítics. Segons ells, l’operació estava dictada per necessitats d’ordre estratègic. Els delegats no tenien cap prova en contra: en assumptes d’aquesta mena, les proves no es troben a l’abast de la mà. Però tota la situació refutava els arguments de caràcter estratègic. Allò que necessitava el front no eren homes sinó que aquests estigueren disposats a combatre. L’estat d’ànim de la guarnició de Petrograd no era, ni de bon tros, el més adequat per a donar al front la consistència de què mancava. A més, encara estaven fresques en la memòria de tots les lliçons de la sublevació de Kornilov. La delegació, profundament convençuda de la raó que l’assistia, resistí fàcilment la pressió de l’estat major i tornà a Petrograd més unànime encara que en el moment de partir.

Els indicis directes de què mancaven els delegats es troben ara a disposició de l’historiador. La correspondència militar secreta testifica que el front no exigia els regiments de Petrograd, sinó que era Kerenski qui ho imposava. El generalíssim del front septentrional contestà en els següents termes, per fil directe, al telegrama del ministre de la guerra: “Secret. 17. X. La iniciativa d’enviar tropes de la guarnició de Petrograd al front ha partit de vostè i no de mi [...] Quan estigué clar que la guarnició de Petrograd no desitjava marxar al front, açò és, que la seua capacitat combativa era

nul·la, en una conversa privada amb l'oficial representant de vostè diguí que [...] tropes com aqueixes teníem més que de sobra al front; però en vista del desig expressat per vostè d'enviar al front, no hi renuncií, com tampoc renuncié actualment si continua considerant necessari que se les envie fora de Petrograd." El caràcter semipolèmic del telegrama s'explica pel fet que Txeremisov, un general que sentia inclinació per la política d'altura, que en l'exèrcit tsarista era considerat com a "roig" i que posteriorment, segons l'expressió de Miliukov, "s'havia convertit en el favorit de la democràcia revolucionària", havia arribat, per les traces, a la conclusió que el millor era trencar oportunament tot lligam de solidaritat amb el govern, en el conflicte d'aquest últim, amb els bolxevics. La conducta de Txeremisov als dies de la presa del poder confirma plenament aquesta explicació.

La lluita entorn de la guarnició s'entretreixia amb la lluita pel Congrés dels Soviets. Només quatre o cinc dies faltaven ja per a la data primitivament assenyalada. Hom esperava que el "colp" es produiria amb ocasió del congrés. Se suposava que, igual que durant les Jornades de Juliol, el moviment es desenrotllaria en forma de manifestació armada de les masses, acompanyada de xocs dels carrers. El menxevic de dreta Potresov, basant-se, evidentment, en les dades del contraespionatge o de la missió militar francesa, que ordia sense el menor escrúpol documents falsos, exposà en la premsa burgesa el pla del colp que els bolxevics havien de portar a terme a la nit del 17 d'octubre. Els enginyosos autors del pla no s'havien oblidat de preveure que els bolxevics portarien amb d'ells els "elements tèrbols" d'un dels barris extrems de la ciutat. Els soldats dels regiments de la guàrdia sabien riure tan bé com els déus d'Homer. En procedir hom a la lectura de l'article de Potresov en la sessió del soviets, l'estrèpit de les riallades féu estremir les blanques columnes i les aranyes de l'Institut Smolni. Però el prudent govern, que sabia no veure allò que ocorria davant els seus ulls, s'espantà seriosament davant aquell document absurd, i es reuní urgentment a les dues de la matinada per a organitzar la resistència contra els "elements tèrbols". Després de noves conferències de Kerenski amb les autoritats militars, s'adoptaren les oportunes mesures: es reforçà la vigilància del Palau d'Hivern i del Banc d'Estat; es cridà a dues escoles militars d'Oranienbaum i a un tren blindat del front romanès. "En l'últim moment [segons Miliukov] els bolxevics, per motius que s'ignoren, suspengueren els seus preparatius." Uns quants anys després dels esdeveniments el savi historiador ha continuat donant crèdit a aqueixa mentida, que portava en si mateixa la seua refutació.

Les autoritats encarregaren a la milícia de portar a terme perquisicions a les engires de la ciutat, per a donar amb les empremtes del colp que s'estava preparant. Els informes de la milícia són una barreja d'observacions vives i d'estupidesa policíaca. Al barri d'Alexandre-Nevski, on estan situades varies fàbriques importants, els investigadors hi observaren una tranquil·litat completa. Al barri de Viborg es predicava sense embuts la necessitat d'enfonsar el govern, però "exteriorment" hi havia tranquil·litat. Al barri de l'illa de Vasili, la gent estava excitada, però tampoc s'hi observava cap símptoma que permetés de preveure una acció immediata. Al barri de Narva s'estava realitzant una agitació intensíssima a favor de l'acció, però ningú podia dir quan es produiria aquesta última. Una de dos: o es guardava en el major secret el dia i l'hora o, en efecte, ningú els coneixia. Es decidí reforçar les patrulles a les barriades obreres i encarregar als comissaris de la milícia que revisaren els llocs amb major freqüència.

Una correspondència publicada per un diari liberal de Moscou, completa, no del tot mal, l'informe de la milícia: "Als suburbis, a les fàbriques de Nevski, d'Obukhov i de

Putilov, es porta a terme una intensa tasca bolxevic a favor de l'acció. Els obrers estan disposats a entrar en escena en qualsevol moment. Durant els darrers dies, s'observa en Petrograd una insòlita aflluència de desertors [...] A l'estació de Varsòvia no es pot fer un pas sense ensopegar amb soldats d'aspecte sospitós, mirada ardent i rostres excitats [...] Hi ha informes sobre l'arribada a Petrograd de bandes senceres de lladres disposats a pescar en riu revolt. Els elements tèrbols, que omplien fins a sobresortir les sales de te i les tavernes, estan organitzant-se." La por de la població neutral i les fantasies policíiques es combinen ací amb la dura realitat. La crisi revolucionària, en apropar-se al seu desenllaç, removia l'excrement social fins al fons. Els desertors, les colles de lladres i els caus, s'havien, efectivament, revolt en créixer el terratrèmol que s'apropava. Les capes superiors de la societat contemplaven amb terror físic les forces desencadenades del seu règim, els seus vicis i úlceres. La revolució no els creava; l'única cosa que feia era posar-los al nu.

En aqueixos mateixos dies, en Dvinsk, l'estat major del seu cos d'exèrcit, el baró de Budberg, el reaccionari biliós, ja conegut del lector, home que no mancava d'esperit d'observació ni d'una certa perspicàcia, escrivia: "Els cadets, els cadetoides, els octubristes i els revolucionaris de distintes espècies, pertanyents a les velles formacions i a la de març, pressenten que s'acosta la seua fi i criden desesperadament, recordant amb això als musulmans quan intenten evitar els eclipsis de lluna sacsant les seues carraques."

El 18 fou convocada per primera vegada la conferència de la guarnició. En un telefonema remès a tots els regiments, se'ls incitava a abstenir-se de tota acció espontània i a no complir més que les disposicions de l'Estat Major, avalades per la secció de soldats. El sovieta efectuava d'aquesta manera una temptativa decidida, per a prendre declaradament en les seues mans el control de la guarnició. En el fons, el telefonema no representava una altra cosa que una invitació a l'enfonsament de les autoritats existents. Però amb un poc de bona voluntat podia ésser interpretat com un acte pacífic de substitució dels conciliadors pels bolxevics en la mecànica del poder dual. Pràcticament venia a ésser el mateix, però una interpretació més clàssica deixava lloc per a les il·lusions. La Mesa del Comitè Central Executiu, que es considerava ama del Smolni, féu una temptativa per a detenir l'enviament dels telefonemes, amb què no aconseguí una altra cosa que comprometre's una vegada més. L'assemblea dels representants dels comitès de regiment i de companyia de Petrograd i els seus voltants es reuní a l'hora fixada, i es veié extraordinàriament concorreguda.

Gràcies a l'atmosfera creada pels adversaris, els informes dels que participaren en l'assemblea de la guarnició es concentrar al voltant del problema del "colp" imminent. Es celebrà un significatiu plebiscit, al que és dubtós que s'hagueren llençat per iniciativa pròpia els directius. Es pronuncien contra l'acció l'escola militar de Peterhof i el 9è Regiment de Cavalleria. Els esquadrons de campanya de la cavalleria de la guàrdia s'inclinen vers la neutralitat. L'Escola Militar d'Oranienbaum se sotmet únicament a les disposicions del Comitè Central Executiu. Però a açò es limiten les veus hostils o neutrals. Disposats a entrar en acció a la primera crida del sovieta de Petrograd es mostren els regiments d'Egur, de Moscou, de Volin, de Pavl, de Keksholm, de Semenov, d'Ismailov, el Primer de Tiradors i el Tercer de la Reserva, la Segona Dotació del Bàltic, el Batalló Electrotècnic i la Divisió d'Artilleria de la Guàrdia. El Regiment de Granaders entrarà en acció a la crida del Congrés dels Soviets; amb açò basta. Les unitats menys importants segueixen la majoria. Als representants del Comitè Central

Executiu, que fins fa molt poc, i no sense fonament, consideraven la guarnició de Petrograd com a base de la seua força, se'ls nega la paraula en aqueixa ocasió, quasi per unanimitat. En un estat impotent d'irritació, aqueixos representants abandonaren aquella assemblea "incompetent", que, a proposta del president, confirmà la seua resolució de no acceptar cap ordre que no fos avalada pel soviets.

Allò que s'havia preparat en la consciència de la guarnició durant els darrers mesos i, sobretot, les últimes setmanes, cristal·litzava ara. El govern resultava més insignificant del que hom podia suposar. Alhora que a la ciutat no es parlava d'una altra cosa que d'accions i combats sagnants imminents, la conferència dels comitès de regiment, que havia palesat un predomini indiscutible dels bolxevics, feia innecessaris, en els fons, les manifestacions i els combats de masses. La guarnició s'orientava fermament vers el canvi de règim, acceptant-lo, no com una insurrecció, sinó com a realització de l'indiscutible dret dels soviets a decidir els destins del país. En aqueix moviment hi havia una força irresistible; però, al mateix temps, un element de pes. El partit necessitava combinar hàbilment la seua acció amb el pas polític que acabaven de donar els regiments, la majoria dels quals esperava un crida del soviets i, una part d'ells, del Congrés dels Soviets.

Per a eliminar tot perill de confusió, encara que no fos més que temporal, en el desenvolupament de l'acció, s'imposava donar resposta a la pregunta que inquietava, no sols els enemics, sinó també els amics: la insurrecció, esclataria efectivament d'un dia a un altre? En els tramvies, als carrers, en les botigues, no es parlava més que del pròxim "colp". A la plaça del Palau d'Hivern i enfront de l'estat major hi havia llargues cues d'oficials que oferirien els seus serveis al govern i als que es proveïa de revòlvers; en el moment de perill, no es veieren en cap banda ni els revòlvers ni als seus propietaris. Els articles de fons de tots els periòdics estaven consagrats a la insurrecció. Gorki exigia dels bolxevics que desmentiren els rumors, si és que no eren "un joguet involuntari en mans de la multitud enfurida". L'ansietat davant allò desconegut penetrà fins i tot als barris obrers i, en especial, en els regiments, que començaven a figurar-se que s'estava preparant el "colp" sense ells. Per qui? Per què callava l'Institut Smolni? En els últims moments, la contradictòria situació del soviets com a parlament obert i com a estat major revolucionari creava grans dificultats. Era impossible continuar callant.

"Des de fa alguns dies [diu Trotski, al final de la sessió nocturna del soviets] la premsa apareix plena d'anuncis, rumors i articles referents a la al pròxim aixecament [...] Les decisions del soviets de Petrograd es publiquen per a coneixement de tots. El soviets és una institució electiva i [...] no pot prendre decisions que no siguin conegudes dels obrers i soldats [...] En nom del soviets declare que no hem assenyalat cap acció armada. Però si el soviets, per la marxa de les coses, es veïés obligat a fer-ho, els obrers i soldats entrarien en acció a la seua crida, com un sol home [...] Es diu que he signat una ordre de lliurament de 5.000 fusells [...] Sí, l'he signada [...] El soviets seguirà d'ara en avant organitzant i armant la guàrdia obrera." Els delegats compregueren que la batalla estava prop, però que no es faria el senyal sense ells i sense comptar amb ells.

No obstant això, independentment de les explicacions tranquil·litzadores, les masses tenien necessitat d'una perspectiva revolucionària clara. L'orador redueix a una sola les dues qüestions: la retirada de la guarnició i el pròxim Congrés dels Soviets. "Tenim un conflicte amb el govern, que pot adquirir un caràcter extremadament agut [...] No permetrem [...] que es prive Petrograd de la seua guarnició revolucionària." Aquest

conflicte està al seu torn subordinat a un altre conflicte imminent. “La burgesia sap que el soviets de Petrograd proposarà al Congrés dels Soviets que prenga el poder en les seues mans [...] En previsió de la lluita inevitable, les classes burgeses intenten desarmar Petrograd.” Per primera vegada es posa en aquest discurs al descobert, d’una manera completament definida, el nus polític del colp que es prepara: ens disposem a prendre el poder, tenim necessitat de la guarnició, i no la cedirem. “A la primera temptativa de la contrarevolució per a dissoldre el congrés, respondrem amb un contraatac que serà implacable i que portarem fins a les seues últimes conseqüències.” Aquesta vegada la declaració decidida a favor de l’acció política acaba així mateix amb la fórmula de la defensa militar.

Sukhanov, que havia assistit a la sessió amb un projecte, condemnat per endavant al fracàs, encaminat a obtenir la participació del soviets en l’homenatge a Gorki, ha comentat posteriorment, i no del tot malament, la importància revolucionària dels acords presos aqueix dia. Per a Smolni, la qüestió de la guarnició és la qüestió de l’aixecament. Per als soldats, és la de la sort que els està reservada. “És difícil imaginar-se un punt de partida més afortunat de la política d’aquells dies.” Açò no impedeix Sukhanov considerar ruïnosa la política dels bolxevics, enfrontada en el seu conjunt. Com Gorki i milers d’intel·lectuals radicals, el que més tem és aqueixa “multitud enfurida” que, amb una regularitat notable, mena avant dia rere dia la seua ofensiva.

El soviets és prou poderós per a proclamar obertament el programa de canvi de règim i fins i tot per a assenyalar la data de la seua realització. Al mateix temps, fins al dia assenyalat per ell mateix per a la victòria completa, es mostra impotent en milers de grans i petites qüestions. Kerenski, reduït ja a zero, políticament, continua publicant decrets al Palau d’Hivern. Lenin, inspirador del moviment irresistible de les masses, s’oculta en la clandestinitat, i el ministre de justícia, Maliantovix, dona ordre novament, en aqueixos dies, al fiscal perquè decrete la detenció de Lenin. Fins i tot en el Smolni, en el seu propi territori, sembla com si l’omnipotent soviets de Petrograd visqués purament de misericòrdia. L’administració de l’edifici, la caixa, el servei d’expedició, els automòbils, els telèfons, tot es troba encara en mans del Comitè Central Executiu, que, per la seua banda, si se sosté encara, no és més que per inèrcia.

Conta Sukhanov que després de la sessió, a hora avançada de la nit, camina vers el cantó del Smolni, que es trobava sumit en una profunda foscor. Plovia a doll. Una multitud de delegats s’apinyava entorn dels fumejants automòbils, que els nombrosos parcs del Comitè Central Executiu subministraven al soviets bolxevic. “S’apropà també als automòbils [relata l’omnipotent observador] el president Trotski, però després de romandre un instant allí, somrigué, s’allunyà xapotejant pels tolls i desaparegué en les tenebres”. A la plataforma del tramvia, Sukhanov es trobà amb un home de baixa estatura, aspecte modest i barbata negra i esmolada. El desconegut intentà consolar Sukhanov de les incomoditats de la lentitud de la marxa. “Qui és?”, preguntà Sukhanov al seu acompanyant, una bolxevic. “Un vell militant del partit, Sverdlov.” Abans de dues setmanes, aqueix homenet de barba negra serà el president del Comitè Central Executiu, òrgan suprem de la República Soviètica. Pel que s’ha vist, Sverdlov consolava el seu company de viatge mogut per la gratitud: vuit dies abans s’havia celebrat al domicili de Sukhanov, sense que aquest, certament, ho sabés, la reunió del comitè central dels bolxevics que havia portat a l’ordre del dia l’aixecament armat.

L'endemà al matí, el Comitè Central Executiu fa una temptativa per a tornar arrere la roda dels esdeveniments. La Mesa convoca una "assemblea regular" de la guarnició, invitant a la mateixa els comitès endarrerits, no renovats per elecció des de molt de temps, que no havien pres part en la reunió de la vespra. Aqueixa prova complementària a què se sotmetia la guarnició, si bé forní quelcom de nou, confirmà encara amb més força l'estat de coses del dia anterior. Aquesta vegada es pronunciaren contra l'acció la majoria dels comitès dels regiments de la fortalesa de Pere i Pau, i els de la divisió d'autos blindats; uns com altres declararen que se sotmetien al Comitè Central Executiu. De cap manera es podia fer cas omís de semblant actitud.

La fortalesa, enclavada a l'illa, banyada pel Neva amb el seu canal, entre la part central de la ciutat i els barris, domina els pròxims ponts i cobreix o, per contra, deixa descoberts per la part del riu els punts d'accés al Palau d'Hivern, on està instal·lat el govern. La fortalesa, que no té importància militar en les operacions importants, pot llençar considerable pes en la lluita de carrer. A més, i potser serà açò el més important, a la fortalesa es troba un dels més rics arsenals, el de Kronvek: els obrers necessiten fusells, i els regiments més revolucionaris estan gairebé desarmats. No cal encarir la importància dels autos blindats per a la lluita als carrers: si es posen de part del govern, poden causar no poques víctimes inútils; si es posen de part de la insurrecció, poden acurtar notablement el camí de la victòria. Els bolxevics hauran de dedicar als dies pròxims particular atenció a la fortalesa i a la divisió d'autos blindats. En tota la resta, la correlació de forces es manifestà idèntica a la del dia anterior en la conferència. La temptativa del Comitè Central Executiu encaminada a fer aprovar la seua resolució, d'una prudència extrema, xocà amb la glacial resistència de la indiscutible majoria: la conferència, que no ha estat convocada pel soviets de Petrograd, no es considera competent per a prendre cap resolució. Foren els mateixos líders conciliadors els que sortiren a l'encontre d'aqueix revés suplementari.

El Comitè Central Executiu, en veure interceptat des de baix l'accés als regiments, intentà apoderar-se des de dalt de la guarnició. D'acord amb l'estat major, nomenà comissari principal de tota la regió militar un socialrevolucionari, el capità de cavalleria Malevski, i declarà trobar-se disposat a reconèixer als comissaris del soviets, a condició que se sotmeteren al comissari principal. La temptativa de sotmetre la guarnició bolxevic per mitjà del capità de cavalleria, a qui no coneixia ningú, estava evidentment condemnada al fracàs. El soviets, després de rebutjar aquesta temptativa, suspengué les negociacions.

La insurrecció anunciada per Potresov per al dia 17 no es produí. Ara els adversaris assenyalaven com a data segura la del 20 d'octubre. Com és sabut, aqueix dia havia estat assenyalat en un principi per a l'obertura del Congrés dels Soviets, i la insurrecció seguia al congrés com la seua ombra. Veritat és que el congrés havia patit un ajornament de cinc dies; però donava el mateix: l'objecte es desplaçava, però quedava l'ombra. En aqueixa ocasió, el govern havia pres així mateix totes les "mesures oportunes per a fer front al colp". S'aportaren reforços als suburbis. Tota la nit estigueren recorrent els barris obrers patrulles de cosacs. En distints punts de Petrograd s'instal·laren dissimuladament retens de cavalleria. Es posà la milícia en peu de guerra, i la meitat dels seus components féu guàrdia permanent a les comissaries. S'instal·laren autos blindats, artilleria lleugera i metralladores als voltants del Palau d'Hivern, posant sentinelles en tots els punts d'accés al palau.

La insurrecció, que ningú preparava i a la que ningú havia incitat, no es produí. El dia transcorregué més tranquil·lament que molts altres, sense que s'interrompés el treball en fàbriques i tallers. *Izvestia*, dirigida per Dan, parlava amb entusiasme de la victòria assolida sobre els bolxevics. “La seua aventura de provocar en Petrograd un aixecament armat, pot donar-se per liquidada.” Diria hom que els bolxevics s'havien vist aixafats per la simple indignació de la democràcia unida: “Ja es rendeixen!” Sembla com si els adversaris, perdent el cap, s'haguessen proposat deliberadament, amb el seu pànic inoportú i els seus crits de triomf, menys oportuns encara, desorientar la mateixa “opinió pública” i coadjuvar als plans dels bolxevics.

L'acord de crear un Comitè Militar Revolucionari, formulat per primera vegada el dia 9, no fou sotmès al ple del soviets fins una setmana més tard: el soviets no és un partit, és una màquina pesant. Calgueren altres quants dies per a donar forma al comitè. Aqueixos deu dies, no obstant això, no es perderen inútilment: la conquesta de la guarnició s'estava portant a terme a tota marxa; la comissió dels comitès de regiment havia tingut ocasió de demostrar la seua vitalitat; l'armament dels obrers avançava, de manera que el Comitè Militar Revolucionari, que no començà a funcionar fins al 20, o siga cinc dies abans de la insurrecció, pogué disposar immediatament d'un contingent de materials més que regular. El comitè, boicotejat pels conciliadors, quedà integrat pels bolxevics i els socialrevolucionaris d'esquerra, circumstància que facilitava i simplificava la tasca. Dels socialrevolucionaris, únicament hi intervenia Lazimir, que fins i tot fou posat al capdavant de la mesa executiva per a demostrar d'una manera més aparent que la institució tenia caràcter soviètic i no partidista. En els fons, el comitè, presidit per Trotski, i els col·laboradors principals del qual eren Podvoiski, Antonov-Ovseenko, Lastxevitx, Sadovski i Mekhonotxin, es recolzava exclusivament en els bolxevics. No crec que el ple del comitè, amb la participació dels representants de totes les institucions enumerades en els estatuts, es reunís ni una sola vegada. La tasca corrent la portava a terme la mesa, sota la direcció del president i amb la col·laboració de Sverdlov, en tots els casos importants. En realitat, era l'estat major de la insurrecció.

El butlletí del comitè registra modestament els seus primers passos: s'anomenen comissaris “per a l'observació i direcció” en els regiments de la guarnició, en algunes institucions i als dipòsits. Significava aquesta mesura que, després de conquerir la guarnició en l'ordre polític, se la subordinava ara des del punt de vista de l'organització. L'Organització Militar dels bolxevics exercí un gran paper en l'elecció de comissaris. Entre els 1.000 membres que aproximadament la integraven en Petrograd, hi havia no pocs soldats i joves oficials decidits i abnegadament addictes a la revolució, que després de les Jornades de Juliol s'havien temperat a les presons de Kerenski. En la guarnició trobaven els comissaris reclutats entre ells un terreny prou abonat: els soldats els consideraven com “de casa”, i se subordinaven a ells de bon grat.

La iniciativa per a apoderar-se de les institucions partia quasi sempre de baix. Els obrers i empleats de l'arsenal annex a la fortalesa de Pere i Pau indicaren la necessitat d'implantar el control sobre el lliurament d'armes. El comissari enviat a l'arsenal arribà a temps per a impedir que es continués armant als junker, retingué 10.000 fusells que s'havien d'expedir a la regió del Don, i partides menys importants destinades a organitzacions i persones sospitoses. El control es féu així mateix extensiu ràpidament a altres dipòsits, fins i tot a les armeries privades. Bastava de dirigir-se al comitè de soldats, obrers o empleats de la institució o del dipòsit, per a vèncer immediatament la

resistència de l'administració. D'ara en avant, era indispensable totalment per al lliurament d'armes la presentació de la corresponent ordre dels comissaris.

Els obrers impressors, per mediació del seu sindicat, cridaren l'atenció del comitè sobre l'augment dels fulls i fullets reaccionaris. Es prengué l'acord que el sindicat d'impressors es dirigís en tots els casos dubtosos al Comitè Militar Revolucionari per a resoldre la qüestió. El control efectuat per mediació dels obrers impressors era el control més efectiu de l'agitació impressora contrarevolucionària.

No sols no volgué limitar-se el soviets a desmentir formalment els rumors relatius a la insurrecció, sinó que anuncià obertament per al dia 22 una revista de les seues forces, però no en forma de manifestacions als carrers, sinó de mítings a les fàbriques, als quarters, en tots els grans locals de la capital. Amb la finalitat manifesta de provocar sagnants desordres, uns misteriosos devots organitzaren per a aqueix mateix dia una processó pels carrers de Petrograd. Una proclama, llençada en nom d'uns cosacs desconeguts, invitava els ciutadans a participar en una processó "en memòria de l'alliberament de Moscou de l'enemic en 1812". El pretext escollit no era, diguem-ne, molt actual; però els organitzadors demanaven a més al Senyor que beneís les armes cosaques "per a la defensa de la terra russa contra els enemics", al·lusió que es referia ja evidentment a 1917.

No hi havia cap motiu per a témer una seriosa manifestació contrarevolucionària: el clero no tenia cap força entre les masses petersburgeses, i només hauria pogut revoltar contra el soviets, sota els pendons de l'Església, les míseres restes de les bandes de les "centúries negres". Però amb la cooperació de provocadors experts del contraespionatge i de l'oficialitat cosaca, no eren impossibles disturbis sagnants. Com a mesura de previsió, el Comitè Militar Revolucionari començà per intensificar la propaganda entre els regiments cosacs. A l'edifici del mateix estat major revolucionari s'establí un règim més rigorós. "Ja no resultava gens fàcil entrar en el Smolni [diu John Reed]. El sistema de contrasenyes d'entrada es modificava cada cinc o sis hores, perquè els espies penetraven constantment al local."

En la conferència de la guarnició celebrada el 21 i dedicada al "Dia del Soviet" que havia de tenir lloc al següent dia, el ponent proposà una sèrie de mesures preventives contra els possibles xocs de carrer. El Quart Regiment de Cosacs, el que es trobava més orientat cap a l'esquerra, declarà per boca del seu delegat que no participaria a la processó. El Catorze Regiment afirmà que lluitaria amb totes les seues forces contra els atacs de la contrarevolució, però que, al mateix temps, considerava "inoportuna" tota acció encaminada a la presa del poder. Dels tres regiments cosacs, només faltava el dels Urals, el més endarrerit, que havia estat enviat al juliol a Petrograd per a la lluita contra els bolxevics.

La conferència, després d'escoltar l'informe de Trotski, adoptà tres breus resolucions: "Primera, la guarnició de Petrograd i els seus voltants promet el seu suport complet al Comitè Militar Revolucionari en tots els seus actes [...]; Segona, el 22 d'octubre és un dia de recompte pacífic de forces [...] La guarnició es dirigeix als cosacs i els diu: 'Vos invitem a les nostres reunions de matí. No deixeu d'acudir, germans cosacs!'; Tercera, el Congrés General dels Soviets ha de prendre el poder en les seues mans i donar al poble la pau, la terra i el pa." La guarnició promet solemnement posar totes les seues forces a disposició del congrés. "Confieu en nosaltres, representants dels obrers, soldats

i camperols. Tots estem en els nostres llocs, disposats a vèncer o morir.” Centenars de braços s’alçen a favor d’aquesta resolució, que confirmava el programa de la revolució. Cinquanta-set persones s’abstingueren: eren els “neutrals”, açò és, els adversaris vacil·lants. Ni un braç s’alçà en contra. La soga anava estrenyent cada vegada més la gola del règim de febrer.

En el curs del dia es sabé que els misteriosos iniciadors de la processó havien renunciat al seu propòsit, “a proposta del cap de les forces de la regió”. Aquest important triomf moral, allò que millor denotava la intensitat de la pressió exercida per la conferència de la guarnició, permetia confiar fermament que l’endemà els enemics no s’atrevirien a aguitar pels carrers.

El Comitè Militar Revolucionari designa tres comissaris per a l’estat major de la regió: Sadovski, Mekhonotxin i Lazimir. Les ordres del cap de la regió únicament podran entrar en vigor quan apareguen avalades amb la signatura d’un d’aquests tres comissaris. Obeint una telefonada del Smolni, l’estat major envia un automòbil per a la delegació: els costums del poder dual continuen servant la seua força. Però, contra el que s’esperava, les atencions de l’estat major no signifiquen que aquest es mostrés disposat a fer concessions.

Polkovnikov, després d’escoltar la declaració de Sadovski, contestà que no reconeixia cap comissari ni tenia necessitat de cap tutela. A l’al·lusió feta pels delegats que l’estat major, amb la seua conducta, corria el risc d’ensopegar amb la resistència dels regiments, Polkovnikov objectà secament que tenia la guarnició en les seues mans, i la subordinació, garantida. “Aquesta fermesa era sincera [diu Mekhonotxin en les seues memòries]; en l’actitud del general no es notava cap afectació.” Els delegats ja no pogueren servir-se de l’automòbil oficial per a tornar a l’Institut Smolni.

En la conferència extraordinària que es convocà, i a la que foren cridats Trotski i Sverdlov, es prengué l’acord següent; acceptar com un fet consumat la ruptura amb l’estat major, i convertir aqueixa ruptura en punt de partida de l’ofensiva ulterior. Primera condició per a l’èxit: les barriades obreres han d’estar al corrent en totes les etapes i tots els episodis de la lluita. No pot permetre’s que l’enemic agafe desprevingudes les masses. S’envia una informació a tots els districtes de la ciutat per mediació dels soviets de barri i dels comitès del partit. Es dóna compte immediatament als regiments del que succeeix. Es confirma novament que no s’executaran altres ordres que aquelles que estiguen avalades pels comissaris. Es proposa destinar als llocs de sentinella els soldats de més confiança.

L’estat major, per la seua banda, pren també mesures. Polkovnikov, impulsat evidentment pels seus consellers conciliadors, convocà per a l’una de la vesprada la seua pròpia conferència de la guarnició, amb assistència de representants del Comitè Central Executiu. Avançant-se a l’enemic, el Comitè Militar Revolucionari convocà per a les dues una conferència extraordinària dels comitès de regiments, en la qual es decidí donar forma definitiva a la ruptura amb l’estat major. En el manifest dirigit a les tropes de Petrograd i els seus voltants, elaborat en aquella mateixa conferència, s’emprava el llenguatge propi d’una declaració de guerra. “En trencar amb la guarnició organitzada de la capital, l’estat major esdevé un instrument directe de les forces contrarevolucionàries.” El Comitè Militar Revolucionari no es fa responsable dels actes

de l'estat major i, posant-se al capdavant de la guarnició, pren sobre si "la conservació de l'ordre revolucionari contra els atemptats de la contrarevolució".

Era aquest un pas decisiu en el camí que menava a la insurrecció. Però ¿no seria únicament un dels molts conflictes propis de la mecànica del poder dual, tan abundant en ells? Així, precisament, per al seu propi consol, intentava interpretar l'estat major allò que havia passat, després de canviar impressions amb els representants dels regiments que no havien rebut a temps la crida del Comitè Militar Revolucionari. Una delegació enviada des de l'Smolni i presidida pel tinent bolxevic Daxkevix, reté compte a l'estat major, en un breu informe, de l'acord pres per la conferència de la guarnició. Els pocs representants dels regiments que es trobaven presents confirmaren la seua fidelitat al soviets i, després de negar-se a prendre cap acord, se n'anaren. "Després d'un breu canvi d'impressions [comunicava en la premsa l'estat major] no s'ha pres cap decisió ferma: s'ha considerat necessari esperar la solució del conflicte entre el Comitè Central Executiu i el soviets de Petrograd." L'estat major presentava la seua deposició com una disputa entre les dues instàncies soviètiques sobre quina de les dues havia de controlar els seus actes. Aquesta política de ceguesa voluntària tenia l'avantatge d'alliberar l'estat major de la necessitat de declarar la guerra a l'Smolni, decisió per a la que no tenien suficients forces els dirigents. Així, el conflicte revolucionari que anava a exterioritzar-se d'un moment a un altre s'enquadrava novament, amb ajuda dels òrgans governamentals, en el marc legal del poder dual: l'estat major, amb la seua por de mirar la realitat cara a cara, contribuïa d'una manera més segura a dissimular la insurrecció.

No obstant això, ¿és que la conducta lleugera de les autoritats no podia ésser un mitjà de dissimular els seus propòsits reals? ¿No es prepararia l'estat major, sota aquesta aparença de candidesa burocràtica, a assestar un colp sobtat al Comitè Militar Revolucionari? En l'Smolni es tenia per poc probable l'existència de semblant pla per part dels òrgans del Govern Provisional, desconcertats i desmoralitzats. Però, malgrat tot, el Comitè Militar Revolucionari adoptà les mesures de previsió més elementals: als quarts més pròxims, les companyies romangueren als seus llocs dia i nit al peu dels canons, disposades a acudir en auxili de l'Smolni al primer senyal d'alarma.

Tot i que la processó havia estat suspesa, la premsa burgesa anunciava sagnants successos per al diumenge. El periòdic dels conciliadors deia al matí: "Les autoritats consideren més possible avui el colp que el dia 20." Així, per tercera vegada en el transcurs d'una setmana, el 17, el 20 i el 22, el xic roí enganyava el poble, llençava el fals crit: "el llop!". A la quarta vegada, si s'havia de donar crèdit a l'antiga faula, el xicot cauria en la gola del llop.

La premsa dels bolxevics, en invitar les masses a reunir-se, parlava d'un recompte pacífic de les forces revolucionàries, en vigílies del Congrés dels Soviets. Responia açò completament al propòsit del Comitè Militar Revolucionari: verificar un recompte gegantí de forces, sense col·lisions, sense emprar les armes i fins i tot sense fer ostentació de les mateixes. Era precís que les masses es posaren en contacte, s'adonaren dels seus efectius, de la seua força, de la seua decisió. Mitjançant la unanimitat de la multitud s'havia d'obligar els enemics a amagar-se, a abstenir-se d'emprendre tota acció. Amb aquesta manifestació de la impotència de la burgesia davant les masses dels obrers i soldats, s'havia d'esborrar de la consciència d'aquests últims el record, que podia servir-los de fre, de les Jornades de Juliol. Era precís aconseguir que les masses,

en veure's a si mateixes, es digueren: ningú ni res pot enfrontar-se d'ara en avant amb nosaltres.

“La població, espantada [deia Miliukov cinc anys més tard], es quedà a casa o s'inhibí.” Qui es quedà a casa fou la burgesia, atemorida, efectivament, per la seua pròpia premsa. Tota la resta de la població: els joves i els vells, les dones i els homes, els xicots i les mares amb els xiquets en els seus braços, es dirigí des del matí als mítings. No s'havien tornat a celebrar des de la revolució mítings com aquells. Tot Petrograd, a excepció de les castes privilegiades, era un míting. Als locals sobreixents de gent, l'auditori anava renovant-se en el transcurs de diverses hores. Vertaderes onades d'obriers, soldats i marins afluïen a les sales i les omplien. Fins a les gents humils de la ciutat, despertades pels udols i les advertències que havien d'espantar-les, s'agitaren. Milers de persones envaïen el gegantí edifici de la Casa del Poble, i formant una massa excitada i al mateix temps disciplinada, omplien les sales teatrals, els corredors, el buffet i les avant-sales. De les columnes de ferro i de les finestres penjaven garlandes i xanglots de caps, cames i braços humans. En l'aire es respirava la tensió elèctrica que anunciava la pròxima descàrrega. A baix Kerenski! A baix la guerra! El poder als soviets! Cap conciliador s'hauria atrevit ja a fer objeccions o advertències davant aquelles masses caldejadades fins al roig viu. Els bolxevics tenien la paraula. Foren mobilitzats tots els oradors del partit, fins i tot els delegats al congrés que havien arribat de províncies. De tant en tant parlava algun socialrevolucionari d'esquerra; en alguns llocs, molt rars, feien ús de la paraula els anarquistes. Però tant els uns com els altres procuraven distingir-se el mínim possible dels bolxevics.

Durant hores senceres aguantaren a peu ferm els homes i les dones dels suburbis, els habitants dels soterranis i dels terrats, embolicats en els seus abrics míseros i els seus capots grisos, tocats amb gorres de pell i mocadors bastos, amb el fang dels carrers que es ficava en les botes, amb la tos tardorenca embossada en la gola, apegats els uns als altres, apinyant-se per a deixar lloc al nouvingut, perquè tot el món pogués escoltar, i escoltaven sense cansar-se, amb avidesa, apassionadament, tement que se'ls escapés allò que més falta feia que compregueren, que s'assimilaren, que feren. En aquests darrers mesos, en aquestes últimes setmanes, en aquests últims dies s'havia dit ja tot aparentment. Però no hi havia tal; les paraules ressonen avui d'una altra manera. Les masses les assimilen, no ja com una admonició, sinó com l'obligació d'obrar. L'experiència de la guerra, de la revolució, de la lluita fatigosa, de tota l'amargor del viure, sorgeix de les fondàries del record de cada home oprimat per la misèria, i troba la seua expressió en aqueixes consignes simples i imperioses. Les coses no poden continuar així. Cal obrir una bretxa vers l'esdevenidor.

Cap a aquesta jornada simple i esbalaïdora que destacava de forma neta sobre el fons no precisament pàl·lid de la revolució, es giraren les mirades de cadascun dels militants. La imatge d'aqueixa lava humana, inspirada i continguda enmig de la seua força irresistible, quedà gravada per sempre en la memòria dels testimonis presencials. “El Dia del Soviet de Petrograd [diu el socialrevolucionari d'esquerra Mstislavski] s'assenyalà per nombrosos mítings, en què regnà un entusiasme immens.” El bolxevic Pestkovski, que parlà en dues fàbriques de l'Illa de Vasili, diu: “Parlàvem amb claredat a les masses de la propera presa del poder per nosaltres, i les nostres paraules eren acollides amb aprovació.” “Al voltant meu [conta Sukhanov, parlant del míting a la Casa del Poble] regnava un estat d'ànim semblant a l'èxtasi [...] Trotski formulà una breu resolució [...] qui vota a favor d'aquesta resolució? Aquella multitud ingent aixecà

els braços com un sol home. Viu els braços enlaire i els ulls ardents dels homes, de les dones, dels xicots, dels obrers, dels soldats, dels camperols i de figures típicament petit burgeses [...] Trotski continuava parlant. La innumerable multitud seguia amb els braços aixecats. Trotski cisellava les paraules: que aquesta votació siga el vostre jurament [...] La multitud innúmera seguia amb els braços enlaire. Està d'acord, jura." El bolxevic Popov relata el jurament solemne prestat per les masses: "Llançar-se a l'atac a la primera crida del soviets." Mstislavski parla d'una multitud electritzada que jurava fidelitat als soviets. El mateix espectacle, encara que en menors proporcions, s'observà per tot arreu a la ciutat, al centre i als suburbis. Centenars de milers de persones aixecaven els braços a una mateixa hora i juraven prosseguir la lluita fins al final.

Si les sessions quotidianes del soviets, de la secció de soldats, de la conferència de la guarnició, dels comitès de fàbrica, feien soldadura interna d'una vasta capa de dirigents; si en les assemblees de les fàbriques i dels regiments s'estretien cada vegada més les files, el dia 22 d'octubre fongué, sota una temperatura elevada, en una caldera gegantina, les vertaderes masses populars. Aquestes es veieren representades en els seus caps; els caps veieren i escoltaren les masses. Ambdues parts quedaren recíprocament satisfetes. Els caps s'adonaren que no era possible ajornar per més temps les coses. Les masses es digueren: aquesta vegada es farà el que s'ha de fer!

L'èxit d'aquesta revista dominical de les forces bolxevics refredà la confiança que en si mateixos havien tingut fins a aqueix moment Polkovnikov i els seus superiors. D'acord amb el govern i amb el Comitè Central Executiu, l'estat major féu una temptativa per a parlar amb l'Smolni. ¿Per què no havien de poder restablir-se, al capdavant, els bons i amistosos costums de contacte i acord que regnaven antany? El Comitè Militar Revolucionari no es negà a delegar els seus representants per a entaular un canvi d'impressions: gens millor es podia desitjar per a temptejar l'enemic. "Les negociacions foren breus [recorda Sadovski]. Els representants de la regió militar acceptaren totes les condicions imposades pel soviets [...] En compensació, s'havia d'anul·lar la proclama publicada pel Comitè Militar Revolucionari el 22 d'octubre." Es tractava del document que qualificava l'estat major d'instrument de les forces contrarevolucionàries. Aquells mateixos delegats del comitè, que tan desconsideradament havia enviat a les seues cases Polkovnikov dos dies abans, exigiren, i obtingueren, per a comunicar-lo a l'Smolni, un projecte d'acord signat per l'estat major. El dissabte, aqueixes condicions de capitulació semihonrosa haurien estat acceptades. El dilluns arribaven ja amb retard. L'estat major esperava la resposta, però no la rebé.

El Comitè Militar Revolucionari comunicà a la població de Petrograd el nomenament de comissaris prop dels regiments i en els punts particularment importants de la capital i els seus voltants. "Els comissaris, per la seua condició de representants del soviets, són inviolables. Tota resistència que es faça a les mesures d'aqueixos comissaris, és una resistència al Soviet de Diputats Obrers i Soldats." S'invita els ciutadans a reclamar dels comissaris, en cas de desordres, l'enviament de forces armades. Aquest llenguatge és el llenguatge del poder. Però el comitè no dóna encara el senyal per a la insurrecció. Sukhanov pregunta: "És que Smolni comet una estupidesa, o juga amb el Palau d'Hivern, com el gat amb el ratolí, provocant l'atac?" Ni una cosa ni l'altra. Amb la pressió de les masses i el pes de la guarnició, el comitè elimina el govern. Pren sense combat el que pot prendre. Avança les seues posicions sense fer un tret, donant major cohesió al seu exèrcit i reforçant-lo pel camí. Mesura amb la seua pressió la força de resistència de l'enemic, sense apartar per un moment la vista del mateix. Cada pas

endavant modifica la disposició de les forces en benefici de l'Smolni. La guarnició i els obrers es fonen amb la insurrecció. En el procés de l'atac i de l'eliminació es veurà qui ha d'ésser el primer que crida a les armes. Ara és ja només qüestió d'hores. Si el govern es veu amb valor en l'últim moment per a fer el senyal del combat, o la dona impulsat per la desesperació, la responsabilitat caurà sobre el Palau d'Hivern, però la iniciativa, malgrat tot, no deixarà de pertànyer a Smolni. L'acte del 23 d'octubre significava la deposició del poder amb anterioritat a la del mateix govern. El Comitè Militar Revolucionari lligà les extremitats del règim enemic abans d'assestar-li el colp en el cap. Aquesta tàctica de "penetració pacífica", de trencar legalment els ossos a l'enemic i paraitzar hipotèticament les restes de voluntat que li quedaren, únicament es podia aplicar comptant amb l'indiscutible predomini de forces amb què comptava el comitè, predomini que encara continuava augmentant d'hora en hora.

El comitè seguia quotidianament el quadro de la guarnició desplegat davant ell. Coneixia la temperatura de cada regiment, observava els canvis que s'estaven efectuant en les concepcions i les simpaties dels quarters. Per aquesta part, difícilment podia haver-hi sorpreses. No obstant això, quedaven al quadro alguns punts foscos. S'havia de fer una temptativa per a esborrar-los, o almenys minvar-los. El 19 es palesà ja que l'esperit de la majoria dels comitès de la fortalesa de Pere i Pau era desfavorable o, com a màxim, ambigu. Ara, quan tota la guarnició estava de part del comitè, i la fortalesa es trobava encerclada, almenys políticament, era hora d'apoderar-se'n decididament. El tinent Blagonravov, nomenat comissari, ensopegà amb la resistència del comandant governamental de la fortalesa, que es negà a acceptar la tutela bolxevic i fins i tot es jactava, segons es deia, que detindria el jove tutor. Era precís obrar, i d'una manera immediata. Antonov proposà que s'enviés a la fortalesa un batalló de confiança del regiment de Pavl, i es desarmés les tropes hostils. Però aquesta era una operació excessivament dura, que podia aprofitar l'oficialitat per a provocar un vessament de sang i trencar la unanimitat de la guarnició. Era realment necessari recórrer a una mesura tan extrema? "Per a examinar aquesta qüestió es cridà Trotski [conta Antonov en les seues memòries]. Trotski exercia llavors un paper decisiu; amb el seu instint revolucionari s'adonà que el millor era prendre la fortalesa des de l'interior." No és possible que les tropes que estan allí no simpatitzen amb nosaltres, digué; i així resultà, en efecte. Trotski i Lastxevitx se n'anaren a fer un míting a la fortalesa. En l'Smolni s'esperava amb gran emoció el resultat de l'empresa, que es jutjava arriscada. Trotski ha recordat posteriorment "El 23, prop de les dues de la vesprada, me n'aní a la fortalesa. Estaven celebrant un míting al pati. Els oradors de la dreta es mostraven extraordinàriament cautelosos i evasius [...] La gent ens escoltà, ens seguí." En el tercer pis de l'Smolni es respirà amb alleujament quan el telèfon comunicà la gojosa notícia: la guarnició de Pere i Pau es comprometia solemnement a no sotmetre's d'ara en avant a ningú més que al Comitè Militar Revolucionari.

El viratge en la consciència de les tropes de la fortalesa no era, naturalment, resultat d'un o dos discursos, sinó que havia estat preparat sòlidament pel passat. Els soldats es mostraren molt més orientats cap a l'esquerra que els seus comitès. L'única cosa que darrere de les muralles de la fortalesa havia subsistit algun temps més que als quarters de la ciutat era la corfa esquarterada de la vella disciplina. Però bastà un empenta perquè caigués feta miques.

Blagonravov podia instal·lar-se ara confiadament a la fortalesa, organitzar un petit estat major i establir contacte amb el soviat bolxevic del barri veí i amb els comitès dels

quarters pròxims. Mentre, es presenten a la fortalesa comissions de les fàbriques i dels regiments sol·licitant que se'ls lliuren armes. A la fortalesa regna una animació indescriptible. “El telèfon crida ininterrompudament, i porta la notícia dels nous èxits obtinguts en les assemblees i mítings.” A vegades, una veu desconeguda dóna compte de l'arribada a l'estació de destacaments punitius procedents del front. La comprovació immediata posa de manifest que es tracta purament d'una invenció propalada per l'enemic. La sessió nocturna celebrada aqueix dia pel soviets es distingeix per la seua concurrència excepcional i per l'entusiasme dels reunits. L'ocupació de la fortalesa de Pere i Pau i de l'arsenal de Kronverk, en què es guarden 100.000 fusells, és una important fermança d'èxit. En nom del Comitè Militar Revolucionari informa Antonov, el qual va retent compte de l'eliminació dels òrgans governamentals pels agents del Comitè Militar Revolucionari, rebuts en totes parts amb els braços oberts, i als que se sotmet la gent, no per por, sinó a consciència i joiosament. “De totes bandes exigeixen que es nomenen comissaris.” Els regiments endarrerits s'afanyen a posar-se al nivell dels més avançats. El regiment de Preobrazenski, que al juliol havia estat el primer a deixar-se influir per la calúmnia relativa a l'or alemany, protesta ara enèrgicament, per mediació del seu comissari Txudnovski, contra els rumors segons els quals el regiment estava al costat del govern. Aquesta idea és considerada com la pitjor de les ofenses. Veritat és que segueixen prestant-se pel regiment en qüestió els acostumats serveis de sentinella (conta Antónov), però és d'acord amb el comitè. L'ordre de l'estat major de lliurar armes i automòbils no ha estat executada, amb la qual cosa ha pogut aquell adonar-se sense cap dubte de qui és l'amo de la capital.

Hom pregunta a l'informant si el comitè està assabentat del moviment de les tropes governamentals des del front i dels voltants, i quines mesures es prenen contra això, el ponent contesta: del front romanès s'han expedit forces de cavalleria, però han estat retingudes en Pskov; la Dissetena Divisió d'Infanteria, en assabentar-se pel camí del punt a què se la destinava i amb quina finalitat, s'ha negat a seguir endavant; en Wenden, dos regiments s'han resistit a marxar contra Petrograd; únicament s'ignora el destí dels cosacs i junker enviats, segons es diu, de Kiev, i de les forces de xoc cridades de Tsarskoie-Selo. “No s'atreveixen ni s'atreviran a tocar el Comitè Militar Revolucionari.” Aquestes paraules no ressonen malament a la sala blanca de l'Smolni.

La lectura de l'informe d'Antonov produeix la impressió que l'estat major de la revolució treballa a porta oberta. En efecte: l'Smolni ja no tenia quasi res que ocultar. Tan favorable era la situació, políticament, a la revolució, que la mateixa franquesa es convertia en una forma de dissimulació: potser es fan així les insurreccions? No obstant això, cap dels directius pronuncia la paraula “insurrecció”, no sols per prudència formal, sinó perquè el terme no correspon a la situació real: es podria dir que la insurrecció es reserva al govern de Kerenski. Veritat és que en la ressenya d'*Izvestia* es diu que Trotski, en la reunió del 23, reconegué per primera vegada obertament que el fi del Comitè Militar Revolucionari era la presa del poder. És indubtable que s'havia anat molt més enllà del punt de partida, quan es declarava que la missió del comitè consistia a comprovar els arguments estratègics de Txeremisov; però el 23 no es parlava, malgrat tot, d'insurrecció, sinó de la “defensa” del pròxim Congrés dels Soviets, amb les armes a la mà, si calia. Obeint precisament a aqueix esperit s'adoptà una resolució després de l'informe d'Antonov.

Com s'enjudiciaven en les altures governamentals els esdeveniments que s'estaven desenrotllant? Kerenski, en comunicar per fil directe, a la nit del 23, al cap de l'Estat

Major del Quarter General, Dukhonin, les temptatives del Comitè Militar Revolucionari per a sostreure al comandament els regiments, hi afegeix: “Crec que acabarem amb açò fàcilment.” El viatge del generalíssim en cap al quarter general s’ajornava, però no perquè es temés cap insurrecció, sinó molt menys: “Fins i tot sense mi, es liquidaria açò, perquè tot està organitzat.” Kerenski declara als alarmats ministres, per a tranquil·litzar-los, que personalment l’alegra molt el colp que es prepara, ja que li oferirà ocasió d’acabar d’una vegada amb els bolxevics. “De bona gana manaria dir un tedèum [contesta el cap del govern al cadet Nabokov, hoste freqüent del Palau d’Hivern] perquè es donés el colp.” “Però està vostè convençut que pot dominar-los?” “Tinc més forces de les necessàries. Seran aixafats definitivament.”

Burlats per l’estordit optimisme de Kerenski, els cadets caigueren evidentment en l’amnèsia: en realitat, Kerenski considerava els esdeveniments d’acord amb el seu propi punt de vista. El 21, deia el diari de Miliukov que si els bolxevics, corroïts per una profunda crisi interior, s’atrevien a llançar-se al carrer, serien aixafats sense dificultat. Un altre periòdic cadet afegia: “S’apropa la tempestat, però potser purifique l’atmosfera.” Dan testimonia que els cadets i els grups a ells afins expressaven en alta veu, en els corredors del Preparlament, el seu desig que els bolxevics es llençassen al carrer, com més aviat millor: “En lluita oberta seran immediatament aixafats.” Cadets importants deien a John Reed: els bolxevics aixafats en l’aixecament no podran alçar el seu cap en l’Assemblea Constituent.”

En el transcurs del 22 i del 23, Kerenski conferencià, ja amb els caps del Comitè Central Executiu, ja amb el seu estat major: No serà convenient detenir el Comitè Militar Revolucionari? Els conciliadors no li ho aconsellaren: ja intentarien ells resoldre la qüestió dels comissaris. Polkovnikov considerava així mateix que no hi havia per què afanyar-se en allò que feia a la detenció: en cas de necessitat, les forces “eren més que suficients”. Kerenski prestava atenció a Polkovnikov, però més encara als seus amics conciliadors. Estava fermament convençut que, en cas de perill, el Comitè Central Executiu, malgrat els fregaments que pogués haver-hi, acudiria oportunament en el seu auxili: així havia succeït al juliol i a l’agost. Per què no podia ocórrer el mateix ara?

Però ja no s’estava al juliol ni a l’agost, sinó a l’octubre. A les places i en els ravals de Petrograd bufaven, del costat de Kronstadt, els vents freds i humits del Bàltic. Els junker, amb els seus capots que els arribaven fins als talons, recorrien els carrers entonant cançons joioses que ofegaven el sotsobre. La milícia muntada giravoltava per la ciutat amb els seus revòlvers en les fundes flamants. No, el poder presentava encara un aspecte imponent! Però no seria tot això més que una il·lusió òptica? En un cantó de la Perspectiva Nevski, John Reed, un nord-americà d’ulls ingenus i inquiets, comprà el fullet de Lenin *Se sostindran els bolxevics en el poder?*, pagant-lo amb un dels segells de correus que circulaven en compte de monedes.

LENIN CRIDA A LA INSURRECCIÓ

A més de les fàbriques, els quarters, els pobles, el front i els soviets, la revolució tenia un altre laboratori: el cap de Lenin. Obligat a viure en la clandestinitat, es veié forçat durant cent onze dies, del 6 de juliol fins al 25 d’octubre, a restringir les seues entrevistes, fins i tot amb membres del comitè central. Sense comunicació directa amb les masses, sense contacte amb les organitzacions, concentra encara més resoludament

el seu pensament sobre els problemes crucials de la revolució, elevant-los (la qual cosa era en ell al mateix temps una necessitat i una norma) a la categoria de problemes fonamentals del marxisme. L'argument principal dels demòcrates, incloent-hi els que se situaven més a l'esquerra, contra la presa del poder, consistia en el fet que els treballadors serien incapaços de fer funcionar l'aparell de l'estat. També eren aqueixos, en el fons, els temors que abrigaven els elements oportunistes a l'interior mateix del bolxevisme. "L'aparell de l'estat!" Tot petit burgès ha estat educat en la submissió envers aqueix principi místic que s'alça per damunt dels homes i les classes. El filisteu conreat serva a la seua pell el tremolor que estremí son pare o el seu avi, botiguer o camperol acabalat, davant les omnipotents institucions on es decideixen els problemes de la guerra i la pau, s'expedeixen les patents comercials, es llencen les plagues de les contribucions, es castiga però de vegades, poques, es perdona, es legitimen els matrimonis i naixements, i on la mateixa mort ha de fer cua respectuosament abans d'ésser reconeguda. L'aparell d'estat! Llevant-se el barret, descalçant-se fins i tot, el petit burgès penetra amb les puntes dels seus peus al santuari de l'ídol (ja s'anomene Kerenski, Laval, MacDonald o Hilferding) quan la seua sort personal o la força de les circumstàncies fan d'ell un ministre. No pot justificar aquesta prerrogativa més que sotmetent-se humilment a l'"aparell de l'estat". Els intel·lectuals russos radicals que ni en èpoques de revolució gosaven aferrar-se al poder si no era a coll pels propietaris nobles i dels amos del capital, miraven amb espant i indignació els bolxevics: aqueixos agitadors de carrer, aqueixos demagogs que pensen apoderar-se de l'aparell estatal!

Després que els soviets, tanmateix la covardia i la impotència de la democràcia oficial, hagueren salvat la revolució enfront de Kornilov, Lenin escrigué: "Que aprenguen els homes de poca fe amb aquest exemple. Que s'averkonyisquen els que diuen: 'No tenim cap aparell per a reemplaçar l'antic, que inevitablement tendeix a la defensa de la burgesia.' Perquè aqueix aparell existeix. Són els soviets. No temeu la iniciativa ni l'espontaneïtat de les masses, confieu en les organitzacions revolucionàries de les masses, i veureu manifestar-se en tots els dominis de la vida de l'estat, aqueixa mateixa força, aqueixa mateixa grandesa, la invencibilitat dels obrers i camperols que han manifestat amb la seua unió i el seu entusiasme contra el moviment de Kornilov."

Durant el primer mes de la seua vida clandestina, Lenin escriu el seu llibre *L'Estat i la revolució*, la documentació de la qual havia recopilat ja en l'emigració durant la guerra. Amb la mateixa atenció que dedicava per a reflexionar sobre les tasques pràctiques diàries, ara elabora els problemes teòrics de l'estat. No podia ésser altrament: per a ell la teoria és efectivament una guia per a l'acció. Lenin no es proposa en cap moment introduir paraules noves en la teoria. Al contrari, dóna a la seua obra un caràcter extremadament modest, subratllant la seua qualitat de deixeble. La seua tasca en la reconstitució de la vertadera "doctrina del marxisme sobre l'estat."

Per la minuciosa selecció de cites i per la seua detallada interpretació polèmica, el llibre pot semblar pedant... als autèntics pedants, incapaços de percebre, a l'anàlisi dels textos, els potents batecs del pensament i de la voluntat. Pel simple fet de reconstruir la teoria de classe de l'estat sobre una nova base, superior històricament, Lenin dóna a les idees de Marx un nou caràcter concret i, per tant, una nova significació. Però la importància major de l'obra sobre l'estat consisteix en el fet que és una introducció científica a la insurrecció més gran que haja conegut la història. El "comentarista" de Marx preparava al seu partit per a la conquesta revolucionària de la sisena part del món.

Si l'estat pogués simplement ésser adaptat a les necessitats d'un nou règim, no hi hauria revolucions. Però la burgesia mateixa ha assolit sempre el poder per mitjà d'insurreccions. Ara li arriba el torn als obrers. També en aquesta qüestió, Lenin restituïa al marxisme el seu significat d'instrument teòric de la revolució proletària.

No podran servir-se els obrers de l'aparell de l'estat? Però no es tracta en absolut (ensenya Lenin) d'apoderar-se de la vella màquina per a les noves tasques: això és una utopia reaccionària. La selecció dels homes en el vell aparell, la seua educació, les seues relacions recíproques, tot açò contradiu les tasques històriques del proletariat. En conquerir el poder, no es tracta de reeducar el vell aparell, sinó de demolir-lo completament. Amb què reemplaçar-lo? Amb els soviets. Dirigint a les masses revolucionàries, d'òrgans de la insurrecció esdevindran els òrgans d'un nou règim estatal.

El llibre tingué pocs lectors en el remolí de la revolució; a més a més, només serà editat després de la insurrecció. Lenin estudia el problema de l'estat, en primer terme, per a elaborar la seua pròpia convicció íntima i, tot seguit, per al futur. La conservació de l'herència ideològica era una de les seues preocupacions principals. Al juliol escriu a Kamenev: "*Entre nosaltres*, si em raspallen, li pregue publique el meu quadern *El marxisme, sobre l'estat* (que ha quedat en via morta a Estocolm). És una carpeta blava lligada. He recollit totes les cites de Marx i Engels, així com les de Kautsky contra Pannekoek. Hi ha prou notes i observacions a què donar forma. Crec que amb vuit dies de treball es podria publicar. Pense que és important, perquè Plekhanov i Kautsky no han estat els únics a embrollar la qüestió. Una condició: tot açò absolutament entre nosaltres." El cap de la revolució, acusat d'ésser agent d'un estat enemic, obligat a preveure la possibilitat d'un atemptat per part dels seus adversaris, s'ocupa de la publicació d'un quadern "blau", amb cites de Marx i Engels: aqueix és el seu testament secret. L'expressió familiar "si em raspallen" li serveix per a eludir el patetisme pel qual sentia horror: en el fons, l'encàrrec tenia un caràcter patètic.

Però, mentre esperava rebre un colp a traïció. Lenin es preparava a donar un a pit descobert. Mentre que, llegint els periòdics, enviant instruccions, posava en ordre el preciós quadern rebut d'Estocolm, la vida continuava el seu curs. S'apropava l'hora en què el problema de l'estat havia d'ésser resolt pràcticament.

Poc després de l'enderrocament de la monarquia, Lenin escrivia des de Suïssa "...No som blanquistes ni partidaris de la presa del poder per una minoria..." Desenrotllà la mateixa idea en arribar a Rússia: "Actualment estem en minoria; les masses, de moment, no tenen confiança en nosaltres. Sabem esperar [...] Passaran al nostre costat i, quan la relació de forces ens ho assenyale, direm llavors: el nostre moment ha arribat." El problema de la conquesta del poder exigia en aquests primers mesos la conquesta de la majoria en els soviets.

Després de l'aixafament de juliol, Lenin proclamà: el poder només pot ésser conquerit per mitjà d'una insurrecció armada; i per això, és força possible que hom haja de recolzar-se no en els soviets, desmoralitzats pels conciliadors, sinó en el comitès de fàbrica; els soviets, en tant que òrgans de poder, hauran d'ésser reconstruïts després de la victòria. En realitat, dos mesos més tard, els bolxevics arrencaran els soviets als conciliadors. La naturalesa de l'error de Lenin en aquesta qüestió és molt característica del seu geni estratègic: en els seus plans més audaços, té en compte les premisses menys

favorables. Així com, en dirigir-se a l'abril a Rússia passant per Alemanya, comptava amb la possibilitat d'anar directament de l'estació a la presó, també el 5 de juliol deia: "Potser ens afusellen a tots." I ara pensava: els conciliadors no ens deixaran conquerir la majoria en els soviets.

"No hi ha home més pusil·lànim que jo quan elabore un pla de guerra [escrivia Napoleó al general Berthier] jo mateix exagere tots els perills i catàstrofes possibles [...] Però quan prenc una decisió, oblide tot excepte allò que pot menar a la victòria." Si prescindim d'una certa posa que es trasllua en la paraula poc adequada de "pusil·lànim", el fons del pensament pot aplicar-se enterament a Lenin. Resolent un problema d'estratègia, dotava per anticipat l'enemic de la seua pròpia resolució i perspicàcia. Els errors tàctics de Lenin solien ésser ben sovint els productes secundaris de la seua força estratègica. En el cas present, no pot parlar-se d'un error: quan un diagnòstic localitza una malaltia per mitjà d'eliminacions successives, les seues conjectures hipotètiques, fins i tot les pitjors, no apareixen com a errors, sinó com un mètode d'anàlisi.

Quan els bolxevics foren majoria en els soviets de les dos capitals, Lenin digué: "El nostre moment ha arribat." A l'abril i al juny s'esforçava en moderar; a l'agost preparava teòricament la nova etapa; a partir de meitat de setembre, empena, urgeix amb totes les seues forces. Ara el perill no consisteix en marxar massa de pressa, sinó a quedar-se enrere. "Ja res és prematur en aquest sentit."

En els articles i lletres enviats al comitè central, Lenin analitza la situació posant sempre en primer pla les condicions internacionals. Els símptomes i els indicis del despertar del proletariat europeu són per a ell, en el rerefons dels esdeveniments bèl·lics, una prova indiscutible que l'amenaça directa a la revolució russa per part de l'imperialisme estranger es reduirà cada vegada més.

Les detencions de socialistes a Itàlia i particularment el motí a la flota alemanya l'obliguen a proclamar un formidable canvi històric en el món sencer: "Estem al llindar d'una revolució proletària mundial."

La historiografia dels epígons prefereix silenciar el punt de partida adoptat per Lenin: perquè el càlcul de Lenin sembla desmentit pels esdeveniments i també perquè, segons les teories que després arribaren, la revolució russa ha de triomfar per si mateixa sota totes les circumstàncies. Però el judici de Lenin sobre la situació internacional no tenia res d'il·lusori. Els símptomes que a ell arribaven pel filtre de la censura militar de tots els països manifestaven efectivament l'arribada de la tempestat revolucionària.

Als imperis d'Europa Central, un any després, el vell edifici es veié sacsat fins als seus fonaments. Però, fins i tot als països vencedors, en Anglaterra i França, sense parlar d'Itàlia, les classes dirigents es veieren privades durant molt de temps de la seua llibertat d'acció. Contra una Europa capitalista, sòlida, conservadora, segura de si mateixa, la revolució proletària a Rússia, aïllada i sense temps per a consolidar-se, no hauria pogut sostenir-se ni tan sols uns pocs mesos. Però aquella Europa no existia ja. La revolució a Occident, és cert, no donà el poder als treballadors (els reformistes salvaren el règim burgès) però fou no obstant això prou forta com per a protegir la república soviètica en el primer període, el més perillós, de la seua existència.

El profund internacionalisme de Lenin, si per una banda el portava sempre a posar en primer pla l'anàlisi de la situació internacional, el convencia, per altra banda, i així ho digué diverses vegades, que la conquesta mateixa del poder a Rússia donaria impuls a la revolució europea, que aquesta seria molt més important per als destins de la humanitat que el moviment en l'endarrerida Rússia. Amb quins sarcasmes aclapara aquells bolxevics que no comprenen el seu deure d'internacionalistes! "Votem una resolució de suport als insurrectes alemanys [es burla] i rebutgem la insurrecció a Rússia. Això sí que s'anomena un internacionalisme raonable!"

Durant les jornades de la Conferència Democràtica, Lenin escriu al comitè central: "Obtinguda la majoria en els soviets de les dues capitals [...] Els bolxevics poden i han de prendre en les seues mans el poder de l'estat..." Que la majoria dels delegats camperols en la Conferència Democràtica manegada votaren contra la coalició amb els cadets tenia als seus ulls una importància decisiva: el mugic que refusa l'aliança amb la burgesia haurà de recolzar inevitablement els bolxevics. "El poble està cansat de la tergiversacions dels menxevics i socialistes revolucionaris. Només la nostra victòria a les capitals arrossegarà els camperols darrere de nosaltres." Quina és la tasca del partit? "Posar a l'ordre del dia la insurrecció armada en Petrograd i Moscou, la conquesta del poder, l'enderrocament del govern..." Ningú fins aleshores havia plantejat tan imperiosament i oberta el problema de la insurrecció.

Lenin compulsava atentament totes les eleccions que se celebren al país, reunint atentament les xifres que puguen fer alguna llum sobre la vertadera relació de forces.

Mirava amb menyspreu la indiferència semianàrquica envers l'estadística electoral. Però mai identificava els índexs del parlamentarisme amb la vertadera relació de forces: tractava sempre de corregir-los en funció de l'acció directa. "...La força del proletariat revolucionari, des del punt de vista de la seua acció sobre les masses i de la seua capacitat per a arrossegar-les a la lluita [recorda] és infinitament major en una lluita extraparlamentària que en una lluita parlamentària. És una observació força important en la qüestió de la guerra civil."

Lenin fou el primer en advertir amb claredat que el moviment agrari havia entrat en una fase decisiva i de seguida n'extragué totes les deduccions. El mugic no vol esperar més, igual que el soldat. "Davant un fet com la sublevació dels camperols [escriu Lenin a finals de setembre] la resta de símptomes polítics, fins i tot si contradigueren aqueixa maduresa de la crisi general de la nació, mancarien absolutament d'importància." La qüestió agrària és la base mateixa de la revolució. La victòria del govern sobre l'aixecament camperol seria "l'enterrament de la revolució..." No es poden esperar condicions més favorables. És l'hora de l'acció. "La crisi ha madurat. Tot l'esdevenidor de la revolució russa està en joc. Tot l'esdevenidor de la revolució obrera internacional pel socialisme està en joc. La crisi ha madurat."

Lenin crida a la insurrecció. En cada línia simple, prosaica i a vegades angulosa, ressona l'apassionament més impetuós. "La revolució està perduda [escriu a primers d'octubre a la conferència del partit, en Petrograd] si el govern de Kerenski no és derrocat pels proletaris i els soldats com més aviat possible [...] Cal mobilitzar totes les forces per a inculcar als obrers i soldats la idea de l'absoluta necessitat d'una lluita desesperada, última, decisiva, per a derrocar el govern de Kerenski."

Més d'una vegada Lenin havia dit que les masses estan més a l'esquerra que el partit. Sabia que el partit està més a l'esquerra que el seu nucli dirigent, la capa dels "vells bolxevics". Imaginava massa bé les agrupacions i les tendències dins del comitè central com per a poder esperar un pas audaç de la seua banda; advertia, en canvi, la seua excessiva circumspecció, el seu esperit contemporitzador, la seua negligència davant una situació històrica que ha estat preparada durant diversos decennis. Lenin no confia en el comitè central... sense Lenin: aqueix és el secret de les seues lletres escrites des del fons del seu retir clandestí. I no s'equivocava en aquesta desconfiança.

Obligat quasi sempre a pronunciar-se després d'una decisió ja adoptada en Petrograd, Lenin fa invariablement una crítica d'esquerra a la política del comitè central. La seua oposició es desenrotlla al voltant del problema de la insurrecció, però no s'hi limita. Lenin considera que el comitè central concedeix massa atenció al Comitè Executiu conciliador, a la Conferència Democràtica; en general, a la martingala parlamentària en les altes esferes soviètiques. Es pronuncia vehementment contra els bolxevics que proposen al soviets de Petrograd un secretariat de coalició. Estigmatitza com "deshonrosa" la decisió de participar en el Preparlament. Se sent indignat quan es publica a finals de setembre la llista dels candidats bolxevics a l'Assemblea Constituent: massa intel·lectuals i molts pocs obrers. "Omplir l'Assemblea Constituent d'oradors i literats és marxar per la senda trillada de l'oportunisme i del xovinisme. Això és indigne de la III Internacional." A més, entre els candidats hi ha molts membres recents del partit no provats en la lluita. Lenin considera necessari formular una reserva: "No hi ha dubte que [...] ningú objectaria, per exemple, una candidatura com la de L. D. Trotski, perquè, en primer lloc, Trotski, des de la seua arribada, ha defensat una posició internacionalista; en segon lloc, ha lluitat en l'organització interdistrictes a favor de la fusió; en tercer lloc, durant les difícils Jornades de Juliol s'ha mostrat a l'altura de les tasques i ha estat solidari amb els integrants del partit del proletariat revolucionari. És evident que no es pot dir el mateix d'una multitud de membres del partit inscrits ahir..."

Pot semblar com si les jornades d'abril haguessen tornat: Lenin es troba de nou en oposició al comitè central. Les qüestions es plantegen d'una altra manera, però l'esperit general de la seua oposició és el mateix: el comitè central és massa passiu, cedeix massa a l'oposició pública de les esferes intel·lectuals, concilia massa amb els conciliadors; i, sobretot, revela excessiva indiferència, pròpia de fatalistes, no de bolxevics, cap al problema de la insurrecció armada.

És temps de passar de les paraules als actes: "Ara el nostre partit té en la Conferència Democràtica el seu propi congrés, i aqueix congrés ha de resoldre (encara que no ho vullga) la sort de la revolució." No pot haver-hi més que una sola solució: la insurrecció armada. En aquesta primera lletra sobre la insurrecció, Lenin formula encara una reserva: "No es tracta del "dia" ni del "moment" de la insurrecció, en el sentit estricte de la paraula. Això ho decidirà el vot general d'aquells que estan en contacte amb els obrers i soldats, amb les masses." Però dos o tres dies després (en aquell llavors no se solia datar les lletres, no per oblit sinó per raons conspiratives), Lenin, sota l'evident impressió del fracàs de la Conferència Democràtica, insisteix en el fet que hom ha de passar immediatament a l'acció i exposa de seguida un pla en aquest sentit.

"Hem d'agrupar immediatament la fracció bolxevic de la conferència, sense preocupar-nos del nombre [...] Hem de redactar una breu declaració dels bolxevics [...] Hem de

llençar a tota la nostra fracció cap a les fàbriques i els quaters [...] Al mateix temps, sense perdre un minut, organitzem l'estat major dels destacaments de la insurrecció, distribuïm les forces, enviem els regiments fidels contra els punts més importants, assetgem l'Alexandrinka (el teatre on es reunia la Conferència Democràtica), ocupem la fortalesa de Pere i Pau, arrestem a l'Estat Major General i el govern, enviem contra els junker i la divisió 'salvatge' destacaments disposats a morir abans que l'enemic s'òbriga pas cap al centre de la ciutat. Cal mobilitzar els obrers armats, cridar-los a una última batalla aferrissada, ocupar immediatament els telègrafs i telèfons, instal·lar el nostre estat major de la insurrecció en la Central Telefònica, lligar-lo telefònicament amb totes les fàbriques, tots els regiments i tots els punts de la lluita armada, etc." Ja no es fa dependre el problema de la data del "vot general dels qui estan en contacte amb les masses". Lenin proposa actuar immediatament: sortir amb un ultimàtum del teatre Alexandra per a tornar-hi al capdavant de les masses armades. Cal dirigir el colp mortal no sols contra el govern sinó també, simultàniament, contra l'òrgan suprem dels conciliadors.

"...Lenin, que en les seues lletres privades exigia l'arrest de la Conferència Democràtica [així ho denuncia Sukhanov], proposava en la premsa, com bé sabem, un "compromís": que els menxevics i socialistes revolucionaris prengueren tot el poder, i després s'esperaria la decisió del Congrés dels Soviets [...] La mateixa idea era preconitzada obstinadament per Trotski en la Conferència Democràtica i al seu voltant." Sukhanov veu un doble joc, quan no n'hi havia ni ombra. Lenin proposava als conciliadors un compromís immediatament després de la victòria sobre Kornilov, en els primers dies de setembre. Els conciliadors arronsaren les espatlles. Ells mateixos transformaren la Conferència Democràtica en cobertura d'una nova coalició amb els cadets contra els bolxevics, amb la qual cosa suprimien definitivament tota possibilitat d'acord. D'ara en avant, la qüestió del poder només podia resoldre's mitjançant una lluita oberta. Sukhanov confon dues fases, de les quals la primera s'avança quinze dies a la segona, i la condiona des del punt de vista polític.

Però, encara que la insurrecció era la conseqüència inevitable de la nova coalició, el ràpid viratge de Lenin agafà d'improvís fins i tot les altes esferes del seu propi partit. Agrupar, com demanava en la seua lletra, la fracció bolxevic de la conferència, fins i tot "sense tenir en compte el nombre", era evidentment impossible. L'ambient en la fracció era tal que, per seixanta vots contra cinquanta, refusà el boicot al Preparlament, és a dir, el primer pas cap a la insurrecció. Tampoc en el comitè central trobà cap suport el pla de Lenin. Quatre anys més tard, en una vetllada dedicada a aquests records, Bukharin, amb l'exageració i les bromes que el caracteritzen, relatà l'episodi amb prou exactitud en allò tocant el fons: "La lletra [de Lenin] estava escrita amb enorme violència i ens amenaçava amb tot tipus de càstigs [?]. Quedem suspensos. Ningú havia plantejat la qüestió fins aleshores tan violentament [...] al principi tots dubtaven. Hi hagueren consultes i després hom decidí. Fou potser l'únic cas en la història del nostre partit en què el comitè central decidí per unanimitat cremar la lletra de Lenin [...] Sens dubte pensàvem que en Petrograd i Moscou podríem prendre el poder, però que a les províncies no podríem sostenir-nos encara; que en prendre el poder i expulsar els membres de la Conferència Democràtica, ens seria ja impossible consolidar-nos en la resta de Rússia."

S'ha de dir que tot i que per raons de seguretat es cremaren diverses còpies de la perillosa lletra, aquesta mesura no fou adoptada per unanimitat sinó per 6 vots contra 4 i

6 abstencions. Per sort, un exemplar fou conservat per a la història. Però el que és cert en el relat de Bukharin, és que tots els membres del comitè central, encara que per motius diversos, rebutjaren la proposta: uns s'oposaven a la insurrecció en general, d'altres pensaven que el moment en què se celebrava la conferència era el menys favorable de tots; altres, simplement, vacil·laven i seguien a l'expectativa.

En trobar una resistència directa, Lenin inicià una espècie de conspiració amb Smilga, que es trobava també a Finlàndia i que, com a president del comitè regional dels soviets, tenia en aquell moment una autoritat real considerable. En 1917, Smilga estava a l'extrema esquerra del partit i, ja des de juliol, tractava d'empentar la lluita al seu moment decisiu: en els diferents canvis polítics, Lenin trobava sempre en qui recolzar-se. El 27 de setembre, Lenin escriu a Smilga una extensa lletra: "...Què fem nosaltres? Ens acontentem de votar mocions? Perdem el temps, fixem "dates" (el 20 d'octubre, el Congrés dels Soviets. No és ridícul ajornar així? No és ridícul confiar en açò?) Els bolxevics no realitzen un treball sistemàtic preparant les seues forces militars per a derrocar Kerenski [...] Cal treballar dins del partit perquè s'afronte seriosament la insurrecció armada [...] Després, quant al paper que a vostè li correspon [...] crear un comitè clandestí, format pels militars més segurs, per a analitzar amb ells la situació en tots els seus aspectes, recollir (i verificar vostè mateix) els informes més precisos sobre la composició i emplaçament de les tropes finlandeses en Petrograd i els seus voltants, sobre els transports de tropes finlandeses cap a Petrograd, sobre el moviment de la flota, etc." Lenin exigeix "una propaganda sistemàtica entre els cosacs que es troben ací, a Finlàndia [...] Cal estudiar tots els informes sobre els esdeveniments de cosacs i organitzar l'enviament de destacaments d'agitadors seleccionats entre les millors forces de mariners i soldats de Finlàndia." Finalment: "Per tal de preparar convenientment els esperits, cal fer circular immediatament aquesta consigna: el poder ha de passar immediatament a les mans del soviets de Petrograd, que el transmetrà al Congrés dels Soviets. Per a què tolerarem tres setmanes més de guerra i de preparatius kornilovians de Kerenski?"

Tenim ací un nou pla d'insurrecció: "un comitè clandestí dels principals militars", com a estat major de combat, en Helsingfors; les tropes russes acantonades en Finlàndia com a forces de combat: "l'únic recurs amb què podem comptar, crec, i que té una vertadera importància militar, són les tropes de Finlàndia del Bàltic". Lenin projecta, doncs, assentar des de fora de Petrograd el colp més dur contra el govern. Al mateix temps, és indispensable una "preparació convenient dels esperits" perquè l'enderrocament del govern per les forces armades de Finlàndia no agafe d'improvís el soviets de Petrograd: aquest haurà d'ésser l'hereu del poder fins al Congrés dels Soviets.

Però ni aquest pla ni l'anterior foren aplicats. Però no foren inútils. L'agitació entre les divisions cosaques forní ràpidament els seus fruits: s'ho escoltem dir a Dibenko. També la crida feta als marins del Bàltic per a participar en el colp principal contra el govern s'inclogué al pla que fou adoptat més tard. Però l'essencial no rau en això: quan una qüestió arribava a la seua màxima gravetat, Lenin no deixava que ningú pogués eludir-la o esquivar-la. Allò que era inoportú com a proposta directa de tàctica esdevenia racional en quant que permetia compulsar les actituds en el comitè central, recolzar els resolts contra els vacil·lants i contribuir a un desplaçament vers l'esquerra.

Mitjançant tots els mitjans que tenia a mà al seu refugi clandestí, Lenin s'esforçava en obligar els quadres del partit a sentir la gravetat de la situació i la força de la pressió de

les masses. Feia venir al seu refugi determinats bolxevics, els sotmetia a interrogatoris apassionats, controlava les paraules i els actes dels dirigents, enviava per mitjans indirectes les seues consignes al partit, a baix, en profunditat, a fi de forçar el comitè central a actuar i a marxar fins a les últimes conseqüències.

L'endemà d'escriure la seua lletra a Smilga, Lenin redactà el document citat abans, *La crisi ha madurat*, en què acabava amb una espècie de declaració de guerra al comitè central. “És precís [...] reconèixer la veritat: entre nosaltres, en el comitè central i en els medis dirigents del partit, hi ha una tendència o opinió que proposa esperar al Congrés dels Soviets, oposant-se a la presa immediata del poder, a la insurrecció immediata.” Cal vèncer aqueixa tendència coste el que coste. “Aconseguir primer la victòria sobre Kerenski i després convocar el congrés.” Perdre el temps esperant el Congrés dels Soviets és “una completa idiotesa o una traïció total...” Fins al congrés, fixat per al 20, queden més de vint dies: “Unes setmanes i fins i tot uns dies decideixen de tot en aquests moments”. Ajornar el desenllaç és renunciar covardament a la insurrecció, perquè, durant el congrés, la presa del poder es farà impossible: “El dia ‘fixat’ es comportaran els cosacs de la manera més ximple per a la insurrecció.”

Només el to de la lletra prova ja fins a quin punt li semblava fatal a Lenin la política contemporitzadora dels dirigents de Petrograd. Però aquesta vegada no es limita una crítica aferrissada i, com a protesta, dimiteix del comitè central. Motius: el comitè central no ha respost, des del començament de la conferència, a les seues intimacions sobre la presa del poder; la redacció de l'òrgan del partit (Stalin) publica intencionadament els seus articles amb retard, suprimint consideracions sobre “errors tan irritants dels bolxevics com el molt vergonyós de participar en el Preparlament”, etc. Lenin no considera possible encobrir aqueixa política davant el partit. “Em veig obligat a demanar la meua sortida del comitè central, i així ho faig, i a reservar-me la llibertat d'agitació en la base del partit i al congrés del partit.”

Segons els documents, no es veu com fou arreglat més tard aqueix assumpte formalment. En tot cas, Lenin no sortí del comitè central. En presentar la seua dimissió que, si és el cas, no podia ésser una simple conseqüència d'un moment d'irritació, Lenin es reservava evidentment la possibilitat de quedar lliure, si hi calgués, de la disciplina interior del comitè central: no dubtava que, com a l'abril, un crida directa a la base li garantiria la victòria. Però una revolta oberta contra el comitè central suposava la preparació d'un congrés extraordinari i, per tant, exigia temps, que era precisament allò que faltava. Sense fer pública la seua lletra de dimissió ni sortir enterament dels límits de la legalitat del partit, Lenin continua desenrotllant l'ofensiva dins del partit amb major llibertat. No sols envia als comitès de Petrograd i Moscou les seues lletres al comitè central, sinó que també fa arribar còpies als militants més segurs dels barris. A principis d'octubre, passant ara per damunt del comitè central, Lenin escriu directament als comitès de Petrograd i Moscou: “Els bolxevics no tenen dret a esperar el Congrés dels Soviets, han de prendre el poder de seguida [...] Trigar-hi és un crim. Esperar el Congrés dels Soviets, és un joc pueril de formalitats, és traïr la revolució.” Des del punt de vista de les relacions jeràrquiques, els actes de Lenin no eren del tot irreprotxables. Però estaven en joc qüestions més importants que la simple disciplina formal.

Svekhnikov, un dels membres del comitè del districte de Viborg, diu en les seues memòries: “Iltx escrivia i escrivia infatigablement des del seu retir i Nadexda Konstantinovna (Krupskaia) ens llegia sovint aquests manuscrits al comitè [...] Les

paraules inflamades del cap acreixien la nostra força [...] Recorde com si fos avui a Nadexda Konstantinovna, en una de les sales de la direcció del districte on treballaven les dactilògrafes, comparant amb atenció la reproducció amb l'original i, al seu costat, "Diadia" i "Genia" esperant una còpia." Diadia (l'oncle) i Genia (Eugeni) eren, en la conspiració, els noms de guerra dels dirigents. "No fa molt [conta Naumov, un militant del districte] rebem d'Ilitx una lletra dirigida al comitè central [...] Després d'haver-la llegida, hem quedat sorpresos. Resulta que Lenin està plantejant des de fa temps davant el comitè central el problema de la insurrecció. Hem protestat i hem començat a pressionar sobre el centre." Era precisament el que feia falta.

En els primers dies d'octubre, Lenin demana a la conferència del partit en Petrograd que es pronuncie clarament a favor de la insurrecció. A iniciativa seua, la conferència "prega amb insistència al comitè central que adopte totes les mesures necessàries per a dirigir la inevitable insurrecció dels obrers, soldats i camperols." En aquesta frase hi ha dos camuflatges, un jurídic i un altre de diplomàtic: es parla de dirigir la "inevitable insurrecció" i no de preparació directa de la insurrecció, per a no donar així massa bases als fiscals; la conferència "prega al comitè central", no exigeix ni protesta: és un tribut evident al prestigi de la més alta institució del partit. Però en una altra resolució, també redactada per Lenin, s'hi diu més clarament: "...En les esferes dirigents del partit hi ha fluctuacions, com si es temés lluitar per la presa del poder, tendint a substituir aquesta lluita amb resolucions, protestes i congressos." Açò és gairebé alçar obertament el partit contra el comitè central. Lenin no es decidia a la lleugera a fer semblant pas. Però es tractava de la sort de la revolució i totes les altres consideracions passaven a segon pla.

El 8 d'octubre, Lenin es dirigí als delegats bolxevics del congrés regional del Nord: "No podem esperar al Congrés Panrus dels Soviets, que el Comitè Executiu Central és capaç d'ajornar fins a novembre, no podem deixar-ho per a més tard i permetre a Kerenski que porte més tropes kornilovianes." El congrés regional, on estan representats Finlàndia, la flota i Reval, ha de prendre la iniciativa d'"un moviment immediat sobre Petrograd". La crida a una insurrecció immediata es dirigeix aquesta vegada als representants de desenes de soviets. La crida ve de Lenin en persona: no hi ha decisions del partit, la més alta instància del partit no s'hi ha pronunciat encara.

S'havia de tenir una gran confiança en el proletariat, en el partit, però una seriosa desconfiança envers el comitè central per a plantejar, independentment d'aquest, sota una responsabilitat personal, des del fosc retir, l'agitació per la insurrecció armada, emprant tan sols uns simples fulls de paper de lletres plenes d'una escriptura fina. ¿Com és possible que Lenin, a qui hem vist aïllat en les altes esferes del seu propi partit a principis d'abril, es trobe de nou aïllat al setembre i a principis d'octubre? Això no es pot comprendre si es dóna crèdit a l'estúpida llegenda que representa la història del bolxevisme com l'emanació pura i simple d'una idea revolucionària. En realitat, el bolxevisme es desenvolupà en un medi social determinat, sotmès a diverses pressions, entre elles la influència del setge de la petita burgesia i de l'endarreriment cultural. Només a través d'una crisi interna, el partit s'adapta a cada nova situació.

Per tal de comprendre l'àrdua lluita en les altes esferes del bolxevisme que precedí a octubre, cal encara fer una ullada enrere en relació als processos dins del partit, dels que s'ha tractat ja en el primer tom d'aquesta obra. Fer açò és més que mai indispensable, atès que, precisament en aquests moments, la fracció d'Stalin fa esforços inaudits, fins i

tot a escala internacional, per a esborrar de la història tot record de com es preparà i es portà a terme la insurrecció d'octubre.

En la premsa legal dels anys que precediren la guerra, els bolxevics s'anomenaven a si mateixos "demòcrates conseqüents". Aquest pseudònim no havia estat escollit a l'atzar. El bolxevisme, i només ell, tenia l'audàcia de plantejar fins al final les consignes de la democràcia revolucionària. Però no anava més endavant en el pronòstic de la revolució. Ara bé, la guerra, en lligar indissolublement la democràcia burgesa amb l'imperialisme, demostrà definitivament que el programa de la "democràcia conseqüent" només podia ésser realitzat a través d'una revolució proletària. Aquells d'entre els bolxevics que no havien extret de la guerra aquestes conclusions, havien de veure's agafats fatalment d'improvís per la revolució i convertir-se així en companys de viatge, d'esquerra, de la democràcia burgesa.

Però un estudi escrupolós dels documents que caracteritzen la vida del partit durant la guerra i en el començament de la revolució, tot i les seues enormes llacunes i no casuals, i, a partir de 1932, malgrat el seu caràcter tendenciós més acusat, mostra clarament l'enorme desplaçament ideològic produït en la capa superior dels bolxevics durant la guerra, quan la vida regular del partit havia cessat pràcticament. La causa d'aquest fenomen és doble: ruptura amb les masses, ruptura amb l'emigració, és a dir, sobretot, amb Lenin, i, com a resultat, caiguda en l'aïllament i el provincialisme.

Ni un sol dels vells bolxevics a Rússia, tots ells abandonats a si mateixos, redactà cap document que pugui ésser considerat almenys com una fita en el camí de la II a la III Internacional. "Les qüestions de la pau, de la naturalesa de la revolució ascendent, el paper del partit en el futur Govern Provisional, etc. [escrivia fa uns anys Antonov-Saratovski, un dels vells membres del partit] apareixien davant nosaltres de manera prou confusa o bé no entraven en absolut dins de les nostres reflexions". Fins ara no s'ha publicat en Rússia una sola obra, una sola pàgina de quadern, una sola lletra en què Stalin, Molotov o d'altres dirigents actuals hagueren formulat, encara que fos de passada, fins i tot d'amagat, les seues opinions sobre les perspectives de la guerra i de la revolució. Açò no significa, per descomptat, que "els vells bolxevics" res hagen escrit sobre aqueixes qüestions durant els anys de guerra, d'enfonsament de la socialdemocràcia i de preparació de la revolució russa; els esdeveniments exigien molt imperiosament una resposta, i la presó o la deportació donaven temps suficient per a les reflexions i la correspondència. Però, en tot allò que ha estat escrit sobre aquests temes, no s'ha trobat res que es pugui interpretar, ni tan sols abusivament, com un avanç cap a les idees de la Revolució d'Octubre. Baste esmentar que l'Institut d'Història del partit no pot publicar una sola línia sortida de la ploma de Stalin entre 1914 i 1917, i es veu obligat a dissimular amb atenció els documents més importants referents a març de 1917. En les biografies polítiques oficials de la majoria de la capa actualment dirigent, els anys de guerra estan marcats com una pàgina en blanc. Aqueixa és la simple veritat.

Un dels últims historiadors joves, Baievski, encarregat especialment de demostrar que els medis dirigents del partit s'orientaven durant la guerra vers la revolució proletària, malgrat que la seua consciència científica es palesà prou elàstica, no ha pogut oferir cap material excepte aquesta pobra declaració: "No es pot seguir el desenvolupament d'aquest procés, però alguns documents i records proven sense cap dubte que el pensament del partit instigava subterràniament en el sentit de les *Tesis d'Abril* de

Lenin.” Com si es tractés de recerques subterrànies i no d’apreciacions científiques i de pronòstics polítics!

Pravda de Petrograd intentà, al començament de la revolució, adoptar una posició internacionalista, summament contradictòria en realitat, perquè no sortia del marc de la democràcia burgesa. Els bolxevics autoritzats que tornaven de la deportació donaren de seguida a l’òrgan central una direcció democràticopatriòtica. Kalinin, per a rebutjar les acusacions d’oportunisme de què era objecte, recordà el 30 de maig que calia “prendre exemple de *Pravda*. Al principi, *Pravda* portava una certa política. Arribaren Stalin, Muranov i Kamenev i orientaren en un altre sentit el timó de *Pravda*”.

“Cal dir-ho clarament [escrivia, fa uns anys, Molotov], el partit no tenia la visió clara i la decisió que exigia el moment revolucionari [...] L’agitació, així com tot el treball revolucionari del partit en el seu conjunt, no tenia bases sòlides, perquè el pensament no havia arribat encara a audaces deduccions sobre la necessitat d’una lluita directa sobre el socialisme i la revolució socialista”. “El viratge només començà durant el segon mes de la revolució”. “Des de l’arribada de Lenin a Rússia, a l’abril de 1917 [testimonia Molotov], el nostre partit sentí que xafava terreny sòlid sota els seus peus [...] Fins en aqueix moment, el partit temptejava encara feblement i sense seguretat per a trobar el seu camí”.

Les idees de la Revolució d’Octubre no podien ésser descobertes *a priori* ni a Sibèria ni a Moscou, ni tan sols en Petrograd, sinó només en la confluència de les rutes històriques mundials. Els problemes de la revolució burgesa endarrerida havien d’ésser vinculats a les perspectives del moviment proletari mundial a fi de poder formular, en relació a Rússia, un programa de dictadura del proletariat. Era necessari un lloc d’observació més elevat, un horitzó no nacional, sinó internacional, sense parlar d’un armament més seriós del que disposaven els anomenats “pràctics russos del partit”.

L’enderrocament de la monarquia obria, als seus ulls, l’era d’una Rússia republicana “lliure”, en la qual es disposaven, segons l’exemple dels països occidentals, a iniciar la lluita pel socialisme. Tres vells bolxevics, Rikov, Skvortsov i Begman, “per mandat dels socialdemòcrates de la regió de Narim, alliberats per la revolució”, telegrafiaven al març des de Tomsk: “Saludem la reapareguda *Pravda*, que amb tant d’èxit ha preparat als quadres revolucionaris per a la conquesta de la llibertat política. Expresssem la profunda convicció que assolirà agrupar-los entorn de la seua bandera per a continuar la lluita en nom de la revolució nacional”. D’aqueix telegrama col·lectiu es desprèn tota una posició de conjunt: la separa un abisme de les *Tesis d’Abril* de Lenin. La insurrecció de febrer havia transformat, d’un sol colp, el grup dirigent del partit, amb Kamenev, Rikov i Stalin al capdavant, en demòcrates de defensa nacional, i que evolucionaven cap a la dreta apropant-se als menxevics. Iaroslavski, futur historiador del partit; Ordxonikidze, el futur cap de la Comissió Central de Control; Petrovski, el futur president del Comitè Executiu Central d’Ucraïna, publicaren al març, en estreta aliança amb els menxevics, en Iakutsk, la revista *Socialdemòcrata*, impregnada de reformisme patriòtic i de liberalisme: en els anys que seguiren, aquesta publicació fou atentament recollida i destruïda.

“Cal reconèixer obertament [escrivia Angarski, un dels integrants d’aqueix medi, quan encara es podien escriure coses semblants] que un nombre considerable de vells bolxevics, fins a la conferència d’abril del partit, sobre la qüestió del caràcter de la

revolució de 1917 mantenien els vells punts de vista bolxevics de 1905 i que era prou difícil renunciar-hi, eliminar-los”. Convindria afegir-hi que les idees ja desfasades de 1905 deixaven d'ésser en 1917 “vells punts de vista bolxevics” i es transformaven en les idees d'un reformisme patriòtic.

“Les *Tesis d'Abril* de Lenin [declara una publicació històrica oficial] no triomfaren en el comitè de Petrograd. Només dos vots, contra tres i una abstenció, es pronunciaren a favor d'aqueixes tesis que obrien una nova època”. “Les conclusions de Lenin semblaven massa atrevides, fins i tot als seus deixebles més entusiastes”, escriu Podvoiski. Les declaracions de Lenin (segons l'opinió del comitè de Petrograd i de l'Organització Militar) “han menat [...] a l'aïllament del partit dels bolxevics, agreujant amb això enormement la situació del proletariat i del partit”.

Stalin, a finals de març es pronunciava per la defensa nacional, pel suport condicionat al Govern Provisional, pel manifest pacifista de Sukhanov, per una fusió amb el partit de Tseretelli. “Compartí aqueixa posició errònia [escrivia el mateix Stalin, retrospectivament, en 1924] amb d'altres camarades del partit i no hi renuncié enterament més que a meitat d'abril, adherint a les tesis de Lenin. Era necessària una nova orientació. Lenin se la donà al partit amb les seues cèlebres *Tesis d'Abril...*”

Fins i tot a finals d'abril, Kalinin propugnava encara un bloc electoral amb els menxevics. En la conferència del partit, Lenin deia: “M'opose resoludament a Kalinin, perquè un bloc amb [...] els xovinistes és quelcom inconcebible [...] És traïr el socialisme”. L'actitud de Kalinin no era una excepció, ni tan sols en Petrograd. En la conferència es deia: “L'ambient asfixiant de la unió, davall la influència de Lenin, comença a dissipar-se”.

A les províncies la resistència davant les tesis de Lenin continuà durant molt de temps en determinades regions, quasi fins a octubre. Segons el relat d'un obrer de Kiev, Sivtsov, “les idees exposades en les tesis [de Lenin] no foren assimilades immediatament per tota l'organització bolxevic de Kiev. Alguns camarades, Piatakov entre d'ells, estaven en desacord amb les tesis...” Morgunov, un ferroviari de Kharkov, conta açò: “Els vells bolxevics gaudien d'una gran influència en tota la massa de ferroviaris [...] Molts d'ells no pertanyien a la nostra fracció [...] Després de la Revolució de Febrer, alguns, per error, s'adheriren als menxevics, de tot això ells mateixos en reien més tard, es preguntaven com pogué haver-los succeït”. No falten testimonis de la mateixa naturalesa.

Tanmateix tot açò, la historiografia oficial considera actualment com un sacrilegi esmentar ni tan sols el rearmament del partit efectuat per Lenin a l'abril. Els historiadors últims han substituït el criteri històric pel del prestigi del partit. No poden citar ni Stalin, que, encara en 1924, es veia obligat a reconèixer tota la profunditat del viratge d'abril. “Foren necessàries les famoses *Tesis d'Abril* de Lenin perquè el partit pogués llançar-se per un nou camí.” “Nova orientació” i “nou camí”, en això consisteix el rearmament del partit. Però, sis anys més tard, quan Iaroslavski, com a historiador, recordà que Stalin havia adoptat en els començaments de la revolució “una posició errònia en les qüestions essencials”, hom l'atacà feroçment per totes bandes. L'ídol del prestigi és, entre tots els monstres, el més devorador!

La tradició revolucionària del partit, la pressió dels obrers de la base, la crítica de Lenin

al grup dirigent, forçaren la capa superior del partit a “llançar-se per un nou camí” durant abril i maig, usant els mateixos termes que emprà Stalin. Però hauria hom d'ignorar totalment la psicologia política per a suposar que un simple vot d'adhesió a les tesis de Lenin significava una renúncia efectiva i total a “la posició errònia sobre les qüestions essencials”. En realitat, els punts de vista del democratismes vulgar que s'havien reforçat orgànicament durant els anys de guerra, si bé s'adaptaren a un nou programa, mantenien una sorda oposició amb ell.

El 6 d'agost, Kamenev, malgrat la resolució de la conferència d'abril dels bolxevics, es pronuncia en el Comitè Executiu per la participació en la conferència dels socialpatriotes que es prepara a Estocolm. Ningú respon en l'òrgan central del partit a la declaració de Kamenev. Lenin escriu un article fulminant que no apareix, no obstant això, més que deu dies després del discurs de Kamenev. Fou necessària una enèrgica pressió per part de Lenin mateix i d'altres membres del comitè central per tal d'aconseguir que la redacció, al capdavant de la qual es trobava Stalin, publicqués la protesta.

Moviments convulsius d'indecisió es propagaren en el partit després de les Jornades de Juliol: l'aïllament de l'avantguarda proletària espantava molts dirigents, sobretot en províncies. Durant les jornades kornilovianes, aquests poregosos intentar acostar-se als conciliadors, la qual cosa provocà un nou crit d'advertència per part de Lenin.

El 30 d'agost, Stalin, com a cap de redacció, publica sense la menor reserva un article de Zinoviev, “Allò que no s'ha de fer”, dirigit contra la preparació de la insurrecció. “Cal mirar la veritat de front: es donen en Petrograd nombroses circumstàncies que afavoreixen l'esclat d'un aixecament del tipus de la Comuna de París de 1871...” El 3 de setembre, Lenin, sense anomenar Zinoviev, però atacant-lo indirectament, escriu: “L'al·lusió a la Comuna és molt superficial i fins i tot ximple. Perquè, en primer lloc, quelcom han après, no obstant això, els bolxevics des de 1871, no haurien deixat d'apoderar-se dels bancs, no haurien renunciat a una ofensiva contra Versalles; i, en aqueixes condicions, la Comuna hauria pogut vèncer fins i tot. A més, la Comuna no podia proposar al poble, de seguida, allò que podran proposar els bolxevics si tenen el poder: la terra als camperols, la proposta immediata de pau.” Era una advertència anònima, però inequívoca, no sols a Zinoviev, sinó al redactor de *Pravda*, Stalin.

La qüestió del Preparlament escindí en dos el comitè central. La decisió de la fracció de la conferència a favor de la participació en el Preparlament obtingué el suport de molts comitès locals, si no de la majoria. Així succeí, per exemple, a Kiev. “En relació a [...] l'entrada en el Preparlament [escriu en les seues memòries E. Boch], la majoria del comitè es pronuncià a favor de la participació i elegí representant a Piatakov.” En molts casos, com els de Kamenev, Rikov, Piatakov i d'altres, podem assenyalar una sèrie de vacil·lacions: contra les tesis de Lenin a l'abril, contra el boicot al Preparlament al setembre, contra l'aixecament a l'octubre. En canvi, la capa inferior dels quadres bolxevics, més pròxima a les masses i més nova políticament, adoptà fàcilment la consigna de boicot i obligà a canviar d'orientació ràpidament els comitès i fins i tot el comitè central. Així, per exemple, la conferència de la ciutat de Kiev es pronuncià a favor d'una indiscutible majoria contra el seu comitè. D'aquesta manera, en gairebé tots els difícils viratges polítics, Lenin es recolzava en les capes inferiors del partit contra les més altes, o en la massa del partit contra l'aparell en el seu conjunt.

En aqueixes condicions, les vacil·lacions que precediren Octubre no podien agafar d'improvís Lenin. Estava previngut amb una perspicaç desconfiança, estava alerta davant qualsevol símptoma alarmant, partia dels pitjors supòsits i considerà oportú pressionar una vegada i una altra abans que mostrar-se indulgent.

Sens dubte, fou per inspiració de Lenin que el secretariat regional de Moscou adoptà, a finals de setembre, una resolució severa contra el comitè central acusant-lo d'indecisió, de vacil·lar constantment, d'introduir la confusió als rengles del partit, i exigint que "prenguéssim una línia clara i definida cap a la insurrecció". En nom del secretariat de Moscou, Lomov comunicava, el 2 d'octubre, aquesta decisió al comitè central. En l'acta s'assenyala: "S'ha decidit no obrir debat sobre l'informe." El comitè central seguia encara eludint el problema de saber què fer. Però la pressió de Lenin a través de Moscou produí els seus efectes: dos dies després, el comitè central decidí abandonar el Preparlament.

Enemics i adversaris compregueren que aqueix abandó obria la marxa vers la insurrecció. "Trotski, en ordenar al seu exèrcit evacuar el Preparlament [escriu Sukhanov] s'orientava clarament cap a una insurrecció violenta." L'informe del soviat de Petrograd sobre l'abandó del Preparlament acabava amb el crit: "Visca la lluita directa i oberta pel poder revolucionari al país!" Era el 9 d'octubre.

L'endemà es celebrà, a instàncies de Lenin, la famosa sessió del comitè central on es plantejà en tot el seu abast el problema de la insurrecció. Del resultat d'aquella sessió Lenin feia dependre la seua política interior: a través del comitè central o contra ell. "Oh, noves agudeses de la graciosa musa de la Història!", escriu Sukhanov. "Aquesta sessió decisiva dels alts dirigents se celebrà en ma casa, en el meu allotjament del mateix carrer Karpovka (32, departament 31). Però tot açò succeïa a les meues esquenes." La dona del menxevic Sukhanov era bolxevic. "Aquesta vegada s'adoptaren mesures particulars per a fer-me passar la nit fora: almenys, la meua dona s'informà exactament sobre les meues intencions i m'aconsellà amistosament i desinteressadament que no em fatigués massa després d'un llarg viatge. En tot cas, l'alta assemblea estava completament a resguard d'una incursió per la meua part." La reunió es trobava, i açò és més important, a resguard d'una incursió de la policia de Kerenski.

Dotze dels vint-i-un membres del comitè central estaven presents. Lenin arribà amb perruca, ulleres i afaitat. La sessió durà unes deu hores seguides fins a l'alta nit. Durant un moment de descans, se serví te amb pa i llonganissa per a reposar forces. I era molt necessari: es tractava de prendre el poder en l'antic imperi dels tsars. La sessió començà amb l'acostumat informe organitzatiu de Sverdlov. Aquesta vegada, les informacions que donà estaven dedicades al front i no es podia dubtar que les havia concertat prèviament amb Lenin per a oferir-li un suport en les seues deduccions, la qual cosa responia perfectament als procediments habituals de Lenin. Els representants dels exèrcits del front nord feien saber, per mitjà de Sverdlov, que el comandament contrarevolucionari preparava "un colp baix portant les tropes a la rereguarda". Comunicaven des de Minsk, des de l'estat major del front oest, que s'hi preparava una nova aventura korniloviana. Davant l'esperit revolucionari de la guarnició local, l'estat major havia fet assetjar la ciutat per contingents de cosacs. "Hi ha converses tèrboles entre els estats majors i el Gran Quarter General." Res impedeix llençar el guant a l'estat major de Minsk: la guarnició local està disposada a desarmar els cosacs que

encerclen la ciutat. També es pot enviar des de Minsk un cos d'exèrcit contrarevolucionari a Petrograd. Al front estan ben disposats envers els bolxevics, marxaran contra Kerenski. Aqueixa és la introducció: no és prou clara en tots els seus aspectes, però és molt reconfortant.

Lenin passa immediatament a l'ofensiva: "Des de començaments de setembre s'observa una certa indiferència envers el problema de la insurrecció." S'hi al·lega un refredament i una desil·lusió de les masses. No és estrany: "Les masses s'han cansat de paraules i de resolucions." Cal analitzar la situació en el seu conjunt. Els esdeveniments a les ciutats tenen per fons, ara, un gegantí moviment camperol. El govern necessitaria forces colossals per a aixafar l'aixecament del camp. "La situació política es troba, en conseqüència, preparada. Cal parlar de la part tècnica. Tot es redueix a açò. No obstant això, nosaltres, en seguir els partidaris de la defensa nacional, ens inclinem a considerar la preparació sistemàtica de la insurrecció com un pecat polític." L'informador modera, evidentment, els seus termes: es guarda moltes coses. "Cal aprofitar el congrés regional dels soviets del nord i la proposta de Minsk per a llençar una acció decisiva."

El congrés del nord començà el mateix dia que la sessió del comitè central i s'havia de prolongar dos o tres dies. Lenin considerava que la tasca dels pròxims dies consistia en "desenrotllar una acció decisiva". No és possible esperar més. No es poden ajornar les coses. Hem escoltat Sverdlov que des del front es prepara un colp d'estat. Hi haurà un Congrés dels Soviets? No es pot saber. Cal prendre el poder immediatament, sense esperar cap congrés. "Intraduïble, inexpressable [escrivia Trotski uns anys després] quedà l'esperit general d'aqueixes improvisacions tenaces i apassionades, imbuïdes del desig de transmetre als adversaris, als vacil·lants, als insegurs, el seu pensament, la seua voluntat, la seua seguretat, el seu coratge..."

Lenin esperava trobar una gran resistència. Però els seus temors aviat s'esvaïren. El rebuig unànim amb què el comitè central havia acollit al setembre la proposta d'una insurrecció immediata tenia un caràcter episòdic: l'ala esquerra s'havia pronunciat contra "el setge del teatre Alexandra" en funció de la conjuntura; l'ala dreta, per motius d'estratègia general que en aquell moment no havien estat, no obstant això, estudiats a fons. Durant les tres setmanes transcorregudes, el comitè central havia evolucionat considerablement cap a l'esquerra. Deu vots contra dos es pronunciaren a favor de la insurrecció. Era una gran victòria!

Poc després de la insurrecció, en una nova etapa de la lluita interna del partit, Lenin recordà, en un debat del comitè de Petrograd, com en la sessió del comitè central "havia temut una actitud oportunista dels internacionalistes unificadors, però aquest temor se n'anà després; en el nostre partit alguns membres [del comitè central] no estigueren d'acord. Això m'afligí molt". Entre els "internacionalistes", a banda de Trotski, a qui Lenin no feia referència en aquestes apreciacions, formaven part del comitè central: Ioffe, futur ambaixador a Berlín; Uritski, futur cap de la Cheka en Petrograd; i Sokolnikov, el futur creador del txervonetz: els tres es posaren de banda de Lenin. En contra es pronunciaren dos vells bolxevics que, en el passat, havien estat els més pròxims a Lenin: Zinoviev i Kamenev. A ells al·ludeix Lenin quan diu: "Això m'afligí molt." La sessió del dia 10 consistí quasi enterament en una apassionada polèmica amb Zinoviev i Kamenev: Lenin portava l'ofensiva, la resta se li unien un rere l'altre.

La resolució redactada amb presses per Lenin, escrita a llapis sobre un full de paper

escolar quadriculat, era d'una arquitectura imperfecta, però en canvi donava un sòlid suport al corrent a favor de la insurrecció. “El comitè central reconeix que tant la situació internacional de la revolució russa (sublevació de la flota en Alemanya com a manifestació extrema del progrés de la revolució socialista mundial en tota Europa, i després l'amenaça d'una pau dels imperialistes a fi de sufocar la revolució a Rússia), com la situació militar (la indiscutible decisió de la burgesia russa, de Kerenski i Cia, de lliurar Petrograd als alemanys), tot això lligat a l'aixecament camperol i al gir de la confiança popular vers el nostre partit (eleccions a Moscou), finalment, l'evident preparació d'una segona aventura korniloviana (evacuació de les tropes de Petrograd, expedició a Petrograd de cosacs, setge de Minsk pels cosacs, etc.), posa a l'ordre del dia la insurrecció armada. Reconeixent, doncs, que la insurrecció armada és inevitable i que està madura ja, el comitè central invita totes les organitzacions del partit a guiar-se per això i a discutir i resoldre des d'aquest punt de vista totes les qüestions pràctiques (congrés dels soviets de la regió del nord, evacuació de les tropes de Petrograd, moviments de tropes de Moscou i de Minsk, etc.)”

Convé assenyalar, tant per a l'apreciació del moment com per a tenir en compte la peculiaritat de l'autor, l'ordre mateix de les condicions de la insurrecció: en primer lloc, la revolució mundial madura; la insurrecció a Rússia no és més que un anella de la cadena general. Aqueix és l'invariable punt de partida de Lenin, les seues grans premisses: no podia procedir altrament. La insurrecció és plantejada directament com la tasca del partit: no s'aborda de moment el difícil problema d'un acord amb els soviets per a preparar la insurrecció. Ni una paraula sobre el Congrés Panrus dels Soviets. Com a punts de suport per a la insurrecció s'afegeixen, a instàncies de Trotski, després del congrés regional del nord i del “moviment de les tropes de Moscou i de Minsk”, les paraules sobre “l'evacuació de les tropes de Petrograd”. Era l'única al·lusió al pla d'insurrecció que s'imposava a la capital per la marxa mateixa dels esdeveniments. Ningú va proposar esmenes tàctiques a la resolució que determinava el punt de partida estratègic de la insurrecció contra Zinoviev i Kamenev, els quals negaven la necessitat mateixa de l'aixecament.

Les temptatives fetes posteriorment per la historiografia oficial per a presentar les coses com si els dirigents del partit, excepte Zinoviev i Kamenev, s'haguessen pronunciat a favor de la insurrecció, es veuen demolides pels fets i els esdeveniments. A banda que molts que votaren a favor de la insurrecció estaven sovint disposats a ajornar-la fins una data indeterminada, Zinoviev i Kamenev no estaven aïllats, ni tan sols en el comitè central: Rikov i Noguín, absents de la sessió del 10, compartien enterament el seu punt de vista, i Miliutin estava prop d'ells. “S'observen fluctuacions als cercles dirigents del partit, una espècie de temor a la lluita pel poder”, aqueix és el testimoni personal de Lenin. Segons Antonov-Saratovski, Miliutin, arribat a Saratov després del 10, “parlava d'una lletra d'Ilitx exigint que “començarem la cosa”, parlant de les tergiversacions del comitè central, del “fracàs” inicial de la proposta de Lenin, de la seua indignació, i, per últim, que tot s'orientava cap a la insurrecció”. El bolxevic Sadovski escrigué més tard de “certa falta de seguretat i de determinació que regnaven llavors. Fins i tot al si del comitè central, en aquest període, hi havia, com se sap, friccions i conflictes, es preguntaven com començar i si s'havia de començar”.

Sadovski era, en aqueix període, un dels dirigents de la secció militar del soviets i de l'Organització Militar dels bolxevics. Però, precisament, els membres de l'Organització Militar, com es pot veure en diferents memòries, miraven amb molta prevenció a

l'octubre la idea d'una insurrecció: el caràcter específic de l'organització inclinava els dirigents a subestimar les condicions polítiques i a sobreestimar les condicions tècniques. El 16 d'octubre, Krilenko deia en un informe: "La majoria del secretariat [de l'Organització Militar] considera que la qüestió no s'ha de plantejar pràcticament massa a fons, però la minoria pensa que es pot assumir la iniciativa." El 18, un altre membre eminent de l'Organització Militar, Lastxevitx, deia: "Cal prendre immediatament el poder! Crec que no cal forçar els esdeveniments [...] Res garanteix que podem servir el poder [...] El pla estratègic proposat per Lenin coixeja per les quatre potes." Antonov-Ovseenko relata l'entrevista dels principals militars de l'Organització Militar amb Lenin: "Podvoiski presentava dubtes, Nevski a vegades el recolzava i d'altres cedia al to segur d'Ilitx: jo exposava la situació a Finlàndia [...] La seguretat i fermesa d'Ilitx em produïren major ànim i estimularen Nevski, però Podvoiski seguí amb els seus dubtes." No cal oblidar que en totes les memòries d'aquest gènere els dubtes es pinten amb to d'aquarel·la; les seguretats, amb fortes pinzellades d'oli.

Txudnovski es pronuncià resoludament contra la insurrecció. Manuilski, escèptic, repetia la seua advertència que "el front no estava amb nosaltres". Tomski s'oposà a l'aixecament. Volodarski recolzava Zinoviev i Kamenev. No tots els adversaris de la insurrecció es manifestaven obertament. En la sessió del comitè de Petrograd, el dia 15, Kalinin afirmava: "La resolució del comitè central és una de les millors que s'hi hagen adoptat [...] Hem arribat pràcticament al moment de la insurrecció armada. Però, quan serà possible? Potser d'ací a un any, no se sap encara." Un "acord" d'aqueix gènere amb el comitè central, encara que típic en Kalinin, no era, no obstant això, particular en ell només. Foren molts els que s'adheriren a la resolució per a poder lluitar millor contra l'aixecament.

Els cercles dirigents de Moscou eren els menys unànims de tots. El secretariat regional recolzava Lenin. En el comitè de Moscou les fluctuacions eren enormes i predominava l'opinió d'ajornar les coses. El comitè provincial no adoptava una actitud definida i, a més, els del secretariat regional consideraven, segons afirma Iakovleva, que en el moment decisiu el comitè provincial s'inclinaria de banda dels adversaris de la insurrecció.

Lebedev, un militant de Saratov, conta que en la seua visita a Moscou, poc abans de la insurrecció, passejant amb Rikov, aquest, assenyalant-li els edificis de pedra, les luxoses botigues, l'animació agitada del carrer, es lamentava de les dificultats que implicava la tasca a realitzar. "Ací, al centre mateix del Moscou burgès, ens sentim realment com a pigmeus projectant derrocar una muntanya."

En cada organització del partit, en cada un dels seus comitès provincials, hi havia militants amb el mateix estat d'ànim que el de Zinoviev i Kamenev; eren majoritaris en molts comitès. Fins en el focus proletari d'Ivanovo-Vosnesenk, on els bolxevics dominaven sense competència, les dissensions entre els alts dirigents foren força greus. En 1925, quan les reminiscències s'adaptaven ja a les necessitats del nou curs, Kiselev, vell militant bolxevic, escrivia: "Els elements obrers del partit, excepte algunes excepcions individuals, seguien Lenin; contra Lenin es pronunciava un grup poc nombrós d'intel·lectuals del partit i alguns obrers aïllats". En les discussions públiques, els adversaris de la insurrecció empraven els mateixos arguments que els de Zinoviev i Kamenev. "Però en les discussions particulars [escriu Kiselev] la polèmica adquiria formes més agudes i franques, i s'arribava a afirmar que "Lenin estava boig, que

empentava la classe obrera a la seua ruïna, que res resultaria d'aqueix aixecament armat, que seríem derrotats, que aixafarien el partit i la classe obrera, i que tot açò postergaria la revolució durant anys, etc.” Tal era, en particular, l'estat d'ànim de Frunze, personalment molt valerós, però que no es distingia per la seua amplitud de mires.

Ni tan sols la victòria de la insurrecció en Petrograd pogué destruir en totes bandes la inèrcia de l'expectativa i la resistència directa de l'ala dreta. Les vacil·lacions de la direcció quasi portaren després al fracàs de la insurrecció en Moscou. En Kiev, el comitè dirigit per Piatakov, amb la seua política purament defensiva, transmeté la iniciativa i, després, el poder mateix a la Rada. “L'organització del nostre partit en Vonorez [conta Vratxev] vacil·lava enormement. Fins i tot allí, el colp d'estat fou realitzat no pel comitè del partit, sinó per la seua activa minoria, al capdavant de la qual estava Moisev.” En no poques capitals de província, els bolxevics feren bloc a l'octubre amb els conciliadors “per a combatre la contrarevolució”, com si els conciliadors no foren en aqueixos moments un dels seus principals pilars. Gairebé per tot arreu calgué sovint un impuls simultani de baix i de dalt per a trencar les últimes vacil·lacions del comitè local, obligar-lo a trencar amb els conciliadors i a posar-se al capdavant del moviment: “Finals d'octubre i començaments de novembre foren realment jornades ‘de profunda torbació’ en els medis del nostre partit. Molts eren els que es deixaven guanyar ràpidament per l'ambient”, recorda Stxliapnikov, que pagà també ampli tribut a aqueixes vacil·lacions.

Tots aqueixos elements que, com per exemple els bolxevics de Kharkov, es trobaren en començar la revolució al camp dels menxevics i després es preguntaren estupefactes “com podia haver-los succeït”, no trobaren lloc on ficar-se durant les jornades d'octubre i en general vacil·laren, contemporitzaren. Amb major fermesa encara, feren valdre els seus drets de “vells bolxevics” en el període de la reacció ideològica. Per considerable que haja estat, en aquests darrers anys, el treball destinat a dissimular aquests fets, prescindint fins i tot dels arxius secrets, inaccessibles avui a l'erudit, queden sempre en els periòdics d'aqueix temps, en les memòries, en les revistes històriques, nombrosos testimonis que l'aparell mateix del partit més revolucionari oposà una poderosa resistència en vigílies de la insurrecció. En la burocràcia s'instal·la inevitablement l'esperit conservador. L'aparell només pot complir la seua funció revolucionària mentre actue com a instrument al servei del partit, és a dir, subordinat a una idea i controlat per les masses.

La resolució del 10 d'octubre tingué una importància considerable. Oferí als vertaders partidaris de la insurrecció un terreny legal sòlid dins del partit. En totes les organitzacions del partit, en totes les cèl·lules, els elements més resòlts començaren a ocupar els primers llocs. Les organitzacions del partit, començant per Petrograd, es reagruparen, calcularen les seues forces i els seus recursos, reforçaren els seus lligams i donaren a la campanya per la insurrecció un caràcter més concentrat.

Però la resolució no finí amb els desacords dins del comitè central. Al contrari, els donà forma i els exterioritzà. Zinoviev i Kamenev, que es veien rodejats de simpatia d'una part de les esferes dirigents, observaren espantats com de ràpida era l'orientació vers l'esquerra. Decidiren no perdre més temps i difongueren l'endemà un llarga crida als membres del partit. “Davant la història, davant el proletariat internacional, davant la revolució russa i la classe obrera de Rússia [escrivien] no tenim el dret de jugar ara tot el futur a la carta de la insurrecció armada.”

La seua perspectiva era la d'entrar, en tant que forta oposició del partit, en l'Assemblea Constituent, "la qual només podria recolzar-se en els soviets per al seu treball revolucionari". D'ací la fórmula: "L'Assemblea Constituent i els soviets, aqueix és el tipus combinat d'institucions estatals cap al qual marxem." L'Assemblea Constituent, en què hom suposava que els bolxevics estarien en minoria, i els soviets on els bolxevics estarien en majoria, és a dir, l'òrgan de la burgesia i l'òrgan del proletariat, han d'ésser "combinats" dins del sistema pacífic de la dualitat de poders. Açò no havia estat possible ni tan sols sota la dominació dels conciliadors. Com s'hauria pogut realitzar amb uns soviets bolxevitzats?

"Seria un profund error històric [deien finalment Zinoviev i Kamenev] plantejar la qüestió del pas del poder al partit proletari de la manera següent: o ara mateix, o mai. No. El partit del proletariat creixerà, el seu programa s'anirà aclarint davant masses cada vegada més nombroses." L'esperança d'un creixement incessant del bolxevisme, independentment de la marxa real dels conflictes de classes, contradeia irreductiblement el *leitmotiv* de Lenin en aqueixa època: "El triomf de la revolució russa i mundial depèn de dos o tres dies de lluita."

No cal afegir-hi que, en aquest diàleg dramàtic, Lenin tenia tota la raó. És impossible disposar d'una situació revolucionària segons els desitjos personals. Si els bolxevics no haguessen pres el poder a octubre-novembre, és molt possible que mai l'haguessen pres. En compte d'una direcció ferma, les masses haurien vist en els bolxevics les mateixes divergències enutjoses de sempre entre les paraules i els fets i haurien abandonat el partit per enganyar les seues esperances durant dos o tres mesos, de la mateixa manera que s'havien separat dels socialistes revolucionaris i dels menxevics. Una part dels treballadors hauria caigut en la indiferència, una altra hauria consumat les seues forces en moviments convulsius, en explosions anàrquiques, en escaramusses guerrilleres, en el terror de la venjança i de la desesperació. En recuperar així el seu alè, la burgesia hauria aprofitat per a concloure una pau separada amb el Hohenzollern i per a aixafar les organitzacions revolucionàries. Rússia s'hauria vist de nou inserida en el cercle dels estats capitalistes, en tant que país semi imperialista i semicolonial. La insurrecció proletària s'hauria ajornat indefinidament. La viva comprensió d'aquesta perspectiva inspirava Lenin el seu crit d'alarma: "El triomf de la revolució russa i mundial depèn de dos o tres dies de lluita."

Però ara, després del 10, la situació dins del partit s'havia modificat radicalment. Lenin ja no era un "oponent" aïllat les propostes del qual eren rebutjades pel comitè central. Fou l'ala dreta qui es trobà aïllada. Lenin ja no necessitava conquerir la seua llibertat d'agitació a costa de la seua dimissió. La legalitat estava de la seua banda. En canvi, Zinoviev i Kamenev, fent circular el seu document dirigit contra la resolució adoptada per la majoria del comitè central, estaven violant la disciplina. I Lenin, en la lluita, no deixava impune la menor fallada de l'adversari!

En la sessió del dia 10, a propostes de Dzertxinski, s'elegí un buró polític compost de set persones: Lenin, Trotski, Zinoviev, Kamenev, Stalin, Sokolnikov i Bubnov. Però la nova institució es palesà totalment inviable: Lenin i Zinoviev seguien amagats encara; a més a més, Zinoviev, al igual que Kamenev, continuava lluitant contra la insurrecció. El buró polític constituït a l'octubre no es reuní ni una sola vegada i ben aviat fou oblidat,

com tantes altres organitzacions que havien estat formades *ad hoc* en el remolí dels esdeveniments.

Cap pla pràctic d'insurrecció, ni tan sols aproximatiu, fou esbossat en la sessió del dia 10. Però, sense que s'hi esmentés, en la resolució, s'arribà a l'acord que la insurrecció havia de precedir el Congrés dels Soviets i començar, d'ésser possible, el 15 d'octubre a més tardar. No tots acceptaven aqueixa data: estava massa prop, evidentment, com per a permetre prendre impuls en Petrograd. Però insistir en un termini hauria significat recolzar les dretes i barrejar les cartes. A més, mai és massa tard per a ajornar-la!

Trotski, en els seus records sobre Lenin escrits en 1924, set anys després dels esdeveniments, fou qui revelà per primera vegada que la data primitiva havia estat fixada per al dia 15. Prompte Stalin ho desmentí i el problema adquirí un viu interès en la literatura històrica russa. Com sap hom, la insurrecció es produí en realitat el dia 25 i, per tant, la data primitivament fixada fou feta a una banda. La historiografia dels epígons considera que, en la política del comitè central, no podia haver-hi ni errors ni retards. “Resultaria [escriu al respecte Stalin] que el comitè central hauria fixat el 15 d'octubre com a data per a la insurrecció i que després ell mateix hauria infringit [!] aqueixa decisió, ajornant l'aixecament fins al 25 d'octubre. És cert això? No, és fals.” Stalin arriba a la conclusió que “Trotski ha estat traït per la seua memòria.” Com prova d'això, es remet a la resolució del 10 d'octubre, que no esmenta cap data.

La controvèrsia sobre la cronologia de la insurrecció és força important per tal de poder comprendre el ritme dels esdeveniments i exigeix ésser elucidada. És totalment cert que la resolució del dia 10 no estableix cap data. Però aquesta resolució de conjunt es referia a la insurrecció en tot el país i anava dirigida a centenars i milers de dirigents del partit. Inserir-hi la data de la conspiració de la insurrecció prevista per a un dia molt proper en Petrograd hauria estat el súmmum de l'atordiment: recordem que Lenin, prudentment, no datava ni tan sols les seues lletres en aquest període. En aquest cas es tractava d'una decisió al mateix temps tan important i tan senzilla que tots els participants podien memoritzar-la fàcilment, atès que era només qüestió d'uns dies. Quan Stalin al·lega el text de la resolució, hi ha, doncs, un perfecte malentès.

Estem disposats a reconèixer, no obstant això, que els records personals, i sobretot quan sorgeix controvèrsia, no basten per a un estudi històric.

Per sort, el problema es resol, sense cap dubte, si analitzem les circumstàncies i els documents.

El començament del Congrés dels Soviets estava previst per al 20 d'octubre. Entre la jornada en què es reuní el comitè central i la data del congrés hi havia un interval de deu dies. El congrés no havia de desenrotllar l'agitació pel poder dels soviets, sinó prendre'l. Però, per si sols, uns centenars de delegats eren incapaços de prendre el poder; calia aconseguir-lo per al congrés i abans del congrés. “Aconseguíu primer la victòria sobre Kerenski i després convoqueu el congrés”, aqueixa era la idea central de tota l'agitació de Lenin, a partir de la segona quinzena de setembre. En principi, tots els que eren partidaris de la presa del poder hi estaven d'acord. El comitè central no podia, doncs, deixar de fixar-se com a tasca una temptativa d'insurrecció entre el 10 i el 20 d'octubre. Però, com no es podia preveure quants dies duraria la lluita, el començament de la insurrecció fou fixat per al 15. “En relació a la data mateixa [escriu Trotski en els

seus records sobre Lenin], no hi hagué pràcticament cap objecció. Tots comprenien que la data tenia un caràcter aproximat, per així dir-ho, d'orientació, i que, segons els esdeveniments, podia ésser avançada o postergada. Però era només qüestió de dies. La necessitat mateixa d'una data i, a més a més pròxima, era totalment evident.”

En suma, el testimoni de la lògica permet resoldre la qüestió. Però no falten proves complementàries. Lenin proposà insistentment i nombroses vegades utilitzar el congrés regional dels soviets del nord per a entaular les operacions militars. La resolució del comitè central adoptà aqueixa idea. Però el congrés regional, que havia començat el 10, havia d'acabar-se precisament abans del 15.

En la conferència del 16, Zinoviev, insistint perquè s'informés sobre la resolució adoptada sis dies abans, declarava: “Cal dir clarament que, en els propers cinc dies, no organitzarem una insurrecció”; es tractava dels cinc dies que quedaven encara fins al Congrés dels Soviets. Kamenev, que, en la mateixa conferència, afirmava que “fixar la data de la insurrecció era una aventura”, hi afegia també: “Fa uns dies es deia que la insurrecció esclataria abans del 20.”

Ningú el contradigué en açò, ni podia fer-ho. L'ajornament de la insurrecció era interpretat per Kamenev precisament com el fracàs de la resolució de Lenin. “En aqueixa última setmana, res s'havia fet” per la insurrecció, segons les seues pròpies paraules. Evidentment, exagerava: una vegada fixada la data, tots es veieren obligats a posar més rigor en els seus plans i a accelerar el ritme de treball. Però és indubtable que el termini de cinc dies fixat en la sessió del 10 resultava massa curt. S'imposava un ajornament. Fou només el dia 17 quan el Comitè Executiu Central ajornà fins al 25 d'octubre el començament del Congrés dels Soviets. L'ajornament arribava, doncs, en molt bona hora.

Alarmat davant els esdeveniments, Lenin, a qui, donat el seu aïllament, havien d'aparèixer-li les friccions internes de manera un tant exagerada, insistí en el fet que es convoqués una nova reunió del comitè central amb els representants de les principals seccions de la capital. Precisament en aquesta conferència, el dia 16, als afores de la ciutat, en Lesni, Zinoviev i Kamenev formularen els seus ja coneguts arguments sobre l'ajornament de la data primitiva, oposant-se al mateix temps a què es fixés una altra de nova.

Les dissensions començaren de nou, més vives encara. Miliutin considerava que “no estàvem preparats per a donar el primer colp [...] Però una altra perspectiva sorgeix: la d'un conflicte armat [...] Creix i cada vegada està més prop. Hem d'estar preparats per a aquest xoc. Però aqueixa perspectiva és diferent de la d'una insurrecció.” Miliutin adoptava una posició defensiva que preconitzaven més obertament Zinoviev i Kamenev. Txotman, vell obrer de Petrograd, que havia viscut tota la història del partit, afirmava que en la conferència de la ciutat i en el comitè de Petrograd, i en l'Organització Militar, l'estat d'ànim era molt menys combatiu que en el comitè central. “No podem avançar encara, però hem de preparar-nos.” Lenin atacava Miliutin i Txotman per la seua apreciació pessimista de la relació de forces: “No es tracta d'una lluita contra l'exèrcit, sinó d'una lluita d'una part de l'exèrcit contra una altra [...] Els fets demostren que estem en superioritat respecte a l'enemic. Per què no pot començar el comitè central?”

Trotski estigué absent en aqueixa sessió: en aqueixos mateixos moments, feia adoptar pel soviets l'estatut del Comitè Militar Revolucionari. Però el punt de vista establert definitivament en Smoldi durant els últims dies era defensat per Krilenko, que acabava de dirigir, junt amb Trotski i Antonov-Ovseenko, el congrés regional dels soviets del nord. Krilenko considerava que, sens dubte, "l'aigua ja havia bullit prou"; ajornar la resolució sobre la insurrecció seria "el més greu error". Està, no obstant això, en desacord amb Lenin "sobre el problema de saber qui començarà i com començar". De moment no és racional fixar clarament el dia de la insurrecció. "Però el problema de l'evacuació de les tropes és precisament el motiu que provocarà la batalla [...] Hi ha una ofensiva contra nosaltres i així la podem utilitzar [...] No és qüestió d'inquietar-se per saber qui començarà, perquè ja s'ha començat." Krilenko exposava i propugnava la política que servia de base al Comitè Militar Revolucionari i a la conferència de la guarnició. És per aquest camí que es desenvolupà després precisament la insurrecció.

Lenin no respongué res a les paraules de Krilenko: les vives imatges dels sis darrers dies en Petrograd no s'havien desenrotllat davant els seus ulls. Lenin temia els ajornaments. Concentrava la seua atenció en els adversaris directes de la insurrecció. Tendia a interpretar tota reserva, totes les fórmules convencionals, totes les respostes insuficientment categòriques com un suport indirecte a Zinoviev i Kamenev, els quals es pronunciaven contra ell amb la intrepidesa dels qui han cremat les seues naus. "Els resultats de la setmana [argumentava Kamenev] demostren que en aquests moments no hi ha condicions favorables per a la insurrecció. No tenim ni l'aparell per a la insurrecció; el dels nostres enemics és molt més fort i, segurament, ha augmentat en aquesta setmana [...] Ací s'enfronten dues tàctiques: la de la conspiració i la de la confiança en les forces actives de la revolució russa." Els oportunistes sempre ofereixen la seua confiança en les "forces actives" en el moment mateix en què cal lluitar.

Lenin hi replicava: "Si considerem que la insurrecció està madura, és inútil parlar de conspiració. Si, políticament, la insurrecció és inevitable, cal considerar la insurrecció com a un art." Precisament sobre aquesta línia es desenrotllava el debat essencial dins del partit, polèmica de principis la solució de la qual en un o altre sentit determinava els destins de la revolució. No obstant això, dins del marc general del raonament de Lenin, compartit per la majoria del comitè central, sorgien qüestions secundàries però d'enorme importància: com, a partir d'una situació política ja madura, passar a la insurrecció? Quin pont utilitzar de la política a la tècnica de la insurrecció? I com guiar les masses per aqueix pont?

Ioffe, que pertanyia a l'ala esquerra, recolzava la resolució del dia 10. Però presentava una objecció a Lenin entorn d'un punt: "No és cert que el problema es presente ara en el seu aspecte purament tècnic; fins i tot ara, el problema de la insurrecció ha d'ésser considerat des del punt de vista polític". Efectivament, l'última setmana havia demostrat que per al partit, per al soviets, per a les masses, la insurrecció no s'havia arribat a plantejar com una simple qüestió de tècnica. Fou precisament per aqueixa raó pel que no es pogué mantenir la data fixada el dia 10.

La nova resolució de Lenin cridant "totes les organitzacions i tots els obrers i soldats a una preparació multilateral i més intensa de la insurrecció armada" és aprovada per vint vots contra dos, els de Zinoviev i Kamenev, i tres abstencions. Els historiadors oficials al·leguen aquestes xifres per a demostrar la completa insignificança de l'oposició. Però simplifiquen la qüestió. L'impuls cap a l'esquerra era tan pronunciat entre les àmplies

masses del partit que els adversaris de la insurrecció, no decidint-se a parlar obertament, tenien interès a esborrar la línia de divisió de principis entre els dos camps. Si, tot i la data fixada en un principi, la insurrecció no s'ha realitzat abans del dia 16, potser no es podria deduir que, posteriorment, hauria hom de limitar-se a seguir platònicament “el camí cap a l'aixecament?” Quedà palès molt clarament en la mateixa sessió que Kalinin no estava tan aïllat. La resolució de Zinoviev: “No s'admeten les manifestacions abans d'una entrevista amb la fracció bolxevic del Congrés dels Soviets”, és rebutjada per quinze vots contra sis abstencions. Ací és on es verifiquen efectivament les distintes opinions; un cert nombre de “partidaris” de la resolució del comitè central volien en realitat ajornar la decisió fins al Congrés dels Soviets i fins a una nova conferència amb els bolxevics de províncies, majoritàriament molt moderats. Aquests últims, si tenim en compte les abstencions, sumaven nou sobre vint-i-quatre, és a dir, més d'un terç. Era, per descomptat, una minoria, però per a l'estat major era considerable. La irremeiable feblesa d'aqueix estat major estava determinada pel fet que no tenia cap suport en la base del partit i en la classe obrera.

L'endemà, Kamenev, d'acord amb Zinoviev, lliurà al periòdic de Gorki una declaració atacant la resolució adoptada el dia anterior. “No sols jo i Zinoviev, sinó també un cert nombre de camarades pràctics [així s'expressava Kamenev] considerem que assumir la iniciativa d'una insurrecció armada en aquest moment, donada la relació de forces socials, seria un pas inadmissible, perillós per al proletariat i la revolució [...] Jugar-ho tot [...] a la carta de l'aixecament en aquests pròxims dies seria un acte de desesperació. El nostre partit és massa fort, té davant ell un esdevenidor massa gran com per a fer semblants passos [...]” Els oportunistes se senten sempre “massa forts” per a entrar en la lluita.

La lletra de Kamenev era una vertadera declaració de guerra al comitè central, i entorn d'una qüestió sobre la qual ningú tenia la intenció de bromejar. La situació adquirí de sobte una gravetat extrema. Es complicà amb altres episodis individuals que tenien un origen polític comú. En la sessió del soviet de Petrograd del dia 18, Trotski respongué a preguntes formulades pels adversaris, declarà que el soviet no fixava l'aixecament per als pròxims dies, però que, si es veïés obligat a fixar-lo, els obrers i els soldats marxarien junts com un sol home. Kamenev, que estava junt amb Trotski a la taula, s'alçà immediatament per a fer una curta declaració: subscrigué totalment les paraules de Trotski. Era una bruta jugada: mentre que Trotski, amb una fórmula aparentment defensiva, camuflava jurídicament la política de l'ofensiva, Kamenev intentà utilitzar la fórmula de Trotski, amb qui estava en radical desacord, per a camuflar una política directament oposada.

Per a paralitzar l'efecte de la maniobra de Kamenev, Trotski digué el mateix dia en un informe per a la Conferència Panrusa dels Comitès de Fàbrica: “La guerra civil és inevitable. Únicament cal organitzar-la de la manera menys sagnant i menys dolorosa. Açò no s'assoleix amb vacil·lacions i tergiversacions, sinó amb la lluita obstinada i valenta per la conquesta del poder.” Tots comprenien que la referència a les tergiversacions al·ludia Zinoviev, Kamenev i aquells que compartien la seua opinió.

Per una altra banda, la declaració de Kamenev en el soviet és sotmesa a examen per Trotski en la següent sessió del comitè central. Mentre, Kamenev, desitjant tenir les mans lliures per a l'agitació contra la insurrecció, dimitia del comitè central. La qüestió

fou discutida en la seua absència. Trotski insistia en el fet que “la situació que s’havia produït era absolutament intolerable” i proposava acceptar la dimissió de Kamenev¹.

Sverdlov, que recolzava la proposta de Trotski, llegí públicament una lletra de Lenin que estigmatitzava Zinoviev i Kamenev per haver publicat pronunciaments en el periòdic de Gorki com *Streikbrecher* [esquirols] i exigia la seua expulsió del partit. “La superxeria de Kamenev en la sessió del soviets de Petrograd [escrivia Lenin] és quelcom realment brut; diu que està d’acord amb Trotski. Però, ¿és difícil comprendre que Trotski no podia dir davant els adversaris més del que digué, que no tenia dret, que no devia? És, doncs, difícil de comprendre que [...] la resolució sobre la necessitat d’una insurrecció armada, sobre la seua sencera maduració, sobre la seua preparació en tots els aspectes, etc. obliga, en les declaracions públiques, a llençar no sols la culpa sinó també la iniciativa a l’adversari? [...] El subterfugi de Kamenev és simplement una estafa.”

En enviar la seua indignada protesta per mitjà de Sverdlov, Lenin no podia saber encara que Zinoviev, en una lletra a la redacció de l’òrgan central, havia declarat que ell, Zinoviev, tenia opinions “força allunyades de les de Lenin”; ell, Zinoviev, “s’adheria a la declaració formulada ahir per Trotski en el soviets de Petrograd”. Amb el mateix esperit es pronuncià en la premsa un tercer adversari de la insurrecció, Lunatxarski. En adherir a un confusionisme pèrfid, la lletra de Zinoviev, publicada en l’òrgan central precisament el dia anterior de la sessió del comitè central, el dia 20, fou acompanyada d’una nota expressant la simpatia de la redacció: “Per la nostra part, tenim l’esperança que, gràcies a la declaració feta per Zinoviev (així com la feta per Kamenev en el soviets), el problema es pot considerar liquidat. El to violent de l’article de Lenin no canvia res el fet que, en l’essencial, tenim una mateixa opinió.” Era una nova coltellada per darrer de procedència inesperada. Mentre que Zinoviev i Kamenev feien, en la premsa enemiga, una agitació oberta contra la decisió del comitè central sobre la insurrecció, l’òrgan central condemna el to “violent” de Lenin i constata la seua unitat de mires amb Zinoviev i Kamenev “en l’essencial”. Com si en aquests moments hagués existit un problema més essencial que el de la insurrecció! Segons una acta resumida, Trotski declarà, en la sessió del comitè central, “inadmissibles les lletres de Zinoviev i Lunatxarski a l’òrgan central, així com també la nota de la redacció”. Sverdlov recolzà la protesta.

Stalin i Sokolnikov formaven part de la redacció. L’acta diu; “Sokolnikov fa saber que no té res a veure amb la declaració de la redacció en relació a la lletra de Zinoviev i que considera aqueixa declaració errònia.” Es descobrí que Stalin, personalment (contra un altre membre de la redacció i la majoria del comitè central) havia recolzat Zinoviev i Kamenev en el moment més crític, quatre dies abans del començament de la insurrecció, amb una declaració de simpatia. La irritació fou gran.

Stalin es pronuncià contra l’acceptació de la dimissió de Kamenev, demostrant que “tota la nostra situació era contradictòria”, és a dir, s’encarregà de defensar el confusionisme que propagaven els membres del comitè central que es declaraven oposats a la insurrecció. Per cinc vots contra tres, la dimissió de Kamenev és acceptada. Per sis vots, de nou contra Stalin, s’aprova una decisió que prohibeix Kamenev i Zinoviev enfrontar-se al comitè central. L’acta diu: “Stalin declara que es retira de la redacció”. Per tal de no agreujar una situació que ja no era fàcil, el comitè central rebutja la dimissió de Stalin.

El comportament de Stalin pot semblar inexplicable si s'accepta la llegenda creada en torn seu; en realitat correspon per complet a la seua formació espiritual i als seus mètodes polítics. Davant els grans problemes, Stalin retrocedeix sempre, no perquè li manque caràcter, com a Kamenev, sinó perquè és curt de mires i no té imaginació creadora. Una prudència sospitosa l'obliga gairebé orgànicament, en els moments de greu decisió i de profunda dissensió, a retirar-se a l'ombra, a esperar i, si és possible, a assegurar-se dues sortides possibles. Stalin votava amb Lenin a favor de la insurrecció. Zinoviev i Kamenev lluitaven obertament contra la insurrecció. Però, fent a una banda "el to violent" de la crítica leninista, "en l'essencial tenim la mateixa opinió". No és per atordiment que Stalin posà la seua nota: al contrari, mesurava amb atenció les circumstàncies i les paraules. Però el 20 d'octubre no creia possible tallar tots els ponts cap al camp dels adversaris de la insurrecció.

Les actes que ens veiem obligats a citar no segons l'original, sinó segons el text oficial, elaborat en una oficina stalinista, no sols reflecteixen la vertadera actitud de cada membre del comitè central bolxevic, sinó que també, malgrat la seua brevetat, ens ofereixen el vertader panorama de la direcció del partit tal qual era: amb totes les seues contradiccions internes i inevitables tergiversacions individuals. No sols la Història en el seu conjunt, sinó també les insurreccions més audaces, són realitzades per homes als qui res humà els és estrany. Potser disminueix això la importància del que realitza?

Si sobre la pantalla es projecta la més brillant de les victòries de Napoleó, la pel·lícula ens mostraria, junt amb el geni, la grandesa, els encerts i l'heroisme, la irresolució de certs mariscals, les equivocacions de generals que no saben llegir en un mapa, l'estúpidesa dels oficials, el pànic de destacaments sencers i fins als còdics de la por. Aqueix document realista provaria únicament que l'exèrcit de Napoleó no estava format pels autòmats de la llegenda, sinó per francesos de carn i ossos educats en la confluència de dos segles. I el quadro de les debilitats humanes subratllaria únicament de manera més viva la grandiositat de tot el conjunt.

És més fàcil elaborar *a posteriori* la teoria sobre la insurrecció que no assimilar-la íntegrament abans que s'haja produït. La proximitat de la insurrecció ha provocat inevitablement, i provocarà, crisis dels partits insurreccionals. Així ho testimonia l'experiència del partit millor temperat i més revolucionari que la Història ha conegut fins ara. Basta recordar que, pocs dies abans de la batalla, Lenin es veié obligat a exigir que s'excloués del partit dos dels seus deixebles més acostats i més coneguts. Les temptatives posteriors a reduir el conflicte a "circumstàncies fortuïtes" de caràcter personal s'inspiren en una idealització, en certa manera, purament eclesiàstica del passat del partit. De la mateixa manera que Lenin expressava, més completament i decidida que altres, durant els mesos de la tardor de 1917, la necessitat objectiva de la insurrecció i la voluntat de les masses dirigides vers l'aixecament, així també Zinoviev i Kamenev, més sincerament que els altres, encarnaven les tendències restrictives del partit, l'esperit d'indecisió, la influència de les relacions amb els partits burgesos i la pressió de les classes dirigents.

Si totes les conferències, controvèrsies, discussions particulars que es produïren dins de la direcció del partit bolxevic tan sols a l'octubre haguessen estat estenografiades, les generacions futures podrien constatar per mitjà de quina lluita intensa es formà, en les altes esferes del partit, la intrepidesa necessària per a la insurrecció. Aquesta mateixa

versió estenogràfica demostraria fins a quin punt la democràcia interna és necessària per a un partit revolucionari: la voluntat de lluita no rau en fredes fórmules ni ve dictada des de dalt, sempre cal renovar-la i enfortir-la.

Stalin, en referir-se a una afirmació de l'autor d'aquesta obra, que deia que "l'instrument essencial d'una revolució proletària és el partit", preguntava en 1924: "Com pogué vèncer la nostra revolució si "el seu instrument essencial" resultà no tenir-ne tant, de valor?" La ironia no aconsegueix amagar la falsedat i el primitivisme d'aquesta rèplica. Entre els sants tal com els pinta l'Església, i els diables tal com els representen els candidats a la santedat, es troben els homes de carn i ossos: són ells els que fan la Història. El tremp acerat del partit bolxevic es palesava no en l'absència de desacords, de vacil·lacions i fins i tot de defalliments, sinó en què, sota les circumstàncies més difícils, sortia a temps de les crisis internes i assegurava la possibilitat d'una intervenció decisiva en els esdeveniments. Açò significa també que el partit, en el seu conjunt, era un instrument perfectament adequat per a la revolució.

Un partit reformista considera pràcticament incommovibles les bases del règim que es disposa a reformar. Per això, inevitablement, queda subordinat a les idees i a la moral de la classe dirigent. Després d'elevant-se a coll del proletariat, la socialdemocràcia s'ha convertit tan sols en un partit burgès de segona qualitat. El bolxevisme ha creat el tipus del vertader revolucionari que, en fixar-se objectius històrics incompatibles amb la societat contemporània, subordina la condició de la seua existència individual, les seues idees i els seus judicis morals a aquells. Les distàncies indispensables respecte a la ideologia burgesa eren mantingudes en el partit a través d'una vigilància intransigent l'inspirador de la qual era Lenin. No deixava de treballar amb l'escalpel tallant els llaços que l'ambient petit burgès creava entre el partit i l'opinió pública oficial. Al mateix temps Lenin ensenyava al partit a formar la seua pròpia opinió pública, recolzant-se en el pensament i en els sentiments de la classe ascendent. Així, a través de la selecció i l'educació, en una lluita contínua, el partit bolxevic creà el seu medi no sols polític, sinó també moral, independentment de l'opinió pública burgesa i irreductiblement oposat a aquesta. Fou només açò el que permeté als bolxevics superar les vacil·lacions en les seues pròpies files i manifestar la viril resolució sense la qual la victòria d'octubre hauria estat impossible.

L'ART DE LA INSURRECCIÓ

Igual que la guerra, la gent no fa per gust la revolució. No obstant això, la diferència rau en què mentre que en una guerra el paper decisiu és el de la coacció, en una revolució, per contra, no hi ha una altra coacció que la de les circumstàncies. La revolució es produeix quan no ja queda un altre camí. La insurrecció, elevant-se per damunt de la revolució com una cresta en la cadena muntanyosa dels esdeveniments, no pot ésser provocada artificialment, al igual que la revolució en el seu conjunt. Les masses ataquen i retrocedeixen abans de decidir-se a fer l'últim assalt.

D'ordinari s'oposa la conspiració a la insurrecció, com l'acció concertada d'una minoria davant el moviment elemental de la majoria. En efecte: una insurrecció victoriosa que només pot ésser l'obra d'una classe destinada a posar-se al capdavant de la nació,

difereix profundament, en la seua significació històrica com en els seus mètodes, d'un colp d'estat realitzat per conspiradors que actuen a esquenes de les masses.

De fet, en tota societat de classes hi ha suficients contradiccions com perquè entre les esquerdes es pugua ordir un complot. L'experiència històrica prova, no obstant això, que també cal un cert grau de malaltia social (com a Espanya, Portugal i Amèrica del Sud) perquè la política de les conspiracions pugua alimentar-se constantment. En estat pur, la conspiració, fins i tot en cas de victòria, només pot reemplaçar en el poder camarilles de la mateixa classe dirigent o, menys encara, substituir homes d'estat. La victòria d'un règim social sobre un altre només s'ha donat en la història a través d'insurreccions de masses. Mentre que, sovint, els complots periòdics són l'expressió del marasme i la descomposició de la societat, la insurrecció popular, per contra, sorgeix d'ordinari com a resultat d'una ràpida evolució anterior que trenca el vell equilibri de la nació. Les "revolucions" cròniques de les repúbliques sud-americanes no tenen res en comú amb la revolució permanent, sinó que, al contrari, són en un cert sentit la seua antítesi.

El que acabem de dir no significa en absolut que la insurrecció popular i la conspiració s'exclouen mútuament sota totes les circumstàncies. Un element de conspiració entra gairebé sempre en la insurrecció en major o menor mesura. Etapa històricament condicionada de la revolució, la insurrecció de les masses no és mai exclusivament elemental. Encara que esclate d'improvís per a la majoria dels seus participants, és fecundada per aquelles idees en què els insurrectes veguen una sortida per als dolors de la seua existència. Però una insurrecció de masses pot ésser prevista i preparada. Pot ésser organitzada per endavant. En aquest cas, el complot se subordina a la insurrecció, la serveix, facilita la seua marxa, accelera la seua victòria. Com més elevat és el nivell polític d'un moviment revolucionari i més seriosa la seua direcció, major és el lloc que ocupa la conspiració en la insurrecció popular.

És indispensable comprendre exactament la relació entre la insurrecció i la conspiració, tant en allò que les oposa com en allò que les complementa recíprocament, i amb major raó atès que l'ús mateix de la paraula "conspiració" té un aspecte contradictori en la literatura marxista segons designe l'activitat independent d'una minoria que pren la iniciativa o la preparació per la minoria de l'aixecament de la majoria.

És cert que la història demostra que una insurrecció popular pot vèncer sota determinades condicions sense complot. En sorgir per l'ímpetu "elemental" d'una revolta general, en diverses protestes, manifestacions, vagues, escaramusses de carrer, la insurrecció pot arrossegar darrere ella una part de l'exèrcit, paralitzar les forces de l'enemic i derrocar el vell poder. Açò és (fins a un cert punt) el que succeí al febrer de 1917 a Rússia. Un quadro anàleg presenta el desenvolupament de les revolucions alemanya i austrohongaresa durant la tardor de 1918. En la mesura que en aquests dos casos no estaven al capdavant dels insurrectes partits profundament penetrats dels interessos i designis de la insurrecció, la victòria d'aquesta havia de transmetre inevitablement el poder a les mans dels partits que s'havien oposat a la insurrecció fins a l'últim moment.

Derrocar l'antic poder és una cosa. Una altra de ben diferent és apoderar-se'n. En una revolució, la burgesia pot prendre el poder, no perquè siga revolucionària, sinó perquè és la burgesia: té en les seues mans la propietat, la instrucció, la premsa, una xarxa de punts de suport, una jerarquia d'institucions. Força diferent és el cas del proletariat:

desproveït dels privilegis socials que existeixen al seu exterior, el proletariat insurrecte només pot comptar amb el seu propi nombre, la seua cohesió, els seus quadres, el seu estat major.

De la mateixa manera que un ferrer no pot prendre amb la seua mà nua un ferro candent, el proletariat tampoc pot conquerir el poder amb les mans buides: li cal una organització apropiada per a aquesta tasca. En la combinació de la insurrecció de masses amb la conspiració, en la subordinació del complot a la insurrecció, en l'organització de la insurrecció a través de la conspiració, rau el terreny complicat i ple de responsabilitats de la política revolucionària que Marx i Engels denominaven "l'art de la insurrecció". Això suposa una justa direcció general de les masses, una orientació flexible davant qualsevol canvi de les circumstàncies, un pla meditat d'ofensiva, prudència en la preparació tècnica i audàcia per a donar el colp.

Els historiadors i els homes polítics designen habitualment com a insurrecció de les forces elementals un moviment de masses que, lligat per la seua hostilitat envers l'antic règim, no té perspectives clares ni mètodes de lluita elaborats, ni direcció que conduísca conscientment a la victòria. Els historiadors oficials, almenys els demòcrates, presenten la insurrecció de les forces elementals com una calamitat històrica inevitable la responsabilitat de la qual recau sobre l'antic règim. La vertadera causa d'aquesta indulgència consisteix en el fet que la insurrecció de les forces elementals no pot sortir dels límits del règim burgès.

Pel mateix camí marxa també la socialdemocràcia: no nega la revolució en general, en tant que catàstrofe social, de la mateixa manera que no nega els terratrèmols, les erupcions dels volcans, els eclipsis de sol i les epidèmies de pesta. Allò que nega com a "blanquisme" o, pitjor encara, com a bolxevisme, és la preparació conscient de la insurrecció, el pla, la conspiració. Amb d'altres paraules, la socialdemocràcia està disposada a sancionar, encara que certament amb retard, els colps d'estat que transmeten el poder a la burgesia, condemnant al mateix temps amb intransigència els únics mètodes que poden transmetre el poder al proletariat. Darrere d'una falsa objectivitat s'amaga una política de defensa de la societat capitalista.

De les seues observacions i reflexions sobre els fracassos de nombrosos aixecaments en què participà o fou testimoni, August Blanqui en deduí un cert nombre de regles tàctiques, sense les quals la victòria de la revolució es fa extremadament difícil si no impossible. Blanqui recomanava la creació amb temps suficient de destacaments revolucionaris regulars amb direcció centralitzada, un bon aprovisionament de municions, un repartiment ben calculat de les barricades, la construcció de les quals seria prevista i que calia defensar sistemàticament no episòdicament. Per descomptat, totes aquestes regles, concernents els problemes militars de la insurrecció, han d'ésser inevitablement modificades alhora que les condicions socials i la tècnica militar canvien; però de cap mode són "blanquisme" en si mateixes, en el sentit que els alemanys puguem parlar de "putchisme" o d'"aventurisme" revolucionari.

La insurrecció és un art i com tot art té les seues lleis. Les regles de Blanqui responien a les exigències del realisme en la guerra revolucionària. L'error de Blanqui raïa no en el seu teorema directe, sinó en el recíproc. Del fet que la incapacitat tàctica condemnava al fracàs la revolució, Blanqui en deduía que l'observació de les regles de la tàctica insurgir era capaç per si mateixa d'assegurar la victòria. Només a partir d'açò és legítim

oposar el blanquisme al marxisme. La conspiració no substitueix la insurrecció. La minoria activa del proletariat, per ben organitzada que estiga, no pot conquerir el poder independentment de la situació general del país: en açò el blanquisme està condemnat per la història. Però únicament en açò. El teorema directe serva tota la seua força. Al proletariat no li basta amb la insurrecció de les forces elementals per a la conquesta del poder. Necessita l'organització corresponent, el pla, la conspiració. És així com Lenin planteja la qüestió.

La crítica d'Engels, dirigida contra el fetitxisme de la barricada, es recolzava en l'evolució de la tècnica en general i de la tècnica militar. La tècnica insurreccional del blanquisme corresponia al caràcter del vell París, al seu proletariat, compost a mitges d'artesans; als carrers estrets i al sistema militar de Lluís Felip. En principi, l'error del blanquisme consistia en la identificació de revolució amb insurrecció. L'error tècnic del blanquisme consistia en identificar la insurrecció amb la barricada. La crítica marxista fou dirigida contra els dos errors. Considerant, d'acord amb el blanquisme, que la insurrecció és un art, Engels descobrí no sols el lloc secundari de la insurrecció en la revolució, sinó també el paper declinant de la barricada en la insurrecció. La crítica d'Engels no tenia res en comú amb una renúncia als mètodes revolucionaris en benefici del parlamentarisme pur, com intentaren demostrar en el seu temps els filisteus de la socialdemocràcia alemanya, amb el concurs de la censura dels Hohenzollern. Per a Engels, el problema de les barricades continuava essent un dels elements tècnics de la insurrecció. Els reformistes, per contra, intentaven concloure de la negació del paper decisiu de la barricada la negació de la violència revolucionària en general. És, més o menys, com si, raonant sobre el paper probablement menor de la trinxera en la propera guerra, hom en deduís l'enfonsament del militarisme.

L'organització amb què el proletariat pogué no sols derrocar l'antic règim, sinó també substituir-lo, és el soviets. Allò que més endavant es convertí en el resultat de l'experiència històrica, fins a la insurrecció d'octubre, no era més que un pronòstic teòric, encara que es recolzava, certament, sobre l'experiència prèvia de 1905. Els soviets són els òrgans de preparació de les masses per a la insurrecció, els òrgans de la insurrecció i, després de la victòria, els òrgans del poder.

Però els soviets no resolen per si mateixos la qüestió. Segons el seu programa i direcció, poden servir per a diversos fins. El partit és qui dóna als soviets el programa. Si en una situació revolucionària (i fora d'ella són generalment impossibles) els soviets engloben tota la classe, a excepció de les capes completament endarrerides, passives o desmoralitzades, el partit revolucionari està al capdavant de la classe. El problema de la conquesta del poder només pot ésser resolt per la combinació del partit amb els soviets, o amb altres organitzacions de masses, si fa o no fa, equivalents als soviets.

Quan el soviets té al seu capdavant un partit revolucionari, tendirà conscientment i a temps a apoderar-se del poder. Adaptant-se a les variacions de la situació política i a l'estat d'ànim de les masses, prepararà els punts de suport de la insurrecció, lligarà els destacaments de xoc a un únic objectiu i elaborarà per endavant el pla d'ofensiva i de l'últim assalt: açò precisament significa introduir la conspiració organitzada en la insurrecció de masses.

Més d'una vegada, i molt abans de la insurrecció d'octubre, els bolxevics havien hagut de refutar sovint les acusacions que els dirigien els seus adversaris, que els imputaven

maquinacions conspiratives i blanquisme. I, no obstant això, ningú com Lenin menà una lluita tan intransigent contra el sistema de pura conspiració. Els oportunistes de la socialdemocràcia internacional prengueren més d'una vegada sota la seua protecció la vella tàctica socialista revolucionària del terror individual contra els agents del tsarisme, resistint-se a la crítica implacable dels bolxevics, que oposaven a l'individualisme aventurer de la intel·liguència el camí de la insurrecció de masses! Però en rebutjar totes les variants del blanquisme i de l'anarquisme, Lenin no es prostrava ni un minut davant la força elemental "sagrada" de les masses. Havia reflexionat abans, i amb més profunditat que qualsevol altre, sobre la relació entre els factors objectius i subjectius de la revolució, entre el moviment de les forces elementals i la política del partit, entre les masses populars i la classe avançada, entre el proletariat i la seua avantguarda, entre els soviets i el partit, entre la insurrecció i la conspiració.

Però el fet que no es puga provocar quan hom vol un aixecament i que per a la victòria calga organitzar oportunament la insurrecció, planteja a la direcció revolucionària el problema de fer un diagnòstic exacte: és necessari advertir a temps la insurrecció que ascendeix per a completar-la amb una conspiració. Encara que s'haja abusat molt de la imatge, la intervenció obstètrica en un part continua essent la il·lustració més viva d'aquesta intromissió conscient en un procés elemental. Herzen acusava fa temps el seu amic Bakunin que, en totes les seues empreses revolucionàries, invariablement prenia el segon mes de l'embaràs pel novè. Quant a Herzen, estava més bé disposat a negar l'embaràs fins i tot en el novè mes. Al febrer, quasi no es plantejà la qüestió de la data del part en la mesura que la insurrecció havia esclatat de "manera inesperada", sense direcció centralitzada. Però, precisament per això, el poder passà no als que havien realitzat la insurrecció sinó als que l'havien frenat. Ocorria d'una forma molt distinta en la nova insurrecció: estava conscientment preparada pel partit bolxevic. El problema d'escollir el bon moment per a fer el senyal d'ofensiva recaigué, per això mateix, en l'estat major bolxevic.

La paraula "moment" no ha d'entendre's literalment, com un dia i una hora determinats: fins i tot per als infantaments, la naturalesa concedeix un marge de temps considerable els límits del qual no sols interessen l'obstetrícia, sinó també la casuística del dret de successió. Entre el moment en què la temptativa de provocar un aixecament, per ésser encara inevitablement prematura, conduiria a un avortament revolucionari, i l'altre moment en què la situació favorable ha d'ésser considerada ja com irremeiablement perduda, transcorre un cert període de la revolució (es pot mesurar en setmanes i, algunes vegades, en mesos) durant el qual la insurrecció pot realitzar-se amb més o menys probabilitats de triomf. Discernir aquest període relativament curt i escollir després un moment determinat, en el sentit precís del dia i de l'hora, per a fer l'últim colp, constitueix la tasca més plena de responsabilitats per a la direcció revolucionària. Pot hom justament considerar-lo com el problema clau, ja que relaciona la política revolucionària amb la tècnica de la insurrecció: ¿caldrà recordar que la insurrecció, al igual que la guerra, és la prolongació de la política, encara que per altres mitjans?

La intuïció i l'experiència són necessàries per a una direcció revolucionària, així com per als altres aspectes de l'art creador. Però això no basta. També l'art del curandero pot basar-se, i no sense èxit, sobre la intuïció i l'experiència. L'art del curandero polític només basta per a les èpoques i períodes en què predomina la rutina. Una època de grans canvis històrics ja no tolera les obres dels curanderos. L'experiència, fins i tot inspirada per la intuïció, no és suficient. És necessari un mètode materialista que

permeta descobrir, darrere de les ombres xineses dels programes i les consignes, el moviment real dels cossos socials.

La premissa essencial d'una revolució consisteixen en el fet que el règim social existent és incapaç de resoldre els problemes fonamentals del desenvolupament de la nació. La revolució no es fa, no obstant això, possible més que en el cas en què entre els diversos components de la societat apareix una nova classe capaç de posar-se al capdavant de la nació per a resoldre els problemes plantejats per la història. El procés de preparació de la revolució consisteix en el fet que les tasques objectives, producte de les contradiccions econòmiques i de classe, assoleixen obrir-se un camí en la consciència de les masses humanes, modifiquen aspectes i creen noves relacions entre les forces polítiques.

Com a resultat de la seua palesa incapacitat per a treure el país de la cuïta, les classes dirigents perden fe en si mateixes, els vells partits es descomponen, es produeix una lluita aferrissada entre grups i camarilles i se centren totes les esperances en un miracle o en un taumaturg. Tot açò constitueix una de les premisses polítiques de la insurrecció, extremadament important encara que passiva.

La nova consciència política de la classe revolucionària, que constitueix la principal premissa tàctica de la insurrecció, es manifesta per una furiosa hostilitat envers l'ordre establert i per la intenció de realitzar els esforços més heroics i estar disposada a tenir víctimes per a arrossegar el país a un camí de rehabilitació.

Els dos camps principals, els grans propietaris i el proletariat, no representen, no obstant això, la totalitat de la nació. Entre ells s'insereixen les àmplies capes de la petita burgesia, que recorren tota la gamma del prisma econòmic i polític. El descontentament de les capes intermèdies, les seues desil·lusions davant la política de la classe dirigent, la seua impaciència i la seua rebel·lia, la seua disposició a recolzar la iniciativa audaçment revolucionària del proletariat, constitueixen la tercera condició política de la insurrecció, en part passiva en la mesura que neutralitza els estrats superiors de la petita burgesia, i en part activa en la mesura que empenya els sectors més pobres a lluitar directament colze amb colze amb els obrers.

La reciprocitat condicional d'aqueixes premisses és evident: com més resoltament i ferma actua el proletariat i, per tant, majors siguen les seues possibilitats d'arrossegar al seu darrere les capes intermèdies, més aïllada quedarà la classe dominant i més s'accentuarà la seua desmoralització. I, en canvi, la disgregació dels grups dirigents porta aigua al molí de la classe revolucionària.

El proletariat només pot adquirir aqueixa confiança en les seues pròpies forces (indispensable per a la revolució) quan descobreix al seu davant una clara perspectiva, quan té la possibilitat de verificar activament la relació de forces que canvia a favor seu i quan se sent dirigit per una direcció perspicaç, ferma i audaç. Açò ens condueix a la condició, última en la seua enumeració però no en la seua importància, de la conquesta del poder: el partit revolucionari com a avantguarda sòlidament unida i temperada de la classe.

Gràcies a una combinació favorable de les condicions històriques, tant internes com internacionals, el proletariat rus tingué el seu capdavant un partit excepcionalment dotat

d'una claredat política i d'un tremp revolucionari sense igual: únicament açò permeté a una classe jove i poc nombrosa complir una tasca històrica de gran envergadura. En general, com ho testifica la història (la Comuna de París, les revolucions alemanya i austríaca de 1918, els soviets d'Hongria i de Baviera, la revolució italiana de 1919, la crisi alemanya de 1923, la revolució xinesa dels anys 1925-1927, la revolució espanyola de 1931), l'anella més feble en la cadena de les condicions ha estat fins ara la del partit: el més difícil per a la classe obrera consisteix a crear una organització revolucionària que estiga a l'altura de les seues tasques històriques. Als països més antics i més civilitzats, hi ha forces considerables que treballen per a debilitar i descompondre l'avantguarda revolucionària. Una important part d'aquest treball es veu en la lluita de la socialdemocràcia contra el "blanquisme", denominació sota la qual fa hom figurar l'essència revolucionària del marxisme.

Per nombroses que hagen estat les grans crisis socials i polítiques, la coincidència de totes les condicions indispensables per a una insurrecció proletària victoriosa i estable no s'ha vist fins ara en la història més que una sola vegada: a l'octubre de 1917, a Rússia. Una situació revolucionària no és eterna. De totes les premisses d'una insurrecció, la més inestable és l'estat d'ànim de la petita burgesia. En els moments de crisis nacionals, la petita burgesia segueix la classe que, no sols per la paraula sinó per l'acció, l'inspira confiança. Capaç de forts impulsos, i fins i tot de deliris revolucionaris, la petita burgesia no té resistència, perd fàcilment el valor en cas de fracàs i les seues ardents esperances esdevenen desil·lusions. Són precisament els violents i ràpids canvis del seu estat d'ànim els que donen aqueixa inestabilitat a cada situació revolucionària. Si el partit proletari no és prou resolt com per a transformar a temps l'expectativa i les esperances de les masses populars en una acció revolucionària, el flux aviat serà reemplaçat per un reflux: les capes intermèdies apartaran la seua mirada de la revolució i cercaran la seua salvació al camp oposat. Així com en la marea ascendent el proletariat arrossega amb ell la petita burgesia, en el moment del reflux la petita burgesia arrossega amb si importants capes del proletariat. Tal és la dialèctica de les onades comunistes i feixistes en l'evolució política de l'Europa de postguerra.

Intentant recolzar-se en l'aforisme de Marx (cap règim desapareix de l'escena abans d'haver exhaurit totes les seues possibilitats), els menxevics negaven que fos admissible lluitar per la dictadura del proletariat en la Rússia endarrerida on el capitalisme estava encara molt lluny del desgast complet. En aquest raonament hi havia dos errors, i cada un era fatal. El capitalisme no és un sistema nacional sinó mundial. La guerra imperialista i les seues conseqüències han provat que el règim capitalista s'ha esgotat a escala mundial. La revolució a Rússia fou la ruptura de l'anella més feble en el sistema capitalista mundial.

Però la falsedat de la concepció menxevic es revela també des del punt de vista nacional. Admetem que, atenint-nos a una abstracció econòmica, es puga afirmar que el capitalisme a Rússia no havia exhaurit les seues possibilitats. Però els processos econòmics no tenen lloc en les esferes celestes, sinó que es produeixen en un medi històric concret. El capitalisme no és una abstracció: és un sistema viu de relacions de classe que, abans que res, tenen necessitat del poder estatal. Els menxevics no negaven que la monarquia, davall la protecció de la qual s'havia format el capitalisme rus, havia esgotat les seues possibilitats. La Revolució de Febrer intentà establir un règim estatal intermedi. Hem seguit pas a pas la seua història: en uns vuit mesos aquest règim estava

completament exhaurit. Sota semblants condicions, quin ordre governamental podia assegurar el desenvolupament ulterior del capitalisme rus?

“La república burgesa, defensada únicament pels socialistes de tendències moderades, que no trobaven suport en les masses [...], no podia mantenir-se. L’essencial d’ella estava corroït i només quedava la corfa.” Aquesta justa apreciació pertany a Miliukov. Segons el mateix, la sort del sistema corroït havia d’èsser la mateixa que la de la monarquia tsarista: “Ambdós havien preparat el terreny per a la revolució i el dia d’aquesta cap d’ells trobà un sol suport.”

Miliukov caracteritzava la situació de juliol i agost per una alternativa entre dos noms: Kornilov o Lenin. Però Kornilov havia fet ja el seu joc, que finí en un lamentable fracàs. En tot cas, no hi havia lloc ja per al règim de Kerenski. Per diversos que fossen els ànims, testimonia Sukhanov, “no hi havia unitat més que en l’odi al kerensquisme”. Així com la monarquia tsarista s’havia fet impossible per a les esferes dirigents de la noblesa, incloent-hi els grans ducs, el govern de Kerenski es féu odiós per als mateixos inspiradors del règim, els “grans ducs” dels cercles conciliadors. En aqueix descontentament general, en aqueix agut malestar polític de totes les classes, resideix un dels símptomes més importants d’una situació revolucionària ja madura. És així com cada múscul, cada nervi, cada fibra de l’organisme estan intolerablement tensos quan un gros abscess està a punt d’obrir-se.

La resolució del congrés bolxevic de juliol, que prevenia els obrers dels conflictes prematurs, indicava, alhora, que caldria acceptar la batalla “quan la crisi de tota la nació i el profund aixecament de les masses crearen les condicions favorables perquè els elements pobres de les ciutats i del camp facen seua la causa dels obrers”. Aquest moment arribà al setembre i octubre.

La insurrecció podia comptar d’ara en avant amb l’èxit, ja que podia recolzar-se en una autèntica majoria popular. Per descomptat, açò no ha de comprendre’s formalment. Si s’hagués obert prèviament un referèndum sobre la qüestió de la insurrecció, hauria donat resultats extremadament contradictoris i indecisos. La disponibilitat íntima a recolzar la insurrecció no és en absolut identificable amb la facultat d’èsser conscient per endavant de la seua necessitat. A més, les respostes dependrien en gran manera de la forma mateixa de plantejar la qüestió, de l’òrgan que dirigís l’enquesta o, parlant més simplement, de la classe que es trobés al poder.

Els mètodes de la democràcia tenen els seus límits. Es pot interrogar tots els viatgers d’un tren per a saber quin és el tipus de vagó que millor convé, però no es pot anar a preguntar-los a tots per a saber si cal frenar en plena marxa el tren que descarrillarà. No obstant això, si l’operació s’efectua amb destresa i a temps, es podrà comptar amb seguretat amb l’aprovació dels viatgers.

Les consultes parlamentàries al poble tenen lloc totes al mateix temps; no obstant això, en els temps de revolució, les diverses capes populars arriben a les mateixes conclusions amb un endarreriment inevitable, a vegades molt petit. Mentre que l’avantguarda crema d’impaciència revolucionària, les capes endarrerides comencen únicament a despertar. En Petrograd i Moscou, totes les organitzacions de masses estaven sota la direcció dels bolxevics; a la província de Tambov, que comptava amb més de tres milions

d'habitants, és a dir, un poc menys que les dues capitals juntes, només sorgí per primera vegada una fracció bolxevic en el soviets poc abans de la Revolució d'Octubre.

Els sil·logismes del desenvolupament objectiu no coincideixen mai dia a dia amb els sil·logismes de la reflexió de les masses. I quan, per la marxa dels esdeveniments, es fa urgent una gran decisió pràctica, l'últim que es podrà fer és recórrer a un referèndum. Les diferències de nivell i de consciència de les diverses capes populars es redueixen a través de l'acció: els elements d'avantguarda arrossegueuen els vacil·lants i aïllen els que es resisteixen. La majoria no es compta, es conquesta. La insurrecció ascendeix precisament quan no es veu més sortida a les contradiccions que l'acció directa.

Encara que incapaç de treure per si mateix les deduccions polítiques necessàries de la seua guerra contra els propietaris nobles, el camperolat, pel fet mateix del seu aixecament agrari, s'unia per endavant a la insurrecció de les ciutats, la cridava i l'exigia. Expressava la seua voluntat, no per una papereta en blanc, sinó pel "gall roig" (l'incendi): aquest era un referèndum més seriós. El camperolat ofería el seu suport als límits indispensables per a l'establiment de la dictadura soviètica. "Aquesta dictadura [replacava Lenin als indecisos] donarà terra als camperols i tots els poders als comitès camperols locals: ¿com pot hom dubtar, a menys de tornar-se boig, que els camperols sostindran aquesta dictadura?" Perquè els soldats, els camperols, les nacionalitats oprimides, errant en la tempestat de neu de les paperetes electorals, conegueren els bolxevics en la pràctica, calia que els bolxevics prenguessen el poder.

Quina havia d'ésser la relació de forces que permetés al proletariat conquerir el poder? "En un moment decisiu, sobre un punt decisiu, cal tenir una indiscutible superioritat de forces", escrivia Lenin més tard, explicant la insurrecció d'octubre; aquesta llei dels èxits militars és també la llei de l'èxit polític, sobretot en aquesta aferrissada i bullent guerra de classes que és la revolució. Les capitals i en general els grans centres comercials i industrials [...] decideixen en gran part els destins polítics del poble, per descomptat a condició que els centres siguin recolzats per les forces locals, rurals, encara que aquest suport no arribe immediatament." En aquest sentit dinàmic, Lenin parlava de la majoria del poble i indicava l'únic significat real del concepte de majoria.

Els adversaris demòcrates es consolaven pensant que el poble que seguia els bolxevics no era més que la matèria primera, argila emmotllable de la història: el motlle serien els demòcrates en col·laboració amb els burgesos instruits. "No comprèn aquesta gent [preguntava el periòdic dels menxevics] que mai el proletariat i la guarnició de Petrograd havien estat tan aïllats de les altres capes socials?" La desgràcia del proletariat i de la guarnició consistia en el fet que estaven "aïllats" de les classes a què es disposaven a arrabassar el poder.

En realitat, podia comptar hom seriosament amb la simpatia i el suport de les masses ignorants de la província i del front? El seu bolxevisme, escrivia desdenyosament Sukhanov, "no era una altra cosa que odi a la coalició i ànsia per obtenir la terra i la pau". Com si això no bastés! L'odi a la coalició significava un esforç per a arrabassar el poder a la burgesia. L'ànsia de la terra i la pau era un programa grandios que els camperols i soldats es disposaven a realitzar sota la direcció dels obrers. La nul·litat dels demòcrates, fins i tot d'aquells que estaven més a l'esquerra, procedia de la falta de confiança dels escèptics "instruits" envers aqueixes masses fosques que capten els fenòmens globalment, sense entrar en els detalls i els matisos. Una actitud intel·lectual,

tan falsament aristocràtica i desdenyosa del poble, era estranya al bolxevisme, contrària a la seua mateixa naturalesa. Els bolxevics no eren homes de mans blanques, amics del poble treballant al seu despatx, pedants. No tenien por de les capes endarrerides que per primera vegada s'elevaven de les profunditats. Els bolxevics prenien al poble tal com l'havia fet la història, tal com estava destinat a realitzar la revolució. Els bolxevics consideraven que la seua missió era posar-se al capdavant d'aqueix poble. Contra la insurrecció es pronunciaven "tots" excepte els bolxevics. Però els bolxevics eren el poble.

La força política essencial de la insurrecció d'octubre residia en el proletariat, en la composició del qual ocupaven el primer lloc els obrers de Petrograd. A l'avantguarda de la capital estava, d'altra banda, el districte de Viborg.

El pla d'insurrecció havia escollit aquest barri, essencialment proletari, com a punt de partida per al desenrotllament de l'ofensiva.

Els conciliadors de tota mena, començant per Martov, intentaren, després de la insurrecció, presentar el bolxevisme com una tendència de simples soldats. La socialdemocràcia europea s'apoderà alegrement d'aqueixa teoria. Era com tancar els ulls davant els fets històrics fonamentals, a saber: que el proletariat havia estat el primer a passar al bàndol dels bolxevics; que els obrers de Petrograd assenyalaven el camí als obrers de tot el país; que les guarnicions i el front continuaren molt de temps recolzant els conciliadors; que els socialistes revolucionaris i els menxevics introduïren en el sistema soviètic qualsevol classe de privilegis per als soldats en detriment dels obrers, lluitaren contra l'armament d'aquests darrers i excitaren contra ells els soldats; que només davall la influència dels obrers es produí el canvi en les tropes: que la direcció dels soldats es trobà en mans dels obrers en el moment decisiu i, per fi, que un any més tard la socialdemocràcia alemanya, seguint l'exemple dels seus correligionaris russos, es recolzà en els soldats per a la lluita contra els obrers.

Cap a la tardor, els conciliadors de dreta havien perdut ja definitivament la possibilitat de parlar a les fàbriques i als quarters. Però els d'esquerra intentaven encara persuadir les masses que la insurrecció era una bogeria. Martov, que, en combatre l'ofensiva de la contrarevolució al juliol, havia trobat un senda vers la consciència de les masses, tornava ara a una tasca sense esperances. "No podem estar segurs [reconeixia el 14 d'octubre en la sessió del Comitè Executiu Central] que els bolxevics ens escoltaran." No obstant això, considerava que el seu deure era advertir "les masses". Però les masses volien acció i no lliçons de moral. Fins i tot en els casos en què escoltaven amb relativa paciència aquest advertidor ja tan conegut, continuaven, com reconeix Mstislavski, "pensant a la seua manera, com abans". Sukhanov conta que, sota un cel plujós, intentà convèncer els obrers dels tallers Putilov que era possible arreglar-ho tot sense insurrecció. Fou interromput per veus impacients. L'escoltaren dos o tres minuts i l'interromperen de nou. "Després de diverses temptatives, abandoní. Açò no marxava bé [...] i la pluja ens mullava cada vegada més." Sota el cel poc clement d'octubre, els pobres demòcrates d'esquerra, segons les seues pròpies descripcions, semblaven pollets mullats.

El motiu polític favorit dels adversaris "d'esquerra" de la insurrecció (i es trobaven igualment en els medis bolxevics) consistia en assenyalar l'absència de combativitat en la base. "L'estat d'ànim dels treballadors i de les masses de soldats [escrivien Zinoviev i

Kamenev l'11 d'octubre] no recorda en absolut al que existia abans del 3 de juliol." Açò no estava desproveït de fonament; la llarga espera havia produït una certa fatiga en el proletariat de Petrograd. Començava a desesperar fins i tot dels bolxevics: també ells anaven a decebre'ls? El 16 d'octubre, Rakhia, un dels bolxevics més combatius de Petrograd, d'origen finès, deia en la conferència del comitè central: "És evident que ja comencen a endarrerir-nos i que hom dubta que fem allò a què cridat a fer." Però la fatiga de l'espera, que feia la impressió de decaïment, només durà fins al primer senyal de combat.

Atreure les tropes és la primera tasca de tota insurrecció. Açò s'assoleix principalment per mitjà de la vaga general, les demostracions de masses, les escaramusses de carrer, els combats de barricades. L'exclusiva originalitat de la insurrecció d'octubre, mai assolida en cap banda ni un grau tan acabat, consisteix en el fet que, gràcies a un concurs feliç de circumstàncies, l'avantguarda proletària aconseguí arrossegar al seu costat la guarnició de la capital abans que comencés l'aixecament; no sols arrossegar, sinó consolidar organitzativament la seua conquesta mitjançant el mecanisme de la insurrecció d'octubre, sense ésser completament conscient que el problema més important, que es prestava més difícilment a un càlcul previ, havia estat resolt en l'essencial en Petrograd, abans del començament de la lluita armada.

No per això la insurrecció es féu supèrflua. Encara que la indiscutible majoria de la guarnició es posés de banda dels obrers, la minoria estava contra els obrers, contra la insurrecció, contra els bolxevics. Aqueixa petita minoria es componia dels elements més qualificats de l'exèrcit: el cos d'oficials, els *junker*, els batallons de xoc i potser també els cosacs. No es pot conquerir políticament aquests elements: hom havia de vèncer-los. En la seua última part, el problema de la insurrecció, que ha entrat en la història sota el signe d'Octubre, tenia un caràcter purament militar. La solució havia de venir, en la seua última etapa, dels fusells, de les baionetes, de les metralladores i potser fins i tot dels canons. El partit bolxevic posà mans a l'obra.

Quines eren les forces militars del conflicte que es preparava? Borís Sokolov, que dirigia el treball militar del partit socialista revolucionari, conta que, en el període que precedí la insurrecció, "totes les organitzacions de partit en els regiments s'havien desintegrat, amb l'excepció de les bolxevics, i les circumstàncies no eren les millors per a formar-ne unes altres de noves. L'opinió dels soldats era palesament bolxevic, però el seu bolxevisme era passiu, sense la menor tendència a procedir activament per les armes". Sokolov no oblida afegir-hi: "Haurien bastat un o dos regiments totalment fidels i capaços de combatre per a posar en escac tota la guarnició." Decididament, tots, des dels generals monàrquics als intel·lectuals "socialistes", mancaven "d'un o dos regiments" contra la revolució proletària. Però allò que és cert és que la guarnició, en la seua immensa majoria hostil al govern, ni era capaç de batre's, ni s'alineà junt amb els bolxevics. La causa d'açò residia en la ruptura entre l'antiga estructura militar de les tropes i la seua nova estructura política. L'espina dorsal d'una formació combativa de tropes està constituïda pel comandament. Aquest estava contra els bolxevics. Des del punt de vista polític, l'espina dorsal de la tropa eren els bolxevics. No obstant això, no sols no sabien manar, sinó que en la major part dels casos no sabien gairebé servir-se de les armes. La massa dels soldats no era homogènia. Els elements actius, combatius, formaven (com sempre) una minoria. La majoria dels soldats simpatitzava amb els bolxevics, votava a favor d'ells, els elegia, però no n'esperava una solució. Els elements hostils als bolxevics entre les tropes eren massa insignificants per a atrevir-se a alguna

iniciativa. L'opinió política de la guarnició era així excepcionalment favorable a una insurrecció. Però, des del punt de vista combatiu, estava clar per endavant que no tenia un pes important.

No obstant això, haguera estat erroni no comptar amb la guarnició en els càlculs de les operacions militars. Milers de soldats disposats a lluitar al costat de la revolució estaven disseminats en una massa més passiva, i precisament per això l'arrossegaven en major o menor mesura. Diversos contingents, de composició més escollida, servaven la disciplina i la seua capacitat de combat. Existien sòlids nuclis revolucionaris en totes les formacions. En el 6è Batalló de Reserva, que comptava aproximadament amb deu mil homes, de cinc companyies, la primera es distingia sempre per haver adquirit, quasi des del començament de la revolució, reputació de bolxevic i es mostrà digna d'això en les jornades d'octubre. En terme mitjà, els regiments de la guarnició, en realitat, no existien en tant que tals, ja que, dislocat el mecanisme de la seua direcció, eren incapaços d'un gran esforç militar; però, malgrat això, eren aglomeracions d'homes armats, la majoria dels quals estaven ja foguejats. Tots els contingents estaven lligats per un únic i mateix estat d'ànim: derrocar, com més aviat millor, Kerenski, tornar a les llars i procedir a la reforma agrària. Així, la guarnició, completament disgregada, estretí files una vegada més durant les jornades d'octubre per a portar a terme un impressionant estrèpit d'armes abans de dissoldre's definitivament.

Quina força constituïen, des del punt de vista militar, els obrers de Petrograd? Aquesta qüestió concerneix la Guàrdia Roja. Ha arribat el moment de parlar-ne amb més detall: en les pròximes jornades està destinada a comprometre's en la gran arena de la història.

La Guàrdia Obrera, les tradicions de la qual es remunten a l'any 1905, renaqué amb la Revolució de Febrer i compartí després les seues vicissituds. Kornilov, llavors comandant en cap de la regió militar de Petrograd, afirmava que els dipòsits d'artilleria havien deixat escapar, durant les jornades de l'enderrocament de la monarquia, 30.000 revòlvers i 40.000 fusells. A més, una considerable quantitat d'armes caigué en mans del poble a conseqüència del desarmament de la policia i gràcies als regiments simpatitzants. Ningú respongué quan s'exigí la restitució de les armes. La revolució ensenya que cal fer cas d'un fusell. Els obrers organitzats només pogueren fer-se amb una part molt petita del botí.

El problema de la insurrecció no es plantejà als obrers durant els quatre primers mesos. El règim democràtic de la dualitat de poders obria als bolxevics la possibilitat de conquerir la majoria en els soviets. Les companyies [*drukhini*] obreres de franc tiradors constituïen un dels elements de la milícia democràtica. Però tot açò era més bé en la forma que en els fons. Un fusell en mans d'un obrer significa un principi històric ben distint que a mans d'un estudiant.

El fet que els obrers posseïren armes inquietà des d'un principi les classes dominants, ja que d'aquesta manera es desplaçaven bruscament la relació de forces a les fàbriques. En Petrograd, on l'aparell estatal, recolzat pel Comitè Executiu Central, representava al començament una força indiscutible, la milícia obrera no semblava encara tan amenaçadora. Però a les regions industrials de província, el reforçament de la Guàrdia Roja indicava la subversió de totes les relacions, no sols a l'interior de l'empresa, sinó també molt més als seus voltants. Els obrers armats destituïen els contramestres, els enginyers i fins i tot els detenien. Per decisió de les assemblees de fàbrica, els guàrdies

rojos eren sovint pagats amb els fons de les empreses. En l'Ural, amb riques tradicions de lluita guerrillera en 1905, les companyies de francotiradors obrers imposaven l'ordre sota la direcció dels antics militants. Els obrers armats liquidaren gairebé imperceptiblement el poder oficial, substituint-lo pels òrgans soviètics. El sabotatge practicat pels propietaris i els administradors imposava als obrers la necessitat de protegir les empreses: màquines, dipòsits, reserves de carbó i matèries primeres. Els papers estaven invertits. L'obrer estretia sòlidament els punys sobre el seu fusell per a defensar la fàbrica, en la qual veia la font mateixa del seu poder. D'aquesta manera, els elements de la dictadura obrera es constituïen a les empreses i els districtes, fins i tot abans que el proletariat en la seua totalitat s'hagués apoderat del poder estatal.

Els conciliadors, que reflecteixen com sempre les angúnies dels propietaris, s'oposaven amb totes les seues forces a l'armament dels obrers de la capital, reduint-lo al mínim. Segons Minitxev, tot l'armament del districte de Narva es componia "d'una quinzena de fusells i d'alguns revòlvers". Durant aquest temps es multiplicaven els assalts i els actes de violència a la ciutat. De tot arreu arribaven rumors alarmants que anunciaven noves saccades. En vigílies de la manifestació de juliol s'esperava veure el districte incendiat. Els obrers cercaven armes colpejant en totes les portes, i a vegades les derrocaven.

De la manifestació del 3 de juliol, els obrers de Putilov tornaren amb un trofeu: una metralladora amb cinc caixes de cartutxos. "Estàvem contents com a xiquets", conta Minitxev. Segons Lixkov, els obrers de la seua fàbrica posseïen vuitanta fusells i vint grans revòlvers. Tota una riquesa! De l'Estat Major de la Guàrdia Roja obtingueren dues metralladores; una fou establida al refectori i una altra a les golfes. "El nostre cap [conta Lixkov] era Kotxerovski, i els seus adjunts més acostats eren Tomtxak, assassinat pels guàrdies blancs durant les jornades d'octubre en Tsarkoie-Selo, i Iefimov, afusellat per les bandes de blancs en Iamburg." Aquestes línies parsimonioses permeten fer una ullada a l'interior del laboratori de les fàbriques on es formaven els quadres de la insurrecció d'octubre i del futur Exèrcit Roig, on se seleccionaven, s'habitaven a manar i es forjaven els Tomtxak, els Iefimov, centenars i milers d'obers anònims que, després de conquerir el poder, el defensaren intrèpidament contra l'enemic i caigueren, després, en tots els camps de batalla.

Els esdeveniments de juliol modifiquen immediatament la situació de la Guàrdia Roja. El desarmament dels obrers s'efectua ja obertament i no per la persuasió, sinó per l'ús de la força. Sota l'aparença de lliurar les armes, els obrers només lliuren els rebutjos. Tot allò que val quelcom és atentament amagat. Els fusells són repartits entre els membres segurs del partit. Les metralladores s'enterren cobertes de greix. Els destacaments de la guàrdia es repleguen i passen a la clandestinitat, unint-se més estretament als bolxevics.

La tasca de l'armament dels obrers estava concentrada en un principi en els comitès de fàbrica i els comitès de districte del partit. Restablerta després de l'aixafament de juliol, l'Organització Militar dels bolxevics, que fins aleshores només havia treballat entre la guarnició i al front, s'ocupà per primera vegada d'instruir la Guàrdia Roja subministrant instructors als obrers i, en alguns casos, armes. La perspectiva de la insurrecció armada indicada pel partit inclina imperceptiblement els obrers avançats a donar un altre sentit a la Guàrdia Roja. Ja no és la milícia de les fàbriques i dels barris obrers, sinó que són els quadres del futur exèrcit de la insurrecció.

Durant el mes d'agost es feren més freqüents els incendis als tallers i les fàbriques. Cada una de les crisis que se succeïen va precedida d'una convulsió en la consciència col·lectiva, que envia davant d'ella una ona alarmant. Els comitès de fàbrica treballen intensament per a protegir les empreses contra els atemptats. Es treuen els fusells amagats. L'aixecament de Kornilov legalitza definitivament la Guàrdia Roja. En les companyies obreres s'inscriuen al voltant de 25.000 homes, però en realitat ni remotament se'ls pot armar de fusells, ni tan sols de metralladores. De la fàbrica de pólvora de Schluselburg, els obrers condueixen pel Neva una barca plena de granades i explosius: contra Kornilov! El Comitè Executiu Central dels conciliadors rebutja aquest do dels "grecs". Els homes de la Guàrdia Roja del districte de Viborg distribuïren durant la nit, als barris, aqueixos perillosos regals.

"La instrucció referent a l'art del maneig del fusell, que abans es feia en habitacions i tuguris [conta l'obrer Skorinko], es feia ara a l'aire lliure, als jardins i en les avingudes." "El taller es transforma en plaça d'armes [afirma en els seus records l'obrer Rakitov]. Davant els torns, els fresadors tenen la motxilla en la bandolera i el fusell sobre la màquina." Prompte tots els del taller on es fabriquen bombes s'inscrivien en el guàrdia, excepte els vells socialistes revolucionaris i els menxevics. Després del senyal de la sirena, es reuneixen tots per a fer exercici. "S'hi barregen l'obrer barbut i el petit aprenent, mentre que ambdós escolten atentament el seu instructor." Mentre que es dislocaven definitivament les antigues tropes del tsar, a les fàbriques s'assentaven les bases del futur Exèrcit Roig.

Una vegada sobrepasat el perill de Kornilov, els conciliadors obstaculitzaren l'execució dels seus compromisos: només lliuraren 300 fusells als 30.000 obrers de Putilov. Prompte cessà completament el subministrament d'armes: el perill no provenia ara de la dreta, sinó de l'esquerra; hom havia de cercar protecció no en els proletaris, sinó en els junker.

L'absència d'un fi pràctic immediat i la insuficiència de l'armament produïren un reflux d'obrers que abandonaren la Guàrdia Roja. Però açò només fou un curt decaïment. En cada connexió s'havia format el suficient nombre de quadres essencials. S'establiren sòlids lligams entre les diferents companyies obreres. Els quadres saben per experiència que hi ha considerables reserves i que en el moment de perill podran ésser posades en peu.

El pas del sovieta a les mans dels bolxevics modifica radicalment la situació de la Guàrdia Roja. Perseguida o tolerada fins llavors, esdevé òrgan oficial del sovieta, que ja estén el seu braç vers el poder. Sovint els obrers es poden fer amb armes i només demanen al sovieta una autorització. Des de finals de setembre, i sobretot després del 10 d'octubre, els preparatius de la insurrecció es plantegen obertament en l'ordre del dia. Un mes abans de l'aixecament, es realitzen intensivament exercicis militars, especialment de tir, en desenes de fàbriques de Petrograd. Cap a meitat d'octubre augmenta encara més l'interès pel maneig de les armes. En algunes empreses s'inscriuen quasi tots en les companyies.

Els obrers reclamen, cada vegada més impacientment, les armes del sovieta, però hi ha infinitament menys fusells que mans esteses per a rebre'ls. "Jo anava diàriament al Smolni [conta l'enginyer Kozmin] i veia els obrers i mariners apropar-se a Trotski,

oferint-li o demanant-li armes per als obrers, informant-lo de la distribució d'aqueixes armes i preguntant-li: Quan començarà açò? La impaciència era gran...”

Formalment, la Guàrdia Roja continua essent independent dels partits. Però com més pròxim està el desenllaç, més estan en primer pla els bolxevics: constitueixen el nucli de cada companyia, tenen en les seues mans l'aparell de comandament i l'enllaç amb les altres empreses i districtes. Els obrers sense partit i els socialistes revolucionaris d'esquerra segueixen els bolxevics.

Però fins i tot en vigílies de la insurrecció, els rengles de la Guàrdia Roja són poc nombrosos. El 16, Uritski, membre del comitè central bolxevic, estimava que l'exèrcit obrer de Petrograd es componia de 40.000 baionetes. La xifra és més bé exagerada. Els recursos en armament continuaven essent molt limitats: per feble que fos el govern, no es podien ocupar els arsenals sense llançar-se pel camí de la insurrecció.

El 22 es celebrà la conferència de la Guàrdia Roja de tota la ciutat: un centenar de delegats representaven aproximadament a 20.000 combatents. La xifra no ha d'ésser presa molt a la lletra: no tots els inscrits es mostraren actius; nombrosos voluntaris, per contra, acudir als destacaments en els moments de perill. Els estatuts adoptats l'endemà per la conferència defineixen la Guàrdia Roja com “l'organització de les forces armades del proletariat per a combatre la contrarevolució i defensar les conquestes de la revolució”. Notem-hi: vint-i-quatre hores abans de la insurrecció, el problema es defineix en termes defensius i no ofensius.

La formació de base és una decúria; quatre decúries constitueixen una piquet; tres piquets formen una companyia; tres companyies, un batalló. Amb el comandament i els contingents especials, el batalló compta amb més de cinc-cents homes. Els batallons de districte constitueixen un destacament. En les grans fàbriques com Putilov organitzen destacaments autònoms. Els equips especials de tècnics (sapadors, automobilistes, telegrafistes, ametralladoristes, artillers) unes vegades figuren a les seues empreses respectives com a adjunts als destacaments d'infanteria i d'altres operen independentment, segons el tipus de tasca a realitzar. Tots els caps són electius. Açò no suposa cap risc: tots són voluntaris i es coneixen bé entre ells.

Les obreres creen destacaments d'ambulàncies. A la fàbrica de material per als hospitals militars s'anuncien cursos per a infermeres. “Gairebé en totes les fàbriques [escriu Tatiana Graf] hi ha ja serveis regulars d'obreres que treballen com ambulancistes, proveïdes del material sanitari indispensable.” L'organització és extremadament pobre en recursos pecuniaris i tècnics. A poc a poc, els comitès de fàbrica envien material per a les ambulàncies i els cossos francs. Durant les hores de la insurrecció, aquestes febles cèl·lules es desenvoluparen ràpidament; aviat tingueren a la seua disposició considerables recursos tècnics. El 4, el sovieta del barri de Viborg prescriu el següent: “Requisar immediatament tots els automòbils [...] Inventariar tot el material sanitari per a ambulàncies i establir serveis de guàrdia en aquestes últimes.”

Contingents cada vegada majors d'obrers sense partit s'incorporaven als exercicis de tir i de maniobra. Augmentava el nombre dels cossos de la guàrdia. A les fàbriques, la guàrdia era assegurada dia i nit. Els estats majors de la Guàrdia Roja s'instal·laven en locals més espaiosos. El 23 es procedí a l'examen de coneixements dels guàrdies rojos de la fàbrica de cartutxos. Un menxevic intentà parlar contra l'aixecament, però la seua

temptativa fou ofegada davall una tempestat d'indignació: “Basta, ja ha passat el temps de les discussions!” És tan irresistible el moviment, que s'apodera fins i tot dels menxevics. “S'enrolen en la Guàrdia Roja [contra Tatiana Graf], participen en tots els serveis de comandament i fins mostren iniciativa.” Skorinko descriu el mode en què, el dia 23, socialistes revolucionaris i menxevics, joves i vells, fraternitzaren amb els bolxevics dins del destacament, i com ell mateix abraçà amb alegria son pare, obrer de la mateixa fàbrica. L'obrer Peskovoï conta: en el destacament armat “hi havia joves obrers, de setze anys aproximadament, i vells de fins a la cinquantena”. La barreja d'edats afegia “ímpetu i esperit combatiu”.

Amb particular energia es preparava a la batalla el barri de Viborg. Es prenen les claus dels ponts mòbils que passen pel raval, s'estudien els punts vulnerables del barri, s'elegeix un Comitè Militar Revolucionari, i els comitès de fàbrica restableixen les seues permanències. Kaiurov escriu amb legítim orgull sobre els obrers de Viborg: “Han estat els primers a entrar en lluita contra l'autocràcia, els primers a establir al seu districte la jornada de vuit hores, els primers a sortir en armes per a protestar contra els deu ministres capitalistes, els primers a protestar, el 7 de juliol, contra les persecucions infligides al nostre partit, i no han estat els darreres en la jornada decisiva del 25 d'octubre.” La veritat és la veritat!

La història de la Guàrdia Roja és en gran manera la història de la dualitat de poders: aquesta, per les seues contradiccions internes i els seus conflictes, facilitava als obrers la creació d'una important força armada des d'abans de la insurrecció. És una tasca pràcticament irrealitzable, almenys de moment, calcular el nombre de destacaments obrers que existien en tot el país en el moment de la insurrecció. En tot cas, desenes i desenes de milers d'obers armats constituïen els quadres de la insurrecció. Les reserves eren quasi inesgotables.

Evidentment, l'organització de la Guàrdia Roja estava molt lluny d'ésser perfecta. Tot es feia precipitadament, en bloc, no sempre amb destresa. La major part dels guàrdies rojos estaven mal preparats, els serveis d'enllaç marxaven malament, els avituallaments no eren molts, el cos d'ambulàncies no estava encara disposat. Però, completada amb els obrers més capaços de sacrifici, la Guàrdia Roja cremava de desitjos de portar aquesta vegada la lluita fins al final. I açò és el que decidí el triomf.

La diferència entre els destacaments obrers i els regiments camperols no estava únicament determinada per la composició social dels uns i els altres. Un gran nombre de soldats camperols, en haver tornat de nou a les seues aldees i haver repartit la terra dels propietaris, combatran desesperadament contra els guàrdies blancs, primer en els destacaments de guerrillers i després en l'Exèrcit Roig. Independentment de la diferència social, n'hi ha una altra, que és més immediata: mentre que la guarnició és un conglomerat coactiu de vells soldats refractaris a la guerra, els destacaments de la Guàrdia Roja són de recent formació, per selecció individual, sobre noves bases i amb nous objectius.

El Comitè Militar Revolucionari disposa encara d'una tercera arma: els marins del Bàltic. Per la seua composició social, el seu medi, és molt més pròxim als obrers que no la infanteria. Entre ells hi ha un gran nombre d'obers de Petrograd. El nivell polític dels marins és infinitament més elevat que el dels soldats. A diferència dels reservistes, poc

combatius i que havien oblidat l'ús del fusell, els marins no havien interromput el servei efectiu.

Per a les operacions actives, es podia confiar fermament en els comunistes armats, en els destacaments de la Guàrdia Roja, en l'avantguarda dels marins i en els regiments millor servats. Els elements d'aquest conglomerat militar es completaven entre si. La nombrosa guarnició no tenia molta voluntat de lluita. Els destacaments de marins no eren molt nombrosos. A la Guàrdia Roja li mancava experiència. Els obrers, amb els marins, aportaven energia, audàcia, ímpetu. Els regiments de la guarnició constituïen una reserva poc mòbil que imposava pel seu nombre i aixafava per la massa.

En el contacte quotidià amb els obrers, els soldats i els marins, els bolxevics s'adonaven clarament de les profundes diferències qualitatives entre els elements de l'exèrcit que havien de conduir al combat. Sobre el càlcul d'aqueixes diferències es basà en bona part l'elaboració del pla mateix de la insurrecció.

La força social de l'altre camp estava constituïda per les classes dominants. Això determinava la seua feblesa militar. ¿Quan i on s'havien batut els importants personatges de la capital, de la premsa, de les càtedres universitàries? Tenien el costum d'informar-se per telèfon o telègraf del resultat dels combats en què es decidí la seua pròpia sort. La jove generació, els fills, els estudiants? Gairebé tots eren hostils a la insurrecció d'octubre. Però la major part d'ells, com els seus pares, esperaven a distància el resultat dels combats. Una part s'adherí més tard als oficials i als junker, que ja abans eren reclutats en gran part entre els estudiants. Els propietaris no tenien al poble amb d'ells. Els obrers, soldats i camperols s'havien girat contra ells. L'enfonsament dels partits conciliadors mostrava que les classes dominants s'havien quedat sense exèrcit.

La importància dels ferrocarrils en la vida dels estats moderns feia que la qüestió dels ferroviaris ocupés un lloc dominant en els càlculs polítics d'ambdós camps. La composició jeràrquica del personal ferroviari obria possibilitats d'una extrema heterogeneïtat política, creant així condicions favorables per als diplomàtics conciliadors. El "Vikxel" (comitè executiu panrus dels ferroviaris), que s'havia format tardanament, tenia arrels molt més sòlides entre els empleats i fins i tot entre els obrers que, per exemple, els comitès de l'exèrcit al front. Només una minoria dels ferroviaris seguia els bolxevics, principalment als dipòsits i tallers. Segons l'informe de Schmidt, un dels dirigents bolxevics del moviment sindical, els ferroviaris més pròxims al partit eren els de les xarxes de Petrograd i Moscou.

Però també en la massa d'empleats i obrers conciliadors, la vaga ferroviària de setembre produí un brusc viratge cap a l'esquerra. El descontentament provocat pel "Vikxel", que s'havia compromès amb els seus zig-zags, era cada vegada més resolt. Lenin assenyalava que "els exèrcits de ferroviaris i d'empleats de correus continuen en agut conflicte amb el govern". Açò era quasi suficient ja des del punt de vista dels problemes immediats de la insurrecció.

La situació era menys favorable en l'administració de Correus i Telègrafs. Segons el bolxevic Boki, "els aparells telegràfics estan custodiats, sobretot per cadets". Però fins i tot ací, el personal inferior s'oposava amb hostilitat a la jerarquia. Entre els carters hi havia un grup disposat a apoderar-se del correu en el moment favorable.

Era inútil somiar en convèncer tots els ferroviaris i empleats de correus únicament amb paraules. Si hagueren vacil·lats els bolxevics, haurien dominat els cadets i els dirigents conciliadors. Si la direcció revolucionària actuava resoludament, la base havia d'arrossegar les capes intermèdies, aïllant els dirigents del "Vikxel". L'estadística no és suficient en els càlculs de la revolució: és necessari el coeficient de l'acció viva.

Els adversaris de la insurrecció, fins i tot en les mateixes files del partit bolxevic, trobaven, no obstant això, prou motius per a les seues deduccions pessimistes. Zinoviev i Kamenev advertien que no s'havia de subestimar les forces de l'adversari. "Petrograd decideix, però en Petrograd els enemics disposen de forces importants: 5.000 junker perfectament armats i que saben batre's; un estat major; batallons de xoc, cosacs; i una part important de la guarnició, més una molt considerable artilleria disposada en ventall al voltant de la ciutat. A més, és quasi segur que els adversaris intentaran portar tropes del front amb l'ajuda del Comitè Executiu Central..." Aquesta enumeració és imponent, però només és una enumeració. Si en el seu conjunt l'exèrcit és una aglomeració social, quan s'escindeix obertament, els dos exèrcits són conglomerats de camps oposats. L'exèrcit dels posseïdors portava dins el cuc de l'aïllament i de la disgregació.

Després de la ruptura de Kerenski amb Kornilov, els hotels, els restaurants i les timbes estaven replenes d'oficials hostils al govern. No obstant això, el seu odi contra els bolxevics era infinitament més viu. Segons la regla general, l'activitat més intensa a favor del govern es manifestava per part dels oficials monàrquics. "Benvolguts Kornilov i Krimov, el que no heu pogut fer potser ho aconseguim nosaltres si Déu ens ajuda..." Tal és la invocació de l'oficial Sinégub, un dels més valerosos defensors del Palau d'Hivern el dia de la insurrecció. Però no hi hagué més que rares unitats que es mostraren realment disposades a la lluita, encara que el cos d'oficials era molt nombrós. Ja el complot de Kornilov havia mostrat que el cos d'oficials, profundament desmoralitzat, no constituïa una força combativa.

La composició social dels junker és heterogènia i no hi ha unanimitat entre ells. Junt amb els militars per herència, fills i néts d'oficials, hi ha bon nombre d'elements adventicis, reclutats per les necessitats de la guerra ja en els temps de la monarquia. El cap de l'escola d'enginyeria diu a un oficial, "tu i jo estem condemnats [...] Que potser no som nobles? Podem raonar d'una altra forma?" Als junker d'origen democràtic, aquests senyors vanitosos, que havien esquivat amb èxit una mort noble, els consideren terrossos, mugics, "de trets grollers i obtusos". A l'interior de les escoles dels junker hi ha una línia profundament traçada que separa els homes de sang roja dels de sang blava, i els més gelosos en la defensa del poder republicà són precisament els que més enyoren la monarquia. Els junker demòcrates declaren que no estan amb Kerenski ni amb el Comitè Executiu Central. La revolució havia obert per primera vegada les portes de les escoles dels junker als jueus. En esforçar-se per a estar a l'altura dels privilegiats, els fills de família de la burgesia jueva palesaven un esperit extremadament bel·licós contra els bolxevics. Malauradament, açò no bastà per a salvar el règim i ni tan sols per a defensar el Palau d'Hivern. La composició heterogènia de les escoles militars i el seu complet aïllament de l'exèrcit donaven com resultat que en les hores crítiques també els junker començaren a tenir els seus mítings: què faran els cosacs? Es mouran altres forces a banda de nosaltres? I en general, pagava la pena batre's pel Govern Provisional?

Segons l'informe de Podvoiski, a principis d'octubre hi havia uns 120 junker socialistes a les escoles militars de Petrograd, dels quals 42 o 43 eren bolxevics. "Els junker diuen que tot el món de les escoles és contrarevolucionari. Se'ls prepara ostensiblement per a aixafar l'aixecament en cas de manifestacions..." Com pot veure's, el nombre de socialistes, i sobretot de bolxevics, és completament insignificant. Però dóna la possibilitat a l'Smolni de conèixer allò d'essencial que ocorre dins dels junker. D'altra banda, tota la topografia de les escoles militars és summament desavantatjosa: els junker estan disseminats pels quarters i, encara que parlen amb desdeny dels soldats, els consideren amb la màxima angúnia.

Hi ha motius més que suficients per als seus temors. Milers de mirades hostils observen els junker des dels quarters veïns i els barris obrers. La vigilància és més efectiva doncs que en cada escola hi ha un destacament de soldats que de paraula serveixen la neutralitat, però que de fet s'inclinen a favor dels insurrectes. Els arsenals de les escoles estan en mans dels soldats rasos. "Aquests bergants [escriu un oficial de l'escola d'enginyeria] no sols han perdut les claus del dipòsit, de tal forma que m'he vist obligat a tirar a terra la porta, sinó que, a més a més, havien llevat els forrellats a les metralleres i els havien amagat vaja hom a saber on." En semblants circumstàncies, és difícil esperar dels junker miracles d'heroisme.

Estava amenaçada la insurrecció de Petrograd d'un colp des de fora, de les guarnicions veïnes? Durant els darrers dies de la seua existència, la monarquia no havia cessat de confiar en el petit anell de tropes que rodejava la capital. La monarquia havia calculat malament. Però, què succeiria aquesta vegada? Assegurar-se de condicions que exclogueren tot perill, era fer inútil la insurrecció: la seua funció és precisament trencar els obstacles que no es poden eliminar per la política. No es pot calcular tot per endavant. Però tot allò que es podia preveure fou calculat.

A principis d'octubre es celebrà en Kronstadt la conferència dels soviets de la província de Petrograd. Els delegats de les guarnicions dels afores [de Gatxina, de Tsarkoie-Selo, de Krasnoie-Selo, d'Oranienbaum, del mateix Kronstadt] donar la nota més alta, segons el diapasó dels marins del Bàltic. La seua resolució fou recolzada pel soviet dels diputats camperols de la província de Petrograd: els mugics, sobrepasant els socialistes revolucionaris d'esquerra, s'inclinaven vivament vers els bolxevics.

En la conferència del comitè central del dia 16, l'obrer Stepanov traçà un quadro prou bigarrat de l'estat de forces a la província, però en què dominaven netament els tons del bolxevisme. En Sestroretsk i en Kolpino, els obrers s'armen i l'ànim és de batalla. En Novi-Peterhof ha cessat el treball en el regiment, està desorganitzat. En Krasnoie-Selo, el Regiment Número 176 (el mateix que havia muntat la guàrdia davant el Palau de Tàurida el 4 de juliol) i el número 172 estan del costat del bolxevisme; "però, a més, està la cavalleria". En Luga, la guarnició, de 30.000 homes, s'ha passat als bolxevics, una part encara dubta; el soviet és partidari encara de la defensa nacional. En Gdova, el regiment és bolxevic. En Kronstadt havia decaïgut l'ànim; l'ebullició de les guarnicions havia estat massa forta als mesos precedents i els millors elements de la marineria es trobaven a la flota per a les operacions de guerra. En Schluselburg, a 60 verstes de Petrograd, el soviet s'havia transformat des de feia temps en l'únic poder; els obrers de la fàbrica de pólvora estaven disposats a recolzar la capital en qualsevol moment.

Si es combinen amb els resultats de la conferència dels soviets de Kronstadt, les dades

sobre les reserves de primera línia poden ésser considerades força encoratjadores. Les ones que emanaven de la insurrecció de febrer foren suficients per a dissoldre la disciplina en una esfera molt àmplia. Ara es pot tenir, doncs, més confiança en les guarnicions més properes a la capital, ja que les seues tendències són prou conegudes per endavant.

A les reserves de segona línia pertanyen les tropes dels fronts de Finlàndia i del Nord. Allí l'assumpte es presenta de forma fins i tot més favorable. El treball de Smilga, d'Antonov, de Dibenko ha fornit fruits inapreciables. Amb la guarnició de Helsingfors, la flota es transformà, sobre el territori de Finlàndia, en un poder sobirà. El govern no hi tenia cap autoritat. Dues divisions de cosacs portades a Helsingfors (Kornilov les havia destinat a donar un colp sobre Petrograd) havien tingut temps de lligar-se estretament als marins i recolzaven els bolxevics o els socialistes revolucionaris d'esquerra, que a la flota del Bàltic es distingien molt poc dels bolxevics.

Helsingfors tendí la mà als marins de la base de Reval, menys decidits fins llavors. El congrés regional dels soviets del nord, la iniciativa del qual, segons sembla, pertanyia també a la flota del Bàltic, agrupà els soviets de les guarnicions més pròximes a Petrograd en un cercle tan ampli que englobà d'una banda Moscou i, per una altra, Arkhangelsk. "D'aquesta manera [escriu Antonov] es realitzava la idea de blindar la capital de la revolució contra els possibles atacs de les tropes de Kerenski." Smilga tornà del congrés a Helsingfors per a preparar un destacament especial de marins, d'infanteria i artilleria, destinat a ésser enviat a Petrograd al primer senyal. L'ala finlandesa era una de les millors garanties de la insurrecció de Petrograd. D'ací podia esperar-se no un colp sinó una ajuda seriosa.

Però també en altres sectors del front les coses marxaven molt bé, i en tot cas força millor que el que s'imaginaven els bolxevics més optimistes. Durant el mes d'octubre hi hagueren noves eleccions de comitès en l'exèrcit i en totes bandes amb un notable canvi a favor dels bolxevics. En el cos acantonat en Dvinsk, "els vells soldats raonables" foren tots totalment marginats en les eleccions per a comitès de regiment i companyia; els seus llocs foren ocupats per "foscos i ignorants subjectes [...] d'ulls irritats, rutilants i goles de llop". En altres sectors passà el mateix. "Per tot arreu es realitzen noves eleccions per als comitès i en totes bandes són elegits únicament bolxevics i derrotistes." Els comissaris del govern començaven a evitar les missions en els regiments: "En aquests moments, la seua situació no és millor que la nostra." Citem ací el Baró Budberg. Dos regiments de cavalleria del seu cos, húsars i cosacs de l'Ural, que havien romàs durant més temps que altres en mans dels seus caps i no s'havien negat a aixafar els motins, cediren sobtadament i exigiren "que hom els dispensés de tota funció punitiva o de gendarme". El sentit amenaçador d'aquesta advertència era més clar per al baró que per a qualsevol altre. "No es pot tenir a ratlla una gossada de hienes, de xacals i de moltons tocant el violí [escrivia]... l'única solució està en l'aplicació a gran escala del ferro candent." I ací, amb una confessió tràgica: "Aquest ferro manca i no se sap on trobar-lo."

Si no esmentem testimonis anàlegs d'altres cossos i divisions, únicament és perquè els seus caps no eren tan observadors com Budberg o perquè no redactaven diaris íntims, o perquè aqueixos diaris no han sortit encara a la superfície. Però el cos de l'exèrcit acantonat en Dvinsk no es distingia en gens especial, si no és pel pintat estil del seu cap,

d'altres cossos del V Exèrcit, el qual, d'altra banda, només portava un escàs avantatge als altres contingents.

El comitè conciliador del V Exèrcit, que havia quedat en suspens des de feia temps, continuava expedint telegrams a Petrograd, en què amenaçava de restablir l'ordre a la reraguarda per la baioneta. “Tot açò no són més que fanfarronades, vent”, escriu Budberg. El comitè vivia, els seus últims dies. El dia 23 fou reelegit. El president del nou comitè bolxevic fou Sklianski, jove i excel·lent organitzador, que aviat donà tota la magnitud del seu talent al terreny de la formació de l'Exèrcit Roig.

El 22 d'octubre, l'adjunt del comissari governamental del front nord comunicava al comissari de guerra que les idees del bolxevisme tenien un èxit cada vegada més creixent en l'exèrcit, que les masses volien la pau i que fins i tot l'artilleria, que havia resistit fins al darrer moment, s'havia fet “accessible” a la propaganda derrotista. Aquest era també un símptoma important. “El Govern Provisional no gaudeix de cap autoritat”, així s'expressa en un informe al govern un dels seus agents directes en l'exèrcit, tres dies abans de la insurrecció.

És cert que el Comitè Militar Revolucionari no coneixia aleshores tots aquests documents. Però allò que sabia era més que suficient. El 23, els representants dels diversos contingents del front desfilaren davant el soviets de Petrograd reclamant la pau: en cas contrari, les tropes es llençarien contra la reraguarda i “exterminarien tots els paràsits que es disposen a guerrear altres deu anys més”. Preneu el poder, deien al soviets les gents del front: “les trinxeres vos recolzaran”.

Als fronts més allunyats i endarrerits, sud-oest i romanès, els bolxevics eren encara rars, éssers estranys. Però també allí eren les mateixes les tendències que es palesaven entre els soldats. Eugènia Boch conta que en el Segon Cos de la Guàrdia, acantonat als voltants de Jmerinka, de seixanta mil soldats, a penes si hi havia un jove comunista i dos simpatitzants; la qual cosa no impedí que el cos partís per a defensar la insurrecció en les jornades d'octubre.

Fins a l'últim moment, els cercles governamentals dipositaren la seua confiança en les tropes cosaques, però, menys cecs, els polítics burgesos de dretes comprenien que també allí es presentaven molt malament les coses. Els oficials cosacs eren quasi tots kornilovians. Els cosacs rasos tendien sempre més cap a l'esquerra. Açò no es comprengué durant molt de temps en el govern, que estimava que la fredor dels regiments cosacs davant el Palau d'Hivern provenia del greuge infligit a Kaledin. Però, finalment, resultà clar, fins i tot per al ministre de justícia, Maliantovitx, que Kaledin “només tenia amb ell als oficials cosacs, mentre que els cosacs rasos, com els altres soldats, s'inclinaven simplement cap al bolxevisme”.

D'aquell front que, en els primers dies de març besava mans i peus al sacrificador liberal, que portava en triomf als ministres cadets, s'embriagava amb els discursos de Kerenski i creia que els bolxevics eren agents d'Alemanya, no en quedava res. Les rosades il·lusions quedaven aixafades al fang de les trinxeres que els soldats es negaven a continuar mesurant amb les seues botes foradades. “El desenllaç s'apropa [escrivia el mateix dia de la insurrecció de Petrograd Budberg] i no pot haver-hi cap dubte sobre el seu desenllaç; en el nostre front no hi ha ja un sol contingent [...] que no estiga en poder dels bolxevics.”

LA PRESA DE LA CAPITAL

Tot canviava i tot seguia invariable. La revolució commovia el país, feia més profunda la seua descomposició, espantava uns, irritava altres, però encara no s'havia atrevit a arribar fins al final, no havia transformat res. El Petersburg imperial, més que mort semblava sumit en un son letàrgic. La revolució havia posat banderetes roges en les mans de les figures dels monuments de ferro colat de la monarquia. A les façanes dels edificis governamentals ondejaven enormes trossos de tela roja. Però els palaus, els ministeris, els estats majors vivien, segons sembla, completament al marge de les banderes roges, que, a més, s'havien descolorit considerablement sota els efectes de les pluges tardorenques. Les àguiles bicèfales amb el ceptre i la corona havien estat retirades, o, més sovint encara, cobertes amb un drap o dissimulades precipitadament amb una mà de pintura. Hauria dit hom que s'havien amagat. Tota la vella Rússia s'havia amagat, amb les mandíbules desencaixades per la ràbia.

Les àgils figures dels agents de la milícia recorden, als encreuaments de carrers, la revolució, que havia escombrat els "faraons", semblants a monuments vius. Rússia fa ja quasi dos mesos que porta el nom de República. La família tsarista es troba en Tobolsk. No; no ha passat en va el remolí de febrer. Però els generals tsaristes continuen essent generals; els senadors no han deixat d'ésser senadors; els consellers secrets defensen el seu rang; els títols continuen servant el seu vigor; les escarapel·les i les gorres rivetades evoquen la jerarquia burocràtica, i els botons grocs amb una àguila assenyalen els estudiants. I, sobretot, els grans terratinents continuen essent tals grans terratinents, a la guerra no se li veu la fi i els diplomàtics aliats continuen tirant insolentment dels fils que mouen la Rússia oficial.

Tot segueix com abans, i, no obstant això, tot ha canviat. Els barris aristocràtics se senten abandonats. Els barris de la burgesia liberal es van acostant més a l'aristocràcia. El poble, patriòtic mite antany, s'ha convertit en una terrible realitat. Tot vacil·la i s'enfonsa sota els peus. El misticisme fa la seua aparició en aquells cercles en què la gent es burlava, poc abans encara, de les supersticions de la monarquia.

En vigílies de la Revolució d'Octubre, adquiria ja caràcter general l'èxode (que s'havia accentuat des de les Jornades de Juliol) de la gent que abandonava el Petrograd enfurit i famolenc, per a refugiar-se a les províncies, on era major la tranquil·litat i menors les angoixes de la fam. Els borsistes, els advocats, les ballarines renegaven de la maldat que s'havia apoderat dels homes. La fe en l'Assemblea Constituent anava evaporant-se de dia en dia. Gorki, en el seu periòdic, vaticinava el pròxim enfonsament de la cultura. Les famílies acomodades que no havien pogut abandonar la capital, intentaven en va aïllar-se de la realitat darrere dels murs de pedra i les reixes de ferro. Els ressons de la tempestat s'infiltraven per totes les bandes: arribaven del mercat, on tot augmentava de preu i escassejava; en la premsa, que s'havia convertit en un rugit d'odi i de por; del carrer bullent, on a vegades es disparava davall de les finestres; per la criada, en fi, que ja no volia sotmetre's humilment. Per aquesta part, potser, podria dir hom que la revolució atacava el punt més sensible: la resistència dels esclaus domèstics destruïa definitivament l'estabilitat de la vida patriarcal. I, no obstant això, la rutina quotidiana seguia defensant-se amb totes les seues forces. A les escoles, els alumnes empraven els

mateixos manuals de sempre; els funcionaris omplien fulls i fulls de paper que maleïda la falta que li feien a ningú; els poetes destil·laven versos que ningú llegia. Les xiques de famílies aristocràtiques o de comerciants que arribaven de províncies aprenien música o cercaven nuvi. El vell canó de la fortalesa de Pere i Pau anunciava el migdia. Al teatre de Marinski es representava un nou ballet, i és de suposar que el ministre d'estat, Teretxenko, més fort en coreografia que en diplomàcia, trobaria temps per a admirar l'habilitat amb què se sostenien en les puntes dels peus les ballarines, i demostrar amb això l'estabilitat del règim.

Els atractius dels festins eren molt abundants encara, i amb diners es podia adquirir tot. Els oficials de la guàrdia feien ressonar els seus esperons i cercaven aventures. Se succeïen sense descans les festes desenfrenades en els reservats dels restaurants de luxe. La supressió del fluid elèctric a mitjanit no impedia que floriren els clubs de joc, on, a la llum de les bugies, salta el xampany, els brillants malversadors de fons públics desplomaven els espies alemanys, no menys brillants que ells, els contrabandistes semítics deixaven xics als conspiradors monàrquics, i les xifres astronòmiques de les apostes assenyalaven simultàniament les proporcions adquirides per la dissipació i la inflació.

¿És possible que aqueix tramvia ordinari, descuidat, brut, lent, que penja la gent en xanglots, vaja d'aqueix Sant Petersburg agonitzant als barris obrers, que viuen en una tensió apassionada? Les cúpules blaves i daurades del monestir d'Smolni indiquen des de lluny l'estat major de la insurrecció, instal·lat allí, als suburbis de la vella ciutat, on acaba la línia del tramvia i el Neva traça una corba brusca cap al Sud, separant dels afores el casc de la capital. Aqueix extens edifici gris de tres pisos, aqueix quarter fins aleshores destinat a l'educació de les xicotes aristocràtiques, és ara la fortalesa dels soviets. Els corredors, llargs i ressonants, diria hom que creats per a ensenyar les lleis de la perspectiva. A les portes de les nombroses habitacions que s'obren al llarg dels corredors es conserven encara les plaques d'esmalt: "Despatx dels professors", "Tercera classe", "Quarta classe", "Vigilant de la classe". Però al costat de les velles plaques, o cobrint-les, apareixen fulls de paper, apegats siga com siga, amb els jeroglífics misteriosos de la revolució: "T.S.K", "P.S.R.", "S.D. Menxevics", "S.D. bolxevics", "S.R. d'Esquerra", "Anarquistes-Comunistes", "Expedició del Tsik" (Comitè Executiu Central), etc. L'ull de John Reed, tan observador, ha remarcat sobre els murs les inscripcions: "Companys, en bé de la vostra salut, sigueu nets." No obstant això, ningú, començant per la naturalesa, observa la neteja. El Petrograd d'octubre viu davall una cúpula de pluja. Els carrers, que ningú neteja fa temps, estan plenes de fang. Al pati de l'Smolni hi ha uns tolls immensos. Les botes dels soldats porten la brutícia als corredors i a les sales. Però ara ningú mira cap avall, cap a les cames; tot el món mira cap avant.

Smolni, impulsat per l'apassionada simpatia de les masses, mana d'una manera cada vegada més ferma i imperiosa. La direcció central, no obstant això, només comprèn una petita part de la tasca que ha de determinar en conjunt la revolució. En aqueixos dies i en aqueixes nits, les fàbriques i els quarters són els principals laboratoris de la història. La barriada de Viborg concentra, com als dies de febrer, les forces fonamentals de la revolució; però a diferència d'aquells dies, compta ara amb una potent organització, declarada i reconeguda per tots. Partint dels barris obrers, dels restaurants de les fàbriques, dels clubs, dels quarters, tots els fils aniran a parar el número 33 de la Perspectiva Sampsonievski, on estan instal·lats el comitè de barriada dels bolxevics, el soviets de Viborg i l'estat major de la Guàrdia Roja. El barri es troba completament en

poder dels obrers. Els enemics no s'atreveixen a aguar-hi. La milícia del barri es fon amb la Guàrdia Roja. Si el govern aixafés Smolni, el barri de Viborg es bastaria per si sol per a reconstituir el centre director i assegurar la continuació de l'ofensiva.

El desenllaç s'anava apropant inexorablement, però, fins a l'últim moment, els dirigents consideraven, o fingien considerar, que no hi havia motius particulars d'inquietud. L'ambaixada britànica, que tenia raons suficients per a seguir amb tota atenció els esdeveniments de Petrograd, posseïa, segons l'ambaixador rus d'aleshores a Londres, informes fidedignes tocant a la imminència de la revolució. Buchanan, invitat a esmorzar pel ministre d'estat, li reté compte dels informes que havien arribat fins a ell. Teretxenko, no obstant això, li assegurà que no podia succeir "res per l'estil", perquè el govern mantenia fermament les regnes en les seues mans. L'endemà, l'ambaixada russa a Londres s'assabentà de la revolució de Petrograd pels telegrams de l'agència telegràfica britànica.

El patró miner Auerbach, que en aquells dies visità el sotssecretari Paltxinski, l'interrogà de passada, després de parlar d'altres assumptes més seriosos, a propòsit dels "núvols negres que s'estenien a l'horitzó polític", i obtingué una resposta completament tranquil·litzadora: una tempestat més, que passarà, i tornarà el bon temps: "Dorma vostè tranquil." El mateix Paltxinski hagué de passar dues o tres nits d'insomni abans d'ésser detingut.

Quant major era la desconsideració amb què Kerenski tractava els caps conciliadors, més segur estava que en el moment de perill es presentarien per a salvar-lo i que la seua ajuda seria àmpliament suficient. Els conciliadors, per la seua banda, com més s'anava accentuant la seua feblesa, més atentament mantenien en torn seu una atmosfera d'il·lusions i de ficció. Amb particular gelosia defensaven les seues elevades posicions en el Comitè Executiu Central, en la cooperació, als sindicats ferroviaris i de Correus i Telègrafs, en el Preparlament. En províncies i al front quedaven encara milers de cabdills locals que, en haver perdut el contacte amb les masses, continuaven repetint les frases del catecisme conciliador, adobant-les amb amenaces contra els bolxevics. Els menxevics i socialrevolucionaris, des de les seues torrasses, canviaven paraules de mutu alè i dissimulant la seua impotència, amb la qual cosa, a qui induïen a error era no tant als enemics com a si mateixos. Naturalment, el mateix el govern que els caps del Comitè Executiu no podien deixar de conèixer el profund descontent de les masses. Però els polítics de tipus conciliador, que no tenen una comprensió viva de la realitat i d'un seriós adoctrinament teòric, miren amb major menyspreu les masses grises i ignorants com més respectuosament consideren les seues pròpies idees. La resistència que parteix de baix se'ls antulla un simple equívoc: bastarà d'explicar, ordenar i, en fi, donar amb el peu al sòl enèrgicament. Però aqueixa gent podia fer tot açò en la mesura que disposava del poder. El voluminós i inservible aparell de l'estat, que representava una combinació del socialista de març amb el funcionari tsarista, havia estat immillorablement adaptat als fins del propi engany. El socialista de març havia d'aparèixer davant el funcionari com un home d'estat poc madur. El funcionari temia mostrar als nous caps un respecte insuficient. Així es creà el teixit de la mentida oficial, que els generals, els coronels, els fiscals, els comissaris, els ajudants i els ajudantets mantenien l'engany com més prop es trobaven de la font del poder. El cap de la regió militar de Petrograd, Polkovnikov, procurava retre informes tranquil·litzadors, perquè Kerenski els necessitava de forma absoluta davant de realitats ben poc tranquil·litzadores.

Les tradicions de la dualitat de poders actuaven en el mateix sentit. Les disposicions de l'estat major de la regió, avalades pel Comitè Militar Revolucionari, eren executades sense replica. Els serveis de sentinella a la ciutat s'efectuaven amb una regularitat perfecta, i és d'advertir que des de feia molt de temps no havien estat prestats aqueixos serveis pels regiments amb tanta gelosia com ara. Que la guarnició odia el generalíssim suprem? No; això és una calúnnia dels bolxevics: en la insurrecció poden participar únicament els rebutjos de la guarnició i dels barris obrers. Tota la democràcia organitzada, a excepció dels bolxevics, recolza el govern. El rosat nimbe de març es convertia, d'aquesta sort, en un vapor espès que ocultava els contorns reals de les coses. Fins després de la ruptura d'Smolni amb l'estat major, el govern no intentà considerar la situació més seriosament: no hi havia cap perill greu, naturalment, però s'havia d'aprofitar l'oportunitat que es presentava per a acabar amb els bolxevics. A més, els aliats burgesos exercien una intensa pressió. A la nit del 24, el govern, cobrant ànims, decidí: lliurar als tribunals el Comitè Militar Revolucionari; suspendre els periòdics bolxevics que incitaven a la insurrecció; fer venir tropes de confiança dels voltants i del centre. S'acordà, en principi, detenir al Comitè Militar Revolucionari, però es deixà per a més tard l'execució de l'acord: per a una empresa de tanta importància era menester sol·licitar prèviament la conformitat del Preparlament.

Els rumors relatius a les decisions preses pel govern es difongueren immediatament per la ciutat. A la nit del 24 feien sentinella a l'edifici de l'estat major central, situat al costat del Palau d'Hivern, els soldats del regiment de Pavlovski, una de les unitats de més confiança amb què comptava el Comitè Militar Revolucionari. Els sentinelles escoltaren i veieren moltes coses. En presència d'ells es parlà de les detencions, de cridar els junker, d'alçar els ponts. Les informacions eren transmeses immediatament a les barriades i a Smolni. No sempre se sabia apreciar i utilitzar com era degut al centre revolucionari les informacions subministrades per aqueix servei espontani. Però aquest, de totes les maneres, exercia un paper insubstituïble. Els obrers i soldats de tota la ciutat s'assabentaren dels propòsits de l'enemic i es feia més forta la seua disposició a la resistència.

En compliment dels acords presos a la nit, es donà a les acadèmies militars de la capital ordre de posar-se en peu de guerra. Es disposà que el creuer *Aurora*, la tripulació del qual simpatitzava amb els bolxevics, i que estava ancorat en el Neva, es fes a la mar per a unir-se a la resta de l'esquadra. Es cridà les tropes dels voltants: el batalló de xoc Tsarskoie-Selo, els junker d'Oranienbaum, l'artilleria de Pavlovski. Es demanà a l'estat major del front septentrional que enviés immediatament tropes de confiança a la capital. Com a mesures urgents de prudència, s'ordenà: alçar els ponts del Neva; establir el control dels automòbils per mitjà dels junker; deixar aïllats de la xarxa telefònica els aparells de l'Smolni; reforçar els sentinelles del Palau d'Hivern. El ministre de justícia, Maliantovitx, ordenà la detenció dels bolxevics posats en llibertat sota fiança i que havien tornat a desplegar una activitat antigovernamental; el colp anava dirigit principalment contra Trotski. El canvi que havien sofert els temps es veia il·lustrat d'una manera prou significativa pel fet que Maliantovitx, igual que el seu antecessor Zarudni, havia estat un dels defensors de Trotski en el procés del sovieta de Petersburg de 1905: el caràcter de l'acusació era el mateix en ambdós casos, amb la diferència que els acusadors democràtics hi havien afegit l'or alemany.

L'estat major de la regió militar desplega una activitat particularment febril en l'ordre tipogràfic. Se succeïen sense interrupció els documents, a qual més amenaçador: no es permetrà cap actuació als carrers; s'exigiran als culpables severes responsabilitats; "seran destituïts tots els comissaris del soviets de Petrograd"; s'obrirà un sumari sobre la seua actuació il·legal, "per a lliurar-los a un consell de guerra". Allò que no s'indica, no obstant això, en aqueixes ordres de to tan resolt, és qui ha de portar-les a la pràctica. Tampoc perdia estèrilment el seu temps el Comitè Central Executiu al terreny de les advertències i de les prohibicions impreses. El seguien el comitè executiu dels camperols, la Duma municipal, els comitès centrals dels menxevics i socialrevolucionaris, institucions totes elles prou riques en recursos literaris. En les proclames que apareixien als carrers es parlava invariablement dels funestos actes que estaven preparant un grapat d'insensats, del perill de combats sagnants, i de la inevitabilitat de la contrarevolució.

A les cinc i mitja de la matinada es presentà a l'impremta de l'òrgan central dels bolxevics un comissari governamental amb un destacament de junker i, ocupant les portes, exhibí una ordre de l'estat major disposant la suspensió immediata del periòdic i la clausura de la impremta. L'estat major? Però potser existeix això encara? Ací no s'accepta cap ordre que no vinga sancionada pel Comitè Militar Revolucionari. Però res se n'aconseguí: les estereotípies foren destrossades, i segellat el local. El govern passava francament a l'ofensiva, i per les traces, amb èxit.

Un obrer i una obrera de la impremta bolxevic es presenten, panteixant, en l'Smolni: si el comitè els dóna forces per a resistir als junker, els obrers faran que es publiqui el periòdic. Es troba la forma de la primera resposta que ha de donar-se a l'atac del govern. Que es transmeta al regiment de Lituània ordre que envii immediatament una companyia per a defensar la impremta obrera. Els emissaris d'aquesta última insisteixen en el fet que es crida també al Sisè Batalló de Sapadors, allotjats prop de la impremta, i amics segurs. Es dóna immediatament l'ordre, per telèfon, als uns i als altres. Els soldats del regiment de Lituània i els sapadors es posen en camí sense pèrdua de temps. Es lleven els segells del local, es fonen de nou les matrius, bull el treball. Amb un retard d'algunes hores, el periòdic prohibit pel govern surt a la llum sota la protecció de les tropes d'un comitè que ha d'ésser detingut.

Al mateix temps, el creuer *Aurora* preguntava a Smolni si havia de fer-se a la mar o romandre en les aigües del Neva. El comitè anul·la immediatament l'ordre del govern, i s'assigna a la tripulació la missió següent: "En cas d'atac a la guarnició de Petrograd per part de les forces contrarevolucionàries, el creuer *Aurora* es procurarà remolcadors, vapors i barcasses de vapor." El creuer complí amb entusiasme l'ordre que esperava.

Aquests dos actes, suggerits pels obrers i els marins, i que garantiren el seu contacte amb els soldats, foren esdeveniments polítics de primera importància. S'enfonsaven les últimes restes del fetitxisme del poder. Els barris obrers s'agitaren. "De seguida es veié amb tota claredat [diu un dels participants de la lluita] que les coses estaven ja llestes." Encara que açò no fos del tot cert, fou evident, en qualsevol cas, que la tasca es presentava més simple del que havia semblat el dia anterior.

La temptativa de prohibir el diaris, la decisió de portar davant la justícia el Comitè Militar Revolucionari, l'orde d'acomiar els comissaris, la interrupció de les comunicacions telefòniques de l'Smolny, totes aquestes petites agullonades de formiga

tot plegades foren suficients per a que hom pogués acusar el govern de preparar un colp d'estat contrarevolucionari. Tot i que la insurrecció no puga vèncer més que sota la forma d'ofensiva, es desenvolupa amb més d'èxit com més s'assembla a una defensa. Un poc de lacre a les portes de la redacció bolxevic no és pas gran cosa com a mesura de guerra. Però, quin excel·lent senyal per a la batalla! Un telefonema a tots els barris i als efectius de la guarnició féu conèixer el que havia passat. “Els enemics del poble han engegat l'ofensiva durant la nit [...] El Comitè Militar Revolucionari dirigeix la resistència contra l'atac dels conspiradors.” Els conspiradors eren els òrgans del poder oficial. Sota la ploma dels conspiradors revolucionaris, aquesta definició té una repercussió inaudita. Però respon plenament a les circumstàncies i l'estat d'opinió de les masses. Bloquejat en totes les seues posicions, forçat a comprometre's en la via d'una ofensiva tardana, incapaç de mobilitzar les forces indispensables per a aquesta finalitat, ni inclusivament de verificar si n'estan, de disponibles. El govern es dedica a realitzar actes esporàdics, irreflexius, no concertats, que als ulls de les masses tenen fatalment una flaira de atemptats. El telefonema del Comitè Militar Revolucionari prescriu el següent: “Posar el regiment en estat de combat i esperar instruccions”. És una veu d'autoritat. Els comissaris del comitè susceptibles d'acomiadament continuen, encara amb més seguretat, denunciant aquells que ells consideren indesitjables.

L'*Aurora* en el Neva, no sols significava una excel·lent unitat de combat al servei de la insurrecció; el creuer, a més, posava a disposició del Comitè Militar Revolucionari una estació de ràdio. Avantatge inapreciable! El marí Kurkov recorda: “Trotski ens ordenà comunicar per ràdio [...] que la contrarevolució havia passat a l'ofensiva.” La forma defensiva de la comunicació encobria la crida a la insurrecció dirigida a tot el país.

Des de l'*Aurora* es transmeté per ràdio a les guarnicions que guardaven les entrades de Petrograd l'ordre que no deixaren avançar les forces contrarevolucionàries i que cas que no bastaren les exhortacions, feren ús de la força.

S'ordenà a totes les organitzacions revolucionàries que “estigueren reunides amb caràcter permanent, concentrant en les seues mans tots els informes sobre els plans i actes dels conspiradors”. No eren pocs els manifestos que llençava així mateix el Comitè Militar Revolucionari. Però les paraules en aquest no divergien dels fets, sinó que es limitaven a comentar-los.

El Comitè Militar Revolucionari prengué, no sense retard, mesures més serioses, destinades a fortificar l'Smolni. A John Reed, en abandonar l'edifici, a les tres de la matinada del 24, li cridaren l'atenció les metralladores apostades a les portes d'entrada i les nombroses patrulles que guardaven els portals i els encreuaments vinents. “Al barri d'Smolni [escriu Stxliapnikov] s'observava un espectacle que ja m'era conegut i que recordava els primers dies de la Revolució de Febrer prop del Palau de Tàurida”. Era la mateixa abundància de soldats, d'obriers i de qualsevol classe d'armes. En l'ample pati estava concentrada una enorme quantitat de llenya, que podia servir de segura defensa contra el foc de fuselleria. Els camions porten queviures i municions. “Tot l'Smolni [conta Raskolnikov] fou convertit en un campament de guerra. Fora, a les columnates, canons. Al seu costat, metralladores [...] quasi en cada replanell, les mateixes Maxim, que semblaven canons de joguet. I en tots els corredors [...], l'alegre, sorollós i ràpid trepidar de passos dels soldats i obrers, marins i agitadors.” Sukhanov, que acusa, no sense fonament, els organitzadors de la insurrecció de la insuficiència de les seues

mesures militars, escriu: “Només ara, el 24 a la vesprada i a la nit, comencen a arribar a l’Smolni destacaments armats de guàrdies rojos i de soldats per a protegir l’estat major de la insurrecció [...] El 24 a la nit ja hi havia en l’Smolni quelcom que s’assemblava a la vigilància.”

No deixa de tenir importància aquest punt. En l’Smolni, d’on el Comitè Executiu conciliador s’havia traslladat al local de l’estat major governamental, estan ara reunits tots els caps de totes les organitzacions revolucionàries dirigides pels bolxevics. Ací es reuneix, en aquest dia, la importantíssima sessió del comitè central dels bolxevics que ha de prendre les últimes mesures per a l’organització de la insurrecció. Hi assisteixen 11 membres. Lenin no ha abandonat encara el seu refugi del barri de Viborg. Falta a la sessió Zinoviev, que, segons l’expressió un tant precipitada de Dzerzinski, “s’amaga i no participa en el treball del partit”. Kamenev, col·lega de Zinoviev, a diferència d’aquest, passa aquestes vint-i-quatre hores decisives en l’estat major de la insurrecció. Tampoc hi assisteix Stalin, que no deixa ni un moment la redacció de l’òrgan central i no apareix per l’Smolni. La sessió transcorre, com sempre, sota la presidència de Sverdlov. L’acta és molt sòbria, però assenyala tot el més important. És un document insubstituïble per a determinar el paper dels dirigents de la insurrecció i la distribució de les funcions entre els mateixos.

Hom decideix que en vint-i-quatre hores s’ha de controlar definitivament Petrograd. Açò significa: prendre les institucions polítiques que encara estan en mans del govern. El Congrés dels Soviets ha de reunir-se sota un poder soviètic. Les mesures pràctiques de l’assalt nocturn ha estat elaborades o són elaborades pel Comitè Militar Revolucionari i per l’Organització Militar dels bolxevics. El comitè central ha de fer el darrer toc.

Abans que res, s’adopta la següent proposició de Kamenev: “Cap membre del comitè central pot sortir avui de l’Smolni sense un acord especial.” Es decideix, a més a més, establir una guàrdia permanent dels membres del comitè local del partit. L’acta diu més endavant: “Trotski proposa que es posen a disposició del Comitè Militar Revolucionari dos membres del comitè central per a establir el contacte amb els empleats de Correus i Telègraf i els ferroviaris, i un tercer per a observar el Govern Provisional.” S’acorda delegar per a Correus i Telègrafs a Dzerzinski, i per a ferrocarrils a Bubnov. En un principi, evidentment, per iniciativa de Sverdlov, s’havia proposat que fos Podvoiski l’encarregat d’observar el Govern Provisional: l’acta assenyala: “Es fan objeccions contra Podvoiski; es designa Sverdlov.” A Miliutin, tingut per economista, se li encomana l’organització de l’abastiment de queviures durant la insurrecció. Les negociacions amb els socialrevolucionaris d’esquerra són encomanades a Kamenev, que té fama de parlamentari insubstituïble, encara que excessivament contemporitzador, clar està, des del punt de vista bolxevic. “Trotski proposa [continuem llegint] organitzar un estat major de reserva a la fortalesa de Pere i Pau, i designar per a aquest objecte un dels membres del comitè central. S’acorda: “Encarregar del control general a Lastxevitx i Blagonravov; s’encomana a Sverdlov mantenir el contacte constant amb la fortalesa.”

En allò tocant el partit, tots els fils es concentraven a mans d’Sverdlov, organitzador nat, que coneixia com ningú els quadres del partit. Sverdlov mantenia el contacte entre Smolni i l’aparell del partit, proporcionava els militants necessaris al Comitè Militar Revolucionari, al qual era cridat en tots els moments crítics. Com vullga que el comitè estava compost d’un nombre de membres excessiu, i en part fluctuant, les mesures més

conspiratives es portaven a la pràctica per mitjà de l'Organització Militar dels bolxevics, o d'Sverdlov, "secretari general" no oficial, però no menys efectiu per a això de la insurrecció d'octubre.

Els delegats bolxevics arribats aqueixos dies per a participar al Congrés dels Soviets anaven a parar, abans que res, a mans d'Sverdlov i no estaven ni una hora sense ocupació. El 24 hi havia ja en Petrograd alguns centenars de delegats, la majoria dels quals era incorporat, en una forma o una altra, a la mecànica de la insurrecció. A les dues de la vesprada es reuniren en l'Smolni per a escoltar el ponent del comitè central del partit, en sessió de fracció. Hi havia entre ells elements vacil·lants que, com Zinoviev i Kamenev, haurien preferit una política expectant; hi havia, així mateix, nous reclutes senzillament poc segurs. No és possible pensar tan sols a exposar davant la fracció tot el pla de la insurrecció: allò que hom diu en una assemblea molt concorreguda surt, inevitablement, a la superfície. Tampoc es pot prescindir de l'aparença defensiva que es dona a l'atac, sense suscitar la confusió en la consciència d'alguns regiments de la guarnició. Però cal fer entendre que sota la forma defensiva s'està desenrotllant un atac a vida o mort, i que el congrés no ha de fer una altra cosa que donar una forma definitiva a aqueix atac.

En recordar recents articles de Lenin, Trotski demostra que "el complot no es troba en contradicció amb els principis del marxisme", si les condicions objectives fan possible i inevitable la insurrecció: "Cal fer saltar d'un colp la barrera física amb què hom ensopega en el camí que mena al poder..." Fins ara, no obstant això, la política del Comitè Militar Revolucionari no ha sobrepassat encara el marc de la defensa. "¿El fet de garantir la sortida de la premsa bolxevic amb ajuda de la força armada o no permetre que l'*Aurora* abandone les aigües del Neva, són actes de defensa, companys?" Si al govern se li ha ocorregut de detenir-nos, hem apostat metralladores a la teulada de l'Smolni. "També açò és un acte de defensa, companys." L'estat d'ànim de l'auditori evidenciava que la transformació dialèctica de la defensa en atac no deixava ja cap dubte a la majoria. I quina actitud s'ha d'adoptar envers el Govern Provisional? Si Kerenski intentés no sotmetre's al Congrés dels Soviets, contesta el ponent, la resistència del govern crearia una qüestió "de policia, però no política". En el fons fou gairebé així.

En aquest moment criden a Trotski perquè done explicacions a una comissió de la Duma municipal que acaba d'arribar. Es proposa el soviets llançar-se a la insurrecció? Com es mantindrà l'ordre a la ciutat? Quina serà la sort de la mateixa Duma? La qüestió del poder (diu la resposta) ha d'ésser resolta pel Congrés dels Soviets. "No depèn tant dels soviets com d'aquells que, contra la voluntat unànime del poble, mantenen el poder en les seues mans", que açò conduïska a una lluita armada. Atracaments i violències de bandes criminals? Avui mateix s'ha publicat una ordre del Comitè Militar Revolucionari que diu així: "A la primera temptativa dels elements tèrbols de provocar alteracions, atracaments, picabaralles o pillatges als carrers de Petrograd, els criminals seran escombrats de la faç de la terra," Respecte a la Duma municipal, pot aplicar-se el mètode constitucional: dissolució i noves eleccions. La comissió no s'anà satisfeta. Però, què podia esperar?

La visita oficial dels edils al camp dels rebels era una manifestació massa franca de la impotència dels dirigents. "No oblideu, companys [deia Trotski, en tornar a la fracció dels bolxevics], que fa poques setmanes, quan conquerirem la majoria, érem només una

signatura, sense impremta, sense casa, sense seccions, i que ara una comissió de Duma municipal ve a presentar-se al Comitè Militar Revolucionari detingut per a dialogar sobre la sort de la ciutat i l'estat.”

L'estat d'ànim de la fracció s'havia reforçat considerablement en la caldejada atmosfera de Petrograd. El Congrés dels Soviets, on els bolxevics estaran en majoria, no podia produir cap inquietud, però calia apoderar-se per complet del poder a la capital abans que s'obrís el congrés. És precís donar aqueixa nit el colp decisiu. En el transcurs de les hores que queden cal ocupar el nombre més gran possible de posicions avantatjoses.

La fortalesa de Pere i Pau, que fins el dia anterior no havia estat conquerida políticament, passa a disposició del Comitè Militar Revolucionari. La secció de metralladores, la més revolucionària, es posa en peu de guerra. Es netegen assíduament les 80 metralladores al mur de la fortalesa per a obrir el foc contra la vora del riu i el Pont de Troïtski (Pont de la Trinitat). Es reforcen els sentinelles de la porta, es reparteixen patrulles pel barri en torns. Però en les hores ardents del matí es descobreix que encara no es pot considerar prou segura la situació a l'interior de la fortalesa. La incertesa prové del batalló de motociclistes. Al igual que els cavallers, els motociclistes, originaris de famílies camperoles riques o de la mitjana burgesia de les ciutats, constitueixen els elements més conservadors de l'exèrcit. Tema aquest adient als psicòlegs idealistes: és prou que un homes, a diferència d'un altre, se senta assegut sobre dues rodes a transmissió, almenys en un país pobre com Rússia, i la seua infatuació comença a unflar-se com els seus pneumàtics. En Nord-Amèrica, per tal d'obtenir un efecte semblant, cal ja un automòbil.

Aqueix batalló fou utilitzat al seu temps per a sufocar el moviment de juliol, prengué amb ímpetu el Palau de la Kxesinskaia, i fou introduït posteriorment a la fortalesa de Pere i Pau com una de les unitats de més confiança. El comissari Blagonravov explica que els motociclistes no participaren en el míting del dia anterior, que determinà el destí de la fortalesa: l'antiga disciplina s'havia servat fins a tal punt en el batalló, que l'oficialitat assolí impedir que els soldats sortiren al pati de la fortalesa durant els discursos de Trotski i Lastxevitx. Comptant evidentment amb aqueix batalló, el coronel Vasiliev, comandant oficial de la fortalesa, segueix fent-se el valent, està en comunicació telefònica constant amb l'estat major de Kerenski i, segons sembla, es disposa fins i tot a detenir el comissari del Comitè Militar Revolucionari. No es pot tolerar que aquest insegur estat de coses continue un minut més. Per ordre de l'Smolni, Blagonravov surt a l'encontre de l'adversari: se sotmet el coronel a arrest domiciliari i es lleven els aparells telefònics de tots els pavellons dels oficials. Des de l'estat major governamental pregunten amb excitació per telèfon per què calla el comandant i què ocorre, en general, a la fortalesa. Blagonravov comunica respectuosament a l'ajudant de Kerenski que la fortalesa, d'ara en avant, no acatarà més ordres que les del Comitè Militar Revolucionari, amb el que haurà d'entendre's d'ara en avant el govern.

Tots els efectius de la guarnició acullen satisfets la notícia de l'arrest del comandant. Però els motociclistes perseveren en una actitud evasiva. ¿Què s'oculta darrere del seu silenci ombriu i enigmàtic: una hostilitat dissimulada o les últimes vacil·lacions? “Decidim organitzar un míting especial per als motociclistes [diu Blagonravov] i invitar al mateix els nostres millors agitadors, i, en primer lloc, Trotski, que gaudeix d'autoritat i influència immensa entre els soldats.” A les quatre de la vesprada tot el batalló es reuní al local del veí Circ Modern. En funcions d'oposició governamental parlà el general

Parodelov, a qui hom tenia per socialrevolucionari. Les seues objeccions eren tan prudents, que semblaven equívokes. D'ací que les intervencions dels representants del Comitè Militar Revolucionari fossen tant més anihiladores. La batalla oratòria suplementària entorn de la fortalesa de Pere i Pau acabà com era de preveure: el batalló aprovà, amb només 30 vots en contra, la resolució de Trotski. Un altre dels possibles conflictes sagnants quedava resolt abans del combat, i sense sang. Tal és la Insurrecció d'Octubre. Tal és el seu estil. Des d'ara podia comptar hom amb la fortalesa amb tranquil·la seguretat. Les armes de l'arsenal eren lliurades sense obstacles. Aqueix dia rebé fusells el 180 Regiment d'Infanteria, desarmat per la part activa que havia pres en la insurrecció en juliol. De tots els barris arribaven camions a l'arsenal a la cerca d'armes. "La fortalesa de Pere i Pau estava desconeguda", diu l'obrer Skorinko. La seua tranquil·litat, tantes vegades cantada, es veia pertorbada pel pantaix dels automòbils, el grinyolar dels carros, els crits. On el tragí era major era als dipòsits... Allí foren portats els primers presoners, oficials i junker.

Els resultats del míting al Circ Modern es palesaren igualment en un altre aspecte: els motociclistes encarregats d'exercir la vigilància al Palau d'Hivern des del mes de juliol es retiraren dels seus llocs de sentinella, després de declarar que no estaven d'acord amb el govern ni disposats ni tan sols a guardar el palau. Era un rude colp. Els motociclistes hagueren d'ésser substituïts per junker. La base militar del govern anava quedant limitada cada vegada més a les acadèmies d'oficials. Açò no sols reduïa fins a l'extrem l'exèrcit de l'ordre, sinó que posava definitivament al nu la seua composició social. Des dels barris obrers, dotzenes de milers d'ulls aguaitaven l'enemic. Molt del que s'escapava al Comitè Militar Revolucionari ho veia la gent de baix. Els obrers de les drassanes de Putilov, i no sols ells, proposaven insistentment a Smolni que comencés immediatament el desarmament de les acadèmies militars. Si aquesta mesura, després d'una preparació acurada, s'hagués portat a la pràctica a la nit del 25, la presa del Palau d'Hivern no hauria presentat cap dificultat l'endemà. Si s'hagués desarmat els junker, encara que no més fos que a la nit del 26, una vegada pres el Palau d'Hivern, no s'hauria produït la temptativa de contrainsurrecció del 29 d'octubre. Però els dirigents manifestaven encara en moltes coses una gran "generositat", que, en realitat, no era més que un excés de confiança optimista, i no sempre prestaven la deguda atenció a la veu realista de les masses: en açò també es palesà l'absència de Lenin. Les masses hagueren de corregir les conseqüències dels errors i de les negligències amb sacrificis superflus per ambdues bandes. Res hi ha més cruel, en una lluita seriosa, que una "generositat" inoportuna.

Per a assestar el colp decisiu al Comitè Militar Revolucionari, l'única cosa que faltava al govern, com ja s'ha dit, era la sanció del Consell Consultiu de la República. Kerenski, que no desitjava compartir el poder amb aquest organisme, procurava fer recaure sobre ell el pes de la responsabilitat. En la sessió del Preparlament, el cap del govern entonà el seu cant del cigne. En els últims temps, la població de Rússia, i en particular la de la capital, està alarmada: "Diàriament s'incita a la insurrecció des de les pàgines dels diaris bolxevics." L'orador citava articles d'un criminal cercat per les autoritats de l'estat, d'un tal Valdimir Ulianov Lenin. Les cites eren sorprenents i demostraven, sense cap mena de dubte, que el personatge cridava a la insurrecció. I ¿en quin moment? Mentre el govern discutia la qüestió de la transmissió de la terra als comitès de camperols i de prendre mesures per a finir la guerra. Les autoritats, fins en aquell dia, no s'havien apressat a colpejar els conspiradors, per tal de donar-los una possibilitat d'esmenar-se ells mateixos. "Com de roí que és!" cridaren des de la claca dirigida per Miliukov. Però

Kerenski no es desconcerta: “Prefereix en general que el poder actue amb més lentitud, però, en revenja, amb més seguretat, i, al moment útil, amb més resolució.” Semblants paraules tenen un so força estrany en la seua boca! En qualsevol cas, “actualment, tots els terminis han estat sobrepassats”, no únicament els bolxevics es que no s’han penedit sinó que han cridat dues companyies de soldats i es dediquen arbitràriament a la distribució d’armes i cartutxos. El govern té la intenció, aquesta vegada, de finir amb els desordres del populatxo. “Parle d’una forma totalment conscient: dic populatxo.” Una tempesta d’aplaudiments acollí des de la dreta aquest injuria dirigida al poble. Ell, Kerenski, ja ha donat l’ordre de procedir als arrests indispensables. “Cal assenyalar, en especial, els discursos del president del soviets de Petrograd, Bronstein-Trotski.” Sí, que se sàpia que el govern té força amb escriu. Constantment estan arribant del front telegrams en què s’exigeix l’adopció de mesures decisives contra els bolxevics.

En aqueix moment, Konovalov lliura a l’orador un nou telefonema del Comitè Militar Revolucionari, dirigit als regiments de la guarnició: “Posar el regiment en peu de guerra i esperar instruccions.” Després de llegir el document, Kerenski diu en to solemne: “En el llenguatge de la llei i en el llenguatge jurídic, açò s’anomena estat d’insurrecció!” Miliukov comenta: “Kerenski pronuncià aquestes paraules amb el to satisfet d’un advocat que aconsegueix, per fi, sorprendre el seu adversari.” Els grups i els partits, prossegueix el cap del govern, que s’han atrevit a alçar la mà contra l’estat “seran liquidats d’una manera resolta i definitiva.” Tota la sala, excepte el sector d’esquerra, aplaudeix demostrativament. El discurs acaba amb una exigència: en aqueixa mateixa reunió, avui, sense falta, ha de dir-se al govern si pot “complir amb el seu deure en la seguretat de comptar amb el suport d’aquesta alta assemblea”.

Sense esperar la votació, Kerenski tornà a l’estat major, convençut, segons les seues pròpies paraules, que abans d’una hora rebria la decisió que, no se sap per a què, li era necessària. No obstant això, les coses sortiren altrament. Al Palau de Marinski estigueren reunides les fraccions per espai de quatre hores per a elaborar una fórmula de transacció: encara no comprenien que, si es tractava d’alguna transacció, era la de passar ells al no-res. Cap dels grups conciliadors es decidia a identificar-se amb el govern. Dan deia: “nosaltres, els menxevics, estem disposats a defensar el Govern Provisional fins a l’última gota de sang; però cal que el govern done a la democràcia facilitat d’agrupar-se al seu voltant.” A boqueta de nit, les fraccions d’esquerra del Preparlament, disperses, desmoralitzades, exhaustes, es reuniren sobre la base d’una fórmula elaborada per Dan, que feia recaure la responsabilitat de la insurrecció no sols sobre els bolxevics, sinó també sobre el govern, i que exigia el lliurament immediat de les terres als comitès agraris i una acció davant els aliats a favor de les negociacions de pau. Així, aqueixos polítics tan sòlids, tan aviat respiraren l’atmosfera ardent de la insurrecció, començaren a donar els salts més inversemblants. Era inútil: les masses a penes s’adonaven de la seua existència. Prometeren una ajuda incondicional al govern els cadets i els cosacs; açò és, aquells grups que es disposaven a aprofitar la primera ocasió per a derrocar Kerenski. Però quedaren en minoria. El suport del Parlament no hauria pogut afegir-hi molt a les possibilitats del govern. Però Miliukov té raó: el refús del suport demanat per Kerenski llevava al govern les últimes restes d’autoritat doncs que, al capdavant, la composició del Parlament havia estat determinada pel mateix govern algunes setmanes abans.

En el mateix moment en què al Palau de Marinski caminaven cercant una fórmula de salvació, es reunia en l’Smolni el soviets de Petrograd per a informar-se dels

esdeveniments. L'objectiu polític d'aqueixa reunió consistia, encara més que en la celebrada durant el dia per la fracció bolxevic del congrés, en estudiar amb més detall l'atac contra el govern, que es preparava per a aquella nit, sense deixar de conservar el suport complet de la majoria de la guarnició i la neutralitat de la minoria. El ponent recorda novament que el Comitè Militar Revolucionari ha sorgit "no com a òrgan de la insurrecció, sinó per a la defensa de la revolució". El comitè no havia permès a Kerenski que tragués de Petrograd les tropes revolucionàries, i havia pres sota la seua defensa la premsa obrera. "És açò una insurrecció?" L'*Aurora* està avui en el mateix lloc en què estava anit. "És açò una insurrecció?" Demà s'obre el Congrés dels Soviets. El deure de la guarnició i dels obrers és posar totes les seues forces a disposició del congrés. "No obstant això, si el govern, en el transcurs de les vint-i-quatre o quaranta-vuit hores de què disposa, intenta donar una punyalada a traïció a la revolució, declarem novament que el destacament avançat de la revolució respondrà al colp amb el colp i al ferro amb l'acer." Aquesta amenaça declarada és, al mateix temps, la tapadora política del colp que s'ha d'assestar a la nit. Trotski, com a conclusió, comunica que la fracció dels socialrevolucionaris d'esquerra del Preparlament, després de la intervenció d'avui de Kerenski i de les negociacions de quatre hores, s'havia presentat en l'Smolni, declarant trobar-se disposada oficialment a entrar a formar part del Comitè Militar Revolucionari. En el viratge fet pels socialrevolucionaris d'esquerra saluda el soviets gojosament el reflex d'altres processos més profunds: la marxa victoriosa de la insurrecció de Petrograd i les proporcions creixents preses per la guerra camperola.

Comentant els informes del president del soviets de Petrograd, Miliukov escriu: "Probablement, ta era el pla primitiu de Trotski: estan preparat per a la lluita, posar al govern davant la 'voluntat unànime del poble', expressada al Congrés dels Soviets i donar, així, al nou poder, un aire de legitimitat. Però el govern demostrà ésser més feble del que hom havia previst. I el mateix poder havia caigut en les seues mans abans que el Congrés dels Soviets hagués tingut temps de reunir-se i pronunciar-se." En aqueixos termes, és just que la feblesa del govern sobrepassà totes les previsions. Però el pla, des del començament, consistia en prendre el poder abans de l'obertura del Congrés del Soviets. Miliukov, per altra banda, reconeix açò a propòsit d'altre assumpte. "Les intencions efectives dels dirigents de la insurrecció [escrivia] anaven força més lluny d'aquestes declaracions oficials de Trotski [...] El Congrés dels Soviets havia d'ésser posat davant el fet consumat."

Des del punt de vista estrictament militar, el pla consistia al principi en assegurar el lligam del marins del Bàltic amb el obrers armats de Viborg: els marins havien d'arribar per ferrocarril i baixar en l'Estació de Finlàndia; aquesta estació és veïna del barri de Viborg. Des d'aquesta plaça d'armes, la insurrecció havia d'estendre's a d'altres districtes, amb el reforç de la Guàrdia Roja i dels efectius de la guarnició, i, una vegada dominats els ponts, penetrar al centre per a donar el colp definitiu. Aquest esquema, que provenia, per cert, de les circumstàncies i que formulà versemblantment Atonov, procedia de la hipòtesi que l'adversari encara podria oposar una resistència considerable. És justament semblant premissa la que aviat fou refusada: no calia recolzar-se sobre una plaça d'armes limitada; el govern estava al descobert per a l'atac des de qualsevol punt del que els insurgents jutjaren útil colpejar-lo. El pla estratègic patí modificacions igualment des del punt de vista de les dates i en dos sentits diferents: la insurrecció començà més aviat i acabà més tard d'allò que estava calculat. Els atemptats matinals del govern provocaren, a títol defensiu, una resistència immediata del Comitè Militar Revolucionari. La impotència dels poder que es palesà en aquest cas

impulsaren l'Smolni, durant la jornada, a actes d'ofensiva que servaven, a dir la veritat, un caràcter ondulant, semicamufat, preparatori. El colp principal, com abans, estava preparat per a la nit: des d'aquest angle, el pla seguia en vigor. S'alterà durant l'execució però ja en un sentit completament oposat. Pensàvem ocupar durant la nit totes les posicions dominants i, abans que res, el Palau d'Hivern, on es trobava el poder central. Però el càlcul del temps en un insurrecció és encara més difícil que en una guerra regular. Els dirigents atardaren moltes hores en la concentració de forces i les operacions contra el Palau d'Hivern, que ho havien assolit iniciar-se durant la nit, constituïren un capítol especial de la insurrecció que no concloué fins a la nit del 26, és a dir, amb un retard de vint-i-quatre hores. La més astoradora de les victòries no s'obté sense alguns contratemps!

Després de les declaracions de Kerenski en el Parlament, les autoritats intentaren ampliar la seua ofensiva. Destacament de junker ocuparen les estacions. En les cantonades de les grans artèries foren col·locats piquets amb ordre de requisar els automòbils particulars no lliurats a l'estat major. Cap a les tres de la vesprada, els ponts llevadissos són tallats, excepte el pont del palau que romangué obert a la circulació sota una guàrdia reforçada de junker. Aquesta mesura, que havia estat aplicada per la monarquia en tots els moments d'inseguretat i per darrera vegada durant les jornades de febrer, estava dictada per la por que inspiraven els barris obrers. L'aixecament del ponts era davant els ulls obrers una confirmació oficial del fet que la insurrecció havia començat. Els estats majors dels interessats replicaren immediatament a l'operació de guerra del govern de la manera que els era adient: enviant als ponts destacament armats. Smolni únicament havia de desenrotllar aquesta iniciativa. La lluita per la possessió dels ponts tenia un caràcter d'una prova de força per ambdues bandes. Destacament d'obers armats i de soldats feren pressió sobre els junker i els cosacs, usant tant la persuasió como les amenaces. Els guardians de l'ordre acabaren per cedir, no atrevint-se a un conflicte directe. Alguns ponts foren tallats i restablerts diverses vegades.

L'*Aurora* rebé directament una ordre del Comitè Militar Revolucionari: "Restablisquen per tots els mitjans de què disposen la circulació sobre Pont de Nicolau." El comandant del creuer intentà eludir aquesta ordre, però després d'un arrest simbòlic que afectà als seus oficials, menà dolçament el vaixell. Sobre les dues vores marxaren rengles de marins. L'*Aurora* no havia tingut temps d'ancorar davant el pont, recorda Kurkov, quan havia desaparegut tot rastre dels junker. Els mateixos marins restabliren el passatge sobre el pont i apostaren una guàrdia. Únicament el pont de palau romangué algunes hores en mans del cos de la guàrdia governamental.

Malgrat l'evident fracàs de les primeres temptatives, alguns òrgans del poder intentaren de seguida assestar nous colps. Un destacament de la milícia policial es presentà a la vesprada en una gran impremta privada per a prohibir la publicació d'un diari del soviè de Petrograd, *L'Obrer i el Soldat*. Dotze hores abans els obrers de la impremta bolxevic havien anat, en un cas semblant, a demanar socors a l'Smolni. Ara, açò ja no era necessari. Els obrers impressors, amb dos marins que s'hi trobaven, alliberaren immediatament un automòbil ple de gom a gom d'exemplars; se'ls uniren de seguida determinat nombre de membres de la milícia; l'inspector de la mateixa fugí. El diari recuperat fou lliurat sense dificultat en l'Smolni. El Comitè Militar Revolucionari envià dues esquadres del Regiment Preobrazenski per a protegir les edicions. L'administració, atemorida, transmeté en l'acte la direcció de la impremta al soviè dels sindicats obrers.

Les autoritats judicials ni pensaven en penetrar en l'Smolni per a efectuar arrests: era massa clar que hauria estat el senyal de la guerra civil amb la derrota garantida per endavant del govern. En canvi, en un espasme administratiu, es féu una temptativa en el barri de Viborg, on les autoritats, encara en dies millors, evitaven d'entrar, amb el propòsit d'arrestar Lenin. Un coronel, amb una desena de junker, penetrà en fer-se de nit en un club obrer, per error, en compte d'anar a la redacció bolxevic que es trobava en el mateix edifici: aquests guerrers suposaven, no sap hom per què, que Lenin els esperava en la redacció. Des del club s'advertí immediatament l'estat major de la Guàrdia Roja. Mentre el coronel s'extraviava per diversos pisos, envaint oficines inclusivament dels menxevics, els guàrdies rojos arribaren a temps per a detenir-lo amb els junker i els lliuraren a l'estat major del districte de Viborg i, d'allí, a la fortalesa de Pere i Pau. És així que la sorollosament anunciada marxa contra els bolxevics, ensopegava a cada pas amb dificultat insuperables, es transformava en incursions desordenades i petits fets anecdòtics, es volatilitzava i es esduïa al no-res.

El Comitè Militar Revolucionari treballava mentre sense respòs. Junt als contingents estaven de servei els comissaris. La població tenia coneixement mitjançant avisos especials dels llocs on podia dirigir-se en cas d'atemptats contrarevolucionaris i de pogroms: "La ajuda vindrà immediatament". Fou prou amb una visita imponent del comissari del regiment Keksholmski a la Central Telefònica per tal que les comunicacions de l'Smolni foren restablertes. El contacte per telèfon, el més ràpid de tots, donava a les operacions que es desenvolupaven seguretat i regularitat metòdiques.

El Comitè Militar Revolucionari continuà ocupant i ampliant les posicions fonamentals, designant comissaris per a aquelles institucions que encara no es trobaven davall el seu control. Durant el dia, Dzerzinski havia lliurat al vell revolucionari Pestkovski un tros de paper que venia a ésser un nomenament de cap de la central telegràfica. "Com cal ocupar el telègraf?", preguntà, no sense sorpresa, el nou comissari. El servei de vigilància va a càrrec del regiment de Keksholm que està al nostre costat. No necessitava més explicacions Pestkovski. Fou suficient que dos soldats del regiment de Keksholm es posaren, arma al braç, al costat del commutador, per a arribar a un compromís temporal amb els empleats de telègrafs, que ens eren adversos, i entre els quals no hi havia bolxevics.

A les nou de la nit, un altre comissari del Comitè Militar Revolucionari, Stark, amb un petit destacament enviat pel marí Savin, exemigrant, ocupà l'agència telegràfica del govern, i amb això predeterminà el destí, no sols d'aquella institució, sinó, fins i tot, fins a un cert punt, d'ell mateix, ja que Stark fou el primer director soviètic de l'agència, abans d'ésser nomenat ambaixador en l'Afganistan.

Aqueixes operacions, podien ésser considerades com a actes de violència, açò és, d'atacs de la insurrecció? ¿O es tractava "únicament" de la penetració dels comissaris soviètics en les institucions estatals per a exercir el control del seu funcionament, o, la qual cosa és el mateix, d'episodis del poder dual, encara que, certament, per carrils bolxevics i no pels conciliadors, com abans? La pregunta pot semblar, no sense raó, casuística. Però com a màscara de la insurrecció, continuava tenint una certa importància encara. La veritat és que el mateix fet d'irrompre un grup de marins armats a l'edifici de l'agència tenia encara un cert caràcter equívoc: no es tractava de l'ocupació de l'establiment, sinó únicament d'implantar la censura per als telegrams. Per tant, fins a les primeres hores de la nit del 24 no quedà tallat definitivament el cordó

umbilical de la “legalitat”, molt convencional, en dir veritat. El moviment seguia cobrint-se encara amb les restes de la tradició del poder dual.

S’havia convingut cridar els marins del Bàltic, que era el destacament més combatiu i en el que es combinava la decisió proletària amb la preparació militar, de manera que arribaren en el moment de reunir-se el Congrés dels Soviets. Fer venir abans a la palestra de Petrograd els marins armats de Kronstadt i de Helsingfors, hauria estat tant, en els fons, com declarar iniciada la insurrecció. Per aquest motiu no se’ls féu el senyal fins a l’últim moment, el dia 24, amb algun retard, segons es veié després, respecte del pla d’operacions: en la insurrecció, el càlcul del temps és encara més difícil que en la guerra.

Durant el dia, arribaren a l’Smolni dos delegats del soviet de Kronstadt al congrés (el bolxevic Flerovski i l’anarquista Iartxuk, que obrava d’acord amb els bolxevics), portant un mandat ferm. En una de les dependències de l’Smolni es trobaren amb Txundnovski, que acabava d’arribar del front, i fundant-se en l’estat d’ànim que, segons ell, regnava entre els soldats, es pronunciava contra la insurrecció immediata. “Quan la discussió estava en el seu apogeu [conta Flerovski] entrà a l’habitació Trotski, el qual, cridant-me a banda, em digué que tornés immediatament a Kronstadt: ‘Els esdeveniments es desenrotllen amb tanta rapidesa, que cada u ha d’estar al seu lloc...’ Aquesta breu ordre em féu la sensació aguda de la disciplina de la insurrecció imminent.” Cessà la discussió. L’impressionable i exaltat Txundnovski féu a banda els seus dubtes per a participar activament en l’elaboració dels plans d’acció. Quan es trobaven ja en camí, Flerovski i Iartxuk reberen el telefonema següent: “Aquesta matinada, les forces armades de Kronstadt han de defensar el Congrés dels Soviets.”

A la nit, per mediació de Sverdlov, es remeté a Helsingfors un telegrama, dirigit a Smilga, president del comitè regional dels soviets de Finlàndia. El telegrama estava concebut en aquests termes: “Envie estatuts.” Açò significava: “Envia immediatament 1.500 marins del Bàltic armats fins a les dents.” La gent del Bàltic no podia arribar fins a l’endemà. Però no hi havia motiu per a ajornar les accions combatives: amb les forces interiors hi havia prou; d’altra banda, tot ajornament era impossible: les operacions estaven en plena marxa. Si es presenten reforços del front en auxili del govern, els marins arribaran amb temps suficient per a atacar-los pel flanc o a traïció.

El pla d’ocupació de la capital fou elaborat, principalment, pels elements de l’Organització Militar dels bolxevics. Els oficials de l’estat major dels generals li haurien trobat molts defectes, però aqueixos estats majors no solen intervenir, d’ordinari, en la preparació d’aixecaments revolucionaris. Com vullga que fos, el més necessari havia estat previst. La ciutat fou dividida en zones, subordinades als estats majors pròxims. En els punts més importants es concentraren brigades de la Guàrdia Roja lligades amb els regiments veïns. S’havien traçat per endavant els objectius de cada operació, assenyalant-se les forces necessàries per a la mateixa. Tots els participants de la insurrecció, de dalt a baix, en açò consistia la seua força, però també, fins a un cert punt, el seu taló d’Aquil·les, estaven imbuïts de la convicció que la victòria s’assoliria sense sacrificis.

¿Com registrar aqueixos moviments nocturns de petits destacaments, aqueixos xocs incruents, i les desenes d’episodis inesperats que sorgeixen en el procés de la realització del pla com a conseqüència de la seua pròpia incoordinació, o de la resistència, si no de

l'enemic, de les circumstàncies exteriors? La història, que durant molt de temps havia vingut comptant per dècades, després per mesos i dies, compta ara per minuts. Tots els que han de participar en la lluita es troben agitats per una febre nerviosa. Ningú té temps d'observar ni de registrar els fets. Veritat és que als centres directius de la insurrecció hi ha gent als telèfons. Però els informes que arriben fins a ells no sempre es registren en el paper, i, si es registren, és negligentment, i les notes, a més, es perden. Els records posteriors són escassos i no sempre precisos, alhora que en la major part dels casos procedeixen de participants accidentals o d'observadors. Els obrers, marins i soldats, inspiradors i directors efectius de les operacions encaminades a ocupar la capital, foren els primers que es posaren al capdavant dels destacaments de l'Exèrcit Roig, i majoritàriament no trigaren a perir en els distints escenaris de la guerra civil. L'investigador, en voler establir la successió dels episodis tàctics, ensopega amb una gran confusió, que les ressenyes dels periòdics acaben d'accentuar. A vegades té hom la impressió que apoderar-se de Petrograd a la tardor de 1917 resultà més fàcil que restaurar aqueix procés catorze anys després. No hi ha més remei que reconciliar-se amb la idea que fins al relat històric més escrupolós té sempre un caràcter aproximatiu. Però, ¿al capdavant, no basta de presentar la mecànica general del desenvolupament dels esdeveniments?

A la companyia del batalló de sapadors, la més forta i revolucionària, se li confià la missió d'apoderar-se de l'Estació de Nicolau, situada prop del quarter. Un quart d'hora després, l'estació era ocupada, sense disparar un tret, per fortes patrulles: les forces destacades en ella s'esvaïren senzillament en les tenebres. La nit, freda, estava plena de rumors sospitosos i de misteriosos moviments. Reprimint el sotsobre que agita el seu ànim, els soldats detenen als carrers els transeünts, examinant escrupolosament els seus documents. No sempre saben què fer, vacil·len i deixen passar endavant la gent. Però la confiança augmenta per moments. Prop de les sis de la matinada, els sapadors detenen dos camions amb prop de 60 junker, els desarmen i els envien a l'Smolni.

Es dona a aqueix mateix batalló de sapadors ordre d'enviar 50 homes per a custodiar el dipòsit de queviures, 21 per a guardar la central elèctrica, i així successivament. Les ordres, ja de l'Smolni, ja del centre dirigent del barri, arriben l'una darrere de l'altra. Ningú hi fa objeccions ni murmura. Segons informa el comissari, les ordres es compleixen "immediatament i amb tota precisió". Els moviments dels soldats adquireixen una regularitat que no s'havia vist des de feia molt de temps. Per trencada que estiga la disciplina d'aqueixa guarnició, completament inservible des del punt de vista militar, torna a despertar en ella en aqueixa nit la vella disciplina del soldat, i, per última vegada, posa en tensió tots els músculs al servei d'un nou objectiu.

El comissari Uralov rebé dues ordres per escrit: una, per a ocupar la impremta del diari reaccionari *La Llibertat Russa*, fundat per Protopopov, últim ministre de la governació de Nicolau II; una altra, per a obtenir una partida de soldats del Regiment de la Guàrdia, de Semenov, que continuava tenint per seu el govern. Aquests soldats eren necessaris per a ocupar la impremta; aquesta feia falta per a publicar el diari bolxevic, en gran format i amb una tirada copiosa. Els soldats es disposaven ja a gitar-se. El comissari els exposà l'objecte de la seua missió: "A penes havia acabat, ressonaren per totes les bandes crits d'"hurra!". Els soldats s'alçaren ràpidament i formaren un estret cercle al meu voltant." Un camió, carregat de soldats del regiment de Semenov, es dirigí a la impremta. A la sala de rotatives es reuní ràpidament el torn de nit dels obrers. El comissari els explicà l'objecte de la seua visita. "Ací, com al quarter, els obrers

contestaren amb crits d'“hurra!” i de “visquen els soviets!”. Així fou com es portà a terme l'ocupació d'institucions i establiments. No fou menester l'ús de la força, ja que no hi havia resistència. Les masses insurgides feien a una banda d'una colzada, sense esforç quasi, els seus amos d'ahir.

El cap de la zona militar, Polkovnikov, comunicà a la nit al Quarter General i a l'Estat Major del front del nord el següent: “La situació de Petrograd és terrible; als carrers no hi ha col·lisions ni desordres, però s'estan ocupant les institucions i les estacions i efectuant detencions d'una manera sistemàtica [...] Els junker abandonen sense resistència els seus llocs de sentinella [...] No hi ha cap garantia que no es realitze així mateix una temptativa per a apoderar-se del Govern Provisional.” Raó tenia Polkovnikov: no hi havia, en efecte, cap garantia.

Als cercles militars es deia que els agents del Comitè Militar Revolucionari havien robat de la taula del comandant de Petrograd el mot d'ordre dels sentinelles de la guarnició. La notícia no tenia res d'inversemblant: la insurrecció comptava amb un nombre suficient d'amics entre el personal subaltern de totes les institucions. Però, així i tot, la versió relativa a la sostracció del mot d'ordre té totes les traces d'ésser una llegenda sorgida al camp enemic per a explicar la facilitat més que humiliant amb què s'havien apoderat de la ciutat les patrulles bolxevics. En tot cas, en les declaracions dels participants directes de la insurrecció no s'hi diu ni una paraula sobre el particular.

A la nit, s'envià la següent ordre a la guarnició: detenir els oficials que no reconeguen l'autoritat del Comitè Militar Revolucionari. En molts regiments els comandants havien desaparegut ja, amb el propòsit d'esperar en un lloc segur durant aquells dies d'alarma. En altres regiments el destituí o detingué l'oficialitat. Per tot arreu es formaven comitès revolucionaris, que obraven en estret contacte amb els comissaris. Des del punt de vista militar, no cal ni dir-ho, aqueix comandament improvisat no estigué plenament a l'altura de la seua tasca. Però, en canvi, era segur, des del punt de vista polític. I, en última instància, on la qüestió es decidia era al terreny polític.

Cal fer constar, no obstant això, que el comandament dels distints regiments desenrotllà, no obstant la seua inexperiència, una considerable dosi d'iniciativa. El comitè del Regiment de Pavlovski envià als seus agents a l'estat major de la regió per a assabentar-se del que hi passava. El batalló químic de reserva seguia atentament els moviments dels seus inquietes veïns, els junker de les acadèmies de Pavlovski i de Vladimir i els alumnes de l'acadèmia de cadets. Aqueixos soldats desarmaven sovint els junker, amb la qual cosa els tenien acovardits. Gràcies al contacte establert amb els soldats de l'acadèmia de Pavlovski, les claus de les armes foren a parar mans d'aquell batalló.

És difícil precisar el nombre de forces que participaren en l'ocupació nocturna de la capital, no sols perquè ningú les comptà i registrà, sinó també pel caràcter mateix de les operacions. Les reserves del segon i del tercer torns quasi es fonien amb tota la guarnició. Però només d'una manera episòdica calgué recórrer-hi. Alguns milers de guàrdies rojos, dos o tres mil marins (l'endemà hi hauria molts més amb l'arribada dels de Kronstadt i de Helsingfors), dues dotzenes de companyies d'infanteria, tals foren les forces amb ajuda de les quals s'apoderaren els revolucionaris de les institucions governamentals de la capital.

A les 3,20 de la matinada, el menxevic Scherr, cap de l'administració política del ministeri de la guerra, comunicava per fil directe al Caucas: "S'està celebrant la reunió del Comitè Executiu Central, i els delegats que han arribat per al Congrés dels Soviets, la majoria dels quals són bolxevics, han tributat una gran ovació a Trotski. Aquest ha declarat que confia en el resultat incruent de la insurrecció, perquè la força està en les seues mans. Els bolxevics s'han llençat a l'acció. S'han apoderat del pont de Nicolau, on han estat apostats automòbils blindats. El regiment de Pavlovski ha apostat patrulles al carrer Mil·lionaia, prop del Palau d'Hivern, dóna l'alt a tothom, deté la gent i envia els detinguts a l'Institut Smolni. Han estat detinguts el ministre Kartatxov i l'administrador del Govern Provisional, Galperin. L'estació del Bàltic es troba també en poder dels bolxevics. Si no intervé el front, el govern no tindrà forces per a resistir únicament amb les tropes de què disposa."

La sessió unificada dels comitès executius a què es refereix la comunicació que acabem de citar s'obrí en l'Smolni, després de mitjanit, en circumstàncies extraordinàries. Els delegats al Congrés dels Soviets omplien la sala en qualitat d'invitats. Els corredors i les portes estaven ocupats per forts retens. Capots, fusells, metralladores en les finestres. Els membres dels comitès executius s'asfixiaven en aquella massa compacta i hostil. L'òrgan suprem de la "democràcia" es trobava presoner de la insurrecció en el seu propi Smolni. Hi mancava l'acostumada figura del president Txeidse. Faltava l'invariable ponent Tseretelli. Espantats per la marxa dels esdeveniments, ambdós havien cedit els seus llocs responsables una setmana abans del combat, i, abandonant Petrograd, s'havien anat a Geòrgia, el seu país natal. Com a líder del bloc conciliador romangué Dan. No tenia aquest ni la bondat provinciana de Txeidse ni l'eloqüència patètica de Tseretelli; superava, per contra, els dos per la seua tenaç miopia. Completament sol a la tribuna presidencial, obrí la sessió el socialrevolucionari Gotz. Dan prengué la paraula, enmig del silenci complet de la sala, silenci que a Sukhanov li semblà indolent i a John Reed "gairebé amenaçador". El plat fort del ponent fou la recent resolució del Preparlament, en què s'acusava les classes fonamentals de la nació d'obrar d'acord amb els seus interessos i no segons les receptes dels curanderos democràtics. "Si no preneu en compte aquesta resolució del Consell de la República, serà tard", deia Dan, espantant els bolxevics amb l'indiferentisme de les masses, la fam inevitable i, sobretot, el fantasma de la revolució sufocada en 1905, "quan el mateix Trotski es trobava al capdavant del soviets de Petrograd". Però no. El Comitè Executiu Central no permetrà que les coses arriben fins a la insurrecció: "Els bàndols bel·ligerants només podran creuar les seues baionetes per damunt del seu cadàver." de la sala parteix una exclamació: "El seu cadàver! Això ja fa molt que ho és!" Tota la sala tingué la sensació que aquestes paraules donaven en el clau. Allò que el líder menxevic ofería com a amenaça retòrica era, en realitat, un fet: per damunt del cadàver de la política conciliadora creuaven les seues baionetes la burgesia i el proletariat. La veu del ponent s'enfonsa dins un murmuri hostil. Els cops assestats sobre la taula ja no valen, les exhortacions no arriben a ningú, es amenaces no fan por. Massa tard, massa tard...

Trotski, després d'invitar l'assemblea a què fes cas omís dels lamentables pedants del Comitè Executiu, deia als delegats del congrés, davant la faç dels enemics: "Si no vacil·leu, no hi haurà guerra civil, perquè l'enemic capitularà immediatament, i ocupareu el lloc que de dret vos correspon, el lloc d'amos de la terra russa." Per a res es necessitava ja de la màscara de la defensa. En aqueixes hores profundes de la nit la insurrecció dreçava el cap.

El socialrevolucionari d'esquerra Kolegaiev, delegat de Kazan, declarà que, en oposició al comitè executiu camperol, el seu partit havia enviat invitacions als soviets camperols locals per al congrés que havia de prendre el poder en les seues mans. Els conservadors, els oficinistes cooperadors rurals del Comitè Executiu, no podien deixar de comprendre que la massa fonamental dels camperols es posava unànimement en moviment per a formar al costat del Congrés dels Soviets.

Entre els crits hostils dels "invitats", el Comitè Executiu adoptà una resolució aproximadament igual a la que havia votat la majoria d'esquerra del Preparlament, en la qual s'invitava la democràcia a prestar-li suport a ell, al Comitè Executiu Central, i no s'hi deia ni una sola paraula del govern de Kerenski, com si es tractés ja d'un difunt. Subratllem-ho: la insurrecció havia de derrocar per força un règim del que s'havien apartat, en els últims moments, els seus mateixos inspiradors i partidaris.

La sessió, rica en incidents, però pobre en contingut, acabà a les quatre de la matinada. Els oradors bolxevics aparegueren a la tribuna per a tornar immediatament al Comitè Militar Revolucionari, a qui arribaven notícies, a qual més favorables, de tots els extrems de la ciutat; els obrers estan al carrer; les institucions governamentals són ocupades una rere l'altra; l'enemic no ofereix resistència en cap banda.

Suposava hom que hi havia reforços particularment considerables en la Central de Telèfons. Però a les set del matí fou ocupada sense combat, com els altres centres, pels soldats del regiment de Keksholm. Açò donà un nou avantatge als revolucionaris que, no sols no hagueren de témer ja, d'aquesta manera, per les seues pròpies comunicacions, sinó que s'asseguraren, a més a més, la possibilitat de fiscalitzar les dels seus enemics. Immediatament quedà interrompuda la comunicació telefònica amb el Palau d'Hivern i l'Estat Major Central. Aquesta notícia circulà ràpidament pels barris obrers, provocant una ardent explosió d'entusiasme.

Quasi en el mateix instant en què es prenia possessió de la central telefònica, un destacament de 40 marins de la guàrdia ocupava l'edifici del Banc d'Estat, en el canal de Iekaterina, i distribuïa per totes les bandes els seus sentinelles, començant pels telèfons. En un cert sentit venia a donar-se una significació simbòlica a l'ocupació del banc. Els quadres del partit s'havien educat en la crítica, formulada per Marx, de la Comuna de París de 1871, els directors, de la qual com és sabut, no s'havien atrevit a posar la mà al Banc d'Estat. "No, no repetirem aqueix error", deien els bolxevics molt abans del 25 d'octubre. Un funcionari del banc, Raltsevitx recorda que "el destacament de marins obrà amb gran decisió" i que l'ocupació del banc s'efectuà "sense cap resistència, no obstant trobar-se present un escamot del regiment de Semenov".

En aqueixes mateixes hores matutines es procedí a l'ocupació de l'Estació de Varsòvia, de la impremta d'*Informacions de la Borsa* i del pont de palau, situat davall les mateixes finestres de les habitacions de Kerenski. Un comissari del comitè presentà als soldats del regiment de Volinia, que estava de guàrdia, l'ordre de posar en llibertat els detinguts inclosos en la llista preparada pel soviets de Petrograd. L'administració de la presó intentà inútilment rebre instruccions del ministre de justícia: aquest tenia altres coses que fer. Als bolxevics (entre els que es trobava Roschal, el jove cabdill de Kronstadt) se'ls tornà la llibertat, i immediatament ocuparen els seus llocs de combat.

Al matí fou menat a Smolni un grup de junker detingut pels sapadors a l'Estació de

Nicolau. El grup havia sortit en camions del Palau d'Hivern a la cerca de queviures. Segons conta Podvoiski: "Trotski els declarà que serien posats en llibertat si prometien no tornar a fer res contra el règim soviètic, i que podien reintegrar-se a la seua acadèmia per a continuar els seus estudis. Tals paraules produïren un sorpresa indicible, a aquells xicots, que esperaven sagnants represàlies." Encara avui és difícil dir fins a quin punt haja estat encertat el seu alliberament immediat. La victòria distava encara d'ésser completa, i els junker representaven la força principal de l'enemic. D'altra banda, si es tenia en compte el vacil·lant estat d'ànim regnant a les acadèmies militars, a les que encara no s'havia desarmat, importava demostrar pràcticament que rendir-se a l'enemic no comportava per als junker cap sanció. Els arguments en un i en un altre sentit venien a equilibrar-se mútuament.

Des del Ministeri de la Guerra, que encara no havia estat ocupat pels revolucionaris, el general Levitski comunicà al matí al general Dukhonin, pel fil directe del quarter general el següent: "Els regiments de la guarnició de Petrograd [...] s'han passat als bolxevics. De Kronstadt han arribat marins i un creuer lleuger. Els ponts alçats han estat baixats de nou per ells. Tota la ciutat està coberta de retens de la guarnició, però no hi ha cap acció [!]. La central telefònica està en mans de la guarnició. Les forces que es troben al Palau d'Hivern protegeixen aquest d'una manera purament formal, ja que han decidit no intervenir activament. En general, la impressió que té hom és que el Govern Provisional es troba a la capital d'un país enemic, que ha acabat ja la mobilització, però que encara no ha començat les operacions actives." La caracterització general de la situació és, en realitat, excel·lent, no obstant les inexactituds parcials. El general s'avança als esdeveniments quan diu que havien arribat els marins de Kronstadt, que no havien d'arribar a la capital fins passades algunes hores. El pont ha estat estès de nou, en efecte, per l'*Aurora*. Al final de la comunicació s'expressa, encara que no amb molta fermesa, la confiança en què els bolxevics, "que fa ja temps tenen la possibilitat efectiva d'acabar amb tots nosaltres [...] no s'atreviran a posar-se enfront de l'opinió de l'exèrcit d'operacions". Les il·lusions sobre el front eren, força és dir-ho, l'única cosa que els quedava als generals i als demòcrates de l'interior. La imatge del Govern Provisional, que es trobava a la capital d'un país enemic, quedarà incorporada per sempre a la història de la revolució, com la millor explicació de l'aixecament d'Octubre.

En l'Smolni, les reunions no cessaven de nit ni de dia. Els agitadors, els organitzadors, els directors de les fàbriques, dels regiments, dels barris obrers feien acte de presència una hora o dues, a vegades uns minuts, a fi d'assabentar-se de les notícies, veure si les coses anaven bé i tornar-se'n als seus llocs. Fatigats fins més no poder, els visitants es quedaven sovint dormits en la mateixa sala de sessions, recolzant el pesat cap contra una blanca columna o contra les parets dels corredors, abraçats al fusell, i, a vegades, gitant-se senzillament al sòl brut i humit. Dotzenes d'habitacions donaven alberg a les reunions de fraccions, de grups, d'organitzacions diverses. Lastxevitx rebia els comissaris militars i els comunicava les darreres instruccions. Al local del Comitè Militar Revolucionari, situat en el tercer pis, els informes afluien de totes bandes i es transformaven en ordres: hi bategava el cor de la insurrecció.

Tots els barris tenien els seus centres, que reproduïen, encara que en menor escala, l'espectacle de l'Smolni. Al barri de Viborg, enfront de l'Estat Major de la Guàrdia Roja, en la Perspectiva Sampsonievski, es formà un vertader campament: el carrer estava ple de carros, automòbils, camions. Les institucions del barri bullien d'obers armats, procedents de les distintes fàbriques. El soviets, la Duma, els sindicats, els

comitès de fàbrica, tot, en aqueix barri estava al servei de la insurrecció. Des de les primeres hores del matí se celebraven assemblees en els establiments industrials i als quarters. A penes hi havia ja debats polítics; però tothom volia estar reunit. Els menxevics i els socialrevolucionaris es mantenien al marge, el mateix que l'administració de les fàbriques i els caps i oficials dels regiments. En els mítings s'informava de la situació a les masses, es mantenia la confiança en la victòria, es feia més intens el contacte amb el Comitè Militar Revolucionari. Menxevics i socialrevolucionaris s'amagaven tímidament al marge de l'administració de les fàbriques i del cos d'oficials. En mítings incessants, es fornien noves informacions, es mantenia l'ímpetu combatiu, es fortificaven el contactes. Les masses humanes s'agrupaven al voltant de nous eixos. La insurrecció arribava a la preparació de l'aixecament d'Octubre: creixent descontent de les masses obreres, els soviets, posant-se sota les banderes del bolxevisme, la irritació de l'exèrcit, la lluita dels camperols contra el propietaris nobles, el desbordament del moviment nacional, la por i els disturbis en constant augment sobre els posseïdors i els dirigents, la lluita, al capdavant, a l'interior del partit bolxevic a favor de l'aixecament. La insurrecció que corona el conjunt sembla, després d'açò, massa breu, massa seca, massa pràctica, com si no respongués a l'envergadura històrica dels esdeveniments. El lector sent una mena de desil·lusió. S'assembla a un turista en la muntanya que, en esperar trobar-hi més dificultats encara, descobreix de colp que ja ha arribat a la cima o poc menys. On està la insurrecció? El quadro no està fet. Els esdeveniments no fan el quadro. Petites operacions, calculades i preparades per endavant, romanen distintes entre d'elles en l'espai i el temps. Estan lligades per la unitat de propòsit i de concepció, però no per la fusió mateixa de la culminació.

Pas a pas hem intentat explicar, en aquest llibre, la lluita. Les grans masses no estan en acció. No hi ha col·lisions dramàtiques amb les tropes. Res de tot allò que una imaginació educada pels fets de la Història recorda al concepte d'insurrecció.

El caràcter general de la insurrecció a la capital fou motiu, més tard. Per a que Masarisk, després d'alguns altres, escrigués: "L'aixecament d'octubre [...] no fou de cap manera un moviment popular de masses. Fou l'obre de caps que treballaven des de dalt, entre bastidors." En realitat, fou el més gran esdeveniment de masses de la tota la història. Els obrers no tingueren necessitat de sortir al carrer per a fusionar-se: ells constituïen, sense açò, políticament i moral un conjunt. Es prohibí inclusivament als soldats sortir dels quarters sense autorització: en aqueix sentit, l'ordre del Comitè Militar Revolucionari coincidia amb la Polkovnikov. Però aquestes masses invisibles marxaven més que mai al pas dels esdeveniments. Les fàbriques i els quarters no perderen ni per un moment els lligams amb els estats majors de districte, els districtes amb l'Smolni. Els destacament de guàrdies rojos se sentien recolzats per les fàbriques. Els equips de soldats, en tornar al quarters, trobaven els relleus preparats. Únicament perquè tenien grans reserves fou que els contingents revolucionaris pogueren marxar amb tanta seguretat per tal d'assolir els seus fins. Pel contrari, el llocs governamentals, disseminats, vençuts per endavant pel seu mateix aïllament, renunciaven a la mateixa idea d'oposar resistència. Es classes burgeses esperaven barricades, resplendors d'incendi, mars de sang. En realitat regnava una calma més espaordidora que tots els llamps del món. Sense soroll es movia el terreny social, com un escena giratòria, furtant-li a les masses populars el primer pla i menant els senyors de vigílies a l'altre món.

A les deu del matí, l'Smolni jutjà ja possible llençar a la capital i a tot el país la següent

comunicació victoriosa: “El Govern Provisional ha estat derrocat. El poder ha passat a mans del Comitè Militar Revolucionari.” Semblant declaració era, fins a un cert punt, força anticipada. El govern continuava existint encara; almenys, al territori del Palau d’Hivern. Existia el quarter general. Les províncies no s’havien definit. El Congrés dels Soviets no s’havia obert; però els directors de la insurrecció no són uns historiadors, i es veuen obligats a avançar-se. A la capital, el Comitè Militar Revolucionari era ja amo absolut de la situació. La sanció del congrés no podia oferir el menor dubte. La província esperava la iniciativa de Petrograd. El Comitè, en un missatge dirigit a les organitzacions militars del front i de l’interior, incitava els soldats a vigilar estretament la conducta dels caps i oficials, a detenir als que no s’adheriren i a no vacil·lar a recórrer a la força en el cas que s’intentara llançar forces enemigues contra Petrograd.

El comissari principal del quarter general, Stankievitx, que havia arribat del front la vespra, féu al matí, al capdavant de mitja companyia de junker de l’Acadèmia d’Enginyers, per matar en quelcom el temps, una temptativa per a expulsar els bolxevics de la central telefònica. Amb aquest motiu, els junker saberen en quines mans es trobava la xarxa telefònica. “Ja veieu de qui cal aprendre energia [exclama l’oficial Sinegub, defensor monàrquic de la democràcia]; i capacitat de direcció” Els marins, que es trobaven a l’edifici de la central, haurien pogut disparar sense dificultat contra els junker els seus fusells o la metralladora. Però els assetjadors no emprenen cap operació activa, i els assetjats es limiten a observar i a informar per telèfon l’estat major. Per iniciativa de Sinegub, s’envien a cercar granades de mà i incendiàries al Palau d’Hivern. Entre tant, el tinent monàrquic s’enreda en una discussió davant la porta amb el tinent bolxevic, al igual que el herois homèrics es llençaven u a l’altre invectives abans del combat. Les telefonistes, agafades entre dos focs, es deixen portar pels nervis. El marins les envien a les seues llars. “Què? [...] Són mullers!” Elles es precipiten al carrer enmig de crits histèrics. “El carrer Morskaia, desert [conta Sinegub], fou sobtadament inundat de fugitives, saltets adornats i petits barrets.” Els marins s’encarreguen dels aparells com poden. L’arribada dels automòbils blindats, que envien els rojos, resol la qüestió sense necessitat de granades. Stankievitx alça el setge, després d’obtenir que es deixi pas lliure als seus enginyers.

De moment, les armes, ja que no s’empren, no són més que un signe exterior de la força. En dirigir-se al Palau d’Hivern, la meitat de la companyia de junker ensopega amb un destacament de marins amb els fusells al braç. Els adversaris es limiten a mesurar-se amb la mirada; ni un ni un altre bàndol volen combatre: el u, perquè té consciència de la seua força; l’altre, perquè la té de la seua feblesa. Però on s’hi presenta una ocasió favorable, els insurrectes, sobretot els guàrdies rojos, s’afanyen a desarmar l’adversari. Una altra meitat de companyia d’enginyers junker fou rodejada pels guàrdies rojos i els soldats, desarmada amb ajuda dels automòbils blindats i feta presonera. Tampoc ací hi hagué combat, no obstant això. “Així acabà [testifica l’iniciador] l’única temptativa, que jo sàpia, de resistència activa als bolxevics.” Stankievitx es refereix a les operacions fora del radi del Palau d’Hivern.

Al migdia, les tropes del Comitè Militar Revolucionari ocupen els carrers dels voltants de Palau de Marinski, en el qual estava instal·lat el Consell de la República. Els membres del Preparlament es disposaven a reunir-se. La Mesa, després d’“examinar la situació”, havia realitzat una temptativa per a obtenir les últimes notícies; però els cors s’encongiren quan es palesà que els telèfons de palau no funcionaven. No trigà a detenir-se a la porta un automòbil blindat. Els soldats dels regiments de Lituània i de

Keksholm i els marins de la guàrdia entraren a l'edifici i formaren en dos rengles al llarg de l'escala. "Els acostumats semblants inexpressius, obtusos, rancorosos", diu el patriota liberal Nabokov referint-se als soldats i marins russos. El cap del destacament proposa als reunits que abandonen immediatament el palau. "La impressió fou aclaparadora", testifica Nabokov. Els membres del Preparlament decidiren retirar-se amb major rapidesa possible. Contra aquesta actitud votaren 48 representants de la dreta, que ja sabien per endavant que haurien de quedar-se en minoria. Baix, a la sortida, els soldats examinaren els documents i deixaren sortir tothom. "Els reunits esperaven que es faria una selecció i es procediria a algunes detencions [diu Miliukov, un dels que sortiren]; però l'estat major revolucionari tenia d'altres preocupacions." Però no era només açò: el que li pesava l'estat major revolucionari és que tenia poca experiència. L'ordre del comitè deia: detenir els membres del govern, en el cas que estiguen ací. Però no estaven. Els membres del Preparlament foren posats en llibertat sense el menor obstacle, i entre ells estaven els que no trigaren a esdevenir organitzadors de la guerra civil.

Aquest Parlament híbrid, que finí la seua existència dotze hores abans que el Govern Provisional, visqué divuit dies; és a dir, l'espai de temps comprès entre el moment en què els bolxevics es retiraren del Palau de Marinski per a llançar-se al carrer, i la invasió del Palau de Marinski pel carrer, armat. De totes les paròdies de representacions en què la Història n'és tan rica, el *Consell de la República de Rússia* era, potser, la més extravagant.

En abandonar el nefast edifici, l'octubrista Stxidlovski se n'anà a deambular per la ciutat, per a seguir de prop els combats: aquells senyors s'imaginaven que el poble anava a alçar-se per a defensar-los. Però no hi veié combats per cap banda. En canvi, segons les paraules de Stxidlovski, el públic del carrer (la multitud selecta de la Perspectiva Nevski) reia a riallades: "No ha escoltat vostè? Els bolxevics han pres el poder. Açò no durarà més de tres dies. Ja, ja, ja!" Stxidlovski decidí quedar-se a la capital "durant els dies que l'opinió pública havia fixat al regnat dels bolxevics".

El públic de la Nevski només començà a aparèixer, per altra banda, a les darreres hores de la vesprada. Al matí, el seu estat d'ànim era tan angoixós, que, als barris burgesos, eren molt poques les persones que es decidien a sortir al carrer. A les nou, el periodista Knijnik se n'anà a la Perspectiva Kamenostrovski per a comprar alguns periòdics; però no hi trobà cap venedor. En un grup es deia que els bolxevics havien ocupat a la nit les centrals de telègrafs i de telèfons i el banc. Una patrulla de soldats escoltà el que es deia, i demanà als que parlaven que s'abstingueren d'armar rebombori. "No hi havia necessitat de semblant advertència, ja que tot el món estava extraordinàriament callat." Passaven destacaments d'obriers armats. Els tramvies circulaven com de costum, és a dir, lentament. "L'escàs trànsit que es notava als carrers m'aclaparava", diu Knijnik, referint-se a les seues impressions de la Nevski. Al migdia, el canó de la fortalesa de Pere i Pau, sòlidament ocupada pels bolxevics, tronà absolutament igual que de costum, ni més fort ni més fluix. Les parets i les tanques estaven cobertes de proclames posant en guàrdia les masses contra tota acció. Però ja apareixien altres anunciant la victòria de la insurrecció. No hi havia hi temps d'apegar-les totes, i es llençaven des dels automòbils. Els fulls, just acabat d'imprimir, olien a tinta fresca, com els mateixos esdeveniments.

Les patrulles, els automòbils blindats, els destacaments d'obrers armats, les institucions ocupades, tot testificava per mode feient que "la cosa havia començat". Però resultava que els esdeveniments es desenvolupaven d'una manera completament diferent del que s'esperava. Els carrers centrals no havien estat envaïts per centenars de milers d'obrers dels suburbis. No hi havia xocs entre els obrers i les tropes.

No hi havia combats. La població començà a sortir al carrer per la vesprada. L'alarma era menor a la via pública que als dies precedents. L'ocupació de les institucions governamentals havia acabat. Però moltes botigues seguien obertes: algunes havien tancat, però més per prudència que per necessitat. On estava la insurrecció? El que estava ocorrent era, senzillament, el relleu dels sentinelles de Febrer pels d'Octubre.

En la nit, la Nevski estava atapeïda més que mai d'aquell públic que concedia tres dies de vida als bolxevics. Els soldats del regiment de Pavlovski, encara que dotats d'autos blindats i canons aeris, ja no inspiraven por. John Reed veié com uns ancians, envoltats en rics abrics de pells, ensenyaven els punys als soldats, i com les dones elegants els insultaven a crits. "Els soldats no en feien gran cas, contestant amb somriures confusos." Era evident que se sentien un tant desconcertats en aquella luxosa Perspectiva Nevski, que encara no s'havia convertit en la "Perspectiva del Vint-i-cinc d'Octubre".

Claude Anet, periodista francès oficiós en Petrograd, les simpaties del qual anaven per complet cap a Kornilov, se sorprenia que aquells russos tan inexperts feren la revolució d'una manera força diferent de tot el que ell havia llegit en els llibres. "La ciutat està tranquil·la." Anet parla per telèfon, rep visites, al migdia surt de casa. Els soldats que li tallen el camí en la Moika marxen en ordre complet, "com davall l'antic règim". En la Mil·liosnaia hi ha nombroses patrulles. Cap tret en cap banda. La immensa plaça del Palau d'Hivern està quasi menys que deserta. Hi ha patrulles en la Morskaja i en la Nevski. Els soldats, vestits irreprotxablement, avancen amb gran excel·lència. A primera vista, sembla indubtable que han d'ésser els soldats del govern. A la plaça de Marinski, per la qual es disposava Anet a entrar en el Preparlament, el deté un grup de soldats i marins, "certament, molt amables". Els dos carrers adjacents al palau apareixen interceptats per automòbils i carros. Hi ha també un automòbil blindat. Tot això obeeix a les ordres d'Smolni. El Comitè Militar Revolucionari ha repartit patrulles per tota la ciutat. Ha apostat els seus sentinelles. Ha dissolt el Preparlament. Regna a la ciutat i ha implantat en la mateixa un ordre "com no s'havia vist des de la revolució ençà". A la nit, la portera comunica al seu inquilí francès que l'estat major soviètic havia portat els números dels telèfons a què es podia cridar en qualsevol moment per a demanar forces armades en cas d'atrancament, de escorcolls sospitosos, etc. "Cal reconèixer que mai ens havíem vist tan ben protegits."

A les dos i trenta-cinc minuts de la vesprada (els periodistes estrangers miraven el rellotge; els russos no en tenien temps) s'obrí la sessió extraordinària del soviètic de Petrograd amb un informe de Trotski, el qual anuncià, en nom del Comitè Militar Revolucionari, que el Govern Provisional havia deixat d'existir. "Se'ns deia que la insurrecció ofegaria la revolució en torrents de sang [...] No sabem que haja hagut ni una sola víctima." La història no coneix un exemple de moviment revolucionari en què intervingueren masses tan immenses i que transcorregués d'una manera tan incruenta. "El Palau d'Hivern no ha estat ocupat encara, però la seua sort estarà decidida dins de

breus minuts.” Les dotze hores següents posaran de manifest que aquesta predicció pecava d’optimista.

Trotski comunica: des del front envien forces contra Petrograd; és necessari enviar immediatament comissaris del soviets al front, i a tot el país, per a retré compte de la revolució efectuada. De l’escàs sector de la dreta sorgeixen algunes veus: “Està vostè avançant-se a la voluntat del Congrés dels Soviets!” El ponent contesta: “La voluntat del congrés està predeterminada per l’immens fet de la insurrecció dels obrers i soldats de Petrograd. Ara, l’única cosa que hem de fer és desenvolupar la nostra victòria.” L’autor del present llibre escriu en la seua autobiografia: “Quan retí compte del canvi de règim portat a terme durant la nit, regnà per espai d’alguns segons un silenci tens [...] A l’entusiasme desenraonat li succeí la reflexió inquieta. En açò es palesà, així mateix, el precís instint històric dels reunits. Encara podien esperar-nos la resistència aferrissada del vell món, la lluita, la fam, el fred, la ruïna, la sang, la mort. Vencerem?, es preguntaven molts mentalment. D’ací el minut de reflexió inquieta. Vencerem!, contestaven tots. Els nous perills apareixien en una llunyana perspectiva. Però en aquell instant teníem la sensació d’una gran victòria, i aquesta sensació, que bullia en la sang, s’expansionà en la tempestuosa ovació que es tributà a Lenin quan, al cap de quasi quatre mesos d’absència, aparegué per primera vegada en aquesta assemblea.”

En el seu discurs, Lenin traçà breument el programa de la revolució: destruir el vell aparell estatal; crear un nou sistema administratiu a través dels soviets; prendre mesures per a la terminació immediata de la guerra, recolzant-se en el moviment revolucionari dels altres països; abolir la gran propietat agrària i conquerir amb això la confiança dels camperols; instituir el control obrer de la producció. “La tercera revolució russa ha de conduir, al capdavall, a la victòria del socialisme.”

LA PRESA DEL PALAU D’HIVERN

Kerenski rebé Stankievitx, que havia arribat del front per a informar-lo, en un estat d’ànim exaltat: acabava de tornar del Consell de la República, on havia desemmascarat definitivament la insurrecció dels bolxevics. “Una insurrecció?” “Que potser no sap vostè que ací tenim un aixecament armat?” Stankievitx es llençà a riure. No era per a menys, ja que els carrers estaven completament tranquil·les. Potser era aquell l’aspecte normal d’una vertadera insurrecció? No obstant això, cal posar fi a aqueixes commocions eternes. Kerenski n’està completament d’acord: no espera més que la resolució del Preparlament.

A les nou de la nit, el govern es reuní a la Sala de les Malaquites del Palau d’Hivern, per a estudiar els mitjans conduents a la “liquidació decidida i definitiva” dels bolxevics. Stankievitx, enviat al Palau de Marinski per a accelerar les coses, reté compte, indignat, de la mitigada fórmula de confiança que s’acabava d’adoptar. Però la lluita contra la insurrecció, d’acord amb la resolució del Preparlament, havia d’ésser confiada a un Comitè Especial de Salvació Pública, no al govern. Kerenski, deixant-se portar del primer impuls, declarà que sota aqueixes condicions “no estaria ni un minut més al capdavant del govern”. Es cridà immediatament per telèfon a palau els líders conciliadors. La possibilitat de la dimissió de Kerenski els sorprenué no menys que aquest la resolució que ells havien pres. Avksentiev es justificà: consideraven que la

resolució era “purament teòrica i accidental i no creien que pogués portar aparellats amb si actes de caràcter pràctic”. Aqueixa gent no deixava passar ni una ocasió de mostrar el que valia.

En els fons de la insurrecció que s'estava desenrotllant, la conversa nocturna dels líders democràtics amb el cap del govern sembla completament inversemblant. Dan, un dels principals enterramorts del règim de febrer, exigí que el govern fixés immediatament aquella mateixa nit pels carrers de la ciutat un pasquí declarant que havia proposat als aliats la iniciació de negociacions de pau. Kerenski contestà que el govern no tenia necessitat de semblants consells. És de suposar que hauria preferit una forta decisió. Però això no podia proposar-ho Dan. Kerenski intentà, naturalment, fer recaure sobre els seus interlocutors la responsabilitat de la insurrecció. Dan contestà que el govern exagerava els esdeveniments, influït pel seu “estat major reaccionari”. En tot cas, no hi havia cap necessitat de presentar la dimissió: aquella resolució, desagradable per a Kerenski, era necessària per a produir un canvi en l'estat d'ànim de les masses. Si el govern segueix les instigacions de Dan, els bolxevics es veuran obligats “demà mateix” a dissoldre el seu estat major. “Precisament en aquells moments [afegeix Kerenski amb legítima ironia] estava ocupant la Guàrdia Roja els edificis públics, un rere l'altre.”

A penes havia acabat aquesta explicació, tan plena de contingut, amb els amics de l'esquerra, quan comparegueren davant Kerenski els amics de la dreta, representats per una comissió del soviets de les tropes cosaques. Els oficials parlaren com si depengués de la seua voluntat la conducta dels tres regiments cosacs que hi havia en Petrograd, i exposaren a Kerenski condicions diametralment oposades a les de Dan: les represàlies contra els bolxevics havien d'ésser menades, aquesta vegada, fins a les últimes conseqüències, no com al juliol, quan els cosacs en sortiren perjudicats inútilment. Kerenski, que no desitjava una altra cosa, s'excusà davant els seus interlocutors que, per consideracions tàctiques, no hagués detingut fins llavors a Trotski com a president del soviets, i prometé de nou la “liquidació definitiva” dels bolxevics. Els delegats el deixaren, amb la promesa que els cosacs complirien amb el seu deure. L'estat major féu circular la següent ordre entre els regiments cosacs: “A fi de la llibertat, de l'honor i de la reputació de la terra russa, acudiu en auxili del Comitè Executiu Central i del Govern Provisional, a fi de salvar Rússia, que es troba a la vora de l'abisme.” Aquest govern, jactancios, que tan gelosament salvaguardava la seua independència respecte del Comitè Executiu Central, es veia obligat a amagar-se humilment darrere de les seues esquenes en el moment de perill. S'enviaren, així mateix, ordres implorant l'ajuda de les acadèmies militars de Petrograd i dels voltants. Es donà l'ordre següent als ferrocarrils: “Les tropes que procedents del front es dirigeixen a Petrograd, han d'ésser enviades a la capital immediatament, interrompent, si cal, el moviment dels trens de passatgers.”

Després, els membres del govern, una vegada fet quant estava al seu abast, se n'anaren a les seues cases, passada ja l'una de la nit. Al palau romangué únicament, amb Kerenski, el seu substitut, el comerciant liberal de Moscou, Konovalov. El cap de la regió militar, Polkovnikov, es presentà per a proposar-li que, amb ajuda de les tropes fidels, s'organitzés immediatament una expedició per a apoderar-se de l'Institut Smolni. Kerenski acceptà de bon grat el magnífic pla. Però de cap manera pogué inferir, per les paraules del cap de la regió militar, en quines forces es disposava aquest a recolzar-se. Fins a aqueix moment no comprengué Kerenski, segons confessa ell mateix, que els informes de Polkovnikov, d'aquells últims deu o dotze dies, sobre la voluntat decidida del seu estat major de lluitar contra els bolxevics, “no es basava absolutament en res”.

Com si, en realitat, per a apreciar la situació politicomilitar no disposés Kerenski d'altres fonts que els informes burocràtics d'un coronel mediocre que, no se sap per què, havia estat posat al capdavant de la zona! Mentre el cap del govern es lliurava a amargues reflexions, un comissari del govern militar, anomenat Rogovski, portà una sèrie de notícies: uns quants vaixells de l'esquadra del Bàltic havien entrat en el Neva en ordre de combat; alguns d'ells s'havien dirigit al pont de Nicolau i l'havien ocupat, destacaments de revolucionaris avancen cap al pont de palau. Rogovski cridà, en especial, l'atenció de Kerenski sobre les circumstàncies que "els bolxevics realitzen el seu pla en ordre complet, sense ensopegar en cap banda amb la resistència de les tropes del govern". No es veia amb claredat, en aqueixa conversa, quines eren les tropes que havien d'ésser considerades com a governamentals.

Kerenski i Konovalov abandonaren precipitadament el palau, per a dirigir-se a l'estat major. "No hi havia ni un minut més a perdre." L'edifici de l'estat major estava atapeït d'oficials, que anaven allí, no per a tractar d'assumptes dels seus regiments, sinó per a amagar-se d'aquests últims. "Entre aqueixa multitud militar hi hauria una sèrie de paisans als qui no coneixia ningú." El nou informe de Polkovnikov convencé definitivament a Kerenski de la impossibilitat de fiar-se del cap de la regió ni dels seus oficials. El cap del govern decideix reunir personalment, en torn seu, "tots els que es mantinguen fidels al seu deure". Recordant que és un home de partit (de la mateixa manera que hi ha qui en arribar a l'agonia es recorda de Déu i dels seus sacerdots), Kerenski demana per telèfon que li envien immediatament els grups armats socialrevolucionaris. Aquesta inesperada apel·lació a les forces armades del partit, no obstant això, en compte de donar cap resultat (si és que, en general, podia donar-lo), "apartà de Kerenski [segons conta Miliukov] els elements més dretans, que ja no mostraven gran afecció envers ell". L'aïllament de Kerenski, posat ja de relleu d'una manera tan accentuada durant els dies de la sublevació de Kornilov, adquiria ara un caràcter encara més fatal. "Les hores d'aquella nit s'arrossegaven d'una manera dolorosa", diu Kerenski, repetint la seua frase d'agost.

De cap part venien reforços. Els cosacs estaven reunits; els representants dels regiments deien que es podia entrar en acció i que, en general, no hi havia cap motiu per a no fer-ho, però que per a això es necessitaven metralladores, autos blindats i, sobretot, infanteria. Kerenski els prometé, sense vacil·lar, cotxes blindats (els mateixos els equips dels quals es disposaven a abandonar-lo) i la infanteria, que no tenia. Com a contestació a açò, se li digué que els regiments aviat examinarien totes les qüestions i "començarien a ensellar els cavalls". Les forces armades del partit socialrevolucionari no donaven senyals de vida. Existien encara? On estava, en suma, la línia divisòria entre la realitat i l'irreal? L'oficialitat, reunida en l'estat major, observava una actitud "cada vegada més provocadora", respecte del generalíssim i cap del govern. En les seues memòries, Kerenski arriba fins i tot a afirmar que s'havia parlat entre l'oficialitat de la necessitat de detenir-lo. Com abans, ningú guardava l'edifici de l'estat major. Les negociacions oficials es portaven en presència de persones alienes, enmig de les converses particulars. La sensació que tot estava perdut i, com a conseqüència, el desànim més profund, passaven de l'estat major al Palau d'Hivern. Els junker estaven nerviosos; el personal dels autos blindats s'agitava. Faltava el suport de baix; en les esferes dirigents regnava el més terrible desconcert. Que potser es podia evitar la catàstrofe en semblants condicions?

A les cinc de la matinada, Kerenski cridà a l'estat major l'administrador del ministeri de

la guerra. Al pont de Troïtski, el general Manikovski fou detingut per les patrulles que el menaren al quarter del regiment de Pavlovski, però allí, després d'una breu explicació, fou alliberat: és de suposar que el general aconseguí persuadir els soldats que la seua detenció podia portar aparellades desagradables conseqüències per als soldats del front. Aproximadament, en aquells mateixos instants fou detingut, prop del Palau d'Hivern, l'automòbil de Stankievitx; però el comitè de regiment posà també en llibertat aquest últim. “Eren tropes insurgit [conta el detingut], però que, no obstant això, obraven amb una indecisió extrema. Des de casa retí compte, per telèfon, al Palau d'Hivern, del que m'acabava d'ocórrer; però se'm digué que estigués tranquil, ja que només podia tractar-se d'un error.” En realitat, l'error havia estat alliberar Stankievitx, que, com ja sabem, intentà hores més tard reconquistar la central telefònica, presa pels bolxevics.

Kerenski exigí de l'estat major del front nord, que tenia la seua seu en Pskov, que enviaren immediatament regiments de confiança. Des del quarter general, Dukhonin comunicà pel fil directe que s'havien pres totes les mesures per a enviar tropes sobre Petrograd i que alguns dels regiments devien haver arribat ja. Però els regiments no arribaven. Els cosacs seguien “ensellant els cavalls”. La situació a la ciutat empitjorava d'hora en hora. Quan Kerenski i Konovalov tornaren a palau per a descansar, l'ajudant portà una notícia extraordinària: no funcionava cap dels telèfons de palau, i el pont situat sota les finestres del gabinet de Kerenski estava ocupat per retens de marins. La Plaça de Palau segueix deserta: “No es té cap notícia dels cosacs.” Kerenski torna una altra vegada a l'estat major, però les notícies que hi rep són també poc consoladores. Els junker estan molt agitats doncs que han rebut dels bolxevics d'últimatum d'evacuar el palau. Els automòbils blindats no estan en condicions de funcionar: sobtadament s'ha descobert la “pèrdua” d'algunes peces essencials. No es té cap notícia de les tropes enviades del front. Ningú guarda els carrers adjacents al palau i a l'estat major; si els bolxevics no han entrat per ells fins ara, serà únicament perquè no hagen volgut. L'edifici, que fins aleshores havia estat atapeït d'oficials, va quedant-se desert: cadascú se salva com pot. Es presenta una comissió de junker; estan disposats a complir amb el seu deure, si hi ha esperances que arriben reforços. Però aquests, precisament, no arriben.

Kerenski cridà amb urgència els ministres, perquè es presentaren en l'estat major. La majoria d'ells no pogué disposar d'automòbil: aquests importants mitjans de locomoció, desconeguts de les velles revolucions i que donen un nou impuls a les insurreccions dels nostres dies, o havien estat confiscats pels bolxevics, o els ministres no tenien possibilitat d'arribar fins a ells, per impedir-li-ho les forces dels revolucionaris. L'únic que arribà a l'estat major fou Kisxkin, i després d'ell, Maliantovitx. Què podia fer el cap del govern? Dirigir-se immediatament a la trobada de les tropes d'auxili procedents del front, a fi de fer-les avançar a través de tots els obstacles: a ningú podia ocórrer-se-li una idea millor.

Kerenski ordena que li prepararen el seu “magnífic automòbil de carreres, descobert”. Però en aqueix punt, s'uneix a la cadena dels esdeveniments un nou factor, sota la forma de la solidaritat indestructible que uneix els governs de l'*Entente* en la felicitat i en la malaurança. “No sé com, la notícia de la meua partida arribà fins a les ambaixades aliades.” Els representants de la Gran Bretanya i dels Estats Units expressaren el desig que acompanyés el cap del govern, que abandonava la capital, “un automòbil amb la

bandera nord-americana". El mateix Kerenski considerà aquesta proposició supèrflua i fins i tot vexatòria, però l'acceptà com a expressió de la solidaritat dels aliats.

L'ambaixador nord-americà David Francis dóna una altra versió que s'assembla quelcom menys a aquest conte de Nadal. Segons ell, un automòbil nord-americà fou seguit al carrer d'un altre, en el qual anava un oficial rus, que exigí que se cedís a Kerenski l'automòbil de l'ambaixada per a emprendre un viatge al front. Després de consultar entre si el cas, els funcionaris de l'ambaixada arribaren a la conclusió que, tenint en compte que l'automòbil havia estat ja de fet "confiscat" (la qual cosa no era certa), no els quedava un altre recurs que sotmetre's a la força de les circumstàncies. Segons aquesta versió, l'oficial rus, malgrat les protestes dels senyors diplomàtics, es negà retirar la bandera nord-americana. La cosa no té res de sorprenent, ja que l'única cosa que garantia la inviolabilitat de l'automòbil era aquell drap de color. Francis aprovà el que havien fet els seus subordinats, però donà ordre que "no se'n digués res a ningú".

Si es comparen aquestes dues versions, que passen en distints graus per la línia de la veritat, els fets ressalten amb suficient claredat: no foren els aliats, naturalment, que imposaren l'automòbil a Kerenski, sinó que aquest mateix el sol·licità; però com els diplomàtics havien de rendir tribut a la hipocresia de la no intervenció en els assumptes interiors, es convingué que l'automòbil havia estat "confiscat" i que es diria que l'ambaixada "havia protestat" contra l'abús de la bandera. Després que hagué quedat resolta aquesta delicada qüestió, Kerenski s'assegué al seu automòbil i el cotxe nord-americà el seguí com a reserva. "No cal ni dir-ho [continua relatant Kerenski], que al carrer, tant els transeünts com els soldats, em reconegueren immediatament; jo saludí, com sempre, amb una certa indolència i un lleuger somriure." Que incomparable imatge! Indolent i somrient, el règim de febrer s'enfonsà al regne de les ombres. En la sortida de la ciutat hi havia per tot arreu retens de soldats i patrulles d'obrers en armes. En veure aquells automòbils que corrien veloçment, els guàrdies rojos es llençaren a la carretera, però no es decidiren a disparar. En general, evitaven encara fer-ho. També és possible que els contingués la bandera nord-americana. Els automòbils seguiren el seu camí sense novetat.

"És a dir, que en Petrograd no hi ha tropes disposades a defensar el Govern Provisional?", preguntà sorprès Maliantovitx, el qual fins aquell moment havia viscut al regne de les veritats eternes del Dret. "No sé res", digué Konovalov, amb un gest de desànim. "Les coses marxen mal", hi afegí. "I quines tropes són aqueixes que vénen?", preguntà insidiosament Maliantovitx. "Crec que un batalló de motociclistes." Els ministres sospiraren. En Petrograd i els seus voltants hi havia 200.000 soldats. Mal havien de marxar les coses del règim perquè el cap del govern, protegit per la bandera nord-americana, es veiés obligat a fugir a la trobada d'un batalló de motociclistes.

El sospir dels ministres hauria estat encara més profund, sens dubte, si haguessen sabut que el 5è Batalló de Motociclistes, enviat des del front s'havia detingut en Peredolskaia i preguntat telegràficament al soviets de Petrograd amb quins fins era cridat, en realitat. El Comitè Militar Revolucionari envià una salutació fraternal al batalló i li proposà que enviés immediatament els seus representants. Les autoritats cercaven i no trobaven els motociclistes, els delegats dels quals arribaven a Smolni aquell mateix dia.

Es projectava prendre el Palau d'Hivern a la nit del 25, simultàniament amb tots els

altres punts importants de la capital. El 23 es creà un comitè de tres membres, amb Podvoiski i Antonov, com a figures principals, per a la presa del palau. S'incloué en el comitè, en qualitat de tercer membre, l'enginyer Sadovski, que estava en el servei militar, però absorbit pels assumptes de la guarnició, no hi pogué participar en els treballs. El substituí Txudnovski, que havia arribat al maig, junt amb Trotski, del campament de concentració del Canadà i que havia passat tres mesos al front com a soldat. Part molt activa prengué en les operacions el vell bolxevic Lastxevitx, que havia arribat en l'exèrcit fins el grau de sotsoficial. Tres anys més tard recordava Txudnovski, com discutien furiosament en la reduïda habitació que ocupaven en l'Smolni, Podvoiski i Txudnovski, esforçant-se per traçar sobre el pla de Petrograd el millor pla d'acció contra el Palau d'Hivern. A la fi es decidí rodejar el radi del palau d'un oval l'eix principal del qual havia d'ésser la vora del Neva. Havien de tancar l'oval, per la part del riu, la fortalesa de Pere i Pau, l'*Aurora* i els altres vaixells que s'havien fet venir de Kronstadt i de l'esquadra d'operacions. A fi de prevenir o paralitzar tota temptativa d'atac a traïció, de part dels cosacs i els junker, es decidí disposar nombrosos destacaments revolucionaris més enllà de la línia de combat.

El pla era, en general, excessivament complex per a l'objectiu que es perseguia. El temps assenyalat per a la preparació resultà insuficient. Com és de suposar, a cada pas es palesaven errors de càlcul i faltes de coordinació. En un lloc no hi havia indicat com era degut la direcció de l'atac; en un altre, l'encarregat de dirigir les operacions, confonent les instruccions, havia arribat amb retard; en el de més enllà s'esperava, inútilment, a l'auto blindat salvador. Treure al carrer els regiments, combinar la seua acció amb la dels guàrdies rojos, ocupar els llocs de combat, assegurar el contacte entre ells i amb l'estat major, tot açò exigia moltes més hores del que suposaven els dirigents, que discutien sobre el pla de Petrograd.

Quan el Comitè Militar Revolucionari anuncià, prop de les deu del matí, la caiguda del govern, els dirigents immediats de les operacions encara no veien clarament fins a quin extrem arribava el retard. Podvoiski prometé la caiguda del Palau d'Hivern per a no "més tard de les dotze". Fins llavors, les operacions militars s'havien desenrotllat d'una manera tan regular, que ningú tenia motius per a dubtar d'aquest pla. Però al migdia es posà de manifest que encara no s'havia organitzat el setge, que els marins de Kronstadt no havien arribat i que, en canvi, la defensa de palau s'havia reforçat. Com ocorre quasi sempre, el temps perdut provocà la necessitat de nous ajornaments. Sota la vigorosa pressió del comitè, la presa del palau fou assenyalada aquesta vegada d'una manera "definitiva", per a les tres. Recolzant-se en aquest nou termini, el ponent del Comitè Militar Revolucionari expressà, en la sessió diürna del soviets, l'esperança que la caiguda del Palau d'Hivern seria cosa de pocs minuts. Però passà una altra hora i les coses seguien en el mateix estat. Podvoiski, que cremava així mateix d'impaciència, assegurà per telèfon que a les sis seria pres a tota costa el palau. Ja no hi havia, no obstant això, la confiança d'abans. En efecte, arribaren les sis i no es produí el desenllaç. Fora de si per la insistència d'Smolni, Podvoiski i Antonov es negaren a assenyalar cap altre termini. Açò provocà una seriosa inquietud. Políticament, es considerava necessari que en el moment en què s'obrís el Congrés dels Soviets, es trobés tota la capital en mans del Comitè Militar Revolucionari: açò hauria simplificat l'actitud que s'hauria d'adoptar envers l'oposició del Congrés, a la que d'aquesta manera s'hauria posat davant el fet consumat. Encara no havia estat pres el Palau d'Hivern. Així, el setge del palau, gràcies al caràcter prolongat que cobrà, esdevingué l'objectiu central de la insurrecció, almenys per espai d'onze hores.

L'estat major principal de les operacions seguia en l'Smolni, on anaven concentrant-se tots els fils en mans de Lastxevitx. L'estat major de campanya estava a la fortalesa de Pere i Pau, on tota la responsabilitat requeia sobre Blagonravov. Estats majors subordinats, hi havia tres: un en l'*Aurora*; un altre als quarters del regiment de Pavlovski, un altre en els de la dotació de l'esquadra. Al camp d'operacions actuaven Podvoiski i Antonov, sense cap ordre de subordinació, per les traces.

A l'edifici de l'estat major central del govern, hi havia també tres homes que examinaven el pla de la ciutat: el coronel Polkovnikov, cap de la zona militar; el cap del seu estat major, general Bagratuni, i el general Alexeiev, que havia estat invitat a la reunió com a suprema autoritat. Tanmateix una direcció composta d'elements tan qualificats, els plans de defensa eren incomparablement menys precisos que els plans d'atac. Veritat és que els inexperts mariscals de la insurrecció no sabien concentrar ràpidament les seues tropes i assestar el colp a temps. Però aqueixes tropes existien. Els mariscals de la defensa, en compte de tropes, comptaven amb esperances confuses. Potser els cosacs es recobren; potser es troben regiments fidels en les guarnicions veïnes; potser podrà portar Kerenski tropes del front. Coneixem l'estat d'ànim de Polkovnikov, pel telegrama que envià al quarter general a la nit: donava la causa per perduda. Alexeiev, que encara veia menys motius d'optimisme, aviat abandonà aquell lloc fatal.

Es cridà als delegats de les escoles de junker a l'estat major, on s'intentà alçar-los l'ànim, assegurant-los que prompte arribarien tropes de Gatxina, de Tsarskoie i del front. Però ningú creia en aqueixes promeses nebuloses. Per les escoles militars començaren a circular rumors depressius: "En l'estat major regna el pànic; ningú fa res." Així era, en realitat. Els oficials cosacs, que es presentaren en l'estat major amb la proposició d'apoderar-se dels autos blindats del picador de Mikhaïlov, hi trobaren Polkovnikov assegut en la barana d'una finestra, en un estat de postració completa. Apoderar-se del picador? "Apodereu-vos-en, no tinc ningú, i jo sol no puc fer res."

Mentre es procedia lentament a la mobilització de les escoles militars per a la defensa del Palau d'Hivern, els ministres es dirigien a aquest últim per a reunir-s'hi. La Plaça de Palau i els carrers adjacents seguien lliures de revolucionaris. En aquesta ocasió, els ministres pogueren gaudir de tots els avantatges de la seua impopularitat: ningú s'interessà per ells i és de dubtar que ningú els reconegués. Es reuniren tots, excepte Prokopovitx, detingut casualment quan es dirigia a palau en un cotxe de punt, i que, dit siga de pas, fou posat en llibertat el mateix dia. Només llavors, a les onze, decidí el govern posar al capdavant de la defensa un dels seus membres. Ja de bon matí, el general Manikovski havia renunciat a l'honor que li havia ofert Kerenski. Un altre militar del govern, l'almirall Verderevski, se sentia menys bèl·lic encara. Hagué de posar-se al capdavant de la defensa un home civil: el ministre de l'assistència pública, Kisxkin. Es reté compte immediatament d'aquest nomenament al Senat, mitjançant un decret signat per tots els ministres: encara li quedava temps a aquella gent per a dedicar-se a aqueixes foteses protocol·làries. En canvi, a ningú se li passà pel cap que Kisxkin era membre del partit cadet i, per tant, doblement odiat pels soldats de l'interior i del front. Kisxkin, per la seua banda, escollí com a auxiliars Paltxinski i Rutenberg. El primer, home de confiança dels industrials i protector dels locauts, era odiat pels obrers. L'enginyer Rutenberg era ajudant de Savinkov, a qui fins i tot el mateix partit dels socialrevolucionaris, que admetia tothom, havia exclòs com kornilovià. Polkovnikov,

sospitós de traïció, fou destituït. En lloc seu fou designat el general Bagratuni, que en res s'hi distingia.

Malgrat que els telèfons de l'estat major i del palau no funcionaven, aquest últim estava en contacte amb les institucions més importants per mitjà de la seua línia particular i, molt principalment, amb el ministeri de la guerra, que tenia una línia directa amb el quarter general. És possible que, en les presses d'aquells dies, no foren interceptades per complet les línies urbanes. No obstant això, des del punt de vista militar, açò no representava cap avantatge i més empitjorava que millorava, moralment, la situació del govern, ja que li llevava tota il·lusió.

Els dirigents de la defensa exigiren reforços des del matí. Algú intentà ajudar-los en aquest sentit. El doctor Feit, membre del comitè central del partit socialrevolucionari, que participà directament en aquest assumpte, parlà, anys després, davant els tribunals, de "la sorprenent modificació, ràpida com el llamp, que es produí en l'estat d'ànim dels regiments". Es deia, de fonts fidedignes, que tal o qual regiment estava disposat a sortir en defensa del govern; però bastava dirigir-se a ell per telèfon, perquè un regiment rere altre es negués a acudir a la Plaça de Palau. "El resultat ja el coneixeu [deia el vell populista]; ningú entrà en acció, i el Palau d'Hivern fou pres." En realitat, l'esperit de la guarnició no canvià amb la rapidesa del llamp. Allò que realment s'enfonsà amb aqueixa rapidesa foren les il·lusions dels partits governamentals.

Els autos blindats, en els que confiaven particularment al Palau d'Hivern i en l'estat major, es dividiren en dos grups: un bolxevic i un altre pacifista. Ningú es declarà favorable al govern. Quan es dirigia al Palau d'Hivern mitja companyia d'enginyers junker, es trobà, plena d'esperança i de por, amb dos autos blindats. Eren amics o enemics? Resultà que es mantenien en una actitud neutral i havien sortit al carrer a fi d'impedir tot xoc entre els dos bàndols. Dels sis autos blindats que hi havia en palau, només un hi romangué: els altres cinc se n'anaren. A mesura que anava triomfant la insurrecció, el nombre d'autos blindats augmentava i l'exèrcit de la neutralitat es fonia: tal és, d'ordinari, el destí de la neutralitat en tota lluita seriosa.

S'apropa el migdia. L'enorme plaça del Palau d'Hivern segueix deserta. El govern no pot omplir-la amb res. Les tropes del comitè, absorbides per la realització d'un pla excessivament complex, no l'ocupen. Van concentrant-se les tropes, els destacaments obrers, els autos blindats. El radi del Palau d'Hivern va assemblant-se a un lloc empestat, assetjat per la perifèria, el més lluny possible del focus d'infecció.

El pati que dona a la plaça està ple, com el pati d'Smolni, de munts de llenya. A dreta i esquerra, mostren les seues negres boques els canons de campanya de tres polzades. En alguns llocs apareixen feixos de fusells. La guàrdia, poc nombrosa, de palau, està pegada a les parets mateixes de l'edifici. Al pati i al pis inferior, es troben les dues esquadres militars d'Oranienbaum i Peterhof, que disten molt d'estar completes, i un escamot de l'Escola d'Artilleria de Konstantino, amb sis canons.

En la segona meitat del dia arriba un batalló de junker d'enginyeria, que ha perdut mitja companyia pel camí. L'espectacle que ofería el palau no és com per a suposar que pogués alçar l'esperit dels junker, que tant deixava ja de desitjar pel camí, segons el testimoni de Stankievitx. En palau s'observà una carència quasi absoluta de queviures: ni tan sols se n'havia ocupat ningú oportunament. Un camió carregat de pa fou pres per

les patrulles del comitè. Part dels junker feia sentinella; els altres llanguien inactius, turmentats pel desconegut i per la fam. La direcció no es deixava sentir per cap banda. A la Plaça de Palau i en la vora del riu començaren a fer la seua aparició grups, a parer de transeünts pacífics, que arrabassaven els fusells als junker i els amenaçaven amb els revòlvers.

Es descobrí que entre els junker hi havia “agitadors”. Havien penetrat des de l’exterior? No; segons les traces i, de moment, es tractava de revoltosos de l’interior, que assoliren produir una certa fermentació entre els seus companys d’Oranienbaum i de Peterhof. Els comitès de les escoles organitzaren una reunió a la sala blanca de palau, i exigiren que es presentés a retre explicacions un representant del govern. Els qui es presentaren foren tots els ministres, capitanejats per Konovalov. Kisxkin explicà als junker que el govern havia decidit sostenir-se fins que s’esgotaren totes les possibilitats. Segons el testimoni de Stankievitx, un dels junker intentà dir que ell estava disposat a morir pel govern, però la fredor evident dels altres companys, el contingué. Els discursos dels restants ministres provocaren ja, senzillament, la irritació dels junker, que interrompien, cridaven i fins i tot, segons sembla, xiulaven. Els junker de sang blava explicaven la conducta de la majoria dels seus companys, pel seu baix origen social: “Són gent del camp, mig analfabets, bestioles ignorants...”

Així i tot, la reunió dels ministres amb els junker al palau assetjat, acabà amb la reconciliació: els junker accediren a quedar-se, després que se’ls hagué promès una direcció activa i una informació veraç dels fets. El cap de l’Escola d’Enginyers fou nomenat comandant de la defensa de palau. Es féu la sensació de quelcom que s’assemblava a l’ordre. Es creà un pla de defensa, s’assenyalaren posicions de combat. Al pati i davant els pòrtics, s’aixecaren reductes, utilitzant per a això la llenya. Parapetats darrere d’aqueixos reductes, els junker desallotjaren la Plaça de Palau. Els sentinelles es sentiren més segurs.

La guerra civil, sobretot en els seus començaments, abans que es formen exèrcits regulars i que es foguegen és una guerra en què els efectes morals són de gran eficàcia. Tan prompte com es posà de manifest un petit augment d’activitat per part dels junker, que desallotjaren la plaça disparant des de la barricada, es cregué entre els assaltants que la força i els recursos de la defensa eren força més considerables. Tot i el descontent de les guàrdies rojos i de part dels soldats, els dirigents decidiren ajornar l’assalt fins que es concentraren les reserves, principalment abans de l’arribada dels marins de Kronstadt.

Aquest interval de diverses hores aportà alguns reforços als assetjats. Després que Kerenski hagué promès forces d’infanteria a la comissió de cosacs, es reuní el soviets de les tropes cosaques i celebraren així mateix reunions els comitès de regiment i les assemblees generals d’aquests últims. Hom decidí enviar immediatament a l’edifici del palau dues centúries i la secció de metralladores del regiment dels Urals, que havia arribat del front al juliol per a aixafar els bolxevics. Quant a les altres forces, no s’enviarien fins que es compliren efectivament les promeses fetes; açò és, després que hagueren estat enviats els reforços d’infanteria. Però tampoc transcorregué sense incidents l’enviament de les dues centúries. La joventut cosaca oferí resistència; els “vells” arribaren fins i tot a tancar els joves a les cavallerisses, perquè no els impediren d’equipar-se. Només a boqueta nit, quan ja no se’ls esperava, arribaren a palau els barbuts cosacs dels Urals, que foren rebuts com a salvadors. Els que arribaven, no

obstant això, tenien un aspecte ombrívol; no estaven acostumats a guerrear als palaus. A més, no veien molt clar de part de qui estava la raó.

Al cap de poc de temps, arribaren inesperadament quaranta Cavallers de Sant Jordi, manats per un capità, amb una cama postissa. Un invàlid, com a reforç! Però, així i tot, açò aixecà un poc els ànims. Prompte arribà també la companyia de xoc del batalló femení. El que més animava als assetjats era que els reforços entraven a l'edifici sense necessitat de combatre. Els assetjadors no podien impedir-los l'accés a palau o no es decidien a fer-ho. La cosa estava clara: l'adversari era feble. “Gràcies a Déu, les coses comencen a arreglar-se”, deien els oficials, consolant-se a si mateixos i consolant els junker. Els nouvinguts foren disposats en les seues posicions de combat, rellevant els fatigats. Els cosacs dels Urals, no obstant això, miraven descontents les dones amb fusells. Però on està la verdadera infanteria?

Els assetjadors perdien evidentment temps. Els marins de Kronstadt no acabaven d'arribar, encara que, certament, no tenien ells la culpa: se'ls havia cridat massa tard. Després d'intensos preparatius nocturns, començaren a embarcar-se a la matinada. El portamines *Amur* i el vaixell *Iastreb* prenen la direcció de Petrograd. El vell cuirassat *Zaria Svobodi*, després de desembarcar forces en Orienbaum, on es projectava desarmar els junker, havia de fondejar a l'entrada del canal marítim, per a obrir el foc, en cas de necessitat, contra la línia fèrria del Bàltic. Cinc mil mariners i soldats salparen a primera hora del matí de l'illa de Kotlin, per a fondejar en la revolució social. En la cabina de l'oficialitat regna un silenci ombriu; a aqueixa gent se la porta a combatre per una causa que odia. El bolxevic Flerovski, comissari del destacament, els declara: “No comptem amb la vostra simpatia, però exigim que estiguen en els vostres llocs: vos alliberarem de proves supèrflues.” Per tota resposta ressona un breu “està bé”. Tots foren a ocupar els seus llocs; el capità pujà al pont.

En entrar al Neva, un hurra! joiós: els marins surten a rebre els seus. En l'*Aurora*, fondejat enmig del riu, sonen les notes d'una orquestra. Antonov dirigeix breus paraules de salutació als nouvinguts: “Ací teniu el Palau d'Hivern... Cal prendre'l.” En el destacament de Kronstadt estaven els elements més decidits i audaços. Aqueixos marins, amb les seues bruses negres, els seus fusells i les seues cartutxeres, marxaran fins al final. El desembarcament s'efectua ràpidament, al bulevard anomenat “de la guàrdia muntada”. Al vaixell no queden més que els sentinelles.

Les forces ara són més que suficients. En la Nevski, forts retens; al pont del canal Iekaterinski i en el de la Moika, automòbils blindats i canons aeris, que apunten al Palau d'Hivern. En l'altra banda de la Moika, els obrers han apostat metralladores darrere dels reductes. En la Morskaia hi ha un auto blindat. El Neva i els passos del mateix estan en mans dels que ataquen. Es dóna ordre a Txudnovski i al tinent Daxkevix, perquè envien retens dels regiments de la guàrdia al Camp de Mart. Blagonravov ha de posar-se en contacte des de la fortalesa, pel pont, amb els reforços del regiment de Pavlovski. Els marins de Kronstadt entraran en contacte amb la fortalesa i amb la primera dotació de l'esquadra. Després d'una preparació d'artilleria s'iniciarà l'assalt.

Mentre, arriben cinc unitats de l'esquadra d'operacions del Bàltic: un creuer, dos torpediners grans i dos de petits. “Per més segurs que estiguérem de la victòria amb les forces de què disposàvem [diu Flerovski], el regal que ens feia l'esquadra d'operacions suscità un gran entusiasme en tots nosaltres.” L'almirall Verderevski podia observar,

des de les finestres de la Sala de les Malaquites, aquella imponent flotilla revolucionària, que dominava, no sols el palau i el seu radi, sinó també les principals entrades de Petrograd. Prop de les quatre de la vesprada, Konovalov cridà per telèfon a palau als polítics afins al govern: els ministres assetjats tenien necessitat, encara que no fos més que de suport moral. De tots els invitats, només es presentà Nabokov; els altres preferiren expressar la seua simpatia per telèfon. El ministre Tretiakov es lamentava de Kerenski i del destí: el cap del govern havia fugit, deixant indefensos els seus col·legues, Però i si arriben reforços? Qui sap! No obstant això, per què no han arribat encara? Nabokov mostrava el seu pesar, mirava el rellotge d'amagat, i s'afanyà a acomiadar-se. Se n'anà a temps. Poc després de les sis, el Palau d'Hivern fou estretament assetjat per les tropes del Comitè Militar Revolucionari: l'accés havia quedat tancat, no sols per als reforços, sinó també per a les persones aïllades.

Des de la banda del bulevard anomenat Konogvardeiski, des del moll de l'Almirallat, el carrer Morskaia, la Perspectiva Nevski, el Camp de Mart, el carrer Mil·lionaia, la vora del palau, el cercle del setge s'anava estretint. La cadena de les forces assetjadores s'estenia des de les reixes del jardí del Palau d'Hivern, que es trobava ja en mans dels revolucionaris, des de l'arc que formava la Plaça de Palau i el carrer Morskaia, des dels canals de l'Ermitage, i des dels cantons veïns a palau, de l'Almirallat i de la Nevski. A l'altra banda del riu escrutava amb la mirada, amenaçadora, la fortalesa de Pere i Pau. Des del Neva, l'*Aurora* mostrava els seus canons de sis polzades. Els torpediners patrullaven al llarg del Neva.

A la Plaça de Palau, desallotjada pels junker tres hores abans, aparegueren automòbils blindats, que ocuparen les entrades i sortides. Encara podia hom llegir a sobre d'ells els noms patriòtics, però amagats amb noves denominacions escrites ràpidament en color roig. Sota la seua protecció, les forces d'assalt de la plaça se sentien cada vegada més segures. Un de les autos blindats s'apropà a l'entrada principal de palau i, després de desarmar els junker que el guardaven, s'allunyà sense trobar obstacles.

Tanmateix el complet bloqueig que, per fi, s'havia establert, els assetjats continuaven servant el contacte amb el món exterior, per mitjà de les línies telefòniques. A les cinc, un destacament del regiment de Keksholmski ocupà l'edifici del Ministeri de la Guerra, a través del qual es relacionava el Palau d'Hivern amb el Quarter General. Però, segons sembla, fins i tot després d'açò, un oficial romangué per espai de diverses hores al peu de l'aparell Hughes, emplaçat als terrats del ministeri, on no se'ls havia ocorregut pujar als vencedors. No obstant això, el fet que subsistís la comunicació, seguia sense constituir precisament un avantatge. Les contestacions del front Nord eren cada vegada més evasives. Els reforços no arribaven. El misteriós batalló de motociclistes no apareixia enlloc. Del mateix Kerenski no se sabia absolutament res. Els amics de la ciutat anaven limitant-se, cada vegada més, a breus expressions de sentiment.

Els ministres esperaven, exhaustos. No tenien de què parlar ni podien esperar res, i acabaren per sentir repugnància uns d'altres i de si mateixos. Uns estaven asseguts, en un estat d'embrutiment; un altre passejaven automàticament d'un extrem a un altre de la sala. Els que se sentien inclinats a la reflexió, giraven la vista enrere, cap al passat, cercant els culpables de les seues desgràcies. No fou difícil trobar-los: la culpa la tenia la democràcia! Ella era la que els havia enviat al govern, en fer-ho havia llençat sobre els seus colls un pes enorme i els havia deixat sense suport en el moment de perill. Per aquesta vegada, els cadets se solidaritzaven completament amb els socialistes: sí, la

culpa era de la democràcia. Veritat és que ambdós grups, en pactar la coalició, s'havien girat d'esquena a la Conferència Democràtica, tan afí a ells. La independència respecte de la democràcia, constituïa fins i tot la principal idea de la coalició. Però això no feia res; ¿que potser la democràcia existeix per a una altra cosa que no per a salvar un govern burgès, quan es troba en una situació preocupada? El ministre d'agricultura, Maslov, socialrevolucionari de dreta, escrigué unes línies, que ell mateix qualificà de pòstumes, en què es comprometia solemnement a morir maleint la democràcia. Els seus col·legues s'afanyaren a comunicar a la Duma, telefònicament, aquest fatal propòsit. La mort, certament, no passà de la fase de projecte, però de malediccions les hi hagué més que suficients.

Els junker volien saber què passaria, i exigiren del govern una resposta que difícilment podia donar-los. Mentre s'estava celebrant una nova reunió dels junker amb els ministres, arribà Kisxkin, de l'Estat Major Central, amb un ultimàtum signat per Antonov, ultimàtum que havia portat al palau un ciclista de la fortalesa de Pere i Pau. L'ultimàtum estava concebut en aquests termes: desarmar la guarnició del Palau d'Hivern; en cas contrari, els canons de la fortalesa i dels vaixells de guerra obriran el foc; vint minuts per a reflexionar. El termini semblà massa breu. El general de l'Estat Major Poradelov sol·licità deu minuts més. Els militars del govern, Manikovski i Verderevski, enfocaren la qüestió d'una manera més simple: ja que no hi ha possibilitat de combatre, cal pensar en la rendició; açò és, acceptar l'ultimàtum. Però els ministres civils romangueren indestructibles. A la fi, decidiren no contestar l'ultimàtum i recórrer a la Duma Municipal, com a l'únic òrgan legítim que existia a la capital. Aquesta apel·lació a la Duma fou l'última temptativa realitzada per a despertar la consciència dormida de la democràcia.

En expirar el termini de mitja hora, un destacament de guàrdies rojos, marins i soldats manats per un sotsoficial del regiment de Pavlovski, ocupà sense resistència l'Estat Major Central i detingué Poradelov. Aquesta operació s'hauria pogut realitzar molt abans, ja que no hi havia cap defensa a l'interior de l'edifici. Però els assaltants temien un atac dels junker del Palau d'Hivern, que haurien pogut copar-los en l'Estat Major. Ara, defensats pels autos blindats, se sentiren més decidits. Després de la pèrdua de l'Estat Major, el Palau d'Hivern se sentí encara més desemparat. De la sala de les Malaquites, les finestres de la qual donaven al Neva i semblaven estar cridant els obusos de l'*Aurora*, els ministres es traslladaren a una de les innumerables habitacions de palau, les finestres de la qual donaven al pati. S'apagaren les llums. Només en una taula brillava un llum, cobert amb un full de periòdic perquè no es veiés per la finestra.

El general Bragatuni, nomenat en lloc del no suficientment enèrgic Polkonikov considerà oportú declarar en aquell moment que es negava a continuar exercint les funcions de cap de la zona militar. Per ordre de Kisxkin fou destituït el general, "com indigne", i se li proposà que abandonés immediatament el palau. En sortir caigué en mans dels marins, que el menaren als quarters de la dotació del Bàltic. El general hauria pogut passar-ho malament si Podvoiski, que recorria els sectors del front abans de l'últim atac, no hagués pres sota la seua protecció el malaurat guerrer.

Des dels carrers adjacents i des de la vora del riu, observaren molts com el palau, que feia un moment brillava amb la llum de centenars de llums elèctrics, s'havia enfonsat sobtadament en les tenebres. Entre els observadors hi havia també amics del govern. Un dels companys d'armes de Kerenski, Redemeister, anotà en el seu diari: "La foscor en

què estava sumit el palau tancava un enigma.” Els amics no prengueren cap mesura per tal de desxifrar-lo. Cal reconèixer que tampoc eren molt considerables les possibilitats de fer-ho.

-“Quin perill amenaça al palau si l’*Aurora* obre el foc?”, preguntaven els ministres al seu col·lega marí.

-“Es convertirà en un munt de runes”, contestava l’almirall, no sense un sentiment d’orgull envers l’artilleria marina.

Verderevski hauria preferit la rendició, i es trobava molt disposat a donar-los un esglai als homes civils que tan inoportunament es feien els valents. Però l’*Aurora* no disparava. Callava així mateix la fortalesa. Serà que els bolxevics no es decideixen a complir la seua amenaça?

Protegits pels munts de llenya, els junker aguaitaven les forces de la Plaça de Palau, rebent cada moviment de l’enemic amb foc de fuselleria i de metralladores, al qual es contestava de la mateixa manera. A la nit, el foc es féu més intens. Tot i això, hi hagué molt poques víctimes. A la plaça, en la vora, en la Mil·lionàia, els assetjadors s’ocultaven darrere dels ressalts, es refugiaven en els buits, es pegaven als murs. En les reserves, els soldats i els guàrdies rojos es calfaven entorn de les fogueres, que fumejaven des que havia començat a enfosquir, i censuraven els directors per la seua lentitud.

L’espera del foc artilleria, la passivitat i la desconfiança desmoralitzava la guarnició de palau. Bona part dels oficials cercava refugi a la seua desgràcia al bufet, on obligaven els servidors de palau a col·locar davant ells una bateria de vins rancis. La festa de l’oficialitat al palau agonitzant no podia ésser un secret per als junker, cosacs, invàlids i dones del batalló de xoc. El desenllaç es preparava no sols des de l’exterior, sinó també des de l’interior.

L’oficial de l’escamot d’artilleria comunicà inesperadament al comandant de la defensa que els canons havien estat posats en els seus armons, i els junker es retiraven a les seues cases d’acord amb l’ordre rebuda del cap de l’acadèmia de Konstantí. Era un colp pèrfid. El comandant intentà fer-hi objeccions: allí ningú podia donar ordres més que ell. Els junker ho comprenien perfectament, però preferiren sotmetre’s al cap de l’acadèmia, que, al seu torn, obrava sota la pressió del comissari del Comitè Militar Revolucionari. La majoria dels artillers abandonà el palau, emportant-se amb d’ells quatre dels sis canons que hi havia. Detinguts en la Perspectiva Nevski per les patrulles de soldats, intentaren oferir resistència; però una dotació del regiment de Pavlovski, que arribà amb un auto blindat, els desarmà i els menà amb dos canons als seus quarters; els altres dos canons foren emplaçats en la Perspectiva Nevski i al pont de la Moika, apuntats cap al Palau d’Hivern.

L’exemple dels artillers no podia deixar d’ésser contagiós. Les dues centenes de cosacs dels Urals esperaven en va als seus. Savinkov, estretament lligat al sovieta de les tropes cosaques i representant, fins i tot, de les mateixes en el Preparlament, intentà, amb ajuda del general Alexeiev, posar-les en moviment. Però els dirigents del sovieta cosac, segons la justa observació de Miliukov, eren tan poc capaços de disposar dels regiments cosacs com ho era l’Estat Major de disposar de les tropes de la guarnició. Després d’examinar

la qüestió en tots els seus aspectes, els regiments cosacs decidiren, al capdavant, no entrar en acció sense la infanteria, i oferiren els seus serveis al Comitè Militar Revolucionari per a encarregar-se de protegir els béns de l'estat. Al mateix temps, el regiment dels Urals decidia enviar delegats al Palau d'Hivern, amb objectiu que tornaren als seus quarters les dues centenes. Aquesta proposició no podia respondre millor a l'esperit que havia acabat per formar-se entre els "vells". No veien al seu voltant més que gent estranya: junker entre els quals hi havia no pocs jueus, oficials invàlids i, a més a més, les dones del batalló de xoc. Els cosacs recolliren les seues motxilles amb una expressió irritada i ombrívola al rostre. Cap exhortació els feia ja efecte. Qui es quedava per a defensar Kerenski? "Uns quants jueus, més aqueixes dones..., mentre que el poble rus s'ha quedat ací fora, amb Lenin." Resultà que els cosacs estaven en relació amb els assetjadors, els quals els deixaren el pas lliure per una sortida ignorada fins aleshores per la defensa. Els cosacs dels Urals abandonaren el Palau d'Hivern prop de les nou de la nit.

Per aqueix mateix camí que comunicava amb la Mil·lionàia, aconseguiren entrar al palau els bolxevics per a desmoralitzar l'adversari. Cada vegada amb més freqüència apareixien en els corredors figures misterioses que parlaven amb els junker, que, fins i tot sense necessitat d'això, estaven ja torturats per anguniosos dubtes. Què fer? El govern es negava a donar ordres directes. Els ministres es quedaran amb el vell règim; els altres, que facen el que vullguen. Açò significava deixar en llibertat per a sortir de palau a qui així ho desitgés. Maliantovix ha contat posteriorment que "en aquella immensa ratera vagaven, tots plegats unes vegades, d'altres per grups separats, conversant breument, uns homes condemnats, solitaris, abandonats de tot el món... Al nostre voltant, el buit, i el mateix ocorria en el nostre interior. I en aqueix buit anava prenent cos una decisió irreflexiva d'impassible indiferència".

Antonov-Ovseenko acordà amb Blagonravov que, tan prompte com estigués acabat el setge del palau, s'alçaria un fanal roig al pal de la fortalesa de Pere i Pau. En aparèixer aquest senyal, l'*Aurora* faria un tret, sense bala, a fi d'intimidat. En el cas que els assetjats s'obstinaren, la fortalesa obriria foc de canons lleugers contra el palau. Si després d'açò tampoc es rendia al Palau d'Hivern, l'*Aurora* obriria foc amb els seus canons de sis polzades. El fi que es perseguia amb aquesta gradació era reduir al mínim les víctimes i els desperfectes, en el cas que fos impossible evitar-los del tot. Però la solució excessivament complexa d'una qüestió simple pot donar resultats contraris. Les dificultats de realització inevitablement han de fer-se paleses. Comencen ja pel fanal roig: resulta que no n'hi ha cap a mà. Cerquen, passa el temps, a la fi troben un fanal roig. No obstant això, no és tan senzill com sembla lligar-lo al pal, de manera que resulte visible des de totes bandes. Noves temptatives, amb resultats dubtosos. I, mentre, es perd un temps preciós.

No obstant això, les dificultats principals comencen quan es tracta d'emprar l'artilleria. Segons els informes de Blagonravov, l'atac d'artilleria al palau podia començar ja al migdia, tot just quan hom fes el senyal. Però la realitat fou una altra. Com a la fortalesa no hi havia artilleria permanent, excepte el canó florit que es carregava per la boca i assenyalava el migdia, calgué pujar canons de campanya als murs de la fortalesa. Aquesta part del programa fou, efectivament, realitzada al migdia. Però les coses marxaven malament en allò tocant els artillers. Sabia hom per endavant que la Companyia d'Artilleria, que al juliol no s'havia posat de banda dels bolxevics, no mereixia gran confiança. No podia esperar-se un colp traïdorenc de la seua banda, però

no estava disposada a entrar en foc pels soviets. Quan arribà l'hora d'obrar, un sotsoficial comunicà que els canons es trobaven presos pel rovell, els compressors no estaven greixats i era impossible disparar. És força possible que, en efecte, els canons no estigueren en perfectes condicions; però, en el fons, no era d'açò que es tractava: els artillers defugien, senzillament, la responsabilitat, i enganyaven l'inexpert comissari. Antonov acudí, veloç i furiós, en una canoa. Qui sabotjava el pla? Blagonravov li parla del fanal, del greix i del sotsoficial. Ambdós es dirigeixen als canons. Nit, tenebres, tolls al pati, després de les darreres pluges. De l'altra banda del riu arriba el ressò d'un intens foc de fuselleria i l'esclafit de les metralladores. A la foscor, Blagonravov es perd. Xapotejant en els tolls, cremant d'impaciència, ensopegant i caient al fang, Antonov segueix el comissari pel fosc pati. "Al peu d'un dels fanals que brillaven feblement [conta Blagonravov], Antonov s'hi detingué de sobte quasi a boca de canó. Als seus ulls llegí una oculta alarma." Per un instant, Antonov sospità l'existència de la traïció on no hi havia més que lleugeresa.

A la fi hom troba un lloc en què emplaçar els canons. Els artillers s'obstinen: la floridura..., els compressors..., el greix. Antonov mana a cercar artillers del Polígon Marítim, i ordena que el senyal la done el canó arcaic que anuncia el migdia. Però els artillers preparen el canó amb una lentitud sospitosa. Tenen la sensació evident de què en el mateix comandament, quan no està lluny, al telèfon, sinó al seu costat, no hi ha la decisió ferma de recórrer a l'artilleria. Els que donen ordres severes i apressen nerviosament no sembla, en realitat, que eviten el retard, sinó que el cerquen. Sota aqueix complicat pla d'ocupació de l'artilleria s'endevina la mateixa idea: potser serà possible prescindir-hi.

Algú arriba corrent pel pati, cau al fang, blasma, encara que no enfurit, i gojós i panteixant crida: "El Palau d'Hivern s'ha rendit, i els nostres ja hi són!" Abraçades d'entusiasme. El retard ha estat per a bé! Tothom s'ha oblidat dels compressors. Però, per què no cessa el tiroteig a l'altra banda del riu? És que alguns grups de junker es resisteixen, o que hi ha hagut alguna equivocació? L'equivocació estava precisament en la bona notícia: allò que hom havia pres no era el Palau d'Hivern, sinó únicament l'Estat Major Central. El setge de palau continuava.

En virtut d'un acord secret amb un grup de junker de l'Escola d'Oranienbaum, Txudnovski entra en palau per tal d'entaular negociacions: aqueix adversari de la insurrecció no deixa passar mai l'ocasió de llançar-se al foc. Paltxinski fa detenir l'audaç, però davall la pressió de l'Escola d'Orienbaum, es veu obligat a deixar sortir no sols a Txudnovski sinó també una part dels junker, que arrosseguen amb d'ells alguns Cavallers de Sant Jordi. L'aparició dels junker a la plaça deixa confusos els assetjadors. Però els crits de goig no tenen fi quan aquests s'assabenten que els que surten s'han rendit. No obstant això, no s'havia rendit més que una exigua minoria. Els altres continuen disparant amb major intensitat cada vegada. La llum elèctrica del pati descobreix els junker, que d'aquesta manera ofereixen un blanc excel·lent. Amb grans treballs hom assoleix apagar els fanals. Una mà invisible torna a encendre els llums. Els junker disparen contra els fanals, després van a la cerca de l'electricista i l'obliguen a tallar el corrent.

Les dones del batalló de xoc anuncien inesperadament el seu propòsit de fer una sortida. Segons elles, el general Alexeiev, l'únic home que pot salvar Rússia, es troba presoner en l'Estat Major: cal rescatar-lo coste el que coste. En el moment de la sortida, tornen a

brillar els fanals. S'amenaga l'electricista amb el revòlver, però aquest no pot fer res: la central elèctrica ha estat ocupada pels marins, i són ells els que disposen de la llum. Les dones no resisteixen al foc, i la major part es rendeixen. El comandant de la defensa envia un tinent al govern, per a informar aquest que la sortida de les dones del batalló de xoc "ha acabat amb l'extermini de les mateixes", i que el palau està ple d'agitadors. El fracàs de la sortida dona facilitat a una pausa, que dura aproximadament des de les deu a les onze: per les traces, els assetjadors esperen la rendició del palau.

La treva, no obstant això, desperta algunes esperances en els assetjats. Els ministres intenten de nou animar els partidaris amb què encara compten a la ciutat i al país: "Es veu clarament que l'adversari és feble." En realitat, l'adversari és omnipotent, però no es decideix a fer l'ús necessari de la seua força. El govern dirigeix al país una comunicació en què ret compte de l'ultimàtum, parla d'allò que ha passat amb l'*Aurora*, diu que ell, el govern, només pot lliurar el poder a l'Assemblea Constituent, i que el primer atac al Palau d'Hivern ha estat rebutjat. "Que l'exèrcit i el poble responguen!" Allò que els ministres no indicaven era com havien de respondre.

Entre tant, Lastxevitx enviava dos artillers de marina a la fortalesa. Veritat és que la seua experiència i la seua habilitat no eren precisament excessives; però, per contra, eren dos bolxevics disposats a disparar amb canons florits i sense greix als compressors. És l'única cosa que s'exigia d'ells: l'estrèpit de l'artilleria és ara més important que la precisió del tret. Antonov dona ordre de començar. La gradació assenyalada prèviament és observada d'una manera rigorosa. "Després del tret que havia de servir de senyal fet des de la fortalesa [conta Flerovski] retrunyí l'*Aurora*. El tro i la flamerada són molt més considerables en un tret amb pólvora sola que no amb bala. Els curiosos es llençaren des del parapet de granit a la vora, caient i ensopegant..." Txudnovski s'afanya a preguntar si no ha arribat el moment de proposar la rendició als assetjats. Antonov s'hi mostra immediatament d'acord. Una altra pausa. Es rendeix un grup de junker i de dones. Txudnovski vol deixar-los les armes, però Antonov es pronuncia, oportunament, contra aquesta generositat. Després de dipositar els fusells en la vorera, els rendits desapareixen, escortats, pel carrer Mil·lionnaia.

El Palau d'Hivern continua resistint. Els que estan dins senten amb totes les seues fibres la decisió insuficient dels atacants, i es consolen amb la suposada feblesa dels mateixos. Cal acabar! S'ha donat l'ordre, i els marins la prenen seriosament. Per fi, s'obre foc contra palau. Els trets són freqüents, però poc eficaços. De les tres dotzenes d'ells que aproximadament han estat fets durant una hora i mitja o dues, només dos han caigut al palau i fins i tot aqueixos no han causat més que desperfectes en l'estucat; els altres obusos han passat per damunt, sense causar, feliçment, cap dany a la ciutat. Poc després dels primers trets Paltxinski portà als ministres un casc d'obús. L'almirall Verderevski hi reconegué un dels seus, de l'*Aurora*. Però des del creuer no havien fet més que un tret amb pólvora sola. Així s'havia convingut; així ho testifica Flerovski, així ho comunicà més tard un marí al Congrés dels Soviets. S'equivocava l'almirall? S'equivocava el marí? Qui pot comprovar un tret de canó, fet a altes hores de la nit, des d'un vaixell aixecat contra el palau del tsar, on expirava l'últim govern de les classes posseïdores?

La guarnició de palau havia quedat considerablement minvada. Si en el moment de l'arribada dels cosacs dels Urals, dels invàlids i de les dones de la brigada de xoc, eren els seus efectius de 1.500 o 2.000, ara aquests havien descendit fins a 1.000, i potser molt menys. Podria hom comptar amb un poc més? Ningú parlava ja dels reforços del

front. En canvi, els junker es transmeten la gojosa notícia rebuda fa poc per mediació de Paltxinski: s'ha comunicat des de la Duma Municipal que les forces vives, els comerciants, el poble amb el clero al capdavant, es dirigeixen al palau per a llibertar-lo del setge. El poble amb el clero al capdavant: "Això sí que serà d'una bellesa admirable!" La notícia enllumena amb un última llampada les restes d'energia. "Hurra! Visca Rússia!"

Però el poble i el clero arriben força lentament. Els trets d'artilleria van produint el seu efecte, posant els nervis en tensió. El nombre dels agitadors augmenta en palau. Ara obrirà el foc l'*Aurora* (es murmura pels corredors), i aqueix murmuri passa de boca en boca. De sobte, ressonen dues explosions. Un grup de marins ha entrat en palau i, en llençar (o potser serà que se li han caigut) dues granades des de la galeria, fereix lleument dos junker. Es deté els marins; Kisxkin, metge de professió, fa la primera cura als ferits.

La decisió íntima dels assetjadors és gran, però encara no s'ha convertit en aferrissament. Per a no provocar-lo sobre els seus caps, els assetjats, com incomparablement més febles que són, no s'atreveixen a prendre represàlies severes amb els agents de l'enemic a l'interior del palau. No s'afusella ningú. Els invitats indesitjables comencen a aparèixer, no ja aïlladament, sinó per grups. El palau va assemblant-se cada vegada més a un tamís. Quan els junker es llencen sobre els intrusos, aquests es deixen desarmar. "Quina canalla més covard!", diu Paltxinski amb menyspreu. No, no són uns covards. Cal un gran valor per a decidir-se a penetrar en palau, atapeït d'oficials i de junker. Al laberint d'aquell edifici desconegut, en els corredors foscos, entre innumerables portes que no se sap on menen ni els perills que tanquen, a aqueixos audaços no els queda un altre recurs que rendir-se. El nombre de presoners creix. Entren nous grups. No sempre es veu ja amb claredat qui es rendeix a qui i qui desarma qui. Trona l'artilleria.

A excepció del barri de les voltants del Palau d'Hivern, la vida no s'interromp als carrers fins a hora molt avançada de la nit. Els teatres i els cinemes estaven oberts. Per les traces, als elements respectables i il·lustrats de la capital no els interessava gens ni mica que es disparés contra el seu govern. Redemeister observà al pont de Troïtski als tranquils transeünts als qui no deixaven passar els marins. "No s'hi advertia res d'extraordinari." Pels amics que arribaven de la Casa del Poble, Redemeister s'assabentà, davall el tro de les canonades, que Txaliapin havia estat incomparable en el *Don Carlos*. Els ministres seguien agitant-se a la seua ratera.

"Es veu clarament que els assetjadors són febles." Potser, de poder resistir una hora més, arriben els reforços. Kisxkin cridà al telèfon, a hora avançada de la nit, al sotssecretari d'hisenda, Khrustxev, que també era cadet, i li demanà que comunicués als dirigents del partit que el govern tenia necessitat, encara que només fos, d'una petita ajuda per a sostenir-se fins a les primeres hores del matí, en què, per fi, havia d'arribar Kerenski amb les tropes. "Quin partit és aqueix [deia indignat Kisxkin] que no pot enviar ni tan sols tres-cents homes en un moment de perill mortal per al règim burgès. Si als ministres se'ls hagués ocorregut cercar a la biblioteca de palau al materialista Hobbes, en els seus diàlegs sobre la guerra civil haurien pogut llegir-hi que no es pot esperar ni exigir valor dels botiguers enriquits "que no veuen més que els seus avantatges del moment [...] i perden completament el cap amb la sola idea de la possibilitat d'ésser robats". Però és poc possible que s'hi hagués trobat res de Hobbes a

la biblioteca del tsar. A més, els ministres no estaven per a ficar-se en qüestions de filosofia de la història. La crida de Kisxkin fou l'última telefonada que es féu des del Palau d'Hivern.

Smolni exigia categòricament que es provoqués el desenllaç. No era possible prolongar el setge fins al matí, tenir en tensió la ciutat, enervar el Congrés dels Soviets, posar tots els èxits sota un interrogant. Lenin enviava notes irritades. El Comitè Militar Revolucionari no cessa de preguntar per telèfon. Podvoiski s'enutja. Es pot llençar a les masses a l'assalt; no són ganes allò que hi manca. Però quantes víctimes hi haurà? Què en quedarà, dels ministres i dels junker? No obstant això, la necessitat de portar les coses fins a les seues últimes conseqüències és massa imperiosa; no queda un altre recurs que cedir la paraula a l'artilleria de marina. Arriba a l'*Aurora* un mariner de la fortalesa de Pere i Pau amb una ordre escrita: obrir immediatament foc contra el palau. Ara tot sembla clar. Els artillers de l'*Aurora* no deixaran de fer allò que se'ls indica. Però els dirigents no se senten encara decidits a disparar. Es fa una nova temptativa per a eludir el compliment de l'ordre. "Decidírem esperar un quart d'hora més [diu Flerovski], perquè pressentíem per instint la possibilitat que es modificaren les circumstàncies." Per "instint", cal entendre l'esperança tenaç de què les coses es resoldran únicament amb els recursos demostratius. Aquesta vegada l'"instint" no enganyà: abans que expirés el quart d'hora que s'havien assenyalat, arribà un nou emissari que venia directament del Palau d'Hivern i que anuncià: el Palau d'Hivern ha estat pres!

El palau no es rendí, sinó que havia estat pres per assalt; però en un moment en què la força de resistència s'havia extingit ja definitivament. Irrompé en el corredor, no ja per l'entrada secreta, sinó pel pati desallotjat, un centenar d'enemics que el servei desmoralitzat de vigilància prengué per una delegació de la Duma. Encara fou possible desarmar-los, no obstant això. En la confusió que es produí, un grup de junker es retirà. Els restants continuaren exercint el servei de vigilància. Però la paret de baionetes i de foc que separava els assetjadors i els assetjats s'enfonsà a la fi. Els obrers armats, els marins i soldats empentaven cada vegada amb més ímpetu, expulsen els junker de les barricades de l'exterior, irrompen a través del pati, xoquen en les escales amb els junker, els rebutgen, els fan fugir davant ells. De darrere empenta ja l'onada següent. La plaça irromp al pati, el pati irromp al palau i es difon per les escales i els corredors. Al sòl, entre els matalassos i els trossos de pa, jauen homes, fusells i granades. Els vencedors s'assabenten que Kerenski no està al palau, i el seu goig impetuós es veu un moment atenuat per l'amargor del desencant. Antonov i Txudnovski es troben en palau. On està el govern? Heus aquí la porta davant de la qual s'han apostat els junker amb un últim gest de resistència. El que mana als sentinelles corre cap als ministres i els pregunta: ordenen que ens defensem fins al final? No, no; els ministres no volen res d'açò. Per a què? El palau ja ha estat pres. Cal evitar la sang, cal cedir a la força. Els ministres volen rendir-se amb dignitat, i s'asseuen al voltant de la taula, com si estigueren reunits. El comandant de la defensa havia rendit ja el palau després d'obtenir la promesa que es respectaria la vida als junker, condició fàcil de complir, ja que ningú es proposava atemptar contra ells. Antonov es negà a entaular cap negociació respecte a la sort del govern.

Es procedeix al desarmament dels junker, apostats en les últimes portes vigilades. Els vencedors irrompen a l'habitació en que es troben els ministres. Miliukov refereix: "Al capdavant de la multitud marxava un home d'escassa estatura i mala fatxa, que

s'esforçava per contenir els que l'empentaven des del darrere; les seues robes estaven en desordre; portava decantat el barret d'ales amples. Els lents se li sostenien a penes al nas. Però als seus ulls petits hi brillava l'entusiasme de la victòria i el rancor contra els vençuts." Així apareix descrit Antonov. No és difícil creure en la deixadesa de la seua indumentària: bastarà recordar el seu viatge nocturn pels tolls de la fortalesa de Pere i Pau. Als seus ulls hom podia llegir-hi, indubtablement, l'entusiasme de la victòria; però és força inversemblant que hi hagués ni indicis de rancor contra els vençuts. "En nom del Comitè Militar Revolucionari [digué Antonov], quedeu detinguts com a ministres del Govern Provisional." El rellotge assenyalava les dues i deu minuts del 26 d'octubre. "Els membres del Govern Provisional se sotmeten a la força i es rendeixen per a evitar el vessament de sang", contesta Konovalov. La part més important del ritual havia estat observada.

Antonov féu cridar 25 homes armats dels primers destacaments que entraren en palau i els confià als ministres. Després de redactar acta, hom menà els detinguts a la plaça. En la multitud, que entre morts i ferits havia perdut alguns homes, sí que esclata l'odi contra els vençuts. "Cal afusellar-los! Matar-los!" Alguns soldats intenten agredir els ministres. Els guàrdies rojos calmen als exaltats: "no maculeu la victòria proletària!" Grups d'obers armats formen un estret cercle entorn dels presoners i dels que els custodien. "Endavant!" No cal marxar molt lluny: cal travessar únicament la Mil·lionnaia i el pont de Troïtski. Però la multitud excitada fa que aqueix curt trajecte siga llarg i ple de perills. El ministre Nikitin ha dit posteriorment, i no sense fonament, que, a no ésser per la intervenció enèrgica d'Antonov, les conseqüències haurien pogut ésser "molt greus". Com si açò fos poc, el seguici, en arribar al pont, fou objecte d'un tiroteig casual: tant els detinguts com els que els custodiaven, hagueren de llançar-se cos a terra. Però tampoc hagué hom de lamentar cap víctima. Pel que es veu, es disparava a l'aire, per a intimidar.

En el reduït local del club de la guarnició de la fortalesa, il·luminat per un llum de petroli vacil·lant (la instal·lació elèctrica estava espatllada), s'apinyen unes quantes dotzenes d'homes. Antonov passa llista als ministres en presència del comissari de la fortalesa. Són 18 homes, comptant els seus auxiliars immediats. Una vegada acabades les últimes formalitats, es tanca als presoners en els calabossos de l'històric bastió de Trubetskoi. Dels homes de la defensa, no es deté cap: únicament es desarma els oficials i junker, i se'ls posa en llibertat sota paraula d'honor que no faran res contra el règim dels soviets. Foren molt pocs els que compliren la seua paraula.

Immediatament després de la presa del Palau d'Hivern, començà a circular pels cercles burgesos rumors en què es parlava d'afusellaments de junker, de violències comeses amb les dones del batalló de xoc, del saqueig de les riqueses del palau. Miliukov, quan feia ja molt de temps que totes aquestes bastes invencions havien estat refutades, escrivia en la seua història: "Les dones del batalló de xoc que no periren a causa de les bales i caigueren en mans dels bolxevics, foren objecte en aqueixa nit dels tractes més horribles per part dels soldats, de violències i d'afusellaments." En realitat, no s'afusellà ningú, ni podia succeir res per l'estil, si es té en compte l'esperit que anima als dos bàndols en aqueix període. Menys versemblants encara són les violències, sobretot al palau, en què irromperen, junt amb comptats elements del carrer, centenars d'obers revolucionaris, fusell en mà.

Hi hagué, en efecte, temptatives de saqueig; però precisament aqueixes temptatives

foren les que palesaren la disciplina dels vencedors. John Reed, que no deixava passar cap dels episodis dramàtics de la revolució i que entrà en palau seguint les empremtes ardents dels primers destacaments, conta que, en un dels magatzems de la planta baixa, un grup de soldats alçava amb les baionetes les tapes dels calaixos i treia d'ells estores, roba blanca, porcellana i vidres. És possible que alguns lladres, que durant l'últim any de la guerra es cobrien amb el capot de soldat, haguessen fet algunes de les seues. A penes havia començat el saqueig, quan una veu cridà: "Companys, no toqueu res, que açò és propietat del poble!" Un soldat s'assegué en una taula, prop de la sortida, amb una ploma i un tros de paper; dos guàrdies rojos, amb el revòlver a la mà, s'apostaren al seu costat. S'escorcollava tothom que sortia, i tot objecte robat era retirat i inscrit immediatament. Així es recuperaren estatuetes, botelles de tinta, bugies, punyals, trossos de sabó i plomes d'estruç. Així mateix foren atentament escorcollats els junker, les butxaques dels quals aparegueren atapeïdes de qualsevol classe de menudeses robades. Els soldats omplien d'improperis els junker i els amenaçaven; però les coses no passaven d'ací. Mentre, s'establí el servei de vigilància de palau, a les ordres del marí Prikhodko. S'apostaren sentinelles en totes bandes. S'expulsà de palau tot aquell que res havien de fer-hi. Al cap de poques hores, l'oficial bolxevic Dzevialtovski era nomenat comandant del Palau d'Hivern.

Però on s'havia ficat el poble, que, amb el clero al capdavant, es dirigia a palau per a llibertar els assetjats? Cal dir quelcom sobre aquesta temptativa heroica, la notícia de la qual commogué tant per un moment el cor dels junker. El centre de les forces antibolxevics era la Duma Municipal. L'edifici de la mateixa, situat en la Perspectiva Nevski, bullia com una caldera. Partits, fraccions, subfraccions, grups i senzillament persones influents hi discutien la criminal aventura dels bolxevics. Als ministres que llanguien al Palau d'Hivern se'ls comunicava, de tant en tant, per telèfon, que la insurrecció havia de quedar inevitablement ofegada sota el pes de la condemna general. L'aïllament moral dels bolxevics exigia temps. Mentre, parlà l'artilleria. El ministre Prokopovitx, detingut al matí i posat ràpidament en llibertat, es queixa a la Duma, amb llàgrimes als ulls, que s'haja vist privat de compartir la sort dels seus companys. La Duma expressa la seua compassió ardent, però també l'expressió d'aqueixa compassió exigeix temps.

D'aquell remolí d'idees i de discursos sorgeix, a la fi, sota els aplaudiments sorollosos de tota la sala, un pla pràctic: la Duma s'ha de dirigir al Palau d'Hivern per a perir-hi, si les circumstàncies ho exigeixen, junt amb el govern. Els socialrevolucionaris, els menxevics i els cooperadors es veuen igualment disposats a salvar els ministres o a morir amb ells. Els cadets, poc inclinats d'ordinari a les empreses arriscades, en aqueixa ocasió estan disposats a sacrificar-se junt amb els altres. Els representants de províncies que es troben accidentalment a la sala, els periodistes de la Duma i algú del públic sol·liciten amb frases si fa o no fa eloqüents el favor de compartir la sort de la Duma. Se'ls concedeix el favor que sol·liciten.

La fracció bolxevic intenta donar un consell prosaic: en compte de vagar per les tenebres dels carrers a la cerca de la mort, més valia que telefonaren als ministres persuadint-los que es rendiren, perquè no s'arribés al vessament de sang. Però els demòcrates s'indignen: els agents de la insurrecció els volen arrabassar de les mans no sols el poder, sinó fins i tot el dret a la mort heroica! Els representants de la Duma decideixen, en interès de la història, procedir a una votació nominal. Mai és tard, al capdavant, per a morir, encara que siga gloriosament. Seixanta-dos membres de la Duma

confirmen que, en efecte, marxaran a morir sota les runes del Palau d'Hivern. A açò responen els 14 bolxevics que és millor vèncer amb Smolni que morir amb el Palau d'Hivern, i es dirigeixen immediatament al Congrés dels Soviets. Només tres menxevics internacionalistes es decideixen a romandre en la Duma: no tenen on anar, ni cap causa per la qual morir.

La Duma es preparava ja per a emprendre el seu últim camí, quan una telefonada portà la notícia que anava a unir-se-li tot el Comitè Executiu dels Diputats Camperols. Aplaudiments interminables. Ara, el quadro és complet i clar: els representants dels milions de camperols, junt amb els de totes les classes de la ciutat, moriran a les mans d'un insignificant grapat d'usurpadors. No falten discursos ni aplaudiments.

Després de l'arribada dels diputats camperols, la columna es posà, finalment, en marxa per la Perspectiva Nevski. Al capdavant de la mateixa marxaven l'alcalde Schreider i el ministre Prokopovitx. John Reed hi veié al socialrevolucionari Avksentiev, president del Comitè Executiu Camperol, i als líders menxevics Khintxuk i Abramovitx. El primer era considerat com a dretà, i el segon com esquerrà. Prokopovitx i Schreider portaven un fanal a la mà: així s'havia convingut per telèfon amb els ministres, a fi de que els junker no prengueren els amics per enemics; Prokopovitx, a més, al igual que molts altres, portava paraigua. El clero brillava per la seua absència. La fantasia indigent dels junker havia format el clero amb els records boirosos de la història pàtria. Però tampoc hi havia poble. L'absència del mateix definia el caràcter de l'empresa: tres-cents o quatre-cents "representants", i cap dels representats. "La nit era fosca [recorda el socialrevolucionari Zenzinov], i els fanals de la Perspectiva Nevski estaven apagats. Avançàvem a compàs. Només s'escoltava el nostre cant: La Marsellesa. A la llunyania ressonaven les canonades: els bolxevics continuaven bombardejant el Palau d'Hivern."

En el canal Iekaterinski hi havia un destacament de marins armats que ocupava tot l'eixample de la Perspectiva Nevski, tallant el pas a la columna de la democràcia. "Seguirem endavant [declararen els que marxaven a la mort]. Què podeu fer-nos?" Els marins hi contestaren sense embuts que emprarien la força: "aneu-vos a casa i deixeu-nos en pau." Un dels manifestants proposà sucumbir allí mateix. Però en la decisió presa en la Duma per votació nominal no havia estat prevista aquesta variant. El ministre Prokopovitx pujà a un banc i, "agitant el paraigua" (a la tardor plou sovint en Petrograd), es dirigí als manifestants, exhortant-los que no temptaren aquells homes ignorants i enganyats que, en efecte, podien fer ús de les armes. "Tornem a la Duma i examinem allí els mitjans per a salvar de la revolució el país."

Realment era aquesta vertaderament una proposició prudentíssima. Veritat és que el primitiu projecte no es portava a terme. ¿Però què es podia fer davant aquells homes armats i grollers que no permetien morir heroicament als caps de la democràcia? "Hi romanguérem un moment, embalbits de fred, i decidírem tornar-nos", escrivia malenconiosament Stankievitx, que també participà a la processó. Aquesta vegada, els manifestants, ja sense *Marsellesa*, i en un silenci concentrat, tornaren sobre els seus passos, per la Perspectiva Nevski amunt, a l'edifici de la Duma, on havien de trobar, a la fi, "els mitjans de salvar el país i la revolució".

Amb la presa del Palau d'Hivern quedà el Comitè Militar Revolucionari com a amo absolut de la capital. Però de la mateixa manera que als difunts segueixen creixent-los les ungles i el cabell, el govern depositat continuava donant senyals de vida a través de la

premsa oficial. El *Missatger del Govern Provisional*, que encara retia compte el 24 del retir dels consellers secrets, als que es deixava l'ús d'uniforme i una pensió, emmudí inesperadament el 25, cosa de la qual, certament, ningú s'adonà. En canvi, el 26 reaparegué com si res hagués ocorregut. En la primera pàgina es deia: "A conseqüència de la interrupció del corrent elèctric, el nostre número del 25 d'octubre no es pogué publicar." En tot la resta, excepció feta del corrent elèctric, la vida de l'estat seguia el seu curs, i el *Missatger del Govern*, que es trobava en el bastió de Trubetskoi, anunciava el nomenament d'una dotzena de nous senadors. En la secció de "Notícies administratives", una circular del ministre de la governació, Nikitin, recomanava als comissaris de província que "no es deixaren influir pels falsos rumors referents a esdeveniments ocorreguts en Petrograd, on regna la més absoluta tranquil·litat". No li mancava raó del tot al ministre: els dies de la revolució transcorregueren d'una manera força tranquil·la, si es fa cas omís de les canonades, que, dit siga de pas, tingueren un efecte purament acústic. I, així i tot, l'historiador no s'equivocarà si diu que el 25 d'octubre no sols s'interrompé el corrent elèctric a l'impremta del govern, sinó que s'obrí una pàgina important en la història de la humanitat.

LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE

Aplicar a la revolució analogies derivades de la història natural s'imposa fins a tal punt, que algunes d'elles han esdevingut metàfores corrents: "Erupció volcànica", "infantament d'una nova societat", "punt d'ebullició"... Sota l'aparença d'una simple imatge literària es dissimula una percepció intuïtiva de les lleis de la dialèctica, és a dir, de la lògica del desenvolupament.

Allò que la revolució, en el seu conjunt, és respecte a l'evolució, la insurrecció armada ho és en relació a la revolució mateixa: el punt crític en què la quantitat acumulada esdevé explosivament qualitat. Però la insurrecció mateixa no és un acte homogeni i indivisible: hi ha punts crítics, crisis i impulsos interns.

Té gran importància, des del punt de vista polític i teòric, el curt període que precedeix immediatament al "punt d'ebullició", és a dir, les vigílies de la insurrecció. S'ensenya en física que si s'abandona de sobte una operació de calfar regularment un líquid, aquest serva durant un cert temps una temperatura invariable i entra en ebullició després d'haver absorbit una quantitat complementària de calor. El llenguatge corrent ve una vegada més en la nostra ajuda, definint l'estat de falsa tranquil·litat i assossec anterior a l'esclat com "la calma que precedeix la tempesta".

Quan la majoria dels obrers i soldats de Petrograd passà indiscutiblement al costat dels bolxevics, la temperatura semblava haver assolit el punt d'ebullició. Fou precisament llavors quan Lenin proclamà la necessitat d'una insurrecció immediata. Però el sorprenent és que encara faltava quelcom per a la insurrecció. Els obrers i, sobretot, els soldats havien d'absorbir encara una nova dosi d'energia revolucionària.

En les masses, no hi ha contradicció entre les paraules i els actes. Però, per a passar de les paraules als actes, encara que només siga en una vaga i amb major raó en una insurrecció, es produeixen inevitablement friccions íntimes i reagrupaments moleculars: uns avancen, d'altres han de quedar-se enrere. La guerra civil, en els seus primers

passos, es caracteritza en general per una falta de resolució. Ambdós camps, en certa manera, xafen el mateix sòl nacional, no poden alliberar-se de la seua pròpia perifèria, amb les seues capes intermèdies i les seues disposicions favorables a la conciliació.

La calma anterior a la tempesta, en les masses, indicava una greu confusió a la capa dirigent. Els òrgans i les institucions que s'havien format en el període relativament tranquil dels preparatius (la revolució té els seus períodes de repòs, així com la guerra té els seus dies de calma) resulten, fins i tot en el partit millor forjat, inadequats o no del tot adequats als problemes de la insurrecció: no es poden evitar en el moment més crític certs desplaçaments i reajustaments. Els delegats del soviets de Petrograd, que havien votat a favor del poder dels soviets, distaven molt d'estar convençuts tots del fet que la insurrecció armada s'havia convertit en la tasca immediata. Era necessari fer-los passar per un nou camí, amb els menors trastorns possibles, per a transformar el soviets en un aparell d'insurrecció. Donat el grau de maduració de la crisi, no hi calien ni mesos, ni tan sols moltes setmanes. Però precisament en els últims dies el més perillós era perdre peu, donar l'ordre per al gran salt uns dies abans que el soviets estigués disposat a fer-lo, provocar una pertorbació a les files, separar el partit del soviets, encara que només fos per vint-i-quatre hores.

Lenin ha repetit més d'una vegada que les masses estan infinitament més a l'esquerra que el partit, i aquest més a l'esquerra que el seu comitè central. En relació a la revolució en el seu conjunt, era absolutament just. Però, fins i tot en aqueixes relacions recíproques, hi ha profundes oscil·lacions íntimes. A l'abril, al juny, en particular al començament de juliol, els obrers i soldats empentaven impacientment el partit pel camí dels actes decisius. Després de l'aixafament de juliol, les masses s'havien fet més prudents. Tant o més que abans, desitjaven la insurrecció. Però s'havien cremat els dits i temien un nou fracàs. Durant els mesos de juliol, agost i setembre, el partit, contenia els obrers i soldats que els kornilovians, al contrari, provocaven de totes maneres a sortir al carrer. L'experiència política dels últims mesos havia desenrotllat enormement els centres moderadors, no sols entre els dirigents, sinó també entre els dirigits. Els incessants èxits de l'agitació mantenien, d'altra banda, la inèrcia de la gent disposada a estar a l'expectativa. Per a les masses no bastava ja una nova orientació política: necessitaven refer-se psicològicament. Com més manen sobre els esdeveniments els dirigents del partit revolucionari, més la insurrecció engloba les masses.

El problema difícil del pas de la política preparatòria a la tècnica de la insurrecció es plantejava en tot el país de diverses formes, però en suma de la mateixa manera. Muralov conta que, en l'organització militar moscovita dels bolxevics, hi havia unanimitat sobre la necessitat de prendre el poder; no obstant això, "quan s'intentà resoldre concretament la qüestió de saber com conquerir el poder, no es trobà solució". Faltava encara l'última anella de la cadena.

En els mateixos dies en què Petrograd es trobava amenaçat per una evacuació de la guarnició, Moscou vivia en una atmosfera d'incessants conflictes vaguístics. A iniciativa dels comitès de fàbrica, la fracció bolxevic del soviets presentà un pla: resoldre els conflictes econòmics per mitjà de decrets. Els preparatius duraren prou de temps. Només el 23 d'octubre els òrgans del soviets de Moscou adoptaren el "decret revolucionari núm. 1" que prohibia contractar o acomiadar els obrers i empleats a les fàbriques sense el consentiment dels comitès de fàbrica. Aquesta decisió significava que es començava a actuar com a un poder d'estat. La inevitable resistència del govern

devia, segons esperaven els autors de la iniciativa, agrupar més estretament les masses al voltant del soviets i precipitar un conflicte obert. Aqueix projecte no es pogué posar a prova, ja que la insurrecció de Petrograd donà a Moscou i la resta del país un motiu força més imperiós per a aixecar-se: s'havia de recolzar immediatament el govern soviètic que acabava de formar-se.

El bàndol que practica l'ofensiva té interès, en general, en mostrar-se a la defensiva. Un partit revolucionari està interessat en trobar una cobertura legal. L'imminent Congrés dels Soviets, que de fet seria un congrés insurreccional, era al mateix temps el detentor, als ulls de les masses populars, si no de tota la sobirania, almenys d'una bona part d'ella. Era, doncs, l'aixecament d'un dels elements del doble poder contra l'altre. Recorrent davant el Congrés dels Soviets com davant la font del poder, el Comitè Militar Revolucionari acusava per endavant el govern de preparar un atemptat contra els soviets. Aqueixa acusació es derivava de la situació mateixa. Si realment el govern no tenia la intenció de capitular sense lluita, devia, doncs, preparar-se per a la seua pròpia defensa. Però, per això mateix, estava subjecte a l'acusació d'haver intrigat contra l'òrgan suprem dels obrers, soldats i camperols. Lluitant contra el Congrés dels Soviets que havia de derrocar Kerenski, el govern es llençava contra la font mateixa del poder del que havia sorgit Kerenski.

Seria un error groller no veure-hi més que subtileteses jurídiques, indiferents al poble; al contrari, és precisament sota aquest aspecte com els esdeveniments essencials de la revolució es reflectien en la consciència de les masses. S'havia de treure tot el profit possible d'aqueix encadenament excepcionalment avantatjós. Donant un gran sentit polític al desig molt natural dels soldats de no deixar els quarters per les trinxeres i mobilitzant la guarnició per a la defensa del Congrés dels Soviets, la direcció revolucionària no es lligava les mans en absolut respecte a la data de la insurrecció. L'elecció del dia i de l'hora depenia de la marxa ulterior del conflicte. La llibertat de maniobra estava de banda del més fort.

“Vèncer primer Kerenski i convocar després el congrés”, repetia Lenin, tement veure la insurrecció substituïda per un joc constitucional. Lenin, evidentment, no havia tingut temps encara d'apreciar un nou factor que sorgia en la preparació de l'aixecament i que canviava tot el seu caràcter, és a dir: un greu conflicte entre la guarnició de Petrograd i el govern. Si el Congrés dels Soviets ha de resoldre el problema del poder; si el govern vol dividir la guarnició per a impedir que el congrés prenga el poder; si la guarnició, sense esperar al Congrés dels Soviets, es nega a sotmetre's al govern, tot açò significa en suma que la insurrecció ha començat, anticipant-se al Congrés dels Soviets, encara que sota el mantell de la seua autoritat. Seria, per consegüent, erroni fer una distinció entre els preparatius de la insurrecció i els del Congrés dels Soviets.

El millor seria comprendre les particularitats de la Insurrecció d'Octubre comparant-la amb la de febrer. Si recorrem a aqueixa comparació, no cal admetre, com en altres casos, la identitat convencional de totes les condicions; són idèntiques en realitat, doncs que es tracta en els dos casos de Petrograd: el mateix terreny de lluita, els mateixos agrupaments socials, el mateix proletariat i la mateixa guarnició. La victòria s'obté, en els dos casos, perquè la majoria dels regiments de reserva passen al bàndol dels obrers. Però quina enorme diferència, tanmateix aquests trets generals essencials! Complementant-se històricament en aqueixos vuit mesos que les separen, les dues

insurreccions de Petrograd, pels seus contrastos, semblen fetes per endavant per a ajudar a comprendre millor la naturalesa d'una insurrecció en general.

Sovint diu hom que la Insurrecció de Febrer fou un aixecament de forces elementals. Ja hem exposat al seu lloc totes les reserves indispensables a aquesta definició. Però és exacte, en tot cas, que al febrer ningú s'anticipà a endinsar-se pel camí de la insurrecció; ningú votava a les fàbriques i els quarters sobre la qüestió de la revolució; ningú, des de dalt, cridava a la insurrecció. La irritació que s'havia acumulat durant anys esclatà de forma inesperada fins i tot, en gran manera, per a les mateixes masses.

Les coses succeïren força altrament a l'octubre. Durant vuit mesos les masses havien viscut una vida política intensa. No sols provocaven esdeveniments, sinó que aprenien a comprendre el seu lligam; després de cada acció, valoraven críticament els resultats. El parlamentarisme soviètic esdevingué el mecanisme quotidià de la vida política del poble. ¿Si resolien votant les qüestions de vaga, manifestacions al carrer, enviament de regiments al front, podien les masses renunciar a resoldre per elles mateixes el problema de la insurrecció?

D'aquesta conquesta inapreciable i en suma única de la Revolució de Febrer provenien, no obstant això, noves dificultats. No es podia cridar les masses al combat en nom del soviets sense haver plantejat categòricament la qüestió davant el soviets, és a dir, sense haver fet del problema de la insurrecció objecte de debats oberts, i fins i tot amb la participació dels representants del camp enemic. La necessitat de crear un òrgan soviètic especial, el més dissimuladament possible, per a dirigir la insurrecció, era evident. Però açò imposava també el camí democràtic amb tots els seus avantatges i totes les seues demores. La decisió presa pel Comitè Militar Revolucionari, datada el 9 d'octubre, no entra en aplicació definitivament més que el 20. No obstant això, la principal dificultat no estava ací. Utilitzar la majoria en el soviets i crear un comitè compost únicament de bolxevics, seria provocar el descontentament dels sense partit, sense comptar el dels socialistes revolucionaris d'esquerra i de determinats grups anarquistes. Els bolxevics del Comitè Militar Revolucionari se sotmetien a la decisió del seu partit, però no tots ells sense resistència. No obstant això, no es podia exigir cap disciplina als sense partit i als socialistes revolucionaris d'esquerra. Obtenir d'ells una decisió *a priori* a favor de la insurrecció per a un dia fix hauria estat inconcebible, i el simple fet de plantejar davant ells el problema hauria estat extremadament imprudent. Per mitjà del Comitè Militar Revolucionari, únicament es podia arrossegar les masses cap a la insurrecció, agreujant dia rere dia la situació i fent que el conflicte acabés essent inevitable.

Que no hauria estat més senzill, en aqueix cas, cridar a la insurrecció en nom del partit, directament? Són indubtables els seriosos avantatges de semblant procediment. Però potser els inconvenients no són menys evidents. Entre els milions d'homes sobre els quals el partit tenia previst recolzar-se, calia distingir, no obstant això, tres sectors: un que recolzava ja als bolxevics en totes les circumstàncies; un altre, el més nombrós, que recolzava els bolxevics allí on aquests actuaven per mitjà dels soviets; el tercer, que seguia els soviets, tot i que en aquests els bolxevics fossen majoritaris.

Aqueixos tres sectors es distingien no sols pel seu nivell polític, sinó, en gran part també, per la seua composició social. Darrere dels bolxevics, en tant que partit, marxaven en primera fila els obrers industrials, proletaris per herència de Petrograd. Darrere dels bolxevics, en la mesura que tingueren el suport legal dels soviets, marxava

la majoria dels soldats. Darrere dels soviets, independentment o tanmateix el fet que els bolxevics haguessen assolit una forta influència, marxaven les formacions més conservadores de la classe obrera, els exmenxevics i socialistes revolucionaris, temorosos de separar-se de la resta de la massa; els elements més conservadors de l'exèrcit, incloent-hi els cosacs; els camperols que havien trencat amb la direcció del partit socialista revolucionari per a lligar-se a la seua ala esquerra.

Seria un error evident identificar la força del partit bolxevic a la dels soviets que dirigia: aquesta última força era molt major que la primera; no obstant això, si mancava la primera, esdevenia impotent. Açò no té res de misteriós. La relació entre el partit i el soviets procedia d'una inevitable incompatibilitat, en una època revolucionària, entre la formidable influència política del bolxevisme i la flaqueza de la seua força organitzativa. Una palanca exactament aplicada dona a una mà la possibilitat d'aixecar un pes que supera amb molt la força viva que desplega. Però, si la mà hi falta, la palanca no és més que una perxa inanimada.

En la conferència regional de Moscou dels bolxevics, a les acaballes de setembre, un dels delegats declarava: "En Egorievsk, la influència dels bolxevics no es posa en dubte. Però l'organització del partit, per si mateixa, és feble. Està molt abandonada; no hi ha afiliacions regulars ni cotitzacions de membres". La desproporció entre la influència i l'organització, no sempre tan palesa, constituïa un fenomen general. Les grans masses coneixien les consignes bolxevics i l'organització soviètica. Aqueixes consignes i l'organització es fusionaren per a elles definitivament a finals de setembre i començaments d'octubre. El poble esperava l'opinió dels soviets sobre quan i com aplicar el programa dels bolxevics.

El mateix partit educava metòdicament les masses en aqueix esperit. Quan a Kiev s'estengué el rumor dels preparatius de la insurrecció, el comitè executiu bolxevic oposà immediatament un desmentiment rotund: "Cap manifestació ha de fer-se si no és convocada pels soviets [...] No marxar sense el soviets!" Desmentint, el 18 d'octubre, els rumors que corrien sobre una insurrecció fixada, segons deien, per al 22, Trotski deia: "El soviets és una institució electiva i [...] no pot adoptar resolucions que no foren conegudes pels obrers i soldats..." Fórmules d'aquest tipus, repetides quotidianament i confirmades per la pràctica, eren acollides favorablement.

En la conferència militar dels bolxevics de Moscou, celebrada a l'octubre, el sots-tinent Berzin resumia així els informes dels delegats: "És difícil dir si les tropes aniran a la crida del comitè bolxevic de Moscou. Però si les convoca el soviets, tots hi aniran probablement." Ara bé, la guarnició de Moscou, des de setembre, havia votat en un noranta per cent a favor dels bolxevics. En la conferència del 16 d'octubre, en Petrograd, Boki, en nom del comitè del partit, informava que al districte de Moscou "marxaran si els convoca el soviets, però no el partit"; al barri de Nevski, "tots marxaran darrere del soviets". Volodarski resumia immediatament l'estat d'ànim de Petrograd de la manera següent: "La impressió general és que ningú s'impacienta en sortir al carrer, però, que, si els convoca el soviets, tots estaran presents." Olga Ravitx corregeix aquesta afirmació: "Alguns afirmen que també marxaran si els convoca el partit." En la conferència de la guarnició de Petrograd, el 18, els delegats informaren que els seus regiments esperaven, per a avançar, un crida del soviets; ningú parlava del partit, encara que els bolxevics estaven al capdavant de nombrosos contingents: només es podia mantenir la unitat als quarters establint un lligam entre els simpatitzants, els vacil·lants i

els elements semihostils, a través de la disciplina del soviets. El Regiment de Granaders arribà a declarar que només marxaria si li ho ordenava el Congrés dels Soviets. El mateix fet que els agitadors i organitzadors, en enjudiciar l'estat d'ànim de les masses, diferenciaren sempre entre el soviets i el partit, demostra com d'important era aquesta qüestió des del punt de vista de la crida a la insurrecció.

El xofer Mitrevitx conta que en un equip de camions, on s'aconseguia obtenir una resolució a favor de la insurrecció, els bolxevics feren adoptar una proposta de compromís: "No marxarem ni a favor dels bolxevics ni dels menxevics, però [...] sense cap dilació executarem totes les ordres del II Congrés dels Soviets." Els bolxevics de l'equip de camions aplicaven en petit la mateixa tàctica envoltant a la qual recorria el Comitè Militar Revolucionari. Mitrevitx no vol demostrar res, relata únicament, i el seu testimoni és, per això, encara més convincent.

Les temptatives per a conduir la insurrecció directament per mitjà del partit no donaven resultat en cap lloc. S'ha servat un testimoni d'enorme interès, en relació a la preparació de l'aixecament en Kinexma, punt important de la indústria tèxtil. Quan es plantejà a l'ordre del dia la insurrecció a la regió moscovita, el comitè del partit en Kinexma elegí un triumvirat especial que fou denominat, no se sap bé per què, Directori, a fi d'estudiar les forces militars, els mitjans amb què es comptava per als preparatius de la insurrecció armada. "Cal assenyalar, no obstant això [escriu un dels membres del Directori], que els tres elegits no feren gran cosa, segons sembla. Els esdeveniments es desenvoluparen de manera un poc diferent [...] La vaga regional ens absorbí totalment, i, en arribar el moment decisiu, el centre organitzador fou traslladat al comitè de vaga i al soviets..." En les modestes dimensions d'un moviment provincial, es repetia el mateix que en Petrograd.

El partit posava en moviment el soviets. El soviets posava en moviment als obrers, soldats i, parcialment, els camperols. Allò que es guanyava en massa, es perdia en rapidesa. Si representem aqueix aparell de transmissió com un sistema de rodes dentades (comparació ja utilitzada per Lenin, encara que en una altra ocasió i en un període distint), pot dir-se que una temptativa impacient per a ajustar la roda del partit directament a la roda gegant de les masses presentava el risc de trencar les dents de la roda del partit sense assolir, per tant, una mobilització suficient de les masses.

No obstant això, no menys real era el perill contrari, el de deixar escapar una situació favorable com resultat de friccions al mateix interior del sistema soviètic. Teòricament parlant, el moment més favorable per a la insurrecció es localitza en un punt determinat en el temps. No es tracta, per descomptat, de sorprendre en la pràctica aqueix punt ideal. La insurrecció pot representar-se, quant a les seues possibilitats d'èxit, com una corba ascendent, que culminés al punt ideal; però també com una corba descendent si la relació de forces no ha pogut modificar-se encara radicalment. En compte d'"un moment", resulta un espai de temps que es pot mesurar en setmanes i a vegades en mesos. Els bolxevics podien prendre el poder en Petrograd des de començaments de juliol. Però, en aqueix cas, no l'haurien servat. A partir de meitat de setembre, ja podien esperar no sols conquerir el poder, sinó també servir-lo. Si, a finals d'octubre, els bolxevics haguessen retardat la insurrecció, és possible, però no segur, que encara els hagués quedat un cert temps per a recuperar el terreny perdut. Es pot admetre amb certes reserves que, durant tres o quatre mesos, per exemple de setembre a desembre, les premisses polítiques per a una insurrecció continuaven existint: estaven ja madures i

encara no s'havien descompost. Dins d'aquests límits, més fàcils de precisar després que en el moment mateix de l'acció, el partit gaudia d'una certa llibertat d'elecció engendrant inevitables i, a vegades greus, diferències d'índole pràctica.

Ja en les jornades de la Conferència Democràtica, Lenin proposava desencadenar la insurrecció. A finals de setembre, considerava tot ajornament no sols arriscat, sinó perillós. "Esperar al Congrés dels Soviets [escrivia al començament d'octubre] és un joc pueril, vergonyós, és traïr la revolució amb formalismes." És no obstant això dubtós que, entre els dirigents bolxevics, algú es guiés en aqueix problema per consideracions purament formals. Quan Zinoviev, per exemple, exigia una conferència preparatòria amb la fracció bolxevic del Congrés dels Soviets, no cercava una sanció formal, sinó simplement comptava amb el suport polític dels delegats de províncies contra el comitè central. Però és un fet que la subordinació del partit al soviets i d'aquest al Congrés dels Soviets aportava al problema de la data de la insurrecció un factor d'imprecisió que alarmava enormement, i no sense raó, Lenin.

La qüestió de saber quan es llençarà la crida està estretament lligada a la de saber qui la llençarà. Lenin no ignorava els avantatges d'una crida en nom del soviets; però veia, abans que res, les dificultats que sorgirien en aqueix camí. Sobretot a distància, no podia deixar de témer que les interferències entre els dirigents del soviets foren encara més fortes que en el comitè central, la política del qual considerava ja massa indecisa. Sobre el problema de saber qui començaria, si el soviets o el partit, Lenin tenia solucions alternatives, però, en les primeres setmanes, s'inclinava resoludament a favor d'una iniciativa independent del partit. No hi havia en açò ni una ombra d'oposició de principis: es tractava d'abordar la qüestió de la insurrecció sobre una sola i mateixa base, en circumstàncies idèntiques, amb els mateixos fins. Però la manera de fer-ho era, de totes maneres, diferent.

La proposta feta per Lenin de rodejar el teatre Alexandra i detenir els membres de la Conferència Democràtica suposava que el partit, i no el soviets, havia d'estar al capdavant de la insurrecció, cridant directament a les fàbriques i als quarters. I no podia succeir altrament: era inconcebible que el soviets acceptés un pla semblant. Lenin s'adonava perfectament que, fins i tot en les altes esferes del partit, la seua concepció trobaria resistències; recomanava per endavant a la fracció bolxevic de la conferència "no preocupar-se pel nombre": si s'actua decididament des de dalt, el nombre serà garantit per la base. L'audaç pla de Lenin presentava els avantatges indiscutibles de la rapidesa i de l'imprevist. Però posava massa al descobert el partit, amb el perill, dins de certs límits, d'oposar-lo a les masses. Fins i tot el soviets de Petrograd, agafat d'improvís, hauria pogut, davant el primer fracàs, deixar esvair-se la majoria bolxevic, que no era encara massa estable.

La resolució del 10 d'octubre proposa a les organitzacions locals del partit que resolguen pràcticament totes les qüestions des del punt de vista de la insurrecció: quant als soviets, en tant que òrgans de la insurrecció, no se'ls esmenta en la resolució del comitè central. En la conferència del 16, Lenin deia: "Els fets demostren que tenim la superioritat sobre l'enemic. Per què el comitè central no pot començar?" de la boca de Lenin, la pregunta no tenia en absolut un caràcter retòric; significava: ¿per què perdre el temps subordinant-se a la mediació complicada del soviets si el comitè central pot fer el senyal immediatament? No obstant això, la resolució proposada per Lenin finia aquesta vegada amb l'expressió "de la seua confiança en què el comitè central i el soviets

indicarien oportunament el moment propici i els mitjans més convenients d'acció". La referència feta al soviets, junt amb el partit, i la fórmula més oberta respecte a la data de la insurrecció provenien de la resistència de les masses que Lenin polsava per mitjà dels dirigents del partit.

L'endemà, en una polèmica amb Zinoviev i Kamenev, Lenin resumia els debats del dia anterior: "Tots estan d'acord en què, a la crida dels soviets i per a la seua defensa, els obrers marxaran com un sol home". La qual cosa significava: encara que tots no estan d'acord amb ell, Lenin, que pot llançar-se la crida en nom del partit, sí que hi ha unanimitat en què pot ésser llançada en nom dels soviets.

"Qui ha de prendre el poder? [escriu Lenin en el capvespre del dia 24] Açò no té importància de moment: ho faça el Comitè Militar Revolucionari o 'una altra institució', que declare que lliurarà el poder només als vertaders representants del poble..." "Una altra institució", entre enigmàtiques cometes, al·ludeix en el llenguatge conspiratiu al comitè central dels bolxevics. Lenin renova ací la seua proposta de setembre: actuar directament en nom del comitè central si la legalitat soviètica impedis al Comitè Militar Revolucionari col·locar el congrés davant el fet consumat de la insurrecció.

Encara que tota aquesta lluita sobre els terminis i els mètodes de la insurrecció es prolongà unes quantes setmanes, els que hi participaren no s'adonaren completament del seu significat i importància. "Lenin proposava la presa del poder pels soviets, el de Leningrad o el de Moscou, i no a esquenes dels soviets, [escrivia Stalin en 1924]. Per què Trotski ha necessitat aquesta llegenda tan estranya sobre Lenin?" I a més: "El partit coneixia Lenin com el més gran marxista del nostre temps [...] aliè a tota ombra de blanquisme." Mentre que Trotski representava "no al gegant Lenin, sinó a una espècie de nan blanquista..." No sols blanquista, sinó nan! En realitat, la qüestió de saber en nom de qui es farà la insurrecció i en mans de quina institució serà lliurat el poder, no ha estat decidida per endavant per cap doctrina. Una vegada donades les condicions generals d'una insurrecció, l'aixecament es presenta com un problema de caràcter pràctic que pot resoldre's per diferents mitjans. Sobre aquest aspecte, les diferències a l'interior del comitè central eren anàlogues a les controvèrsies entre oficials de l'Estat Major General, educats en una sola i única doctrina militar i que jutgen de la mateixa manera una situació estratègica en el seu conjunt, però que proposen, per a resoldre el problema més immediat, diverses variants sens dubte excepcionalment importants, però parcials no obstant això. Mesclar en açò la qüestió del marxisme i del blanquisme és demostrar que no es comprèn ni una cosa ni l'altra.

El professor Pokrovski nega fins i tot el significat mateix del dilema: el soviets o el partit? Els soldats no són de cap manera formalistes, declara amb ironia: no tenien necessitat d'esperar al Congrés dels Soviets per a derrocar Kerenski. Per espiritual que siga aquesta forma de plantejar el problema, deixa un punt sense elucidar: per què crear els soviets, en suma, si el partit és suficient? "És curiós [continua el professor] que, d'aquest esforç per fer tot més o menys legalment, res en resultà legal des del punt de vista soviètic, i el poder en l'últim moment fou pres no pel soviets, sinó per una organització palesament "il·legal", constituïda *ad hoc*." Pokrovski al·lega que Trotski fou forçat, "en nom del Comitè Militar Revolucionari", i no en nom del soviets, a declarar inexistent el govern de Kerenski. Argument totalment inesperat! El Comitè Militar Revolucionari era un òrgan electiu del soviets. El paper dirigent del comitè en la insurrecció no infringia de cap mode la legalitat soviètica, de la que el professor es

burla, i que al seu torn era observada per les masses amb força gelosia. El Consell de Comissaris del Poble fou constituït *ad hoc* també, la qual cosa no l'impedir ésser i seguir essent l'òrgan del poder soviètic, incloent-hi el mateix Pokrovski, en la seua qualitat d'adjunt del Comissari d'Instrucció Pública.

La insurrecció pogué mantenir-se al terreny de la legalitat soviètica i fins i tot, en gran manera, dins dels marcs tradicionals de la dualitat de poders, gràcies sobretot a què la guarnició de Petrograd estava gairebé enterament subordinada al soviets ja abans de l'aixecament. En nombroses memòries, articles d'aniversari, en els primers assajos històrics, aquest fet, confirmat per innumerables documents, era considerat com quelcom indiscutible. “El conflicte en Petrograd es desenrotllà entorn del problema de la sort de la guarnició”, diu un dels primers fullets sobre octubre, escrit per l'autor del present llibre, en els descansos entre les sessions de les negociacions de Brest-Litovsk, quan encara estaven frescos els records d'aqueixos esdeveniments, fullet que, en el partit, durant diversos anys, fou presentat com un manual d'història. “El problema bàsic, entorn del qual es formà i s'organitzà tot el moviment a l'octubre [declara encara més clarament Sadovski, un dels organitzadors immediats de la insurrecció], fou el de la temptativa de fer marxar els regiments de la guarnició de Petrograd cap al front del nord...” Cap dels dirigents immediats de la insurrecció, que participaven en el col·loqui organitzat per a reconstituir la marxa dels esdeveniments, presentà a Sadovski cap objecció o correcció. Només a partir de 1924 descobrir hom de sobte que Trotski sobreestimava la guarnició camperola en detriment dels obrers de Petrograd: descobriment científic ideal per a complementar-lo amb l'acusació d'haver subestimat la classe camperola.

Desenes de joves historiadors, amb el professor Pokrovski al capdavant, ens han explicat, aquests darrers anys, la importància del proletariat per a una revolució proletària, indignats veient que no parlàvem dels obrers allí on dèiem soldats, i convenent-nos d'haver analitzat la marxa real dels esdeveniments en compte d'haver repetit lliçons escolars. Pokrovski resumeix aquesta crítica en els termes següents: “Encara que Trotski sap molt bé que fou el partit qui decidí passar a la lluita armada [...] i encara que, evidentment, tot pretext que s'esgrimís només podia tenir una importància secundària, no obstant això, assigna a la guarnició de Petrograd el paper central en l'escena [...] com si no hauria estat possible la insurrecció en mancar aquesta.” Per al nostre historiador, l'única cosa que importa és “la decisió del partit” de cara a la insurrecció; però la qüestió de saber com es produí l'aixecament en realitat és “secundària”: sempre es trobarà un pretext. Pokrovski anomena “pretext” al mitjà de conquerir les tropes, és a dir, de resoldre precisament el problema del qual depèn la sort de qualsevol insurrecció. No hi ha dubte que la revolució proletària s'hauria produït fins i tot no havent sorgit el conflicte sobre l'evacuació de la guarnició; en açò, el professor té raó. Però hauria estat una altra insurrecció i hauria exigít una exposició històrica diferent. Però nosaltres només tenim a la vista els esdeveniments tal com es produïren.

Un dels organitzadors, més tard historiador de la Guàrdia Roja, Malakhovski, insisteix per la seua banda en afirmar que foren precisament els obrers armats, diferenciant-se de la guarnició semiapàtica, els que mostraren iniciativa, resolució i fermesa durant l'aixecament. “Els destacaments de la Guàrdia Roja [escriu] ocupen, durant la Insurrecció d'Octubre, les institucions governamentals, el correu i el telègraf, són ells també els qui es troben en primera fila en el moment del combat [...], etc.” Tot això és indiscutible. Però no és difícil, no obstant això, comprendre que si els guàrdies rojos

pogueren tan fàcilment “ocupar” les institucions, fou en realitat pel fet que la guarnició estava d'acord amb ells, els recolzava, o bé, almenys, no se'ls oposà. Fou açò que decidí la sort de la insurrecció.

El simple fet de preguntar qui, si els soldats o els obrers, era més important per a la insurrecció, mostra un nivell teòric tan lamentable que quasi no permet la discussió. La Revolució d'Octubre era la lluita del proletariat contra la burgesia pel poder. Però fou el mugic qui, al capdavall, decidí el desenllaç de la lluita. Aqueix esquema general, aplicable a tot el país, trobà en Petrograd la seua expressió més acabada. Allò que donà a la insurrecció a la capital el caràcter d'un colp ràpidament fet amb un mínim de víctimes fou la combinació del complot revolucionari, de la insurrecció proletària i de la lluita de la guarnició camperola per la seua pròpia salvaguarda. El partit dirigia la insurrecció; la principal força motriu era el proletariat; els destacaments obrers armats constituïen la força de xoc; però el desenllaç de la lluita depenia de la guarnició camperola, difícil de moure.

És en aquest sentit precisament en el que el paral·lel entre les insurreccions de febrer i d'octubre resulta particularment irremplaçable. En vigílies de l'enderrocament de la monarquia, la guarnició representava una incògnita per a ambdues parts. Els soldats mateixos no sabien encara com reaccionarien davant l'aixecament dels obrers. Només la vaga general pogué establir les condicions necessàries perquè es produís el contacte massiu entre obrers i soldats, permetent que fossen posats a prova aquests últims i que passaren a les files dels obrers. Aqueix fou el contingut dramàtic de les cinc jornades de febrer.

En vigílies de l'enderrocament del Govern Provisional, la indiscutible majoria de la guarnició es mantenia obertament al costat dels obrers. En cap banda del país el govern se sentia tan aïllat com a la seua residència: no fou per error que intentà fugir-hi. Però fou en va: la capital hostil no li deixava partir. Intentant sense èxit expulsar els regiments revolucionaris, el govern es veié definitivament derrotat.

Explicar la política passiva de Kerenski davant la insurrecció per les seues qualitats personals tan sols, és veure les coses artificialment. Kerenski no estava a soles. Hi havia en el govern homes com Paltxinski, plens d'energia. Els líders del Comitè Executiu sabien molt bé que la victòria dels bolxevics significaria la seua mort política. Tots, separadament o junts, es trobaren paralitzats, se sumiren, com Kerenski, en la penosa malaptesa de qui, malgrat la imminència del perill, se sent incapaç d'alçar la mà per a defensar-se.

La fraternització d'obers i soldats no procedia a l'octubre d'un conflicte obert als carrers tal com havia succeït al febrer, sinó que precedí la insurrecció. Si els bolxevics no cridaven aquesta vegada a la vaga general, no és perquè no pogueren, sinó perquè no la consideraven necessària. El Comitè Militar Revolucionari, ja abans de la insurrecció, se sentia amo de la situació: coneixia cada contingent de la guarnició, el seu estat d'ànim, els agrupaments que es produïen al seu interior; rebia diàriament informes no falsificats, explicant allò que succeïa; en qualsevol moment podia enviar un comissari plenipotenciari o un motociclista transmetent una ordre a un regiment; podia telefonar al comitè d'un efectiu o enviar una ordre de servei a una companyia. El Comitè Militar Revolucionari exercia, en relació a les tropes, el paper d'un Estat Major governamental i no el d'un Estat Major de conspiradors.

És cert que els llocs de comandament de l'estat seguien en mans del govern. Però ja havien perdut les seues bases de suport. Els ministeris i els estats majors s'erigien en el buit. El telèfon i el telègraf continuaven servint al govern, al igual que el Banc de l'Estat. Però el govern no tenia ja les forces militars indispensables per a retenir en les seues mans aqueixes institucions. El Palau d'Hivern i l'Institut Smolni semblaven haver canviat de lloc. El Comitè Militar Revolucionari col·locava el govern fantasma davant una situació tal que aquest últim no podia intentar res sense haver destruït prèviament la guarnició. Però tot intent d'atac per part de Kerenski contra les tropes no feia més que accelerar el desenllaç.

No obstant això, res d'açò suprimia la necessitat de l'aixecament, problema que quedava per resoldre. El Comitè Militar Revolucionari tenia en les seues mans el ressort i tot el mecanisme del rellotge. Però li faltaven l'esfera i les agulles. I sense aquests detalls, un rellotge no té cap utilitat. Privat del telèfon, del telègraf, d'un banc, d'un estat major, el Comitè Militar Revolucionari no podia governar. Disposava de gairebé totes les premisses reals i dels elements del poder, però no del poder mateix.

Al febrer, els obrers no pensaven en apoderar-se del banc i del Palau d'Hivern, sinó en eliminar la resistència de l'exèrcit. No lluitaven per a conquerir determinats llocs de comandament, sinó per tal de guanyar-se l'ànima del soldat. Una vegada assolit açò, els altres problemes es resolgueren per si mateixos: en haver perdut els seus batallons de la guàrdia, la monarquia ni tan sols intentà ja defensar els seus palaus ni els seus estats majors.

A l'octubre, el govern de Kerenski, després d'haver deixat escapar per sempre l'ànima del soldat, s'aferrà encara als llocs de comandament. Entre les seues mans, els estats majors, els bancs, els telèfons, només constituïen la façana del poder. Passant a les mans dels soviets, aqueixos establiments havien d'assegurar la possessió íntegra del poder. Aqueixa era la situació en vigílies de la insurrecció: determinava les modalitats d'acció en les últimes vint-i-quatre hores.

Quasi no hi hagué manifestacions, combats de carrers, barricades, tot allò que s'entén normalment per "insurrecció"; la revolució no necessitava resoldre un problema ja resolt. La presa de l'aparell governamental podia efectuar-se a través d'un pla, amb ajuda de destacaments armats poc nombrosos, a partir d'un centre únic. Els quarters, la fortalesa, els dipòsits, tots els establiments on actuaven els obrers i soldats podien ésser presos des de l'interior mateix. Però ni el Palau d'Hivern, ni el Preparlament, ni l'estat major de la regió, ni els ministeris, ni les escoles de junker podien ésser presos des de l'interior. Igualment pel que fa als telèfons, els telègrafs, el correu, el Banc de l'Estat: els empleats d'aqueixos establiments, encara que pensaven poc en la combinació general de forces, eren, no obstant això, els amos darrere d'aqueixos murs que, a més a més, estaven molt protegits. Calia penetrar des de fora fins a les altes esferes de la burocràcia. Ací la violència substituïa l'ocupació a través de mitjans polítics. Però com la pèrdua recent per part del govern de les seues bases militars havia fet quasi impossible la resistència, aquests últims llocs de comandament foren presos en general sense xocs.

Però, amb tot, açò no es realitzà sense alguns combats: calgué prendre per assalt el Palau d'Hivern. Però el fet mateix que la resistència del govern es limités a la defensa

del palau defineix clarament el lloc que el 25 d'octubre ocupa en el desenvolupament de la lluita. El Palau d'Hivern apareix d'aquesta manera com l'últim reducte d'un règim políticament desfet i definitivament desarmat durant els últims quinze dies.

Els elements del complot, entenent com a tals el pla i una direcció centralitzada, ocupaven un lloc insignificant en la Revolució de Febrer. Açò es devia a la feblesa i disgregació dels grups revolucionaris sota la pesant càrrega del tsarisme i la guerra. La tasca era encara major per a les masses. Els insurrectes tenien la seua experiència política, les seues tradicions, les seues consignes, els seus líders anònims. Però si els elements de direcció disseminats en l'aixecament foren suficients per a derrocar la monarquia, distaren molt d'ésser prou nombrosos per a assegurar als vencedors els fruits de la seua pròpia victòria.

A l'octubre, la calma als carrers, l'absència de multituds, la manca de combats donaren pretext als adversaris per a parlar de la conspiració d'una minoria insignificant, de l'aventura d'un grapat de bolxevics. Aquesta fórmula es repetí moltes vegades durant els dies, mesos i anys següents a la insurrecció. Evidentment, per a restablir el bon renom de la insurrecció proletària, Iaroslavski escriu del 25 d'octubre: "Responent a la crida del Comitè Militar Revolucionari, masses compactes del proletariat de Petrograd es posaren sota les seues banderes i envaïren els carrers de Petrograd". L'historiador oficial oblida explicar amb quin fi el Comitè Militar Revolucionari havia cridat les masses al carrer i què havien fet aquestes precisament allí.

D'una combinació de força i debilitat de la Revolució de Febrer se'n derivà la seua idealització oficial, representant-la com a obra de tota la nació i oposant-la a la Insurrecció d'Octubre, considerada com un complot. Si els bolxevics assoliren reduir en l'últim moment la lluita pel poder a un "complot", no es degué al fet que foren una petita minoria sinó, per contra, al fet que tenien al seu darrere els barris obrers i els quarters, una indiscutible majoria, fortament agrupada, organitzada i disciplinada.

No es pot comprendre exactament la Insurrecció d'Octubre si només s'examina la seua fase final. A finals de febrer, la partida d'escacs de la insurrecció es jugà des del primer moviment fins a l'últim, és a dir, fins a l'abandó de l'adversari; a finals d'octubre, la partida principal pertanyia ja al passat, i el dia de la insurrecció es tractava de resoldre un problema prou limitat: mat en dues jugades. És, doncs, indispensable, datar el període de la insurrecció a partir del 9 d'octubre, quan sorgeix el conflicte de la guarnició, o del 12, quan es decidí crear el Comitè Militar Revolucionari. La maniobra envoltant durà més de quinze dies. La fase més decisiva es prolongà cinc o sis dies, des del moment que fou creat el Comitè Militar Revolucionari. Durant tot aquest període actuaren directament centenars de milers de soldats i obrers, formalment a la defensiva, però en realitat a l'ofensiva. L'etapa final, en el curs de la qual els insurrectes refusaren definitivament les formes convencionals de la dualitat de poders, amb la seua legalitat dubtosa i la seua fraseologia defensiva, durà exactament vint-i-quatre hores: del 25, a les 2 del matí, fins al 26, a les 2 del matí. En aqueix espai de temps, el Comitè Militar Revolucionari féu obertament ús de les armes per a apoderar-se de la ciutat i detenir el govern: en les operacions hi participaren, en total, només les forces necessàries per a complir una tasca limitada, en tot cas no més de 25.000 a 30.000 homes.

Un autor italià que escriu llibres no sols sobre *Les nits dels eunucs*, sinó també sobre els més importants problemes d'estat, visità el Moscou soviètic en 1929, embrollà el poc

que havia pogut escoltar a esquerra i dreta i, basant-s'hi, construí un llibre sobre *La tècnica del colp d'estat*. El nom d'aquest escriptor, Malaparte, permet distingir-lo fàcilment d'un altre especialista en colps d'estat que es cridava Bonaparte.

Contràriament a "l'estratègia de Lenin", subordinada a les condicions socials i polítiques de la Rússia de 1917, "la tàctica de Trotski [segons Malaparte] no està relacionada amb les condicions generals del país". A les consideracions de Lenin sobre les premisses polítiques de la insurrecció, l'autor vol que Trotski responga: "La vostra estratègia exigeix massa condicions favorables: la insurrecció no necessita res. Es basta a si mateixa". A penes es pot concebre un absurd que es baste tan a si mateix com aquest. Malaparte repeteix diverses vegades que a l'octubre la victòria es degué no a l'estratègia de Lenin, sinó a la tàctica de Trotski. Encara ara, aquesta tàctica amenaçaria la tranquil·litat dels estats europeus. "L'estratègia de Lenin no constitueix un perill immediat per als governs d'Europa. El perill actual (i permanent) per a ells està en la tàctica de Trotski." Concretant més encara: "Poseu a Poincaré al lloc de Kerenski i el colp d'estat bolxevic d'octubre de 1917 triomfarà de la mateixa manera". És inútil que intentem distingir per a què podia servir en general l'estratègia de Lenin, que depenia de les condicions històriques, si la tàctica de Trotski resolva el mateix problema en totes les circumstàncies. Queda per afegir-hi que tan notable llibre ha estat publicat ja en diverses llengües. És evident que els homes d'estat hi aprenen com eliminar els colps d'estat. Els desitgem molta sort.

La crítica de les operacions purament militars del 25 d'octubre no ha estat feta fins al present. La literatura soviètica ofereix material sobre aquest tema que té un caràcter no crític, sinó apologetic. Al costat dels escrits dels epígons, fins i tot la crítica de Sukhanov, tanmateix totes les seues contradiccions, es distingeix amb avantatge per una observació atenta dels fets.

En el seu judici sobre l'organització de l'aixecament d'octubre, Sukhanov ha emès, en dos anys, dues opinions que semblen diametralment oposades. En el tom dedicat a la Revolució de Febrer, diu: "Descriuré al seu lloc, segons els meus records personals, la insurrecció d'octubre executada com sobre una partitura." Iaroslavski reproduïx aquest judici de Sukhanov literalment. "La insurrecció de Petrograd [escriu] estava ben preparada i fou executada pel partit com davant un quadern de música." Més resoludament encara, segons sembla, s'expressa Claudi Anet, observador hostil però atent, encara que sense profunditat: "El colp d'estat del 7 de novembre [diu en substància] no inspira sinó admiració. Ni una esquerra, ni una fallada, el govern és derrocat sense haver tingut temps de cridar: ai!" No obstant això, en el tom dedicat a la revolució d'octubre, Sukhanov conta com Smolni, "d'amagat, temptejant, prudentment i en desordre", empenyé la liquidació del Govern Provisional.

S'exagera tant en el primer com en el segon. Però des d'un punt de vista més ampli, es pot admetre que els dos judicis, per molt oposats que siguin, es recolzen en fets concrets. El caràcter racional de la Insurrecció d'Octubre es derivà sobretot de les relacions objectives, de la maduresa de la revolució en el seu conjunt, del lloc que ocupa Petrograd al país, del lloc que ocupa el govern en Petrograd, de tot el treball previ del partit i, finalment, de la correcta política de la insurrecció. Però quedava encara un problema de tècnica militar. En aquest punt, hi hagueren un bon nombre d'errors parcials, i, vistos en la seua totalitat, poden fer la impressió d'un treball fet a cegues.

Sukhanov fa referència diverses vegades a la impotència, des del punt de vista militar, d'Smolni, fins i tot en les últimes jornades que precediren la insurrecció. En efecte, el 23 encara l'estat major de la revolució es trobava a penes millor defensat que el Palau d'Hivern. El Comitè Militar Revolucionari assegurava la seua immunitat enfortint principalment els seus lligams amb la guarnició i obtenia a través d'aquesta la possibilitat de vigilar tots els moviments estratègics de l'adversari. El comitè adoptà mesures més serioses, des del punt de vista de la tècnica de la guerra, unes vint-i-quatre hores més prompte que les del govern. Sukhanov afirma amb seguretat que si el govern hagués pres la iniciativa, durant la jornada del 23 i a la nit del 23 al 24, hauria pogut agafar tot el comitè: "Un bon destacament de cinc-cents homes hauria bastat ja per a liquidar Smolni i tot el que hi havia dins." És possible. Però, en primer lloc, el govern necessitava per a açò resolució, abrivament, és a dir, una qualitat absolutament aliena a la seua naturalesa. En segon lloc, necessitava "un bon destacament de cinc-cents homes". On aconseguir-lo? Organitzar-lo amb oficials? Els hem vist ja, a finals d'agost, en el seu paper de conspiradors: hom havia d'anar a cercar-los als cabarets. Les companyies de combat dels conciliadors s'havien disgregat. A les escoles de junker tot problema greu provocava nous agrupaments. Les coses marxaven encara pitjor entre els cosacs. Constituir un destacament a través d'una selecció en els diversos contingents era traïr-se a si mateix deu vegades abans de poder acabar l'empresa.

No obstant això, la sola existència d'un destacament no hauria estat decisiva. El primer tret contra Smolni hauria provocat una reacció violenta als barris obrers i als quarters. A qualsevol hora del dia o de la nit, desenes de milers d'homes armats o a mig armar haurien corregut per a oferir ajuda al centre de la revolució amenaçat. Tampoc la presa mateixa del Comitè Militar Revolucionari hauria salvat el govern. Fora d'Smolni es trobaven Lenin i, amb ell, el comitè central i el comitè de Petrograd. A la fortalesa de Pere i Pau hi havia un segon estat major, un tercer en l'*Aurora* i d'altres més als barris. Les masses no s'haurien quedat sense direcció. A més, els obrers i soldats, malgrat les demores, volien vèncer a tota costa.

No hi ha dubte, no obstant això, que s'havien d'haver adoptat uns dies abans mesures complementàries de prudència estratègica. La crítica de Sukhanov és correcta en aqueix sentit. L'aparell militar de la revolució actuà feixugament, amb retards i omissions, i la direcció es deixava inclinar massa a substituir la política per la tècnica. L'ull de Lenin feia molta falta en Smolni. Els altres no havien après encara.

Sukhanov té raó quan diu que la presa del Palau d'Hivern, durant la nit del 24 al 25 o durant el matí d'aqueixa jornada, hauria estat incomparablement més fàcil que a la vesprada o a la nit. El palau, el mateix que l'edifici veí a l'estat major, estava protegit pels grups de junker habituals: un atac sobtat hauria pogut triomfar gairebé amb seguretat. Al matí, Kerenski sortí en automòbil sense trobar obstacle: això basta per a provar que no s'exercia cap vigilància seriosa sobre el Palau d'Hivern. Això constituïa una vertadera llacuna!

La vigilància del Govern Provisional havia estat confiada (encara que massa tard: el 24!) a Sverdlov, ajudat per Lastxevitx i Blagonravov. És dubtós que Sverdlov, que ja no sabia on posar el cap, s'haja ocupat d'aqueixa nova tasca. És possible fins i tot que la resolució, inscrita no obstant això en l'acta, haja estat oblidada en la febre d'aquelles hores.

En el Comitè Militar Revolucionari, malgrat tot, se sobreestimaven els recursos militars del govern, en particular en allò tocant la protecció del Palau d'Hivern. Si bé els dirigents immediats de l'assetjament coneixien fins i tot les forces interiors del palau, podia témer de totes maneres que, davant el primer senyal d'alarma, arribaren reforços: junker, cosacs, tropes de xoc. El pla de la presa del Palau d'Hivern havia estat elaborat a l'estil d'una vasta operació: quan uns civils o civils a mitges es dediquen a resoldre un problema purament militar, es veuen sempre inclinats a subtileses estratègiques. A més d'una pedanteria excessiva, no podien deixar de mostrar en aqueix cas una palesa incapacitat.

La incoherència mostrada durant la presa del palau s'explica, en certa manera, per les qualitats personals dels principals dirigents. Podvoiski, Antonov-Ovseenko, Txudnovski, són homes d'un tremp heroic. Però potser hauré que dir que no són en absolut gent de mètode i disciplina en les seues idees. Podvoiski, que havia mostrat gran entusiasme durant les Jornades de Juliol, s'havia tornat molt més circumspecte i fins i tot més escèptic davant les perspectives en un futur pròxim. Però, en els fons, havia seguit fidel a si mateix: posat a resoldre qualsevol tasca pràctica, tendeix orgànicament a sortir dels marcs fixats, a ampliar el pla, a arrossegar tothom, a donar el màxim quan un mínim bastaria. Podem trobar fàcilment la marca del seu esperit en el caràcter hiperbòlic del pla. Antonov-Ovseenko és, pel seu caràcter, un optimista impulsiu, molt més capaç d'improvisació que de càlcul. En qualitat d'antic oficial subaltern, posseïa alguns coneixements sobre l'art militar. Durant la gran guerra, com emigrat, havia redactat els comentaris militars en el periòdic *La nostra Paraula*, que es publicava a París, i més d'una vegada havia mostrat la seua perspiciàcia en qüestions d'estratègia. El seu diletantisme impressionista no podia fer contrapès a l'elevació excessiva de Podvoiski. El tercer dels caps militars, Txudnovski, havia viscut uns quants mesos en un front passiu, en qualitat d'agitador: a açò es limitava la seua experiència d'home de guerra. Encara que inclinant-se cap a l'ala dreta, Txudnovski era, no obstant això, el primer a llançar-se a la batalla on es lluités més durament. La bravura personal i l'audàcia política, com és sabut, no es troben sempre en equilibri. Dies després de la insurrecció, Txudnovski fou ferit en Petrograd, en una escaramussa amb els cosacs de Kerenski, i uns quants mesos més tard trobà la mort a Ucraïna. És evident que l'expansiu i impulsiu Txudnovski no podia oferir allò que els mancava als altres dirigents. Cap d'ells estava disposat a tenir en compte els detalls, per la simple raó que no estaven iniciats en els secrets de l'ofici. Veient-se febles en els seus serveis d'exploradors, enllaç i maniobra, els mariscals rojos sentien la necessitat d'aclaparar al Palau d'Hivern amb forces tan superiors que la qüestió mateixa d'una direcció pràctica no es plantejava ja: les dimensions desmesurades, grandioses, del pla equivalien quasi a la seua absència. El que acabem de dir no significa que, en la composició del Comitè Militar Revolucionari, o bé al seu voltant, es pogués trobar caps militars més experimentats; en tot cas, no es podien trobar altres més dedicats i abnegats.

La lluita per la presa del Palau d'Hivern començà amb l'ocupació de tot el districte en una àmplia perifèria. Donada la inexperiència dels caps, els enllaços defectuosos, la ineptitud dels destacaments de guàrdies rojos, la falta de vigor de les forces regulars, aquesta complicada operació es desenrotllava amb una excessiva lentitud. En el mateix moment en què els destacaments rojos tancaven a poc a poc el setge i acumulaven reserves a les seues esquenes, companyies de junker, sotnies de cosacs, Cavallers de Sant Jordi i un batalló de dones s'obrien pas vers el palau. El puny de la defensa es

formava alhora que el cercle dels assaltants. Pot dir-se que el problema mateix procedeix del mitjà massa indirecte que s'empirà per a resoldre'l. No obstant això, una audaç incursió nocturna o un intrèpid atac durant la jornada a penes haurien costat més víctimes que una operació que ja durava massa. L'efecte moral de l'artilleria de l'*Aurora* es podia en tot cas verificar dotze o fins i tot vint-i-quatre hores abans: el creuer es mantenia preparat a la lluita en el Neva i els mariners de cap mode es queixaven de no tenir amb què greixar les seues peces. Però els dirigents de l'operació esperaven que l'assumpte es resolgués sense combat, enviaven parlamentaris, formulaven ultimàtums i no tenien en compte els terminis fixats. No se'ls ocorregué inspeccionar en el moment oportú l'artilleria de la fortalesa de Pere i Pau, precisament perquè pensaven poder prescindir-ne.

La falta de preparació de la direcció militar es palesà de manera encara més evident a Moscou, on la relació de forces era considerada tan favorable que Lenin recomanava insistentment començar per Moscou: "La victòria està garantida, no hi ha ningú per a batre's." En realitat, fou precisament a Moscou on la insurrecció tingué un caràcter de combats prolongats que duraren, incloent-hi les treves, uns vuit dies. "En l'ardor d'aquest treball [escriu Muralov, un dels principals dirigents de la insurrecció moscovita] no sempre mostràvem fermesa i resolució en tots els punts. Tot i que disposàvem d'una superioritat numèrica indiscutible (deu vegades la xifra de l'adversari), deixàrem prolongar els combats durant tota una setmana [...] com a conseqüència de la nostra poca habilitat per a dirigir les masses combatents, de la falta de disciplina d'aquestes últimes i de la ignorància completa de la tàctica dels combats de carrer, tant per part dels caps com dels soldats." Muralov té el costum d'anomenar les coses pel seu nom: per això actualment està deportat a Sibèria. Però, evitant descarregar la seua responsabilitat sobre altres, Muralov atribueix al comandament militar els principals errors de la direcció política que, a Moscou, es distingia per la seua inconsistència i es deixava influir fàcilment per elements conciliadors. No cal oblidar tampoc que els obrers del vell Moscou, del tèxtil i de la pell, es trobaven en extrem endarreriment en relació al proletariat de Petrograd. Al febrer, Moscou no havia hagut d'aixecar-se: l'enderrocament de la monarquia fou enterament obra de Petrograd. Al juliol, Moscou romangué de nou tranquil·la. Tot açò es notà quan arribà octubre: els obrers i soldats no tenien experiència de combat.

La tècnica de la insurrecció consuma allò que la política no ha fet. El gegantí creixement del bolxevisme distreia indubtablement l'atenció sobre l'aspecte militar del problema: les advertències apassionades de Lenin tenien suficient fonament. La direcció militar es mostrà incomparablement més feble que la direcció política. Potser podia succeir altrament? Durant mesos i mesos encara, el nou poder revolucionari manifestarà una extrema ineptitud cada vegada que es faça indispensable el recurs de les armes.

I, no obstant això, les autoritats militars del camp governamental apreciaven de manera enormement adolorada la direcció militar de la insurrecció. "Els insurrectes mantenen l'ordre i la disciplina [declarava per fil directe el Ministeri de la Guerra al Gran Quarter General poc després de la caiguda del palau], no hi ha hagut ni saquejos ni pogroms; al contrari, patrulles d'insurrectes han detingut soldats que titubejaven [...] El pla de la insurrecció estava indubtablement elaborat per endavant i fou aplicat amb persistència i bon ordre..." No estava totalment regulat "segons la partitura", com escrigueren Sukhanov i Iaroslavski, però no hi havia tampoc tant "desordre" com afirmà més tard el primer d'aquests dos autors.

A més a més, davant el judici crític més sever, tota empresa es mesura pel seu èxit.

EL CONGRÉS DE LA DICTADURA SOVIÈTICA

El 25 d'octubre s'havia d'inaugurar en l'Smolni el parlament més democràtic de tots els que han existit en la història mundial. I potser, qui ho sap?, el més important.

Una vegada lliures de la influència de la intel·liguència conciliadora, els soviets de província enviaven principalment obrers i soldats. Majoritàriament eren poc coneguts, però, en canvi, provats en l'acció i havien guanyat així mateix una sòlida confiança en les seues localitats. De l'exèrcit i del front, superant el bloqueig dels comitès de l'exèrcit i dels estats majors, la immensa majoria dels delegats eren gairebé únicament soldats rasos. Quasi tots havien despertat a la vida política amb la revolució. S'havien format en l'experiència d'aqueixos vuit mesos. Poc era allò que sabien, però ho sabien sòlidament. L'aparença exterior del congrés reflectia la seua composició. Els galons d'oficial, les ulleres i les corbates d'intel·lectuals del primer congrés ja a penes s'hi veien. Dominava en general el color gris a les vestimentes i als rostres. Tot s'havia desgastat durant la guerra. Molts obrers de les ciutats s'havien tirat damunt capots de soldat. Els delegats de les trinxeres no tenien aspecte molt presentable: sense afaitar des de feia temps, coberts amb vells capots esgarrats, amb pesades gorres de pell els forats de les quals descobrien la buata, amb els cabells descabellats. Rostres rudes mossegats per la intempèrie, pesats peus coberts de prunyons, dits groguencs de fumar tabac ordinari, botons mig arrancats, corretges penjant, botes gastades i brutes, sense enllustrar des de feia temps. Per primera vegada la nació plebea havia enviat una representació honesta, sense disfressa, feta a imatge i semblança seua.

L'estadística del congrés que es reuní en les hores de la insurrecció és extremadament incompleta. En el moment de l'obertura es comptaven 650 participants amb veu i vot; 390 eren bolxevics; encara que no tots eren membres del partit, eren no obstant això la substància mateixa de les masses; i a aquestes no els quedava un altre camí que el del bolxevisme. Molts delegats que arribaven plens de dubtes, maduraven ràpidament en la caldejada atmosfera de Petrograd.

Amb quant d'èxit menxevics i socialistes revolucionaris havien assolit dilapidar el capital polític de la Revolució de Febrer! Al Congrés dels Soviets al juny, els conciliadors disposaven d'una majoria de 600 vots sobre un total de 832 delegats. Ara, l'oposició conciliadora de qualsevol tipus reunia menys de la quarta part del congrés. Els menxevics, amb els grups nacionals lligats a ells, no passaven de 80 delegats, dels quals al voltant de la meitat eren "d'esquerra". De 159 socialistes revolucionaris (190 segons altres dades) els d'esquerra constituïen al voltant de les tres cinquenes parts i, a més a més, els de dreta anaven dissolent-se ràpidament en el transcurs del congrés. Cap al final de les sessions, el número de delegats s'elevà, segons certes dades, a 900 persones; però aquesta xifra, que incloïa un bon nombre de vots consultius, no engloba, d'altra banda, tots els vots deliberatius. El control dels mandats patia interrupcions, es perderen papers, els informes sobre la pertinença a tal o qual partit no són complets. En tot cas, la posició dominant dels bolxevics al congrés era indubtable.

Una enquesta entre els delegats demostrà que 505 soviets estaven a favor del pas de tot el poder a mans dels soviets; 86, a favor del poder de la “democràcia”; 55, a favor de la coalició; 21, a favor de la coalició, però sense els cadets. Aquestes xifres eloqüents, fins i tot en aquest aspecte, fan una idea exagerada, no obstant això, de la influència que encara els quedava als conciliadors: a favor de la democràcia i la coalició es declaraven els soviets de les regions més endarrerides i de les localitats menys importants.

El 25, a primera hora del matí, les diverses fraccions es reunien en l'Smolni. Dels bolxevics, només estaven presents els que no tenien missions de combat a complir. Calgué ajornar l'obertura del congrés: la direcció bolxevic volia prèviament acabar amb el palau. Però les fraccions hostils tampoc tenien pressa: necessitaven també decidir allò que havien de fer i açò no era fàcil. Dins de les fraccions, les subfraccions es barallaven entre si. L'escissió dels socialistes revolucionaris es produí després que la resolució d'abandonar el congrés fou rebutjada per 92 vots contra 60. Només en caure la vesprada, els socialistes revolucionaris de dreta i d'esquerra es reuniren en sales diferents. A les vuit, els menxevics demanaren un nou ajornament: les seues opinions estaven força dividides. Arribà la nit. Encara continuava l'acció contra el palau. Però es feia impossible esperar més temps: calia parlar clarament davant el país en estat d'alerta.

La revolució ensenyava l'art de la comprensió. Els delegats, els visitants, els guardians s'apinyaven a la sala de festes de les joves de la noblesa perquè pogueren entrar els que anaven arribant. Les advertències sobre un possible enfonsament del pis no tenien més efecte que les invitacions a fumar que en tenien menys. Tots s'apinyaven i fumaven a gust. A males penes John Reed pogué obrir-se camí a través de la multitud que rumorejava davant la porta. La sala no tenia calefacció, però l'aire era espès i ardent.

Amuntonats als cancells de les portes, en els passadissos laterals, o asseguts als ampits de les finestres, els delegats esperaven pacientment que el president fes sonar la campaneta. A la tribuna no estaven ni Tseretelli, ni Txeidse, ni Txernov. Només els líders de segon ordre aparegueren per a assistir als seus propis funerals. Un home de petita estatura, amb uniforme de major metge, en nom del Comitè Executiu obrí la sessió a les 10 hores i 40 minuts. El congrés es reunia sota “circumstàncies tan excepcionals” que ell, Dan, complint la missió que li havia confiat el Comitè Executiu Central, s'abstindria de pronunciar un discurs polític: ja que els seus amics del partit es troben actualment al Palau d'Hivern, exposats al tiroteig, “complint abnegadament el seu deure de ministres”. Els delegats no esperaven de cap manera que el Comitè Executiu Central els beneís. Miraven amb aversió la tribuna: ¿si aqueixa gent té encara una existència política, quina relació tenen amb nosaltres i amb la nostra causa? En nom dels bolxevics, Avanesov, delegat de Moscou, proposa una Mesa amb representació proporcional: catorze bolxevics, set socialistes revolucionaris, tres menxevics i un internacionalista. Els de la dreta es neguen immediatament a formar part de la Mesa. El grup de Martov s'absté de moment: no ha pres encara una decisió. Set vots passen als socialistes revolucionaris d'esquerra. El congrés observa irritat aquestes controvèrsies preliminars.

Avanesov llegeix la llista dels candidats bolxevics a la Mesa: Lenin, Trotski, Zinoviev, Kamenev, Rikov, Noguín, Sklianski, Krilenko, Antonov-Ovseenko, Riazanov, Muranov, Lunatxarski, Kollontai i Stuxka. “La Mesa està composta [escriu Sukhanov] dels principals líders bolxevics i d'un grup de sis (en realitat set) socialistes

revolucionaris d'esquerra." Encara que s'han oposat a la insurrecció, Zinoviev i Kamenev, donada la seua autoritat dins del partit, són inclosos en la Mesa; Rikov i Noguín estan com a representants del soviets de Moscou; Lunatxarski i Kollontai, per la seua popularitat com a agitadors en aqueix període; Riazanov, com a representant dels sindicats; Muranov, com a vell obrer bolxevic que s'ha portat valerosament durant el procés dels diputats de la Duma de l'Imperi; Stuxka, com a líder de l'organització a Letònia; Krilenko i Sklianski, com a representants de l'exèrcit. Antonov-Ovseenko, com a dirigent de les lluites en Petrograd. L'absència de Sverdlov s'explica aparentment pel fet que fou ell qui redactà la llista i que, en el desordre, ningú rectificà l'omissió. Una de les característiques dels costums d'aleshores en el partit era que la Mesa compregués tot l'estat major dels adversaris de la insurrecció: Zinoviev, Kamenev, Lunatxarski, Noguín, Rikov i Riazanov. Entre els socialistes revolucionaris d'esquerra, l'única que gaudia de la popularitat en tota Rússia era la petita, fràgil i valerosa Spiridonova, que havia passat llargs anys a la presó per haver matat un dels torturadors dels camperols de Tambov. No hi havia més "noms" entre els socialistes revolucionaris d'esquerra. En canvi, entre els de dreta, a banda dels noms, no quedava ja gairebé res.

El congrés acull fervorosament la Mesa. Lenin no es troba a la tribuna. Mentre es reunien i conferenciaven les fraccions, Lenin, encara disfressat, amb una gran perruca i gruixudes ulleres, es trobava en companyia de dos o tres bolxevics en una sala lateral. Dan i Skobelev, dirigint-se a la seua fracció, s'aturaren davant la taula dels conspiradors, miraren atentament Lenin i el reconegueren sense el menor dubte. La qual cosa significava: ja és hora de llençar la màscara!

No obstant això, Lenin no tenia pressa per aparèixer en públic. Preferia observar les coses de prop i reunir en les seues mans els fils, mantenint-se entre bastidors. Trotski, en els seus records publicats en 1924, escriu: "En l'Smolni se celebrava la primera sessió del Segon Congrés dels Soviets. Lenin no hi aparegué. Romangué en una de les sales de l'Smolni, on, recorde bé, no hi havia gairebé mobles. Només més tard algú vingué a estendre al sòl uns cobertors i dos coixins. Vladimir Ilitx i jo descansàrem, tombats l'un al costat de l'altre. Però uns minuts més tard, em cridaren: "Dan ha pres la paraula, cal respondre-li." a la tornada de la meua rèplica, em tombava de nou junt amb Lenin, el qual, per descomptat, no pensava en dormir. La situació no estava per a això. Cada cinc o deu minuts, algú corria de la sala de sessions per a comunicar el que hi passava."

La campaneta del president passà a les mans de Kamenev, un d'aqueixos éssers flegmàtics designats per la naturalesa mateixa per a presidir. En l'ordre del dia, anuncià, hi ha tres qüestions: l'organització del poder; la guerra i la pau; la convocatòria de l'Assemblea Constituent. Un soroll sord i alarmant s'afegeix des de fora al soroll de l'assemblea: és la fortalesa de Pere i Pau, que subratlla l'ordre del dia amb una descàrrega d'artilleria. Un corrent d'alta tensió ha travessat el congrés, que de colp ha sentit el que era en realitat: la Convenció de la guerra civil.

Lozovski, adversari de la insurrecció, exigeix un informe del soviets de Petrograd. Però el Comitè Militar Revolucionari s'ha retardat: la rèplica dels canons mostra que l'informe no està encara acabat. La insurrecció està en plena marxa. Els líders bolxevics desapareixen a cada moment, anant al local ocupat pel Comitè Militar Revolucionari per a rebre informes o donar ordres. Els ressons del combat penetren com a llengües de foc a la sala de sessions. Quan es vota, els braços s'alcen enmig de les baionetes eriçades.

El fum blavós i picant de la makhorka (tabac ordinari) dissimula les belles columnes blanques i les aranyes.

Les escaramusses oratòries entre els dos camps, sobre aqueix fons de canonades, adquireixen una significació inusitada. Martov demana la paraula. El moment en què encara oscil·len els platets de la balança és el moment per a aqueix inventiu polític de vacil·lacions perpètuas. Amb la seua ronca veu de tuberculós, Martov ha respost immediatament a la veu metàl·lica dels canons: “És indispensable que els dos camps acaben les hostilitats [...] La qüestió del poder vol resoldre’s per mitjà d’una conspiració [...] Tots els partits revolucionaris es veuen enfrontats davant un fet consumat [...] La guerra civil amenaça fer esclatar la contrarevolució. Una solució pacífica de la crisi es pot obtenir amb la creació d’un poder que seria reconegut per tota la democràcia.” Una part important del congrés aplaudeix. Sukhanov assenyala amb ironia: “Visiblement, molts bolxevics que no han assimilat l’esperit de la doctrina de Lenin i Trotski acceptarien gustosos avançar precisament per aquesta via.”

La proposta d’entaular negociacions pacífiques obté el suport dels socialistes revolucionaris d’esquerra i d’un grup d’internacionalistes unificats. L’ala dreta, i potser també els més pròxims companys al pensament de Martov, estan segurs que els bolxevics rebutjaran la proposta. S’equivoquen. Els bolxevics envien a la tribuna Lunatxarski, el més pacífic, el més vellutat dels oradors. “La fracció dels bolxevics no té res a objectar a la proposta de Martov.” Els adversaris queden estupefactes. “Lenin i Trotski, marxant per davant de la massa que els segueix [comenta Sukhanov] socaven alhora el terreny sota els peus dels de dreta.” La proposta de Martov és acceptada per unanimitat. “Si els menxevics i els socialistes revolucionaris es retiren immediatament, es condemnem a si mateixos”, raona així el grup de Martov. Es pot, doncs, esperar que el congrés “s’endinsarà per la justa via de la creació d’un front únic democràtic”. Vana esperança! La revolució no pren mai la diagonal.

L’ala dreta passa immediatament de llarg la iniciativa d’entaular negociacions de pau que acaba d’ésser aprovada. El menxevic Kharatx, delegat del Dotzè Exèrcit, amb les insígnies de capità, declara: “Polítics hipòcrites proposen resoldre el problema del poder. Però aquesta qüestió s’està decidint a les nostres esquenes [...] Els colps donats al Palau d’Hivern caven la fossa del partit que s’ha llençat a semblant aventura...” A la crida del capità, el congrés respon amb murmuris indignats.

El tinent Kutxin, que havia parlat en la conferència de Moscou en nom del front, intenta una vegada més intervenir en nom de les organitzacions de l’exèrcit: “Aquest congrés és inoportú i s’ha constituït fins i tot de forma irregular.” “En nom de qui parla?”, li criden els capots esgarrats que porten escrit el seu mandat amb el fang de les trinxeres. Kutxin enumera atentament onze exèrcits. Però, ací, ja no enganya ningú. Al front, com a la reraguarda, els generals conciliadors no tenien ja soldats. El grup del front, prossegueix el tinent menxevic, “refusa tota responsabilitat per les conseqüències d’aquesta aventura”; això significa: unió amb la contrarevolució en contra dels soviets. I com a conclusió, “el grup del front [...] abandona aquest congrés”.

Un rere l’altre, els representants de la dreta pugen a la tribuna. Han perdut les seues parròquies i les seues esglésies, però han servat els seus campanars; s’apressen en fer sonar per darrera vegada les campanes trencades. Els socialistes i els demòcrates, que, per tots els mitjans, honestos o deshonestos, s’han posat d’acord amb la burgesia

imperialista, es neguen avui clarament a arribar a un entesa amb el poble insurrecte. El seu càlcul polític és posat al nu: els bolxevics seran derrocats en uns dies; cal separar-se'n com més aviat possible, ajudar fins i tot a derrocar-los i així aconseguir una certa seguretat per al futur.

En nom de la fracció dels menxevics de dreta, Khintxuk, antic president del soviets de Moscou i futur ambaixador dels soviets a Berlín, presenta una declaració. “El complot militar dels bolxevics [...] llença el país, a una guerra intestinal soscava l'Assemblea Constituent, amenaça amb una catàstrofe el front i porta al triomf de la contrarevolució.” L'única sortida està en “les negociacions amb el Govern Provisional per a la formació d'un poder que es recolze en totes les capes de la democràcia”. Incapaç de comprendre res, aquesta gent proposa al congrés acabar amb la insurrecció i tornar a Kerenski. A través del sord murmuri, els crits, i fins i tot els xiulits, a penes es poden escoltar les paraules del representant dels socialistes revolucionaris de dreta. La declaració del seu partit proclama “la impossibilitat d'un treball en comú” amb els bolxevics i afirma que el Congrés dels Soviets, convocat i obert pel Comitè Executiu Central conciliador, no s'ha constituït regularment.

La manifestació de les dretes no intimida, però inquieta i irrita. La majoria dels delegats estan ja farts d'aqueixos líders pretensiosos i curts de mires que els han atabalat primer amb frases i després els han sotmès a la repressió. ¿És possible que els Dan, Khintxuk i Kutxin estiguen disposats encara a donar lliçons i a manar? Un soldat letó, Peterson, que té les galtes roges d'un tuberculós i els ulls ardents de passió, acusa Kharatx i a Kutxin d'ésser uns impostors. “Basta de resolucions i de xerrameca! Volem actes! El poder ha d'estar en les nostres mans. Que els impostors abandonen el congrés, l'exèrcit no està amb ells!” La veu vehement de passió consola els esperits en aquest congrés que fins ara no rebia més que injúries. Altres homes del front s'afanyen a recolzar Peterson. “Els Kutxin representen l'opinió de petits grups que s'han instal·lat des d'abril en el comitès de l'exèrcit. L'exèrcit exigeix des de fa temps noves eleccions en aqueixos comitès. Els habitants de les trinxeres esperen amb impaciència el lliurament del poder als soviets.”

Però les dretes ocupen encara alguns campanars. El representant del Bund declara que “tot el que succeeix en Petrograd és una desgràcia” i invita els delegats a unir-se als consellers de la Duma Municipal que estan disposats a dirigir-se sense armes al Palau d'Hivern per a perir-hi junt amb el govern. “Açò provoca un gran rebombori [escriu Sukhanov], amb expressions de burla, unes grolleres i altres de verinoses.” El patètic orador s'ha equivocat evidentment d'auditori. “Basta! Desertors!”, criden als que surten els delegats, els invitats, els guàrdies rojos, els soldats que munten guàrdia. “Aneu-vos-en amb Kornilov! Enemics del poble!”

La retirada de la dreta no provoca un buit. Els delegats de base es neguen evidentment a unir-se als oficials i junker per a lluitar contra els obrers i soldats. De les diverses fraccions de l'ala dreta se'n van, aparentment, uns setanta delegats, o siga, un poc més de la meitat. Els vacil·lants es col·locaven al costat dels grups intermedis que havien decidit no abandonar el congrés. Si abans de començar la sessió els socialistes revolucionaris de totes les tendències no eren més de cent noranta, en les primeres hores que seguiren la xifra dels socialistes revolucionaris d'esquerra s'elevà fins a cent vuitanta: s'hi els havien unit tots aquells que no s'havien decidit adherir als bolxevics, encara que estigueren ja disposats a recolzar-los.

En el Govern Provisional o en un parlament qualsevol, els menxevics i els socialistes revolucionaris no es retiraven mai, passés el que passés. Es pot, potser, trencar amb la societat distingida? Però els soviets, al capdavant, no són més que el poble. Els soviets serveixen per a quelcom sempre que hom pugui recolzar-hi per a entendre's amb la burgesia. ¿Però és concebible tolerar uns soviets que tenen la pretensió d'arribar a ésser amos del país? “Els bolxevics es quedaren sols [escrivia més tard el socialista revolucionari Zenzinov], i a partir d'aqueix moment, començaren a recolzar-se únicament en la força física brutal.” Sense cap dubte, el principi moral havia fugit, fent un portada, junt amb Dan i Gotz. El principi moral es dirigirà, en una processó de tres-centes persones, amb dues llanternes, al Palau d'Hivern, per a caure de nou sota la força física brutal dels bolxevics i batre's en retirada.

La proposta de negociacions de pau aprovada pel congrés quedava en suspens. Si les dretes haguessen acceptat la idea d'un acord amb el proletariat victoriós, no s'haurien afanyat a trencar amb el congrés. Martov no pot deixar de comprendre-ho. Però s'aferra a la idea d'un compromís sobre el qual es basa i fracassa tota la seua política. “És indispensable detenir l'efusió de sang...”, repeteix. “Això només són rumors!”, li criden. “Ací no s'escolten només rumors, replica; si vos acosteu a les finestres, escoltareu també les canonades!” Argument irrefutable: quan el congrés calla, no cal estar prop de les finestres per a escoltar els trets.

La declaració llegida per Martov, enterament hostil als bolxevics i estèril en les seues deduccions, condemna la insurrecció com “quelcom realitzat únicament pel partit bolxevic” mitjançant una conspiració purament militar i exigeix la suspensió dels treballs del congrés fins a un entesa amb “tots els partits socialistes”. En una revolució, córrer darrere del seu resultat és pitjor que voler atrapar la pròpia ombra!

En aqueix moment apareix en la reunió Ioffe, el futur primer ambaixador dels soviets a Berlín, al capdavant de la fracció bolxevic en la Duma Municipal, que es negà a anar a la cerca d'una mort problemàtica sota els murs del Palau d'Hivern. El congrés s'amuntona més encara, rebent els amics amb felicitacions sobreixents d'alegria.

Però quelcom cal respondre a Martov. Aqueixa tasca és confiada a Trotski. “Immediatament després de l'èxode de les dretes, la seua posició (reconeix Sukhanov) és tan sòlida com feble n'és la de Martov.” Els adversaris es troben l'un al costat de l'altre a la tribuna, pressionats per totes bandes per un cercle estret de delegats molt excitats. “El que ha succeït [diu Trotski] és una insurrecció i no un complot. L'aixecament de les masses populars no necessita justificació. Hem donat tremp a l'energia revolucionària dels obrers i soldats de Petrograd. Hem forjat obertament la voluntat de les masses per a la insurrecció i no per a un complot. La nostra insurrecció ha vençut i ara se'ns fa una proposta: renunciem a la vostra victòria, concloem un acord. Amb qui? Pregunte: amb qui hem de concloure un acord? Amb els miserables grupets que s'han retirat d'ací? [...] Però si ja els hem vist de cos sencer. Ja no hi ha ningú darrere d'ells a Rússia. ¿Amb ells haurien de concloure un acord, d'igual a igual, els milions d'obers i camperols representats en aquest congrés, als qui aquells, i no és la primera vegada, estan disposats a lliurar a mercè de la burgesia? No, ací l'acord no serveix per a res! Als que se n'han anat d'ací, com als que es presenten amb propostes semblants, hem de dir-los: “Esteu lamentablement aïllats, sou uns fracassats, ja heu

exercit el vostre paper, dirigiu-vos allí on la vostra classe està ara: al femater de la història!...”

“Llavors, ens retirem!” Crida Martov, sense esperar el vot del congrés. “Martov, furiós i molt afectat [escriu compassivament Sukhanov], començà a obrir-se camí des de la tribuna vers la sortida. Per la meua part, em posí a convocar urgentment una reunió extraordinària de la meua fracció...” No es tractava en absolut d’un arravatament. El Hamlet del socialisme democràtic, Martov, havia fet un pas endavant quan la revolució refluia, com al juliol; ara que la revolució estava disposada a saltar com una fera, Martov retrocedia. La retirada de les dretes li havia llevat la possibilitat d’una maniobra parlamentària. De sobte deixà de sentir-se còmode. S’afanyà en abandonar el congrés per a deslligar-se de la insurrecció. Sukhanov replicà com pogué. La fracció es dividí quasi en dues meitats iguals: Martov guanyà per catorze vots contra dotze.

Trotski proposa al congrés una resolució que és una acta d’acusació contra els conciliadors: són ells els que han preparat l’ofensiva desastrosa del 18 de juny; ells, els que han recolzat al govern que traïa el poble; ells, els que han dissimulat al poble com se’ls enganyava en la qüestió agrària; ells, els que han assegurat el desarmament dels obrers; ells, els responsables de la prolongació insensata de la guerra; ells, els que han permès a la burgesia agreujar la situació econòmica; ells, els que, en havent perdut la confiança de les masses, s’han oposat a la convocatòria del Congrés dels Soviets; finalment, en estar en minoria, han trencat amb els soviets.

De nou, una moció d’ordre: realment, la paciència de la Mesa bolxevic no té límits. Un representant del comitè executiu dels soviets camperols ha arribat, encarregat d’invitar els rurals a abandonar aquest congrés “inoportú” i a dirigir-se al Palau d’Hivern “a morir amb els que han estat enviats allí per a realitzar les nostres voluntats”. Aquestes invitacions per a morir davall les runes del Palau d’Hivern comencen a irritar per la seua monotonia. Un mariner de l’*Aurora* que es presenta al congrés declara irònicament que no hi ha runes, ja que el creuer dispara amb pólvora. “Seguiu amb els vostres treballs tranquil·lament.” El congrés pren alè davant aquest magnífic mariner de barba negra que encarna la simple i imperiosa voluntat de la insurrecció. Martov, amb el seu mosaic d’idees i de sentiments, pertany a un altre món: per això trenca, ell també, amb el congrés.

Encara una nova moció d’ordre, aquesta vegada mig amistosa. “Els socialistes revolucionaris de dreta [diu Kamkov] s’han retirat, però nosaltres els d’esquerra, ens hem quedat.” El congrés saluda els que s’han quedat. No obstant això, aquests darrers també consideren indispensable realitzar un front únic revolucionari i es pronuncien en contra de la violenta resolució de Trotski que tanca les portes a un acord amb la democràcia moderada.

Els bolxevics, una vegada més, tornen a acceptar immediatament. Sembla com si no se’ls hagués vist mai tan disposats a les concessions. No és res estrany: dominen la situació i no tenen cap necessitat d’insistir en els termes. Lunatxarski puja de nou a la tribuna. “No cap el menor dubte sobre el pes de la tasca que ens incumbeix.” La unificació de tots els elements efectivament revolucionaris de la democràcia és indispensable. Però, ¿potser nosaltres, els bolxevics, hem fet un sol pas que fes a una banda els altres grups? Potser no hem adoptat per unanimitat la proposta de Martov? A açò se’ns ha respost amb acusacions i amenaces. ¿No és evident que els qui han

abandonat el congrés “suspenen la seua activitat conciliadora i passen obertament al camp dels kornilovians”?

Els bolxevics no insisteixen en la necessitat de votar immediatament la resolució de Trotski: no volen comprometre les temptatives realitzades per a obtenir un acord sobre la base soviètica. S'aplica amb èxit, una vegada més, el mètode de deixar que siga la marxa dels esdeveniments la que ensenye, encara que mentre vaja acompanyada de canonades! Igual que abans, amb l'acceptació de la proposta de Martov, ara la concessió feta a Kamkov serveix per a posar al nu la impotència dels esforços de conciliació. No obstant això, a diferència dels menxevics d'esquerra, els socialistes revolucionaris d'esquerra no abandonen el congrés: senten sobre ells força directament la pressió de l'aldea aixecada.

Hi ha hagut un tempteig recíproc. Cadascú ocupa una posició de partida. En el desenvolupament del congrés es produeix una pausa. Adoptar els decrets fonamentals i crear un govern soviètic? Impossible: al Palau d'Hivern està reunit encara l'antic govern, en una sala mig fosca, l'única llum de la qual està coberta per un periòdic. Passades les dues de la matinada, la presidència declara la suspensió de la sessió durant mitja hora.

Els mariscals rojos utilitzaren amb ple èxit la breu pròrroga que se'ls havia atorgat. Quelcom ha canviat en l'ambient del congrés en reprendre la sessió. Kamenev els llegeix des de la tribuna un telegrama que acaba de rebre d'Antonov: el Palau d'Hivern ha estat pres per les tropes del Comitè Militar Revolucionari; excepte Kerenski, tot el Govern Provisional ha estat detingut, començant pel dictador Kixkin. Tot i que la notícia ha passat ja de boca en boca, el comunicat oficial cau més contundentment que una salva d'artilleria. Hom acaba de saltar l'abisme que separava la classe revolucionària del poder. Els bolxevics, que havien estat expulsats al juliol de l'hotel particular de Ktxesinskaia, entraven ara com a amos al Palau d'Hivern. A Rússia, no hi ha un altre poder que el d'aquest congrés. Una enredada madeixa de sentiments neix amb els aplaudiments i els crits: triomf, esperança, esperança, però també llàgrimes. Noves ratxes, cada vegada més fogoses, d'aplaudiments. L'assumpte està acabat! La relació de forces, fins i tot la més favorable, té també els seus imprevistos. La victòria està assegurada quan l'estat major enemic cau presoner.

Kamenev enumera amb veu imponent els personatges detinguts. Els homes més coneguts provoquen al congrés exclamacions hostils o iròniques. Amb especial exasperació s'escolta el nom de Teretxenko, que presidia els destins exteriors de Rússia. Però, i Kerenski?, què passa amb Kerenski?; se sap que a les deu del matí s'exercitava en l'art oratori, sense molt d'èxit, davant la guarnició de Gartxina. “A on s'ha dirigit després? No se sap exactament: corre la brama que se n'ha anat cap al front.”

Els companys de viatge de la insurrecció no se senten molt còmodes. Pressenten que ara els bolxevics premeran el pas. Algú dels socialistes revolucionaris d'esquerra protesta contra la detenció dels ministres socialistes. El representant dels internacionalistes unificats llença aquesta advertència: no és possible, no obstant això, que el ministre d'agricultura, Maslov, es trobe en la mateixa cel·la on estigué en els temps de la monarquia. “Un arrest polític [replica Trotski, que estigué detingut en temps del ministre Maslov a la presó de Kresti, el mateix que en els temps de Nicolau] no és una qüestió de venjança: és dictat [...] per consideracions racionals. El govern [...] ha de

comparèixer davant un tribunal, abans que res pels seus lligams indiscutibles amb Kornilov [...] Els ministres socialistes només quedaran sota arrest domiciliari.” Hauria estat més senzill i més exacte dir que la captura del vell govern estava dictada per les necessitats d’una lluita no acabada encara. Es tractava de decapitar políticament el camp enemic i no de castigar les malifetes anteriors.

Però la interpel·lació parlamentària sobre les detencions és immediatament eliminada per un altre episodi infinitament més important: el Tercer Batalló de Motociclistes, que Kerenski havia fet avançar vers Petrograd, s’ha passat al costat del poble revolucionari! Aquesta notícia tan favorable sembla inversemblant, però és certa: un contingent seleccionat, el primer que ha estat enviat del front, abans d’arribar a la capital, s’ha sumat a la insurrecció. Si el congrés, en la seua alegria en conèixer l’arrest dels ministres, havia mostrat una certa moderació, ara esclata d’entusiasme total i impossible de contenir.

A la tribuna, el comissari bolxevic de Tsarskoie-Selo i el delegat del batalló de motociclistes: ambdós acaben d’arribar per a retre un informe al congrés. “La guarnició de Tsarskoie-Selo guarda les proximitats de Petrograd.” Els partidaris de la defensa nacional han abandonat el soviets. “Tot el treball ha recaigut sobre nosaltres sols.” Coneixent l’arribada imminent dels motociclistes, el soviets de Tsarskoie-Selo es preparava a una resistència. Però, feliçment, l’alarma donada fou innecessària: “Cap dels motociclistes és enemic del Congrés dels Soviets.” Aviat arribarà a Tsarskoie-Selo un altre batalló: ens preparem ja a rebre’l amistosament. El congrés beu aquest informe com si fos llet.

El representant dels motociclistes és acollit per una tempesta, un remolí, un cicló d’aplaudiments. Des del front sud-oest, el Tercer Batalló ha estat ràpidament enviat al nord per ordre telegràfica: “Defensar Petrograd.” Els motociclistes rodaven, “amb els ulls embenats”, sospitant tan sols de mode vague de què es tractava. En Peredolskaia trobaren una formació del Cinquè Batalló de Motociclistes, que també era enviat contra la capital. En un míting comú que es féu a l’estació, resultà que “de tots els motociclistes, no es trobaria cap que consentís en avançar contra els seus germans.” Es pren la decisió comuna de no sotmetre’s al govern. “Vos declare concretament [diu el motociclista] que no donarem el poder a un govern al capdavant del qual es troben burgesos i propietaris nobles!” La paraula “concretament”, introduïda en el llenguatge popular per la revolució, sonava bé en aqueixos moments.

Quant de temps feia que, en la mateixa tribuna, el congrés era amenaçat de patir els càstigs del front? Ara, el front mateix havia dit “concretament” la seua paraula. Poc importa que els comitès de l’exèrcit sabotegen el congrés, que la massa de soldats rasos haja assolit, més bé per excepció, enviar els seus delegats, que no s’haja après encara en nombrosos regiments i divisions a distingir un bolxevic d’un socialista revolucionari! La veu que ve de Peredolskaia és la veu autèntica, infal·lible, irrefutable de l’exèrcit. No hi ha apel·lació contra aqueix veredict. Només els bolxevics havien comprès en el moment oportú que el cuiner del batalló de motociclistes representava infinitament millor al front que no tots els Kharatx i Kutxin amb els seus mandats arxicaducs. Es produeix una modificació, força significativa, en l’estat d’ànim dels delegats. “Comencen a sentir [escriu Sukhanov] que les coses marxen soles i de manera favorable, que els perills anunciats per la dreta no semblen tan terribles i que els líders poden tenir raó en la resta.”

Aquest és el moment que escolliren els lamentables menxevics d'esquerra per a recordar la seua existència. Resultà que no s'havien retirat encara. Discussien en la seua fracció la qüestió de saber quina posició prendre. Esforçant-se a arrossegar els grups vacil·lants, Kapelinski, encarregat d'anunciar al congrés la decisió presa, assenyalava finalment el motiu més evident de ruptura amb els bolxevics: "Que no recordeu que avancen tropes vers Petrograd? Estem sota l'amenaça d'una catàstrofe." "Com?, i esteu ací encara?" Aqueixos crits vénen de diferents punts de la sala. "Però si ja vos heu anat una vegada!" Els menxevics, en un petit grup, es dirigeixen cap a la porta, acompanyats per exclamacions de menyspreu. "Ens retirem [declara Sukhanov amb to afligit] deixant completament lliures les mans dels bolxevics, cedint-los tot el terreny de la revolució." Poca cosa hauria quedat si aquells dels qui parla Sukhanov no se n'hagueren anat. En tot cas, s'enfonsen. L'onada dels esdeveniments es trenca implacablement sobre els seus caps.

Ja era temps, per al congrés, de dirigir un crida al poble. Però la sessió segueix desenrotllant-se amb simples mocions d'ordre. Els esdeveniments no entren en absolut en l'ordre del dia. A les 5,17 del matí, Krilenko, ensopant de fatiga, pujà a la tribuna amb un telegrama a la mà: el Dotzè Exèrcit saluda el congrés i l'informa de la creació d'un comitè militar revolucionari que s'encarrega de vigilar el front nord. Les temptatives del govern per a obtenir ajuda armada havien fracassat davant la resistència de les tropes. El general Txeremisov, comandant en cap del front nord, s'havia sotmès al comitè. Voitinski, el comissari del Govern Provisional, havia presentat la seua dimissió i esperava un substitut. Delegacions de les formacions que havien estat enviades a Petrograd declaren, una rere l'altra, al Comitè Militar Revolucionari que s'uneixen a la guarnició de Petrograd. "Succeïa quelcom increïble [escriu John Reed]: la gent plorava abraçant-se."

Lunatxarski troba per fi la possibilitat de llegir en veu alta una crida als obrers, soldats i camperols. Però no és una simple crida: per la sola exposició del que ha succeït i del que es preveu, el document, redactat molt de pressa, pressuposa el començament d'un nou règim estatal. "Els plens poders del Comitè Executiu Central conciliador han expirat. El Govern Provisional ha estat depositat. El Congrés dels Soviets pren el poder en les seues mans." El govern soviètic proposarà una pau immediata, lliurarà la terra als camperols, donarà un estatut democràtic a l'exèrcit, establirà un control de la producció, convocarà en el moment oportú l'Assemblea Constituent, assegurarà el dret de les nacions de Rússia a disposar de si mateixes. "El Congrés dels Soviets decideix que tot el poder, en totes les localitats, es lliurat als soviets." Cada frase llegida provoca una salva d'aplaudiments. "Soldats, manteniu-vos en els vostres llocs de guàrdia! Ferroviaris, deteniu tots els combois dirigits per Kerenski a Petrograd! [...] En les vostres mans estan la sort de la revolució i la de la pau democràtica!"

L'al·lusió a la terra sacsa els camperols. El congrés no representa, segons el reglament, més que als soviets d'obriers i soldats; però també hi participen delegats de diferents soviets camperols: aquests exigeixen ara que també se'ls esmente en el document. Se'ls concedeix immediatament el dret de sufragi deliberatiu. El representant del sovieta camperol de Petrograd signa la crida "amb els peus i amb les mans". Un membre del comitè executiu d'Avksentiev, Berezin, que havia estat callat fins aleshores, comunica que sobre seixanta-vuit soviets camperols que han respost a l'enquesta telegràfica, la meitat s'ha pronunciat a favor del poder dels soviets i l'altra meitat per la transmissió

del poder a l'Assemblea Constituent. ¿Si aqueix és l'estat d'ànim dels soviets de província, en part compostos de funcionaris, es pot dubtar que el futur congrés camperols recolze el poder soviètic?

Unint més estretament els delegats de base, la crida espanta i fins i tot repel·leix, pel seu caràcter ineluctable, determinats companys de viatge. De nou desfilen per la tribuna petites fraccions del en que queda. Per tercera vegada es produeix una ruptura amb el congrés, la d'un petit grup de menxevics probablement dels que estan més a l'esquerra. Es retiren, però només per a reservar-se la possibilitat de salvar els bolxevics. "Altrament vos perdreu vosaltres mateixos, ens perdreu a nosaltres també i perdreu la revolució." Lapinski, representant del partit socialista polonès, encara que segueix al congrés per a "defensar el seu punt de vista fins al final", s'uneix, en suma, a la declaració de Martov: "Els bolxevics no podran treure partit del poder que prenen en les seues mans." El partit obrer jueu unificat s'abstindrà de votar. Els internacionalistes unificats fan el mateix. Però, quants vots representaran en total aqueixos "unificats"? La crida és aprovada per la totalitat de votants, excepte dos en contra i dotze abstencions! Els delegats no tenen ja les forces suficients per a aplaudir.

La sessió s'alça finalment prop de les sis del matí. Es fa de dia a la ciutat, un matí de tardor grisa i freda. Als carrers que s'il·luminen a poc a poc brillen les restes ardents de les fogueres dels qui han vetllat. Els soldats i obrers, armats de fusells, tenen una expressió tancada i poc corrent als seus rostres cansats. Si hi hagués hagut astròlegs en Petrograd, haurien d'haver de descobrir importants presagis en el mapa mundi celeste.

La capital desperta davall un nou poder. La gent comuna, els funcionaris, els intel·lectuals, que han estat al marge de l'escena dels esdeveniments, es llencen des de primeres hores del matí als periòdics per a saber a quina ribera l'onada de la nit els ha llençat. Però no és fàcil dilucidar el que ha succeït. En realitat, els periòdics parlen de la presa del Palau d'Hivern pels conspiradors i de la detenció dels ministres, però només com d'un episodi completament passatger. Kerenski ha anat al Gran Quarter General, la sort del poder està decidida al front. Les cròniques sobre el congrés reproduïxen només les declaracions de les dretes, esmenten als que s'han retirat i denuncien la impotència dels que s'han quedat. Els articles polítics escrits abans de la presa del Palau d'Hivern respiren un optimisme buit de tota preocupació.

Els rumors del carrer no corresponen en res al to dels periòdics. Al cap i a la fi, els ministres segueixen tancats a la fortalesa. Quant a Kerenski, no es veuen arribar reforços de moment. Funcionaris i oficials estan inquiets i tenen conciliàbuls. Els periodistes i advocats intercanvien telefonades. Les redaccions tracten d'ordenar les seues idees. Els oracles dels salons diuen: cal rodejar els usurpadors amb un bloqueig de menyspreu públic. Els comerciants no saben si han de seguir o no comerciant. Els restaurants s'obren. Els tramvies funcionen, els bancs s'omplen de mals pressentiments. Els sismògrafs de la Borsa descobreixen una corba convulsiva. Per descomptat, els bolxevics no es mantindran molt de temps, però, abans de caure, poden causar molts mals.

El periodista reaccionari Claudi Anet escrivia aqueix dia: "Els vencedors entonen un cant de victòria. I tenen tota la raó. Entre tants xarlatans, ells han actuat. Avui recullen la collita. Brau! Ha estat un bon treball!" La situació era apreciada de mode força diferent pels menxevics. "Vint-i-quatre hores han passat des de la "victòria" dels

bolxevics [escrivia el periòdic de Dan] i la fatalitat històrica comença ja a exercir una cruel venjança contra ells [...] al seu voltant es produeix el buit que ells mateixos han creat [...] es troben aïllats de tots [...] tot l'aparell de funcionaris i de tècnics es nega a posar-se al seu servei [...] En el moment mateix del seu triomf s'enfonsen en un abisme..."

Animats pel sabotatge dels funcionaris i per la seua pròpia lleugeresa, els cercles liberals i conciliadors creien sorprenentment en la seua impunitat. Parlaven i escrivien dels bolxevics amb el llenguatge de les jornades de juliol: "mercenaris de Guillermo", "les butxaques dels homes de la Guàrdia roja estan plens de marcs alemanys", "són oficials alemanys els qui dirigeixen la insurrecció"... El nou poder havia de mostrar a aquesta gent una forta autoritat abans fins i tot que hagueren començat a creure en ell. Els periòdics més desenfrenats foren prohibits des de la nit mateixa del 25 al 26. Altres foren confiscats durant el dia. La premsa socialista no es va veure afectada de moment: havia que donar als socialistes revolucionaris d'esquerra i també a determinats elements del partit bolxevic la possibilitat de convèncer-se de com era esperar una d'inconsistent coalició amb la democràcia oficial.

Enmig del sabotatge i del caos, els bolxevics desenrotllaven la seua victòria. Un estat major provisional, organitzat durant la nit, s'ocupà de la defensa de Petrograd en cas d'una ofensiva per part de Kerenski. S'envien telefonistes militars a la central telefònica, on la vaga havia començat. S'invita els diversos exèrcits a crear els seus comitès militars revolucionaris. S'envia en grups a agitadors i organitzadors, disponibles després de la victòria, al front i a les províncies. L'òrgan central del partit escrivia: "El soviets de Petrograd s'ha pronunciat; ara li toca als altres soviets."

Una notícia es difon durant el dia, que produeix particular malestar entre els soldats: Kornilov havia fugit. En realitat, aquest distingit presoner, que residia en Bikhov sota la protecció dels seus fidels homes de Tek i que era mantingut al corrent de tots els esdeveniments pel Gran Quarter General de Kerenski, havia decidit, el 25, que l'assumpte prenia un mal caire i, sense la menor dificultat, abandonà la seua presó imaginària. Els lligams entre Kerenski i Kornilov es confirmaren de nou amb tota evidència als ulls de les masses. El Comitè Militar Revolucionari cridava per telègraf els soldats i oficials revolucionaris a arrestar i enviar a Petrograd els dos antics generalíssims.

Com al febrer, el Palau de Tàurida, ara l'Smolni, s'havia convertit al centre de totes les funcions de la capital i de l'estat. S'hi reunien totes les institucions dirigents. Hi partien les decisions, o bé s'hi anava a obtenir-ne. S'hi demanaven les armes, s'hi lliuraven fusells i revòlvers confiscats als enemics. De diferents punts de la ciutat s'hi portava les persones arrestades. Els que havien patit alguna ofensa s'hi reunien a la cerca de justícia. El públic burgès i els cotxers temerosos rodejaven l'Smolni en un ampli cercle.

L'automòbil és un símbol del poder molt més efectiu que el ceptre i el globus. Sota el règim de la dualitat de poders, els automòbils es repartien entre el govern, el Comitè Executiu Central i els particulars. De moment, totes les màquines confiscades eren remeses al camp de la insurrecció. El districte de l'Smolni semblava un gegantí garatge de camp. Els millors automòbils exhalaven el mal olor d'un detestable carburant. Les motocicletes trepidaven a la penombra amb amenaçadora impaciència. Els autos

blindats feien sonar els seus clàxons. L'Smolni semblava una fàbrica, una estació i un centre energètic de la insurrecció.

Per les voreres dels carrers adjacents circulava un torrent replet de gent. Les fogueres cremaven davant de les portes interiors i exteriors. A la seua llum vacil·lant, obrers armats i soldats escrutaven atentament els salconduits. Algunes autos blindats vibraven al pati amb els seus motors en marxa. Ningú volia detenir-se, ni les màquines ni la gent. En cada entrada havia metralladores, amb abundant provisió de cintes de cartutxos. Els interminables i foscos corredors, poc il·luminats, retrunyien amb el soroll de passos, exclamacions i cridades. Els que entren i els que surten s'encreuaven en les àmplies escales, uns cap amunt i d'altres cap avall. Aqueixa massa de lava humana es veia tallada per impacients i autoritaris individus, militants de l'Smolni, correus, comissaris, que mostraven amb el braç estès un mandat o una ordre, amb el fusell a l'esquena, lligat per un cordó, o amb una cartera sota el braç.

El Comitè Militar Revolucionari no interrompé ni un minut el seu treball, rebia els delegats, correus, informadors voluntaris, amics plens d'abnegació i bergants, enviava comissaris a tots els racons de la capital, segellava innumerables ordres i certificats de poders, tot açò a través de peticions d'informes que s'entrecruaven, comunicats urgents, telefonades i el soroll de les armes. Aquests homes, al límit de les seues forces, que no havien menjat ni dormit des de feia temps, sense afaitar, amb roba bruta i els ulls inflamats, cridaven amb veu ronca, gesticulaven exageradament i si no queien exhaurits al sòl, sembla que només era gràcies al caos de l'ambient que els feia pegar voltes i els portava sobre les seues ales irresistibles.

Aventurers, llibertins, els pitjors rebutjos del vell règim, inflaven el pit i tractaven de fer-se introduir en l'Smolni. Alguns ho assolien. Coneixien uns quants secrets petits de la direcció: qui posseeix les claus de la correspondència diplomàtica, com es redacten els bons per als lliuraments de fons, on es pot obtenir gasolina o una màquina d'escriure i, particularment, on es serveixen els millors vins de palau. No era a la primera que es trobaven a la presó o caient sota un tret de revòlver.

Mai des de la creació del món s'havien transmès tantes ordres, oralment, a llapis, a màquina, per telègraf, una volent encaçar l'altra (milers i milions d'ordres), no sempre enviades pels que tenien el dret de manar i rarament rebudes pels qui estaven en condicions d'executar-les. Però allò miraculós era que en aqueix remolí de bogeria hi havia un sentit profund, que la gent s'enginyava per a comprendre's entre si, que allò més important i més indispensable era executat sempre, que s'anaven tendint els primers fils d'una direcció nova per a substituir el vell aparell de direcció: la revolució s'anava reforçant.

El comitè central dels bolxevics treballà durant el dia en l'Smolni: s'havia de decidir sobre el nou govern de Rússia. No es féu cap acta o, en tot cas, no s'ha servat. Ningú es preocupava dels historiadors del futur, encara que se'ls estigués preparant no pocs problemes. En la sessió de la nit del congrés, l'assemblea ha de crear un gabinet ministerial. Ministres? Una paraula molt compromesa! Fa pensar en l'alta carrera burocràtica o en la coronació d'ambicions parlamentàries. S'ha decidit que s'anomenarà al govern "Consell de Comissaris del Poble"; açò té almenys un aspecte un poc més nou. Atès que les negociacions sobre la coalició de "tota la democràcia" no havien portat a res fins llavors, el problema de la composició del govern, tant pel que fa al

partit com a les personalitats, es veia simplificat. Els socialistes revolucionaris d'esquerra gesticulen i es repleguen: acaben a penes de trencar amb el partit de Kerenski i no saben ben bé encara allò que han de fer. El comitè central accepta la proposta de Lenin com l'única possible: formar un govern compost únicament de bolxevics.

En el curs d'aquesta sessió, Martov vingué a defensar la causa dels ministres socialistes que havien estat arrestats. Poc de temps abans havia tingut ocasió d'intervenir davant els ministres socialistes perquè deixaren en llibertat els bolxevics. La roda havia fet una volta important. El comitè central, per mitjà d'uns dels seus membres, Kamenev sens dubte, delegat per a entrevistar-se amb Martov, confirmà que els ministres socialistes quedarien sota arrest domiciliari: aparentment, havien estat oblidats entre tantes altres coses, o bé ells mateixos havien renunciat als seus privilegis respectant, fins i tot en el bastió Trubetskoi, el principi de la solidaritat ministerial.

La sessió del congrés s'obrí a les 9 de la nit. "El quadro diferia molt poc del del dia anterior. Menys armes, menys amuntegament." Sukhanov arribà a trobar un lloc, no ja en qualitat de delegat, sinó barrejat en el públic. En aquesta sessió s'havia de decidir sobre la qüestió de la pau, de la terra i del govern. Només aqueixos tres problemes: acabar amb la guerra, lliurar la terra al poble, establir la dictadura socialista. Kamenev comença amb un informe sobre els treballs a què s'ha dedicat la Mesa durant la jornada: ha estat abolida la pena de mort que Kerenski havia restablert al front; s'ha restituit la llibertat total d'agitació; s'ha donat l'ordre de posar en llibertat els soldats empresonats per delictes d'opinió i els membres dels comitès agraris; són revocats tots els comissaris del Govern Provisional; s'ha ordenat l'arrest i lliurament de Kerenski i Kornilov. El congrés aprova i confirma.

De nou donen signes d'existència, davant una sala impacient i malintencionada, tot tipus d'elements residuals: uns fan saber que se'n van "en el moment de la victòria de la insurrecció i no en el de la derrota", d'altres, en canvi, es jacten de quedar-se. El representant dels miners del Donetz demana que s'adopten urgentment mesures perquè Kaledin no talle els enviaments de carbó al nord. Passarà molt de temps abans que la revolució haja après a prendre mesures d'aqueixa envergadura. Finalment, es pot passar al primer punt de l'ordre del dia.

Lenin, a qui el congrés no ha vist encara, rep la paraula per a tractar de la pau. La seua aparició a la tribuna provoca aplaudiments interminables. Els delegats de les trinxeres no es cansen de mirar l'home misteriós que els han ensenyat a detestar i que han après, sense conèixer-lo, a estimar. "Recolzat fermament en la vora del pupitre i contemplant la multitud amb els seus ulls petits, Lenin esperava sense interessar-se aparentment per les ovacions incessants que duraren diversos minuts. Quan els aplaudiments finiren, digué simplement: 'Ara anem a dedicar-nos a edificar l'ordre socialista'".

No ha quedat acta del congrés. Les taquígrafes parlamentàries, invitades a prendre notes dels debats, havien abandonat l'Smolni amb els menxevics i els socialistes revolucionaris: un dels primers episodis del sabotatge. Les notes preses pels secretaris s'han perdut irremeiablement a l'abisme dels esdeveniments. No han quedat més que les cròniques precipitades i tendencioses de periòdics que havien estat redactades sota els estrèpits dels canons o en l'esmussar de dents de la lluita política. Els informes de Lenin es veieren afectats particularment per aquesta situació: donada la rapidesa de les seues paraules i la complexa construcció dels períodes, els informes, fins i tot en les

circumstàncies més favorables, no es prestaven fàcilment a què hom prengués notes. La frase d'introducció que John Reed posa en llavis de Lenin no es troba en cap crònica dels periòdics. Però coincideix amb l'esperit de l'orador. Reed no podia inventar-la. És així, precisament, com Lenin havia de començar la seua intervenció al Congrés dels Soviets, senzillament, sense *pathos*, amb una seguretat irresistible: “Ara anem a dedicar-nos a edificar l'ordre socialista”.

Però per a això era precís abans que res acabar amb la guerra. Durant la seua, emigració a Suïssa, Lenin havia llençat la consigna: “transformar la guerra imperialista en guerra civil”. Ara calia transformar la guerra civil victoriosa en una pau. L'informador comença directament llegint un projecte de declaració que haurà de publicar el govern que surta elegit. El text no és distribuït: la tècnica és molt pobra encara. El congrés presta la màxima atenció a la lectura de cada paraula del document.

“El Govern Obrer i Camperol, creat per la revolució del 24 i 25 d'octubre i recolzat en els soviets de diputats obrers, soldats i camperols, proposa a tots els pobles bel·ligerants i als seus governs l'inici immediat de les negociacions per a una pau justa i democràtica”. Hi ha unes clàusules que rebutgen tota annexió o contribució. S'entén per “annexió” l'absorció forçada de poblacions estrangeres o bé el seu manteniment en servitud contra la seua voluntat, a Europa o més lluny, passant els oceans. “Al mateix temps, el govern declara que no considera una altra condició”, exigint només que es comencen com més aviat possible les negociacions i que tot secret siga eliminat en el curs de les converses.

Per la seua banda, el govern soviètic decideix abolir la diplomàcia secreta i inicia la publicació dels tractats secrets signats fins al 25 d'octubre de 1917. Tot el que en aqueixos tractats perseguís atribuir avantatges i privilegis als propietaris i capitalistes russos, assegurar l'opressió pels granrussos de les altres poblacions, “el govern ho declara abolit en la seua totalitat, sense condicions i immediatament”. Es proposa immediatament una treva, en la mesura que es puga, de tres mesos com a mínim, a fi d'iniciar les negociacions. El Govern Obrer i Camperol dirigeix les seues propostes simultàniament “als governs i als pobles de tots els països bel·ligerants [...], en particular als obrers conscients de les tres nacions més avançades”, Anglaterra, França i Alemanya, amb la seguretat que seran precisament ells que “ens ajudaran a portar a bon terme l'obra de la pau i, alhora, a alliberar les masses treballadores i explotades de tota esclavitud i explotació”.

Lenin es limita a breus comentaris sobre el text de la declaració. “No podem ignorar els governs, perquè això retardaria la possibilitat de concloure la pau [...] però tampoc tenim dret a ometre un crida als pobles. En totes bandes, els governs i els pobles estan en desacord entre ells; hem d'ajudar els pobles a intervenir en les qüestions de la guerra i de la pau.” “Certament, defensarem per tots els mitjans el nostre programa de pau sense annexions ni contribucions”, però no hem de presentar les nostres condicions en forma d'ultimàtum, evitant així donar un pretext còmode als governs perquè rebutgen les negociacions. Examinarem qualsevol altra proposta. “Les examinarem, la qual cosa no vol dir que les acceptarem”.

El manifest publicat pels conciliadors el 14 de març invitava els obrers dels altres països a derrocar els banquers en nom de la pau; no obstant això, els conciliadors mateixos, en compte de cridar a l'enderrocament dels seus propis banquers, s'hi aliaven. “Ara,

nosaltres hem derrocat el govern dels banquers.” Açò ens dóna dret a cridar els altres pobles a què facen el mateix. Tenim tota esperança en vèncer: “És precís recordar que no vivim en les profunditats d'Àfrica, sinó a Europa, on tot pot adquirir notorietat pública ràpidament.” Lenin veu, com sempre, la garantia de la victòria en una transformació de la revolució nacional en revolució internacional. “El moviment obrer prendrà la davantera i obrirà el camí cap a la pau i el socialisme.”

Els socialistes revolucionaris d'esquerra envien un representant per a donar la seua adhesió a la declaració que s'acaba de llegir: “En el seu esperit i significat, els era pròxima i comprensible.” Els internacionalistes unificats es pronuncien a favor de la declaració, però a condició que siga feta en nom del govern de tota la democràcia. Lapinski, en nom dels menxevics polonesos d'esquerra, aprova calorosament “el sa realisme proletari” del document. Dzerzinski, en nom de la socialdemocràcia de Polònia i de Lituània; Stuxka, en nom de la socialdemocràcia de Letònia; Kapsukas, en nom de la socialdemocràcia lituana, s'adhereixen sense reserves a la declaració. Només hi hagué objeccions per part del bolxevic Eremeiev, que exigí que les condicions de pau prengueren la forma d'ultimàtum: d'una altra manera “podria pensar-se que som febles, que tenim por”.

Lenin argumenta resoludament i fins amb vehemència contra la proposta de presentar les clàusules de pau com a ultimàtum: amb això “donarem només la possibilitat als nostres adversaris de dissimular tota la veritat al poble, d'ocultar-la darrere de la nostra intransigència”. Es diu que “la nostra renúncia a presentar un ultimàtum demostrarà la nostra impotència”. Ja és hora de renunciar a la falsedat de les concepcions burgeses en política. “No tenim res a témer dient la veritat sobre la nostra fatiga...” Les futures dissensions sobre Brest-Litovski ja van apareixent a través d'aquest episodi.

Kamenev invita tots els partidaris de la crida a mostrar les seues targetes de delegats. “Un dels delegats [escriu Reed] havia alçat el braç en senyal d'oposició, però hi hagué al seu voltant tal esclat d'indignació que hagué d'abaixar la mà.” La crida als pobles i als governs és adoptada per unanimitat. Ja està fet! Aquest acte, per la seua grandiositat immediata i tangible, guanya tots els participants.

Sukhanov, observador atent encara que previngut, havia notat més d'una vegada, en la primera sessió, el cansament del congrés. Sens dubte, els delegats, igual que tot el poble, estaven cansats de reunions, de congressos, de discursos, de resolucions, i en general de quedar-se estroncats al mateix lloc. No tenien la certesa que aqueix congrés sabés i pogués portar l'obra a bon fi. La magnitud de les tasques i la força invencible de les resistències, no els forçarien a batre's en retirada una vegada més? Hi hagué un flux de confiança quan es conegué la presa del Palau d'Hivern, i després l'adhesió dels motociclistes a la insurrecció. Però ambdós fets estaven lligats al mecanisme de la insurrecció. Però és ara només quan es descobreix en la pràctica el seu sentit històric. La insurrecció victoriosa havia col·locat la base indestructible del poder al Congrés d'Obrers i Soldats. Els delegats votaven aquesta vegada no a favor de la revolució, sinó a favor d'un acte de govern amb una significació infinitament major.

Escolteu, pobles!, la revolució vos invita a la pau. Serà acusada d'haver violat els tractats. Però se'n sent orgullosa. Trencar amb sagnants aliances de rapaços és un gran mèrit en la Història. Els bolxevics s'atreveren. Foren els únics a gosar fer-ho. L'orgull esclata en els cors. Els ulls s'inflamen. Tots estan dret. Ningú fuma ja. Sembla que

ningú respira. La Mesa, els delegats, els invitats, els homes de guàrdia s'uneixen en un himne d'insurrecció i de fraternitat. "Bruscament, sota un impuls general [contarà John Reed, observador i participant, cronista i poeta de la insurrecció], ens trobem tots de peu, entonant els accents arrabassadors de *La Internacional*. Un vell soldat de cabells grisos plorava com un xiquet, Alexandra Kollontai parpellejava de pressa per a no plorar. La poderosa harmonia s'estenia a la sala, travessant finestres i portes i pujant molt alt vers el cel."

Era vers el cel? Més bé vers les trinxeres de tardor que dessagnaven la miserable Europa crucificada, cap a les ciutats i pobles devastats, cap a les dones i les mares de dol. "Dalt, els pàries de la terra; en peu, famèlica legió!..." Les paraules de l'himne s'havien després del seu caràcter convencional. Es confonien amb l'acte governamental. D'ací els venia la seua sonoritat d'acció directa. Cada un se sentia més gran i més significatiu en aqueix moment. El cor de la revolució s'eixamplava al món sencer. "Ens alliberarem..." L'esperit d'independència, d'iniciativa, d'atreviment, els feliços sentiments de què estan faltats els oprimits en les circumstàncies habituals, tot açò ho portava ara la revolució... "Amb la seua pròpia mà!" Amb mà totpoderosa, els milions d'homes que han derrocat la monarquia i la burgesia van ara a aixafar la guerra. El guàrdia roig del barri de Viborg, el fosc soldat amb ferides en la cara que ha vingut del front, el vell revolucionari que ha passat anys a la presó, el jove mariner de barba negra de l'*Aurora*, tots juraven continuar fins al final la lluita última i decisiva. "Construirem un món per a nosaltres, un nou món!" Construirem! En aqueixa paraula que exhaleu pits humans estaven ja inclosos els futurs anys de guerra civil i els propers períodes quinquennals de treball i de privacions. "Els que no eren res ho seran tot!" Tot! ¿Si la realitat del passat s'ha transformat més d'una vegada en un himne, per què l'himne no podria ésser la realitat de demà? Els capots de les trinxeres ja no semblen vestimenta de presidiari. Les gorres de pèl, amb la buata esgarrada, llueixen d'una altra manera sobre els ulls rutilants. "Despertar del gènere humà!" ¿Era possible que no despertés de les calamitats i de les humiliacions, del fang i de la sang de la guerra?

"Tota la Mesa, Lenin el primer, estava dreta i cantava, amb inspirada exaltació als rostres, foc als ulls." Així ho testimonia un escèptic que contemplava amb sentiment de pena el triomf aliè. "Hauria desitjat tant unir-m'hi [confessa Sukhanov], confondre'm en un sol i mateix sentiment, en un mateix estat d'ànim, amb aqueixa massa i els seus caps. Però no podia."

Els últims accents s'esvaïen, però el congrés seguia encara de peu, massa humana en fusió, elevada per la grandiositat del que estava vivint. I foren moltes les mirades que es fixaren en un home grassonet, de petita estatura, dret a la tribuna, amb un cap extraordinari, de trets simples, pòmuls ixents, amb el rostre canviat a causa del mentó afaitat, els ulls petits del qual, d'aparença lleugerament mongòlica, tenien una mirada penetrant. Feia quatre mesos que no se'l veia; el seu mateix nom quasi havia tingut temps de desprendre's de la seua personalitat vivent. Però no, no és un mite, ací està enmig dels seus (i quants dels "seus" ara!) tenint entre les seues mans els fulls d'un missatge de pau als pobles. Fins i tot els que estaven més pròxims a ell, els que coneixien bé el seu lloc en el partit, sentiren per primera vegada, completament, allò que ell significava per a la revolució, per al poble, per als pobles. Era ell qui els havia educat. El qui els havia ensenyat. Una veu que sortí del fons de l'assemblea cridà unes paraules de salutació dirigida al cap. La sala semblava haver estat esperant aqueixa senyal. Visca Lenin! Les emocions per les quals s'havia passat, els dubtes superats,

l'orgull de la iniciativa, el triomf, les grans esperances, tot es confongué en una erupció volcànica de reconeixement i d'entusiasme. El testimoni escèptic assenyala secament: "Es produí una indiscutible exaltació dels esperits [...] Se saludava Lenin, es cridaven hures, es llençaven gorres a l'aire. Es cantà la *Marxa Fúnebre* en memòria de les víctimes de la revolució. I, de nou, aplaudiments, crits, gorres llençades enlaire."

Allò que el congrés havia viscut en aqueixos minuts, el poble havia de viure-ho l'endemà encara que amb menys intensitat. "Cal dir [escriu en les seues memòries Stankievitx], que el gest audaç dels bolxevics, la seua aptitud per a travessar els filats de pua, els quatre anys que ens havien separat dels pobles veïns foren suficients per a produir una immensa impressió." De mode més brutal, però no per això menys clar, s'expressa el baró Budberg en el seu diari íntim: "El nou govern del camarada Lenin comença per decretar la pau immediata [...] En la situació actual, és un colp genial per a atreure la massa dels soldats; ho he constatat en l'estat d'ànim de diversos regiments que he visitat avui; el telegrama de Lenin sobre una treva immediata de tres mesos i la pau consecutiva ha produït per tot arreu una impressió formidable i ha provocat enorme alegria. Ara sí que hem perdut les nostres últimes possibilitats de salvar el front." Allò que aquesta gent entenia per salvar un front que ells mateixos havien perdut era des de feia temps únicament la salvació de les seues pròpies posicions socials.

Si la revolució hagués tingut l'audàcia de travessar els filats al març i abril, hauria pogut reconstruir temporalment l'exèrcit, a condició de reduir-lo al mateix temps a la meitat o a la tercera part dels seus efectius, i aconseguir així, per a la seua política exterior, una posició d'una força excepcional. Però només a l'octubre sonà l'hora dels actes decidits, quan no es pensava ja en poder salvar una part qualsevol de l'exèrcit, fins i tot per molt poc de temps. El nou règim no sols havia d'assumir les despeses de la guerra tsarista, sinó també el malbaratament irresponsable del Govern Provisional. En tan terribles circumstàncies, sense sortida per als altres partits, el bolxevisme era l'única força capaç de portar el país pel bon camí obrint amb la Revolució d'Octubre fonts inexhauribles d'energia popular.

Lenin es troba de nou a la tribuna, aquesta vegada amb les poques pàgines del decret sobre la propietat agrària. Comença acusant el govern derrocat i els partits conciliadors, els quals, donant llargues al problema de la terra, han conduït el país a una insurrecció camperola. "Menteixen com a vils impostors els que parlen de saquejos i d'anarquia al camp. On i quan els saquejos i l'anarquia han estat provocats per mesures raonables?" No s'ha distribuït el projecte de decret perquè no se n'han fet, de còpies: l'informador té en les seues mans l'únic esborrany, i està escrit, segons els records de Sukhanov, "tan malament, que Lenin vacil·la en la lectura, s'embrolla i, finalment, es deté. Algú ve en la seua ajuda entre tots els que s'han amuntonat al voltant de la tribuna. Lenin cedeix de bona gana el seu lloc i el paper il·legible". Aquestes petites dificultats no disminueixen en res, als ulls del parlament plebeu, la grandesa d'allò que s'està realitzant.

L'essència del decret es troba en dues línies de l'article primer: "Queda abolida la propietat territorial dels nobles sense cap classe d'indemnització." Les terres dels nobles, els dominis de la Corona, les propietats dels monestirs i de les esglésies, amb el seu bestiar i els seus instruments de labor, són posats a la disposició dels comitès agraris del cantó i dels soviets de diputats camperols del districte, en espera que es reunisca l'Assemblea Constituent. Els béns confiscats, en tant que propietat pública, són confiats a la custòdia dels soviets locals. No són confiscades les terres dels camperols d'humil

condició i dels simples cosacs. El decret no té més de trenta línies: és un destrallada sobre el nus gordià.

Al text essencial s'afegeix una instrucció més detallada, presa enterament dels mateixos camperols. En *Izvestia dels Soviets Camperols* s'havia publicat el 19 d'agost el resum de dos-cents quaranta-dos quaderns lliurats pels electors als seus representants en el primer congrés de diputats camperols. Encara que aquest resum dels quaderns fou elaborat pels socialistes revolucionaris, Lenin no vacil·là en incorporar aqueix document, totalment i íntegra, al decret "com a directiva general per a la realització de les grans reformes agràries". La carta diu en substància: "Queda abolit per sempre el dret de propietat privada de la terra." "El dret d'utilitzar la terra és concedit a tots els ciutadans [...] que desitgen treballar-la amb les seues pròpies mans." "El treball assalariat no és tolerat." "L'explotació de la terra ha d'ésser igualitària, és a dir, el sòl és distribuït entre els treballadors, tenint en compte les condicions locals i segons una norma de treball o de consum."

Si el règim burgès s'hagués mantingut, sense parlar d'una coalició amb els propietaris nobles, el resum redactat pels socialistes revolucionaris hauria quedat com una utopia inviable, a menys de transformar-se en una mentida conscient. No hauria estat realitzable en totes les seues parts, ni tan sols davall la dominació del proletariat. Però la sort d'aqueix formulari es modificava radicalment des del moment que el poder l'encarava de manera diferent. El Govern Obrer donava a la classe camperola un termini per a posar a prova efectivament el seu programa contradictori.

"Els camperols volen servir la petita propietat, fixar una norma igualitària [...] procedir periòdicament a noves igualacions [...], escrivia Lenin a l'agost. Doncs que així siga! Sobre aqueix punt, cap socialista raonable es posarà en desacord amb els camperols pobres. Si les terres són confiscades, la dominació dels bancs queda soscavada; si el material és confiscat, la dominació del capital queda també soscavada; i [...] en passar el poder polític al proletariat, la resta [...] ho suggerirà la pràctica mateixa."

Molts foren, no sols entre els enemics sinó entre els amics, els que no compregueren aqueixa actitud perspicaç, pedagògica en gran manera, del partit bolxevic envers la classe camperola i el seu programa agrari. El repartiment igualitari de les terres no té res de comú amb el socialisme. Però tampoc els bolxevics s'hi feien moltes il·lusions. Al contrari, la mateixa estructura del decret és testimoni de la vigilància crítica del legislador. Mentre que el resum dels quaderns declara que tota la terra, la dels propietaris nobles i la dels camperols, "es converteix en el bé general de tota la nació", la llei fonamental omet precisar la nova forma de la propietat agrària. Fins a un jurista de criteri ampli s'escandalitzaria davant el fet que la nacionalització de la terra, nou principi social d'una importància històrica mundial, siga establerta en forma d'instrucció afegida a la llei fonamental. No obstant això, no hi ha en açò negligència en la redacció. Lenin volia sobretot no comprometre *a priori* el poder soviètic en un domini històric encara inexplorat. També en açò unia una audàcia sense igual amb la major circumspècció. L'experiència havia de determinar encara com entenien els camperols que la terra havia de transformar-se en "el bé de tota la nació". Després d'haver fet el salt endavant, s'havien enfortir les posicions per si calgués retrocedir: el repartiment de les terres dels propietaris nobles entre els camperols, tot i no ésser per si sola una garantia respecte a la contrarevolució burgesa, excloïa en tot cas una restauració de la monarquia feudal.

No es podia parlar de “perspectives socialistes” sinó a condició d’establir i mantenir el poder del proletariat; però mantenir aqueix poder significava oferir, entre d’altres coses, una participació resolta al camperols en les tasques revolucionàries. Si el repartiment de terres consolidava políticament el govern socialista, estava, doncs, justificat com a mesura immediata. S’havia de prendre el camperols tal com la revolució l’havia trobat. Només podia ésser reeducat per un nou règim, no de colp, sinó durant molts anys i durant diverses generacions, amb l’ajuda d’una tècnica nova i d’una nova organització econòmica. El decret, combinat amb el resum dels quaderns, significava per a la dictadura del proletariat l’obligació no sols de considerar atentament els interessos del treballador agrícola, sinó de tolerar també les seues il·lusions de petit propietari. Era evident per endavant que, en la revolució agrària, no mancarien les etapes i els viratges. La instrucció annexa no era en absolut l’última paraula. Representava únicament un punt de partida que els obrers acceptaven per a ajudar els camperols en les seues reivindicacions progressives i protegir-los de passos en fals.

“No podem ignorar [deia Lenin en el seu informe] la decisió de la base popular, encara que no hi estiguem d’acord [...] Hem de deixar a les masses populars una total llibertat d’acció creadora [...] En suma, i açò és l’essencial, la classe camperola ha d’arribar a convèncer-se amb seguretat que els propietaris nobles no existeixen ja al camp i cal que els camperols decidisquen des d’ara de tot i organitzen ells mateixos la seua existència.” Oportunisme? No, realisme revolucionari.

Abans que les ovacions hagueren acabat, el socialista revolucionari de dreta Pianikh, que es presenta en nom del comitè executiu camperol, eleva una ferma protesta contra la detenció dels ministres socialistes. “Aquests últims dies ha succeït quelcom [cria l’orador colpejant la taula en un accés de ràbia], quelcom que no s’ha vist mai en cap revolució. Els nostres camarades Maslov i Salazkin, membres del comitè executiu, estan empresonats. Exigim que siguen posats en llibertat immediatament!” “Si cau un sol cabell dels seus caps!”, exclama un altre emissari, amb capot de soldat i el to amenaçador. El congrés els mira com a uns ressuscitats.

En esclatar la insurrecció hi havia a la presó de Dvinsk, acusades de bolxevisme, unes vuit-centes persones; a Minsk, al voltant de sis mil; a Kiev, cinc-cents trenta-cinc, majoritàriament soldats. I quants membres dels comitès camperols tancats en altres llocs del país! A més, un bon nombre de delegats mateixos del congrés, començant per la Mesa, havien passat després de juliol per les presons de Kerenski. No sorprendrà, doncs, que la indignació dels amics del Govern Provisional no pogués provocar en aquesta assemblea una gran emoció. Damunt de desgràcies, s’aixecà del seu lloc un delegat desconegut de tots, un camperol de la província de Tver, de llargs cabells, amb túnica i, després de saludar educadament els quatre racons de l’assemblea, suplicà al congrés, en nom dels seus electors, que no dubtés en arrestar el comitè executiu d’Avksentiev sencer: “No són representants camperols, són cadets [...] El seu lloc està a la presó.” Així apareixien, un enfront d’un altre, els dos personatges: el socialista revolucionari Pianikh, parlamentari experimentat, delegat dels ministres, ple d’odi envers els bolxevics; i, d’altra banda, un fosc camperol de Tver que enviava a Lenin, en nom dels seus electors, una calorosa felicitació. Dues capes socials, dues revolucions: Pianikh parlava en nom de la de febrer, el camperol de Tver militava per la d’octubre. El congrés dedica al delegat amb túnica una vertadera ovació. Els emissaris del Comitè Executiu es retiren proferint invectives.

“La fracció dels socialistes revolucionaris d’esquerra acull el projecte de Lenin com el triomf de les seues pròpies idees”, declara Kalegaiev. Però a causa de la gran importància de la qüestió, és indispensable debatre-la en les diverses fraccions. Un maximalista, representant de l’extrema esquerra del partit socialista revolucionari, que s’ha descompost, exigeix un vot immediat. “Hauríem de retre homenatge al partit que, des del primer dia, sense xerrameques inútils, aplica una mesura semblant.” Lenin insisteix en el fet que la suspensió de la sessió siga en tot cas el més curta possible. “Notícies tan importants per a Rússia han d’ésser publicades des de demà mateix. Res d’ajornaments!” Perquè, al capdavall, el decret sobre la qüestió agrària no és només la base del nou règim, sinó també l’instrument d’una insurrecció que ha de conquerir encara el país. No per simple atzar, John Reed observa en aqueix moment una exclamació imperiosa que travessa el murmuri de la sala: “Quinze agitadors a l’habitació número 17. Immediatament! Per a marxar al front!”

A l’una del matí, un delegat de les tropes russes en Macedònia ve a queixar-se que aquestes hagen estat oblidades pels governs que s’han succeït en Petrograd. El suport a la pau i a la terra és assegurat per part dels soldats que es troben en Macedònia! Tal és l’estat d’esperit d’un exèrcit que, aquesta vegada, es troba en un racó apartat del sud-est europeu. Kamenev comunica immediatament després: el Desè Batalló de Motociclistes, cridat des del front pel govern, ha entrat aquest matí en Petrograd i, com els anteriors, s’adhereix al Congrés dels Soviets. Els vius aplaudiments proven que les manifestacions renovades sense parar de la força que es posseeix no semblaran mai inútils.

Després d’una resolució adoptada per unanimitat i sense debats, declarant que és un deure d’honor per als soviets de les localitats no tolerar els pogroms que foren exercits contra els jueus i d’altres persones per individus degradats, es passa a votar el projecte de llei agrària. Amb un vot en contra i vuit abstencions, el congrés aprova amb gran entusiasme el decret que posa fi al règim d’esclavitud, base essencial de la vella societat russa. La revolució agrària queda així legalitzada. Per això mateix, la revolució del proletariat assoleix un sòlid suport.

Queda un últim problema: la creació d’un govern. Kamenev llegeix el projecte elaborat pel comitè central dels bolxevics. L’administració dels diversos sectors de la vida estatal és confiada a unes comissions que han de treballar, per a realitzar el programa anunciat pel congrés, “en estreta unió amb les organitzacions de masses dels obrers, obreres, marins, soldats, camperols i empleats”. Exerceix el poder governamental un cos col·legiat compost pels presidents d’aqueixes comissions, amb el nom de “Soviet dels Comissaris del Poble”. El control de l’activitat del govern correspon al Congrés dels Soviets i al seu Comitè Executiu Central.

Set membres del Comitè Executiu Central del partit bolxevic han estat designats per a compondre el primer Soviet dels Comissaris del Poble: Lenin, com a cap de govern, sense cartera; Rikov, com a Comissari del Poble a l’Interior; Miliutin, com a dirigent de l’agricultura; Noguín, al cap del comerç i de la indústria; Trotski, en els assumptes exteriors; Lomov, en la justícia; Stalin, com a president de la comissió de nacionalitats. La guerra i la marina són confiades a un comitè que es compon d’Antonov-Ovseenko, de Krilenko i de Dibenko; es pensa col·locar Stxliapnikov al capdavant de la comissaria de treball; la instrucció serà dirigida per Lunatxarski; la tasca penosa i ingrata de l’aprovisionament és confiada a Teodorovitx; correus i telègrafs, a l’obrer Glebov. No

s'ha designat ningú, per ara, com a comissari de vies de comunicació: queda oberta la porta a un entesa amb les organitzacions de ferroviaris.

Aquests quinze candidats, quatre obrers i onze intel·lectuals, tenien en el seu passat anys d'empresonament, de deportació i d'emigració; cinc d'ells havien estat presos sota el règim de la república democràtica; el futur "premier" havia sortit tot el dia anterior d'una vida clandestina davall la democràcia. Kamenev i Zinoviev no entraren en el Consell de Comissaris del Poble: el primer era designat president del nou Comitè Executiu Central, i el segon, redactor de l'òrgan oficial dels soviets. "Quan Kamenev llegí la llista dels comissaris del poble [escriu Reed], esclataren aplaudiments davant l'esment de cada nom i, en particular, després dels de Lenin i Trotski." Sukhanov afegeix a aquests noms el de Lunatxarski.

Avilov, antic bolxevic i ara redactor del periòdic de Gorki, en nom dels internacionalistes unificats, es pronuncia en un gran discurs contra la composició del govern que es proposa. Enumera conscienciosament les dificultats que sorgeixen davant la revolució, tant en la política interior com en l'exterior. Cal "tenir en compte clarament una cosa: On anem? [...] Davant el nou govern es tornen a plantejar els problemes de sempre: el del pa i el de la pau. Si el govern no pot resoldre aquests dos problemes, serà derrocat". El pa falta al país. Està en mans dels camperols acomodats. No hi ha res que donar per a reemplaçar el pa: la indústria s'enfonsa, se no té combustible i matèries primeres. Emmagatzemar blat amb mesures coercitives és difícil, lent i perillós. És precís, doncs, crear un govern que guanye la simpatia no sols dels camperols pobres, sinó també dels més acomodats. Per a això és necessària una coalició.

"Encara més difícil és obtenir la pau." A la proposta del congrés d'una treva immediata, els governs de l'*Entente* no donaran cap resposta. Els ambaixadors aliats es preparen ja a partir. El nou poder es trobarà aïllat, la seua iniciativa de pau quedarà en suspens. Les masses populars dels països bel·ligerants es troben encara, per ara, molt lluny d'una revolució. Dues conseqüències poden presentar-se: o bé l'aixafament de la revolució per les tropes dels Hohenzollern, o bé una pau per separat. Les condicions de la pau, en els dos casos, seran encara més negatives per a Rússia. Si es vol acabar amb totes les dificultats, és necessari comptar amb "la majoria del poble". La desgràcia es troba, no obstant això, en l'escissió de la democràcia, la part esquerrana de la qual vol crear en l'Smolni un govern purament bolxevic, mentre que la dretana organitza en la Duma Municipal un Comitè de Salut Pública. Per tal de salvar la revolució cal crear un poder compost dels dos grups.

De manera anàloga s'expressa el representant dels socialistes revolucionaris d'esquerra, Karelin. No es pot realitzar el programa adoptat sense els partits que han abandonat el congrés. Certament, "els bolxevics no són responsables que s'hagen retirat". El programa del congrés hauria d'unificar tota la democràcia. "No volem avançar pel camí d'un aïllament dels bolxevics, ja que compremem que a la sort d'aquests últims està lligada la de tota la revolució: la seua ruïna seria la de la revolució mateixa." Si ells, socialistes revolucionaris d'esquerra, rebutjaven, no obstant això, la proposta d'entrar en el govern, ho feien animats de bones intencions: tenir les mans lliures per a intervenir entre els bolxevics i els partits que havien abandonat el congrés. "En aqueixa intervenció [...] els socialistes revolucionaris d'esquerra veuen, de moment, la seua tasca principal. Recolzaran l'activitat del nou poder en el seu esforç per resoldre les qüestions

urgents.” al mateix temps, voten contra el govern proposat. En una paraula, el jove partit embrollava les coses tot el que podia.

“Per a defensar la posició del bolxevic [conta Sukhanov, les simpaties de la qual van plenament cap a Avilov i que inspirava entre bastidors Karelin], Trotski es presentà. Estigué molt brillant, vehement i, en molts aspectes, tènia tota la raó. Però no volia comprendre en què es basava tota l’argumentació dels seus adversaris...” L’eix d’aquesta consistia en una diagonal ideal. Al març s’havia intentat traçar-la entre la burgesia i els soviets conciliadors. Ara, els Sukhanov somiaven en una diagonal entre la democràcia conciliadora i la dictadura del proletariat. Però les revolucions no es desenrotllen en diagonal.

“Ens hem inquietat nombroses vegades [diu Trotski] a causa d’un eventual aïllament de l’ala esquerra. Fa uns dies, quan es plantejà obertament la qüestió de la insurrecció, se’ns digué que corriem vers la nostra ruïna. I, en efecte, si es jutja per la premsa política dels distints agrupaments de forces que existien, la insurrecció implicava per a nosaltres l’amenaça d’una catàstrofe inevitable. Contra nosaltres es manifestaven no sols les bandes contrarevolucionàries, sinó també els partidaris de la defensa nacional de qualsevol tipus; només una de les ales dels socialistes revolucionaris d’esquerra treballava valerosament amb nosaltres en el Comitè Militar Revolucionari; l’altra ala ocupava una posició de neutralitat expectant. I no obstant això, fins i tot sota aqueixes condicions desfavorables, quan semblàvem abandonats de tots, la insurrecció assolí la victòria.”

“¿Si les forces reals estaven efectivament contra nosaltres, com ha pogut succeir que hàgem obtingut la victòria gairebé sense vessament de sang? No, no érem nosaltres els aïllats, sinó el govern i els pretesos demòcrates. Amb les seues tergiversacions, amb els seus procediments conciliadors, s’havien exclòs ells mateixos de les files de la verdadera democràcia. El nostre gran avantatge, en tant que partit, consisteix en el fet que hem realitzat una coalició amb forces de classes, i així hem creat la unió dels obrers, soldats i camperols més pobres.”

“Els grups polítics desapareixen, però els interessos essencials de les classes continuen. Venç aquell partit que és capaç de revelar i de satisfer les exigències essencials de la classe [...] Podem sentir-nos orgullosos de la coalició de la nostra guarnició, principalment de l’element camperol, amb la classe obrera. Aquesta coalició ha superat ja la prova de foc. La guarnició de Petrograd i el proletariat han entrat junts en una gran lluita que esdevindrà un exemple clàssic per a la història de la revolució de tots els pobles.”

“Avilov ha parlat de les immenses dificultats que ens esperen. Per tal d’eliminar aqueixes dificultats proposa fer una coalició. Però en arribar en aquest punt no intenta en absolut donar un sentit a aquesta fórmula i dir: quina coalició?, de grups, de classes o simplement de periòdics?”

“Diuen que l’escissió de la democràcia prové d’un malentès. Quan Kerenski envia contra nosaltres batallons de xoc, quan, amb l’assentiment del Comitè Executiu Central, les nostres comunicacions telefòniques estan tallades en el moment més greu de la nostra lluita contra la burgesia, quan ens estan assestant colp rere colp, potser pot parlar hom encara d’un malentès?”

“Avilov ens diu: tenim poc pa, és necessària una coalició amb els partidaris de la defensa nacional. Però potser aquesta coalició augmentarà la quantitat de pa? La qüestió del pa està lligada a un programa d'acció. La lluita contra el caos exigeix l'ús d'un mètode determinat des de baix i no de blocs polítics per dalt.”

“Avilov ha parlat d'una aliança amb la classe camperola: però, una vegada més, de quina classe camperola es tracta? Avui, ací mateix, el representant dels camperols de la província de Tver exigia l'arrest d'Avksentiev. Cal escollir entre aqueix camperol de Tver i Avksentiev, que ha omplert les presons de membres de comitès rurals. Refusem resoludament la coalició amb els elements acomodats (kulaks) de la classe camperola, en nom de la coalició de la classe obrera amb els camperols més pobres. Estem amb els camperols de Tver contra Avksentiev, estem amb ells fins al final o indissolublement.”

“Qui persegueix l'ombra d'una coalició s'aïlla definitivament de la vida. Els socialistes revolucionaris d'esquerra perdran el seu suport entre les masses mentre continuen considerant necessari oposar-se al nostre partit. Tot grup que s'opose al partit del proletariat, a qui s'han unit els elements pobres del camp, s'aïlla de la revolució.”

“Obertament, abans que res el poble, hem aixecat l'estendard de la insurrecció. La fórmula política d'aquest aixecament és: tot el poder als soviets, mitjançant el Congrés dels Soviets. Ens diuen: no heu esperat al congrés per a donar el vostre colp d'estat. Haguérem esperat, però era Kerenski qui no volia esperar: els contrarevolucionaris no dormien. Nosaltres, en tant que partit, consideràvem que la nostra tasca consistia a crear la possibilitat real per al Congrés dels Soviets de prendre el poder en les seues mans. Si el congrés s'hagués vist assetjat pels junker, com hauria pogut conquerir el poder? Per a realitzar aqueixa tasca calia un partit que arrenqués el poder a la contrarevolució i que vos digués: “Ací teniu el poder, el vostre deure és prendre'l!” (Tempesta ininterrompuda d'aplaudiments).”

“Encara que els partidaris de la defensa nacional de qualsevol tipus no s'hagen detingut davant res en la seua lluita contra nosaltres, no els hem rebutjat i hem proposat a tot el congrés la presa del poder. Com cal deformar la perspectiva per a parlar, després del que ha passat, de la nostra “intransigència”, des d'alt d'aquesta tribuna! Quan el partit, negre de pólvora, es dirigeix a ells i els diu: “Prenguem junts el poder!”, corren a la Duma Municipal i allí s'alien amb autèntics contrarevolucionaris. Són uns traïdors a la revolució amb qui no ens aliarem mai!”

“Per a lluitar per la pau (diu Avilov) és necessària una coalició amb els conciliadors. Al mateix temps, admet que els aliats no volen concloure la pau [...] Els imperialistes aliats (declara Avilov) s'han burlat de Skobelev, demòcrata de margarina. Però si feu bloc amb els demòcrates de margarina, la causa de la pau estarà assegurada.”

“Hi ha dos camins en la lluita per la pau. Un: oposar als governs dels països aliats i enemics la força moral i material de la revolució. Un altre: un bloc amb Skobelev, la qual cosa significa un bloc amb Teretxenko i una completa subordinació a l'imperialisme dels aliats. En la nostra declaració sobre la pau, ens dirigim simultàniament als governs i als pobles. Però és una simetria purament formal. Per descomptat, no esperem influir amb els nostres manifestos sobre els governs imperialistes; no obstant això, mentre existisquen aqueixos governs, no podem ignorar-

los. Però totes les nostres esperances estan dipositades en què la nostra revolució desencadenarà la revolució europea. Si els pobles aixecats d'Europa no aixafen l'imperialisme, nosaltres serem aixafats, sense cap dubte. O la revolució russa desencadena el remolí de la lluita a Occident o els capitalistes de tots els països aixafen la nostra revolució.”

-“Hi ha un tercer camí”, (diu una veu a la sala).

“El tercer camí [respon Trotski] és el del Comitè Executiu Central, que, d'una banda, envia delegacions als obrers d'Europa occidental i, d'altra banda, s'alia amb els Kixkin i els Konovalov. És el camí de la mentida i de la hipocresia pel qual no ens endinsarem mai!”

“Evidentment, no diem que únicament el dia de l'aixecament dels obrers europeus podrà fixar la data de la signatura del tractat de pau. També és possible que la burgesia, espantada davant la insurrecció imminent dels oprimits, s'afanye a concloure la pau. No es poden determinar les distintes possibilitats. I tampoc preveure les formes concretes sota les quals es poden presentar. És important i indispensable fixar el mètode de lluita, idèntic en principi tant en la política exterior com en la política interior. La unió dels oprimits en totes bandes i llocs, aqueix és el nostre camí.”

“Els delegats del congrés [escriu Reed] saludaren aquest discurs amb llargues salves d'aplaudiments, sentint-se inflamats amb l'audaç idea d'una defensa de la humanitat.” En tot cas, a cap bolxevic se li hauria acudit llavors protestar contra el fet que la sort de la República Soviètica, en un discurs oficial en nom del partit bolxevic, s'establís en dependència directa amb el desenvolupament de la revolució internacional.

La llei dramàtica d'aquest congrés consistia en el fet que en la realització d'un acte important, al final, o fins i tot interrompent-lo, es produïa un curt interval durant el qual apareixia en l'escena un personatge de l'altre camp per a formular una protesta, per a amenaçar o bé fer arribar un ultimàtum. El representant del “Vikjel” (Comitè Executiu de la Unió de Ferroviaris) demana que se li concedisca immediatament la paraula, sense dilacions: necessita llençar una bomba en l'assemblea abans que el vot sobre la qüestió del poder siga un fet consumat. L'orador, en el rostre del qual pogué llegir Reed una hostilitat intransigent, comença llençant una acusació: la seua organització, “la més poderosa de Rússia”, no ha estat invitada al congrés. “És el Comitè Executiu Central qui no vos ha invitat!”, li criden de totes bandes. “Que se sàpia bé: ha estat revocada la decisió primitiva del “Vikjel” de suport al Congrés dels Soviets!” L'orador s'afanya a llegir l'ultimàtum que ha estat enviat ja per telegrama a tots els països: el “Vikjel” condemna la presa del poder per un sol partit; el govern ha d'ésser responsable davant “tota la democràcia revolucionària”; en espera de la creació d'un poder democràtic, només el “Vikjel” continua essent amo de la xarxa ferroviària. L'orador hi afegix que les tropes contrarevolucionàries no tindran accés a Petrograd; en general, cap desplaçament de tropes podrà fer-se d'ara en avant sense l'ordre del Comitè Executiu Central tal com estava compost anteriorment. En cas de repressió contra els ferroviaris, el “Vikjel” tallaria l'aprovisionament de Petrograd!

El congrés féu un salt, sacsats per aqueix colp. Els dirigents del sindicat de ferroviaris intenten dialogar amb el govern del poble d'igual a igual, de potència a potència. En el moment en què els obrers, soldats i camperols prenen en les seues mans la direcció de

l'estat, el "Vikjel" vol imposar la seua llei als obrers, soldats i camperols. Vol crear de nou, en petit, el sistema de dualitat de poders ja destruït. Intentant recolzar-se no en els seus efectius sinó en la importància exclusiva dels ferrocarrils en la vida econòmica i cultural del país, els demòcrates del "Vikjel" posen al nu la caducitat dels criteris de la democràcia formal en les qüestions essencials de la lluita social. En realitat, la revolució no és avara en grans ensenyaments!

El moment escollit pels conciliadors per a assestar el colp és, en tot cas, prou propici. Els membres de la Mesa estan preocupats. Felicitment, el "Vikjel" no és l'amo absolut de les vies de comunicació. Els ferroviaris de diverses localitats formen part dels soviets municipals. Ací mateix, al congrés, l'ultimàtum del "Vikjel" troba una resistència. "Tota la massa de ferroviaris de la nostra regió [declara el delegat de Taxkent] es pronuncia a favor del lliurament del poder als soviets." Un altre representant dels obrers del ferrocarril diu: "Vikjel és un "cadàver polític". Admetem que exageren en açò. Recolzat en una capa superior prou nombrosa d'empleats de ferrocarrils, el "Vikjel" ha servat més forces vives que no les altres organitzacions superiors dels conciliadors. Però correspon, indubtablement, al mateix tipus que els comitès de l'exèrcit o el Comitè Executiu Central. La seua òrbita li porta a una caiguda ràpida. Els obrers, per totes les bandes, se separen dels empleats. Els empleats subalterns s'oposen als seus superiors. L'insolent ultimàtum del "Vikjel" accelerarà forçosament aqueix procés.

"No es pot posar en dubte ni tan sols la regularitat del congrés, declara Kamenev amb autoritat. El quòrum del congrés ha estat establert no per nosaltres, sinó per l'antic Comitè Executiu Central [...] El congrés és l'òrgan suprem de les masses d'obers i soldats." I es passa, sense més, a l'ordre del dia!

El Soviet de Comissaris del Poble és aprovat per una indiscutible majoria, La resolució d'Avilov aplegà, segons una avaluació enormement generosa per part de Sukhanov, uns 150 vots, majoritàriament de socialistes revolucionaris d'esquerra. El congrés aprova després per unanimitat la composició del nou Comitè Executiu Central: 62 bolxevics, 29 socialrevolucionaris d'esquerra. Posteriorment, el Comitè Executiu Central s'haurà de completar amb representants dels soviets camperols i de les organitzacions de l'exèrcit novament elegides. Les fraccions que han abandonat el congrés tenen el dret d'enviar els seus delegats al Comitè Executiu Central sobre la base d'una representació proporcional.

L'ordre del dia del congrés ja ha estat tractat. El poder dels soviets ha estat creat. Té el seu programa. Ja es pot posar a treballar i no en falten, de tasques. A les 5 i 15 del matí, Kamenev tanca el congrés constitutiu del règim soviètic. Uns corren a l'estació! D'altres tornen a sa casa! I molts, al front, a les fàbriques, als quarters, a les mines i a les llunyanes aldees! Amb els decrets del congrés, els delegats portaran el ferment de la insurrecció proletària a totes les extremitats del país.

Aquell matí, l'òrgan central del partit bolxevic, que havia pres de nou el seu vell nom de *Pravda*, escrivia: "Volen que siguem els únics a prendre el poder, perquè siguem, els únics a afrontar les terribles dificultats que s'han plantejat al país [...] Doncs bé, prendrem el poder sols, recolzant-nos en la voluntat del país i comptant amb l'ajuda amistosa del proletariat europeu. Però, en havent pres el poder, aplicarem als enemics de la revolució i als que la sabotegen el quant d'acer. Han somiat amb la dictadura de Kornilov [...] Els donarem la dictadura del proletariat..."

CONCLUSIÓ

En el desenvolupament de la revolució russa, precisament perquè és una vertadera revolució popular que ha posat en moviment desenes de milions d'homes, s'hi observa una notable continuïtat d'etapes. Els esdeveniments se succeeixen com si obeïren a les lleis de la gravetat. La relació de forces es verifica en cada etapa de dues maneres: primer, les masses mostren la força del seu impuls; després, les classes posseïdores, en esforçar-se per prendre la seua revenja, no fan més que revelar més clarament el seu aïllament.

Al febrer, els obrers i soldats de Petrograd s'havien aixecat no sols malgrat la voluntat patriòtica de totes les classes cultes sinó també a despit dels càlculs de les organitzacions revolucionàries. Les masses es mostraren irresistibles. Si elles mateixes se n'haguessen adonat, s'haurien fet amb el poder. Però encara no hi havia al seu capdavant un partit revolucionari fort i consagrat. El poder caigué en mans de la democràcia petit burgesa, camuflada sota els colors del socialisme. Els menxevics i els socialistes revolucionaris no podien fer ús de la confiança de les masses més que cridant al timó la burgesia liberal, la qual, per la seua banda, no podia deixar de posar al servei dels interessos de l'*Entente* el poder rebut dels conciliadors.

Durant les jornades d'abril, els regiments i les fàbriques aixecades (sense que hagen estat cridades per cap partit) surten als carrers de Petrograd per a oposar resistència a la política imperialista del govern que els conciliadors els han imposat. La manifestació armada té molt d'èxit. Miliukov, líder de l'imperialisme rus, és exclòs del poder. Els conciliadors entren en el govern, sota l'aparença de mandatariis del poble, però, en realitat, com a agents de la burgesia.

Sense haver resolt cap dels problemes que han provocat la revolució, el govern de coalició viola en juny la treva establerta de fet al front i desencadena una ofensiva de les tropes. Amb aquest acte, el règim de febrer, caracteritzat ja per una decreixent confiança de les masses envers els conciliadors, es dóna a si mateix un colp fatal. S'inicia aleshores el període de la preparació immediata d'una segona revolució.

Al començament de juliol, el govern, sostingut per totes les classes posseïdores i instruïdes, denunciava tota manifestació revolucionària com una traïció a la pàtria i una ajuda aportada a l'enemic. Les organitzacions oficials de masses (soviets, partits socialpatriotes) lluitaven contra l'ofensiva obrera amb totes les seues forces. Els bolxevics, per raons tàctiques, contenien els obrers i soldats que volien sortir al carrer. No obstant això, les masses es posaren en moviment. El moviment es mostrà irresistible i general. No es veia el govern. Els conciliadors s'amagaven. Els obrers i soldats es feren amos de la situació a la capital. L'ofensiva fallà, no obstant això, donada la insuficient preparació de la província i del front.

A finals d'agost, tots els òrgans i institucions de les classes posseïdores estaven a favor d'un colp d'estat contrarevolucionari: la diplomàcia de l'*Entente*, els bancs, les unions de propietaris agrícoles i indústries, el partit cadet, els estats majors, el cos d'oficials, la gran premsa. L'organitzador del colp d'estat no fou un altre sinó el generalíssim que es recolzava en l'alt comandament d'un exèrcit que comptava amb molts milions d'homes.

Es traslladaven efectius especialment seleccionats de tots els fronts, segons un acord secret amb el cap de govern, en direcció a Petrograd i amb el pretext de consideracions estratègiques.

Tot a la capital sembla preparat per a l'èxit de l'empresa: els obrers són desarmats per les autoritats amb l'ajuda dels conciliadors; els bolxevics reben colps contínuament: els regiments més revolucionaris són allunyats de la ciutat; centenars d'oficials seleccionats són concentrats per a formar una tropa de xoc; amb les escoles de junker i els cosacs, constitueixen una força imponent. I què passà? La conspiració que els mateixos déus semblaven protegir es féu miques immediatament a penes xocà amb el poble revolucionari.

Aqueixos dos moviments, al començament de juliol i a finals d'agost, tenien entre ells la mateixa relació que pot tenir un teorema amb el seu corol·lari. Les Jornades de Juliol havien demostrat la força d'un moviment espontani de les masses. Les jornades d'agost descobriren la completa impotència dels dirigents. Aqueixa relació de forces indicava que era inevitable un nou conflicte. La província i el front, mentre, s'anaven unint més estretament a la capital. Açò predeterminava la victòria d'octubre.

“La facilitat amb la qual Lenin i Trotski assoliren derrocar l'últim govern de coalició de Kerenski [escrivia el cadet Nabokov] demostrà la impotència interna d'aquest últim. El grau d'aquesta impotència sorprengué fins i tot les persones millor informades.” Nabokov mateix sembla no endevinar que es tractava de la seua pròpia impotència, de la impotència de la seua classe, del seu règim social.

Així com, des de la manifestació armada de juliol, la corba puja cap a la Insurrecció d'Octubre, del mateix mode el moviment de Kornílov sembla un assaig de la campanya contrarevolucionària engegada per Kerenski en els últims dies d'octubre. En fugir sota la protecció del banderí nord-americà i refugiar-se al front per a escapar dels bolxevics, el generalíssim de la democràcia no trobà més força militar que aqueix mateix tercer cos de cavalleria que, dos mesos abans, estava destinat per Kornilov a derrocar al mateix Kerenski. Al capdavant d'aqueix cos seguia trobant-se el general cosac Krasnov, monàrquic militant, que havia estat designat en aqueix lloc per Kornilov: no fou possible trobar un home de guerra més apte per a la defensa de la democràcia.

A penes si quedava ja el nom d'aqueix cos: s'havia quedat reduït a alguns esquadrans de cosacs que, després d'un intent frustrat d'ofensiva contra els rojos en Petrograd, fraternitzaren amb els mariners revolucionaris i lliuraren Krasnov als bolxevics. Kerenski es veié obligat a fugir al mateix temps dels cosacs i dels mariners. Així és com, vuit mesos després de l'enderrocament de la monarquia, els obrers es trobaren el capdavant del país. I s'hi mantingueren sòlidament.

“¿Qui podria creure [escriurà a aquest respecte, amb to indignat, el general rus Zaleski] que un empleat de tribunals o un guardià del Palau de Justícia hagen pogut convertir-se de sobte en presidents del congrés dels jutges de pau? O un infermer passant a ésser director d'ambulàncies? O un perruquer, alt funcionari? O un sotstinent ahir, a generalíssim? Un lacai d'ahir o un peó passant a ésser prefecte! Qui encara ahir greixava les rodes dels vagons convertint-se en cap d'una secció de la xarxa o en cap d'estació [...] Un manyà designat al capdavant d'un taller!”

“Qui podria creure-ho?” S’havia de creure. No es podia deixar de creure-hi, ja que els sotstinentes havien derrotat els generals; el prefecte, antic peó, havia posat en raó els amos de vigílies; els untadors de rodes de vagonets havien organitzat els transports; els manyans, en qualitat de directors, havien posat en peu a la indústria.

La tasca principal del règim polític, segons l’aforisme anglès, consisteix en posar *the right man in the right place*. Des d’aqueix punt de vista, com es presenta l’experiència de 1917? En els dos primers mesos, Rússia seguia governada, segons el dret de la monarquia hereditària, per un home poc dotat per la naturalesa, que creia en les relíquies i obeïa Rasputin. Durant els vuit mesos que següen, els liberals i els demòcrates intentaren, des de l’alt de les seues posicions governamentals, demostrar al poble que les revolucions es realitzen perquè tot quede com abans. No és estrany que aquesta gent haja passat pel país com a ombres flotants, sense deixar rastre. A partir del 25 d’octubre es posà al capdavant de la nació Lenin, la més gran figura de la història política d’aquest país. Estava rodejat d’un estat major de col·laboradors que, segons la confessió dels seus pitjors enemics, sabien el que volien i eren capaços de combatre per a assolir els seus fins. Quin d’aqueixos tres sistemes es mostrà capaç, en les condicions concretes donades, de col·locar *the right man in the right place*?

L’ascens històric de la humanitat, pres en el seu conjunt, es pot resumir com un encadenament de victòries de la consciència sobre les forces cegues, en la naturalesa, en la societat, en l’home mateix. El pensament crític i creador ha pogut jactar-se, fins ara, dels majors èxits en la lluita contra la naturalesa. Les ciències fisicoquímiques han arribat ja a un punt en què l’home es disposa evidentment a convertir-se en l’amo de la matèria. Però les relacions socials segueixen desenvolupant-se a un nivell elemental. Comparada a la monarquia i a altres herències del canibalisme i del salvatgisme de les cavernes, la democràcia representa, per descomptat, una gran conquesta. Però no canvia en res el joc cec de les forces en les relacions mútues de la societat. Precisament en aquest domini més profund de l’inconscient, la Insurrecció d’Octubre ha estat la primera a intervenir. El sistema soviètic vol introduir un fi i un pla en els fonaments mateixos d’una societat on no regnaven fins ara més que simples conseqüències acumulades.

Els adversaris riuen burlanerament en assenyalar que el país dels soviets, quinze anys després de la insurrecció, a penes s’assembla encara a un paradís de benestar universal. Aquesta argumentació podria reflectir una excessiva deferència envers el poder màgic dels mètodes socialistes si no s’expliqués, en realitat, per la ceguesa de l’odi. El capitalisme necessità segles sencers per a, elevant la ciència i la tècnica, arribar a llençar la humanitat a l’infern de la guerra i de les crisis. Els adversaris no concedeixen al socialisme més que quinze anys per a edificar i instal·lar el paradís a la terra. Nosaltres no hem assumit aqueixos compromisos. No hem fixat mai aqueixos terminis. El procés de les grans transformacions s’ha d’avaluar segons unes mesures adequades.

Però les calamitats que s’han abatut sobre els vius? I el foc i la sang de la guerra civil? Les conseqüències de la revolució, justifiquen finalment les víctimes que ha causat? La qüestió és teleològica i, per consegüent, estèril. Amb el mateix dret es podria dir, davant les dificultats i afliccions d’una existència personal: paga la pena venir al món? Les meditacions malenconioses no han impedit, no obstant això, fins ara a la gent ni engendrar ni néixer. Fins i tot en l’època actual d’intolerables calamitats, només un molt

baix percentatge de la població del nostre planeta recorre al suïcidi. Però els pobles cerquen en la revolució una sortida als seus intolerables turments.

¿No és sorprenent que els que s'indignen més sovint de les víctimes de les revolucions socials, siguin aqueixos mateixos que, si no han estat directament els causants de la guerra mundial, han preparat i glorificat les seues víctimes, o fins i tot s'han resignat a veure morir? Ens toca preguntar-los ara: s'ha justificat la guerra? Què ens ha donat? Què ens ha ensenyat?

A penes si cal detenir-se ara davant les afirmacions de propietaris russos afectats, segons els quals la revolució hauria provocat un enviliment cultural del país. Derrocada per la Insurrecció d'Octubre, la cultura de la noblesa no representava, en suma, més que una imitació superficial dels models més elevats de la cultura occidental. Alhora que era inaccessible al poble rus, no aportava gens essencial al tresor de la humanitat.

La Revolució d'Octubre ha construït les bases d'una nova cultura concebuda per al servei de tots, i justament per això adquireix d'immediat una importància internacional. Tot i així, com a resultat de circumstàncies desfavorables i sota els cops de l'enemic, el regim soviètic (admetem-ho un instant) fos transitòriament derrocat, la Insurrecció d'Octubre continuaria exercint una influència indeleble sobre tota l'evolució ulterior de la humanitat.

El llenguatge de les nacions civilitzades ha marcat distintament dues èpoques en el desenvolupament de Rússia. Si la cultura establerta per la noblesa ha introduït en el llenguatge universal barbarismes com ara *tsar*, *pogrom*, *nagaika*. Octubre ha internacionalitzat paraules com ara *bolxevic*, *soviet* i *piatiletka*. Açò basta ja per a justificar la revolució proletària, si és que potser es considera que necessita justificació.

ⁱ Segons les actes del comitè central de 1917, publicades en 1929, Trotski explica la seua declaració en el soviet dient: "havia estat forçat per Kamenev". Hi ha un evident error de registre o una redacció posterior inexacta. La declaració de Trotski no exigia de cap aclariment especial: se'n derivava de les circumstàncies mateixes. Per un curiós atzar, el comitè regional moscovita, que recolzava plenament Lenin hagué de publicar el mateix dia 18, en un periòdic de Moscou, una declaració que reproduïa gairebé al peu de la lletra la fórmula de Trotski: "No som un partit de petits conspiradors i no fixem les dates de les nostres manifestacions [...] Quan ens decidim a marxar, ho direm en la nostra premsa. W". No es podia respondre altrament a les preguntes directes dels nostres enemics. Però tot i que la declaració de Trotski no responia, ni podria respondre, a la pressió de Kamenev, aquest el comprometé conscientment amb la seua falsa solidaritat, en condicions tals que impedié a Trotski posar el necessaris punts sobre les is.